ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 1
MARDI
1er JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.990 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.990

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Ս. Սարգսեան հարցազրոյցի մը ընթացքին ակնարկելով Ղարաբաղի հարցը ուժի միջոցով լուծելու ադրբեջանական յայտարարութիւններուն, ըսած է. «Չի կարելի դա բացառել: Առաւել եւս, որ ադրբեջանական դեկավարութիւնը խօսում է ռազմական ճանապարհով հակամարտութիւնը լուծելու հնարաւորութեան մասին: Կարծում եմ որ երկրում նուազագոյնը երկու մարդ՝ գերագոյն գլխաւոր հրամանատարը եւ պաշտպանութեան նախարարը պէտք է համաձեն որ թէկուզ վաղը կարող են ռազմական գործողութիւնները սկսուել: Նշանակում է՝ բանակը պէտք է մարտունակ լինի»: *Ապա բացատրած է թէ* «ոչ պատերազմ, ոչ խաղաղութիւն» *վիճակը 14 տարի պահպանուեցաւ լայն չափով ընդհուպ ուժերու հաւասարակշռութեան. բայց ան խախտելու պարագային կարելի պիտի չըլլայ բացառել մարտական գործողութիւնները:*

«Եթէ նրանք գոնէ հինգ րոպէ վստահ լինեն որ կը հասնեն յաղթանակի, կարող են դիմել ուժային տարբերակի» *ըսած է Ս. Սարգսեան աւելցնելով թէ ատիկա լուծումի ուղի չէ: Ապա կրկնած է խաղաղ կարգաւորման իր նախընտրութիւնը:*

* * *

ՀՐԱՆՈՅՇ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՍՓԻՒՌՔԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի Ցունիս 27ի հրամանագրով Հրանոյշ Յակոբեան ըՍփիւռքի հետ կապերու պետական կոմիտէի նախագահ նշանակուած է: Կոմիտէն կը գործէ Արտաքին գործերու նախարարութեան չրջանակին մէջ: Ազգային ժողովը հաստատած է որ Հոկտեմբերէն կառավարութիւնը ունենայ նոր, Սփիւռքի նախարարութիւն մըն ալ: Հաւանական կը նկատուի որ Հ. Յակոբեանի յանձնուի այդ նախարարութիւնը:

Հ. Յակոբեան ծնած է 1954ին Գաւառի Սարուխան գիւղին մէջ. 1975ին աւարտած է Երեւանի համալսարանին կիրառական մաթեմաթիքի բաժինը, 1989ին ալ Մոսկուայի հանրային գիտութիւններու ակադեմիան. յետոյ աւարտած է Երեւանի համալսարանին իրաւաբանութեան ճիւղը (1994): Խորհրդային օրով վարած է համայնավար երիտասարդական կազմակերպութիւնը, 1986էն երեսփոխան ընտրուած է, ստանձնած խորհրդարանական յանձնաժողովներու նախագահութիւնը, յատկապէս կրթութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ:

Անդամ է Հայ կանանց միջազգային ընկերակցութեան:

* * *

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՏԱՐԸ

Ընդունուած է «Հայաստան» Հիմնադրամի տնօրէն Վահէ Աղաբեկեանցի հրաժարականը: Հոգաբարձուներու խորհուրդի նախագահութեան որոշումով փոխարէնն Սրբ Վարդանեան պաշտօնակատար նշանակուած է:

«ԵՐԵՒԱՆ-ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՄԻՋԵՒ ՍԱՌԵՐԸ ԿՐ ՀԱԼԻՆ» ԸՍՏ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Մինչ հայկական լրատուականներէ ժըխտական հակազդեցութիւն կը գտնէն Թուրքիոյ հասցէով նախագահ Ս. Սարգսեանի Մոսկուա ըրած յայտարարութիւնները, Անգարա գոհ ըլլալ կը թուի: Թուրք մամուլը Անգարայի արձագանգելով Ցունիս 28ին կը գրէր թէ «Սառերը հետզհետէ կը հալին Երեւանի ու Անգարայի միջեւ»: Արդէն թրքական կողմը արտօնած է որ զբօսաշրջային քաղաք Անթալիայի եւ Երեւանի միջեւ օդային երթեւեկ հաստատուի ու 50 հազար հայաստանցի զբօսաշրջիկ կ'ակնկալուի այդ ճամբով: Թռիչքները պիտի կազմակերպէ «Արմաւիա» ընկերութիւնը: Կը տեղեկացուի նաեւ թէ Թուրքիա բաւական թոյլ կը վերաբերի հայաստանցի ապօրինի աշխատողներու նկատմամբ, որոնց թիւը 70 հազար կը տրուի: Թուրքիա 160 միլիոն տոլարի առեւտուրով Հայաստանի երրորդ գործընկերոջ դիրքը ունի:

Նախագահ Ա. Կիւլը Հայաստան – Թուրքիա Ֆութպոլի մրցումը միասին դիտելու հրաւիրելու Ս. Սարգսեանի յայտնած մտադրութիւնն ալ դրական արձագանգ գտած է Անգարայէն: Կը սպասուի հրաւէրին, որուն ընդառաջելու պատրաստակամութեան մասին կը խօսուի:

Միւս կողմէն, Թուրքիա մեկնելով այն հեռանկարէն որ Պ. Օպամա կրնայ ԱՄՆ-ու յաջորդ նախագահը դառնալ, արդէն անոր գործակից դիւանապետներու հետ չփում հաստատած է, Ցեղասպանութեան նիւթին առընչութեամբ: Ազդարարուած է որ այդ մասին մինչեւ այսօր ընդունուած տարբեր կեցուածքի արտայայտութեան պարագային Թուրքիա վերջին ծայր խստութեամբ պիտի հակազդէ եւ հակազդեցութիւնը զգալի պիտի ըլլայ Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ, խորապէս ղազդրզրուելէր է Թուրքիոյ անդամակցութեան վերաբերող ֆրանսական վիճարկումին, որ պատակառ մը ստեղծած է հանրաքուէին չուրջ: Եւ իր ձիւերը հանգստացնելու համար, որոշեր է հատոր մը լոյս ընծայել վերամուտին՝ «Այո՛ Թուրքիոյ» խորագրուած: Հատորը լոյս պիտի տեսնէ Հաչէթ հրատարակչականի մօտ:

ԳԱՐԳԱՄՈՆի (Օտի Նահանգ) մէջ վարչուներու զօրանոցին մէջ, Ցունիս 29ին անսպասելի աղէտ մը պատահած է, որու հետեւանքով 17 հոգի վիրաւորուած է (հինգը՝ մանուկներ) որոնց չորսը շատ ծանր վիճակի մէջ են: Պատանդ ազատելու փորձի մը ընթացքին է, որ վարչուներու խումբէն տասնապետ մը հրացանաձգութեան մը ձեռնարկած է, բայց փամփուշտները իրական էին, ինչ որ անհասկնալի է եւ վիրաւորներ եղած են նաեւ հաւաքուած բազմութեան մէջ: Ցունիս 30ին յայտնի չէր թէ ենթական գիտակցաբար թէ անգիտակցարար զոհած է իրական փամփուշտներ, բայց եւ այնպէս դիպուած կը մնայ:

ԻՍՐԱՑԻԼ Ցունիս 29ին համաձայնագիր մը ստորագրած է հինգ լիբանանցի

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԿԷ՞ ԿԸ ՑԱՅՑՆՈՒԻ ԵՐՐՈՐԴԸ

Ի՞նչ մեկնաբանութիւն պէտք է տալ Ցեղասպանութեան նիւթով հայելիտուքք յանձնաժողովի մը մասին նախագահ Սերժ Սարգսեանի Մոսկուայի մէջ կըլլնակի կերպով յայտնած պատրաստակամութեան: Մտածուած, ճիշդ անձերու հետ խորհրդակցութեան արդիւնք է ան, թէ այդ կալուածին մէջ անցած տասնամեակէն տարբեր բան ըսելու ձգտում միայն: Կամ արդեօք նախագահը կ'ուզէ փորձել դիմացի կողմին անկեղծութի՞ւնը:

Ինչ որ ալ ըլլայ բացատրութիւնը, առնուազն բոլորովին անսպասելի էր այդ հարցին մասին նախագահին առաջին յայտարարութիւնը: Մանաւանդ չրջանի մը երթ այլեւս գրեթէ յայտնի է թէ երկիրը դանուած փափուկ կացութենէն հանելու անհրաժեշտին՝ կաշառակերութիւնը, դործազրկութիւնը, անհաւասարութիւնները դոնէ առայժմ լուծման մղած է այդ կուսակցութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի հակազդեցութեան, ան արձագանգեց ամէնէն անսպասելի դիրքերէն: Ս. Սարգսեանը առաջին ու խստութեամբ քննադատող, դատապարտող եղան Լ. Տէր Պետրոսեանի համախոհներուն չարժումը եւ ՍԴՀԿ-ը: Մանաւանդ առաջինին դիրքը զարմանալիչէն աւելին է, երբ մոռցուած չեն տակաւին այն նետերը որոնց թիրախ էր ան, Երքամէտ նկատուած իր քաղաքականութեամբ, անկախութեան առաջին 6-7 տարիներուն: Կարելի՞ է լուրջ զան յուսալ այսքան անկայուն դիրքերէ:

Ո՞րկէ պիտի յայտնուի ուժը որ յաջողի փոխարինել անհրաժեշտին անտարբեր իշխանութիւն մը եւ անոր այլընտրանք ըլլալու անկարող ընդդիմութիւնը: Ուժ որ աջ ու ձախէն, կամ վերէն, վարէն պարտադրուած չըլլայ, ոչ ալ անդարմանելի չափով ուշ մնացած:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ, խորապէս ղազդրզրուելէր է Թուրքիոյ անդամակցութեան վերաբերող ֆրանսական վիճարկումին, որ պատակառ մը ստեղծած է հանրաքուէին չուրջ: Եւ իր ձիւերը հանգստացնելու համար, որոշեր է հատոր մը լոյս ընծայել վերամուտին՝ «Այո՛ Թուրքիոյ» խորագրուած: Հատորը լոյս պիտի տեսնէ Հաչէթ հրատարակչականի մօտ:

ԳԱՐԳԱՄՈՆի (Օտի Նահանգ) մէջ վարչուներու զօրանոցին մէջ, Ցունիս 29ին անսպասելի աղէտ մը պատահած է, որու հետեւանքով 17 հոգի վիրաւորուած է (հինգը՝ մանուկներ) որոնց չորսը շատ ծանր վիճակի մէջ են: Պատանդ ազատելու փորձի մը ընթացքին է, որ վարչուներու խումբէն տասնապետ մը հրացանաձգութեան մը ձեռնարկած է, բայց փամփուշտները իրական էին, ինչ որ անհասկնալի է եւ վիրաւորներ եղած են նաեւ հաւաքուած բազմութեան մէջ: Ցունիս 30ին յայտնի չէր թէ ենթական գիտակցաբար թէ անգիտակցարար գործածած է իրական փամփուշտներ, բայց եւ այնպէս դիպուած կը մնայ:

ԻՍՐԱՑԻԼ Ցունիս 29ին համաձայնագիր մը ստորագրած է հինգ լիբանանցի բանտարկեալներ փոխանակելու համար իսրայէլացի երկու զինուորներու դիակներուն հետ, Հեզպոլլային հետ: Իսրայէլացի զինուորները առեւանգուած էին 2006 Ցուլիսին իսրայէլեան հողամասէն, լիբանանեան չիի զօրագունդի մը կողմէ, լիբանանցի բանտարկեալներու ազատագրումին փոխարէն, ինչ որ ցարդ Օլմերթ մերժած էր:

ՄՈԿԱՊԻ «վերընտրուեցաւ» Զինապետէի նախագահ, քանի միակ թեկնածուն էր եւ որեւէ կարեւորութիւն չտուաւ ՄԱԿ-ի եւ միջազգային հաւաքականութեան առարկութիւններուն, ինչ կը վերաբերի երկրին կացութեան եւ իր ընտրութեան պայմաններուն ապօրինի բնոյթին: Ընտրութիւնը պարտադիր էր եւ սպառնալիքներն ալ բազմազան: Շուրջ 200 հազար ընտրողներ համարձակած են սակայն քուէ տալ ընդդիմադիր պարագլուխին ի նպաստ, որ քաշուած էր եւ ապատանած Հոլանտայի դեսպանատունը:

Ս. ՊԵՏՐՈՍ մայր տաճարին մէջ Ցունիս 29ին Բենեդիկտոս ԺԶ. պատարագած է կողքին ունենալով Պոլսոյ Բարթուղիմէոս Ա. Տիեզերական պատրիարքը և այս առթիւ կոչ ըրած է քրիստոնեաններու միութեան, մաղթելով որ եկեղեցին երբեք չմարմնաւորուի մէկ ազգով, մէկ մշակոյթով կամ մէկ պետութեամբ, բայց բոլորին եկեղեցին ըլլայ: Պապը այս առթիւ ակնարկած է նաեւ Ցունիս 28ին Ֆրանսայի մէջ Ցունաստանի դեսպանին սպանութեան, որ ինքնասպանութիւն գործած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՈՊԱ 2008

Վիէննայի մէջ է որ Ցունիս 29ին տաղի ունեցաւ Ֆութպոլի Եւրոպայի մրցաշարքին աւարտականը որ դէմ դիմաց կը հանէր Սպանիան եւ Գերմանիան:

Ինչպէս կը սպասուէր, յաղթեց Սպանիա 1 – 0 արդիւնքով երբ խաղին 33րդ վայրկեանին Թոռէս նշանակեց առաջին եւ վերջնական յաղթական կէտը: 44 տարի է որ Սպանիա կը սպասէր այս մակարդակի յաղթանակ մը:

ձեւով ձեռքը կ'երկարէ օրթոտոքսներուն:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ բեռնակառքերու վարորդները, Ցունիս 30ին ալ կրկին ձեռնարկած էին մեծ քաղաքներու մուտքի կառուցներու փակումին, անհանդուրժելի կացութիւն մը ստեղծելով կառք դործատուներուն համար: Այս էր նաեւ կացութիւնը Փարիզի չուրջ, մանաւանդ հարաւային չրջանը: Շարժումը բողոք մըն է վառելանիւթի գիներու յաւելման դէմ եւ նոր սպառնալիքներ կ'ընեն չարթուան

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԻՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՆՑՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Կարեւոր տոկալու եւ տեւելու համար կը դիմաւորենք երեք կարգի խնդիրներ, որոնց լուծումը եթէ այսօր դժուար է, անյաղթահարելի կը թուի, մէկ սերունդ եւաք անկարելի պիտի ըլլայ, ծագումով Հայ բացատրութիւնն անգամ ժամանակավրէպ պիտի ըլլայ, այսինքն պիտի մանենք համաւատարած այլասերման ովկիանոսը: Եւ մեր մասին պիտի խօսուի անցեալով:

Ներկայիս կը դիմագրաւենք գործարութիւններ, որոնք յաղթահարելի են կամ չեն, ըստ հայեցակէտի, ըստ վերաբերումի, ըստ հեռանկարի: Վարժապետի պէս պէտք է կրկնել, անհանգստացնելու գնով, որ ազգը կրցաւ տոկալ ու տեւել առանց պետութեան, բայց չի կրնար տոկալ ու տեւել առանց լեզուի, առանց լեզուի անհատներ կը տեսնեն, Հայաստան կոչուած աշխարհի մէջ կը շարունակեն ապրիլ մարդիկ, բայց անոնք չեն ըլլար բազմադարեան ազգի շարունակութիւն, նոր ազգ եւ նոր մշակոյթ ծնունդ կ'առնեն: Այս է բնական ընթացքը յաջորդական սերունդներու, որոնք հեռանկար են ազգային գաղափարախօսութենէ զուրկ զանգան ձեւի անբովանդակ դիակավորութիւններու, որոնց համար գերակշռող է դիրքապաշտութիւնը, որուն վրայ կը դամարուին ցածրակ չահախնդրութիւնները, բիզնեսը եւ դեռ այլ բացատրութիւններ, որոնք յաճախ ծաղրանքի կարային չափերու կը հասնին:

Միացնելու եւ տեւելու համար ցարդ անկարող եղաւնք միասնական ուղղագրութիւն հաստատելու: Ինչպէ՞ս պիտի միացնենք եւ նկարագիր պիտի պահենք անհարազատ տով եւ երկու ու կէս տարբեր ազգ զագրութիւններով: Վերականգնող ազգի մը իսկական դեկավարութիւնը այս խնդիրը լուծած կ'ըլլար՝ ազգային գաղափարախօսութեան ենթահողին վրայ: Հրեաները իրենց լեզուական զանազանութիւնը եւ զարտուղութիւնները յաղթահարեցին վերականգնելով իրենց հին լեզուն, ինչպէս մեր գրաբարը՝ զոր այսօր բանաւարկած ենք եկեղեցիի գարպանները: Միացնելու եւ հարազատութիւն պահելու համար նոյնքան կարեւոր է գտուած հայերէնը, ձերբազատուած ամէն կարգի անհարթութիւններէ, օտարաբանութիւններէ, օտար բառերու վայրագ ներխուժումէ, ապաշնորհ կազմութիւններէ: Անկասկած, լեզուն հարկ է հարստացնել, եւ հոս է որ ընելիք ունին հայ լեզուագէտները եւ լեզուաբանները, մեր արմատ բառերով ստեղծելու ժամանակին եւ յառաջդիմութեան պատշաճող նոր բառեր: Ֆրանսացին չըսաւ որ իմէյլը միջազգային է, ընդունուած է, ստեղծեց իր բառը, որ գեղեցիկ է, եւ կ'ըսէ՝ ֆուրրիէլ: Ֆրանսացին յարգելով իր լեզուն՝ կը յարդէ ինքզինք: Հայերէնի ուղղագրութեան, բառապաշարի եւ շարահիւսութեան խառնակութիւնը, իրարանցիւր երկրի մէջ նոյն խորքով բայց տարբեր արտայայտութիւններով, ազգային նկարագրի խաթար

Բ. ԻՆՉ ԿԸՍԷ ՆԵՐԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԻՐԱՒԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Ֆրանսահայ իրաւաբանները 1993-էն ի վեր խմբուած են ընկերակցութեան մը մէջ (ԱՅԱՄԱ): Իրենց առաջադրանքներէն են յատկապէս իրաւագիտական ու դատաստանական աջակցութիւն ցոյց տալ Հայաստանի եւ Սփիւռքին, մասնակցութիւն ունենալ Հայաստանի մէջ իրաւական պետութեան մը կառուցումին: Ընկերակցութիւնը իր նպատակին առընչուած խորհրդակցական, կամ փորձագիտական քննութեան առաքելութիւն տանիլ յանձն կ'առնէ:

Այս վերջինին չրջանակին մէջ, ընկերակցութենէն Փարիզի փաստաբանական կաճառի անդամ վեց հոգինոց խմբակ մը — Ալեքսանդր Աւանեան, Վերժինէ Պլանչի, Ալեքսանդր Գուլումճեան, Սիլվի Փափազեան, Անահիտ Փափազեան, Ժեռար Զոլաքեան — Փետրուար — Մարտի պատահարները հետաքննելու եւ նաեւ դէպի առաքելութեամբ, Մայիս 7-12 գտնուած է Երեւան: Վերադարձին, Յունիս 12ին ալ հրապարակած մօտ 50 էջնոց տեղեկագիր մը:

Ֆրանսերէն չարադրուած տեղեկագիրը որուն մէկ մասին հայերէն 6-7 էջնոց մէկ տարբերակը լոյս տեսաւ Երեւանի թերթերէն մէկուն մէջ, բաժնուած է գլուխներու. նախ արուած է նախագահական ընտրութեան օրէն (Փետր. 19) մինչեւ Մարտ 1 երկարող ժամանակաշրջանին մը (2-4), բացատրուած է առաքելութեան նիւթը (5), մէջբերուած են նիւթին առընչուած օրէնքի յօդուածները (6-8), յայտնուած է տեսակցութիւններու բաժինը որ ամէնէն ընդարձակն է (9-42) եւ տեղեկագիրը փակուած է եզրակացութեան էջերով (43-46):

Սփիւռքէն նման մասնագիտական կազմակերպութեան մը Հայաստանի ծանօթ պատահարներուն հետեւողութեան նպատակով վեց հոգինոց չարթուան մը առաքելութիւնը բնական է որ բացատրուի դէպի իրաւական պետութիւն նոր-նոր ճամբայ եղած երկրին հանդէպ հասկնալի մտահոգութեամբ. նաեւ պատահածը մասնագիտական մօտեցումով ստուգելու, արձանագրելու, վերլուծելու նպատակով: Այս տեսակի առաջադրութեան արդիւնք փաստաթուղթ մը թէ՛ ներկային համար տեղեկացնող-լուսաբանող բնոյթ կ'ունենար, թէ՛ ապագային համար պատմական արձանագրութեան արժէք: Եթէ յար դուէին այս հանգամանքներուն պարագրած պայմանները — անաչառ կեցուածք, կողմերու հաւասար նկատառում, եւլն.—: Բայց տեղեկագրին առաջին էջերուն ժամանակագրութեան բաժնին ընթերցումէն իսկ անմիջապէս յայտնի կ'ըլայ որ հնգօրեայ առաքելութիւնը մասնաւոր բծախնդրութիւն ցոյց չէ տուած այս առումով: Ժամանակագրութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ թուումը ըրած է ընդդիմութեան դէմ կատարուած քայլերու. ձերբակալութիւններ, խոչընդոտումներ, պաշտօնագրկումներ, դէմ ցոյց, ոստիկանութեան բռնութիւններ, դատական հետապնդումներ, բանտարկութիւններ, եւլն.: Ոչ մէկ մէջբերում կայ Ազատութեան հրապարակին վրայ հնչած ելոյթներէն, անոնց պարունակած ծանրածանր ու չատ անգամ անհիմն ամբաստանութիւններէն, ապօրինութեան եբեւոյթներէն: Օրինակ, նշուած է գլխաւոր դատախազի տեղակալ Գ. Ջհանգիրեանի պաշտօնազրկութեան պարագան. ըսուած է որ Փետր. 22-ին յայտարարուած է անոր յարումը Լ. Տէր Պետրոսեանին եւ ընտրութեան ապօրինութեան մասին պընդումը: Ոչ մէկ խօսք այն մասին թէ իրաւական ոլորտի նման բարձրաստիճան պաշտօնատարի թոյլատրուա՞ծ է քաղաքական նման դործունէութիւն ունենալ, քաղաքական նախընտրութիւն յայտնել հրապարակաւ: Կը խօսուի, օրինակ, նաեւ այլ վայրերէ յատուկ փոխադրամիջոցներով բերուած ցուցարարներու մասին (Լուսերու Ֆրանսական դործակալութեան աղբիւրով) միայն իշխանութեան կազմակերպած ցոյցին առընչութեամբ: Այն տպաւորութիւնը կը ստացուի որ ընդդիմութեան ցոյցերու մինչեւ հարիւրհազարաւոր թիւերով արբուած ցուցարարները բոլորը եկած են իրենց միջոցներով...

Գ. Ջհանգիրեանի պարագային դուգահեռ մօտեցումով արուած է նաեւ 4-5 դեսպանի պաշտօնազրկումի նիւթը. կ'ըսուի թէ անոնք հրաժարած են, մինչ դէպքերը տակաւին բաւական մը չեն հինցած որ մոռցուի թէ անոնք պաշտօնազրկուեցան, յայտարարած ըլլալով թէ կը դօրակցին Լ. Տէր Պետրոսեանի. ու կրկին ինքզինք կը պարտադրէ հարցումը. պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ արտօնուա՞ծ են քաղաքական նախասիրութիւն յայտնելու:

Յարմրինակ է նաեւ որ իրաւաբաններու կողմէ գրի առնուած նրման վաստաթուղթ առանց յատակ սահմանումի ու զանազանութեան դրծածած է «քաղաքական բանտարկեալ» որակումը: Նշուած օրերուն բոլոր հսկողութեան տակ առնուած ու արդելափակուածները այլպէս նկատի առնուած են, առանց յանցանքի տարրերու գոյութեան ստուգումին: Պէտք չէ՞ր որ նախ անաչառ հետաքննութեամբ, դատավարութեամբ հաստատուէր թէ անոնք միմիայն իրենց քաղաքական նախընտրութեան պատճառով հալածուած են եւ ոչ մէկ ապօրինի արարք դործած են:

Չէ նշուած նաեւ թէ ի՛նչ է ժամանակագրութեան աղբիւրը. ականատեսի օրագրային նոթագրումի արժէնք չի կրնար ըլլալ ան, քանի որ վեց իրաւագէտներէն Փետր. 19 — Մարտ 1 օրերուն տեղւոյն վրայ դտնուածի մը մասին խօսք չկայ:

Տեղեկագրին առաջին էջերէն հարցականներ կը ստեղծուին առաքելութեան խումբին տեղւոյն վրայ հաղորդակցութեան լեզուին մասին ալ, քանի որ հայերէնով արուած քանի մը բառերը, երբեմն նաեւ յատուկ անուններ (անձի, վայրի) սխալներով են:

Տեսակցութիւններու բաժինը կը սկսի Հայաստանի Փաստաբանական կաճառին նախագահ Ռուբէն Սահակեանով: Ան իրենց կը չեշտէ գլխաւոր դատախազի տեղակալին հետապնդումին բացառապէս «քաղաքական» բնոյթը: Կ'ըսէ նաեւ թէ «մեծամասնութիւնը ո՛չ Լեռնիհն, ոչ ալ Սերժին կողմնակից է», իշխանութիւնը այնքան ակար է որ Ամերիկացիներն ու Ռուսերը իրենց ուզածը կ'ընեն, Եւրոպական միութեան կրաւորական կեցուածքին առջեւ: ԱՄՆ-ը Լեռնին զօրակից եղած, յետոյ դինքը լքած են. անոնք կը պահանջեն որ Հայաստան հրաժարի Ղարաբաղէն: Ինչ կը վերաբերի ընտրութեան, ըստ նոյն նախանին՝ Արմէն Գալստեանի հետ: Առաջինը կ'ըսէ թէ հսկողութեան տակ առնուածներէն խոչտանգուածներ կան, զոհերու ընտանիքներէն ոչ ոք իրեն դիմած է. լսած է թէ անոնք ճնշումներու ենթակայ են, բայց իրենք այնքան ծանրաբեռնուած են որ չեն կրցած չփում հաստատել այդ մարդոց հետ:

Իսկ օձնականը կը յայտնէ թէ կրակոցներուն, բախումներուն դինակները ճշդուած չեն, հետապնդուածներէն ոչ ոք տասը զոհերուն պատասխանատուութեամբ ամբաստանուած է: Ապահովութեան ուժերուն վրայ յարձակումի վերագրութեամբ հետապնդումները ոստիկաններու վկայութեան հիմնուած են, ցուցարարներու գտնուած վայրին վրայ վաճառատան ոչ մէկ թալան կատարուած է. ուստի վատահ չէ թէ ցուցարարներու եւ թալանողներու մէջեւ խակ կան առընչութիւն կա՞յ:

Այս բաժնին մէջ բաւական մտածել տուող է այն տեղեկութիւնը թէ Մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան բաժնին մէջ 42 պաշտօնեայ կայ, բայց պաշտպանը ոչ մէկ մնայուն ներկայացուցիչ ունի Երեւանէն դուրս:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

գործածութենէն բխած նոր տեսակի բացասականութիւններ չկային։ Այսօր, համակարգիչ–համացանց զոյծածող Հայերը, ճնշող մեծամասնութեամբ, կը հաղորդակցին լատինական տառերով, և ոչ ոք կարծէք կը կշռէ այս սովորութեան աղիտալի հետեւանքները։ Ինչպէ՞ս պայքարիլ այս աղէտին դէմ, եւ աղէտ բառը բաւարար չափով խիստ չէ։ Քանի որ կարելի է հայերէն տառերով գրել, գրուածը կցել եւ ղրկել աշխարհի հեռու եւ մօտ տեղերը, պատճառ չկայ որ մասնագէտներ չմշակեն հասարակաց ծրագիր մը որ կարելի դարձնէ հայերէն տառերով հաղորդակցութիւնը։ Մասնագէտները կ'ըսեն որ այդ դժուար չէ։ Ո՞վ, ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս պիտի կատարէ այս համազգային աշխատանքը, դայն համարկ առաջնահերթութիւն՝ ազգային գոյապայքարի տեսանկիւնէ։ Այս խնդիրը մեր անմիջական դաստումով տեսածէն եւ ըմբռնածէն աւելի վտանգաւոր է, կը կարօտի անյետաձգելի լուծման եւ հզօր միջամտութիւններու, նախաձեռնութիւններու, մեր ընթացիկ մրցակցութիւններէն անդին, գերիվեր։ Այն վերկուսակցական, վերհամայնքային, վերկողմնապաշտական եւ վերդիրքապաշտական է։ Լուծում եթէ չգտանենք, ազգը հարաֆիրիի տանող նոր դուռ կը բանանք։

Այս խնդիրը մտածելու անգամ դիտել անպատասխանատուութիւն կ'ենթադրէ։

Այս մտահոգութեան ուղիղ գծին վրայ կը հանդիպինք ժամանակակից հայկական հաղորդակցական միջոցներուն, որոնց մեծամասնութիւնը, անարգել, կ'աղճատէ լեզուն, օտար բառերով, օտարաբանութիւններով՝ երբ թարգմանութիւն կը կատարէ, չյարգելով քերականութիւն, խոնարհում, հոլովում։ Թերթ, ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, նաեւ լեզու կը փոխադրեն, լեզուով կը ղրկեն ընթերցողը, եւ երբ սրխալներով կը կազմուին, մարդիկ սխալ կը սեռնեն եւ սխալ կը սորվին։ Կը կորուսի մեր մեծագոյն ժառանգութիւնը... որ ազգ պահած է։

Այս էական հարցը ոչ մեր ժողովներուն, ոչ մեր սեմինէրներուն եւ ոչ ալ բեմերէն հնչող ճառերուն մէջ տեղ չունի, անոր չենք հանդիպիր։ Մանր չահախնդրութիւններ կը թեւակոխենք, բայց այդ ընելու համար անհրաժեշտ են մարդիկ, որոնք այդ լիցքը ունենան, անտեղեակ չըլլան պատմութենէն, մշակոյթէն, գրականութենէն, եւ մանաւանդ՝ միրապետեն լեզուին։ Այլապէս այդ կառոյցները կը դառնան լուանի խաւարման օրերուն լըսուող դատարկ թիթեղներու աղմուկ։

Մեր կացութեան մէջ կիսամիջոցները օգտակար չեն, նոյնիսկ վնասակար են։

Հայագիր համակարգչային հաղորդակցութեան զարգացումը այսօրուան եւ վաղուան մարտահրաւէրն է։ Եթէ չյաջողինք ազգային լուծում գտնել անոր, հայապահպանում բառով ըմբռնուած մեր ճիգերը կ'ամլանան։ Պարզ է։ այս նպատակին համար մարդկային եւ նիւթական ներդրում պէտք է ընել։ Պիտի գիտնանք եւ պիտի վարժուինք հայագիր հայերէնով հաղորդակցելու։

Մարտահրաւէրն է հայերէն թերթը եւ գիրքը մտցնել Հայոց տուները։ Առանց անոնց ծագումով եւ զգացումով Հայերը կը փակեն հայապահպանման օղակը։

Կը կրկնուի՞ ե։ դարու հրաչքը, քաղաքական, կրօնական եւ մտաւորական առաջնորդներու միանման տեսիլքի կենսագործումով։ Այդ հրաչքը եթէ ուշանայ ուշ կ'ըլլայ չատ մը բաներու համար, որոնց թուումն մասանցը ընելու կարիք չեմ զգար։

Բայց ինչո՞ւ պիտի չստեղծենք հրաչքը։

Ց. Պ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ Մաչքա Թէքնիք համալսարանի համերգասրահին մէջ Յունիս 13ին հանդէս եկած է Հայաստանի «Կոմիտաս քառեակ»ը, որուն անդամներն են Եղուարդ Թաղեւոսեան (առաջին ջուրթակ), Սուզի Երիցեան (բ. ջուրթակ), Ալեքսանդր Քէօսէմեան (ջուրթ) եւ Արամ Դալալեան (թաւջուրթակ)։ Հէնոէլ-Ասլամազեանի, Շոսթաքովիչի, Կոմիտասի գործերէն զատ, քառեակը անակընկալ մը պատրաստած էր Սէլման Ուտայի մէկ մշակումը՝ «Իսկիւտարա Կիսէրիքէն»ը, որ մեծ տպաւորութիւն գործած է։

* * *

ԹԱՔՍԻՄԻ (Պոլիս) Մշակոյթի կեդրոնին մէջ, Յունիս 13ին քոնթրըպասխթ Արտա Ակօչեանի խմբավարութեամբ, սարքուած է ստեղծագործական տեսակէտէ իւրայատուկ եւ ինքնատիպ համերգ մը։ Ա. Ակօչեան դարձած է խմբավար ու հանդիսականները փոխադրած է մարդկային ձայներու տարօրինակ աշխարհէ մը ներս, ուր մարդը կը միանայ բնութեան ու թռչնազգինեբու աշխարհին։ Համերգը, որ քառաձայն երաժշտութեամբ հրամցուած է ունկնդիրներուն, կրած է «Երաժշտութիւն՝ թռչուններու նմանողութեամբ» տիտղոսը։ «Քոր–Իսթ» անուանուած երգչախումբը բեմին վրայ պարբերաբար եղերք քաշուած է երկու կողմէն ու մէջտեղ հանուած է խորքին վրայ դրուած մեծ պատատա մը, որուն վրայ ցուցադրուած են ծանօթ թէ անծանօթ տեսակ տեսակ թռչուններ, թռչուններու երամներ, գունազարդ փետուրներով եւ իրենց հարազատ ձայներով։ Թռչուններու երամի մը առաջին ցուցադրութենէն յետոյ բեմ եկած է 12 անդամներէ բաղկացած երգչախումբը։ Ա. Ակօչեան յայտարին մէջ առած էր ժԹ. դարէն մինչեւ Ի. դար ապրած հեղինակներու կողմէ թռչուններու մասին գրուած զանազան լեզուներով երգեր, մշակուած եւ բազմաձայնի վերածուած իր կողմէ։ Յատկապէս ուշադրութիւն գրաւած է Կոմիտասի «Կաքաւի երգը»։ Համերգին առթիւ հրատարակուած է յայտագիր–գրքոյկ մը, ուր կը գտնուէին յայտագրին մաս կազմող քանի երգերուն պատճէնները։

Աւետարանէրուն
Մէջ
ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Որովհետեւ ոչ ոք այլեւս պիտի համարձակէր արհամարհանքով եւ առելութեամբ մերձենալու այդ խոնարհներուն որոնք, անդրդուելի հաւատքով մը զինուած, հակառակ ընդվզեցուցիչ անիրաւութիւններուն, հակառակ դեռ մխացող աւերակներուն վրայ բարձրացող կախաղաններուն, կուրօրէն, բնազդօրէն իրենց արիւնոտած պատառատուն գոյութիւնը պիտի տրամադրէին բոլոր յառաջընթաց հոսանքներու՝ ծառանալու համար Հայրենիքին սպառնացող ամենամեծ վտանգին, բռնապետութեան վերադարձին դէմ, ի՛նչ նոր ձեւով եւ ի՛նչ դիմակով որ ան ներկայանար։

Այս չէ՞ր արդէն մեզի վերապրուած գըլխաւոր ոճիրը եւ այս չէ՞ր որ կոչուած էր մեր ցեղային փառասիրութիւնը զսպելու։

Անհրաժեշտ է, կը կրկնեմ, որ ամէնքս ալ պիտնանք ճմարիտ պատկերը մեր արիւնոտած երկրին, քաջութեամբ և չեզոտակի կարենանք նայիլ անոր։ Ի՛նչ որ տեսայ եւ ի՛նչ որ լսեցի՝ հանգամանքը ունէին ամբողջ պետութեան հիմունքը խախտելու։ Տեսականօրէն ո՛չ մէկը ասոր հակառակը կ'ըսէ։ Այս զգացումը մեծապէս դրդեց զիս, իբր ազատ քաղաքացի, իբր երկրին մէկ հարազատ զաւակը, հաւասար իրաւունքներով օժտուած եւ հաւասար պարտաւորութիւններով բեռնաւորուած, առանց վերապահութեան դրեմ այս էջերը որոնք, հայ կնոջ մը դիւրազգածութեան արդիւնքը համարելէ աւելի, պէտք է նկատել ո՛րեւէ մարդկային արարածի մը ինքնաբուխ եւ անկեղծ տպաւորութիւնները։

Ա.

ԴԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ

Շոգենաւը կը տանէր մեզ դէպի Կիլիկիոյ նաւահանգիստը, եւ այն վերջին դիչերը որ կ'անցընէինք Միջերկրականի մէջ, զիս արհաւիրքով, կանխակալ սարսափով կը լեցնէր։ Հեռուհեռէ քանի կը մօտենայինք աղէտի սեմին, իրականութիւնը կը խուսափէր կարծես իմ հասկացողութենէս ու չէի կարող անկեղծօրէն հաւատալ թէ վաղը առաւօտ Մերսին պիտի հասնինք. Ա՛տանա՛...Կիլիկիա՛...։ Շաբաթներէ ի վեր այդ անուններըը կը կարդայինմեր ուղեղին մէկ անկիւնը. հոն՝ արիւնոտ վէրք մը կար որու դէպի չիլը ցաւագին սարսուռով մը կը ցնցէր էութիւնդ։

Գաղջ ու հեչտաւէտ մթնոլորտ մը կը պարուրէր մեզ. ասղապարդ երկնքի տակ Միջերկրականը կը վէմավէտէր իր մութ կապոյտ ալիքներով՝ որոնք մեղմօրէն կ'օրօրէին չոգենաւը առանց զայն ցընցելու։ Բնութեան պայծառ եւ անյեղլի գեղեցկութեան ու մեր միտքերը տանջող մտածումներուն մէջ այնպիսի հակասութիւն մը կար որ տպաւորութիւններս կ'երթեւեկէին մէկէն միւսը՝ առանց պահ մը կանգ առնելու. եւ ասիկա այնքան յոգնեցուցիչ կը դառնար որ դրեթէ ֆիզիքական ցաւ կը պատճառէր։

Աղէտին կուրծքին մէջ իսկ մխրճուելու գաղափարը տխրագին անհամբերութիւն մը կը պատճառէր մեզի ու թէեւ լուռ, կը պտտէինք մինչեւ ուշ առեն չոգենաւին կամրջակին վրայ առանց իրարու մեր զգայումները հաղորդելու՝ համոզուած էի որ նոյն տենդոտ հետաքրքրութիւնը զբաւած էր ամէնուն միտքերը։ Հոն կային Թուրքեր ու Հայեր. Պատրիարքական երկրորդ պատուիրակութիւնը եւ պատերազմական Բ. Ատեանի անդամները կը ճամբորդէին նոյն չոգենաւով. կային նաեւ վնասուած վաճառականներ, արկածեալներու ազգականներ, որոնք աւերակներու վրայ կը փութային աչքովնին հաստատելու աղէտին համեմատութիւնը։

Մինչեւ ուշ առեն մնացինք կամրջակին վրայ։ Կէս գիշերը անցած էր։ Վարը՝ երրորդներու վրանները երբեմն կը լուէին սրտագին հառաչանքներ, վերը չոգենաւին լուսաւորութեան ծառայող լապտերներու ժժդոյն ցոլքին մէջ կը տեսնուէր երբեմն հայ կրօնաւորի մը սեւ դգակը. զինուորականներ խմբովին կը պտըտէին, ու երբ ինծի կը մօտիկնային՝ կցկտուր բառեր կը հասնէին ականջիս.

– Քանի Մերսինի կը մօտիկնանք, սիրտս կ'այրի անբացատրելի ցաւով մը։

Վարչէն՝ ճամբորդի մը հառաչանքը կարծես կը պատասխաներ այս խորհրդածութեան։

Երբ առանձնացայ իմ խցիկիս մէջ, հետզհետէ աւելի ուժգնութեամբ վազեան յայտնուելիք իրականութեան դէպքը պաշարուեցայ։ Կարծես մինչեւ այն առեն ինծի անծանօթ լոյսով մը բոցավառուած էր իմ ներքին էութիւնս որ, փոխանակ պայծառութեամբ երեւան բերելու եւ ճեւակերպելու բոլոր մտածումները, ընդհակառակը, միգապատ չփոթութեան մը մէջ կը խառնակէր զանոնք. ու բոլոր այս տենդագին տրամութեան մէջ մէկ պատկեր մը թէեւ պատառատուն՝ բայց յամառօրէն կը վերադառնար յիշողութենէս։

Երկու ամիս առաջ, Կարմիր Խաչի ընկերուհիներ եւ ընկերներ կը մեկնէին Կալաթայէն։ Առաջիննե՛րը...։ Յարատեւ անձրեւ մը կու լար քաղաքին վրայ։ Սթամպուլ ծածկուած էր գորշադոյն եւ խոնաւ մէգի մը մէջ եւ անսահմանելի տխրութիւն մը կ'արտաշնչուէր ամէն բանէ. մեր ետեւը քարափի սրճարաններէն տարիսաէտ եւ մեղմամաղձոտ երգեր կերկերաձայն կը փարձրանային՝ ցաւի ուժգին եւ հեծեծող աղաղակներու պէս։

(Շար. 2)

(Շար. Ա. էջէն)

վերջաւորութեան համար, երբ Յունիսեան արձակուրդի մեկնողները կան:

ՊԸՋԱՆԱՐՆԻՕ, Յունիս 29ին ծնունդ առաւ իր նոր կուսակցութեան, որ մկրտուած է «հակազրամատիրական նոր կուսակցութիւն»: Այս կուսակցութեան մէջ պիտի ձուլուի Յեղափոխական Համայնավար լիկան (Քրիխին), որպէսզի «հակազրամատիրական, միջազգայնական, հակացեզապաշտ, բնապահ, փէմինիստ եւ յոյոյ խարականութիւններու դէմ ըմբոստացած» ձախ մը ստեղծուի:

ՓԱՐԻԶի Մէգոն տը լա Շեմիի մէջ է որ Սեկոլէն Ռուայալ Քանաց համախմբել ընկերվարականները իր շուրջ եւ ներկայացնել իր ծրագիրը՝ «պայքարիլ եւ առաջարկել»: Պայքարը կը վերաբերի գերխաւորապար Մարքոզիի, որու դէմ կեդրոնացած էր իր ելոյթը: Միւս կողմէ, երբորդ անգամ ըլլալով, իր բնակարանը կողոպտուած էր:

ԿԻ ՓՐԱՆՑԻ (միասեռական) աւանդականն տողանցքը տեղի ունեցաւ Յունիս 28ին Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ 500էն 700 հազար հոգիի: Այս տարուան բնաբանն էր՝ դպրոցը, որպէսզի հոն չհակի միասեռականներու դէմ նախատականպայքարը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Համազգայինի Մարսէյլի ձեմարանը պէտք ունի հայերէնի եւ ֆրանսերէնի տիրապետող ընդհանուր հսկիչի մը: Հետաքրքրուողները կրնան գրաւոր կերպով դիմել դպրոցի տնօրէնութեան, հետեւեալ հասցէին՝

Ecole privée bilingue Hamaskaïne
60 Boulevard Pinatel
13012 Marseille

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
Site internet : www.tebrotzassere.com
Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle :** Trois sections
- **Primaire :** Sous Contrat Simple
- **Collège :** Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

FRA ZAVARIAN — NOR SEROUND — CBAF CHAVILLE

le Dimanche 6 juillet

Parc du Bon Repos
Pavillon Elvire — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV; Nat.10)

— **11h30** Messe de requiem en l'Eglise arménienne de Chaville;
— **13h** Recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville;
— **Puis jusqu'à tard dans la soirée** au Parc de Bon Repos.

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2008/09

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

20 SEPTEMBRE 2008 — 17 JANVIER 2009
Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, ainsi que de lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian** avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

20 SEPTEMBRE 2008 — FIN JUIN 2009
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
99 EUROS (frais d'expédition inclus).
Pour tous ces cours et le manuel : RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
Dès maintenant jusqu'au 15 juillet : 01 47 50 97 51.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT
La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ **01 53 34 18 18**
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Séjour du mois d'août à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois d'août à Bellefontaine un animateur «Garçon» de plus de 18 ans, avec ou sans BAFA.

Merci d'adresser votre candidature à **C.B.A.F. : 17 rue Bleue 75009 Paris** ou par **fax au 01 53 34 12 13** ou par **e-mail: cbaf@wanadoo.fr**

2008թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28–ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

յարձր հովանաւորութեամբ
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի,
իր հետ աղօթակից ունենալով նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը:

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008թ. *Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3*
մասնակցելու
ՄԻԱՄԱՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ

Ուխտադնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ:

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր հոգեւոր հովիւներուն եւ հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01·43·59·67·03 թիւէն:

«ՅԱՌԱՋ»ի

ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահագր	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հաբսնիֆ-Նշանտուֆ	135	(161,46)
Մնուցդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդարու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս. փակագծէ մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդարու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՓԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մեռելաթին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

QUELQUES PLACES ENCORE DISPONIBLES avec L'UCFAF pour 2 voyages en ARMENIE

voir site : www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus)
renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes
renseignements : A. Samikyan au **01 48 03 18 78**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 2
MERCREDI
2 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ Ե ԹԻԻ 21·991 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21·991

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՀՈՒՓՍԻՄԷ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ՎԻԶԱՆ...

Ֆրանսա, որ «ասպնջական երկիր»ի համբաւ կը վայելէ դարերէ ի վեր, մերժած է վիզա չնորհել մէկ Հայուհիի, չորս Նիժերացիներու եւ չորս Գոնկոցիներու, ինչպէս կը գրէ Լիպերասիոն (Յուլիս 1)։ Անոնք պէտք է մասնակցէին «Ընկերային գործունէութեան միջազգային խորհուրդ»ի տարեկան ժողովին, որ պիտուած էր Յունիս 30ին Թուրի մէջ։ Հայուհին՝ Հռիփսիմէ Կիրակոսեան, «ծանօթ է, կը գրէ Թերթը, աշխարհի մէջ, քանի ձեռնարկած է աղքատներու եւ տարեց անձերու համար յատուկ ապահովութեանց հաստատման Հայաստանի մէջ»։ Ընկերային գործունէութեան միջազգային խորհուրդի գործադիր մնօրէնը կ'ըսէ թէ ենթական խօսք ալ պիտի առնէր ժողովին ընթացքին ու կ'աւելցնէ. «կորուստ մըն է մեզի համար եւ նախատինք մը քաղաքի եւ նախաձեռնարկ կնոջ մը»։

1950էն ի վեր առաջին անգամն է, որ կազմակերպութիւնը որու կոչումն է մի-ջոցներ գտնել պայքարելու համար աղքատութեան, տառապանքի եւ թշուառութեան դէմ, իր նստավրջանը կը դնէ Ֆրանսա։ Ամէն ինչ փճացաւ, կ'ըսէ մնօրէնը Տընի Գորել, որ խիստ հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է դատապարտելով «Ֆրանսական իշխանութեանց անվայել եւ անհիւրընկալ ընթացքը»։ Ըստ իրեն, անյապաղելի նկատուած պատուիրակները «համբաւը են իրենց երկրին մէջ» եւ անկէ դուրս ալ։

Ի դէպ, ենթակաները մաս չեն կազմեր Սարքոզիի եւ Հորթըֆէօյի գաղթի դէմ քաղաքականութեան, այլ պարզապէս ժամանակաւոր վիզա մը կ'ուզէին համագումարի մը մասնակցելու համար... Այդ ալ չատ նկատուած է ըստ եղած լրատուութեան։

ՍՈՒՏԱՆԻ ԱՐԿԱԾԻՆ ՀԱՅ ԶՈՀԸ

Յունիս 27ին Սուտանի Խարթում քաղաքէն Թուլա մեկնած օդանաւ մը չախչախուած է պատճառ ըլլալով անձնակազմի ութ անդամներէն եօթնին մահուան։ Մէկը եղած է Հայաստանի քաղաքացի մը։ Միակ փրկուածը ըսած է թէ արկածը հետեւանք էր օդի անյապաստ պայմաններուն եւ օդանաւին վրայ ինկած կայծակի մը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼԻՔՆԵՐԸ...

Եւրոպայի խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովը Յունիս 30ին Անգարայէն պահանջած է վերադարձնել եզեկականի երկու թրքական կղզիներու յոյն բնակչութեան՝ պոնտոսցի Յոյներուն պատկանող կալուածները զորս 1950ական թուականներուն գրաւած էին։ Ուղղուած է կոչ մը, խորագրուած՝ «Պաշտպանել յունական փոքրամասնութեան իրաւունքները» հոն ըսուած է թէ Թուրքերը պէտք է վերադարձնեն յունապատկան կալուածները, կամ անոնց փոխարէն հատուցում վճարեն։ Նեչտուած է նաեւ թէ նման դրական քայլ լաւ ներդրծութիւն կ'ունենայ, որպէս Եւրոպայի հետ բարիդրացնութեան արժէքներու յարգանքի արտայայտութիւն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ԶԱՅՐԱՑՈՒՑԱԾ Է ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԱՄՆ–ու պետական հեռատեսիլին (փի· պի· էս·) մէկ վաւերագրականը մեծ զայրոյթ պատճառած է Թուրքերուն։ Պատմաբան Ն· Ֆէրկուսոնի պատրաստած ժապաւէնը նկարած է ցեղասպանութիւնները։ Հոն ըսուած է թէ Ի· դարը պատմութեան ամէնէն արիւնալի հարիւրամեակը եղած է, սկսելով՝ երիտասարդ Թուրքերու կազմակերպած Հայկական ցեղասպանութեամբ։ Անթիւ Հայեր դէպի անապատները քշուած են, որպէսզի մահանան։ Իսկ Թուրքիա մինչեւ այսօր կ'ուրանայ կատարուածին ցեղասպանութեան բնոյթը։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐԸ

Պաշտպանութեան նախարար Ս· Օհանեան Յունիս 28ին սպայական կոչումներ յանձնած է նոյն նախարարութեան վազդէն Սարգսեան ռազմական հիմնարկի 2008ի 247 շրջանաւարտներուն։ «Համալրելով Հայոց բանակը, դուք պէտք է առաջին հերթին բարձր պահէք մեր երկրի պատիւը, եւ հանդիսանաք Հայաստանի, ձեր ծնողներուն եւ ամբողջ հայ ժողովրդի անվտանգութեան երաշխաւորը» ըսած է նախարարը, շնորհակալութիւն յայտնելով նորակոչ սպաներուն ծնողներուն եւ անոնց դաստիարակչական կազմին, որոնք հայկական բանակին հարուստ գիտելիքներով սպաներ նուիրած են։

Աւարտական հանդիսաւոր չքերթէն ետք, վիճակով որոշուած է նորակոչ սպաներուն յետագայ ծառայութեան վայրերը· իսկ 15 սպայ, 10 յաջողագոյնները, երեք ծնողազուրկ եւ երկուքը զոհ աղատամարտիկներու զաւակ, պաշտպանութեան նախարարին որոշումով իրենց վիպաքաշ գօրամասին մէջ պիտի շարունակեն իրենց ծառայութիւնը։ Դարձեալ նակեն իրենց ծառայութիւնը։ Դարձեալ նախարար Ս· Օհանեանի հրամանով, բոլոր շրջանաւարտներուն մխանուագ դրամական օժանդակութիւն եղած է։

* * *

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄԱՐԻ ՅՈՅՑԸ

«Համազգային շարժում»էն «Համաժողովրդական շարժում»ի վերափոխուած ընդդիմութիւնը Յունիս 28ին ցոյց կազմակերպած էր Գիւմրիի մէջ։ Արտօնուած ցոյցը բազմամարդ եղած է· ելոյթ ունեցած են քաղաքին լրագրողներու «Ասպարէզ» ակումբէն Լեւոն Բարսեղեան, Նոր ժամանակներ կուսակցութենէն Հրաչեայ Սարգսեան, պատերազմի վեթերան Ժորա Ազոյեան, Դաւիթ Շահնազարեան, Հանրապետութիւն, Հայաստանի ժողովրդական կուսակցութիւններու նախագահներ՝ Արամ Սարգսեան եւ Ստեփան Դեմիրճեան, յետոյ Լ· Տէր Պետրոսեան։

Ան ոստիկանութիւնն ու բանակը սիրաշահող արտայայտութիւններ ունեցած է, ըսելով որ Մարտ 1ին ժողովուրդին վրայ կրակողները անոնցմէ չէին· այդ դրծին համար վարձու մարդասպաններ ու քրէական տարրեր օգտագործելով ամբաստանած է իշխանութիւնները, անոնց ընթացքը նմանցնելով «Օսմանեան Թուրքիոյ» եւ Հիթլերի ունեցածին։ Քննադատած է նաեւ Ղարաբաղի հարցին մէջ անոնց տարած անհեռատես քաղաքականութիւնը, երկրին դատարկումը։ Այս վերջին պարագային մէջ, յիշած է իր օրով ալ մեկնողներու երեւոյթը, բայց որպէս պատճառաբանութիւն յիշած է մութքը, ցուրտը, պատերազմը, չրջափակումը· ըսած է թէ այսօրուան մեկնողնե-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ, ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՀԱՐԿԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ ԵՒ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐ

Մեսրոպ Պատրիարքին առողջական վիճակը ինքնին բաւական մտմտուքի ու նեղութեան պատճառ է, արդէն հազարումէկ հարցի տէր համայնքին մէջ։ Մանաւանդ որ տեղական հայ մամուլը դժգոհութիւն կը յայտնէ պատրիարքարանի չրջանակին ժլատ տեղեկատուութեան, լռութեան մասին։

Հաւանօրէն այդ կեցուածքն ալ իր դերը ունեցած է սխալ վերագրումներու եւ անոնց հիմնուած լուրերու մէջ որոնք տեղ գտան Թուրք մամուլին մէջ։ Թերթ մը գրած էր թէ համայնքը պատրիարքական նոր ընտրութեան կը պատրաստուի, թեկնածու կը փնտռուի, եւլն·։ Հայկական թերթերը հակազդեցին, հերքեցին լսուածը, անդամ մը եւս բացատրելով թէ պատրիարքը ո՛չ մահամերձ է, ոչ ալ տրամադրութիւն ունի պաշտօնէն հրաժարելու· պարզապէս հիւանդ է, դարմանումի ենթակայ ու կարօտ բացարձակ հանգիստի չրջան մը անցընելու։

Այս բացատրութիւնը կանոնաւոր կերպով կը տրուի նաեւ Սփիւռքի զանազան կողմերէն յոյց տրուած հետաքրքրութեան։

Ինչպէս կը գրէր «Մարմարա» (Յունիս 17) արձագանգելով Կրօնական ժողովին հաղորդածին, «Պատրիարք Հայրը կը շարունակէ մնալ իր պաշտօնէին վրայ ու ըստ առաջնոյն կը բնակի պատրիարքարանի մէջ։ Միայն թէ բժիշկները յանձնարարած են որ ան միջոցի մը համար բուրովին հանգստանայ ու հեռու պահուի պատրիարքական գործերէ։ Մեսրոպ պատրիարք ոչ անկողնի կը ծառայէ, ոչ ալ ծանր հիւանդի երեւոյթ ունի։ Կայ յիշողութեան տկարացում մը, շրջապատի նկատմամբ հետաքրքրութեան նուազում»։ Ու կ'աւելցուէր թէ նախորդ օրը Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսի տարեդարձը նշուած է պատրիարքարանի պարտէզին մէջ, իր ալ մասնակցութեամբ։

Իրաց այս կացութեան մէջ բաւական տարօրինակ այցի մը անդրադարձան հայկական թերթերը։ ԱՄՆ–էն, Նիւ Ճըրզիի հայկական եկեղեցիին հովիւ Բարգէն Ծ· Վրդ· Անուշեան անակնկալ այցով մը Թուրքիա գացած էր։ Կ'ըսուէր թէ նախ Անգարայի մէջ հանդիպումներ ունեցած էր բարձրաստիճան պաշտօնատարներու հետ, որոնց մէջ կը յիշուէին վարչապետարանի խորհրդականներ, ապա Պոլսոյ մէջ այցելած էր բարեկամներու, ազգականներու։ Պատրիարքարանը տեղեկացուցած էր թէ իր հրաւիրեալը չէ հիւր հոգեւորականը եւ Անգարայի պաշտօնական տեսակցութիւններուն ալ տեղեակ չէ պահուած։

Կրօնական ժողովի նախագահ Արամ Եպիսկ· Աթէչեան ըսած էր թէ («Ակօս» Յունիս 20) ըստ եկեղեցական կանոններու հոգեւորական մը այլ չրջանի մը այօրով ալ մեկնողներու երեւոյթը, բայց որպէս պատճառաբանութիւն յիշած է մութը, ցուրտը, պատերազմը, չրջափակումը· ըսած է թէ այսօրուան մեկնողնե-

Յունիս 2-ին Պոլսոյ Ազգային Սահմանադրական ժողովի ընտրութիւնները տեղի ունեցան։ Ընտրողներու ցուցակին մէջ 1.600 անուն կար։ Ընտրութեան մասնակցեցան 1.200 ընտրողներ։ Ընտրուեցան 80 անդամներ։ Ընտրութիւնները տեղի ունեցան Սահակեան-Մեսրոպեան վարժարանի սրահին մէջ։ Ընտրութեան մասնակցեցան 1.200 ընտրողներ։ Ընտրուեցան 80 անդամներ։ Ընտրութիւնները տեղի ունեցան Սահակեան-Մեսրոպեան վարժարանի սրահին մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԻՐԱՒԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տեսակցութիւններու երկրորդ բաժին մը յատկացուած է ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբաններուն եւ բանարկեալներուն: Առաջիններուն մէջ են Գ. Ջհանգիրեանի, Լ. Տէր Պետրոսեանի պաշտօնավարութեան շրջանի Թիկնապահ Ռ. Ղազարեանի գործին՝ Վահէ Ղազարեանի, ՀՀՇ-ի նախագահ Ա. Ձուրաբեանի եւ ուրիշներու փաստաբանները: Իսկորին ալ բանածները իշխանութեան, ապահովութեան ուժերու գործունէութիւնը գաղտագողող բնոյթով են, յատկապէս խոչտանգումներու չեչտումներով: Նշուած են զէնքով վիրաւորելու, հիւանդանոց փոխադրութեան յապաղելու պարագաներ: Արտայայտութիւններու ընդհանուր միտքը այն է որ բոլոր հետաքննդումները նոյն մեկնակէտը ունին. Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակից, գաղափարակից ըլլալ:

Ամբաստանուած եւ հսկողութեան տակ առնուածներու խումբին առաջին դէմքն է ընդհանուր դատախազի նախկին տեղակալը. ան կ'ընէ ցոյցերու ժամանակագրութիւն մը, կը խօսի իր ելոյթին մասին: Կ'ըսէ թէ յայտարարած է թէ ընտրութեան իսկական յաղթականը Լ. Տէր Պետրոսեանն է ու բանական տարօրինակ կերպով Ֆրանսահայ փաստաբանները չեն հարցուցած իրեն թէ ի՛նչ են այդ մասին ապացոյցները, ի՛նչ հիմով նման վճիռ կ'արտայայտէ:

Հետաքրքրական է իր անձնական կացութեան մասին անոր ըսածը. ի՛ր խանութիւնները կը վախնան որ դատարանին մէջ կը խօսի. այդ պատճառով իրը անջատած են ցոյցին ընթացքին վիրաւորուած եւ նոյնպէս ձերբակալուած եղբօրը թղթածրարէն: «Շատ լաւ գիտեն որ եթէ դատարան հանուեմ, պիտի պիտի խօսեմ եւ ըսեմ ինչ որ գիտեմ ընտրութեան եւ մնացածներու, յատկապէս Հոկտ. 27ի մասին» կ'ըսէ երկրին արդարութեան համար կարգի վերադաս դէմքերէն այս մէկը. եւ անոր ալ ոչ ոք հարց կուտայ թէ այդքան ծանրակշիռ վախնելիք տեղեկութիւններու տէր ըլլալով հանդերձ, ի՞նչպէս լուռ մնացած է իր պաշտօնին վրայ ու ընդդիմադիր ցոյցի ամպիոնին վրայ բարբառած ընտրական խարդախութիւններու մասին, Հոկտ. 27ին արձնչութեամբ ալ սպառնական ոճով մը դոհանալով:

Կը յաջորդէ ԱՄՆ-ու նախկին դեսպան Ալեքսանդր Արզումանեանի հետ տեսակցութիւնը. ակնարկելով Օ.ԷՍ.ԱՏ.Ը.-ի դէտերուն առաջին եղրակացութեան թէ վաւերական է ընտրութիւնը, անոր արդիւնքը, կը քննադատէ միջազգային ատեաններ որոնք միշտ ձեռնպահ մնացած են Ռ. Քոչարեանը քննադատելէ, խորհելով որ ծագումով դաւթաղցի ըլլալով, պիտի հարթէ այդ հարցը: Կը պնդէ որ նշուի թէ ինք ու իր բնկերները քաղաքական բանտարկեալ են:

Նուպարաշէնի բանտին մէջ գտնուողներէն Մաշենադարանի փոխանօրէն Արշակ Բանուչեան որ ներկայացուած է որպէս «Հայ մտաւորականի հարազատ տիպար», Ֆրանսահայ փաստաբաններուն յայտնած է թէ չի գիտեր արգելափակուած ըլլալուն պատճառները... երբ մինչեւ Սփիւռքի ամէն անկիւնի թերթերը գրեցին թէ ամբաստանուած է տրտատահմանէն կարեւոր գումարներ ստանալու եւ բաշխելու արարքով: «Համոզուած է» որ «ոչ մէկ ցուցարար մասնակցած է Մաշտոց պողոտայի վանառատուներուն թալանին»: Ըսած է թէ իշխանութիւնն և ընդդիմութիւնն անպայման պէտք է երկխօսութեան ձեռնարկեն, նոր ընտրութիւն կազմակերպուի, հակառակ պարագային կայ «ընկերային պոռթկումի մը» վախը: Իրեն հետ տեսակցութեան օրը բանտարկութեան 47րդ օրը եղած է եւ այդքան ժամանակ տակաւին հետաքննուած չէ:

Արգելափակման մէջ բիրտ խոչտանգումներու ենթարկուած ի վկայութիւն առած է նախկին ոստիկան, ներկայիս մոսկուացնակ Քրիստափոր Էլպեան: Չէ ընդունած մէկ միլիոն դրամի երաշխաւորագինով առժամեայ ազատ արձակուելու իր փաստաբանին կողմէ կատարուած առաջարկը:

Գրեթէ նոյնն է պարագան Վարդաշէնի մէջ բանտարկուած Դ. Առաքելեանի. խոչտանգուած է, կոդերը կոտրուելու աստիճան: Կը պնդէ որ իր անունը գոնուած է ձերբակալեալներու նախապէս պատրաստուած ցանկի մը վրայ:

Յաջորդ գլուխը յատկացուած է Հելսինքեան ընկերակցութեան նախագահ Միքայէլ Դանիէլեանի հետ խումբին տեսակցութեան: Այդ տեսակցութենէն ստոր օր եւք ան փողոց յարձակումին ենթարկուած է ծայրայեղ աջակողմեան կուսակցութեան մը զեկավար Տիգրան Ուխիկանեանի որ զինք ամբաստանած է Սէ. Ի. Ա.-յի լրտես ու միասեռականներու պաշտպան ըլլալով:

Մ. Դանիէլեանի ըսածներուն մաս կը կազմէ այն որ «ըստ իրար հաստատող բազմաթիւ աղբիւրներու», զոհերու «ընտանիքներէն ոմանց դրամ առաջարկուած է, որպէսզի ամէն կարգի դիմումներէ ետ կենան. առաջարկին համար որուած է նաեւ յուղարկաւորութեան ծախքերը դիմագրաւելու բացառութիւնը: Կայ տակաւին այն տեղեկութիւնը որ կարեւոր գումարներու փոխարէն իրենց ըսուած է որ հեռատեսիլէն յայտնեն թէ Լ. Տէր Պետրոսեանը կ'ամբաստանեն իրենց հարազատին սպանութեան համար, ինչ որ մերժած են ընել:

Եղրակացութեան նախորդած էջերուն մէջ իրաւաբան Վահէ Գրիգորեանի տեսակցութեան ընթացքին ակնարկութիւն եղած է Արդարութեան նախարարութեան չէնքին մէջ ընտրութեան նախօրեակին ծագած հրդեհին, որուն ընթացքին ըսուած էր թէ որոշ թղթածրարներ, դիւանային նիւթեր հրոյ ճարակ եղած են: Կասկածներ կային թէ հրդեհը հրձիգութեան արդիւնք է: Վ. Գրիգորեանի կարծիքով ան կրնայ արձնչուած ըլլալ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ բացուած դատին որով կը պահանջուին Մատաղիսի մէջ երեք դինուորի սպանութեան եւ Հիւսանային պողոտային կառուցումին համար իրենց տուներէն վտարուածներու վերաբերող թղթածրարները:

Թղթածրարին եղրակացութեան բաժնին մէջ ամէնէն կարեւոր ըսածը այն է թէ Ֆրանսահայ իրաւաբաններու խմբակը չէ կրցած հանդիպում ունենալ պատկան իշխանութիւններու հետ, տեղեկանալու համար նաեւ ամբաստանող կողմին, տեսակէտներուն:

Մնացածը կրկնութիւն մըն է ամէնէն «ազդեցիկ» դէմքերու ձերբակալութեան ընթացքին ոտնակոխուած օրինականութեան, ամբաստանութիւններու անհիմն նկատուած բնոյթին, կատարուածին քաղաքական հանգամանքին:

Կը յաջորդեն արդէն նշուած անձերու վերաբերող տուեալներ, զոհերու ընտանիքներուն կացութեան մասին ըսուածները:

Տեղեկաբերները կ'աւարտեն իրենց տեղեկագիրը, հարկաւոր համարելով որ ինչպէս ուզած է Եւրոպայի խորհուրդին խորհրդարանը, անկախ հետաքննութիւն բացուի նոյն պատահարներուն մասին, իշխանութիւնները անյապաղ ազատ արձակեն քաղաքական բանտարկեալները եւ երաշխաւորեն զոհերու ընտանիքներուն կատարուածին մասին դատական ճամբով իրականութեան տեղեակ դառնալու իրաւունքը:

Փետրուար 19ի ընտրութեան յաջորդած օրերուն եւ Մարտ 1ի դէպքերը անկախութեան, տարիներու ամէնէն փափուկ երկրորդ շրջանը կր կազմեն, խորհրդարանի սպառնդէն եւք: Այս մէկը տակաւին փակուած չէ: Ընդդիմութիւնը թէեւ ոչ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ.Յ.Վրդ. ՊԱՋՏԻԿԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ «ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ»

«Վենետիկեան Թափառումները» բացառիկ ցուցահանդէսին առիթով կազմակերպուած դասախօսութիւնները չարքին վերջինը տեզի ունեցաւ Հինգշաբթի 19 Յունիսին, երեկոյեան ժամը 7·30ին, կեդրոնի դահլիճին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան՝ տեղացիներէ եւ Հայերէ բաղկացած:

Հայերու ներկայութիւնը Վենետիկի Հանրապետութեան մէջ, ծրնած չէ պատերազմներու, հալածանքներու եւ բռնութիւններու հետեւանքով, ինչ որ է ներկայիս մեր գաղթավայրերու մեծագոյն մասի պարագան:

Վենետիկի պատմութեան արշալոյսին առաջին Հայը պաշտօնապէս յիշատակուած Կայսերական Փոխարքայ՝ ՆԵՐՍԷՍ ՀԱՅԿԱԶՆ է, կեդրոն ունենալով Ռաւէննա քաղաքը, իշխանութիւնը կը տարածուէր մինչեւ Վենետիկի լճակին բնակիչները:

Ներսէս Հայկազնի վերագրուած են Վենետիկի մէջ երեք եկեղեցիներու կառուցումը՝ Ս. Թէոդորոս, Ճէմինիանոս եւ Մենա, ներկայ Ս. Մարկոս հրապարակին վրայ:

631 Թուին ուրիշ հայ փոխարքայ մը՝ ԻՍԱՀԱԿ կը հիմնէ Թորչէլլո կղզիի Մայր տաճարը, հրաշալի խճանկարներով, Թողլով իր անուանով արձանագրութիւն մը:

Ալիչան, ՀԱՅ-ՎԵՆԵՏ հնախօսական իր աշխատանքին մէջ Թ. դարուն հայ վանականներ կը յիշէ կարգ մը եկեղեցիներու մէջ: Սակայն Կիլիկեան Թագաւորութեան տարիներէն է որ մեզի հասած են բազմաթիւ գրաւոր փաստաթուղթեր: Այդ շրջանին Վենետիկ Կիլիկիոյ դլխաւոր գործակիցը կը դառնայ քանի ան ունէր չատ աշխոյժ վաճառականութիւն ծայրագոյն արեւելքի երկիրներուն հետ, հոն կը հանդիպի նաեւ Մարգս Փօլօն դէպի ծայրագոյն արեւելք կատարած իր համբոյ ընթացքին:

1201 Դեկտեմբերի Թուականը կը կրէ Հայ արքաներու կողմէ Արեւմրեան պետութեան մը տրուած առաջին մենաշնորհը եւ կը վերաբերի Վենետիկի՝ ուղղուած Ինրիդո Տանտօլօ տոճին, որու յաջորդը Մարգօ Ծիանի Հայերուն կը կտակէ (1250) հոգետուն մը Վենետիկի մէջ: 1348ին Գասթէլլո թաղամասին մէջ գոյութիւն ունէր Ս. Յովհաննէս Մկրտիչի անունով Հայ վանականներու մենաստան մը:

1434ին է որ առաջին անգամ կը յիշուի Ս. Խաչ Հայոց եկեղեցին, ՀԱՅԵՐՈՒ ՓՈՂՈՑ կոչուած վայրին մէջ որ չորս անգամ վերանորոգուած է ենթարկուած եւ ընդարձակուած՝ ստացած է ներկայ փառաւոր վիճակը եւ յանձնուած Հռոմի քարոզութեան Միաբանութեան միաբանութեան խնամքին, կանոնաւոր կերպով կը գործէ որպէս արեւմուտքի հնագոյն գործող ՀԱՅ եկեղեցի՝ չաբաթօրեայ հայածէս պատարագով:

Մինչեւ 1500 Թուականը Ս. Գէորգ կղզին՝ Ս. Մարկոս հրապարակին դէմը գտնուող, եղած է Հայոց դերեզմանատունը, բազմաթիւ դամբանաքարեր ծածկուած են Ս. Գէորգ չքեղ տաճարի չինութեան տակն:

1375թ. Կիլիկեան Թագաւորութեան անկումով Հայ-Վենետիկեան յարաբերութիւնները ոչ միայն չդադրեցան այլեւ զարմանալիօրէն նոր փայլ ստացան Հին եւ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Հայ վաճառականներու չնոր հիւ որոնք երկար տարի գլխաւոր դերակատարները հանդիսացան Վենետիկեան անտեսութեան եւ 1645-1669 Կրէտէի պատերազմի տարիներուն, գործնականին մէջ Հայերն էին Վենետիկի եկամուտի մեկ աղբիւրը եւ պաշտօնական փաստաթուղթերու մէջ յաճախ յիշուած են որպէս ԱՐԾԱՆԱԻՈՐ ԵՒ ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳ:

Զարմանալի չէ որ այսպէս բարենպաստ տրամադրութիւններ ունեցող քաղաքի մը մէջ օգտուած է մեր մշակոյթը՝ 1512ին հայերէն առաջին տպագիր գիրքը ընծայելով Յակոբ Մեղապարտի միջոցով եւ քիչ մը աւելի ուշ՝ փրկուած է մեր մշակոյթը եւ ճառագայթած երեք դար Մխիթար Սեբաստացիի եւ իր յաջորդներուն չնորհիւ Ս. Ղազարի խաղաղ կղզեակէն:

Մխիթարի ժամանումով եւ Ս. Ղազարի չարունակուող կրթական, բակալութեան ընթացքին ոտնակոխուած օրինականութեան, ամբաստանութիւններու անհիմն նկատուած բնոյթին, կատարուածին քաղաքական հանգամանքին:

Կը յաջորդեն արդէն նշուած անձերու վերաբերող տուեալներ, զոհերու ընտանիքներուն կացութեան մասին ըսուածները:

Տեղեկաբերները կ'աւարտեն իրենց տեղեկագիրը, հարկաւոր համարելով որ ինչպէս ուզած է Եւրոպայի խորհուրդին խորհրդարանը, անկախ հետաքննութիւն բացուի նոյն պատահարներուն մասին, իշխանութիւնները անյապաղ ազատ արձակեն քաղաքական բանտարկեալները եւ երաշխաւորեն զոհերու ընտանիքներուն կատարուածին մասին դատական ճամբով իրականութեան տեղեակ դառնալու իրաւունքը:

Փետրուար 19ի ընտրութեան յաջորդած օրերուն եւ Մարտ 1ի դէպքերը անկախութեան, տարիներու ամէնէն փափուկ երկրորդ շրջանը կր կազմեն, խորհրդարանի սպառնդէն եւք: Այս մէկը տակաւին փակուած չէ: Ընդդիմութիւնը թէեւ ոչ նոյն յաճախականութեամբ եւ նոյն զանգուածը ունենալով, կը շարունակէ ցոյցերը. իսկ իշխանութիւնը դէպքերէն ի վեր անցած չորս ամսուան ընթացքին կարելի չէ ըսել թէ ժողովուրդին դժգոհութիւնը հակցած ու զարմանի մատնողութիւն ունեցողի կեցուածքով յայտնուեցաւ: Այս պայմաններուն մէջ, եղածը բոլոր կողմերը եւ ազդակները նկատի առնելով արձանագրելու, հասկնալու եւ արժեւորելու գործունէութիւն մը կրնար չատ օգտակար ըլլալ. ան կրնար ծառայել թէ՛ վրատահելի փաստագրական նիւթ ունենալու, յատկապէս Սփիւռքին համար, թէ՛ նչմարուած թերութիւններուն մատնանչումով մասնագիտական ճամբով օգնելու Հայաստանի պատկան մարմիններուն, ինչպէս նչուած է ընկերակցութեան նպատակներուն մէջ: Բայց հակառակ վեց հոգիով հնգօրեայ առաքելութեան մը համար գործածուած հաւանօրէն սուղ միջոցներուն, տեղեկագիրը հարկաւոր երաշխիքը չի տար այդ ուղղութեամբ:

Ա. ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՋԵՆԿԻԼԷՐԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ՎԻԷՆ

ԾԱՌԱՅԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՈՎ

Յունիս 21ին, Վիէննի Աբովեան մշակութային տան սրահը ընտանեկան ուրախ մթնոլորտ մը կը տիրէր: Հաւաքուած բազմութիւնը եկած էր պատուելու զաղութիս հին դէմքերէն՝ Դպրաց դասի եւ ծխական խորհուրդի, ՀԲԸՄ-եան մասնաճիւղի ծանօթ անդամներէն Սուքիաս Սուքիասեանը որ քանի մը չաբաթ առաջ արժանացած էր Ազգային Արժանիքի ասպետի տարիճանին (Chevalier dans l'Ordre National du Mérite):

Օրուան հանդիսութեան բացումը կը կատարէր Պ. Մարսել Տօնապետեան: Քանի մը տողերով նախ կը նկարագրէր Ս. Սուքիասեանի կեանքը եւ յետոյ ալ անոր գործունէութիւնը: Պ. Տօնապետեան կը յիշեցնէր թէ Ս. Սուքիասեան որդին է Զենկիլէրի ազգային վարժարանի հիմնադիրներէն՝ ուսուցիչ Հաճի Սահակ Սուքիասեանի: Մեծ Եղեռնի օրերուն, Սուքիասեան ընտանիքին անդամները Պոլսէն հեռանալով իրեց հայրենի գիւղը կ'ապաստանին: Այդ պատճառով ան Զենկիլէրի մէջ պիտի ծնէր՝ 1921ին: Ցաջորդ տարին, քէմալականներուն յարձակումէն փախելու համար, իր ծնողքին եւ երկուօրեակ քրոջ՝ Սըբուհիին հետ, Պոլիս պիտի վերադառնայ: Աչ Սեմերճեան ճեմարանի վարժարանի չորրորդ եղած է: Մինչեւ 1950 թուականը իր մանկակոյրութիւնը բերած է Պոլսոյ ազգային կեանքին, յատկապէս Դպրաց դասերուն եւ երգչախումբերուն մասնակցելով: Ի մասնաւորի անդամ եղած է «Դուրեան» երգչախումբին եւ Պալատի Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ Դպրաց դասին:

1950ին Ֆրանսա կը հաստատուէր, նախ Էքս-ան-Փրովանս, իր ազգականներուն մօտ, յետոյ Վիէն. քաղաքը: Այդ թուականէն սկսեալ կը ծառայէ որպէս դպիր եւ անդամ կը դառնայ հայր Յովսէփ Լեւոնեանի հիմնած երկսեռ երգչախումբին: 1958ին կ'ամուսնանայ Անժէլ Ուզունեանի հետ: Ֆրանսայի մէջ եւս իր ազգային եւ եկեղեցական ծառայութիւնը կը շարունակէ իր լուման բերելով Վիէնի «Ազգային Միութեան» հիմնադրութեան գործին: Մօտ 20 տարի Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ ծխական խորհուրդի անդամակցած է: Երկար տարիներ անդամակցած է Ս.Դ.Հ.Կ. եւ աւելի ուշ Ռ. Ա. Կուսակցութեան: Աչխատակցած է «Յաղթանակ» եւ «Աչխարհ» թերթերուն: Հիմնադիրը եղած է Վիէնի Ս. Աբովեան մշակութային տան: Քառասուն տարի շարունակ այդ հաստատութեան մէջ վարած է հայերէնի դասընթացքը: «Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամ»ի Ֆրանսայի մասնաճիւղին հիմնադիր անդամներէն մին եղած է: Իր բոլոր ծառայութիւններուն համար, 1993ին Վազգէն Ա. գինք պատուած էր Ս. Ներսէս Շնորհալի չքանչանով:

Պ. Տօնապետեանէն յետոյ յաչորդաբար խօսք կ'առնէին Լիոնի հոգեւոր հովիւ՝ Խահակ Ա. Քհնյ. Հէքիմեան, փոխանցելու համար Ֆրանսայի Հայոց Թեմի առաջնորդին շնորհաւորանքները եւ օրհնութիւնները: Հուսկ կ'արտայայտուէին փոխ նահանգապետ Ֆիլիփ Նավառ, երեսփոխան-քաղաքապետ Փոլ Ռեմիյէ: Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ վարչութեան պատուոյ նախագահ՝ Սեպուհ Սարեան Հանրապետութեան նախագահին անունով չքանչանով կը զարդարէր Ս. Սուքիասեանի կուրծքը: Յանուն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին խօսք կ'առնէր Տիկին Արփինէ Մուրատեան: Յիշեցնելէ յետոյ որ Տիկին Սուքիասեան մօտ 60 տարիներէ ի վեր խաչուհի է, ան իր խօսքը չարունակեց ըսելով որ իրաքանչիւրիս որդեգրած ճանապարհները եւ աչխատելու ձեւերը կրնան տարբերիլ, սակայն բոլորս նոյն սրբազան նպատակին կը ծառայենք: Հանդիսութեան աւարտէն առաջ ջութակով ելոյթ կ'ունենար փոքրիկն Մելինէ Սուքիասեան իր կողքին ունենալով իր քոյրը՝ Յոլինէն: Անոնց եղբայրները՝ Մաթէոսն ու Սեւակը ուչադրութեամբ եւ զարմանքով կը հետեւէին իրենց համար յոյժ տարբեր հարկիկ եւ պաչտօնական այս արարողութեան:

Հիւրերուն չարքին կը պատուէին Իզէռ նահանգի ծուխերու հոգեւոր հովիւ՝ Կարապետ Վրդ. Յարութիւնեան, Պ. Կարապետ Փալթօպէարոսեան եւ Վազգէն Խաքիճեան (ՀԲԸՄ) եւ Արման Պահատուրեան ու Փօլ Ագըլեան (Լիոնի եկեղեցական վարութեան նախկին ատենապետները), Վիէնի ծխական խորհուրդի անդամները ատենապետ Համբարձում Սրկ. Հաճենեանի գլխաւորութեամբ: Լիոնէն՝ Փոն-տը Շերիւէն եւ Շատ-Իւռ-Ռոնէն ժամանած բազմաթիւ ազգայիններ: Ներկաներուն մեծամասնութիւնը անչուչտ կը կազմէին վիէննցի կէս դարու իր բարեկամները: Անոնց կազմակերպած սիրալիր ընդունելութիւնը մեծ յուզում պատճառած էր չքանչանակիրին որ իր չնորհակալութեան խօսքը կը յանձնէր իր որդիներէն մէկուն:

Գեղեցիկ նախաճեռնութիւն մը: Հաճելի պահ մը՝ ճեռնհասօրէն կազմակերպուած, որ իսկապէս պատիւ կը բերէ հին եւ պատուաւոր զաղութի մը եւ անոր անխոնջ ծառաներէն մէկուն:

ԿՈՐԻԻՆ

մշակութային աննախընթաց գործունէութեան պատճառով Վենետիկ քաղաքը իւրացուցած է Հայ կղզին եւ որպէս հարազատ զաւակ մը կը գուրգուրայ անոր վրայ չխնայելով մեծամեծ գումարներ որպէսզի հայ կեանքն ու մշակոյթը միշտ վառ մնան Վենետիկի սրտին վրայ:

Վենետիկ պտըտող զբօսաչրջիկները վստահաբար անտարբեր չեն անցնիր կարգ մը չքեղ պալատներու առջեւէն ուր կը կարդան ՍՈՒՐԲԱՆ ՊԱՂԱՏ, ՇԱՀՐԻՄԱՆԵԱՆ ՊԱՂԱՏ· պարեւ ԱՆՏՈՆ ՍՈՒՐԲԱՆ բացառիկ անձնաւորութիւն մը եղած է որ 1575ի ժանտախտի օրերուն հազարաւոր կեանքեր փրկած է իր պատրաստած դեղերով եւ իր գիւտարար կարողութիւնները ի գործ դնելով յաղողած է բազմաթիւ ընկերմած նաւեր ցամաք հանել եւ մաքրել նաւահանգիստը· անոնք դարերով մնացած էին նաւահանգիստի յատակը: Ան մեծ դեր խաղացած է նաեւ ԼԵՓԱՆԹՈՅԻ ճակատագրական նաւային պատերազմի ընթացքին, չախչախելով օսմանեան նաւատորմիղը իր հնարած թնդանօթներու միջոցով որու հզօրութեան եւ հեռարձակմանդիմաց վախուստի մատնուած են կամ ընկղմած թրքական նաւերը հարիւրներով:

ՇԱՀՐԻՄԱՆԵԱՆՆԵՐԸ աւելի կարկն եւ երկարաչունչ գոյութիւն պահած են Վենետիկի կեանքին մէջ: Հայր Զաքարիա Շահրիման եղած է չատ կարեւոր գրական դէմք մը որ մինչեւ վերջերս սկսած է գնահատիլ հարկ եղածին պէս: Շահրիմանեանները առ հասարակ կը նկատին ԺԸ. դարի բովանդակ Եւրոպայի ամէնէն կարեւոր վաճառականական գերդաստանը: Անոնց անունով հասած պալատները Վենետիկի մէջ կը հաստատեն այս վարկածը:

Հայազգի Վիկտորիա Ագանուր իչխանուհին (1855-1910) կը նկատուի Իտալիոյ ժամանակակից լաւագոյն քանաստեղծուհիներէն մին. անոր գործերը հայերէնի թարգմանած է Հ. Ա.բսէ. Ղազիկեան:

Վենետիկի զաւակ է նաեւ Անճելո ՓՈՒՐԻԿԵԱՆ (1913 - 1982) որ յայտնաբերած եւ պանծացուցած է 1700ի իտալական երաժչտութիւնը եւ դարձեալ իրեն կը պարտինք Վիվալտիի յայտնաբերումը եւ արժեւորումը:

Յուսիկ Աչրաֆեան (1920 - 1980) կլուձօ Վիացցի կեղծանունով կը նկատուի իտալական մօտերնիզմի մեծագոյն մասնագէտը եւ սինեմայի հեղինակաւոր քննադատ:

Եդուարդ Վարդ Արսլան (1899 - 1968) արուեստի պատմութեան կարեւորագոյն հեղինակութիւններէն կը նկատուի:

Յակոբ Զամչեան (1857 - 1922) բնական գիտութիւններու եւ տարրալուծութեան մեծ մասնագէտ ցըկեանս ծերակուտական ընտրուած է Իտալիոյ՝ իր գիտական արժանիքներուն համար:

Յարգոյ դասախօսը այս թուարկումները կատարելէ յետոյ անցաւ Վենետիկի մէջ գտնուող հայկական յուչարձաններու ցուցադրութեան, յատուկ կերպով պատրաստուած ֆիլմով մը որ չատ յաղող ձեռակերտն էր Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի 4 նախկին սանիրուն՝ Տիգրանիկ, Մարիճա եւ Լինա Ճապուրեանի եւ Արմէն Պետրոսեանի յաղող երաժչտական ընկերակցութեամբ, ականջ չոյող հայկական կոմիտասեան մոթիվներով որ այնքան ներդաչնակօրէն կ'ընկերանային հրամցուած նկարներուն:

Ներկաները մեծ ուչադրութեամբ ծանօթացան Կիլիկիոյ ութոցուսուր վերջին թագուհի՝ Գաթերինա Գորնարոյի զամբարան յուչարձանին, Ս. Մարկոսի տաճարին վրայ կանգնած չորս պղինձէ ձիերուն, որ ըստ աւանդութեան Տրդատ Թագաւոր նուիրած է Ներոն կայսրին եւ Կոստանդիանոսի օրով բերուած Վոսփորի ափ եւ 1204 վենետիկեան կողոպուտին հասած մինչեւ Ս. Մարկոսի հրապարակ:

Տեսանք Ս. Խաչ եկեղեցին, Հայերու թաղամասը, Ջուլայկսինեներու նուիրուած երկար փողոցը, Շահրիմանեաններու եւ Սուրեանի պալատները, Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին եւ ներկայ վարժարանի չքեղ պալատները եւ ի հարկէ Ս. Ղազար Մայրավանքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՁԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Ա.

ԴԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ

Ամէնքս ալ ժժգոյն էինք մեռելներու նման եւ ի զուր կը ջանայինք ժպտիլ մեկնողներուն: Նաւակը կը բացուէր ... մայր մը կար հոն, ճակատը կը ճերմկէր հեզհեզ հեռաւորութեան մէջ, ու մեր քով իր դեռատի աղջիկը ջրաձգօրէն կը ժպտէր՝ ուզելով ծածկել իր մատղաչ հոգիին բոլոր չարչարանքը: Այդ դորչադոյն մէգին մէջ ճերմկող եւ անհետացող մօր ճակատը, այդ քարաւիի սրճարանները, այդ քարաւիի սրճարաններէն դուրս խուժող հեծեծագին եղանակները, անձրեւին մրմունջը անգութ եւ հեչտաչէտ ոտանին վրայ, իրարու հետ խառնուած այնպիսի զգացումով մը կը վերացնէին հոգիս եւ ծունկերս կը կթոտէին:

Վերադարձին ամէնքս ալ մտամփոփ ու տրտում էինք, ու ես կը տեսնէի կարմիր մղձաւանջի մը մէջ հրդեհուած քաղաքը, հեռաւոր փախստականները, սգաւոր եւ նախատուած աղջիկները, ու կախաղաններ, կախաղաններ...

Ու ինչ որ հեռաւոր մղձաւանջ մըն էր այն օրը, այսօր, քանի մը ժամ ետքը, իմ մթնոլորտս պիտի կազմէր...

Շոգենաւը կը կենար: Անմիջապէս բարձրացայ կամրջակին վրայ: Կը կարծէի թէ առաջինը պիտի ըլլամ, բոլորն ալ հոն էին սակայն: Հիւանդագին տըժգունութիւն մը կար ամէնուն դէմքերուն վրայ ու քնատութենէ մարած աչքեր կը զգուչանային իրարու հանդիպելու: Զինուորականները խումբ մը կը կազմէին մէկ կողմ ու երկա՛ր, վհատած աչքերով կը նայէին Մերսինի վրայ: Պատուիրակութեան կրօնաւոր անդամներէն մէկը, իր սեւ թաւիչէ գդակին ներքեւ ճերմկած դէմքը կը դարձնէր Կիլիկիոյ, ու վշտագին ծամածռութիւններ կը խորչոմէին դինքը:

Նոյն միջոցին նաւեր կը փութային դէպի մեզ· պինուորականները կ'աճապարէին իջնալու· խուսափուկ նայուածքներով կ'անցնէին մեր դիմացէն ու արագօրէն կը բարեւէին. քայլերնին անհաստատ էր ու կարծես չուարած. սուրերուն ձայնը կը քաչքչուէր գետնին վրայ: Այդ րոպէին դժուար էր որոշել որ իրո՞նք թէ մենք աւելի դժբախտ կը զգայինք ինքզինքնիս:

Մերսին մեր դիմացն էր: Տափարակ եւ կապտորակ հողի տարածութիւնը կը հեռանար մինչեւ մչուչապատ լեռներու չղթան· արշալուսային գոյներու բազմազան երանգաւորում մը կը ծածանէր յորդորէն այդ պեղչկական պարզութեան վրայ: Անգամ մըն ալ աղէտին մղձաւանջը կը հեռանար իմ մտքէս եւ կ'ուզէի ժպտիլ այդ արեգնաւէտ երկնքին...: Բայց ահաւասիկ պատուիրակութիւնը պատրաստ կը սպասէր, եւ նաւերը կը մօտիկնային. անձկալի ու մռայլ դէմքեր կը նայէին մեզի, կ'որոնէին մեզ ու ամէն բան կը մթնէր իմ մէջս...:

Կրօնականները, հանդիսաւոր եւ ծանր երեւոյթով, կարծես յուզարկաւորութեան մը կը պարտաստուէին: Մեր ամէնուս ժժգունութիւնը կ'աւելնար, սիրտս բռնուած էր անսահման վշտի մը մէջ ու երակներս կը սառէին կարծես:

Եկեր էին մեզ դիմաւորելու անոնք որ տեսած էին ամէն բան... Հրդեհէ, սուրէ փախած էին ոմանք, իրենց աչքերուն մէջ բոցերուն ելեւէջը կը պարէր, ու յիչատակներու դառնութիւնը չփոթ արագութիւն մը կու տար իրենց խօսքերուն...: Այդ քանի մը վայրկեանին մէջ չատ բան պատմեցին ու չատ բան լսին մեզի· ու հակառակ մեր անսահման յուսահատութեան՝ մեր խօսքերը անիմաստ լաւատեսութեամբ մը լեցուն կը թուէին իրենց: Գլուխնին կը չարժէին ու կ'ըսէին.

– Ի՞նչպէս յայտնի է որ դեռ չոգենաւին վրայ կը գտնուիք:

(Շար. 3)

(Շար. Ա. էջէն)

ը կը փախչին անօրինականութենէն: Իսկ իրենք իշխանութեան գլուխ պայ կ'ուզեն պարզապէս արդարութիւն, օրինականութիւն հաստատելու, եւլն.:

Յոյցին ընթացքին սկսած անձրեւը առիթ եղած է որ Լ. Տէր Պետրոսեան ժողովրդական ժեսթի պիմէ, մը բ'ներլով գլխուն վրայ բացուած հովանոցը, միւսներուն պէս Թրջելու համար ու յայտարարած է թէ Հայ ազգային գոնկրէս հրթռիռելու գաղափարը կը մշակեն:

* * *

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՇՐՋԱՆ ԱՅՑԸ

Մինսկի խումբին երեք նախագահները նոր այց մը կատարած են չրջան. Երեւան, Բաքու եւ Ստեփանակերտ: Հանդիպումներ ունենալէ ետք Հայաստանի նախագահ Ս. Սարգսեանի, արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեանի հետ, նաեւ ազրբեջանցի դեկավարներու, Ստեփանակերտի մէջ պիրենք ընդունած է նախագահ Բ. Սահակեան: Ան չէ յատած է բանակցութիւններուն Լ.Ղ.Հ-եան մասնակցութեան անհրաժեշտութիւնը, առանց որուն կարելի չէ հասնիլ վերջնական կարգաւորման: Ըսած է նաեւ թէ Ազրբեջանի հակահայ քարոզչութիւնը եւ ռազմամէտ կոչերը վերջին ծայր ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենան բանակցութեան հոլովոյթին եւ չրջանին մէջ

«ԴԻՒԱՆԱԳԻՏ ՊԱՆԻՐԸ»

Թրքական ազրիւրներ կը հաղորդէին թէ հրապարակ հանուած է հայեւթուրքեւրատական պանիրը որուն «էքզոմխոթ» թերթը տուած է «դիւանագէտ» որակումը: Ան պատրաստուած է Գիւմրիին, Կարսէն եւ Նինոծմինդայէն արտադրիչներու միասնական չանքով: Արդէն վաճառքի դրուած է Կարսի մէջ:

Գաղափարը ծնած է անցեալ տարի Կարսի մէջ դումարուած Կովկասեան տնտեսական Ֆորումին ընթացքին: Նախաձեռնողները եղած են Գիւմրիէն Արտուշ Մկրտչեան, Նինոծմինդայէն Վանիկ Զազարեան, Կարսէն Իլհան Քոչուլու:

կայունութեան, խաղաղութեան պահպանումին վրայ: Կրկնած է թէ Ղարաբաղի հարց պէտք է Մինսկի խումբին չրջանակով կարգաւորում գտնէ եւ Ազրբեջանի գայն տարբեր առեւտուրներ փոխադրելու չանքերը չեն նպաստեր կարգաւորման ընթացքին:

Մինսկի խումբին նախագահները համամիտ գտնուած են Բ. Սահակեանի այս մտահոգութիւններուն, ըսած նաեւ թէ բանակցութիւններուն Լ.Ղ.Հ մասնակցութիւնը ժամանակի հարց է:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ «ուրիչ» Եւրոպա մը կ'ուզէ եւ այդ է որ Չանաց լացատրել Ցունիս 30ին, հեռատեսիլի Գ. կայանէն, պատասխանելով լրագրողներու ըրած (եւ չըրած) հարցումներուն: Ցուլիս 1-էն, վեց ամսուան համար Ֆրանսա կը ստանձնէ Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը եւ այդ էր պատճառը որ Սարքոզի գծէ իր ուզած Եւրոպային պատկերը: Եւրոպան, տապնապի մէջ է, ոչ միայն իրլանտական «ո՛չ»ին պատճառաւ, այլեւ ուրիչ «ո՛չ»ի մը որմէ դեռ տեղեակ չէր Սարքոզի, երբ կը խօսէր: Արդարեւ, Լեհաստանի նախագահը կը յայտնէր որ պիտի չտարաձգէ իր խորհրդարանին վաւերացումը Լիզպոնի ուխտին, եւ ուրեմն Լեհաստան ալ «ո՛չ» ըսած կ'ըլլայ: Սարքոզի ծրագիրներ ունի եւ լուծումներ որպէսզի ժողովուրդը հաշտեցնէ Եւրոպային հետ եւ խառնիխուռն կը թուէ ինչ որ կ'ուզէ ընել: Ինչ որ կ'ուզէ ընել առաջարկներ են սակերու, տուրքերու եւ այլ հարցերու մասին եւ ի վերջոյ յստակ ոչինչ կայ եւ Ֆրանսան, ալ առանձին բան մը չի կրնար ընել: Ցուլիս 1ին, Եւրոպայի 26 ներկայացուցիչները Փարիզ կը ժամանէին: կ'ընդունուէին Ֆիյոնի, ապա Սարքոզիի կողմէ: Ի դէպ, հակառակ այն բացառիկ տարողութեան, որ կը տրուի Ֆրանսայի այս նախագահութեան, յիշենք որ 12րդն է սկիզբէն ի վեր եւ Եւրոպայի անուրանալի տաղնապը ոչինչով կը դիւրացնէ Սարքոզիի գործը:

ՌԱՖԷԹ, օրէ օր, աւելի սպառնական բնոյթ ունի Իրաքի քրիստոնեայ համայնքներու պատասխանատուներուն դէմ: Հեռաձայնը, այդ ուղղութեամբ, վատագործ դեր կը խաղայ, ինչպէս կը խոստովանի Մուսուլի սուրիացի կաթողիկէ արքեպիսկոպոսը, եւ միշտ դրամ ապահովելու համար է: Գերպ. Գասմուսա սպաշայ չի տեսներ իր հաւատացեալներուն համար եւ բաղդատութիւն մըն ալ կ'ընէ ըսելով. «Իրաքի քրիստոնեաները կրկին կը գրեն Թուրքիոյ քրիստոնեաներու պատմութիւնը, երբ Ա. Աշխարհամարտի աւարտին, երկրին ամբողջ հարբաւը պարպուած էր քրիստոնեայ իր բնակչութիւններէն, որոնք չատ հին արմատներ ունէին: Եթէ նոյնը պատահի, սարսափելի աղէտ մը կ'ըլլայ Իրաքի եւ աշխարհի համար»: Մռնտի նոյն թիւին մէջ (Ցուլիս 1) «Մշակոյթներու եւ կրօնքներու բազմազանութիւն» մկրտուած խումբը, որու մաս կը կազմեն Ժակ Տըլոր, Ժան տ'Օրմէսոն, Ժակ Ժիլլիաո եւ ուրիշներ, կոչ մը ըրած է Ցունիս 30ին, զօրակցութիւն մը ապահովելու համար Իրաքի հալածուած փոքրամասնութիւններուն: Կոչը ընդգրկած է նաեւ, Իրաքէն գատ, Լիբանանի քրիստոնեաները, Եգիպտոսի ղպտիները, Իրանի պահիները, պաղեստինեան հոգեմատեաու քրիստոնեայ Արաբները:

ԱԲԽԱԶԻՈՑ մէջ, Ցունիս 29ին, երկու պայթումներ պատահած են: Առաջինը Գագրայի չուկային մօտ, երկրորդը քանի մը վայրկեան յետոյ առեւտրական կեդրոնի մը առջեւ, ըստ տեղւոյն ոստիկանապետին: Աբխազ պարագլուխը ամբաստանած է Վրաստանը որ «պետական ահաբեկչութեան» դիմած է եւ պատասխանատուն է այդ պայթումներուն, որոնց նպատակն է անկայունացնել Աբխազիոյ կացութիւնը: Գագրան, թիւրախ եղած է ըստ նոյն աղբիւրին, որովհետեւ ռուս զբօսաչրջիկներ պէտք է ժամանէին ի մօտոյ: Ի վերջոյ, Աբխազիա որոշած է փակել իր բահմանը Վրաստանի հետ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԸ» պարբերականը, Ցունիս 29ի իր թիւին մէջ կը հաստատէ որ Միացեալ Նահանգները աստիճացուցած են իրենց գաղտնի գործողութիւնները Իրանի մէջ այն թուականէն ի վեր (2007) երբ ամերիկեան Գոնկրէսը ընդառաջ գացած է Պուշի առաջարկին՝ 400 միլիոն տոլար տրամադրել այդ նպատակին համար: Յօդուածը իբր աղբիւր կը ներկայացնէ գաղտնի սպառարկութեանց եւ Գոնկրէսի անդամներ: Յօդուածագիրը կը նշէ այլախոհներու եւ փոքրամասնութեանց եղած զօրակցութեան յաւելումը: Նպատակն է անկայունացնել պարսկական վարչակարգը հիւլէական իր ծրագրին պատճառաւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ-Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
Կիրակի, Ցուլիս 13ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ Ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խաբրուկահանդէս

Կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդին պատճառաւ, կը խնդրուի Աստուածածնի արարողութեանց ազդերը ղրկել Ցուլիս 20էն առաջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»ի

ԿՈՒԶՈՒԻ

Համազգայինի Մարսէյլի ձեմարանը պէտք ունի հայերէնի եւ ֆրանսերէնի տիրապետող ընդհանուր հսկիչի մը: Հետաքրքրուողները կրնան դիմում կերպով դիմել դպրոցի տնօրէնութեան, հետեւեալ հասցէին՝

Ecole privée bilingue Hamaskaïne
60 Boulevard Pinatel
13012 Marseille

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

FRA ZAVARIAN — NOR SEROUND — CBAF CHAVILLE

le Dimanche 6 juillet

Parc du Bon Repos
Pavillon Elvire — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV; Nat.10)

— **11h30** Messe de requiem en l'Eglise arménienne de Chaville;
— **13h** Recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville;
— **Puis jusqu'à tard dans la soirée** au Parc de Bon Repos.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
80
ԱՄԵԱԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՖՈՐՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 13 - 27, ԵՐԵՒԱՆ

Կազմակերպուած յատկապէս սփիւռքահայ ուսանողութեան համար, այս համախմբումը կ'առաջադրէ համակել մեր երիտասարդութիւնը հայ մշակոյթի արժէքներով:

Ծրագրուած են՝

- ամփոփ դասախօսութիւններ, որակաւոր մասնագէտներու կողմէ,
- կլոր սեղաններ,
- այցելութիւններ (ճարտարապետական դարաւոր համալիրներ, թանգարաններ, դպրոց, որբանոց, ռազմակայան եւ այլն),
- մասնակցութիւն դեղարուեստական ելոյթներու
- դիչերային հաւաքոյթներ,
- չրջապտոյտ մը Արցախ:

Ֆորումի լեզուն հայերէնն է, բայց ի պահանջել հարկին՝ դասախօսութիւններն ու բացատրութիւնները կրնան տրուիլ նաեւ այլ լեզուներով:

Համազգայինի փոքրաւութիւնը կ'երաչխաւորէ յայտագրին լրիւ կատարումը հաճելի ու զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, առանց հապազ պահերու:

Համախմբումը տեղի կ'ունենայ Երեւանի Համալսարանի հիւրատան մէջ: Ժամանում Ցուլիս 12ին, մեկնում՝ Ցուլիս 27ին (Արցախ այցելողներուն համար՝ Ցուլիս 30ին):

Արձանագրութեան եւ անդրադարձ տեղեկութիւններու համար դիմել Տիկին Չուրիկ Պաղտասարեանին, Փարիզ,
– 01 · 42 · 29 · 10 · 24 կամ
– navasti@wanadoo.fr

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle :** Trois sections
- **Primaire :** Sous Contrat Simple
- **Collège :** Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՑՈՒԼԻՍ 3
JEUDI
3 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻԻ 21·992 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·992

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Իր. էմ. Փէ-ն մէջին ճամբայ մը դուած է Թուրքիոյ վերաթերեալ։ Արդարեւ, Ցուլիս 1ին, նախարարապետը իր հաւանութիւնը տուած է «ժողովրդական նախաձեռնութեամբ հանրաքուէի մը»՝ նոր անդամակցութիւններու համար Եւրոպական Միութեան։ Այս սրբագրուած ձեւը ներշնչուած է Փ. Տէվէճեանի, Ֆըրէտերիք Լըֆէվրի եւ Ռիչըր Մալիէի դաղափարէն, քանի երեքն ալ բուռն ընդդիմադիրն են Անդարայի անդամակցութեան։ Հանրաքուէի պարտադրանքը կը վերաբերի այն երկիրներուն, որոնք Միութեան բնակչութեան 5%էն աւելի բնակչութիւն ունին։ Ծերակոյտն ալ համամիտ է։

ԳԱՐԳԱՄՈՆի ողբերգական դէպքերէն ետք, Ցուլիս 1ին իր հրաժարականը տուած է ցամաքային բանակի սպայակոյտի պետը՝ զօր. Փրիւնօ Գիւշ, յայտարարելով՝ «որպէս զինուորական ղեկավար, պատասխանատուութիւնները կը ստանձնեմ»։ Հոս ալ, այսինքն բանակի գեռնի վրայ, Սարքոզիի հետ յարաբերութիւնները լարուած են եւ զինուորականները չէին ընդունած այն խիստ մեղադրանքները զոր Սարքոզի եւ պաշտպանութեան նախարարը ըրած էին։ Հրաժարման դէպքը անխուսափելի էր, որովհետեւ Սարքոզի չուտ կը խօսի եւ վերջը կը խորհրդածէ։ Ուղեց որ, պատժական միջոցներ ձեռք առնուին, երբ 17 հոգի վիրաւորուած էր մարդկային սխալի մը հետեւանքով եւ այդ պատիժները հասնին մինչեւ բարձրագոյն աստիճաններուն։ Այդ էր պատճառը զոր Գիւշի հրաժարման, քայց ի դէպ, բանակի գեռնի վրայ ան որ բուն բարձրագոյն աստիճան ունի, ինք է, քանի իր պաշտօնով Սարքոզի բանակներու պետն է։ Սարքոզի «ամաթէօր» որակած է զինուրական պատասխանատուները, երբ Գարգասոն զացած էր եւ այցելած վիրաւորներուն։ Բանակը աւանդութիւն մը ունի եւ Սարքոզիի ոճը անընդունելի նկատուի։

ԱԼԻ ՎԵԼԱՑԱԹի խամէյնիի ամէնէն մերձաւոր խորհրդականը, արտաքին նախկին նախարար (1980-96) Լիպէրասիոնի յանձնած է գրութիւն մը, որու նպատակն է տպաւորել դուրս ելլել։ «Ցանուն Աստուծոյ, ի՞նչ կ'ուզէ Իրանը» խորագրուած քնագիրը լոյս տեսած է թերթին Ցուլիս 2ի թիւին մէջ։ Այս ձեւով, Իրան ձեռք կ'երկարէ Արեւմուտքի եւ Լիպէրասիոն խմբագրականով մը կը գտնէ որ պէտք է ընդառաջել Իրանի այդ արարքին։ Վելայաթի կը խօսի յանուն գերագոյն առաջնորդին եւ կը չեշտէ որ անոր գլխաւոր մտահոգութիւնն այն է որ համաշխարհային խաղաղութեան պահպանումը հիմնուած է պետութեանց ինքնիշխանութեան ճանաչման վրայ։ Զէնքերու ուժը չէ որ ապահովութիւն կը բերէ, քանի գերզինուած, նոյնիսկ հիւլէական զէնքով, կարգ մը պետութիւններ ցոյց կու տան որ զէնքերը չեն կրնար հաստատանել քաղաքական եւ ընկերային օրինաւորութեան բացակայութիւնը։ Ուրեմն, Պարսկաստան կ'ուզէ որ համաձայնութեան միջին ճամբայ մը գտնուի Իրանի եւ այլ պետութեանց հապարակաց մտահոգութիւններուն միջեւ։

ՄԱՐՏԻՆի մէջ պաշտամունքի վերաբացուած է ասորական Ս. Պետրոս – Ս. Պօղոս եկեղեցին որ չրջան մը որպէս թանս գործածուած, յետոյ լքուած էր։ Ասորի գործարարներու չանքերով նո-

ՀԱՑՈՒՀԻ ՄԸ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆԿԵՐՎԱՐ ՄԻՋԱԶԳԱՑՆԱԿԱՆԻՆ

Ապէնքի մէջ Ցունիս 30ին դումարուած Ընկերվար Միջազգայնականի 23րդ խորհրդաժողովին 37 փոխնախագահներէն մէկը ընտրուած է ՀՑԴ-ի Հայաստանի կիներու չարժին ղեկավար Մարիա Թիթիղեան։ Կազմակերպութիւնը որ 169 անդամ ունի ,կը ղեկավարուի կեդր· վարչութեան կողմէ որ նախագահէն, ընդհանուր քարտուղարէն եւ 37 փոխնախագահներէ կը բաղկանայ։ Նախագահի պաշտօնին վերընտրուած է Ցունաստանի ՓԱՍՕՔ կուսակցութեան ղեկավար Ե. Փափանդրէու, իսկ ընդհանուր քարտուղարի՝ Լուիս Այալա։

Մասնակիցներուն մէջ են Իրաքի, Պաղեստինի նախագահները, Իսրայէլի պաշտպանութեան նախարարը, Ռուսաստանի Դումայի նախագահը, եւլն.։ Ուշադրաւ եղած է Չինաստանի պատուիրակութեան ներկայութիւնը։

ՀՑԴ մասնակցած է 9 հոգինոց պատուիրակութեամբ մը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԷՐԿԷՆԷԿՈՆ»Ի ԴԷՄ ՆՈՐ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Ազգայնամոլ ու բանակին մօտ տարբերով կազմուած «Էրկէնէկոն» կազմակերպութեան դէմ բացուած հետաքննութեան չրջանակին մէջ, Ցուլիս 1ին, Պոլսոյ դատախազութեան հրահանգով Անդարայի, Պոլսոյ, Տրապիզոնի մէջ չուրջ երեք տասնեակ անձեր հսկողութեան տակ առնուած են։ Անոնց մէջ կան հանգրստեան կոչուած զօրավարներ, լրագրողներ, համալսարանի դասախօսներ։ Նոյն ատեն խուզարկութիւններ կատարուած են անոնց բնակարաններուն, աշխատավայրերուն մէջ։

«Էրկէնէկոն»ի դոյութիւնը վերջին չորս չանին յայտնի դարձած, կամ աւելի ճիշդը՝ հրապարակուած էր։ Ներառեալ Հ. Տինքի սպանութիւնը, նման այլ ահաբեկչութիւններու մէջ խնդրոյ առարկայ եղած էր անոր պատասխանատուութեան բաժինը։

Կազմակերպութեան դէմ ձեռնարկուած հետապնդումը վարչապետ Թ. Էրտողանի գլխաւորած կրօնամէտ ճակատին ու ազգայնականներու սուր հակադարձութեան հետեւանք նկատուած էր։ Ցուլիս 1ի գործողութիւններն ալ կերպով մը պատասխան քայլ կը համարուին Էրտողանի կուսակցութիւնը փակելու նպատակով բանակին աթաթիւրքեան բեւեռին ձեռնարկած հոլովոյթին։

Քրտական մամուլը կատարուածը կը նկատէր Քիւրտիստանի դէմ մղուած ահաբեկչութիւններու ձախողած հեղինակները մաքրագործելու թուրք պետութեան չանքը։

ռդուած աղօթարանին բացումի արարողութիւնը կատարած է Պոլսոյ ասորի մետրոպոլիտը։

ԻՍՐԱՑԻԼի ՔՆԷՍԷԹը (խորհրդարան), առաջին ընթերցումով օրինագիծ մը

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Լ· Տէր Պետրոսեան Ցուլիս 1ին մասնակի անակնկալ ասուլիսի մը հրաւիրած է, հրապարակելու համար փաստաթուղթ մը· ան յատուկ քննչական ծառայութեան պետ Ա· Միրզոյեանի նամակն է, ուղղուած՝ վայոց Ձորի դատախազին· քայց Լ· Տէր Պետրոսեանի ենթադրութեամբ՝ ան նամակ-չրջաբերական մըն է եւ ղրկուած է բոլոր մարզերու դատախազներուն։

Ա· Միրզոյեան այդ դիմումով յանձնարարած է ճչդել Լ· Տէր Պետրոսեանի յետընտրանական հանրահաւաքներուն մասնակիցները, պարզել թէ ինչե՛ր խօսուած են օտար պետութիւններէ ստացուած աջակցութեան մասին, թէ նիւթ չէ՞ եղած Ռուսաստանէն հեռացումը, կամ ցուցարարները չէի՞ն գիտակցեր թէ երկրին անկայուն այդ վիճակը ձեռնտու է ղրացի երկիրներու։

Ասոնցմէ զատ, նամակով յանձնարարուած է տակաւին հարցազրնել Լ· Տէր Պետրոսեանի չարժումի կեդրոններու պետերը, գործօն չարքայիները, անոնց ղրացիները, ցուցարարներ, զանոնք մարզերէ Երեւան բերած փոխադրամիջոցներու վարորդները, այդ ծառայութեան համար վճարողները, ստուգել գործօն տարրերու հեռաձայնի թիւերը, անոնց հեռաձայնները ունկնդրելու արտօնութեան համար դատարան դիմել, եւլն·։

Փաստաթուղթը լրագրողներուն ներկայացնելէ ետք Լ· Տէր Պետրոսեան քրեական պետութեան հրէչաւոր վերկայութիւն համարած է զայն։ Ըսած է թէ դժուար է երեւակայել որ Ստալինի օրով իսկ նման փաստաթուղթ գոյութիւն կրնար ունեցած ըլլալ։

Ապա աւելցուցած է թէ վստահ է որ այդ նամակին բուն հեղինակը յատուկ քննչական ծառայութեան պետը չէ, այլ զինքը նչանակած Ռ· Քոչարեանը։ Ցայտարարած է նաեւ թէ փաստաթուղթը կը ներկայացուի միջազգային բոլոր կառոյցներուն։ «Սա մեզի տարածելու եւի ամբողջ աշխարհում, բոլոր հիւստանցիաներին, բոլոր այն պաշտօնեաներին եւրոպական», որոնք այսօր վճռում են Հայաստանի բախտը։ Տեսնենք սրանից յետոյ ի՛նչ են ասելու այդ մարդիկ։ Սրանից յետոյ այդ մարդիկ հասկանալո՞ւ են արդեօք որ Հայաստանի իշխանութիւնները նրանց պարզապէս ձեռ են առնում, նրանց ծաղրում են, նրանց խաբում են, սկսած նախագահից, Ազգային ժողովի նախագահից, Դ· Ցարութիւնեանից, միւսներից, միւսներից» ըսած է ան։

Լրագրողներու հարցումին թէ իր իշխանութեան օրով ալ չկայլի՞ն նման նամակ-չրջաբերականներ, Լ· Տէր Պետրոսեան ժխտական պատասխանած է, աւելցնելով որ այդ տարիներուն դատախազութեան ղեկավարները բարձր մակարդակի իրաւաբաններ էին։

Այս զայայտունց քնոյթով մը ներկայացուած յայտնութիւնը «գաւեչտ» որակած է յատուկ քննչական ծառայութիւնը· բացատրած է թէ փաստաթուղթը նախաքննական մարմնէն գաղտնի ձեռք ձգելու պնդումը ոչ մէկ հիմ ունի, քանի որ ան այդ մարմնին ձեռքով կողմերուն տրամադրուած քրէական գործի թղթածրարին մաս կը կազմէր։ Ցատուկ քննչական ծառայութենէն ըսուած է նաեւ թէ նախաքննութեան ընթացքին բաւարար տուեալ ձեռք ձգուած է ցոյց տուող որ երկրի ներքաղաքական իրավիճակը ապակայունացնելու, զանգուածային անկարգութիւններ հրահրելու արարքները

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

Արտաքին գործերու նախարարութեան Սփիւռքի հետ կապերու պետական կոմիտէի նախագահ նչանակուած Հրանոյշ Յակոբեան Ցուլիս 1ին հանդիպում մը ունեցած է Գիտութիւններու ակադեմիայէն պիտանականներու հետ, խորհրդակցելու համար յառաջիկայ Սփիւռքի նախարարութեան կառոյցին, գործունէութեան, սկզբունքներուն մասին։

«Այս երեք ամիսներուն ընթացքում մենք պէտք է մեր մասնագէտների, գիտնականների, Սփիւռքը իմացող մարդկանց ուժերով, մասնակցութեամբ եւ աջակցութեամբ փորձենք ստեղծել մի հայեցակարգ, ռազմավարութիւն, ինչպէս նաեւ կանոնադրութիւն եւ կառուցուածք, որոնցմով պէտք է տանել նախարարութիւնն առաջնորդուի» ըսած է Հ. Յակոբեան, կարեւոր համարելով լուրջ վերլուծումի, վիճակագրական փաստերու վրայ հիմնուիլ եւ յետոյ միայն եզրակացնել։

«Սա որեւէ մէկի խնդիրը չէ, սա համայն հայութեան ներուժի ճիշդ կազմակերպման խնդիրն է» չեչտած է ան, աւելցնելով որ Սփիւռքը պէտք է դառնայ ոչ միայն հայակեդրոն, այլեւ հայատանակեդրոն։

Գիտութեան ակադեմիայի թղթակից անդամ Ն· Ցովհաննիսեանի կարծիքով՝ որպէսզի յետադային կոմիտէն եւ նախարարութիւնը համայնքային եւ պետական մտածելակերպերու անհամաձայնութեան գետնի չվերածուին, ամբողջ հայութիւնը պէտք է պետական մը տածելակերպի կրող դառնայ։ Ստեղծուելիք կառոյցը հարկ է այնպիսի մարմին ըլլայ որ պետութիւնը կարենայ արտերկրի բոլոր համայնքներուն հետ մշտական կապ պահել։

Գիտութեան ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկի տնօրէն Ա· Մելքոնեան ծանրացած է համահայկական մտածողութիւն մշակելու հարկին վրայ, անոր բացակայութեան պատճառներէն մէկը նկատելով համահայկական Հայոց պատմութեան դասագիրքերու բացակայութիւնը։ Անդրադարձած է արեւմտահայերէնի կորուստի խնդրին ալ։

Սփիւռքի նախարարութեան նման բարդ մարմին մը կեանքի կոչելու առաջին քայլերուն մէկ չախալելու չանքը դրական երեւոյթ է· սակայն, ուշագրաւ ու չատ բան ըսող է այն, որ երեւութապէս չէ իսկ մտածուած Սփիւռքէն ալ ներկայացուցիչներ հրաւիրել, իրեն վերաբերող այսքան հիմնական ծրագիր մը մշակելու գործին։

մէկ կեդրոնէ մը կազմակերպուած են եւ նիւթական, այլակցութիւն ստացուած է արտասահմանէն։ Օտար պետութիւններու կաբելի միջամտութեան մասին տուեալները ճչդելու, բազմակողմանի եւ կատարեալ քննութիւն ապահովելու նպատակով, համապատասխան յանձնարարութիւններ տրուած են։

Այս բացատրութիւններէն ետք յատուկ քննչական ծառայութիւնը եզրակացուցած է· «Լ· Տէր Պետրոսեանի յայտարարութիւնը իրականութիւնը խեղաթիւրելու, հանրութիւնը մոլորութեան մէջ գցելու եւ յատուկ բնչական ծառայութեանը բազաքական շահարկումներու մէջ ներքաշելու եւս մէկ ձախողուած փորձ է»։

ՈՒՇԱԳՈՒԹ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՐԱ. ՍԱՆՃԵԱՆ

Անցեալ տարի, Սեպտեմբեր 11ին Պէյրութ մէջ մահացաւ տիկ. Վրէժուհի Պոյաճեանը: Արդէն չափահաս թոռներու տէր էր: Զինք կը ճանչնայի անուղղակիօրէն՝ իր որդւոյն՝ Բարգէնին հետ տարիներէ ի վեր ունեցած բարեկամութեանս պատճառով: Տիկ. Վրէժուհիի թաղման արարողութեան ներկայ չգտնուեցայ. արդէն աշխատանքի բերումով, մշտապէս Պէյրութ չեմ բնակիր: Բայց թաղման ներկայ գտնուեցաւ մայրս, որ աւելի մօտէն կը ճանչնար Տիկին Վրէժուհին: Մօրմէս իմացայ թէ թաղման արարողութեան ընթացքին քահանան նշած էր թէ տիկ. Վրէժուհին չատ կանուխէն կորնցուցած էր ամուսինը եւ թէ վերջինիս մահուընէն ետք ծնած միակ զաւակը՝ Բարգէնը, ան մեծցուցած էր միայնակ: Չէր բսուած, սակայն, թէ նորածինը կնքուած էր իր սպաննուած հօր անունով եւ թէ վերջինս 1958ին հակամարտ հայ կուսակցութիւններու միջեւ Պէյրութի մէջ ծայր առած փոխադարձ «մաքրագործումներու» տասնեակ զոհերէն մէկն էր միայն...: Այդ էր տիկ. Վրէժուհիին այրիութեան պատճառը:

Թաղումէն մի քանի օր ետք, երբ կը զրուցէի (կրասեր) Բարգէնին մէկ այլ բարեկամին հետ եւ նիւթը տիկ. Վրէժուհիին մահն ու թաղումն էր, խօսակցութիւնը գնայ այն ուղղութեամբ թէ ընդամէնը մի քանի ամիսէն յիսուն տարին պիտի լրանար 1958ի ոճիրներուն, բայց տակաւին գրեթէ ոչ մէկ Հայ պատրաստ էր գանոնք հրապարակային ու մանրամասն քննարկման առարկայ դարձնելու: Այնքանը յստակ գիտէինք թէ, գոնէ Բարգէնին պատրաստին, ո՛չ մէկ պատասխանատու Հայ անձ իրմէ պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրած էր իր որբ մեծցած ըլլալուն համար:

Այդ զրոյցէն ծագեցաւ այս յօդուածը գրելու գաղափարը: Այլեւս հայկական հաստատութեան մէջ չէի աշխատեր: Ուրեմն չկար այն մտահոգութիւնը թէ վերադասէդ վաղը խօսք կրնաս լսել թէ ինչո՛ւ գրեր ես (կամ խօսեր ես) այս կամ այն նիւթին մասին, որուն արծարծումէն դժգոհ է մնացած որեւէ ազդային ջոկ: Շատ ժամանակ չկար գիտական յօդուած գրելու եւ անոր հրատարակութիւնը հասցնելու մինչեւ 1958ի դէպքերուն կէսգարեայ տարեդարձը: Որչեփի գոնէ անգամուան մը համար վերադառնալ հրապարակագրութեան, թէեւ տարիներէ ի վեր գիտակցաբար հեռու կանգնած էի այդ բնագաւառէն: Քալաւերանք ստացայ փրոֆ. Խաչիկ Թէօլէօլեանէն, որ սոյն յօդուածին հրատարակութեան համար իբրեւ յարմար վայր առաջարկեց Փարիզի «Յառաջ»ը: Գրութիւնը Լիբանանի մէջ լոյս ընծայել բնականաբար աւելի յարմար պիտի ըլլար: Բայց Պէյրութի մէջ հրատարակուող կուսակցական թերթերէն որեւէ մէկը կը տպէ՞ր: Չեմ գիտեր: Յամենայնդէպս, տարբեր խմբագիրներու հետ երկար-բարակ բանակցելու արամադրութիւն չունէի եւ նոյնիսկ չփորձեցի, բաւարար համարելով անցեալին նման «թաղու» նիւթերու չուրջ եղած խօսակցութիւններէ քաղած ոչ-քալաւերական փորձս:

Յօդուածը գրելու որոշումը տալէ ետք, նախընտրեցի սկսիլ Բարգէնին անձնական պատմութեամբ: Անմիջապէս զգացի, սակայն, որ թէեւ գրեթէ երեսուն տարիէ ի վեր կը ճանչնայի Բարգէնը, մինչ այդ երբեք քաջութիւնը չէի ունեցած իր հօր սպանութեան մասին հետը խօսելու, իմանալու իր անձնական զգացումներն ու մտածումները. հիմա բարգէնն ալ Պէյրութէն դարձած է, բայց չատ արագ թռորնթոյէն արձագանգեց ելեկտրոնային նամակիս եւ յօժարեցաւ որ գրեմ իր յօդուածիս մէջ յանուանէ յիշատակեմ իր անունը: Հուսկ՝ սոյն յօդուածին սկզբնամասը:

Տիկ. Վրէժուհիի թաղման ընթացքին արտասանուած (եւ մանաւանդ չարտասանուած) վերոնշեալ խօսքերը բարացուցական են: Այսօր դժուար է Պէյրութի մէջ եւ այլուր գտնել Հայ մը, որ հրապարակաւ պատրաստակամութիւն ունենայ արդարացնելու 1958ին կատարուած փոխադարձ սպանութիւնները, որպէս ընդհանրական երեւոյթ: Պէյրութ գտնուած տարիներուս, տարբեր առիթներով, առանձին անհատներէ՝ այս կամ այն «կողմէն», լսած եմ արդարացումներ թէ իրենց «կողմը» պարզապէս ստիպուած էր հակադարձել, որովհետեւ «միւս կողմը» չափը անցուցած էր: Բայց, այդ արամադրութիւնները, որքան գիտեմ, առ այժմ մնացած են բանաւոր, սենեկային խօսքի սահմաններուն մէջ: Հրապարակաւ, գրեթէ բոլոր կուսակցական ղեկավարները եւ այլ հրապարակախօսներ պատրաստ կը թուին ընդհանուր, ուրիշ նիւթի մը չրջանակներէն ներս, զատապարտելու 1958ին եղածը, առաւել եւս՝ կոչ ընելու, որ ան չկրկնուի, բայց միայն այդքանը...: Առ այսօր չեմ հանդիպած 1958ի դէպքերուն մասին լոյս ընծայուած գիտական որեւէ ուսումնասիրութեան, ի բաց առեալ Սեդա Գալփաքեանի 1983ին, Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանէն ներս պաշտպանած մագիստրոսական աւարտաճառը («The Dimensions of the 1958 Inter-Communal Conflict in the Armenian Community in Lebanon»), որ տակաւին անտիպ կը մնայ: Մէկ երկու տարի առաջ, այլ հայագէտ բարեկամ մը ձեռնարկեց այս ոճիրներու չարքին չուրջ գիտական յօդուած մը պատրաստելու աշխատանքին, բայց եթէ աւարտին հասցնէ մօտիկ ապագային, հաւանաբար՝ տիկ. Սեդային նման, պիտի բաւարարուի միայն մամուլին մէջ լոյս տեսած նիւթերու վրայ յենլով, որովհետեւ քանի մը ամիս առաջ ինծի կը պատմէր թէ արխիւային, անտիպ սկզբնաղբիւրներու հասնելու իր փորձերը մինչ այդ անարդիւնք մնացած էին: Ակնյայտ է, որ «վերեւներուն» մօտ համախոհութիւն գոյացած է թէ այս նիւթին անդրադառնալը (գոնէ առայժմ) անյարմար է...:

1958ի ներհայկական ոճիրները կարծեմ հրապարակագրական կամ գեղարուեստական մշակման ալ չեն ենթարկուած: Եթէ կը սխալիմ, չատ գոհ կ'ըլլամ եթէ այդպիսի անդրադարձի գիտակ անձինք զիս տեղեակ պահեն, որպէսզի զանոնք աւելցնեմ լիբանանահայ գաղութի պատմութեան վերաբերեալ սկզբնաղբիւրներու մօտս գոյացած թղթածրարին՝ յետագայ գիտական օգտագործման հեռանկարով:

Հետաքրքրականն այն է, որ Լիբանանի մէջ եւ թերեւս սփիւռքահայ այլ համայնքներու մէջ հայկական առօրեային առընչուած անձինք բոլորն ալ գիտեն թէ 1958ին «բան մը» եղած է: Այդ մասին անխուսափելիօրէն լսած են այլեւայլ զրոյցներէ, աւագ տարիքի անձանց կցկտուր պատմութիւններէն: Իմ յիշողութեանս մէջ առաջին այդպիսի դէպքը կը վերաբերի Լիբանանի տասնհինգամեայ քաղաքացիական պատերազմի սկզբնական ամիսներուն՝ 1975 կամ 1976 թուականներուն: Նախակրթարան նոր մտած էի: Մօրս ձեռքէն բռնած, իրեն կ'ընկերակցէի մեր տան կողքի թաղէն անցնելէնի զնուամները կատարած ժամանակ: Պատին վրայ փակցուած էին այդ ժամանակ ընթացող բախումներուն զոհ գացած երիտասարդներու մահազդ յիշեցնող նկարները: Անոնցմէ մէկը հայ անուն կը կրէր՝ Վահէ: Կոռւած էր քրիստոնեայ, փաղանգաւոր պինեանեներուն շարքին: Ազգանունը հիմա չեմ յիշեր, բայց չեմ մոռցած թէ մայրս ակնարկեց թէ ծնած էր 1958ին: Մանկական հետաքրքրութենէ մղուած հարց տուի թէ ի՛նչ կը խորհրդանշէ 1958 թուականը: «Է՛հ տղաս»,— եղաւ պատասխանը ,— «այն ժամանակ ալ վիճակները հիմակուան պէս խառն էին, եւ Հայերն ալ իրար կերան»:

Երեւս մի քանի ամիս ետք, երբ Պէյրութի մէջ լոյս տեսնող հայկական թերթերը կարդալու առաջին փորձերս կը կատարէի, եւ հոն տպագրուած հոգեհանգստեան յայտարարութիւնները՝ իրենց հակիրճ բովանդակութեամբ եւ կցուած լուսանկարներով, գրաւիչ էին ինծի նման տակաւին հայերէնի սահմանափակ իմացութեամբ փոքրիկի մը համար, անդամ մը բարձրաձայն կարդացի անուն մը, որուն փակագիծերու մէջ կցուած էր «Մամաս» ծածկանունը: Տնեցիներէն անմիջապէս արձագանգեցին, որ վերջինս 1958ի դէպքերուն մասնակիցներէն էր: Այդ չրջանին եւ յետագային, այլազան խօսակցութեանց ժամանակ, քանիցս լսած եմ թէ 1958ի ոճրագործներէն ոմանք աւելի ուշ, տարբեր 1970ականներու սկիզբը, իրենք զոհ գացին ոճրարարքներու, երեւս լիբանանեան ապահովական մարմիններու եւ լիբանանահայ քաղաքական ղեկավարներու լուռ համաձայնութեամբ: Այս մեկնաբանութիւնները հաստատելը բնականաբար դժուար է՝ անկախ ու վաւերական տուեալներու անհասանելիութեան հետեւանքով:

Այս յօդուածին մէջ արդէն յիշատակուած Բագէն Պոյաճեանին առաջին անգամ հանդիպած եմ 1970ականներու վերջաւորութեան, երբ կարճ ժամանակ մը Լիբանանի Պօղոս Գ. Կարմիրեան վարժարանին մէջ (ուր ես տակաւին նախակրթարանի աշակերտ էի) գծագրութեան ուսուցիչ էր, նախքան ճարտարապետութեան մէջ մասնագիտանալու համար Հայաստան մեկնիլը: Երբ մի քանի տարի ետք ես ալ իմ կարգիս համալսարանական կրթութիւն ստանալու համար երեւան գացի, հոն եւս երբեմն կը հանդիպէի Բագէնին, բայց հիմա չեմ յիշեր թէ ե՛րբ առաջին անգամ իրաղեկ դարձած եմ իր հօր ողբերգական ճակատագրին: Յամենայն դէպս, վստահ եմ թէ այդ մասին իմացած եմ չրջապատէս եւ ո՛չ թէ անձամբ՝ իրմէ:

Համալսարանական ուսումս ստանալէ ետք, Պէյրութ վերադարձայ եւ 1995ին աշխատանքի անցայ Հայկազեան համալսարանական Գոլէճէն ներս, որ քիչ ետք լիարժէք համալսարանական կարգավիճակի արժանացաւ Լիբանանի կառավարութեան կողմէ: Այլ պատասխանատուութեանց չարքին, կը վարէի համալսարանին հայագիտական ամպիոնն ու անդլերէնով կը դասաւանդէի Հայոց պատմութիւն: Այս բնագաւառէն ներս ալ, 1958ի դէպքերը որոշ առիթներով իրենք զիրենք յիշեցնել կու տային, ուղղակի կամ անուղղակի: Օրինակ, 1999ին հարցախոյզ կատարեցինք Հայկազեան համալսարանի հայ ուսանողութեան մօտ թէ ի՛նչ տեսակի հայագիտական նիւթերու դասաւանդումը կը նախընտրէին: Ուսանողներուն կողմէ ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնը դժբախտաբար եւ թերեւս ալ ակնկալելիօրէն չատ ցած էր: Բաժնուած 211 հարցաթերթիկներէն եւ ստացանք միայն 25ը: Ա.յաւհանդերձ, յաջորդող տարիներուն լրջօրէն փորձ եղաւ իրագործելու նոյնիսկ այս սահմանափակ թիւով արձագանգած ուսանողներուն նախընտրութիւնները: Բաժնուած հարցաթերթիկին կէսերէն մէկն էր թէ այդ օրերուն համալսարանական ծրագրէն դուրս ինչպիսի՛ նոր դասանիւթեր կ'ակնկալէին ուսանողները: Ստացուած տակաւաթիւ պատասխաններուն մէջ նշուած էր Սփիւռքի կամ լիբանանահայութեան պատմութեան դասաւանդման ցանկութիւնը: Իսկապէս, մի քանի ամիս ետք՝ ամառնային արձակուրդի չրջանին, բաւական ժամանակ արամադրեցի պատրաստելու համար Մերձաւոր Արեւելքի Հայութեան յետ-Եղեռնեան ժամանակահատուածի պատմութեան դասընթացի մը առաջին ուրուագիծը, բայց ի վերջոյ հրաժարեցայ այս գաղափարէն, որովհետեւ հասայն եզրակացութեան թէ այս մասին ուսանողութեան տրամադրելի գիտական, քարոզչական նպատակներ չհետապնդող, անաչառ ու դիւրահասկանալի երկրորդական գրականութիւն ի սպառ կը բացակայէր:

Մանկավարժական գետնի վրայ ճիշդ չէր ընդամէնը երկու հայագիտական դասանիւթի հետեւելու պարտաւորութեան առակ գտնուող առեւտրական վարչագիտութեան, բժշկական տարրալուծութեան կամ համակարգիչներու ծրագրաւորման մէջ մասնագիտացող հայ ուսանողին յանձնարարել կարդալ բանավիճային տիպի սկզբնաղբիւրներ եւ պահանջել, որ անոնց վրայ հիմնուելով կատարէ գոհացուցիչ մակարդակի ինքնուրոյն վերլուծութիւն: 1958ի դէպքերը, բնականաբար, ուղղակիօրէն նշուած չէին ուսանողներուն ներկայացուցած ցանկութիւններու ցուցակին մէջ, բայց անհնարին էր սփիւռքահայ պատմութիւն դասաւանդել առանց անոնց եւ այլ վիճայարոյց կամ ներկայ սերունդը անհանգստացնող ուրիշ իրադարձութիւններու անդրադառնալու: Բայց, եթէ անդրադառնաս, ի՞նչ գրականութիւն պիտի յանձնարարես ուսանողին: Հասարակութեան մէջ ազդեցիկ տարրերու հաւանութեամբ պարտադրուած լռութիւնը պատճառ կը հանդիսանար, որ երիտասարդ դասախօսը չկարողանար բաւարարել իր ուսանողներուն հետաքրքրութիւնները:

(Շար. 1)

Ա Ն Թ Ի Լ Ի Ա Ս

ՀԱՑ ՄԱՄՈՒԼԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԲԱԺԻՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Հայագիտական ծրագիրներէն եղած է հայ մամուլի պահպանման բաժինը: Ան հիմնուած է չուրջ վեց ամիս առաջ. կազմուած է հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը, բաղկացած՝ Գրիգոր Ծ. Վրդ. Զիֆթճեանէ, Երուանդ Փամպուքճեանէ, Ժիրայր Դանիէլեանէ, Շահան Գանտահարեանէ եւ Ա.Հարոն Շիրամեանէ:

Գլխաւորաբար միջին արեւելեան երկիրներու հայ մամուլը թուայնացնելու հսկայական ծրագրին նպատակն է ա) կորուստէ փրկել այդ մամուլը, բ) դիւրացնել ուսումնասիրողներու աշխատանքը:

Ծրագրին կիրարկումով հայ մամուլի էջերը օրը օրին մատչելի պիտի ըլլան բոլորին, տուեալ հեղինակ մը, կամ գրութիւն մը դիւրութեամբ գտնելու յատուկ միջոցի մը չնորհիւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹԱՊՈՒՆԵՐԸ ՀՈՐՏԱԿԵԼ ԱՌԱՋԱՐԿՈՂ ԱԼ ԿԱՑ

Թուրքիոյ իշխանութեան գլուխ գտնուղ ԱԳ կուսակցութեան ընդհանուր նախագահի օգնական Մ. Ֆըրաթ Ամթաիւրքի յեղաշրջումներուն մասին իր արտայայտութիւններով հանրային կարծիքին մէջ փոթորիկ մը յարուցանած է։ Ըսած է թէ այդ յեղաշրջումները ընկերութեան հոգեբեկում մը պատճառած են, երբ մէկ գիշերան մէջ հազուստ-կապուստը, լեզուն, կրօնքը փոփոխուած են։ Այս խօսքերը մեկնաբանուած են որպէս թէ Ֆըրաթ դէմ է ամթաիւրքեան յեղաշրջումներուն։ Մամուլը լեցուն է զինք քննադատող գրութիւններով։ Քաղաքական դասու բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչներ, անկէ մինչեւ զինուորական մարզը, կը պախարակեն Ֆըրաթը, որպէս ամէնէն աններելի սրբապղծութեան մը հեղինակ։

Այս ընդհանուրին քով կան բացառութիւններ ալ։ բնականաբար, թիւով անհամեմատելիօրէն քիչ։ Բայց անոնք կը չեչտեն լուութեան վնասները, թապուներով տարուած քաղաքականութեան մը կործանարար հետեւանքները։ Անոնք ատեղծուած չոջարկին մէջ յաճախ կ'ակնարկեն նաեւ Հայկական հարցին պարտադրուած նոյնիսկ խօսելու արգելքին։

Այս վերջին խմբակէն ուշագրաւ էջ մըն էր «Թարաֆ» թերթին մէջ (Յունիս 25) Ահմէտ Ալթանի ատորագրածը։ Ան ատեղծուած իրարանցումին ազդեցութեան տակ անհրաժեշտ նկատած է կարդ մը իրականութիւններ չեչտելու, հոսանքն ի վեր թիավարելով։ Գրութիւնը կը սկսի հաստատումով մը։ «Երկրի մը մէջ որքան չատ ըլլան կազապարները եւ թապուները, մտաւորական մակարդակը նոյնքան ցած կ'ըլլայ»։ Ապա հետեւութիւնը։ «Թուրքիոյ մէջ բաւական ցած մակարդակի է մտաւորականութեան աւազանը»։

Պատճա՞ռը։ «Որովհետեւ մեր համակարգին գրեթէ ամբողջութիւնը "սուտ"ի վրայ հիմնուած է։ Իրականութիւնները քօղարկող «թապուներն ու կազապարները» երբ վերցուին, անոնց տեղ ամբողջ մերկութեամբ պիտի յայտնուին "սուտերը"։ Այդ սուտերը թաքցնելու համար փոքր տարիքէն ելեւխաներու ուղեղը կ'ամլացուի. անոնց կ'ըսուի թէ "հայրենասիրութիւնը" կը նշանակէ չհարցադրել, երբեք հարցում չուղղել. մտաւորական ամէն հետաքրքրութիւն "դաւաճանութիւն" կը հռչակեն»։

Հետաքրքրուեցէք թէ ի՛նչ են քրտական հարցին անցեալը, Հայկական ցեղասպանութեան իրողութիւնը, Ամթաիւրքի քաղաքական ինքնութիւնը, մեր քաղաքական քառոյցին իսկական կմախքը, Լօզանի յօդուածները, Իզմիրի մահափորձին ներքին ծալքերը եւ կը տեսնէք թէ ինչեր կը պատահին»։

Յօդուածագիրը յետոյ կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ մէջ Հայկական ցեղասպանութեան առընչութեամբ իթթիհատականներու յանցանքն իսկ վիճարկումի նիւթ ընել անկարելի է։ Ատոր համար պատճառը այն է որ Հանրապետութեան հիմնումին անոնց կազմերը օգտագործուած են, թէեւ անոնք յետագային նոյն հանրապետութեան կողմէ մաքրագործուած են։ Իսկ երկրորդը՝ ժողովուրդը թշնամի հռչակուած թաղաւորներէն զատ, ոչ մէկ ղեկավար դատելու եւ հարցադրումի առարկայ ընելու պէտք է վարժուէր։ Ու չքննադատուեցաւ Էնվէր փաշան անգամ, որմէ Մ. Քէմալ բնաւ չէր ախորժեր ու երկիր մուտքը չէր արոտնած։ «Հայկական բնաջնջումը Մ. Քէմալ ինք անիծեց, բայց Թոյլ չտուաւ որ ժողովուրդը այդ մասին խօսի։ Այդ պատահարը մեր պատմութեան գիրքերուն մէջ տեղ չգտաւ։

Թապուներու առաջին կորիզը Իթթիհատականները կազմեցին։ Վստահ եմ գրածներէս ձեզ ամէնէն աւելի ցնցողը «դեղասպանութիւն» բառը կ'ըլլայ։ Մեր գաղափարները այնքան նեղ տեղ մը բանտարկուած, այնպէս ցած մակարդակի վրայ ձգուած են որ միակ բառ մը անգամ բաւարար կ'ըլլայ զանոնք ցնցելու։ Միակ բառէ մը իսկ վախցող մտայինկազմեր ունինք։ Ու ոչ ոք կը մտածէ ատկէ անհանգիստ ըլլալու մասին»։

Հայկական հարցին մասին խօսելու արգելքին պատճառը այդ նիւթին Թուրքիոյ համար փոխարժէք մը ունենալու բնոյթը չէ. այլ՝ այն վախին թէ փոքր ճեղք մը կը գոյանայ մտայնութեան այն ամրափակ խցիկին մէջ որուն մէջ բանտարկուած է» կ'ըսէ Ա. Ալթան։

Յետոյ կը զատապարտէ Մ. Ֆըրաթի ըսածներուն վրայ վրդուած փոթորիկին հեղինակները, արդարացի գտնելով անոր մատնանշումը։ Ու հարց կու տայ. «Եթէ Ամթաիւրքի յեղաշրջումները հոգեբեկումի մը պատճառ եղած չըլլային, ուրիշուն տարի ետքն ալ, այսօր, ընկերութիւնը այդ պատահարներուն մասին խօսակցութիւններէն նոր հոգեբեկումներու կ'ենթարկուէ՞ր, պոռալով. «ո՛չ, ո՛չ կարելի չէ որ նման նիւթերու մասին խօսինք»։

...Այլեւս հարկ է մտաւոր այս բանտէն ազատինք։ Գաղափարներ, ըէ, վիճարկումներէ, բառերէ վախնալու ոչ մէկ պատճառ կայ»։

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Հալէպի մէջ Յունիս 1ին «Ռիայէթ ալ Շապապ»ի Փուլթպոլի դաշտին մէջ տեղի ունեցած է աւանդական փառատօն-տողանցքը, նուիրուած Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման եւ ՀՄԸՄ-ի հիմնադրման 90ամեակներուն, կազմակերպութեամբ ՀՄԸՄ-ի Սուրիոյ Շրջ. վարչութեան։ Ներկայ եղած են աւելի քան 8·000 հանդիսականներ։ Տողանցքը հովանաւորած է Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Շահան Եպիսկ. Սարգիսեան։ Բացումը կատարուած է Հայաստանի եւ Սուրիոյ փառերգներով, ապա հանդիսավարութիւնը ապահոված են Աբրահամ Եագուպեան (արաբերէն) եւ Նայիրի Զաքոյեան ու Լուսին Սարգիսեան (հայերէն)։ Բացման խօսքը արտասանած է ՀՄԸՄ-ի տեղական վարչութեան ատենապետ՝ տոքթ. Աբրահամ Եագուպեան, որ նախ իր գնահատանքը յայտնած է Սուրիոյ կառավարութեան ՀՄԸՄ-ի հանդէպ իր ցուցաբերած վերաբերմունքին համար, ապա նաեւ յանուն ՀՄԸՄ-ի՝ նախագահ Պաշար ալ-Ասատի, Սուրիոյ մարզական եւ պատմական մարմիններուն, որոնք սատար հանդիսացած են ՀՄԸՄ-ի վերելքին։ Տօնակատարութեան ընթացքին, մերթ ընդ մերթ ներկայացուած են պատկերներ, որոնց դերակատարները եղած են ՀՄԸՄ-ի քոյրեր եւ եղբայրներ։ Յանուն ՀՄԸՄ-ի Սուրիոյ Շրջ. վարչութեան, ՀՄԸՄ-ի 90ամեակին անդրադարձած է վարչութեան ատենապետը՝ Րաֆֆի Տէր Աբրահամեան, որ նշած է որ 90ամեայ ՀՄԸՄ-ը հայ նորահաս սերունդներու հոգիներուն մէջ զօրացուցած է հաւատքի, յոյսի եւ ազգային հպարտութեան գիտակցութիւնը։ Մայիս 28ի 90-ամեակին մասին խօսած է Աւօ Գաթըճեան, որ ծանրացած է այդ առաջին անկախութեան իմաստին ու խորհուրդին վրայ եւ ընդգծած որ այսօր, Մայիս 28ի տօնակատարութեան առիթով «պէտք է անգամ մը եւս գիտակցիլ, որ մենք պէտք է զառնանք ջահակիրները միասնութեան ոգիին եւ զայն վառ պահենք ամէն մէկ հայու հոգիին մէջ»։ Ապա, տեղի ունեցած է տողանցքը, որու մասնակցած են Հալէպէն, Գամիշլիէն, Դամասկոսէն, Լաթաքիայէն, Քեսապէն, Քուէյթէն, նաեւ Իրաքէն 2500 մարզիկներ եւ սկաուտներ։

* * *

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ նորակառոյց համալիրին մէջ, Մայիս 30ին տօնուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 90ամեակը, որու իր մասնակցութիւնը բերած է Համազգայինի Լաթաքիոյ «Վ. Նաւասարդեան» մանկահիւղի «Գեղարդ» պարախումբը։ Տօնակատարութեան բացման խօսքը արտասանած է «Լ. Շանթ» մանկահիւղի վարչութեան ատենապետ՝ Վազգէն Պէլեան, որմէ ետք դարձադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու աւարտին ելոյթ ունեցած է Գեղարդ պարախումբը։

Աւերակներուն Մէջ

ԶԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Ա.

ԴԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ

Երբ Մերսին ոտք դրինք, տպաւորութիւնս չատ որոշ էր։ Կարծես մեռելի մը տան սեմէն ներս կը մտնէինք. մարդիկ մեզ կ'ընդունէին լրիւ տխրութիւնով մը. ձեռքերնիս կը սեղմէին ու կ'անցնէին, ու դեռ ո՞վ գիտէ ի՞նչ մը կար օտարոտի մեր վրայ որ հաղորդակցութեան չէին մտներ ու ամբողջացուած իրենց վշտին մէջ՝ մէկ կողմ կը կենային ու կը նայէին մեղի արցունքոտ աչքերով։

Պանդոկը ուր իջեւանեցանք, լեցուն էր ամէն տեսիճանէ փախստականներով. հոն գտանք նաեւ վեհափառը որուն ներկայացանք անմիջապէս։ Ամբողջ օրը կարծես մղձաւանջային երազի մը մէջէն տեսայ անցուդարձը սեւազգեստ կիներու –առաջին գոհերէն մէկուն ընտանիքի անդամները– ու լաց ու կոծը արկածեալներու, որբերու եւ այրիներու– որոնց վիշտը կը հրահրուէր մեր ներկայութենէն։

Հետեւեալ օրը պիտի մեկնէինք Ատանա՝... պիտի ըլլայինք աւերակներու մէջ. խելայեղօրէն կը մտածէի այդ բանին ու այն գիշերն ալ անքուն ու սրտատրոփ հսկեցի վշտիս վրայ։

Գիշերը զով էր, ծովին լայն տարածութենէն խոնաւութիւնը կը բարձրանար, կը սաւառնէր քնած քաղաքին վրայ։ Ամլիքներուն մռնչիւնը կ'օրօրէր իմ մտահոգութիւնս, մինչ անընդհատ, յամրաքայլ ուղտերու կարաւանները կ'անցնէին ճամբուն վրայէն՝ իրենց ելեւէջող չարժումները նշանակելով բոժոժներու հնչիւններով։

Բ.

ԱԽԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Վեհանձն ու չայցուցիչ արեւին տակ կը տարածուի քանդուած քաղաքը՝ անծայրածիր գերեզմանի մը պէս. աւերա՛կ ամէն կողմ...։ Բան մը չէ խնայուած. բոլոր եկեղեցիները, բոլոր դպրոցները ու բոլոր գնակարանները անձեւ ու խանձուած քարի կոյտերու վերածուած են՝ որոնց մէջէն ապրին անդին չէնքերու կը մախքներ կը ցցուին։ Արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք ու հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, մինչեւ հեռաւոր սահմանները թուրք թաղերուն, աններող եւ դաժան աւերութիւնը հրդեհեր ու փճացուցեր է ամէն բան։ Ու այս մեռելային ամայութեան, այս ընդարձակածաւալ մոխրակոյտերու մէջէն երկու մինարէներ անեղծ մնացած՝ կը կանգնին իրոհխութեամբ։

Արիւնոտ ու արցունքոտ ցնցոտիներով ծածկուած այրիներու, որբերու եւ ծերերու ամբոխ մը կը ներկայանայ մեղի, իրբեւ մնացորդը Ատանայի բնակչութեան. մեծ փոթորիկ մը եռքը խաղացած ծովու մռայլ հանդարտութիւնը ունի անիկա. իր խորքերուն մէջ ծածկուած է ցաւը ու անմխիթարելի վիշտը ու այդ ցաւը երբեմն մակերեսը կը բարձրանայ. ապրելու, վերածնելու յոյսը սպանուած է իրենց մէջ. եւ եթէ Անօթութիւնն ու Ծարաւը չզարթեցնէր զիրենք այդ ընդարմացումէն՝ կեանքը մխանգամընդմիշտ մարած կ'ըլլար արդէն։

Անոնք լուռ կը մնան երկար ատեն, կարծես հետեւելով իրենց յիշատակներու չարքին. հակառակ իրենց մղուած անոնց քամահելի ընթացքէն ու սրտադին հառաչանքներ կարծես կուրծքերնին պատռելով՝ կ'արձակուին՝ «Ամա՛ն...»։

Երբեմն ալ կու լան հեկեկալով, երեսնին ողողուած մէկ րոպէի մէջ այնպիսի արտասուքի յորդ ժայթքումով մը՝ որ զանգատի ու տրտունջի խօսքերը կը խեղդուին. ու դէմքերը, արեւի տակ աշխատութենէն թխացած ու չորացած դէմքեր, կ'ակօսուին դժնդակ խորշոմներով, ահաւոր ծամածռութիւններով ու ամբողջ ամբոխը բռնուած իր անմխիթարելի վշտի տագնապէն՝ կը զարարուի յուսահատօրէն։ Ու կարելի չէ երեւակայել թէ մէն մի անհատը այդ ամբոխին, ցաւի ի՛նչ գումար մը կը ներկայացնէ։

Արդարեւ կարելի չէ ըմբռնել եւ զգալ մէկ անգամէն ահաւոր իրականութիւնը. անիկա մարդկային երեւակայութեան սահմանէն դուրս կը մնայ. անոնք որ ապրած են զայն՝ չեն կարող նաեւ պատմել իր ամբողջութեանը մէջ. ամէնքն ալ կը թոթովեն, կը հառաչեն, կ'արտասուեն ու կցկտուր եղելութիւններ կը ներկայացնեն միայն։ Ցուսահատութիւնն ու սարսափը այնքան մեծ եղած էր՝ որ մայրերը իրենց զաւակները չէին ճանչնար, անդամալոյծ ու կոյր պառաւներ մոռցուեցան հրդեհուած տուներու մէջ. վայրագ եւ արիւնի ծարաւի խուժանի մը դիւային գրգիռները մտիկ ընելով՝ մարդիկ մեռնելէ առաջ կը խելագարուէին. կտրտուած անդամներ ու տղու մարմիններ դեռ ցաւով ու կեանքով բաբախուն ոտքերու տակ կը ճզմուէին. մէկ կողմէ հրացանի, միւս կողմէ կրակի մէջ բռնուած՝ զպրոցներն ու եկեղեցիները ապատանող խելակորոյս տղաքը, կիներն ու վիրաւորները իրարու փաթթուած կ'ածխանային...։

Ո՛չ այս պատմութիւնները սակաւ, ո՛չ այդ մոխիրներուն մէջ խլրտող տարտամ հայութիւնը, ո՛չ ցաւոտ եւ չուարուն աչքերով ու սարսափի արբեցութենէն դեռ չսթափածի երեւոյթով որբերը, ո՛չ անմխիթարելի կորուստով գալարուած մարմիններու այրիներուն, ո՛չ դեռ արիւնոտ եւ ցաւագին վէրքերը անդամահատուածներուն, չեն կարող մեզի պատկերացնել տալ իր իսկական ու մռայլ մեծութեամբ ինչ որ պատահած է այդ դժոխային օրերուն մէջ։

(Շար. 4)

Messe de Requiem pour Eliane KACHKACHIAN

Deux ans déjà. C'était en mai 2006. A la suite de l'immense chagrin provoqué par la perte brutale de son fils **Sarkis,** notre amie **ELIANE KACHKACHIAN** nous quittait. Elle rentrait dans l'Eternité. Souriante, c'était la personnification de la bonté, de la gentillesse.

Le dimanche 6 juillet à 11 heures, une messe de requiem évoquera son souvenir et celui de son fils, **SARKIS,** en l'Eglise arménienne St Jean-Baptiste; 15 rue Jean-Goujon, 75008.

De la part de ses amis les plus proches

(Շար. Ա. էջէն)

քուէարկած է որ հանրաքուէ մը կամ երկու երրորդի մեծամասնութիւն մը կը պարտադրէ վաւերացնելու համար Գոլանի հոդամասին վերաբերող որեւէ դիջում, պր Իսրայէլ դրաւած էր Սուրիայէն 1981ին: Օրինագիծը դեռ երկու ընթերցումի ալ պէտք ունի օրէնքի ուժ ունենալու համար: Այս քուէարկութիւնը կը պատահի, մինչ Իսրայէլ եւ Սուրիա Մայիս 21ին Թուրքիոյ միջնորդութեամբ բանակցութիւններու ձեռնարկած էին: Դամասկոս կը պահանջէ Գոլանի բարձրաւանդակին ամբողջական յանձնումը, ըստ ապահովութեան խորհուրդին թիւ 242 եւ 338 բանաձեւերուն, խաղաղութեան համաձայնութեան որպէս պայման:

ՍՈՒՐԻՈՑ արտաքին նախարարը վաղիւա Մուալէմ բացարձակ հերքումը յայտարարեց (Յունիս 30ին) զապտի հիւլէական որեւէ ծրագրի:

ՍԱՐՔՈԶԻ դժուարութիւնները կը կուտակուին Եւրոպական նախագահութեան առաջին օրէն իսկ: Յուլիս 1ի իրիկունը էլիզէ տուած իր ճաշին մերժեց մանակցիլ Անգլիոյ պատասխանատուն՝ Մենեւսոն, որ նաեւ չէր մասնած Սարքոզիի քննադատութիւնները: Հակառակ իր ծրագիրներուն, Սարքոզի պիտի չկրնայ իր ուզած Եւրոպան ոտքի հանել: Իրլանտացին եւ Լեհաստանէն հսկ, գերմանական վաւերացումն ալ խնդրոյ առարկայ է այլեւս: Գերմանիոյ նախագահն ալ որ չատ բծախնդիր է, ցարդ չէ ուզած առարկել վաւերացումը, որպէսզի գործընթացը վերջ գտնէ:

ԿԻՊՐՈՍի յոյն եւ թուրք ղեկավարները սկզբունքի համաձայնութեան մը եկած են Յուլիս 1ին երկու կարեւոր կէտերու վրայ՝ քաղաքացիութիւն եւ ինքնիշխանութիւն: Կրկին պիտի տեսնուին Յուլիս 25ին:

ԹՈՒ.ՔԻՈՑ պետական խորհուրդը մերժած է միութեան մը դիմումը որով կը պահանջուէր որ ընկուզի Այա Սոֆիայի տաճարը թանգարանի վերածելու նախարարներու խորհուրդին որոշումը: Ան որոշած էր 1934 Նոյեմբերին: Միութիւնը պնդած էր որ երկրին չահուն համար կարելի է որպէս թանգարան պահել տաճարը, բայց ան պէտք է որպէս մզկիթ պաշտամունքի բացուի:

ՀԱՄ.ԸՆԴ.ՄԻ-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ-Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
կիրակի, Յուլիս 13ին, ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խ ա ր ո ւ կ ա հ ա ն գ է ս

կիրակի, Յուլիս 13ի ժամպրաւայրի հասցէ՝-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուած	135	(161,46)
Մեռուձ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՓԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Համալսարանի Մարմնոյ ճեմարանը պէտք ունի հայերէնի եւ ֆրանսերէնի ուսուցիչի: Հետաքրքրուողները կրնան դրաւոր կերպով դիմել դպրոցի տնօրէնութեան, հետեւեալ հասցէին՝

Ecole privée bilingue Hamaskaïne
60 Boulevard Pinatel
13012 Marseille

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդին պատճառաւ, կը խնդրուի Աստուածածնի արարողութեանց ազդերը ղրկել Յուլիս 20էն առաջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

FRA ZAVARIAN — NOR SEROUND — CBAF CHAVILLE

le Dimanche 6 juillet

Parc du Bon Repos
Pavillon Elvire — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV; Nat.10)

— **11h30** Messe de requiem en l'Eglise arménienne de Chaville;
— **13h** Recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville;
— **Puis jusqu'à tard dans la soirée** au Parc de Bon Repos.

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2008/09

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

20 SEPTEMBRE 2008 — 17 JANVIER 2009
Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, ainsi que de lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian** avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

20 SEPTEMBRE 2008 — FIN JUIN 2009
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
99 EUROS (frais d'expédition inclus).
Pour tous ces cours et le manuel : **RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :**
Dès maintenant jusqu'au 15 juillet : 01 47 50 97 51.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ **01 53 34 18 18**
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Séjour du mois d'août à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois d'août à Bellefontaine un animateur «Garçon» de plus de 18 ans, avec ou sans BAFA.

Merci d'adresser votre candidature à **C.B.A.F. : 17 rue Bleue 75009 Paris** ou par **fax au 01 53 34 12 13** ou par **e-mail: cbaf@wanadoo.fr**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 4
VENDREDI
4 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթավերջեան առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.993 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.993

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅԿԱՏ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի խորհրդարանական վեհաժողովը որ գումարուած է Ղազախստանի մայրաքաղաք Աստանայի մէջ, վաւերացուցած է Ցեղասպանութեան նիւթով թուրք պատուիրակութեան ներկայացուցած բանաձեւը: Հոն յատկապէս կ'ըսուի հետեւեալը. «Ցեղասպանութեան մը նման անցեալի պատահարներ պէտք է որպէս այդ ճանչցուին միայն այն պարագային երբ պատմաբաններ մանրամասնօրէն ուսումնասիրած ըլլան բոլոր դիւանները»:

Թրքական պատուիրակութեան ղեկավար Ա. Պիւլիւքքայա իր զոհունակութիւնը արտայայտած է հետեւեալ խօսքերով. «Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ն ՄԱԿ-էն եւս միջազգային մեծագոյն կազմակերպութիւնն է: Թրքական ժեզին անոր կողմէ իւրացումը շատ նշանակալից է հայկական պնդումներուն հանդէպ»: Ան չեշտած է նաեւ թէ միջազգային ատեանի մը կողմէ ցեղասպանութեան նիւթով թրքական տեսակէտին վաւերացումի առաջին պարագան է այս մէկը: Մանաւանդ որ անդամ 56 երկիրներէն միայն Հայաստանի ներկայացուիչը ղէմ քուէարկած է բանաձեւին:

Պիւլիւքքայա այս արդիւնքին մէջ չեշտած է երկու կողմէն պատմաբաններու յանձնաժողով կազմելով բոլոր դիւանները ուսումնասիրելու թրքական տեսակէտին տրուած թացայայտ քաջալերանքը:

* * *

ՄԻՋԱԴԷՊ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊՈՂՈՏԱՅԻՆ ՎՐԱՅ

Երեւանի կեդրոնական մասի նոր բացած Հիւսիսային պողոտան Ազատութեան հրապարակէն, Մատենադարանէն եւք քաղաքական երրորդ վայրը զարձած է, նոյն ատեն անհեթեթ ու վտանգաւոր մրցակցութեան մը վայրը: Ընդդիմութեան խմբակները հոն պարբերաբար «անակնկալ» երթերու կը ձեռնարկեն, բողոքելու, պահանջելու նպատակով: Այդ երթերը մկրտուած են «քաղաքական զօսանք» ու յաճախ պատճառ կ'ըլլան ոստիկանական ուժերու, կամ իշխանամէտ խմբակներու հետ բախումներու:

Ցուլիս 2ին պողոտան կրկին վայր եղած է նման միջադէպի: «Հիմա» երիտասարդական չարժումէն ու այլ կազմակերպութիւններէ անդամներ փորձած են երթ մը կատարել հոնկէ մինչեւ նախագահական չէնքը, պահանջելով ազատ արձակել «Ժամանակ Երեւան»ի խմբագիր Ա. Բաբայեանը (որ պինուորական ծառայութենէն փախուստ տուած է) եւ «քաղաքական բանտարկեալ» նկատուած ուրիշներ: Ոստիկանները անմիջապէս օզակած են ցուցարարները եւ արգելք եղած: Ձոչտանդուած են ցուցարարներ, բախումներ պատահած են անոնց եւ 40–45 երիտասարդի միջեւ որոնք պողոտայ խուժած են յայնապէս յարձակունակ տրամադրութիւններով:

Երթը տեղի ունեցած է դէպի Հանրապետութեան հրապարակը: Ձամբուն վրայ ցուցարարները Ազգային ապահովութեան ծառայութեան չէնքին դէմ քանի մը վայրկեան կեցած ու վանկարկած են «Ա–մո՛թ»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆԿՐԻՏ ՊԼԱՆՔՈՒՆ, Ֆրանքեւզոլմպացի կինը, որ 2002 Փետրուարին առեւանգուած էր եւ վեց տարի է պահանդ էր ՓԱՐՔ-ի (Գոլմպիոյ յեղափոխական զինեալ ուժեր) ազատ արձակուեցաւ Ցուլիս 2ին, 14 ուրիշ պատանդներու հետ (երեքը՝ Ամերիկացի) չնորհիւ Գոլմպիոյ բանակին մէկ չատ յաջող գործողութեան: Ենթական դիմաւորուած է Պոկոթա մօրը եւ ամուսնոյն կողմէ, մինչ Ֆրանսա օդանաւ մը տրամադրած էր, որ նոյն օրը Պոկոթա կը տանէր երկու զաւակները, նախկին ամուսինը, քոյրը եւ Պ. Քուշնէրը: Ի. Պլանքուեւ առաջին առթիւ չնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Ֆրանսայի, Սարքոզիի, Շիրաքի եւ Տ. ու Վիլըվիէնի: Տարիներէ ի վեր, աշխարհի ամէն կողմը եւ առաւելաբար Ֆրանսա, Ջանք չէր խնայուած ի նպաստ Ի. Պլանքուեւի ազատազրման՝ ցոյցերով, զօրակցութեան մարմիններով, մամուլով, ելոյթներով, երգերով եւ ի վերջոյ Գոլմպիոյ զաղտնի սպառազինութեանց մէկ վարպետ աշխատանքն էր, որ յաջողութեամբ կը պսակուէր: Կը թուի որ այդ աշխատանքը տարի ու կէս է որ կը տարուէր: Ճաջողութիւն մըն է նաեւ Գոլմպիոյ նախագահին՝ Ուռիպէի համար: Դեռ 3.000 պատանդ կայ ՓԱՐՔ-ի ձեռքը:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԸ ԳԱՐՈՒԼԻՍ, որ 2005ին Ֆրանս-Թելեվիզիոնի գլուխը նշանակուած էր ՍԷ.ԷՍ.Ա.ի (Լատեեռղական բարձրագոյն խորհուրդ) կողմէ եւ ցարդ հնազանդ ու ամէն բանի համակերպած անձի մը տպաւորութիւնը ձգած էր, յանկարծ պոռթկացած է Ցուլիս 2ին, առաջին առթիւ ձայնասփիւռի էՒ. ԹԻ. էԼ. կայանէն ու նաեւ մամուլէն: Տը Գարոլիս չատ ծանր խօսքեր ըսաւ Սարքոզիի հասցէին, որու գատումը պետականի հեռատեսիլի յայտագիրներուն մասին «չինծու, տխմար եւ անարդար» դատաւ, ինչ որ բաւական ազմուկ հանեց, մանաւանդ տխմար (սթուփիտ) որակումը՝ Հանրապետութեան նախագահին հասցէին: Տը Գարոլիս մամուլով ալ արտայայտուած է եւ կը սպառնայ իր պատասխանատուութիւնները ստանձնել եթէ ուզածը չըլլայ, այլ խօսքով՝ հրաժարիլ: Եթէ իր այս որոշումը գործադրէ, բաւական թարդ կացութիւն մը կը ստեղծուի Սարքոզիի նոր որոշումներուն պատճառաւ: Գարոլիս կը չեշտէ որ եթէ չկրնայ իր աշխատանքը տանիլ այնպէս ինչպէս որ կ'ուզէ, պիտի թէ ինչ կը մըննայ ընելիք իրեն համար: Հեռատեսիլի հարցէն դուրս, այլ ճակատներու վրայ ալ Սարքոզի տագնապներ ստեղծած է, ինչպէս օրինակ՝ բանակին, զօր. Տիւշի հրաժարումէն եառ:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ մէջ, պազեստինցի մը պիւլտոզըրով ոճրափորձ մը գործած է Ցուլիս 2ին, տապալելով հանրակառք մը, կառք մը եւ ահաւոր խուճապ մը ստեղծելով անցորդներու մօտ: Առաջին հաշիւով մը համաձայն երեք մեռեալ կար ւեկչիի մը համաձայն երեք մեռեալ կար եւ 50 վիրաւոր: Պազեստինցի ահաբեկիչն ալ սպաննուած էր: Իր տեսակին մէջ, արարքը եզակի բնոյթ ունէր, ինչ որ նաեւ պատճառ եղած է խուճապին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Դ. Մեդվեդեւ Ֆինկառոյի եւ եօթը այլ թերթերու հարցազրոյց մը տուած է (Ցուլիս 3) ժէ–8ի վեհաժողովէն առաջ (կը բացուի Ձափոն Ցուլիս 7ին): Ըստ իրեն, վարչապետ ըլլալը մեծ փորձառութիւն տըւած է իրեն եւ իր նոր պաշտօնին համար շատ օգտակար եղած է: Կը չեշտէ թէ «ոչ ոք իմ տեղս որոշում կու տայ», ճըշդելով թէ նոյնն էր պարագան երբ նախարարապետ էր, հիմա դերերը փոխուած են: Իր վարած քաղաքականութեան նախապատուութիւններն են՝ յաղթել աղքատութեան եւ կաշառակերութեան, ինչպէս եւ միչտ, ուշ ալ ըլլայ Պետութեան ղեկավարը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Քաչինսկի տրամադիր է սառցազրելու Լիզպոնի եւրոպական դաշինքը Իրլանտային եառ: Այսինքն կը սպասէ որ նախ Իրլանտա միտքը փոխէ:

ԼՈՒՌՏԻ սրբավայրերու տեսուչը հայր Ռէմոն Ձամպելլի պարտի բացատրել թէ ինչո՞ւ եւ ուրկէ՞ չուրջ կէս միլիոն եւրօ կը զտնուի իր անձնական հաչիւներուն մէջ: Կը կարծուի որ բուն հետաքննութիւնը պիտի կատարուի Պապին այցելութենէն (Սեպտեմբեր) եառ, կացութիւնը մասամբ մեղմացնելու համար: Ըստ ենթակային, այդ դումարը (427.000 եւրօ) գոյացած է տունի մը վաճառքէն, 1996ին եւ չատ բարեպաչտ կնոջմէ մը, որ ամիսը 700 եւրօ կու տար (23 տարի) որպէսզի հոգեհանդիստ կատարէ անոր ընտանիքին համար:

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ղեկավարը՝ Ժաւիէ Սոլանա «հետաքրքրական» զտած է Իրանի արտաքին նախկին նախարար Վէլայաթիի յայտարարութիւնները եւ կը զտնէ որ առիթ է վերսկսելու բանակցութիւնները հիւլէական հարցին կապակցութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ «Իրկինքդոն» կազմակերպութեան առընչուած խուզարկումները, բարձրաստիճան պինուորականները հսկողութեան տակ առնելու որոշումը, հակազդեցութեան ու բողոքի չարժումներու պատճառ եղած են զանազան քաղաքներու մէջ: Պոլսոյ, Իզմիրի, Անգարայի, Պալըքէսիրի, Տէնիզլիի, Զանաքքալէի մէջ ցուցարարներ կառավարութեան դէմ լողունգներով, պաստառներով երթեր կազմակերպած են, տեղ–տեղ բախում ունենալով ոստիկանական ուժերու հետ: Ցամաքային ուժերու հրամանատարը՝ զօր. Ի. Պաչտուղ յայտնած է թէ երկիրը դժուարին չրջան մը կ'ապրի ու ամէն ոք պարտի պազարիւն, ողջամիտ եւ չատ ուշադիր ըլլալ:

ՉԻՆՊԱՊՈՒԻի ընդդիմութեան պարագլուխը՝ Ցվանժերայ, որ պօյֆոքի են–թարկած էր նախագահական ընտրութեան Բ. չրջանը, մերժած է ազդային միութեան կառավարութեան մը գաղափարը, զոր առաջարկած է Ամերիկեան Միութիւնը: Տրամադիր կը մնայ նոր ընտրութեան մը:

ՈՒԼԱՆ ԲԱՏՈՐԻ (Մոնղոլիոյ մայրաքաղաքը) մէջ, Ցուլիս 1ին ոստիկանութիւնը միջամտած է արտասուարեր գազով ցրուելու համար ցուցարարները, որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընէին երեսփոխանական ընտրութիւններու արդիւնքները, որոնք տեղի ունեցած էին Ցունիս 28–ին: Ցոյցերու առեն 5 հոգի մեռած է եւ 329 հոգի ալ վիրաւորուած է ըստ արդարութեան նախարարին: Հոս–հոն հրդեհներ ալ ծագած էին եւ նախագահը ստի–

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՉ ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՅԱՏՈՒԿ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՐԿԱՑ

Պոլսոյ մէջ վերջերս երեւան հանուեցաւ կալուածային իրացումներու չատուկ մեթոտով գործող չելուզակներու խումբ մը: Անոր անդամները կալուածային տոմարներէ անժառանգ, առանձին ոչ իսլամ կալուածատէրերու մասին տեղեկութիւններու տիրանալով, բռնութեամբ ու զանազան հնարքներով կը տիրանային անոնց ստացուածքին: Զարագործներէն 14 հոգիի դէմ սպանութեան, արգելափակման, ապառնալիքի ամբաստանութեամբ դատ բացուած է: Անոնց մէջ կան պաշտօնեաներ, բժիչկներ, եւլն.: Ըստուգուած է որ չարագործները նիւթական եւ կալուածային կարեւոր ստացուածքի տէր զարձած են: Զոհերուն մէջ կան նաեւ Հայեր:

Այս խնդրին հետաքննութիւնը երեւան հանած է ոչ իսլամներու ստացուածքին առընչութեամբ Պոլսոյ ելեմտական տընօրէնութեան կալուածներու չրջանակին մէջ տարուած հետապնդումի գործունէութիւն մը:

«Ակօս»ի (Ցունիս 20) «Կեանքը ինչպէս որ է» անկիւնին մէջ Ռոպէր Գուժեաչ այս մասին զրելով կ'ըսէր թէ ելեմտական տնօրէնութեան կալուածային յանձնախումբերու զրասենեակէն պաշտօնեաներ հաստատած են «օտարներու» դէմ հետապնդումի գործողութեան մը իրագրութիւնը: Այդ գործողութեամբ կը ստուգուէին հարուստ տարեցներու կալուածներուն կացութիւնը, անոնց ժառանգորդ ունենալ – չունենալու պարագաները:

Ենթադրուածը այն է որ այդ ծրագիրը նպատակ ունէր անտէր մնացած, կամ մնալու թեկնածու ստացուածքին յանձնախումբ մը որոշել. այս վերջինները տասը տարի պիտի մատակարարէին այդ ստացուածքը եւ եթէ այդ ընթացքին ժառանգորդ չյայտնուէր, ստացուածքը դատական որոշումով պետութեան դանձին պիտի փոխանցուէր:

Ձիշդ է որ այս կարգադրութեան մեկնակէտ օրէնքին մէջ «օտարական»ի նչումը չկայ, բայց կիրարկութեան մեծ համամատութեամբ այդ դանգուածին առընչուածի երեւոյթը բաւական բան կ'ըսէ:

Ռ. Գուժեաչ հարցին անդրադառնալէ եառ հարց կու տար. «Արդեօք պետական պաշտօնատարներու կողմէ կատարուած այս հետապնդումները եւ պատրաստուած ցանկերը ի՞նչ նպատակներով կը գործածուին: Այդ տեղեկութիւնները ապօրինի ձգտումներու տէր մարդոց ձեռք ալ կ'անցնի՞ն»: Ապա կ'եզրակացնէր. «Այս հարցումներուն պատասխանները, ափսո՛ս որ լաւ բան չեն խոստանար բոլոր անոնց, որոնք ծանօթ են ոչ իսլամներու հանդէպ պետութեան եւ վարչարարութեան մօտեցումին»:

ՈՒՇԱԳԱԾ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՐԱ ՍԱՆՃԵԱՆ

Մի քանի ամիս եաք, դասապահի մը ընթացքին, բոլորովին անկախ պատճառով մը առիթ ունեցայ չօ-չափելու թէ այսօրուան լիբանա-նահայ երիտասարդութիւնը ի՛նչ գիտէ 1958ի մասին: Փրոֆ. Խաչիկ Թէօլէօլեան կը պատրաստէր ու-սումնասիրութիւն մը, որ «Elites and Institutions in the Armenian Trans-nation» խորագիրով լոյս տեսաւ իր իսկ խմբագրած «Diaspora» հանդէ-սին մէջ: Հետաքրքրուած էր թէ քանի՛ Հայեր զոհ գացած էին 1958ի փոխադարձ ոճրարարքներուն եւ թէ ինչո՛ւ Հայոց ժամանակակից սե-րունդը հակամէտ էր չափազանցե-լու այդ օրերուն զոհ գացած անձանց թիւը: Այս մասին ուղակի ակնար-կութիւն կայ տպագիր յօդուածին մէջ: Մեր միջեւ կայացած այս զրոյցէն կարճ ժամանակ անց, Հա-յոց պատմութեան դասապահերէն մէկուն ընթացքին, երբ խօսքը գը-նաց ժողովրդական զանգուածներու մօտ պատմական յիշողութեան ար-ժանահաւատութեան մասին, իբրեւ օրինակ առաջ քչեցի 1958ի դէպք-երը: Ուզեցի իմանալ թէ այդ դասա-րանին մէջ հաւաքուած հայ երի-տասարդներէն քանի՛ն ինչ որ բան գիտէ 1958ի մասին. ի՛նչքան կը կարծեն թէ եղած է զոհերուն ըն-հանուր թուաքանակը: Ֆիլերը ձեռք բարձրացուցին թէ լսած են 1958ի մասին, եւ անոնց մեծ մասը տուաւ հարիւրներու հասնող, կըր-նանք ըսել՝ «ֆանթասթիք» թիւեր՝ իբրեւ ընդհանուր զոհաքանակ: Դէպքերէն նուազ քան կէս դար եաք, գիտական պատմագրութեան գրեթէ պարտադրուած բացակա-յութեան առընթեր, 1958ն ալ կար-ծես թէ բռնած էր առասպելացման ճանապարհը, իր տեղը գրաւելու Աւարայրի ճակատամարտի իբրեւ թէ 300 հազարնոց պարսկական բա-նակին կամ «Սասնոյ ծռեր»ու եօթը ջաղացքի քարերուն ու քառասուն գոմէշի կաշիներուն կողքին:

Հայկազեան համալսարանի մէջ աշխատած չուրջ տասը տարիներուս ընթացքին ուրիշ դէպք չեմ յիշեր երբ 1958ը խուժած ըլլայ դասա-ւանդման ոլորտ: Արդէն իսկ առկայ դասացանկը (ուրկէ ամբողջապէս կը բացակայէր յեղեղեռնեան ըմս-փիւռքի պատմութեան ուսուցումը) այդ հնարաւորութիւնը չէր տար:

Այդ դէպքերը կամ, ինչպէս վերը նշեցի, ներկայ սերունդը անհան-դստացնող նմանատիպ իրադարձու-թիւնները Հայագիտական ամպիո-նի կողմէ յաճախակիօրէն կազմա-կերպուող եւ հանրութեան ուղղ-ուած երեկոյեան ձեռնարկներուն նիւթ դարձնելը բնականաբար աւե-լի դժուար էր, որովհետեւ համայ-սարանէն ներս թէ՛ դուրս պատաս-խանատու դիրքերու վրայ անձինք ակնյայտօրէն Հայագիտական ամ-պիոնէն ներս դասաւանդող կարգ մը դասախօսներու խանդավառու-թիւնը չէին բաժներ «թապուացած» նիւթերը գրգռելու առընչու-թեամբ: 2005ին, երբ Հայկազեան համալսարանի Հայագիտական ամ-պիոնը համալսարանի յիսնամեակի ոճնակատարութեանց ծիրէն ներս, լիբանանահայութեան մասին մի-ջազգային գիտաժողով մը կազմա-կերպեց, համալսարանի բարձրա-գոյն ղեկավարութեան ու գիտա-ժողովի անմիջական կազմակեր-պիչներուն միջեւ նախօրօք համա-ձայնութիւն գոյացած էր թէ գե-կուցման որեւէ առաջարկ պիտի չըր-մերժուի՝ որեւիցէ զգայուն նիւթ արծարծելու հեռեւանքով: Դժբախ-տաբար, այս պարագային, 1958ին ուղղակիօրէն առընչուող ոչ մէկ գեկուցում ստացանք:

Համալսարանի պարտականու-թիւններէս դուրս, այս տարինե-րուն յաճախ հանդիպած եմ մարդ-կանց, որոնք սիրայօժար պատմած են 1958ի օրերէն իրենց յիշատակ-ները: Լսած եմ պատմութիւններ, թէ ի՛նչպէս որոշ ընտանիքներ ըս-տիպուած իրենց բնակարանը փո-խած են որպէսզի «կուսակցական փոքրամասնութիւն» (եւ հուսկ՝ ֆիզիքական հաշուեյարդարի հեշտ թիրախ) չմնան հակառակորդ կու-սակցութեան համակիրներու պե-րակչիռ ներկայութեամբ բնորոշ-ուղ չրջաններու մէջ: Այսպիսով, 1958ի հետեւանքներէն մէկն էր Պէյրութի հայաբնակ թաղամասե-րու «գաղափարական» կամ «քաղա-քական մաքրագործումը (ideological կամ political cleansing) տասն-համեակներ առաջ, քան եուկոսլա-ւական պատերազմներուն առընթեր պիտի ծնէր «էթնիկական մաքրա-գործում» հրէշաւոր մեղմասացութիւ-նը: Պէյրութ գետը 1958ին աւելի ու աւելի բիւրեղացաւ իբրեւ «դաշնակ-ցական» Պուրճ Համմուտ արուար-ձանի եւ «հնչակեան» Հաճըն ու Խա-լիլ Պատաուիի թաղամասերու ջրբա-ժանը, տեսակ մը՝ բնական «Պէրլի-նի պատ»: Լսած եմ նաեւ պատմու-թիւններ թէ ինչպէս հնչակեանները «իրենց» թաղերուն մէջ պաշտպա-նած են դաշնակցական «փոքրա-մասնութեան» որոշ ներկայացու-ցիչները (կամ հակառակը), մինչեւ որ վերջիններս ժամանակ ու յարմար առիթ գտնէին աւելի ապահով (եւ իրենց համար կուսակցականօրէն հարազատ) չրջաններ տեղափոխ-ելու: Անգամ մը, վաւերագրական ժապաւէնի մը համար նիւթ փընտռտող Ֆիլմարտադրիչ բարեկամի մը առաջարկեցի այս թեման: Չհա-մոզուեցաւ: Վերջապէս, թերեւս աւելորդ է ըսել թէ երբեք չեմ հան-դիպած մէկու մը, որ յոխորտալ թէ ինք սպաննած կամ սպաննել հր-ահանգած է այս կամ այն «հակա-ռակորդը», պատճառ դարձած թէ քաղաքականապէս անյուսալի այս կամ այն ընտանիքը ակամայ հե-ռանայ «իրենց» թաղէն, թէեւ կաս-կած չկայ թէ այս պարագային նր-մանատիպ վկայութիւններու չգո-յութիւնը փաստի չգոյութեան հե-տեւանք չէ:

Եւ հասաւ յիսնամեակը, եւ ինչ-պէս արդէն նշած եմ, չատ լնար-բանք չունէի, բայի այս հրապարա-կագրական ձեւին դիմելէ: Վատահ եմ, ուրիշներ եւս, չատ հաւանա-բար նոյնիսկ ինձմէ աւելի, բայ-մաթիւ յիշատակներ ունին կապ-ուած 1958ի հետ ուղղակիօրէն կամ անուղղակիօրէն, բայց չեմ գիտեր թէ անոնցմէ քանի՛ն անհրաժեշտ պիտի գտնէ այս օրերուն անդրա-դառնալ 1958ի ախուր ոճիրներուն: Անկախ իրենցմէ, սակայն, ես իմ որոշումս ուսած եմ:

Քանի որ այս յօդուածը լոյս կը տեսնէ Լիբանանէն դուրս եւ զայն կարդացողները կրնան անմիջական յիշողութիւններ չունենալ 1958ի դէպքերուն եւ անոնց համաթեքս-թին չուրջ, հաւանաբար անհրա-ժեշտ է, որ տամ պատմական համա-ռօտ վերլուծութիւն մը այդ օրե-րուն սիրող քաղաքական իրավի-ճակին մասին:

1958ի ներհայկական ոճիրները այդ ժամանակ համաշխարհային առումով ընթացող չլամարաին չնչին մէկ մասնիկն էին, այդ ընդ-հանուր երեւոյթին հայկական մէկ դրսեւորումը: Ներհայկական քա-ղաքական եւ այլ հակամարտու-թիւնները բնականաբար նոր չէին, բայց Հայ յեղափոխական դաշնակ-ցութեան եւ իր մրցակից կազմա-կերպութիւններուն, ներառեալ՝ Սոցիալ-դեմոկրատ հնչակեան կու-սակցութեան, Ռամկավար ազատա-կան կուսակցութեան եւ լիբանանա-հայ համայնավարներու միջեւ ան-հանդուրժողութիւնը այդ տարինե-րուն գաղափարախօսական նոր տա-րողում ստացաւ: Փաստօրէն, Դաշ-նակցութիւնը լծուեցաւ Ամերիկա-յի միացեալ նահանգներու եւ արեւ-մուտքի քաղաքական կառքին, միւսները՝ Խորհրդային միութեան եւ արեւելքի: Հայկական երկու ճամբարները բացայայտ կը յայ-տարարէին իրենց հակառակորդնե-րը խորտակելու տրամադրութիւն:

Մերձաւոր արեւելքի արաբական երկիրներուն, ներառեալ՝ Լիբանա-նի, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ, ուր Հայերը կը բնակէին զանգուա-ծաբար, արեւելք-արեւմուտք պայ-քարը ստացաւ նաեւ չրջանային գունաւորում, կապուած՝ ապագա-դրութացման համաշխարհային գոր-ծընթացի եւ արաբական կարգ մը չրջանակներէ ներս անկախ եւ ոչ յանձնառու արտաքին քաղաքակա-նութիւն վարելու ձգտումներուն: Ջլամարտի արաբական ու սփիւռքա-հայ առանձնայատկութիւնները այս պայմաններուն ներքոյ չափան բա-ւականին լայն եզրեր գտան: Ար-աբական արեւելքի մէջ, Դաշնակցու-թիւնը դարձաւ արեւմտամէտ, պահպանողական ուժերու դաշնա-կիցը: Լիբանանի մէջ, այս ուժերու ղեկավարն ու գլխաւոր խորհրդա-նիշը երկրի նախագահ Քամիլ Շա-մունն էր, որ 1956ին ակնյայտ ա-ջակցութիւն չնորհեց Կիլիկիոյ կա-թողիկոսութեան դահին Դաշնակ-ցութեան թեկնածուն բազմեցնելու ի վերջոյ յաջող ճիգերուն եւ ապա Իրանի երեք հայ առաքելական թե-մերը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կցելու գործընթացին: (Համացան-ցին վրայ զետեղուած A. William Samii-ի «The Shah's Policy: The Role of Savak» ուսումնասիրութեան մէջ նչուած է թէ Լիբանանէն հայ հո-գեւորականներ հովուական աչխա-տանքի համար Իրան հրաւիրելը Լի-բանանի մէջ արեւմտամէտ ճամ-բարը ուժեղացնելու Շահի քաղա-քականութեան մէկ մասնիկն էր): Դաշնակցութեան հակառակորդնե-րը, որոնք կը մերժէին ընտրել Զարեհ կաթողիկոսին օրինականու-թիւնը եւ հետեւաբար կը ձգտէին դուրս գալ Կիլիկիոյ կաթողիկոսու-թեան ենթակայութենէն, փորձե-ցին զօրակցութիւն գտնել Շամունի հակառակորդ արաբ ազգայնական եւ ձախակողմեան խմբաւորումնե-րուն մօտ, թէեւ Լիբանանի կամ դէթ Արեւմուտքի քաղաքականու-թեան դէմ աւելի արմատականօրէն տրամադրուած Սուրիոյ մէջ պաչ-տօնապէս ճանչցուած հայ առաքե-լական համայնքի կողքին երկրորդ, այսպէս կոչուած «անկախ հայ հա-մայնք» ստեղծելու իրենց փորձը չյաղողութիւն չունեցաւ:

1958ի Մայիսին, երբ Լիբանանի մէջ Շամունի հակառակորդները վին-եալ ապստամբութեան դրօչ բարձ-րացուցին, ներհայկական հակա-մարտութիւնները ալ աւելի սրե-ցան եւ ստացան նորանոր, յաւել եալ երանգաւորումներ: Մի չազգա-յին, մի չմինարաբեւելեան, լիբանա-եան եւ սփիւռքահայ բեւեռացում-ները կարծես թէ միւռն կ'ամբող-չացնէին եւ այսպիսով գրեթէ որեւէ ելք չէր մնար համախոհական լուծ-ման համար: Քաղաքացիական պատերազմի օրերուն, Դաշնակցու-թիւնը կանդնեցաւ Շամունի կող-քին, մինչ Դաշնակցութեան հակա-ռակորդները չէին թաքցներ իրենց համակրանքը ապստամբներուն նր-կատմամբ, նոյնիսկ կը յայտարա-րէին թէ դէնքով ու խօսքով կ'չակա-ցին ընդդիմութեան: Երբ ապստամ-բութեան հետեւանքով, Լիբանանի օրինական կառավարութիւնը կոր-ընցուց երկրի ապահովութիւնը պահելու համար պէնքի ու բռնու-թեան օգտագործման մենաչնորհը, ներհայկական հակասութիւնները ալ, ի չարս այլոց, վերափոխուե-ցան փոխադարձ սպանութեանց, տեսակ մը մինի-պատերազմ՝ աւելի մեծ դինեայ բախումներու ծիրէն ներս: Այս ուղղութեամբ, լիբանա-նահայութիւնը բացառիկ երեւոյթ չէր: Երկրի տարածքին զուգահե-ռաբար կ'ընթանային մի քանի այլ մինի-պատերազմներ եւս: Կ'ենթա-դրուի թէ աւելի քան երկու հազար հոգի զոհ գացած էն մօտ վեց ամիս տեւած 1958ի Լիբանանի քաղաքա-ցիական պատերազմին: Անոնցմէ մի քանի տասնեակը զուտ ներհայ-կական հակամարտութեանց հետե-ւանք էին: (Բնականաբար, կային նաեւ հայազգի այլ սպանեալներ, որոնք հայ արձակազէններու զոհ չէին):

ԵԹԷ ԵՒՐՈՄԻՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՌՈՒԲԷՆ ԿԱՐԴԱՑԻՆ... ՄԻԹԷ ՄԵՆՔ ԿԸ ԿԱՐԴԱՆՔ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Յայտնի է, որ Թուրքիոյ Համաօսմանցիական, Համիսլամական եւ Համաթուրանական ակզբունքներով երկու գլխաւոր նպատակի են ձգտել. նախ՝ ստեղծել ներքնապէս ուժեղ եւ միաձոյլ ազգութիւն, եւ ապա՝ հզօրանալով հետզհետէ տարածուել դէպի Արեւելք եւ դէպի Արեւմուտք:

ՌՈՒԲԷՆ, «Հայ բրբական կնճիռը»

Եւրոպան մէկ քայլ առաջ մէկ եաք կը խուսանաւէ՝ ինչ կը վերա-բերի Թուրքիոյ Եւրոմիութեան ան-դամակցութեան: Մեր համեստու-թիւնը թոյլ չի տար ըսել որ Եւրո-պայի ղեկավարներուն կը պակսի Թուրքիան հասկնալու մչակոյթը: Այս պատճառով ալ անոնք տեւա-բար կը տատանին: Իմացութիւն-ներ կան որոնք չեն գտնուիր նախա-բարութեան մը կազմած ամփոփ տեղեկագրին մէջ: Թուրքն ու Թուր-քիան ճանչցած պէտք է ըլլալ, գայն ներսէն դիտած ըլլալ եւ անոր հետ

քականութեան մէկ մասնիկն էր): Դաշնակցութեան հակառակորդնե-րը, որոնք կը մերժէին ընտրել Զարեհ կաթողիկոսին օրինականու-թիւնը եւ հետեւաբար կը ձգտէին դուրս գալ Կիլիկիոյ կաթողիկոսու-թեան ենթակայութենէն, փորձե-ցին զօրակցութիւն գտնել Շամունի հակառակորդ արաբ ազգայնական եւ ձախակողմեան խմբաւորումնե-րուն մօտ, թէեւ Լիբանանի կամ դէթ Արեւմուտքի քաղաքականու-թեան դէմ աւելի արմատականօրէն տրամադրուած Սուրիոյ մէջ պաչ-տօնապէս ճանչցուած հայ առաքե-լական համայնքի կողքին երկրորդ, այսպէս կոչուած «անկախ հայ հա-մայնք» ստեղծելու իրենց փորձը չյաղողութիւն չունեցաւ:

1958ի Մայիսին, երբ Լիբանանի մէջ Շամունի հակառակորդները վին-եալ ապստամբութեան դրօչ բարձ-րացուցին, ներհայկական հակա-մարտութիւնները ալ աւելի սրե-ցան եւ ստացան նորանոր, յաւել եալ երանգաւորումներ: Մի չազգա-յին, մի չմինարաբեւելեան, լիբանա-եան եւ սփիւռքահայ բեւեռացում-ները կարծես թէ միւռն կ'ամբող-չացնէին եւ այսպիսով գրեթէ որեւէ ելք չէր մնար համախոհական լուծ-ման համար: Քաղաքացիական պատերազմի օրերուն, Դաշնակցու-թիւնը կանդնեցաւ Շամունի կող-քին, մինչ Դաշնակցութեան հակա-ռակորդները չէին թաքցներ իրենց համակրանքը ապստամբներուն նր-կատմամբ, նոյնիսկ կը յայտարա-րէին թէ դէնքով ու խօսքով կ'չակա-ցին ընդդիմութեան: Երբ ապստամ-բութեան հետեւանքով, Լիբանանի օրինական կառավարութիւնը կոր-ընցուց երկրի ապահովութիւնը պահելու համար դէնքի ու բռնու-թեան օգտագործման մենաչնորհը, ներհայկական հակասութիւնները ալ, ի չարս այլոց, վերափոխուե-ցան փոխադարձ սպանութեանց, տեսակ մը մինի-պատերազմ՝ աւելի մեծ դինեայ բախումներու ծիրէն ներս: Այս ուղղութեամբ, լիբանա-նահայութիւնը բացառիկ երեւոյթ չէր: Երկրի տարածքին զուգահե-ռաբար կ'ընթանային մի քանի այլ մինի-պատերազմներ եւս: Կ'ենթա-դրուի թէ աւելի քան երկու հազար հոգի զոհ գացած էն մօտ վեց ամիս տեւած 1958ի Լիբանանի քաղաքա-ցիական պատերազմին: Անոնցմէ մի քանի տասնեակը զուտ ներհայ-կական հակամարտութեանց հետե-ւանք էին: (Բնականաբար, կային նաեւ հայազգի այլ սպանեալներ, որոնք հայ արձակազէններու զոհ չէին):

(Շար. 2)

ապրած, արժեւորելու համար անոր քաղաքականութիւնը եւ հետեւողականութիւնը:

Կը ցաւիմ որ Ռուբէնի քաղաքական հասունութիւնը ամփոփող գրականութիւնը չէ թարգմանուած օտար լեզուներու, որպէսզի Եւրոմիութեան առաջնորդները հիմնատուր կարծիքներ լսէին, փոխանակ բաւարարուելու տնտեսական տեղեկութիւններով, զբօսաշրջային ապաւորութիւններով եւ կամ դեռ չմոռցուող Արեւմուտքի իրաւ–սուտ պահակի դերի առասպելով: Եւրոպացիները չատ կը սիրեն եղածի ու չեղածի վերլուծումներ կատարել, հարցերը ապագայի մէջ տեսնելու մաքի մարզանքներ ընել: Իրենց կը պակսի գիրքերէն անդին, անոնց կողքին, կոշտ իրականութիւններուն հասու ըլլալու փորձը:

Թուրքերը դիւանագիտական մեծ փորձ ունին, եւ զայն կը ծառայեցնեն իրենց նպատակներուն, առանց կանգ առնելու այս կամ այն սկզբունքի առջեւ: Այսինքն կատարելապէս պատեհապաշտ են, եւ այդ գիրենք չանհանգստացներ: Ամերիկացի դեսպան մը, Ջոնօթ Մորկընթաուն, այս կացութիւնը յստակօրէն բանաձեւած էր, խօսելով «քաղաքական աւազակ»ի մասին: Ռուբէն, ամենայն պարզութեամբ կը սահմանէ տուեալները. «Յայտնի է, որ Թուրքերը համօրմանգիական, համիսլամական եւ համաթուրանական սկզբունքներով երկու գլխաւոր նպատակի են ձրգտել...»: Ուրեմն, ըստ պահու, ա՛նոնք կայսերական, կրօնական եւ ցեղային ազդակներու վրայ կը հիմնուին իրենց նպատակները իրականացնելու համար: Այսօր տուեալները խօսուն են. կրօնական–արմատական կուսակցութիւն մը կը ղեկավարէ երկիրը, միաժամանակ կը զարդարուի ժողովրդավարական եւ ազատական փեռուրներով, եւ ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսական ասութիւնը, Արեւմուտքը այդ կ'ընդունի որպէս կանխիկ դրամ: Կրօնական–արմատական սկզբունքներով առաջնորդուող երկիր մը կրնա՞յ մաս կազմել Եւրոմիութեան ուր կրօնական ազատութիւնը անվիճելի է, մարդկային իրաւունքները, սեռերու հաւասարութիւնը նոյնպէս: Թուրք կառավարութիւնը յայտարարա՞ծ է որ հրաժարած է կրօնական արմատական իր կեցուածքներէն: Պրիւսէլի Յանձնախումբը, որ Եւրոմիութեան կառավարութիւնն է, այս հարցերու մասին քննութիւն կատարա՞ծ է, տեղեկագիր կա՞յ, ի՞նչ վերաբերում ճչդած է:

Ցիշուած սկզբունքներէն եւ բարոյական վերաբերումներէն եռք, որոնք դրոշմուած են պատեհապաշտութեամբ, Ռուբէն կը բանաձեւէ Թուրք քաղաքական միտքը եւ անոր հետապնդած նպատակը. «...ստեղծել ներքնապէս ուժեղ եւ միաձոյլ ազգութիւն, եւ ապա՝ հզօրանալով հետզհետէ տարածուիլ դէպի Արեւելք եւ դէպի Արեւմուտք»: Ինչպէս ըսի, վերլուծումներու սէր ունեցող եւ մասնագէտ արեւմտեանները Ռուբէնի միտքերը եթէ որպէս քաղաքական փիլիսոփայութիւն գործածեն հասկնալու համար Թուրքիան, հին թէ նոր, իրենք իրենց կը խնայեն յուսախաբութիւններ եւ իրենց ժողովուրդներուն՝ պատակտումներ եւ դժբախտութիւններ: Պատեհապաշտական բոլոր միջոցները լաւ են ստեղծելու համար ներքինապէս ուժեղ եւ միաձոյլ պետութիւն, ինչ որ հասկնալի կը դարձնէ այն պարզ իրողութիւնը որ Թուրքիոյ մէջ տեղ չկայ ո՛չ Քիւրտին, ո՛չ Հայուն, ո՛չ Արաբին, ո՛չ Յոյնին համար: Ռուբէնի յանգած եզրակացութիւնը կը մտահոգէ Արեւմուտքը, քանի որ Թուրքիան կը ձգտի հզօրանալով հետզհետէ տարածուել դէպի Արեւելք եւ դէպի Արեւմուտք:

Ռուբէնի աշխարհաքաղաքական – ժէոփոլիթիք – այս իմացութիւնը չեն տեսներ ոչ միայն Եւրոմիութեան ղեկավարները, այլ նաեւ Հայերը, Հայաստան եւ Սփիւռք, խորհելով որ Թուրքիոյ Եւրոմիութիւն մուտքը բազմաթիւ հարցերու լուծում կը բերէ: Դիւանագիտութեան ասպարէզին մէջ թրծուած Թուրքին կը հակադրուի հայկական աւանդական միամտութիւնը...

Յունիս 19, 2008

«ՇՇՈՒԿՆԵՐ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ» ՓԱՍՏԱՆԿԱՐԻՆ ԳԱՄԱԾՆԵՐԸ

Թուրքիայէն Մէհմէտ Պինայ անունն բեմադիր մը այսպէս խորագրուած փաստանկարի մը հեղինակն է: Նիւթը կը վերաբերի այն Հայերուն որոնք 1915ին տեղւոյն վրայ մնալով լռիկ–մնջիկ իսլամացած են եւ «կրօնափոխներ» (բառացի կերպով՝ «դարձածներ») որակումով կը յիշուին:

«Ակօս» (Յունիս 20) ըրոյցի հրաւիրած է արուեստագէտը եւ հարցուած թէ ի՛նչպէս ունեցած է նման ծրագիր: Պինայ կը բացատրէ թէ 2003–2007 տարիներուն լուսանկարած ու տեսագրած է Բաքու - Թիֆլիս - Ճէյհան քարիւղատարին չրջանը: Այդ ընթացքին գտնուած է Մարմարայի Կէպէն գաւառակին մէջ: Նախապէս հոն գացած ըլլալով, կ'ըսէ թէ ուշադրութիւնը գրաւած էր տեղացիներուն այլ վայրերու մարդոցմէն ունեցած տարբերութիւնը. երիտասարդները նոր գաղափարներու ու ծրագիրներու դիմաց աւելի յանձնառու եւ քաղաքական մօտեցումներով աւելի ազատական գաղափարներու տէր գտած է: Անոնք գաւառակին զարգացման ծրագիրներուն հետաքրքրութեամբ կը մօտենային եւ չէին խթաքցներ իրենց նախաձեռնարկ ոգին:

2006ին երբ կրկին Կէպէն կ'երթայ, կը տեսնէ որ երիտասարդները բերանացի պատմութեան աշխատանքով մը կը ջանան գիւղին պատմութեան տեղեկանալ: Այդ նպատակով պատրաստած են հարցարան մը ուր զետեղած են նաեւ 1915էն առաջ այդ հողերուն վրայ ապրած Հայերու մշակոյթին եւ Թուրքերու հետ յարաբերութիւններուն առընչուած հարցումներ: Ամիկա իր մէջ կ'արթնցնէ մտածումը թէ մոռցուած, կամ մոռնալու պարտադրուած հարցերուն մասին որոշ բաներ սորվելու առիթը կրնայ ըլլալ: Ու նոյն տարուան Օգոստոսին կը սկսի տեսագրել:

Մ. Պինայ հաւատացած է որ քաղաքական կամ պաշտօնական ամէն կարգի նպատակէ զերծ բերանացի պատմութեան այդ աշխատանքը ներկայի Թուրքիոյ մէջ կրնայ փոքր քայլ մը ըլլալ: «Քանի որ պաշտօնական պատմութիւնը երբ Թուրքիան է, այս հարցերու մասին քննութիւն կատարա՞ծ է, տեղեկագիր կա՞յ, ի՞նչ վերաբերում ճչդած է:

Ցիշուած սկզբունքներէն եւ բարոյական վերաբերումներէն եռք, որոնք դրոշմուած են պատեհապաշտութեամբ, Ռուբէն կը բանաձեւէ Թուրք քաղաքական միտքը եւ անոր հետապնդած նպատակը. «...ստեղծել ներքնապէս ուժեղ եւ միաձոյլ ազգութիւն, եւ ապա՝ հզօրանալով հետզհետէ տարածուիլ դէպի Արեւելք եւ դէպի Արեւմուտք»: Ինչպէս ըսի, վերլուծումներու սէր ունեցող եւ մասնագէտ արեւմտեանները Ռուբէնի միտքերը եթէ որպէս քաղաքական փիլիսոփայութիւն գործածեն հասկնալու համար Թուրքիան, հին թէ նոր, իրենք իրենց կը խնայեն յուսախաբութիւններ եւ իրենց ժողովուրդներուն՝ պատակտումներ եւ դժբախտութիւններ: Պատեհապաշտական բոլոր միջոցները լաւ են ստեղծելու համար ներքինապէս ուժեղ եւ միաձոյլ պետութիւն, ինչ որ հասկնալի կը դարձնէ այն պարզ իրողութիւնը որ Թուրքիոյ մէջ տեղ չկայ ո՛չ Քիւրտին, ո՛չ Հայուն, ո՛չ Արաբին, ո՛չ Յոյնին համար: Ռուբէնի յանգած եզրակացութիւնը կը մտահոգէ Արեւմուտքը, քանի որ Թուրքիան կը ձգտի հզօրանալով հետզհետէ տարածուել դէպի Արեւելք եւ դէպի Արեւմուտք:

Ռուբէնի աշխարհաքաղաքական – ժէոփոլիթիք – այս իմացութիւնը չեն տեսներ ոչ միայն Եւրոմիութեան ղեկավարները, այլ նաեւ Հայերը, Հայաստան եւ Սփիւռք, խորհելով որ Թուրքիոյ Եւրոմիութիւն մուտքը բազմաթիւ հարցերու լուծում կը բերէ: Դիւանագիտութեան ասպարէզին մէջ թրծուած Թուրքին կը հակադրուի հայկական աւանդական միամտութիւնը...

Ց. Պ.

Յունիս 19, 2008

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Բ.

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Անճկալիլ ու արհաւրալից աչքերու մէջ է որ, երբեմն, մէկ րոպէ կը կարծեմ ընդունիմ զայն. օ՛հ այդ աչքերը. կան որ կուրացած եւ հրաժարած կը թուին ընդմիշտ արեւին ուրախութենէն ու անյատակ վեհի մը պէս պարապ կ'երեւին. կան որ կը նային քեզի ու չեն տեսներ՝ որովհետեւ անջնջելի կերպով մէ՛կ պատկեր դրոշմուած է իրենց տեսողութեան սահմանին մէջ. կան որ պահած են քամմնելի րոցերուն ռիթմը իրենց նայուածքին մէջ ու կան, որ յաբաշարժ բիբերով, արիւնի եւ կրակի տեսարաններու յաճախումէն տանջուած բիբերով, կարծես կուրնալու եւ խաղաղութեան կը տենչան:

Այդ ամբոխին մէջ է որ երեւցաւ լինծի ցաւատանջ երեւոյթը Միսաքի մօրը՝ որ կախուած տղուն մղձաւանջէն հալածուած, կուրծքը ծեծելով, ցնցոտիները պատառելով՝ գովասանքը կ'ընէր իր նահատակուած տղուն ու արցունքի ծարաւի՝ կը գոչէր. «Աչքերս չորցած աղբիւր դարձան.. տղաքնե՛րս... սրտիս կրակէն չորացայ... տղաքներս... ամա՛ն...»:

Հոն տեսայ մայրեր որ իրենց զաւակները խեղդած էին՝ անոնց մանկական ճիչերէն չմատնուելու համար իրենց թաքստոցին մէջ, հոն տեսայ կիներ որ անդամալուծուած, լեզունին չրթներուն վրայ կախուած, անկարող էին իրենց սրտին ցաւը դոչելու. հոն տեսայ խեղդարուածներ որ փոխանակ մոռնալու, սոսկալի վայրկեանը կ'ապրէին չարունակաբար, տեսայ որ հալածուած էին իրարու ետեւ ինկող սիրելիներու յիշատակով ու չգիտէին թէ որո՞ւ վրայ լան... «Շուտով դրին հոն, քովէ քով, ու զարկին, զարկի՛ն, զարկի՛ն ու ամէնքն ալ սանկ երերացին մէկ մը ու ինկա՛ն... ու անոնք իմ հայրս, իմ ամուսինս ու տըղաքներս էին, եւ ես հիմակ մինակ եմ, վէրաններու վրայ մնացած բուի պէս... ա՛խ...»:

Երբեմն անտարբեր կը թուին, կարծես քարացած իրենց վշտին սաստկութեան մէջ. հանդարտ դէմքով մը՝ որուն վրայ նեարդ մը իսկ չի չարժիր՝ կը պատմեն ահաւոր եղելութիւններ. իրենց իւրաքանչիւր բառը՝ հոսած արիւն է. ու յանկարծ կը կենան, աչքերնին կը բոցավառի յիմարական փայլով մը. ի՞նչ կը պատկերանայ իրենց մտքին... ու կը պոռան ինքզինքնուն ելած՝ կառչելով մեր յուզմունքին, օգնութիւն խնդրելով մեր արցունքերէն, մեր զգացումներու մերձաւորութենէն...

Աւերակ քաղաքին մէջ... աւերակ սըրտերու մէջ... ամէն բան փճացած է. յիմարացած զեղջկուհի մը չարժումը կ'ուրուագծուի մտքիս մէջ՝ որ համակրելով բոլոր իրենց զեղին պատահածը, ձեռքովը լայն չարժում մը կ'ընէ ու կ'ըսէ, կը կրկնէ մեքենաբար. «Կ'ուզես հաւտա՛, կ'ուզես մի՛ հաւտար, ամէն բան մաֆ է մա՛ֆ...»:

Ու ինչ որ անկանդնելի ու անդարմանելի կը թուի այս անսահմանելի աղէտին մէջ, մոխրացած տուները, քանդուած այգիները չեն, ոչ ալ մեռնողներու թիւին մեծութիւնը. այլ այն ջլատիչ ներքին զգացումը որ կը ծածանի ամէնուն աչքերուն մէջ, ողորմելիօրէն, յուսահատօրէն. եւ այդ՝ ոտքի տակ զացած, բիրտ ներքաններու տակ ճզմուած ժողովուրդի մը զգացումն է: Այն գլուխները որ լոյսի եւ ազատութեան ծարաւի, պահ մը բարձրացած էին մարդկօրէն, ջախջախուած են հիմա աններող անգթութեամբ մը: Այս մտածումով տանջուած կը նայիմ քանդուած քաղաքին վրայ՝ որուն մոխրակոյտերը ահաւոր եւ տարբեր նշանակութիւն մը կը ստանան ու ահաւասիկ սակայն այս չարաբաստիկ ամլութեան ու յուսահատութեան մէջ յոյսի ժպիտ մը կը ծաղկի...:

(Շար. 5)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

Թուրքիոյ մէջ հայկական հարցերով զբաղող երիտասարդներու թիւը կ'աճի: Ասոնք կը կազմակերպեն գիտաժողովներ, կը հրատարակեն գրքեր, կը կազմակերպեն ցոյցեր, կը մասնակցին հանրահաւաքներու: Ասոնք կը ներկայացնեն Թուրքիոյ ապագան: Ասոնք կրնան ազդել Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Ասոնք կրնան ստիպել Թուրքիոյ իշխանաւորները, որ ներկայիս կը մերժեն հայկական հարցի գոյութիւնը, որ ընդունին զայն եւ ապա՝ լուծում մը գտնեն անոր:

Ասոնք կրնան ստիպել Թուրքիոյ իշխանաւորները, որ ներկայիս կը մերժեն հայկական հարցի գոյութիւնը, որ ընդունին զայն եւ ապա՝ լուծում մը գտնեն անոր:

Ասոնք կրնան ստիպել Թուրքիոյ իշխանաւորները, որ ներկայիս կը մերժեն հայկական հարցի գոյութիւնը, որ ընդունին զայն եւ ապա՝ լուծում մը գտնեն անոր:

Ասոնք կրնան ստիպել Թուրքիոյ իշխանաւորները, որ ներկայիս կը մերժեն հայկական հարցի գոյութիւնը, որ ընդունին զայն եւ ապա՝ լուծում մը գտնեն անոր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԵՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԼՕ – Վարդավառի առթիւ, Ռոզա Տախտեան 300 եւրօ։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ԼԻՈՆ – ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով Լիոն – Վիլէօրպանի «Ափաքս» մանաճիւղը կը կազմակերպէ պատկա մը դէպի Պլֆոն-թէնի կայան։

Եկէ՛ք ուրախ, զուարթ միասին համբորդենք ծնելու համար այս յատկանշական օրը՝

Կիրակի Յուլիս 13

– մեկնում առաւօտեան ժամը 8·30ին,
– վերադարձ ժամը 19·30ին։

Ճամբորդութեան գին· –
չափահասներուն՝ 20 եւրօ,
մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն՝ 10 եւրօ։

Մանրամասնութեան համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տուն՝
04·78·26·28·71 *կամ* 04·78·45·17·55
թիւերուն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Համազգայինի Մարսէյլի ճեմարանը պէտք ունի հայերէնի եւ ֆրանսերէնի տիրապետող ընդհանուր հսկիչի մը։ Հետաքրքրուողները կրնան դիմել դպրոցի տնօրէնութեան, հետեւեալ հասցէին՝

Ecole privée bilingue Hamaskaïne
60 Boulevard Pinatel
13012 Marseille

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդին պատճառաւ, կը խնդրուի Առաւածածնի արարողութեանց ազդերը դրկել Յուլիս 20էն առաջ։

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

(Շար· Ա· էջէն)

պոպական վիճակ յայտարարած էր չորս օրուան համար։ Հաղարաւոր ընտրողներ կը բողոքէին, որովհետեւ նախկին համայնավարները յաղթանակ յայտարարած էին, մինչ պաշտօնական արդիւնքները չէին իսկ հռչակուած։

ՔԻՊլԷՔՑիՆԵՐՐ չատ բարկացած էն Փարիզ-Մաչ չարաթաթերթին դէմ, որ անցեալ շաբթու բացառիկ թիւ մը նուիրած էր Քէպէքի, բայց չփոթած էր քաղաքը եւ գաւառը։ Արդարեւ քաղաքին 400ամեակն է եւ այս կոպիտ սխալը բաւական ծաղրանքներու առիթ տուած է Գանատայի մէջ։

ՍԱՐԿՈԶԻ ԻՒ· ԷՄ· Փէ·ի գլուխը 3րդ կոյրզ մը նշանակեց Փաթրիք Տէվէճեանի կողքին, յանձին Քրիսթիան Էսթրոզիի, Նիսի քաղաքապետը։ Կը թուի որ անոյշ-անոյշ ջանք կը թափուի Փ· Տէվէճեանի ոտքը սահեցնելու համար, քանի ծանօթ է նաեւ որ Էսթրոզի խիստ կերպով քննադատած էր ԻՒ· ԷՄ· Փի·ի դեկավարութեան գործերակերպը։

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
Site internet : www.tebrotzassere.com
Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

ՅԱՆՈՒՑՈՒՄ ՓԱՀԱՆԱՑԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ

Ահա ի գիտութիւն կը յիշեցնենք Ֆրանսայի Հայոց համայնքի այն զաւակներուն, որոնք մկրտուած են Հայց· Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ աւազանին մէջ, եւ որոնք եթէ կուսակրօն կամ ամուսնացեալ քահանայ դառնալու կոչում կը զգան, բարի ըլլան դիմել դրաւոր, կամ անձամբ ներկայանալ, Թեմիս Առաջնորդարանը, 15 ռիւ ժան-կուժոն, Փարիզ 8րդ, տարւոյս մինչեւ Յունիս 30ը։

Թեմական նպատակի կարեւոր կէտերէն մէկն է նաեւ զարկ տալ համայնքէն ներս հոգեւոր կեանքի զարգացման։

Ցիշեցնենք թէ, աւելի քան 80 տարիներէ ի վեր, ոչ մէ՛կ տեղական կոչում յայտնաբերուած է Ֆրանսայի մէջ, մինչդեռ Ամերիկայի պէս լայնածաւալ երկրի մը մէջ, անցնող 80 տարիներու ընթացքին, 60էն 70 քահանայական կոչում յայտնաբերուած է, տեղւոյն վրայ ծնած հայ եկեղեցւոյ զաւակներէն։

Տեղական կոչումի պատեհութիւնը ան է, որ Ֆրանսա ծնած եկեղեցականը չնորհիւ ընկերային եւ մշակութային նոյն չրջապատի ծնունդ ըլլալուն, հովուական իր ծառայութեան ընթացքին, որոշ հարցերու մէջ կրնայ աւելի դիւրացում տալ իր հօտին։

Նշենք նաեւ թէ հայերէն լեզուի անգիտութիւնը արգելք մը չէ որպէսզի կոչեցեալը արտայայտէ իր կոչումը։

Արդ, կոչում ունեցող թեկնածուներէն կը խնդրուի անյապաղ Առաջնորդարան դրել, կամ անձամբ ներկայանալ, որպէսզի 2008–2009 կրթական տարեշրջանին Առաջնորդարանը ժամանակ ունենայ իրենց եկեղեցական կրթութեան նախապատրաստական աշխատանքներով զբաղելու։

ԴԻՒԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑՈՑ ԹԵՄԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ-ԱՐԱՆԻՆ
Փարիզ, Մայիս 5

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2008/09

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

20 SEPTEMBRE 2008 — 17 JANVIER 2009
Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, ainsi que de lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian** avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

20 SEPTEMBRE 2008 — FIN JUIN 2009
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
99 EUROS (frais d'expédition inclus).
Pour tous ces cours et le manuel : RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant jusqu'au 15 juillet : 01 47 50 97 51.

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

FRA ZAVARIAN — NOR SEROUND — CBAF CHAVILLE

le Dimanche 6 juillet

Parc du Bon Repos
Pavillon Elvire — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV; Nat.10)

— **11h30** Messe de requiem en l'Eglise arménienne de Chaville;
— **13h** Recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville;
— **Puis** jusqu'à tard dans la soirée au Parc de Bon Repos.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT
La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ **01 53 34 18 18**
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ·Մ·Ը·Մ·–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ·Մ·Ը·Մ–Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
Կիրակի, Յուլիս 13ին, ժամադիրքի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ Ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խաբուկահանդէս

Կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ՝–
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 5
SAMEDI
5 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաւմայի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·994 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·994

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒ

Վերջին չրջանին իշխանութիւններուն ուղղուած քանի մը ծանրակշիռ մեղադրանքներ կը պրպտէնէն հանրային կարծիքը· մէկը կը վերաբերի պէնզինի նեթածումին, ուրիշ մը դիներու աւուեստական բարձրացումին, երրորդ մը ոսկի վաճառելու արարքի:

Կառավարութեան Յուլիս 3ի նիստին վարչապետ Տ· Սարգսեան օրակարգին անցնելէ առաջ անդրադարձած է այս հարցերուն: Պէնզինի նեթածումին մասին ըսած է թէ ճիշդ չեն այն պնդումները, ըստ որոնց երկիր թերուղ այդ վառելանիւթին քանակը իրականութենէն 70-80% նուազ կը յայտարարուի: Այս տեղեկատուութիւնը իրականութենէն չատ հեռու է, ըսած է ան, քանի որ «տեսականօրէն եւ գործնականօրէն հնարաւոր չէ»: Աւելցուցած է թէ նման պնդումներ իշխանութիւնները վարկաբեկելու նպատակը կը հետապնդեն:

Ինչ կը վերաբերի դիներու աւուեստական բարձրացումին «որպէսզի վերնախաւը հարստանայ», վարչապետը բացատրած է թէ դիներու բարձրացումը ոչինչով ձեռնտու կ'ըլլայ իշխանութեան, քանի որ կը վնասէ անոր հեղինակութեան: Բացատրած է թէ վերջին տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ դիներու 9,9 տոկոս յաւելումին 8 տոկոսը ներածուած ապրանքներու դիներուն հետ կապ ունի եւ չի կրնար տեղւոյն վրայ աւուեստական յաւելումի հարց ըլլալ:

Երրորդ, ամէնէն ծանր մեղադրանքը ինդրոյ առարկայ կ'ընէ երկրին ոսկիի պաշարները ծախելու արարք մը: Տ· Սարգսեան բացատրած է թէ 1994ին որոշուած է որ կեդրոնական դրամատան պահեստին մէջ ոսկի պէտք չէ ըլլայ, ուստի այդ տարին ու յաջորդ տարիներուն ոսկիի բոլոր պաշարները Զուիցերիա փոխադրուած են: Փոխարէնը բացուած են մեռազի դրամագլուխով տոլարի հաշիւներ· այլ խօսքով՝ ոսկին եկամտարեր դրամագլուխի վերածուած է, մանաւանդ որ 2003ին կեդրոնական դրամատունը որոշած է տոլարը փոխարինել անգլիական սթերլինով: «Այդ գործարքի արդիւնքում մենք ստացել ենք 2 միլիառ 300 միլիոն իրացուած մաքուր շահոյթ, որն ամբողջութեամբ փոխանցուել է պետական պիւտճէ» ըսած է վարչապետը:

* * *

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԼՂՀ ՄԵԿՆԱԾ

Վարչապետ Տ· Սարգսեան դիւզատնտեսութեան, ուժանիւթի, աշխատանքի եւ ընկերային հարցերու, կրթութեան եւ դիտութեան, մշակոյթի նախարարներէն բաղկացած պատուիրակութեան մը հետ, Յուլիս 4ին աշխատանքի այցով կը մեկնէր Ստեփանակերտ: Ծրագրուած էին տեսակցութիւնները նախագահ Բ· Սահակեանի, վարչապետ Ա· Յարութիւնեանի հետ, ապա մասնակցութիւն Հայաստան – ԼՂՀ կառավարութիւններուն միասնական նիստին:

Այցին ընթացքին Հայաստանի վարչապետը կ'այցելէր Շուշի: Ինք ու պատուիրակութիւնը երեւան կը վերադառնային Յուլիս 6ին:

* * *

ԿԱՐԿՈՒՏԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Յուլիս 3ին երեկոյեան տեղացած ուժգին կարկուտը վնասներ պատճառած է Արագածոտնի մարզի Ապարան, Յազկահովիտ, Նիզաման, Լուսագիւղ եւ Սարալանջ գիւղերու ցանքերուն ու նաեւ բնակարաններու: Նոյն պատճառով վիրաւորուած ու հիւանդանոց փոխադրուած է Երասխաւանի բնակիչ մը:

Շիրակի մարզի Արթիկ քաղաքին տասնեակ մը գիւղերուն բերքն ալ լուրջ վնաս կրած է ուժգին կարկուտէն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԵՌԵԱԼ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ» ԱՆԻՆ ՈՒ ԼՔՈՒԱԾ ԾԱԽՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՐՍԸ

«Հիւրրիյէթ» (Յուլիս 3) «Պոյոյի նոթեր» խորագրուած յօդուածաշարք մը հրատարակել սկսած է: Ա· մասով կը ներկայացուի Կարսը· բաւական անյոյս, մռայլ գոյներով: Լրագրող Մէթին Միւնիր նախ կը նկարագրէ Անին, զոր «մեռեալ մայրաքաղաք» կը կոչէ: Անմիջապէս աւելցնելով որ ատով հանդերձ, Թուրքիոյ ամէնէն գեղեցիկ եւ տեսարժան վայրերէն մէկն է: Ան կ'ըսէ· «Ծաղկաղարդ անծիր կանանչ դաշտեր, թռչուններու ճլուլոց եւ լեռներ որոնց գժուար է որոշել թէ ո՛ր մէկը Թուրքիոյ, ո՛ր մէկը Հայաստանի կը պատկանի· այս բոլորը մեռեալ այս քաղաքը կ'օժտեն տրամաթիկ հագուադէպ դեղեցկութեամբ մը»:

Անիի վիճակը Կարսը վարակած ըլլալ կը թուի: Այդ քաղաքը որ պատմութեան մէջ քաղաքակրթութիւններու, առեւտուրի, չանահիներու անցքի ճամբայ մը եղած է, այսօր լքումի վայր է, էրզրումի եւ Երզնկայի նման: Մեծ է գաղթողներու համեմատութիւնը:

Քաղաքին Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի սենեակին նախագահը կը գանգատի որ առեւտուրը կանգ առած է, գործազուրկներու տոկոսը 40–45% է: Մէկ հոգիի բաժին ազգային եկամուտը հոն 838 տոլար է, ինչ որ ազգային միջինին միայն 10%ն է եւ Ափրիկեանին միջինէն ցած: Նոյն նախագահը կ'ըսէ· «Մեր մասին "Ցխուն միլիառի ծախու քաղաք" բնորոշումով լուրեր կը հրատարակուին»:

Այս կացութեան գլխաւոր պատճառը կը նկատէ Հայաստանի կիրարկուած չըրջափակումը: Սահմանին փակ ըլլալը ոչ ոքի օգուտ կ'ունենայ: Սրդոզած մնալը, նոյնպէս: Այսուհանդերձ, կը չեշտէ թէ Հայաստան ալ սխալ ընթացքի մէջ է եւ «անցեալը պէտք է անցեալին մէջ մնայ»···:

Ուրիշ պատասխանատուներ ալ կ'ըսեն թէ սահմանին փակ պահուիլը միայն Վրաստանի չահուն կը ծառայէ, քանի որ հայ առեւտրականները այդ ճամբով կը փոխադրեն Թրքական ապրանքը եւ թէ «չրջափակումը երկերեսութենէ տարբեր բան չէ»:

Կարսի յետադիմութեան մէջ կարեւոր դեր կը վերապրուի հանրապետութեան նախկին նախագահ Ս· Տէմիրէլի որ 1992ին քաղաքական հաշիւներով Կարսը մասնատած է, երկու կարեւոր չրջան՝ Իգդիրն ու Արտահանը անջատ քաղաքներու վերածելով: Ատոր հետեւանքով Կարսը թէ՛ բնակչութեան կէսը, թէ տարածքին մէկ մասը կորսնցուցած է, երեսփոխաններու թիւն ալ 3ի իջած:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ-ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐ ՄԸ

Ռուսաստանի նախագահին հաքու այցին ընթացքին, Յուլիս 3ին, փարեկամութեան եւ ռազմավարական գործընկերութեան հռչակագիրը մը ստորագրուած է Դ· Մէդվետեւի եւ Ի· Ալիեւի կողմէ: Անոր կարեւոր տրամադրութիւններէն է այն որ կողմերը չհշտելով Եւրոպայի ամբողջ աշխարհի ապահովութեան մեծ կարեւորութիւնը «կը հաստատեն թէ անընդունելի է բոնի փոփոխութիւնը սահմաններու որոնք միջազգային ճանաչում ունին»:

Ատոր հետ երկու նախագահները, որոնց տեսակցութեան օրակարգին կէտերէն եղած է Ղարաբաղի հակամարտութիւնը, ընդգծած են թէ կարեւոր է չուտափոյթ լուծումը «միջազգային օրէնքներու, ընդհանուր ձեւաչափերու եւ ըստ կըզբունքերու, ամէնէն առաջ գերիշխանութեան, տարածքային ամբողջականութեան, սահմաններու անձեռմխելիութեան ճաւտ՝ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդին եւ Օ· Էս· Սէ· Ը·ի բանաձեւերուն հիմով»:

Հռչակագրին մէջ տեղ գտած է նաեւ երկու երկիրներուն միջեւ ռազմական գործակցութեան առաւել զարկ տալու մտադրութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆԿՐԻՏ ՊԷԹԱՆՔՈՒՒ, զաւակները, նախկին ամուսինը եւ Պերնար Քուչնէր Ֆրանսայի նախագահութեան օգնականով փարիզ հասան Յուլիս 4ին, Ուրբաթ, ուր վերջնք դիմաւորեց Ն· Սարքոզի: Այս վերջինը չատ ուշ տեղեկացած է ազատագրման գործողութեան մասին եւ այդ պատճառաւ չատ իրաւ անցած եւ կը ջանայ այլ կերպ դեր մը տալ Էլիզէի, գոնէ հաղորդակցութեան գետնի վրայ: Ծանօթ է նաեւ որ թէ՛ Սարքոզի, թէ՛ ընտանիքը դէմ էին որեւէ գինուորական գործողութեան եւ սակայն այդ միջոցաւ է որ ազատագրումը իրագործուեցաւ: Մնաց որ բանակէն մէկն ալ ծնած է Քոլոմպիական քաղաքական ներքին ճակատի վրայ, երբ Սեկոլէն Ռուայալ յայտարարած է որ Սարքոզի որեւէ գործ չէ ունեցած այս պատմութեան մէջ, նոյն տեսակէտն ունի Ֆիլիփ տը Վիլիէ: Սարքոզիի մէկ այլ յայտարարութիւնն ալ բանակէն նիւթ է քանի առաջին ելոյթով մը Սարքոզի ըսած էր որ սիրով կ'ընդունի ՖԱՐՔ–ի անդամները Ֆրանսա, եթէ զէնքերը վար դնեն: Ինչ կը վերաբերի Գոլոմպիոյ գանակին գործողութեան, ան կը յիշեցնէ ձէյմս Պոնտի Ֆիլմերը եւ ամէն կողմ միայն հիացում ըստեղծած է: Մեծ պատիւներու կ'արժանանայ նաեւ նախագահ Ուռիպէ: Յուլիս 3ին, մինչ Ինկրիտ Պէթանքուռ դեռ Պոկոթա էր, Փարիզի քաղաքապետարանին առջեւ հաւաքուած էր բազմութիւնը տօնելու համար այս ազատագրումը:

ՊՈՒԾ որոշած է ներկայ ըլլալ Ողիմպիականներու բացման արարողութեան, որ տեղի կ'ունենայ Փեքին, Օգոստոս 8ին: Նախապէս Հարաւային Գորէա եւ Թայլանտ պիտի այցելէ: ԱՄՆ–ու նախագահը պիտի տեւնուի նաեւ Չինաստանի նախագահին հետ եւ խօսի մարդկային իրաւունց եւ կրօնական ազատութեանց մասին:

ՄՈՆՂՈԼԻՈՑ երեսփոխանական ընտրութեան արդիւնքները հրապարակուեցան: 76 աթոռներուն 47ը գրաւած է Մոնղոլ յեղափոխական ժողովրդական կուսակցութիւնը: Նախապէս ցոյցեր եղած էին ինդրոյ առարկայ ընելով արդիւնքները, որոնք դեռ պաշտօնական բնոյթ չունէին:

ԻՍՐԱՑԻԼ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ. համաձայնութեան եկած են, որ չորրորդ տեսակցութիւն մը ունենան Թուրքիոյ մէջ, Յուլիսի վերջ: Յօսակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ կրկին Գոլանի հարցը:

ԼՈՆՏՈՆԻ իրենց յարկաբաժնին մէջ գտնուած են երկու Ֆրանսացի ուսանողներու դիակները եւ պարզուած է որ անոնք վայրագօրէն սպաննուած են եւ յայտնաբերումէն 48 ժամ ետք ալ պատճառները խորհրդաւոր կը մնային: Փայլուն ուսանողներ են երկուքն ալ (Լօրան Պոնոմօ եւ Կապրիէլ Ֆէլզէզ), որոնք ետք ամուսան վարժընթացի մը համար Լոնտոն գացած էին· մէկը 196, միւսը 47 գաչոյնի հարուած ստացած է մարմնին ամէն կողմը: Երկուքն մէկը, մեռ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՒԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (344) թիւը ամբողջովին նուիրուած Ուիլիըմ Սարոյեանի 100ամեակին, հետեւեալ բովանդակութեամբ՝–

«Ի՞նչ է ձեր ցպատակ···»
Ա· ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
եւ
գանագան թարգմանութիւններ
Վ· ՔԵՐՈՎԲԵԱՆ
եւ
Ժ· ՉՈԼԱՔԵԱՆ

ՈՒՇԱԳԱԾ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԱՐԱ. ՍԱՆՃԵԱՆ
Միչիկընի Համալսարան – Տիրպորն
Հայագիտական Հետազօտութեանց
Կեդրոն
arasan@umd.umich.edu

Լիբանանահայութիւնը 1920ական թուականներէն մերթ ընդ մերթ ականատես եղած է միջ-կուսակցական ոճիրներու: Այսուհանդերձ, 1958ի ներհայկական ոճիրները իրենց տարողութեամբ ու յաճախակիութեամբ աննախադէպ էին լիբանանեան համաթելքութիւնն ներս եւ թերեւս առ այսօր «անմրցելի» կը մնան նաեւ համապիւռքեան առումով: Այդ ոճիրներէն առաջինը գործուեցաւ երկրին մէջ կարգուկանոնի փլուզումէն ընդամէնը մի քանի օր եաք: Ոճիրները չարաճճիութեամբ նոյնիսկ Հոկտեմբերի կիսուն քաղաքական պատերազմի պաշտօնական ատարէն եւ այդ ճգնաժամը յաղթահարելու կոչուած արտակարգ դահլիճի կազմութենէն եաք, մինչեւ որ նորաստեղծ կառավարութեան ներքին գործերու նախարարը անձամբ միջամտեց, կոչով դիմեց լիբանանահայութեան, լիբանանահայ կուսակցապետերուն հարկադրեց ի մի գալ, կնքել գրաւոր համաձայնագիր եւ Դեկտեմբեր 13ին ան միաժամանակ հրապարակուեցաւ տարբեր կողմնորոշում ունեցող լիբանանահայ օրաթերթերուն մէջ: Ամիս մը առաջ, լիբանանեան բանակի ուժերը երկու օրով պաշարած էին հնչակեան գունաւորում ունեցող մի քանի թաղամասեր, ապօրինի զէնք առգրաւելու նպատակով:

Ամիսներ երկարած փոխադարձ սպանութեանց դժոխային տանեակ հայ երիտասարդներ: Անոնց ընդհանուր թուաքանակը առ այսօր ուսումնասիրուած ու հրապարակուած չէ: Որո՞ւ հոգ...:

Զոհերը ընդհանրապէս զեկավար դէմքեր չէին, այլ՝ սովորական, հաւատաւոր չարքայիններ, երբեմն ալ պարզապէս անյարմար վայրի մէջ պատահաց հակառակորդ կուսակցութեան համակիրներ: Լսած եմ (թէեւ պատմագիտական չափանիշերով առ այժմ չեմ կրնար հիմնաւորել) թէ նոյնիսկ ոճիրներէն մէկ-երկուքը լոկ անձնական հաշուեյարդարներ էին, բայց այդ օրերու պայմանները թոյլատու էին, որ մարդասպանը իր անձնական ոխը կուսակցական գունաւորումով կոծկէր եւ ըստ այնմ իր գործած ոճիրը ընդունելի դարձնէր:

Այս յօդուածին մէջ մենք այբբենական յաջորդականութեամբ պիտի ներկայացնենք 1958ի զոհերէն քանիհինգին անունները, զորս քաղած ենք Լիբանանի մէջ այդ օրերուն լոյս տեսած հայերէն օրաթերթերէն.– Սարգիս Աբփաճեան, Գրիգոր եւ Աւետիս Դաւիթեան, Յարութիւն Եաղճեան, Աբրահամ Էքմէքճեան, Կարապետ Թէրզեան, Վարդվառ Յաչատուրեան, Ժիրայր Ներսիսեան, Մկրտիչ Կէօսէրեան, Սոսքեր Մեսրոպեան, Աբրահամ Մէլիքեան, Սիմոն Յակոբեան, Գէորգ Ոսկերիչեան (Շամի), Պետրոս եւ Մարտիրոս Չէքիրտէքճեան, Աւետիս Պապիկեան, Բարգէն Պոյաճեան, Սահակ Պոյաճեան, Յ. Պօղոսեան, Վարդան Սաղըրճեան, Թորոս Տէմիրճեան, Գէորգ Տէր Պետրոսեան, Մկրտիչ Քեսերեան, Մարտիրոս Քէօչկերեան եւ Յակոբ Քէօչկերեան:

Այդ ժամանակ ալ, դժբախտաբար, ամէն ոք միա՛յն իր մարտիրոսը կուլար, իսկ իրաքանչիւր թերթի զադափարկիցներուն կողմէ սպաննուածները նոյն թերթին էջերուն մէջ կը մնային անդէմ եւ անանուն, առաւելագոյնը՝ վիճակագրական տուեալ: Եթէ այս յօդուածին ընթերցողներէն ոմանք գիտեն այլ զոհերու անուններ կամ կրնան արժանահաւատ մանրամասներ հաղորդել վերոյ յիշատակուած զոհերուն սպանութեանց, կամ անհետ կորսուեան հանգամանքներուն մասին, շատ ուրախ կ'ըլլանք եթէ կապ հաստատեն յօդուածագիրին հետ, որ կը յուսայ այդ տուեալները օր մը օգտագործել զուտ գիտական ուսումնասիրութեան մը մէջ:

Ի հարկէ ոճիր մը «հէնց այնպէս» տեղի չունենար. իւրաքանչիւր ոճիր ոճրագործի մը ի կատար ածած ոճրարարքի մը հետեւանքն է: Ժողովուրդի յիշողութեան մէջ 1958ի հայ ոճրագործներուն անունները առ այսօր մասամբ թարմ են: Քանի մը տարբեր անուններ յաճախ եմ տարբիներու ընթացքին: Անոնցմէ մի քանիին նոյնիսկ յանուանէ հանդիպեցայ այդ օրերու լիբանանահայ մամուլի էջերուն մէջ: Մեծ մասամբ, եթէ ոչ ամբողջովին, անոնք այս աշխարհէն հեռացած են: Բայց, ի տարբերութիւն զոհերուն, անոնց մասնակի ցանկը հրատարակելը այս յօդուածին մէջ պատշաճ չէ: Պէտք է յարգել անմեղութեան կանխավարկածը, եթէ մեղադրանքը կասկածներու չրջանակին մէջ կը մնայ: Առաւել եւս, անմեղութեան անտեղի լուսապսակ պէտք չէ՛ չնորհել որեւէ ոճրագործի, եթէ պատահմամբ անոր «արժանի» անունը դուրս մնայ ցուցակէն:

Ցաւակէ է, սակայն, թէ այս ոճրագործները սովորաբար անուս (կամ գրեթէ անուս) տարբեր եղած են: Մարդկանց յիշողութեան մէջ անոնք ընդհանրապէս մնացած իրենց ալքոլամոլի ու զրամաչօրէի կերպարներ: Դժուար է ենթադրել թէ 1958ը իրենց ամբողջական երեւոյթ կազմակերպելը ոճիրներն անմիջականօրէն ի կատար ածողներուն հաւաքական որոշումը ըլլար, ի հեճուկս անոնցմէ իւրաքանչիւրին ծառայած «կողմին» քաղաքական ու կուսակցական զեկավարութեան: Աւելի՛ն, 1958ով հետաքրքրուող պատմաբանը հոս է, որ հաւանաբար դիմագրաւէ իր մասնագիտական եւ գուցէ բարոյական գլխաւոր մարտահրաւէրը: 1958ի դէպքերուն հարեւանցիօրէն անդրադարձող կուսակցական գործիչներու յուշերուն մէջ, երբեմն կարելի է հանդիպիլ հաւաւածներու, ուր յուշագրողը ինքզինքին կամ իր մէկ-երկու կուսակիցներուն նախաձեռնողի կամ առնուազն վճռական դեր կը վերապահէ, այս ոճիրներուն վերջ տալու աշխատանքներուն մէջ: Բնականաբար, այդպիսի տաժանելի իրավիճակի մը վերջ տալը խիստ խութիւն եւ համբերութիւն պահանջող արարք էր, բայց պատմաբանին համար նոյնպիսի կարեւոր հարց է թէ ո՛վ էր յանցաւոր եւ ինչ չափով առկայ՝ հակամարտութիւնը այսպիսի լայնածաւալ արիւնահեղութեան հասցնելու մէջ: Ան պէտք է պարզէ նաեւ թէ իրավիճակը բարդացնողներն ու ոճրարարքներուն վերջ տալ չանացող կուսակցական զեկավարները տարբե՞ր անձինք էին, թէ ոչ:

1958ին, եկեղեցին, որ սովորաբար որպատադիր է ինքզինք իբրեւ հայ ազգի հիմնական միաւորիչ գործօնը ներկայացնելու, ինքնին առկայ հակամարտութեանց գլխաւորութեան մէջ կը գտնուի: Ուրեմն, եկեղեցականներու կողմէ արձակուած անդորրութեան կոչերը այդ օրերուն չատերու համար ոչ-անկեղծ եւ անհամոզիչ թուեցան: Երբ դէպքերուն ամենաարիւնալի օրերէն մէկուն վաղորդայնին, Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Խորէն արք. Բարսեան խաղաղութեան կոչ մը հրապարակեց, «միւս կողմի» մամուլը անմիջապէս հարց տուաւ թէ ան ինչո՛ւ լուռ մնացած էր մինչ այդ, այսինքն՝ երբ (նախապէս) զոհերն առաւելաբար ոչ-դաշնակցականներ եղած էին: Աւելի ուշ, խաղաղութիւնը վերահաստատելու առանձին կոչով յատուկ լիբանանահայութեան դիմեց նաեւ էջմիածնի գահակալ Վազգէն Ա. հայրապետը եւ քանհինգ հազար լիբանանեան թղթոսկի յատկացուց բոլոր զոհերու ընտանիքներուն անխտիր: (Այս գումարով այդ ժամանակ Պէյրութի մէջ կարելի էր մէկ պատշաճ, թերեւս նոյնիսկ երկու համեստ բը նակարան գնել): Բայց, այս պարագային ալ, դաշնակցական հրապարակագիրը Կարօ Գէորգեան իր «Ամէնուն տարեգիրքը» հրատարակութեան հերթական հատորին մէջ կատարուած նուիրատուութեան նիւթական ու բարոյական արժէքը փոքրցնց հարցականի տակ առնել, նշելով թէ յատկացուցած գումարը «եկաւ Դամասկոսի խորհրդային հիւպատոսարանէն եւ վստահուեցաւ այն չրջանակին, ուրկէ ծայր առած էին ոճիրները...» (Ամէնուն Տարեգիրքը, Չ. տարի, Պէյրութ, 1959, էջ 578):

Հակառակ որ ընդհանրապէս խուսափած եմ դուրս ձեւական բնոյթ կրող, բարոյախօսական իրատեսէն, այս անգամ բացառութիւն մը պիտի ընեմ ու յօդուածս աւարտեմ հոետորական հարց–առաջարկով մը: 1950ականներուն ծայր առած եկեղեցական տագնապը կէս դար եաք տակաւին հեռու կը գտնուի բոլորին համար գոհացուցիչ վերջնական լուծումի մը յանգելու հաւանականութենէն: Այսուհանդերձ, վերջին մէկ–երկու տասնամեակներուն, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւն ու Լիբանանահայոց առաջնորդարանը կրցած են կամուրջներ վերահաստատել լիբանանահայ այն հատուածին հետ, որ պարտուած դուրս եկաւ 1956ի կիլիկիոյ կաթողիկոսական տագնապէն: Հուսկ, կաթողիկոսարանն ու առաջնորդարանը այսօր քիչ թէ շատ յարգուած եւ ընդունելի են բոլոր լիբանանահայերէն: Գուցէ իրենցմէ մէկը այսօր տանէ նոյնաձեւութիւնը եւ յիսուն տարի եաք հաւաքական հոգեհանգիստ մը կատարէ 1958ին ինկած ներհայկական քաղաքական ոճիրներու բոլոր զոհերուն յիշատակին: Այդ արարողութեան հրաւիրուած քաղաքական բոլոր կողմերուն ներկայացուցիչները կրնան հաւաքաբար ներողութիւն խնդրել այդ զոհերուն եաին ծնողներէն (այս պարագային՝ հաւանաբար յետմահու), անոնց եղբայր–քոյրերէն, այլներէն կամ (Բարգէնին նման) զաւակներէն՝ վերջիններուս հարազատներուն երկար տարիներու հակադրեալ բացակայութեան հետեւանքով անոնց կրած բոլոր դժուարութիւններուն համար: 1958ին, զոհերուն հոգեհանգիստները անջատաբար տեղի կ'ունենային եւ ընտանեկան–կուսակցական չրջանակով կը սահմանափակուէին:

Անկախ թէ այս առաջարկը որեւէ արձագանգ կը գտնէ կամ ոչ, ես այս յօդուածը գրելի իբրեւ հայ անհատ, առանց որեւէ կազմակերպութիւն կամ մարմին ներկայացնելու իրաւունքի կամ յանկնութեան, պարզապէս ընդգծելու համար թէ գոնէ ես կը զգամ այս ընտանիքներուն ապրած ցաւը, կը հաւատամ թէ անոնք արժանի են, որ հրապարակային անդրադարձ ըլլայ երկար տարիներ իրենց կրած տառապանքին եւ կ'ուզեմ այս համոզումս բաժնել հայերէն այլ ընթերցողներու հետ:

ՕՐՏՈՒԻ ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Պիրկիւն» թերթին մէջ կը հրատարակուի Սեւ Ծովեան քաղաքներու անցեալի կեանքին նուիրուած յօդուածաշարք մը, որուն չորրորդը նուիրուած էր Օրտուի: Օրտու, որ առեղծ բազմապիղծ ու գունաւոր քաղաք մըն էր, այսօր Հայերէ ու Յոյներէ պարպուած է: 1902ին Օրտուի մէջ կ'ապրէին 13·736 Յոյներ ու 9·702 Հայեր: 1913ին Հայերը այնքան բարձր թիւ ունէին, որ կրցած էին Մարտիրոս Շերիհեան էֆէնտին քաղաքապետ ընտրել տալ: Բայց հիմա չորս Հայեր մնացած են մէջն հոն ու ատոնցմէ մէկն է Յարութիւն Աբթուն, այլ անուամբ՝ Պաքըրճը Յարութ Ուսթա: Յարութ Ուսթայի հետ երկարաւոր հարցազրոյց մը կատարուած է յօդուածաշարքի հեղինակներուն կողմէ: Յարութիւն Աբթուն կ'ըսէ որ նախապէս դիտի վախնար խօսելու, բայց հիմա չի վախնար, որովհետեւ ժամանակները փոխուեցան ու մարդիկ առանձին չափ ազատ չեն այլեւս: Ան խիզախ մարդ է, մօտիկ անցեալին քաղաքական գործունէութիւն ալ ունեցաւ, Է0. Տէ. Փէ.–ի (Ազատութեան եւ զօրակցութեան կուսակցութիւն) անդամ արձանագրուեցաւ: Երբ իրեն հարցուցին թէ ինչո՞ւ այդ կուսակցութեան արձանագրուեցաւ երբ այսքան չատ կուսակցութիւն կայ, ուրիշ մը չգտա՞ւ, ինք պատասխանեց որ եթէ այդքան չատ կուսակցութիւն կայ, նշանակութենէն: Այսուհանդերձ, վերջին մէկ–երկու տասնամեակներուն, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւն ու Լիբանանահայոց առաջնորդարանը կրցած են կամուրջներ վերահաստատել լիբանանահայ այն հատուածին հետ, որ պարտուած դուրս եկաւ 1956ի կիլիկիոյ կաթողիկոսական տագնապէն: Հուսկ, կաթողիկոսարանն ու առաջնորդարանը այսօր քիչ թէ շատ յարգուած եւ ընդունելի են բոլոր լիբանանահայերէն: Գուցէ իրենցմէ մէկը այսօր տանէ նոյնաձեւութիւնը եւ յիսուն տարի եաք հաւաքական հոգեհանգիստ մը կատարէ 1958ին ինկած ներհայկական քաղաքական ոճիրներու բոլոր զոհերուն յիշատակին: Այդ արարողութեան հրաւիրուած քաղաքական բոլոր կողմերուն ներկայացուցիչները կրնան հաւաքաբար ներողութիւն խնդրել այդ զոհերուն եաին ծնողներէն (այս պարագային՝ հաւանաբար յետմահու), անոնց եղբայր–քոյրերէն, այլներէն կամ (Բարգէնին նման) զաւակներէն՝ վերջիններուս հարազատներուն երկար տարիներու հակադրեալ բացակայութեան հետեւանքով անոնց կրած բոլոր դժուարութիւններուն համար: 1958ին, զոհերուն հոգեհանգիստները անջատաբար տեղի կ'ունենային եւ ընտանեկան–կուսակցական չրջանակով կը սահմանափակուէին:

Անկախ թէ այս առաջարկը որեւէ արձագանգ կը գտնէ կամ ոչ, ես այս յօդուածը գրելի իբրեւ հայ անհատ, առանց որեւէ կազմակերպութիւն կամ մարմին ներկայացնելու իրաւունքի կամ յանկնութեան, պարզապէս ընդգծելու համար թէ գոնէ ես կը զգամ այս ընտանիքներուն ապրած ցաւը, կը հաւատամ թէ անոնք արժանի են, որ հրապարակային անդրադարձ ըլլայ երկար տարիներ իրենց կրած տառապանքին եւ կ'ուզեմ այս համոզումս բաժնել հայերէն այլ ընթերցողներու հետ:

«Մարմարա»

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՓՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԱԻԵՏԻՍ ՄԸ

Քսան տարի է, որ կեանքի կոչուած է Մարգարեան-Փափազեան վարժարանը: Եւ եթէ ան կայ այսօր, չնորհիւ հաւատքի մըն է. հաւատք մը, որուն մէջ իրենց բաժինը ունին այս վարժարանին բոլոր աշխատաւորները, անոր չուրջ համախմբուած ազգայինները. եւ անոր գոյութեան հաւատացող Նորվան արք. Ջաքարեանը:

Ինը հոգիով սկսած դպրոցը, այսօր իր ծոցին մէջ ունի 197 աշակերտ, աշակերտուհի:

Քսան տարի: Տարիները կը թաւալին, դպրոցը կը ծաղկի, կը ճիւղաւորուի, կը մեծնայ. մանկապարտէզ, նախակրթարան: Կ'օժտուի նորակառոյց չէնքով լուսաւոր եւ ընդարձակ դասարաններով, իսկ ճակատին գրուած է ոսկեզօծ տառերով՝ Մարգարեան-Փափազեան վարժարան:

Այս բոլոր յաջողութիւնները կը պարտինք դպրոցի հիմնադիր Նորվան արքեպիսկոպոսին, բարերարներ՝ տէր եւ տիկ. Մարգար եւ Ափինէ Մարգարեանի եւ տէր եւ տիկ. Տիգրան եւ Հռիփսիմէ Փափազեանի, հոգեւոր հովիւ՝ Իսահակ ա. քհնյ. Հէքիմեանի, բարեսիրական հաստատութիւններու, միութիւններու, ազգայիններու եւ մանաւանդ ծնողներու վստահութեան:

Կիրակի, Յունիս 15ին արտասովոր խանդավառութիւն մը կը տիրէր «Սաթոնէ վիլաժ» ղաչտավայրին մէջ: Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած էր Նորվան արք. որպէսզի հովանաւորէ հանդէսը. հոն էին ծնողներ, աշակերտներ, հրաւիրեալներ, միութեան պատասխանատուներ, անձնաւորութիւններ, եկած տօնելու դպրոցին 20րդ տարեդարձը:

Ամիսներէ ի վեր դպրոցի նախագահ Մօրիս Ղազարեան իր չուրջ հաւաքած՝ միութիւններէ, հաստատութիւններէ պատասխանատուները, ամէն ջանք ի գործ դրին ճեւնարկին յաջողութեան համար:

Առաւօտեան ժամը 11ին հանդէսը սկսաւ: Մանկապարտէզի աշակերտները երգեցին, պարեցին, արտասանեցին Ֆրանսերէն, հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով. արժանացան ներկաներուն ջերմ ծափերուն:

Կէսօրուան խորովածէն ետք, 27 շրջանաւարտներ, տնօրէնուհին, ուսուցիչը, ուսուցչուհին, դպրոցին նախագահը բեմ բարձրացան. բեմ հրաւիրուեցան նաեւ Նորվան արք. եւ դպրոցին անդրանիկ շրջանաւարտները:

Նորվան արք. ըսաւ. «Այսօր Լիոնի հայ գաղութին համար յատկանշական օր մըն է. 20 տարուան մէջ այս դպրոցին յաջողութեան համար ամէն անձ իր մասնակցութիւնը բերաւ, սկսեալ՝ աշխատաւորէն մինչեւ պատկառելի անձնաւորութիւններ, որոնց երախտագիտութիւնս կը յայտնեմ: Շնորհակալութիւն դպրոցի տնօրէնութեան, հոգաբարձութեան, ուսուցչական կազմին, հաստատութիւններու, միութիւններու պատասխանատուներուն, բոլոր բարերարներուն, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը բերած են 20 տարիներու ընթացքին»: Ցետոյ աւելցուց. «Ձեզի նիւթական նուէր չեմ բերած, բայց բերած եմ այնպիսի նուէր մը որուն բոլորս ալ կը սպասէինք. 2009 տարեշրջանին կ'ունենանք գոլէժ մը, ֆրանսական "Պէլգոմ" դպրոցին մէջ: Մեր աշակերտները պիտի կարենան շարունակել սորվիլ իրենց մայրենի լեզուն»: Ներկաները ծափահարութիւններով ողջունեցին այս ուրախալի լուրը: Ապա նախագահը Մ. Ղազարեան խօսեցաւ հայ դպրոցի եւ լեզուի կարեւորութեան մասին:

Նորվան արքեպիսկոպոսի եւ նախագահին պէտք է փոխանցեն իրենց փոքրերուն:

Առաջին հերթին բեմ եկան միօրեայ դպրոցի Գ. կարգի աշակերտները, որոնք երաժշտական թատրոնով ներկայացուցին Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը եւ երգով, դոյներով ու խօսքով ծանօթացուցին մեր եռագոյնը: Հաճելի պիտի ըլլար մանուկներու բերնէն լսել մեր պատմութեան այնքա՛ն սիրելի դէմքեր՝ Արամ Մանուկեանը, Գարեգին եպսկ. Յովսէփեանցը, Ռուբէն Տէր Մկրտտեանը, Դրօն եւ այն օրերու երիտասարդ կիները, եթէ 200է աւելի ներկաները լուռ մնային:

Ապա, միօրեայ դպրոցի Ա. եւ Բ. դասարաններու մանուկները ներկայացուցին պարահիւ մը, ուր թիթեռնիկը, արեւը, ամպը, անձրեւը, թռչունը, ծաղիկները, նոյնիսկ սարդը հայերէն կը խօսին ու կ'երգեն:

Դպրոցի ուսուցչուհիներ՝ Անի Խաչերեան, Վարդենի Տոլմաճեան եւ Սիրվարդ Սապունճեան իրենց աշխատանքի լրումին ուրախ այս առիթով նուէրներով վարձատրեցին իւրաքանչիւր դասարանի երեք լաւագոյն աշակերտները.— Ա. կարգէն Արամ Մխիթարեան, Սաշա Տէմիրճեան, Արթուր Մանուկեան: Բ. կարգէն Արմէն Ժիլիպեռ, Արեքսիա Գլճեան, Ալեքսանար Մաղաքեան: Գ. կարգէն Փաթիլ Գուլանճեան, Անի Մխիթարեան եւ Լիլիթ Յովսէփեան:

Երեկոյթի Բ. մասով հանդէս եկան Սպիտակ երաժշտական համոյթի աւանդական նուագարաններու աշակերտները, ղեկավարութեամբ Յակոբ Պոյաճեանի: Վայելքի պահ մը, զոր մեծապէս գնահատեց ժողովուրդը. վասն՝ սրահին մէջ տիրող լռութիւնը...:

Ընդմիջման, ներկաները հիւրասիրուեցան զովացուցիչով եւ տնական կարկանդակներով:

Հանդէսի Գ. մասով ՏՀՄՏան պարի դասընթացքի աշակերտները, առաջնորդութեամբ պարուսոյց Մարօ Պոյաճեանի, մէկ ժամուան ընթացքին հրամցուցին հայկական պարերու չարան մը, որուն խանդավառութեամբ հետեւեցաւ հանդիսատեսը եւ նոյնիսկ մասնակցեցաւ քոչարիին:

Վերջաւորութեան, փակման խօսք արտասանեց ՏՀՄՏան տնօրէնուհի Հիլտա Զոպոյեան, որ գնահատեց բոլորին, աշխատանքը եւ նուէրներ յանձնեց ուսուցչուհիներուն:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

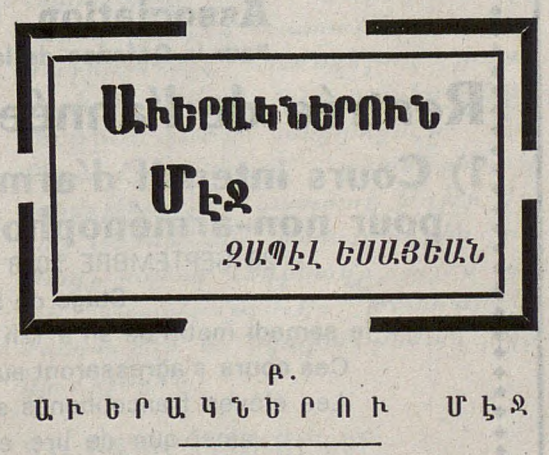
ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր աթոռի հրատարակչականէն լոյս տեսած է Ներսէս Շնորհալիի Մատթէոսի աւետարանի մեկնութեան աշխարհաբար թարգմանութիւնը: 1825ի Պոլսոյ հրատարակութենէն թարգմանած է Սեդա Ստամբոլցեան: Հատորը լոյս տեսած է «Արմէն եւ Նունէ Սարգսեան հիմնադրամ»ին մեկենասութեամբ:

ԱՄԱՎԵՐՋ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունիս 28ի երեկոյեան, ամավերջի միացեալ հանդէսն էր Տէսինի Հայ մշակոյթի տան եւ Ֆըրանսահայ կապոյտ խաչի միօրեայ վարժարանին ու ՏՀՄՏան հայկական պարի եւ աւանդական նուագարաններու ուսուցման դասընթացքներուն:

Բացումը կատարեց ՖԿՄ-ի Ս.ըշակ Ջամալեան մասնաճիւղի վարչութեան առենապետուհի Սաթօ Փանոսեան, որ անդրադառնալով երկու կազմակերպութիւններու կատարած հայապահպանումի աշխատանքներուն, դիմեց երախաներուն ըսելով, թէ մեր սէրը եւ ջանքերը իրենց համար պէտք է արդիւնք տան եւ թէ իրե՛նք եւս իրենց կարգին՝ մեր լեզուն ու պատմութիւնը

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Բ.

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Աւերակներու մէջ, կէս մը փլած պատերու չուքին տակ կիները ապաստանած են ու օրօրան մը՝ մէկ պատէն միւսը ձգուած, կը տատանի մեղմօրէն: Ո՞վ դիտէ. ինչ որ մեր ցաւի սատկութիւնը անկարելի կը ներկայացնէ՝ թերեւս կարելի ըլլայ ժողովուրդի վերածնութեան անխոնջ ու անդիտակից հանճարին համար: Որովհետեւ այդ թշուառ տղու անչուք օրօրանը, ընդհանուր ու մեծ զբաղխաուութեանը անտարբեր՝ կեանքի անյաղթելի ձգտումով զօրաւոր, կը տատանի այս հսկայական գերեզմանին վրայ՝ արհամարհելով թէ՛ զեռնագարշ թշուառութիւնը նահատակուած ժողովուրդին, թէ՛ ճիւաղային բրտութիւնը ոճրագործներուն:

Գ.

ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Առաջին կիրակին էր որ պիտի անցընէինք Առանայի մէջ. հազիւ թէ լուսցած՝ արկածեալներու բազմութիւնը խռնուած էր եկեղեցիին բակին մէջ. զլխիկոր եւ յուսաբեկ, ձեռքերնին ծալած կուրծքերնուն վրայ՝ այրիներու չարքը, զանազան օրէն եւ երկչոտ քայլերով կը դիմէր դէպի եկեղեցի, որովհետեւ պատրիարքական պատուիրակ Գնէլ Ծ. Վարդապետ խոստացել էր պատարագ կատարել մեռեալներու հոգեհանգիստին ու սգաւորներու մխիթարութեանը համար: Մեծ յուզում մը կը տաւտնէր զժբախտ ժողովուրդին վրայ, որովհետեւ ընդարմացած ցաւը առաջին օրերու ուժգնութեամբ արթնցեր էր իրենց սրտերուն մէջ եւ ամէն մէկ զլուխ քանի մը մեռեալ ունէր լալիք:

Խարխափող գաւազաններու աղմուկը կը տնտնար բակին քարերուն վրայ եւ կը նշանակէր նաեւ պառաւ կոյրերը, որոնք ճակատին երկնքին դարձուցած, ականջնին սրած ամենափոքրիկ չշուկին՝ կ'երթային դէպի խոստացուած մխիթարութիւնը:

Աւերուած ու քանդուած քաղաքին մէջ միայն կանգուն մնացած Հայոց առաջնորդական եկեղեցիին բարձր աշտարակը կարծես կը նայէր իր չուրջի աւերակներուն. ու զանգակը համրացած՝ կը կախուէր հոն անդամալոյծ լեզուի մը պէս, որովհետեւ աղէտի օրէն ի վեր անոր տախտակին կամ ցնծուն զօզանջները լռեցուցեր էին սուգի համար:

Երբ մենք մտանք եկեղեցի, պատարագը սկսած էր արդէն: Խուռն բազմութիւն մը, գրեթէ բոլորովին կազմուած այրերէ եւ որբուհիներէ, կը լեցնէր տաճարը, գաւիթներն ու վերնատունը: Ձերմակ քօղերու եւ լաչակներու ներքեւ ծածկուած այդ սգաւոր գլուխներու անվերջ տատանումը փոթորկալի վէտվէտում մը ունէր: Ցնցոտիներով ծածկուած, խըղճալի եւ թշուառ կանացի ամբոխին մէջ՝ այրերը ցանցառ բացառութիւն կը կազմէին, մեծ մասով անդամահատ ու խեղանդամ, այս վերջինները սեղմուած էին դասին եռեւը. իրենց ամէն մէկ չարժումին հականեխականներու բարկ հոտը կը սպրդէր վիրակապներու ներքեւհար, անարիւնցած իրենց ստացած վէրքերը ու այն օրերուն, այն սեւ օրերուն թափուած արիւնը... ժժգոյն ու դողահար, անարիւնցած իրենց ստացած վէրքերէն ու անկէ ի վեր կրած չարչարանքներէն, անոնք աւելի տխուր ու յուսատեղ քան այրիացածները, լռին եւ չոր ու տենդոտ աչքերով կը հետեւէին արարողութեան:

Անսահմանելի խռովք մը կը թրթռար մթնոլորտին մէջ. խունկի թանձր ծըւէններ կը բարձրանային ու հետզհետէ անօսրանալով կը ծածանէին ու կը քօղարկէին եկեղեցիին ճեղունը. երկու կողմերէն պատուհաններէն եկող լոյսը սատափի ամոյն ցոլք մը կը ստանար խառնուելով այդ բուրումնաւէտ ամպերուն, եւ երբեմն ժողովուրդը կը ծածկուէր խորհրդաւոր կէս մութի մը մէջ ու պատարագիչը ձայնը դողդոջուն եւ կրօնական հոյլերով մը լեցուն՝ կը բարձրանար յամրօրէն յոյլ եւ նուիրական ելեւէջներով այդ արկածեալներու ամբոխին վրայ, որ հազիւ կը խեղդէր իր հեծեծանքը:

(Շար. 6)

ARMENIE 2008

Demandez notre brochure ARMENIE 2008.

Vous y trouverez différentes formules de séjours à la carte, de circuits accompagnés et extension au Karabagh.

● SABERATOURS
Le spécialiste des voyages en Arménie
11 rue des Pyramides
75001 PARIS
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours.fr

● SEVAN VOYAGES
48 Cour de la Liberté
69003 LYON
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

● WASTEELS VOYAGES
67 La Canebière
13001 MARSEILLE
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդին պատճառաւ, կը խնդրուի Առուամածնի արարողութեանց ապդերը դրկել Յուլիս 20էն առաջ։

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ – ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մանուածիւղը կը կազմակերպէ պատրաստ մը դէպի Պէլֆոր-թէնի կայան։

Եկէ՛ք ուրախ, զուարթ միասին ճամբորդենք ուրիշներ հետ այս յատկանշական օրը՝

Կիրակի Յուլիս 13

– մեկնում առաւօտեան ժամը 8։30ին,
– վերադարձ ժամը 19։30ին։

Ճամբորդութեան դին. –

չափահասներուն՝ 20 եւրօ,
մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն՝ 10 եւրօ։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տուն՝
04·78·26·28·71 կամ 04·78·45·17·55 թիւերուն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Համպպայինի Մարսէյլի ձեմարանը պէտք ունի հայերէնի եւ ֆրանսերէնի տիրապետող ընդհանուր հսկիչի մը։ Հետաքրքրուողները կրնան գրաւոր կերպով դիմել դպրոցի տնօրէնութեան, հետեւեալ հասցէին՝

Ecole privée bilingue Hamaskaïne
60 Boulevard Pinatel
13012 Marseille

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France

le **DIMANCHE 13 JUILLET**
A partir de 11 heures
(Levée des drapeaux par les enfants)

Buffet— Bar — Spectacle des enfants vous seront proposés

Pour votre confort, vos tables de camping, parasols, crèmes solaires et casquettes seront les bienvenus pour cette journée.

Nous vous attendons nombreux

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
կիրակի, Յուլիս 13ին, ժամադրավայրէն հեռս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
խորհուած ու համադամ ուտելիքներ

կէսօրէ հետք
Սկաուտական արարողութիւններ ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խաբուկահանդէս

կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ՝
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

Հ.Բ.Ը.Մ.
ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեսրտական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») կեդրոնական վարչական ժողովը ներկայիս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 85րդ Ընդհանուր ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 4 Հոկտեմբեր 2008, առաւօտեան ժամը 11ին, Շէրըթըն Ալէբրօ Պանզոկին մէջ, Ալ Խանատ փողոց, Հալէպ։

Սոյնը 85րդ Ընդհանուր ժողովին գումարման մասին արուագ միակ ծանուցագիրն է։ Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 10, 2008 իրենց փոխանորդագրերը, – Հիմնական կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, – հասցնեն կամ յանձնեն կեդրոնական Վարչական ժողովի ատենադպրին հետեւեալ հասցէով։–

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, NY 10022-1112, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1· *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 և 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին։*
2· *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 եւ 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին։*
3· *Մատակի ընտրութիւն կեդրոնական վարչական ժողովի անդամներու։*
4· *Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը։*
5· *Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ ժողովի առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու, ներառեալ Հիմնական կանոնագրի բարեփոխումներ։*
6 *Քննարկում Ընդհանուր ժողովի առաջարկներու եւ դրանաճեւերու։*

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՊԵՐՃ ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ատենադպիր — *ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ* Նախագահ

Յունիս 9։ 2008

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2008/09

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

20 SEPTEMBRE 2008 — 17 JANVIER 2009
Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, ainsi que de lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian** avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

20 SEPTEMBRE 2008 — FIN JUIN 2009
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3)Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
99 EUROS (frais d'expédition inclus).
Pour tous ces cours et le manuel : RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
Dès maintenant jusqu'au 15 juillet : 01 47 50 97 51.

(Շար. Ա. էջէն)

նկէն եռք ալ 100 հարուած առացած է կոնակէն։ Աթթիանա Եարտի մէկ պատանեհատուն մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կոչ ըրած է որ վկաներ գրաւնուին որեւէ տեղեկութեան համար։

Ն. ՍԱՐԳՈՋԻ Իտալիա Պէթանքուրի արտադրման առթիւ արտառանած ելոյթին առեն չէ մոռցած աւելցնելու թէ Ֆրանսա չի մոռնար իսրայէլացի Կիլատ Շալիթը, որ երկու տարի է Համասի ձեռքն է։ Շեչտած է. «Կ'ուզեմ որ վերջին խօսքերս ըլլան պիտուր Շալիթի եւ իր ծնողքին համար։ Ֆրանսա միշտ պատրաստ է զօրակոչի ենթարկուելու, երբ մէկը անարդարօրէն արգելափակուած է»։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 6
DIMANCHE
6 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 344

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթավերջի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.995 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.995

«Ի՞ՆՉ Է ՁԵՐ ՆՊԱՏԱԿ...»[1]

ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՑԵԱՆ ԵՒ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԸ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՒԹԻՒ

Երբեմ չեմ հետաքրքրուել բացայայտ երեւոյթներով
կամ այն մանրամասով, որ ընդունելի է յօժարութեամբ:

ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՑԵԱՆ

Հոլիվուտը միշտ հետաքրքրուել է ժամանակին, չուկայ գտած հեղինակների տաղանդով: Բնականաբար Ուիլիըմ Սարոյեանը, իր ձօնաբոդի վրայ սաւառնող խիզախ պատանին[2] հատորի վայելած չողշողուն յաջողութեան բերումով, չէր կարող անտեսուել եւ չուտով՝ 1936-ին, հրաւիրուեց չարժարուեստի մայրաքաղաքը: Երիտասարդ գրողը, ամենայն հպարտութեամբ, արդէն յիշուած հատորի յառաջաբանում բացայայտել էր իր գրելակերպն ու ստեղծագործութեան ընթացքը: Համարձակօրէն նշել էր թէ գրող դառնալու համար, միշտ անտեսել էր ընդունուած գրական կաղապարները, երիտասարդ տարիքից սովորութիւն էր դարձրել արագօրէն մեքենագրելը, եւ ամենակարեւորը՝ քանի որ չուտով մահն էր վրայ հասնելու, դիտակցել էր թէ կեանքը լիազօր զգացողութեամբ պիտի ապրուի:

Հաւատարիմ մնալով իր անձին, խուսափելով միւս գրողների ոճով գրելուց, մէկ կողմ դնելով անմեղ բառերին բարեացակամօրէն սպանող ածականները, Սարոյեանը, որ գրել էր միմիայն իր անձնական բաւարարութեան համար, հաստատ էր թէ չարժարուեստի մայրաքաղաքում եւս, իր բախտն ու չնորհքը պարտադրել պիտի կարողանայ: Սակայն եղաւ հակառակը: Հոլիվուտը, իր հաստատ սահմանումներով, ոչ մի կերպ չհամակերպուեց նրա ստեղծագործական ազատ, աննախատեսուած ընթացքին: Իր տադանդին յարմար միջավայր չգտնելով, հեղինակը չուտով հեռացաւ:

Աստղերի ներկայութիւնը Հոլիվուտեան արտադրութիւնների հիմքն էր: Սարոյեան երեսնական թուերի վերջում եւ քառասնականի առաջին տարիներում, համարւում էր ամերիկեան պատմուածքի ու թատերական արդի գրականութեան նոր աստղը: Հոլիվուտ գիտակից էր դրան: Մեծապէս չուկայ գտած նրա նոր պատմուածքներն ու բեմական խաղերը, Հոլիվուտի հսկաներին կրկին մատծել տուեցին ու 1941ին, Սարոյեանը բարձր աշխատավարձով, Մեթրօ-Կոլտուին-Մայէր հիմնարկի կողմից, նորէն չարժարուեստի մայրաքաղաքը հրաւիրուեց: Նա, որ իր կեանքը մեծ համոզմունքով բախտախաղի օրէնքների հիման վրայ էր տնօրինում, այժմ բախտն ու ժամանակը չարժարուեստի մարզում պիտի փորձարկէր:

Երիտասարդ ու խիզախ գրողը, իր իւրայատուկ աշխարհը տեսանելի դարձնելու համար, 1939ին, Քո կեանքի ժամանակը խաղի բեմադրութեան օրերին արդէն, փորձել էր իբրեւ բեմադիր, իրեն Պրոտէյի արտադրիչներին պարտադրել եւ մասամբ յաջողել է: Այժմ, յատկապէս Ֆիլմի համար չարադրուած պատումների նոր չարան՝ ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ-ը, իրագործելու համար, առանց նկատի առնելու չարժարուեստի տեխնիկական պահանջները, նա ինքն իրեն միակ իրաւասու անձը յայտարարեց:

Հեղինակային շարժարուեստին յարմար ստեղծագործական միջոցներն ու հիմունքները միայն յետպատերազմական տարիներին միջազգային արտադրիչներին պարտադրուեց: Հոլիվուտում գրողը դեռ նախ գրող էր, բեմադիրը՝ փորձառութեան ճամբով ունակութիւն հաստատած անձ: Սարոյեան իր կարողութիւնը հաստատելու ու արտադրիչներին համոզելու, բաւարարելու համար, անտարակոյս էրնուքիւն պիտի անցկացնէր: Ամեսա միջոցներով՝ գրամեքենայի օգնութեամբ, հասարակ թղթի վրայ անձնական մտայղացքին ընթացք տուող հեղինակը, այժմ պիտի արտայայտուէր թանկարժէք ժապաւէնի ու նկարահանման խցիկի միջոցով:

ՄԻ ՔԱՆԻ ՁԳԱՒՈՐՆԵՐ

Սարոյեան էնուքիւն անցկացնելու համար, անմիջապէս աշխատանքի անցաւ: Ընտրեց արդէն հրատարակուած իր Մի Քանի Ձգաւորներ պատմուածքը: Դերակատարների ընտրութեան պահերին, ներչնչուած ոմանց ունակութիւնից, պատումի մէջ մի քանի յաւելեալ տիպարներ ներառեց: Ի միջի այլոց ընդգրկեց մի Հայի, որին անուանեց՝ աշխարհի բանաստեղծը: Նա, Գալիֆորնիայում նպարավաճառից Զմիւռնիայի թուղ գնելիս, պիտի հայերէն խօսէր, ինքն իրեն համրէր ու ասէր՝ իսկապէս էաղցր են: Երկար ժամանակ կ'ուտեմ: Այդպիսով, առաջին անգամ լինելով, Հոլիվուտում նկարահանուած մի ֆիլմի մէջ, Սարոյեան պիտի յայտնէր հնչեցնել հայերէնը: Հեղինակը՝ կարճամետրաժ էնուքիւնը վերնագրեց ԼԱՒ ԳՈՐԾ: Շարժարուեստի մարզում, դա եղաւ նրա առաջին ու վերջին իրագործումը: Արտադրիչները՝ յատկապէս Լուիս Բ. Մայէրը, արդիւնքը ձախող գործ համարեցին ու ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ-ը ֆիլմի վերածելը, հեղինակին չվստահուեց:

Հեղինակային իրաւունքները արդէն 60.000 տոլարով գնած լինելով, Մայէրը Սարոյեանի պատումը յանձնեց գրող – ցենարիստ Հոուարտ Էսթապրուքին[3] եւ բեմադիր Քլարէնս Պրաունին[4]: Սարոյեանը որոշեց ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ-ը 80.000 տոլարով յետ գնել: Մայէրը մերժեց ու փոխարէնը՝ 15.000 տոլարով, ԼԱՒ ԳՈՐԾ-ը նրան վաճառել ուզեց: Հեղինակը չհամաձայնուեց: Այդու հետ, Հոլիվուտի հսկաների ու Սարոյեանի միջեւ ծայր առաւ Գողիաթի ու Դաւթի պայքարը յիշեցնող մի իրավիճակ: Դա չարունակուեց երկար տարիներ: Այն թէ՛ չարժարուեստի եւ թէ՛ թատերական բեմադրութիւնների մարզում, մեծապէս խանգարեց ու խաթարեց Սարոյեանին: Իր Հոլիվուտեան փորձառութեան մասին, նա եօթանասունական թուերին, այսպէս արտայայտուեց. Շարժարուեստը կարող էր ինձ համար մեծապէս յարմար լինել: Բայց ես չկարողացայ ցանկացածս անել: Չկարողացայ անել այն ինչ ինձ էր անհրաժեշտ, ստիպուած արի այն, ինչ պահանջում էին, եւ դրա համար ես անկարող էի: Ֆիլմի արհեստը դրամատէրերով, խարդախներով, սրիկաներով, խաբեբաներով եւ դեռ աւելի գէշերով լեցուն էր, եւ դեռ է:

ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ֆիլմի բեմադիր Քլարէնս Պրաունը, կեանքի վերջին տարիներում չարժարուեստի պատմաբանների մօտ, այսպէս արտայայտուեց. «Սկզբում նախատեսուած էր, որ Ուիլիըմ Սարոյեանն է իրագործելու ֆիլմը: Լուիսը (Մայէրը) հիացած էր նիւթով եւ պատումը գնել էր նախատեսելով նաեւ, որ Սարոյեանը ինքը պիտի դեկավարի ֆիլմը: Ուրեմն, որպէսզի նա սովորի թէ ինչպէս պիտի նկարահանման խցիկից օգտուի, տեխնիկական փորձառութեան համար, նրան մի կարճամետրաժ ֆիլմի նկարահանումը յանձնեցինք. արդիւնքը մի խայտառակ, խայտառակ խառնաշփոթ բան էր: Նա միայն մատիտով էր կարող պատմութիւն պատմել: Ցետոյ ծրագիրը յանձնեցինք ինձ: Սարոյեանի ցենարը չափազանց երկար էր՝ 250 էջ: Պատումը կորիզ ունէր, բայց նա չգիտէր երբ միտքը հասկացուեց, երբ նկարը պիտի կտրի ու միւսին անցնի: *Էս Թապրուքի* (Հոուարտ) ու իմ արածը, խմբագրութիւն էր: Մենք ոչինչ չյաւելացրինք, ոչինչ չփոխեցինք: Միայն ցենարը կրճատեցինք, հասցրինք 115 էջի: /.../ Այն (ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ-ը), ամենասիրած գործս է: Գիտէք, ամէն մի տեսարանը սրբագրեցինք է բխել: Եթէ երբեւէ մի ֆիլմ պիտի յաջողի, այն այդպիսի՝ կատարեալ նուիրումով պիտի իրագործուի[5]:

Պրաունի նշումները էլ աւելի են հաստատում ու հիմնաւորում Սարոյեանի արդար բողոքն ու զայրոյթը: Արտադրիչների պարտադրանքով իրագործուած Ֆիլմը, բեմադրիչը միայն իրեն սրտից բխածին է վերագրում ու բուն հեղինակի նուիրումը չեղեալ է դատում: 1943-ին Սարոյեանի նիւթը, իբրեւ յատկապէս Ֆիլմի համար գրուած տարեայ լաւագոյն իւրօրինակ պատում, պարգեւատարուեց Օսքար մրցանակով: Քանի որ ըստ արտադրիչների Ֆիլմի ցենարիստը յայտարարուած էր Հոուարտ Էսթապրուքը, Սարոյեանը անմիջապէս, ի պատասխան կատարուածին, իր բուն գրութիւնը հրատարակեց իբրեւ վիպակ: Մինչ օրս ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ-ը համարւում ու մնում է հեղինակի ամենասիրուած ու տարածուած երկը:

Վիպակը վերընթերցելիս, պիտի նկատենք, հակառակ Պրաունի պընդումներին, կրճատումներից զատ, նիւթը արտադրիչների միջամտութեամբ բազմիցս է խեղաթիւրուել եւ միանգամայն տարբեր չեռով է նկարահանուել: Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի օրերին չուկայ հանուած ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Ֆիլմը, բացւում ու փակւում է Սարոյեանի պատումի ոճին միանգամայն անյարիր չեչա կրող յաւելեալ բաժիններով: Դրանք կրում են Թորնթոն Ուայլտըրի[6] Մեր Քաղաքը[7] թատերախաղի եւ 1940ին Հոլիվուտում նկարահանուած, համանուն Ֆիլմի ազդեցութիւնը: Դա մեծապէս խանգարում ու խեղաթիւրում է Սարոյեանի անարատ աշխարհահայեացքը:

Կարճ՝ Սարոյեանի գրական գուշեղ, գուարթ ու զգայուն ընթացքը, ոճի առումով, Ֆիլմի մէջ իրեն յարմար չարժարուեստի լեզուն ու հոտը չի գտել: Նիւթի հիմնական գործող անձի՝ Հոմերի, հանգուցեալ հօր մասին պատմելիս, բեմադիրը դիմել է երաժշտութեամբ ընդգծուող յուզական ընթացքի եւ խօսելակերպի: Լոկ զգացական եղր չօշափող երաժշտութեամբ զուգակցուած բաժինները, Ֆիլմի վայելած լայն տարածումն ու գտած յաջողութիւնը, անհիմն կերպով Սարոյեանին դիւրազգայուն հեղինակի պիտակով սահմանափակեցին: Մի բան, որ գալիք տարիներում, ընթերցողների մօտ պղտորեց նրա անարատ ոճի ընկալումը:

Ք. Պրաունի Ֆիլմում, մասամբ յաջող են միայն մանուկների բաժինները, ուր երբեմնակի փոխանցուում է հեղինակի միտումը եւ գործի ընթացքը Սարոյանական չունչ ունի: Օրինակ՝ դերասան Միքի Ռունիի չարունակական նկարահանութեամբ դիտուած պատկերը, երբ Հոմերի դերում, ընթերցում է եղբօր նամակը: Այդտեղ դիտողին առիթ է տրւում, առանց յաւելեալ միջամտութիւնների, ընկալել բովանդակութեան արթուն ու ըմ-

☞

☞

գայուն հոսքը եւ Սարոյեանի զգացական ու մտային կենսունակութիւնը չարժարուեստում չօշափուում ու փոխանցուում է իր անարատ վիճակով:

ԿՈ ԿԵԱՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Հոլիվուտում իրագործուած, հեղինակի երկրորդ երկարամետրաժն է: Սարոյեանը միշտ չեշտել է, թէ իր գործերը երաժշտական կառոյց ունեն ու նրանց ընթացքը կարող է բանել նմանակի զգացողութեամբ: Նրա երկերի թարգմանութիւններում, բեմադրութիւններում չարժարուեստի տարբերակներում, միշտ անտեսուել ու բացակայ է հէնց այդ իւրայատկութիւնը: Դրա բերումով նկարահանուած պատումները թերի ու զուրկ են գրողի ներգործական լիցքից: Այս Ֆիլմում եւս, նիւթը բանում է, երբ գրական խօսքի հոսքն է լսում: Այլապէս՝ Ֆիլմը մակերեսայնօրէն դիտուած, խիստ կրճատուած, դիպուածների խառնուած մի չարան է: Սարոյեանի հիանալի գունեղ հնարքը՝ ութպարներին տարբեր արտայայտչամիջոցներով, օրինակ պարի միջոցով խօսեցնելը՝ բեմադիր Հ. Ս. Փորթըրի[8] նկարահանման խցիկի անճարակ օգտագործումով, եւ հեղինակի ոճին անյարիր հայեցակէտով, հասարակ ու միջանկեալ եւրեւոյթի է վերածուել եւ տիպարների երթ եւ եկն ու ապրածը խիստ պարզունակ է դարձել:

ՀԷ՛Յ, Ո՞Վ ԿԱՅ...

Արտայայտչապաչա ոճով, չեզակի տեղադրուած բանաձոզերի մէջ առնուած, լոյսի եւ ստուերի զօրեղ չեշտ կրող մի միջավայրում, ճէյմս Ուէյլի[9] 1949ին նկարահանած ՀԷ՛Յ, Ո՞Վ ԿԱՅ-ն, մինչեւ 1967ը, երբ նրա մասին մի նոր յիշատակում տպագրուեց[10], միանգամայն մոռացուած Ֆիլմ էր: Այն իրագործուել է համանուն, ամէնուր բազմիցս բեմ հանուած, մէկ արար խաղի հիման վրայ, որի նկատմամբ Սարոյեանը մեծ համարում չունենալով, դրա հեղինակային իրաւունքը 9·000 տոլարով վաճառել էր բախտախաղից յառաջացած իր պարտքը վճարելու համար: Հոլիվուտում դա նրա վերջին գործն էր:

Մոսկուա հիմնուած, չարժարուեստի բարձրագոյն դպրոցը, որ միջազգայնօրէն այդ մարզի ամենաառաջնակարգ կառոյցն էր համարուում, իր ուսանողներին թոյլատրում էր աւարտական ֆիլմերի համար, միջազգային գրականութիւնից քաղուած նիւթերի օգտագործումը: Եթէ ֆիլմի ստեղծողները գիտեն թէ ինչ նպատակի են հետամուտ, ապա նրանց առաւելութիւններն ակնայայտ են: Նպատակի գիտակցումը օգնում է նրանց իրենց ասելիքը գեղարուեստական առաւել լաւ միջոցներով արտայայտելու[11]: Սառն Պատերազմի օրերում, այսպէս էր թարգմանուել, Սարոյեանի հակա-Հոլիվուտեան մէկ գրոութիւնը: Ժողովուրդների համեստ խաւերի հեղինակ պիտակով թարգմանուած ու տարածուած Սարոյեանը, Սով. Միութեան մէջ ապահով գրող էր: Երկու ուսանողներ, մէկը Մոսկուայից Անդրէյ Սմիրնով[12], միւսը Բաքուից՝ Բորիս Եաչին[31], 1963ին արտօնուեցին իրագործելու նրա գրուածքից քաղուած առաջին սովետական ֆիլմը՝ ՀԷ՛Յ, Ո՞Վ ԿԱՅ...: Սա երկրորդ անգամն էր, որ խաղը նկարահանուում էր:

ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է

Վաթսունական թուերին, Սարոյեանը մտադրուեց չարժարուեստի մարզում գործակցել սովետական Հայաստանի հետ: Փորձը ապարդիւն անցաւ ու նա չուտով

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒ ՕՐԵՐ ԵՒ ՓԱԽՈՒՍՏ ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ (*)

ՈՒԻԼԻԼԻՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 18 (1967)

Այժմ, Ռընէ Մակրէթն ալ մահացաւ, ախորժավայել, երեւակայական թռիչ նկարներուն պելժիացի հեղինակը:

Մահը մահ է, անշուշտ, սակայն ամէնէն տպաւորիչ մահը, որուն ատկանատես եղած եմ, Գալիֆորնիոյ ծովափին էր Մալիպու վողոցին թիւ 24848ին վրայ, տասնչորս տարի առաջ:

Ջրագրաւի մը մահն էր:

Փոքր թռչունը ծովը թողուց մը թընչաղին, դժուարաքայլ անցաւ ծովափին խոնաւ աւազին ընդմէջէն, բարձրացաւ տասը ոտք, մինչեւ հողէ քարափին ծանծաղ խորչը, երես դարձուց ծովուն, սրեւուն, եւ բոլոր միւս ապրող էակներուն կեանքին, եւ այնտեղ կանգնեցաւ, սպասման մէջ:

Հսկեցի եւ յետոյ հեռացայ քարէը հաւաքելով: Երբ վերադարձայ ժամ մը ետք, արեւը անհետացեր էր եւ Ջրագրաւը քաչուած էր ժայռին փոքր խորչին աւելի խորը: Մօտակայ ծովափին վրայ տասնեակ մը կամ աւելի ուրիշ Ջրագրաւներ տարւած էին կեանքով: Անոնք անտեսեցին մեռնող թռչունը: Եւ այնպէս թուեցաւ որ թռչունն ալ ընդունեց անտեսուիլ: Մահը անձնական էր, ոչ ոք եւ ոչինչ կրնար զայն կանգնեցնել:

Այդ գիշերը ջրագրաւին մասին մտածեցի եւ առաւօտուն կը սպասէի գինք մեռած տեսնել, սակայն տակաւին ողջ էր, կքած՝ ժայռին խորչին ներքին եզրին աւելի մօտեցած: Ուշ կէսօրէ վերջին, դեռ կրնակը զարձուցած էր աշխարհին, սակայն, տակաւին՝ կենդանի:

Աւդ, մահը կրնայ դանդաղօրէն գալ որեւէ ապրող էակի: Թռչունը ընտրած էր խորչը իբր ապաստարան, ուր կը սպասէր մահուան, սեւ չուներու ճամբայէն հեռու մնալու համար, նոյնպէս անոնց ախերէն՝ ծովափի մարդոցմէ:

Շուները մինչեւ մահ նեղացուցած պիտի ըլլային թռչունը, իսկ մարդիկ պիտի ուզէին վերակենդանացնել գինք, օգնութեան սարսափազդու միջոցով զայն սպաննելով, այն ինչ որ ամերիկեան բժշկական մարմինը ինքզինք պարտաւոր կը զգայ մարդ արարածներուն հանդէպ գոր ծաղրելու:

Իրիկունը, տունէս ցածը, կանգնած՝ կը դիտէի մակընթացութեան զգաստիակէտին հասած ծովը, երբ վերյիշեցի թռչունը եւ քալեցի մի քանի հարիւր մեթը, մինչեւ անոր ապաստան գտած վայրը:

Այժմ, մահացած էր, վերջապէս, ինկած ինք իր վրայ, խորչին մէջ, բոլորովին անբան, իր վեհութիւնն ու ճչմարտութիւնը անեղծ պահած:

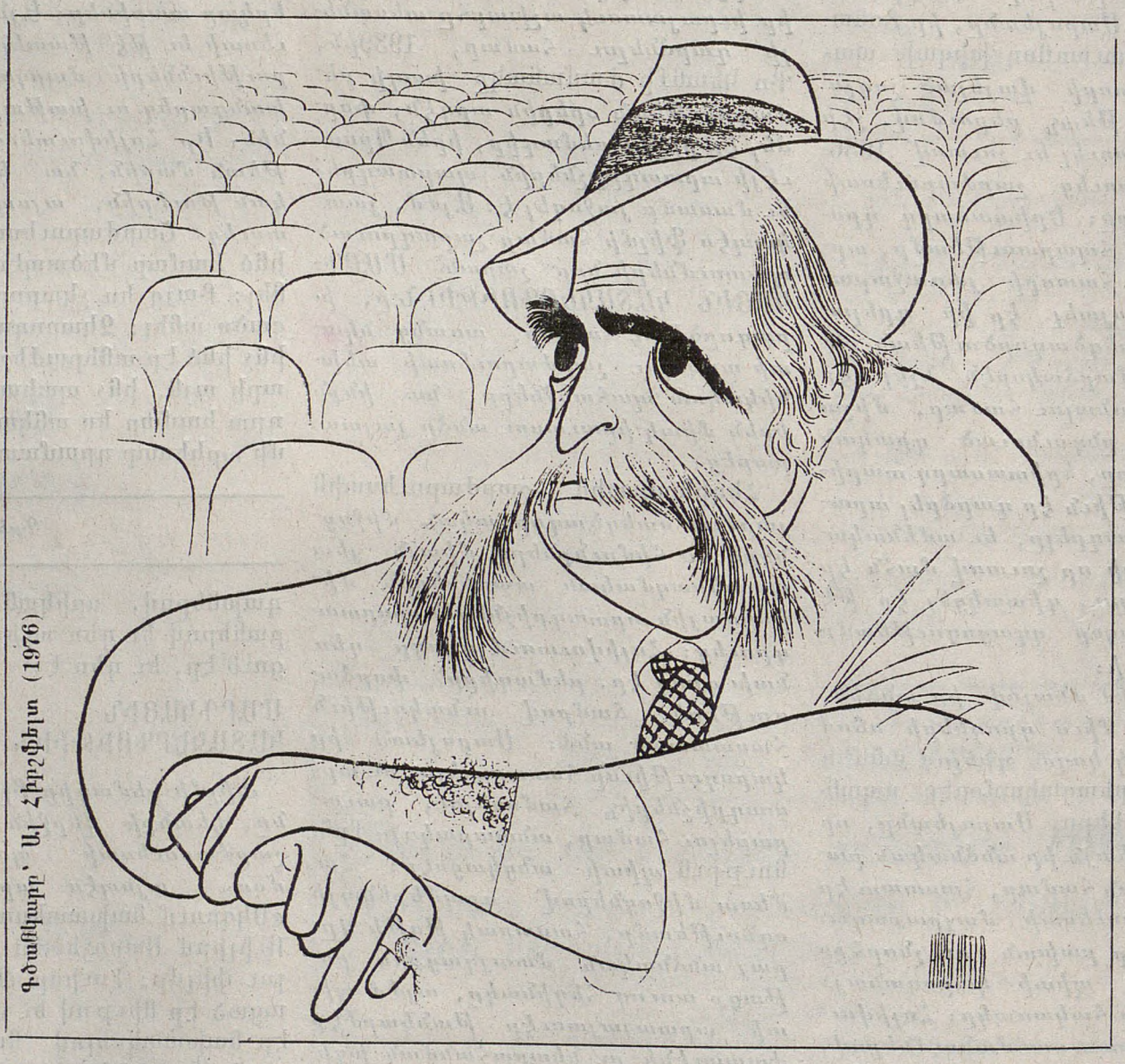
Մարդոց պարագան տարբեր է: Կարդացած եմ մահերու մասին որոնք որոշակի վեհութիւն ունեցած են, սակայն, միշտ ալ ոեւէ մարդու մահուան պարագային սխալ բան մը կայ, որովհետեւ մարդը այն արարածն է որ բնաւ չէ խոնարհած մահուան: Ան հնարեց Աստուածը, երկինքը, յաւերժական կեանքը, վերամարմնաւորումն ու չատ ուրիշ մահուան վարուքներ:

Բայց թերեւս ան բնաւ չհնարեց այս բոլորը: Իրապէս, պիտի չուզէի դիտնալ: Մարդը կրնայ ճչմարիտ բլլալ, Ջրագրաւը՝ սխալած: Թերեւս, Ջրագրաւը, ներկայիս, վերջին հաչուով, կը կերակրուի երկնային մակընթացութեան մէջ:

Թարգմանեց՝ ԺԻՐԱՅՐ ԶՈՂԱՔԵԱՆ

---

* Days of Life and Death and Escape to the Moon (The Dia Press; N.Y. 1970) Յուշագրութիւն:

Գծանկարը՝ Ալ Հիրշֆելտ (1976)

մասին մի նոր յիշատակում տպագրուեց[10], միանգամայն մոռացուած Ֆիլմ էր: Այն իրագործուել է համանուն, ամէնուր բազմիցս բեմ հանուած, մէկ արար խաղի հիման վրայ, որի նկատմամբ Սարոյեանը մեծ համարում չունենալով, դրա հեղինակային իրաւունքը 9·000 տոլարով վաճառել էր բախտախաղից յառաջացած իր պարտքը վճարելու համար: Հոլիվուտում դա նրա վերջին գործն էր:

Մոսկուա հիմնուած, չարժարուեստի բարձրագոյն դպրոցը, որ միջազգայնօրէն այդ մարզի ամենաառաջնակարգ կառոյցն էր համարուում, իր ուսանողներին թոյլատրում էր աւարտական ֆիլմերի համար, միջազգային գրականութիւնից քաղուած նիւթերի օգտագործումը: Եթէ ֆիլմի ստեղծողները գիտեն թէ ինչ նպատակի են հետամուտ, ապա նրանց առաւելութիւններն ակնայայտ են: Նպատակի գիտակցումը օգնում է նրանց իրենց ասելիքը գեղարուեստական առաւել լաւ միջոցներով արտայայտելու[11]: Սառն Պատերազմի օրերում, այսպէս էր թարգմանուել, Սարոյեանի հակա-Հոլիվուտեան մէկ գրոութիւնը: Ժողովուրդների համեստ խաւերի հեղինակ պիտակով թարգմանուած ու տարածուած Սարոյեանը, Սով. Միութեան մէջ ապահով գրող էր: Երկու ուսանողներ, մէկը Մոսկուայից Անդրէյ Սմիրնով[12], միւսը Բաքուից՝ Բորիս Եաչին[31], 1963ին արտօնուեցին իրագործելու նրա գրուածքից քաղուած առաջին սովետական ֆիլմը՝ ՀԷ՛Յ, Ո՞Վ ԿԱՅ...: Սա երկրորդ անգամն էր, որ խաղը նկարահանուում էր:

ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է

Վաթսունական թուերին, Սարոյեանը մտադրուեց չարժարուեստի մարզում գործակցել սովետական Հայաստանի հետ: Փորձը ապարդիւն անցաւ ու նա չուտով եզրակացրեց. Ոչ ոք չկարողացաւ մի բան ասել: Այնտեղ նոյնպէս, վարչական արգելքներ կան, որոնց համակարգը նոյնպէս ճնշիչ է: Նրա ոճը, ժամանակին Հայաստանի չարժարուեստում, իր արձագանգը գտաւ Հենրիկ Մալեանի Եռանկիւնի (1967) ֆիլմում: Մի բեմադրի աշխատանքում, որի արտայայտչաձեւը, դիւրութեամբ, առանց չափազանցութեան ունակ էր Սարոյեանական պատումի երանգները չօչափել: Միւս տասնամեակում, արհամարհելով հեղինակի ցանկութիւնը, Երեւանում երիտասարդ մի նոր սերունդ, նկարահանեց ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է եւ ՀԷ՛Յ, Ո՞Վ ԿԱՅ ԱՅՆՏԵՂ ֆիլմերը: Վերջինս երրորդ անգամն էր որ ֆիլմի էր վերածուում:

Հայաստանի ֆիլմաչխատողների ու մի քանի անուանի դերասանների մասնակցութեամբ, Իմ Սիրտը Լեռներում է Թատերախաղի եւ Սպիտակ Ձիու Ամառը պատմուածքի չափախով, առանց հեղինակի համաձայնութեան, անպատուօրէն նկարահանուած ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է-ն, անյարիր ոճով իրագործուած, վատորակ ֆիլմ է: Այն այսօր գտնուում է Երեւանի չուկայում, ռուսերէն տարբերակով: Ժամանակին Սարոյեանը, իր իրաւունքը պահանջելու նպատակով, մի նամակ ուղղեց Սփիւռքահայութեան հետ կապի կոմիտէի նախագահ՝ Վարդգէս Համազասպեանին. Պէտք է ասեմ, որ փրնեւի կոնվենցիայի մասնակից երկիրները նախքան որեւէ հեղինակի գործը շարժանկարի վերածելը, պէտք է թոյլտուութիւն ըստանան հեղինակից: Ասեմ ինչի համար: «Իմ սիրտը լեռներում է» պիէսի ռեժիսորը, դիրեկտորը, դերակատարները կարող են չհամապատասխանել այդ պիէսի պուէնցիալին, բանի որ դրանց ոչ ճիշդ ընտրութիւնը կը վնասի պիէսին, հեղինակին եւ որ ամենակարեւորն է՝ հայ հանդիսատեսին: /.../ Այս ամէնը մեծ հոգս կարող է թուալ, սակայն պիտի ասեմ, որ գրելը նոյնպէս հոգս է: Եւ այն, ինչ ես եմ գրում, իմ երկար տարիների դժուարին աշխատանքի արդիւնքն է, եւ ես ուզում եմ, որ բոլոր ժողովուրդները և մասնաւորապէս հայ ժողովուրդը, որ մարդկային ցեղի զուտ ազնուական շերտն է կազմում, իմ գործը կարդայ այնպէս, ինչպէս ես եմ գրել՝ չաղաւաղուած, չփոփոխուած, պարզ ու շիտակ (20 Ապրիլ, 1976, Փարիզ)[14]:

Հայաստանում Սարոյեանի պատմուածքներից, յետ մահու, իրագործուել է վեց կարճամետրաժ: Երկուսը խաղարկային, երեքը

(Շար.ը Դ՝ էջ)

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԽԱՂԱՆՔ

ԽԱՂԱՑԱՆԿԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Ազգային Թատրոնը կը սպասէ աւելի խաղաղ ու բարենպաստ օրերու գործնապէս կեանքի կոչուելու համար: Եւ ճանի որ աւելի ճաղ ճարերն ու շաղախը, խաղացանկն է հիմնաքարը որեւէ ազգային թատրոնի, ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԱՐՒԵՍՏՆԵՐ՛, յարմար գտաւ, իր ճանաչիճգեղորդ տարեդարձին առթիւ, հիմնաքարեր հաւաքել սկսիլ: Ուրեմն խմբագիրները դիմեցին տասներկու թատրոնի մարդոց ու հանդէսին մօտիկ ընկերներու, որպէսզի յարմար խաղացանկեր թելադրեն, նաեւ դերասանախումբ եւ բեմադիրներ, այլ ինչ կարելի է նախօրօք կանխատեսել՝ դասական ու արդիական վերարտադրութիւններու համար: Երկու բան մեզ կը հետաքրքրէ այս զանազան ու զգայաշարժ պատասխաններուն մէջ: Առաջին, որքան անհնարին է տարուան մը խաղացանկին մասին մտածել առանց անդրադառնալու այնպիսի առաջարկներու մասին, ինչպէս՝ նոր խաղ մը պատուիրել երիտասարդ հեղինակի մը, երիտասարդ դերակատարներու եւ երիտասարդ բեմադիրի մասնակցութեամբ ...: Երկրորդ, ինչպէս ստացուած պատասխանները կը բաժնուին երկու մասի. մէկ կողմէ անոնք որոնք կը վերյիշեն խաղ մը իբր թատերգութիւն, միւս կողմէ անոնք որոնք կը յիշեն զայն իբր շատ սիրուած ու հիանալիօրէն յղացուած բեմադրութիւն մը: Երբ Ազգային Թատրոնը այս օրերուս վերջապէս կեանքի կոչուի, հետեւեալ թելադրութիւնները պիտի յանձնենք անոր խաղացանկի ընտրութեան յանձնախումբին ուշադրութեան:

Ցանկ մասնակցող անձերուն -

– *Լօրանս Օլիվիէ*[2] - դերասան եւ բեմադիր

– *Էօժէն Օ'Նիլ*[3] - թատերագիր

– *Էլմըր Րայս*[4] - թատերագիր

– *Հարըլա Գլըրման*[5] - բեմադիր

– *Օրիոլ Լի*[6] - դերասան եւ բեմադիր

– *Թորնթըն Ուայլըր*[7] - թատերագիր

– *Ռիչըրա Ուորֆ*[8] - դերասան, բեմադիր

– *Ուիլիըմ Սարոյեան*[9] - գրող եւ թատերագիր (*տե՛ս. իր դրուագը*)

– *Ռաքէլ Գրոթըրզ*[10] - թատերագիր

– *Ուիլիըմ Պրատի*[11] - բեմադրութեան արտադրիչ

– *Արթիւր Հոփքինզ*[12] - թատերագիր եւ բեմադիր

– *Իրուին Շոու*[13] - գրող եւ թատերագիր

ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Կեանքի կոչուած որեւէ Ազգային Թատրոնի բացման եղանակին առիթով, պիտի նախընտրէի տեսնել կարգ մը խաղեր, որոնք տակաւին որոշակիօրէն թատերական խաղեր չեն: Անոնք, աւելի շատ, ամերիկեան թատերական զօրութենական նիւթեր են, եւ թերեւս, ներկայի, մեր Թատրոնին հետ առընչուած մարդիկ, պէտք է առընչուած չըլլան չանդրադառնալու համար որ այս խաղերը պիտի կազմեն սկիզբը իսկական ամերիկեան բեմական արուեստին, անցեալին մէջ արմատ ունենալով, ներկային մէջ՝ ուղղութիւն մը, եւ յարատեւ կարողականութիւն մը՝ ապագային մէջ: Իմ խաղերս կ'ընտրեմ ամերիկեան կեանքին՝ ներքին ու արտաքին, նկարագիր եւ խմոր ունեցող այն արուեստալի ու իրական ակունքներէն, որոնք ինծի կը թուին թէ կարիքն ունին անյապաղ առանձնանալու եւ ներծծուելու ամերիկեան ցեղին կողմէն: Իմ մտադրութիւնս է, այստեղ, թելադրել միայն մեթոտ մը եւ ծրագրի մը նախագիծը: Բնականաբար, չատ մը զանցառումներ պիտի ըլլան:

1 – Խոտի տերեւներ[14] *(Walt Whitman*[15]*-էն, պատչաճեցուած Քըրիսթափըր Մորլէյ*[16]*-ի եւ Ուիլբըմ Ռոզպհնէթ*[17]*-ի կողմէ. խաղին բոլոր դերակատարները անանուն պիտի ըլլան, ոչ պատում, ոչ նախագիծ, զուտ Թատրոն: Բեմայարդարումը՝ գոյներ եւ լուսարձակուած պատկերներ, Թերեւս Բորիս Արոնսոն*[18]*-ի ձեւաւորումով: Առանց ընդմիջումի: Մի քանի ժամ ուղիղ դիտում: Երաժշտութիւն՝ Փօլ Պոըլս*[19]*:*

2 – Թոմ Սոյըր եւ Հաք Ֆինն[20]*, Մարք Թուէյն*[21]*-էն, պատչաճեցուած Գարլ Սանտպըրկ*[22]*-ի կողմէ: Պատմութիւն, բեմայարդարում, միջնարարներ, եւլն.:*

3 – Շիքակո 1905-1925, ազատ խաղի վերածուած բոլոր այն մարդոց կողմէ ու անոնց համար որոնք Շիքակոն ստեղծեցին. Սանտպըրկ, Բանաստեղծական հանդէս[23] *եւ Հարըթ Մոնրոյ*[24]*, Վաչէլ Լինտսէյ*[25]*, Էակար Լի Մասթըրզ*[26]*, Պէն Հէչթ*[27] *և ուրիշներ:*

4 – Տուրուդմբոց[28] *կատակներ (դարասկիզբի չարժանկարներէն), պատչաճեցուած Մաք Սէննէթ*[29]*-ի, Հալ Րօոչ*[30]*-ի, Հարըի Լանկտոն*[31]*-ի, Մնապ Փոլլարտ*[32]*-ի եւ ուրիշներու կողմէ:*

5 – Լրատուական ժապաւէններ[33]*, ընտրութիւններ առաջին չրջանի լրատուական տեսերիզներէն, նախապէս ցուցադրուած պատահարին վրայ, յետագային աւելի լրիւ եւ արուեստով բեմին համար թատերականացած, ընտրուած, դասաւորուած եւ պատչաճեցուած՝ առաջին չրջանէն, այդ ճարտարարուեստին առընչուած անձերու կողմէ:*

6 – Վոտըվիլ[34]*, 7 – Մի ծաղաչարժ խաղեր*[35]*, 8 – Զուարճալիք*[36]*, 9 – Շարանկար վերակերտումներ*[37]*, առաջին չրջանի ամէնէն յայտնի եւ սիրուած արարներէն:*

10 – Մարզախաղեր. պէյզպոլ[38]*, Ֆութպոլ*[39]*, ձիարշաւ*[40]*, եւլն.:*

11 – Զայնասփիւռ[41]

12 – Շարժարուեստասիրապանութիւն[24] (Movie love) *(ժամանակակից չարժարուեստի կենցաղային ազդեցութիւն):*

Անվերջ Շէյքսփիր կատարել հաճելի բան է: Թատրոնի մասին մը տածել, բազմավաստակ դերասաններու եւ դերասանուհիներու հաչտոյն, ախորժելի է ու հանգստաւէտ: Դիտել խաղեր որոնք բան մը ունին, բան մը որ Թատրոնի կը նմանի, ամէնուն համար ընդունելի, լաւ է: Բայց բուն ընելիքը Թատրոն ստեղծելն է: Վաւերական ատաղձէ մեկնած: Մանաւորապէս եթէ ձեր տեսչանքը Ազգային Թատրոնն է: այսինքն՝ ժողովուրդին համար Թատրոն մը: տեղի մը ու ժամանակի մը Թատրոնը. եւ եթէ ձեր ցանկութիւնը, ինչ որ կը կարծեմ պէտք է ըլլայ, ժամանակը, տեղն ու ժողովուրդը Թատերախաղին հերոսը դարձնելն է: Երբ իրագործէք այս փոքր աշխատանքը, ժամանակը հասած պիտի ըլլայ կեդրոնանալու նըւազ անանուն արուեստին եւ աւելի անհատականութիւն ունեցողին. լիարժէք ամբողջականութեան մը

ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ 300 ՏՈԼԱՐՈՎ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ(1)

Անկեղծ ըսեմ, ըլլալիք բան չէ:

Երկարամետրաժ Ֆիլմի մը համար ժապաւէնի մը գինը ինքնին, ըստ «The Consumers' Research»[2]*ին եւ ըստ ընկերոջ մը որուն անունը կը նախընտրեմ չըսել, 137,50 տոլար է: Կը մնայ 162,50 տոլար մանր մունր ծախքերու համար, որոնք յաճախ ահագին դրամի կը կարօտին: Իմ գաղտնի հաչիւներուս համաձայն, չնորհքով Ֆիլմ մը 347,50էն 395,50 տոլարի կը նստի: Յիսուն սենթ ալ յատկացուած է չատ պէտքերու, ինչպէս պատկերահանման կրկնութիւնները, ծխախոտ, հեռագիրներ, կամ Ուիլ Հէյզի*[3] *աչխատակազմը կաշառելը, եթէ յանկարծ պատմութիւնը գռեհիկ է, կամ այդպէս բան մը: Ֆիլմ ըսելով՝ ըսել կ'ուզեմ գործ մը որ կրնայ ամբողջ աչխարհին ցուցադրուիլ, եւ որ կրնայ գըռեհիկ 1·257,643,50 տոլարի չահ բերել:*

Մտածէ՛ ասոր մասին: Կ'արժէ՞ արդեօք Ֆիլմ չինել: Անչո՛ւչտ թէ կ'արժէ:

Ի՞նչ ունի որ դուն չունիս չարժանկարի սովորական արտադրիչ մը: Դրա՞մ: Իհ, այո՛, բայց արդեօ՞ք քեզմէ աւելի երջանիկ է, կամ վերջապէս երկուքնիդ ո՞րը փորացաւ ունի: Արտադրիչը անչուշտ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ քեզմէ աւելի լաւ երեւակայութիւն ունի: Բնականաբար, առաջին ընելիքդ երեւակայութիւնդ մչակել է: Չես կրնար Աւետարանէն պատմութիւններ դողնալ առանց աչխոյժ երեւակայութեան մը: Ուրիչ ի՞նչ ունի որ դուն չունիս: Նկարագի՞ր: Իհ, ձեւով մը, այո՛:

Ան կը կարծէ որ խելացի է: Դուն ալ կրնաս սորվիլ ինքզինքդ խելացի կարծել: Կրնաս նոյնիսկ սորվիլ ընկեր գտնել եւ մարդոց վրայ ազդեցութիւն ունենալ: Բարդ գործ մը չէ: Առաջին ընելիքդ արթննալ է, եթէ կրնաս: Ցետոյ ինքզինքդ համոզէ՛ որ ածիլուիս կամ գոնէ ակռաներդ խոզանակես: Լուացուէ՛, եթէ տաք ջուր կայ, եւ անկէ վերջ որեւէ բանի պատրաստ ես:

Պատրա՞ստ:

Լաւ, սկսի՛նք:

Շատ պարզ է, կ'ուզես քանի մը հարիւր տոլարով Ֆիլմ մը պատրաստել: Լա՛ւ, խելքդ բաներո՛ւր եւ ժպտէ՛: Երբ մինակ ու տխուր ես, եւ բոլոր ընկերներդ քեզ լքած են, յիչէ՛ որ մէկը կայ որ քու մասիդ կը մտածէ. մա՛յրդ: Նատէ՛ եւ իրեն նամակ մը գրէ, եթէ իր հասցէն կրնաս յիչել: Դրամ մի՛ ղրկեր: Զուգեր քու դրամդ: Միայն պիտանալ կ'ուզէ թէ իր տղան լաւ է:

Շատ բարի: Եղա՞ւ:

Լաւ, սկսա՛նք:

Առաջին բանը որ պէտք է, ըստ Մեթրօ-Կոլտուին-Մայէրին, պատմութիւն մըն է որ ունի սկիզբ մը, մէջտեղ մը եւ վերջ մը: Մի՛ մտահոգուիր սկիզբին, մէջտեղին եւ վերջին մասին: Աչխարհի վրայ չըկայ բան մը որ չունենայ սկիզբ մը, մէջտեղ մը եւ վերջ մը, նոյնիսկ դերասանուհի մը: Ոեւէ մէկը կրնայ պատմութիւն մը հնարել, եւ ոեւէ պատմութիւն կ'ունենայ սկիզբ մը, մէջտեղ մը եւ վերջ մը: Ա. արար, Բ. արար, Գ. արար: Իրիկուան դէմ, Երեքչաբթի, 1908: Յաչորդ առաւօտ: Նոյն օրը, կէսօրէն վերջ:

Ի՞նչ ունի որ դուն չունիս: Կը յիչե՞ս:

Պարզ թող ըլլայ: Քիչ մը սէր դիր մէջը, բայց պարզ թող ըլլայ:

Հետեւեալ պատմութիւնը քեզի գաղափար մը կրնայ տալ:

Տեսարանը տեղի կ'ունենայ քաղաքէն դուրս: Երիտասարդ մը 12 տոլարնոց քոմթիմ մը հագուած՝ կը քալէ դէպի արեւմուտք, ամայի ճամբու մը վրայ: Աւիկա սկիզբն է: Երկար կը քալէ: Երբեմն կը սուլէ, երբեմն ոտքը ձեռքը կը չարժէ, եւ տեսնը մէյ մը չտպագրուող բան մը կ'ըսէ, որ Ֆիլմի ձայներիզէն կը լսուի որպէս «Մէբի»: Ահաւասիկ սիրային երեսակը: Քալելէ երբեք չի դադրիր, ինչ որ մէջտեղն է: Երբեմն օդը կը փոխուի: Ի վերջոյ հագուստները կը մաչին, մանաւանդ կօչիկները: Աւիկա վերջն է: Իր ոտքերուն՝ կօչիկին տակէն դուրս ցըցուելէն ճիշդ առաջ, ահագին ադմուկ կը լսուի Ֆիլմի ձայներիզին վրայ: Աւիկա գագաթնակէտն է: Կը ցուցադրուի խոչոր պատկերը իր ոտքերուն, յետոյ մէկէն իր աչքերուն: Այդ պահուն կ'անդրադառնանք որ կոյր է: Ամէն մարդ ինքզինքին հարց պիտի տայ թէ ինչպէ՞ս Նիւ Եորքէն դէպի այս ամայի ճամբան հասաւ, ինչ որ դիտողին հարցադրումն է:

Այս պատմութիւնը ամէնուր գըրաւիչ է եւ կրնայ չարժանկարի վերածուիլ մօտաւորապէս 379,50 տոլարի ծախքով: Եթէ աչխարհիս վրայ ոեւէ մէկը կատարեալ է, այս պատմութիւնն ալ է:

Թարգմ.՝ ՎԱՀԱՆ ՔԵՐՈՎԲԵԱՆ

(1) How to Make a Movie for $300 (1939).

(2) Consumers' Research· 1928ին հիմնուած առեւտրական հանդէս մը, որ ծանօթ եղած է իր պահպանողական դատողութիւններուն համար:

(3) Will Hays (1879 – 1954)· Հոլիվուտի ֆիլմերու արտադրական գրաքննութեան սահմանումներու հաստատող:

---

1) Theatre Arts, Feb. 1941. Հրատարակուել է 1916– 1964, ԱՄՆ 2) Laurence Olivier 3) Eugene O'Neill 4)Elmer Rice 5) Harold Clurman 6)Auriol Lee 7) Thornton Wilder 8) Richard Whorf 9) William Saroyan 10) Rachel Crothers 11) William A. Brady 12) Arthur Hopkins 13) Irwin Shaw 14) **Leaves of Grass** 15) Walt Whitman 16) Christopher Morley 17) William Rose Benet 18) Boris Aronson 19) Paul Bowles 20) **Tom Sawyer and Huck Fin** 21) Mark Twain 22) Carl Sandburg 23) **Poetry Magazine** 24) Harriet Monroe 25) Vachel Lindsay 26) Edgar Lee Masters 27) Ben Hecht 28) Slapstick Comedies 29) Mack Sennett 30) Hal Roach 31) Harry Langdon 32) Snub Pollard 33) Newsreel 34) Vaudeville 35) Burlesque 36) Honky-tonk 37) Comic Strip 38) Baseball 39) Football 40) Track 41) Radio 42) Movie Love.

(Շար. Բ. էջէն)

գծանկարչական (շարժանկարչական) *եւ մէկը տիկնիկային* (տես՝ կցուած փլըմերի ցուցակը)։ *Խաղարկային ֆիլմերը միւսներին՝ գծանկարչականին եւ տիկնիկայինին համեմատելիս, պիտի նկատենք, որ վերջիններս առաւել յաջող պատկերացումով են մօտեցել Սարոյեանի աշխարհին։ Այդուհանդերձ դժբանէ բոլորն էլ նկարահանուել են հեղինակին խորթ ցենարների հիման վրայ։ Գծանկարչական առաջին ֆիլմը՝ ՆՈՒՆԵՆԻՆԵՐԸ, պատումի ոճը խորամանկօրէն խեղաթիւրել, անյարիր կերպով կռունկ երգին է կցել ու հայրենիքից դուրս պանուող հողը, նռնենիների համար, անապատ եւ չերեր յայտարարելով, բովանդակութիւնը ժամանակի քարոզչութեանն է յարմարեցրել։ այն ինչ Սարոյեանը գրել է՝ ոչ մի խօսք չասացիւիֆ, որովհետեւ ասելու շատ ու շատ բան ունէիւիֆ, բայց դրա համար բառեր չկային։ Երկրորդը՝ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԻՆ, յաջող պատկերային ոճ ունի։ Սակայն դրութիւնը այստեղ եւս խեղաթիւրուած է։ Օրինակ՝ բնագրում կայ Աչֆերդ գոցիր, բայց չֆնես։ Ֆիլմում լսում ենք Աչֆերդ չգոցես, որը միանգամայն տարբեր բան է յուշում։ Լսում ենք նաեւ ճամբորդի հօրեղբօրը վերագրուած այս խօսքը՝ ես հող ունէի, աճուն։ Սա նախորդ ֆիլմի պէս, Սփիւռքահային Սարոյեանին անպատկան խօսքով ներկայացնել է։ Կան ուրիշ անյարիր միջամտութիւններ եւս։ Երրորդ ֆիլմը՝ ՏԱՆ ԽԱՂԱՂ ՀՈՎՏՈՒՄ, անտեղի յաւելումով խոսում է ծիրանի մասին։ Փոփոխութեան է ենթարկել նաեւ Սարոյեանի յիշած, հայ դէմքերի անունները։ Օրինակ՝ ապատագրական չարժումների վիպասան Րաֆֆին, ֆիլմի հեղինակները դարձրել են Վարդան Մամիկոնեան։ Մի դէմք, որն Բ. Աչխարհամարտից յետոյ, զրկուած իր պատմական կրօնական լիցքից, տարբեր բովանդակութեամբ, վերըսաին ժողովրդականացուել էր սովետական Հայաստանում։ Տիկնիկային ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂՈՒՄ-ը նիւթ ունի Ա. աչխարհամարտի օրերը։ Անկախ նրանից, որ կցուած երաժշտութիւնը անտեղի եւ յաւելեալ չեշտ է պարտադրում պատումին, տիկնիկային ոճը չատ յարմար է Սարոյեանին։ Ժամանակագրական ու բովանդակութեան անյարիր միջամտումները ներկայ են նաեւ այս գործում։ Օրինակ՝ բուն պատմուածքում յիշատակուած է Զարլի Զափլինի ՁԷՆՓՆ Ի ՈՒ-ը[15]. Ֆիլմի ձայներիզը մեզ յուշում է Ոսկի Փնտռողները[16] ֆիլմի մէկ դրուագը։*

ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ

Փոքր տարիքից ես գրել սկսեցի անիմաստութիւնից, անօգտակարութիւնից, անինչանակութիւնից, անկարեւորութիւնից, աղճատութիւնից, ստրկութիւնից, վատառողջութիւնից, յուսահատութիւնից, խեղութիւնից եւ բոլոր տեսակի անգրաւիչ, բնական ու անխուսափելի բաներից խոյս տալու համար։ Ես յաջողել եմ իմ խեղութիւնը բաւականին արդիւնաբեր կերպով ծածկուած պահել։ Գրել է Սարոյեանը։ Նա իր Խնդալիքը[17] վէպը, յոռետես լինելու բերումով, հիւանդագին եւ ճնշիչ գործ է համարել։ Ցաւել է, որ այնտեղ բացակայ է ժպիտը։ Հետաքրքիր է, հէնց այդ գրութեան հիման վրայ իրագործուած ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ ֆիլմում է, որ առաջին անգամ լինելով, Սարոյեանի արձակի հոսքին համապատասխան, պատկերային դպայուն լեզու ու ոճ է մշակուել։ Բեմադրիչը՝ Անդրէյ Զուագինցեւ[18], ուշիմօրէն չարժարուեստի լեզուով ապրեցրել, բացայայտել ու հնչեցրել է Սարոյեանի վէպի խորքը։ Նա զուսպ միջոցներով, առանց որեւէ զգացամոլ հնարքի, յաջողել է մեզ հաղորդել հեղինակի դառնութիւնն ու տագնապը։ Անտարակոյս մինչ օրս, ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ-ը, Սարոյեանի գրութիւնից քաղուած ամենայաջող իրագործումն է չարժարուեստում։ Յատկապէս պիտի ընդգծենք, որ ֆիլմի եւ վէպի միջեւ գոնուող տարբերութիւններն այստեղ գործում են, հեղինակի գրական դպացական հոսքին ու լեզուին ոչ թէ հակառակ, այլ չարժարուեստի կըծով ազնուօրէն, ապրեցնում ու բացայայտում են Սարոյեանի խենթութեան հասած մղումն ու թաքուն թախիծը։ Դիտողը, առաջին անգամ լինելով, յատակօրէն տեսնում է գրողի իւրայատուկ, ոչ դրամատիկ հոգեբանական ընթացք հետեւող ոճն ու զգացումը, որն բխել է խորապէս ապրուած, զգացուած վիճակների խորքից և որ վերծ է ըստգայացունց դրուագներ պատկերելու միտումից։ Սարոյեանի գրականութիւնը մաքի, զգացմունքի չարժման չարունակական հոսքն է։ Մի բան, որ խիստ յարմար է չարժարուեստին։ Ստեղծագործութիւնը արուեստ է, ոչ թէ պատմութիւն, իսկ արուեստը երգից է սերում։ Եթէ ցոյցիսկ դա ատելութեամբ լեցուն արուեստ է, միեւցոյն է, երգից է սերում։ /.../ Արուեստի ճշմարտութիւնը զգացմունքի ճշմարտութիւնն է. ոչ բանականութեան[19]։ Գրել է նա։

ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ-ը նկարահանուել է Եւրոպայի մի քանի երկրներում։ Այն մեծապէս գնահատուեց 2007ի Գաննի Փառատօնում որպէս ռուսական արտադրութիւն եւ պարգեւատրուեց լաւագոյն դերասանի մըրցանակով։ Ֆիլմը, որ անմիջապէս ներառուել էր Հայաստանի Ոսկէ Ծիրան Փառատօնում, արհամարհուեց այնտեղ։ Սա ինքնին կրկին հաստատում էր թէ Սարոյեանի բուն արժանիքների նկատմամբ, Հայաստանում ինչպիսի անտարբերութիւն կայ եւ ընդհանրապէս որքան մակերեսայնօրէն է նաև ընկալուել միչտ։ Երբ Սարոյեանը կեանքի վերջին տարիներում՝ 1976-ին, կըրկին Սովետական Հայաստան այցելեց, մերժեց Վարդգէս Համազասպեանի հրաւէրը, որ 1978ին այնտեղ, պաչտօնապէս իր ծննդեան 70ամեայ յոբելեանը տօնուի։ Միեւնոյն օրերին, կինոյի Տաճը մի չարք հայկական ֆիլմեր դիտելուց յետոյ, նա ֆիլմաչխատողներին հետեւեալ հարցն ուղղեց։ «Ի՞նչ է ձեր նպատակը»։ Մի հարց, որ ի զօրու է դեռ մինչեւ այսօր։

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Փ ա ր ի զ
Ապրիլ-Մայիս 2008

Ծանօթ.

1) *Բարի Հսկան–Հանդիպումներ Ուիլիըմ Սարոյեանի հետ Լ. Վահագն Դաւթեան* (*Սովետական Գրող, Երեւան* 1979) *էջ* 163։

2) The Daring Young Man on the Flying Trapeze (NY, Random House; 1934).

3) Howard Estabrook.

4) Clarence Brown.

5) Clarence Brown : **Garbo & Beyond;** by Scott Eyman — **The Velvet Light Trap,** N°18, Spring 1978.

6) Thornton Wilder.

7) Our Town.

8) H. C. Porter.

9) James Whale.

10) SIGHT & SOUND (1967 / 1968, London).

11) *ԻՆՁԻ ՀԱՄԱՐ Է ԿԻՆՕՆ, Սովետական Արուեստ*, 1, 1961։

12) Andrei Simonov.

13) Boris Yachin.

14) *Սովետական Արուեստ*, 8, 1988։

15) Shoulder Arms (1918).

16) Gold Rush (1925).

17) **The Laughing Matter** (Doubeday, N.Y., 1953).

18) Andrei Zviaguintsev.

19) W. Saroyan, **Razzle-Dazzle** (Harcourt, Brace&Co., N.Y., 1942), p.125.

ՑՈՒՑԱԿ՝

ՈՒԻԼԻԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱՅ ՆԿԱՐԱՀԱՆՈՒԱԾ ՖԻԼՄԵՐԻ

(Ընդգրկուած է միայն շարժարուեստի մարզում ցկարահանուածը։ Բացառուած է հեռուստատեսութեան համար արտադրուածը)

Հոլիվուտեան արտադրութիւններ (ԱՄՆ)

Կարճամետրաժ (խաղարկային)՝ Կ(Խ)
— The Good Job
(ԼԱՒ ԳՈՐԾ) (1942)
director : William Saroyan.

Երկարամետրաժ (խաղարկային)՝ Ե(Խ)
— The Human Comedy
(ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ)
(1942)
starring : Mickey Rooney
director : Clarence Brown; 117 min.

Ե(Խ) — The Time of Your Life
(ԿՅՈ ԿԵԱՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ) (1948)
starring : James Cagnay and Jeanne Cagney
direction : H. C. Potter; 101 min.

Կ(Խ) — Hello Out There
(ՀԷՅ, Ո՞Վ ԿԱՅ) (1949)
starring : Henry Morgan and Marjorie Steele
director : James Whale; 40 min.

Սովետական արտադրութիւններ (ՍՍՄ)

Կ(Խ) — Hello Out There
(ՀԷՅ, Ո՞Վ ԿԱՅ) (1963)
directors : Boris Yachin, Andrei Smirnov; 40 min.

Սովետ. Հայաստանի արտադրութիւններ (ՍՍՀՄ)

Ե(Խ) – ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է (1975)
Դերակատարներ՝ Սօս Սարգսեան, Իգնատի Սմոկտունովսկի
բեմադրիչ՝ Լեւոն Գրիգորեան. 70 րոպէ։

Կ(Խ) – ՀԷՅ, Ո՞Վ ԿԱՅ ԱՅՆՏԵՂ (1979)
դերակատարներ՝ Ա. Պոզօչեան, Մ. Սէթխանեան
բեմադրիչ՝ Մարատ Վարժապետեան. 48 րոպէ։

Կ(Խ) – ՎԱՐՍԱՎԻՐԸ, ՈՐԻ ՓԵՌՈՒ ԳԼԼՈՒԽԸ ԿԾԵԼ–ՊՈԿԵԼ ԷՐ ՎԱՐԺԵՑՐԱԾ ՎԱԳՐԸ (1983)
դերակատարներ՝ Դ. Սարգսեան, Մ. Զաքոյեան
բեմադրիչ՝ Վ. Մելքոնեան. 18 րոպէ։

Կ(Խ) – 1854 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԱՄԵՆԱՑՈՒՐՑ ՁՄԵՌԸ (1988)
դերակատարներ՝ Մ. Զանիբեկեան, Ա. Գասպարեան
բեմադրիչ՝ Վ. Մելքոնեան. 18 րոպէ։

Կարճամետրաժ (Գծանկարչական)՝ Կ(Գ)
Կ(Գ և Տ) – ՆՌՆԵՆԻՆԵՐԸ (1987)
բեմադրիչ՝ Իւ. Մուրադեան. 9 րոպէ։

Կարճամետրաժ (Տիկնիկային)
Կ(Գ և Տ) – ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂՈՒՄ (1989)
բեմադրիչ՝ Գ. Մարտիրոսեան. 10 րոպէ։

Կ(Խ) –ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԻՆ (1990)
բեմադրիչ՝ Իւ. Մուրադեան. 9 րոպէ։

Կ(Գ) – ՏԱՆ ԽԱՂԱՂ ՀՈՎՏՈՒՄ (1991)
բեմադրիչ՝ Իւ. Մուրադեան. 9 րոպէ։

Ռուսական արտադրութիւն

Ե(Խ) — Izgnanie / Le Bannissement / (Արտաքսում), (2007)
starring : Konstantin Lavronenko, Maria Bonnevie
director : Andrei Zviaguintsev; 150 min.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 8
MARDI
8 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENHEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթավերջի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83e ANNEE — N° 21.996
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.996

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԻՒ. ԷՄ. ՓԷ. խումբին նախագահը՝ Ժ.-Ֆ. Գոփէ նոր առաջարկ մը պատած է Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան համար (դԷխաւոր հարցը Թուրքիոյ կը վերաբերի)։ Գոփէ կը խորհի թէ հանրաքուէն հիմնական կանոն է, բայց այն պարագային, եթէ երկու ժողովներ դիմում ընեն պետութեան ղեկավարին։ Այս պարագային, նախագահին կը մնայ երկու լուծումներէ մէկը ընտրել՝ հանրաքուէ կամ խորհրդարանական ելք (ամէն մէկ ժողովի քուէարկութիւնը 2/3ի մեծամասնութեամբ)։ Եթէ այս լուծումը չգտայ, հանրաքուէն պարտադիր կը դառնայ։ Գոփէի այս առաջարկը չէ ընդունուած, բայց Սարքոզի իր հաւանութիւն տըւած է։

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ Ցուլիս 5ին ելոյթ ունենալով ԻՒ. ԷՄ. ՓԷ.ի Ազգային խորհուրդի նիստին բաւական ձախաւեր արտայայտութիւն մը ունեցած է, որ աղմուկ բարձրացուցած է։ Աւրդարեւ, նախագահը վիաստը տալու համար որ Ֆըրանսան փոխուած է, «չատ աւելի արագ եւ չատ աւելի խորապէս քան ինչ որ կը կարծուի» չեշտած է.— «Ակլեա երբ դարձադուլ մը կայ Ֆրանսայի մէջ, ոչ ոք կ'անդրադառնայ»։ Անկասկած ինք չանդրադարձաւ։ Բայց, նման նախադասութիւն մը, որ «դրգռութիւն» նկատուեցաւ ձախին եւ սենատքաներուն կողմէ, չէր կրնար անտեսուիլ։ Ցուլիս 6ին, Գլօտ կէտն փորձած է բացատրութիւն մը գտնել եւ ըսած է թէ նախագահը կ'ուզէր պարզապէս հաստատել թէ սենոքաներու հետ կապեր կան, մթնոլորտը փոխուած է։

ՖիԳՈՆ, որ կարգ մը ֆրանսացի այլ անձնաւորութիւններու հետ Քէպէք կը գտնուէր, քաղաքին 400ամեակին առթիւ, անխոհեմ նախադասութեամբ մը վիրաւորած է Գանատացիները։ Ֆրանսայի նախարարապետը, ոգեկոչելէ ետք ոտ կոլի «կեցցէ՛ ազատ Քէպէքը» (1967), քանիցս «երկիր» որակումը գործածած է խօսելով Քէպէքի մասին եւ տռիպուած եղած է բացատրել յետագային, որ «երկիր»ը տարբեր իմաստներ ունի եւ իր նախադահած ընթանին օրինակը տուած է, ըսելով՝ «մեր մօտ, երկիր մը այն վայրն է ուր դիւղացիներ կան» եւ աւելցուցած է թէ չէ եկած դիւանագիտական միջադէպ մը ստեղծելու։

ԻՆԿՐԻՏ ՊԼԷՄԱՆՔՈՒԻՒԻ ազատագրումը զանազան տարրերակներու առիթ տուած է եւ բաւականէ մը ծագած է, առաջին առթիւ երբ Զուիցերացիները յայտնած էին թէ 20 միլիոն տոլարի փըրկագին մը վճարուած է ՖԱՐՔ–ին։ Ասկէ զատ, Իսրայէլացիները կը յայտնէին որ կենսական դեր խաղացած են եւ իրենք պատրաստած են գոլոմպիայի իրենց պաշտօնակիցները, ազատագրման գործողութեան համար։ Իսրայէլցի մասնագէտներ «գոլոմպիական ինթիֆատ մը» մկրտած են գործողութիւնը յիշեցնելով Իսրայէլացիներու կատարած ազատագրումը 32 տարի առաջ ինթիֆատ (Ուկանտա), երբ փրկեցին Էօ–Ֆրանսի մէկ օդանաւին 244 ճամբորդները, որ առեւանգուած էր Պաղեստինցիներու կողմէ։ Ինչ կը վերաբերի Ի. Պլէմանքուռի, բժշկական քննութիւնները ցոյց տուին թէ առողջապահական ոչ մէկ հարց կայ, միայն հանգիստի պէտք ունի։ Քանի մը օրէն վատիկան կ'երթայ, նախապէս պատուոյ լեգէոնի չքանչանը կը յանձնուի պատուոյ մը տեղեակ։

ԹՈՒՐՔԻՍ

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ԶՕՐԱՎԱՐ ԾԱՆՕՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

«Էրկէնէքոն» կազմակերպութեան հետաքննութեան չրջանակին մէջ հակողութեան տակ առնուածներէն տասը հոգի բանտարկուած է. անոնց մէջ կան հանդիսատեան կոչուած երկու զօրավար եւ այլ պինուորականներ։ Երկու զօրավարները ամբաստանուած են պետութեան ապահովութեան ու սահմանադրական կարգերու դէմ մեղանչած ըլլալով։ Առաջին հարցաքննութենէ մը ետք անոնց թղթածրարները փոխանցուած են ծանր պատիժներուատեանին։ Անոնց ամբաստանութեան մէջ տեղ գտած է «զինեալ կազմակերպութիւն ստեղծելու եւ դեկավարելու» յանցանքն ալ, որով անոնք կրնան ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուիլ։

Բանտարկուած զօրավարներէն Շ. Էրուչկուր ամբաստանուած է Ցուլիս 7ին տրիւնալի յեղաշրջում մը ծրագրելով. կ'ըսուի թէ կը պատրաստուէր երկրին մէջ այնպիսի կացութիւն մը ստեղծելու որ բանակը հարկադրուած ըլլար միջամտելու։

իբրեն Ն. Սարքոզիի կողմէ, Ցուլիս 14ի առթիւ։

ԹՈՒԻՒՈՑԻ մէջ, Ցուլիս 7ին բացուեցաւ Ժէ–8ի վեհաժողովը որու վերջին անդամ կը մասնակցի Պուշ եւ առաջին անդամ՝ Մէրվէդեւ։ Համաշխարհային տնտեսական վիճակը կը հաստատէ որ ժողովը կը բացուի տապնապի մթնոլորտի մը մէջ։

ՄԱՔ ԳԷՑՆԻ ընտրապայքարի պատասխանատուն՝ Ջարլիզ Պլէք չէ վարանած յայտարարելու՝ «Ահաբեկչական արարք մը ամերիկեան հողամասին վրայ կը նըպաստէ Մաք Գէյնի...»։

ՔԱՊՈՒԼի (Աֆղանիստան) մէջ, Ցուլիս 7ի առաւօտուն քամիքաղ մը ռճրափորձ մը գործած է Հնդկաստանի դեսպանատան մօտ։ Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 40 մեռեալ կար եւ 140 վիրաւոր։

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԻ մէջ (Փաքիստան) Ցուլիս 6ին ռճրափորձ մը գործուած է խամապաչաններու ցոյցի մը աւրտին։ Ահաբեկիչ Թիրախը ոստիկաններու խումբ մըն էր, որ կը հսկէր ցոյցին։ Առնուազն 11 ոստիկան մեռած է։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆԻ յարաբերութիւնները այնքան լարուած են, որ պատերազմի մը հեռանկարն իսկ չէ բացառուած։ Վրացական իշխանութիւնները յայտարարած են Ցուլիս 6ին, որ հինգ պայթումներ պատահած են Աբխազիոյ եւ Վրաստանի տնտեսանին վրայ եւ կրակոցներ եղած են նաեւ Հարաւային Օսեթիա։ Ցուլիս 5ին ալ հրացանաձգութենէ մը 3 հոգի մեռած է ըստ Օսեթիոյ իշխանութիւններուն։ Նման պարագաներու կողմերը իրարու վրայ կը նետեն պատասխանատուութիւնը։ Ռուսաստանի պաշտպանութեան նախարարը ամբաստանած է Վրաստանը որ կը պատրաստուի միջամտելու բռնի ուժով, վերադրաւելու համար կորսնցուցած հողամասերը։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ընձեռած են Իրաքի 7 միլիառ տոլարի պարտքը եւ դեսպան մը նշանակած են Պաղտատ։ Զօրակցութեան այս արարքով ողջունուած է նախարարապետ Նուրի ալ–Մալիքիի այցելութիւնը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԸ

Ընդդիմութեան Ցուլիս 4ի ցոյցին ընկերվարները ոստիկանութեան հետ վերջին պահու սակարկութենէ մը ետք թոյլ տրուած է բարձրանալու Մատենադարանի հրապարակը։ Ներկայ եղած է չուրջ տասը հազար հոգի, երեւնալէն զատ նաեւ մարզերէն. այս վերջինները զանգատած են որ իրենց մայրաքաղաք հասնիլը խոչընդոտուած է։

Լ. Տէր Պետրոսեան ելոյթ ունեցած է, անդամ մը եւս խստօրէն քննադատելով Ռ. Քոչարեանը եւ զայն ամբաստանելով Մարտ 1ի սպանութիւններուն պատասխանատուութեամբ։ Պահանջած է որ չարք մը դեկավար դէմքեր, ի միջի այլոց դվխաւոր դատախազը, պաշտօնանկ ըլլան. եթէ այս պահանջը չկիրարկուի, չարժումը պիտի պահանջէ նախագահ Ս. Սարգսեանի հրաժարականը։

Լ. Տէր Պետրոսեանի ելոյթին մեծ մասը յատկացուած է Ռ. Քոչարեանի պաշտօնավարութեան տասնամեակին ծանրացնելու մեղքերը չեշտելու։ Նախկին նախագահը որ ներկայի ընդդիմութիւնը կը դեկավարէ, ըսած է թէ իր յաջորդին ընտրութիւնը օրինաւոր չէր, 1999 Հոկտեմբեր 27ով զայն ամբաստնդեց, երկիրը աւտարկապետութեան վերածեց, կեղծեց իր օրով կատարուած բոլոր ընտրութիւնները, զարկ տուաւ կաշառակերութեան ծաւալումին, պատճառ եղաւ մօտ հինգ հարիւր հազար հոգիի արտագաղթին, ռազմավարական հիմնարկներ տուաւ Ռուսաստանին, չօգտագործեց Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծումի քանի մը նպաստաւոր առիթներ, առաւել խորացուց հայեւթուրք յարաբերութիւնները։ Ցեղոյ մխիթարուն արդէն բարդ վիճակը։ Ցեղոյ մխիթարը ամփոփելով ըսած է. «Ռ. Քոչարեան աւուրով ոմն բռնապետ, երկիցս ապօրինաբար բազմելով հանրապետութեան նախագահի աթոռին, իր գահակալութիւնը սկսեց եւ աւարտեց արիւնահեղութեամբ, Հայաստանը վերածեց աւազակապետութեան, եւ ի չիք դարձուց Ղարաբաղի խնդրի հայանպաստ լուծումը»։ Ցեղոյ չէշտած է թէ այս նախադասութեամբ պատմութիւնը պիտի քննադատէ Ռ. Քոչարեանի նախագահութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի Ս. Սարգսեանին, Լ. Տէր Պետրոսեան ըսած է թէ սառցած ծանր ժառանգութեան բեռէն ազատելու համար ան պարտի կտրուկ միջոցներու ձեռնարկել եւ քանի որ չի ձեռնարկեր, ենթադրելին այն է որ կամ կաշառեան տէրը չէ, կամ տարիներով աւազակապետական համակարգին մէջ կեղրոնական տեղ գրաւած ըլլալով չի կրնար թօթափել այդ համակարգին կապանքները։

Ցոյցը աւարտած է ժամը 23ի մօտ. անկէ ետք դէպի Հիւսիսային պողոտայ երթ տեղի ունեցած է, որուն ընթացքին կրկին հնչած են «Սերժիկ հեռացի՛ր»ը եւ «Լեւոն նախագահ»ը։

Ընդդիմութեան ներկայացուցիչներէն Լ. Զուրաբեան յայտարարած է թէ մինչեւ Օգոստոս 1 որ յաջորդ ցոյցին համար որոշուած թուականն է, Հիւսիսային պողոտային վրայ նստացոյցի կը ձեռնարկեն։ Ըսած է նաեւ թէ յաջորդ ցոյցին արժեւորումը կը կատարեն Ս. Սարգսեանի պաշտօնավարման առաջին հարիւր օրուան։ Կը պատրաստուին նոյն ատեն ստորագրահաւաք մը ձեռնարկել ու բոլոր հարցերուն մասին իրենց լուծումները ներկայացնել։

* * *

ՀՑԴ ՀԱՄԱԶԱՑՆ ԶԷ

Ազգային ժողովի Հ.Ց.Դ. խմբակցութեան քարտուղար Արտաշէս Շահպազեան Ցուլիս 4ին անդրադարձած է հայեւթուրք յարաբերութիւններուն մասին նախագահ Ս. Սարգսեանի Մոսկուայի մէջ ունեցած արտայայտութեան։ Ըսած է թէ իրենք թաղմիցս յայտարարած եւ բացատրած են թէ ճիշդ չեն գտներ հայեւթուրք պատմաբաններու յանձնաժողով ստեղծելու գաղափարին ընդառաջելը։ «Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման գործընթացը բաւականին առաջ է գնացել, տարբեր երկրներ այն ընդունել են եւ ճիշդ չէ կասկածի տակ դնել այն» ըսած է ան։ Մտահոգիչ նկատած է Ս. Սարգսեանի պատրաստակամութիւնը, աւելցնելով որ իրենք այդ տեսակէտին համաձայն չեն։

Հ.Ց.Դ., ըստ նոյն աղբիւրին իր վերջնական կեցուածքը կը յայտնէ նախագահին ելոյթը ամբողջութեամբ քննարկելէ ետք։

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀՐԱՒԻՐԱՒ Է Ա. ԿԻՒԼԸ

Նախագահին մամուլի քարտուղար Ս. Ֆարմանեան տեղեկացուցած է թէ Ս. Սարգսեան պաշտօնական հրաւէր ուղղած է Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին, ներկայ ըլլալու Սեպտեմբեր 6ին Երեւանի մէջ տեղի ունենալիք Հայաստան – Թուրքիա Ֆութպոլի մրցումին։

* * *

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Ցուլիս 5ին նշուած է Սահմանադրութեան օրը։ Սահմանադրական տեսանին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր ընդունելութիւն։ Նախագահ Ս. Սարգսեան եւ վարչապետ Տ. Սարգսեան չնորհաւորական ուղերձներ հրապարակած են։

Սահմանադրութիւնը ընդունուած էր 1995 Ցուլիս 5ին ժողովրդական հանրաքուէով։ Ցեղոյ, տասը տարի ետք, 2005 Նոյեմբեր 27ին նոր հանրաքուէով վաւերացուած էին անոր մէջ կատարուած փոփոխութիւնները։ Հանրաքուէի տարեդարձին օրը արձակուրդ է երկրին մէջ։

* * *

ԱՐԿԱԾԻ ՁՈՀԵՐ

Ցուլիս 5ին Երեւան – Սեւան կառուղիին վրայ ինքնաշարժ մը ձորը գլորած է։ Փրկարարները արկածեալ կառքէն դուրս բերած են 27 տարեկան երեւանցի Ս. Յաչատրեանի դիակը։ Կառքին վարորդն ու երեք միւս ճամբորդները փոխադրուած են հիւանդանոց։

Ցուլիս 7ի առաջին ժամերուն ալ Երեւանի մէջ երկու կառք բախում ունեցած են, պատճառ ըլլալով մէկ հոգիի մահուան։ Վիրաւորուած ուրիշ մըն ալ հիւանդանոց փոխադրուած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔՐՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Այս օրերուն Թուրքիոյ մէջ ազգայնական տարրերու եւ բանակին, աթաթիւրքեան գաղափարականին դէմ կրօնամէտ ճակատին նոր հետապնդումը օրակարգի նիւթ է, հակողութեան տակ առնուած մօտ երեք տասնեակ դէմքերով, որոնց մէջ կան բարձրաստիճան զինուորականներ. նոյն տաեն քրտական մամուլին մէջ(*) հրապարակուած փաստաթուղթ մը ցոյց կուտայ թէ հակազդիր այդ բեւեռները հարկաւոր պարագաներուն միաբանելու ի՛նչ կարողութեան տէր են:

Այդ փաստաթուղթը կը մատնէ քրտական հարցին մէջ Թուրք կառավարութեան մտայնութիւնները. խորագրուած է. «Անվտանգային գործունէութեան դէմ կիբարկութեան ծրագիր» ու «Գաղտնի» մակագրութեամբ ղրկուած քրտաբնակ չրջաններու բոլոր կուսակալութիւններուն: Ձայն ձեռք անցուցած է «Լուրերու եւրատեան գործակալութեան»էն Տիյարպէքիրի թղթակից Տէնիզ Ֆըրաթ:

Ծրագիրը կուսակալութիւններուն կողմէ ղրկուած է դատախազութիւններուն, արհեստապետական բարձրագոյն վարժարաններու տնօրէնութեան, ժանտարմի հրամանատարութեան, ապահովութեան տնօրէնութեան, պետական բոլոր մարմիններուն: Կցուած գրութեամբ մը ըսուած է թէ նպատակը ՓՔՔ-ի գործունէութեան դէմ կանխազգուշութեան դիմել է եւ պահանջուած որ ամէն մարմին չորս ամիսը անգամ մը իր ըրածին տեղեակ պահէ կուսակալութիւններ:

Քանի մը մասերու բաժնուած ծրագիրին ամէնէն ցնցողը «Ընկերային կանխազգուշութիւններ» խորագրուած գլուխն է: Հեռաձայները այդ գլխուն տակ ամփոփուածներէն քաղուած են.

— Ապահովել որ երախաները կարգին թրքերէն սորվին եւ փոքր տարիքէ ընդգրկուին կրթական համակարգին մէջ:

— Շրջանի երախաներուն կրթական ամէն մակարդակի վրայ կըրթաթոշակ ու ձրի գիշերօթիկի պայմաններ տրամադրել:

— Ահաբեկչական կազմակերպութիւններու մասին աշակերտները իրազեկ դարձնելու նպատակով բոլոր վարժարաններուն, հանրակացարաններուն մէջ դասախօսութիւններ, դիտական հաւաքներ ու այլ բնոյթի գործունէութիւն կազմակերպել:

— Կանոնաւոր հսկողութեան տակ պահել նախակրթական չրջանային դիւերօթիկ վարժարանները ու Ազգային կրթութեան նախարարութեան նպատակներն ու ձգտումները իրականացնելու անկարող նկատուած դեկավարներուն դէմ պաշտօնազրկումին հարկաւոր ձեւակերպութեան ձեռնարկել:

— Առնել նախազգուշական միջոցներ, որոնք յատկապէս այդ վարժարաններուն մէջ չքացնեն քանդիչ անջատողական զաղափարականով կազմակերպութիւններու հոգեբանական հեղինակութիւնը:

— Թրքերէն գրել-կարդալու դասընթացքներ կազմակերպել թրքերէն չգիտցող կիներու եւ երախաներու համար ու այդ գործունէութիւնը տանիլ կրթական օրակոչի մը բնոյթով:

«Կիբարկութեան ծրագիր»ով հրահանգուած է ճնշումի տակ պահել, ի հարկին լռեցնել քրտական լրատուները: Այդ բաժնին մէջ կ'ըսուի ի միջի այլոց.

— Հանրութեան պէտք է բացատրել քրտական լրատուներու կոպը ահաբեկչական անջատողական կազմակերպութեան հետ:

— Այն նկատումով որ նոյն լրատուները ահաբեկչական կազմակերպութեան բանբերն են ու երկրին միութիւնը, միասնականութիւնը թիրախ առած հրապարակումներ կ'ունենան, յարմարագոյն առանններուն դիմել հարկաւոր նախաձեռնութիւններով:

— Հարկաւորը ընել, որպէսզի Թուրքիոյ հեռատեսիլի ու ձայնասփիւռի յայտագիրները երկրին ամէնէն հեռաւոր անկիւններուն մէջ ալ կարելի ըլայ դիտել ու լսել. իսկ խնդրոյ առարկայ չրջանին ուղղուած սփոռումները պիտի պատրաստուին այնպիսի միջուկով որ չահագրգռեն տեղարնակ ժողովուրդը:

— Պիտի խրախուսուին պետական քաղաքականութեան դուգահեռ սփոռումներ կատարող ձայնասփիւռի ու հեռատեսիլի մասնաւոր կայանները. իսկ այն գօտիներուն մէջ ուր սպառնալիքը չօշափելի է, նեցուկ պիտի տրուի մասնաւոր թերթերէ, հեռատեսիլի կայաններէ ատնոնց որոնք ամբողջութեամբ կամ մասամբ թրքական, եւ կամ տեղական լեզուով, կամ խառն լեզուներով սփոռում ունին եւ կը ցոլացնեն պետական, մտայնութիւնը:

Այս քաղաքականութեան կիրարկումին համար նախատեսուած է հակողութեան համակարգ մըն ալ. ան պիտի գործէ Ձայնասփիւռ-հեռատեսիլի վերին մարմնին չրջանային տնօրէնութիւններուն եւ Ապահովութեան տնօրէնութիւններ: Ըստ չրջանակի մէջ: Այդ գլխուն մէջ կ'ըսուի օրինակ՝

— (Ակնարկումով քրտական հեռատեսիլի արեւմուտքի մէջ գործող կայանին) ազդեցիկ նախաձեռնութիւններու դիմել յատկապէս Եւրոպական երկիրներու եւ Ձայնասփիւռ-հեռատեսիլի անոնց վերին մարմիններուն, մօտ, անոր փակուած ապահովելու համար:

— Հետապնդել ահաբեկչական-անջատողական կազմակերպութեան օրաւիղ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի կայաններու յայտագիրները եւ ապահովել որ քանդիչ-անջատողական բնոյթի սփոռումներուն որուելիք պատիժները ազդեցիկ ըլլան. նաեւ Ձայնասփիւռ-հեռատեսիլի կողմէ կիրարկութեան ծրագրին նպատակին յարիր յայտագրեր պատրաստել տալ ու սփռել տանոնք:

— Զարկ տալ օրինական ու վարչական միջոցներու որոնք պիտի դործադրուին անջատողական կազմակերպութեան նեցուկ լրատուներու յայտագրերուն մասնակցող արուեստագէտներու, գիտնականներու, պետութեան դեկավար չրջանակէն պաշտօնատարներու, մտաւորականներու, հիմնարկներու ներկայացուցիչներուն եւ նոյն կարգի անձերու դէմ:

Անդրոյ առարկայ ծրագիրը մինչեւ իսկ նկատի ունեցած է մեռեալ ները... Հոն ըսուած է.

— Ահաբեկչական-անջատողական կազմակերպութեան պետականողնե-

ՍԵՐՆԴՊՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Անհատ մարդու նման ազգերն ալ կը ծերանան եւ կը մեռնին, վերջ տալով իրենց ֆիզիքական գոյութեան, բայց հասուած մը գրաւելով մարդկային պատմութեան մէջ՝ դրական, ժխտական, կամ աննկատելի ատորոգելիներով: Անոնց մէ ոմանք թէեւ չեն սրբուած ապրող ազգերու չարքէն, բայց պարպակս ծերաւայել ապարդիւն կեանք մը կ'ապրին: Կան նաեւ ազգեր, հին-հին ծերացած ազգեր, որոնք վերանորոգութեան՝ վերատին երիտասարդանալու ընթացքին մէջ են, ճիշդ այնպէս, ինչպէս մեռնելու դատապարտուած դարաւոր կաղնիի մը բունին քովն ի վեր նոր չիւեր կը ծլին՝ ապահովելու համար տեսակին չարունակութիւնը: Ահա կեանքի մէջ սերնդափոխութեան անյեղլի օրէնքն է, որ կը չարունակուի պարտադիր կերպով: Բուսական եւ կենդանական կեանքը կը հետեւի նոյն օրէնքին՝ արուի եւ էգի միացումով չարունակելու համար սերնդափոխութեան ընթացքը: Բայց ասիկա պարտադիր եւ անխուսափելի կողմն է սերնդափոխութեան օրէնքին: Իսկ մարդկային կեանքին մէջ նոյն անխուսափելի գործընթացին դուգահեռ կայ նաեւ կամովին, կամ ընտրովի սերընդափոխութեան երեւոյթը, որ կենսական է հաւաքականութիւններու եւ ազգերու ճակատագրի կերտումին համար: Այն ազգերը որոնք կը հետեւին սերնդափոխութեան ընտրովի օրէնքին կը վերանորոգուին ու կը զօրանան, իսկ անոնք որ չեն հետեւիր ընտրովի (կամաւոր) օրէնքին, կը ծերանան՝ բուսական կեանք մը քարշ տալու համար պարտադրեալ, եւ կամ, կը ջնջուին ու չ'խարհի երեսէն:

Անհատական կեանքն ալ կը հետեւի նոյն օրէնքին: Անհատներ կան որոնք ազգերուն նման չուտ կը ծերանան՝ երիտասարդ տարիքէն արդէն սպառած են: Առանք բուսական կեանք ապրողներն են առանց սահեցծագործական կարողութեան, կամ առանց նոյնիսկ բան մը ընելու ճիգի մը: Կ'ուտեն, կը խմեն, կը զբաղանան, կը յագենան կեանքէն՝ օր մըն ալ հողին տակ թաղուելով ծառայելու համար նոյն այդ բուսական կեանքին: Սահեցծագործական կարողութիւն ըսելով պարտադիր չէ որ ենթական բանաստեղծ, երաժիշտ կամ նկարիչ ըլլայ: Օրինակի համար, պարտէզ մշակելը. ծաղիկ ու բանջարեղէն մշակելն ալ ստեղծագործութիւն է, քանի որ հողին մէջ մեր ուզած հունտերը ցանելով բերք կը ստանանք: Ամուլ հողին կեանք կը ստեղծենք: Այս դասը կարգէ մարդիկ չեն ծերանար եւ, հակառակ տարիներու բեռան, նոքիով միշտ երիտասարդ կը մնան, հակազդրուելով քառատունի նոր հասած ծերերուն:

Տեսնենք թէ հայ ազգը ո՛ւր կը գտնուի այս պատկերին մէջ: Եթէ մեր բազմադարեայ գոյութիւնը նկատի առնենք, անուրանալի է որ սերնդափոխութեան բնական ու պարտադիր օրէնքին աղէկ դէպ տեսեր ենք. փաստն ալ այն է որ կան՛նք. գոյութիւն ունինք այսօր: Ընտանիք կազմեր ու բազմացել ենք, ինչ որ անխուսափելի վարկանիշ մը չապահովեր մեզի: Հայկ Նահապետի օրերէն ի վեր մնացեր ենք «փոքր ածու»: Որովհետեւ սերընդափոխութեան ընտրովի դործընթացը անտեսեր ենք, խափանելով ազգին նորոգութեան եւ հզօրացման ընթացքը:

Սփիւռքահայ կեանքին վրայ ակնարկ մը նետելով կը տեսնենք նաեւ թէ զանազան կազմակերպութիւններու դեկավարներ բազմաթիւ տարիներէ ի վեր կը մնան նոյն աթոռներուն վրայ, նորերուն՝ կորովով լեցուն երիտասարդներուն արգելք ըլլալով: Տակաւին կայ նաեւ ուրիշ ազգավնաս երեւոյթ, որ կը վերաբերի այդ աթոռներուն բազմած յմահներուն: Կ'երեւակայէ՞ք ծերացելութիւնն ու ողբալիութիւնը այս երեւոյթին, որուն հետեւանքով կ'ըլլայ լճացում ու նեխում: Այս մասին տրուած արդարացումները սուտ ու սխալ են:

Դատապարտելի երեւոյթ է նաեւ սրահներ կամ չէնքեր ողջ մարդոց անուններով կոչելը, բացի այն պարագայէն երբ բարերար մը մեծագումար նուիրատուութեամբ կը կառուցէ չէնք մը կամ սրահ մը՝ իր անունով: Ասոքը կը վերաբերի առանց, որոնք իրենց աշխատանքին փոխարէն իրենց անունով կոչել կուտան այդ կառոյցները, մինչդեռ ատիկա յետ մահու գնահատանք կրնայ ըլլալ արժանաւորներուն:

Սուտ ու սխալ է նաեւ ըսել թէ նորերը չկան: Երիտասարդները չեն հետաքրքրուած ազգային կեանքով, անոնք կլանուած են իրենց սեփական կեանքով, հարստանալու դավաճութեան փարոս, մարդկային իրաւունքներու ախոյեան, եւն., եւն. նկատուած խմբաւորումի մը մաս կազմելու: Մինչ դիւանագէտներու նոյն չրջանակը առիթ չի փախցներ ժողովրդավար ըլլալու, մարդկային իրաւունքները յարգելու, ճաշելէ առաջ ձեռքերը լուալու, լեցուն բերնով չխօսելու, ընդհանրապէս չխօսելու ազդարարութիւն ուղղելու, օրինակ՝ Հայաստանի, կամ նման այլ երկրի:

Ու այս պայմաններուն մէջ, ակներեւ է որ տակաւին երկար տաեն կը հալածուին Քիւրտերը, վայելելով արտասահմանէն անարդարութիւնները մատնանշելու, անոնց դէմ արար աշխարհին բողոքելու իրաւունքը:

Ա. ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

(*) Ենի Էօզկիւր փոլիթիքա (Յունիս 28–29)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ճեմարանի շրջափակին մէջ, Յունիս 8ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարանին, Ճեմարանի տարրական բաժինը ներկայացուցած է «Խելացի մարդը» երաժշտական թատերախաղը, գրուած հեռուղուբեամբ Յովհաննէս Թումանեանի «Անխելք մարդը» հէքեաթի թատերախաղին ներկայացումէն ետք, խօսք առած է Համազգայինի Ճեմարանին տնօրէնը՝ Տիգրան Ճինպաշեան, որ չեշտած է թէ այս ձեռնարկը տարուան մը աշխատանքի ամփոփումն է, ուր համախմբուած են արուեստի բազմատեսակ ճիւղեր եւ առիթ է հայկական մշակութային արժէքները ներկայացնելու:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազբալեան-ՀՄԸՄ» մարզամշակութային համալիրի «Հրայր Մարուխեան» սրահին մէջ, Յունիս 6ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Նիկոլ Ազբալեան մանկավարժական բաժանմունքին դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, նիւթ ունենալով «Ազգային իշխանութեան վարչամեքենան՝ ըստ ազգային Սահմանադրութեան»: Մանկավարժին առաջնորդը՝ Կիրօ Մարտիրոսեան, բարի գալուստ մաղթելէ ետք, ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Ժան Սարմանեան, Հայկազեան եւ ՍԷՆ-Ժոզէֆ համալսարաններու եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դրպրեվանքի դասախօս: Ան յայտնած է որ ազգային առաջնորդարանը ազգին հոգեւոր կեդրոնն է, սակայն կը զբաղի հոգեւոր եւ աշխարհիկ հարցերով, աւելցնելով որ առաջնորդարանը կը հոգայ ազգին պատկանող բոլոր զաւակներուն ազգային, եկեղեցական եւ կրթական կարիքները՝ ըստ ազգային Սահմանադրութեան, որ որդեգրուած է 1860 Մայիս 24ին: Նշած է, որ Ազգային Սահմանադրութիւնը խտացումն է անգիր օրէնքներուն, աւանդական սովորութիւններուն եւ Հայոց պաղատիարապաչա սկզբունքներուն: Դասախօսը մանրամասնութիւններուն անդրադարձած է Սահմանադրութեան գանազան գլուխներուն եւ բացատրութիւններ տուած անոնց մասին: Ապարտին, պատասխանած է ներկաներուն հարցումներուն:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդակ»ի խմբագրատան մէջ, կազմակերպութեամբ Թերթին խմբագրութեան, Յունիս 10ին, տեղի ունեցած է մամլոյ 12րդ լսարանը, որու նիւթը եղած է «Մշակոյթի արտացոլումը Հայաստանեան մամուլին մէջ»: Զեռնարկին, բացման խօսքը արտասանած է «Ազդակ»ի պատասխանատու խմբագիրներէն՝ Ժագ Քակոբեան: Ան նշած է որ նշեալ նիւթը քիչ ուսումնասիրուած է հայ մամուլին կողմէ, բայց, այդ մարդին մէջ հայաստանեան փորձին ներկայացումը մեծ չափով կրնայ օգտակար հանդիսանալ լիբանանահայ մամուլի ներկայացուցիչներուն ընթերցանութեան մամուլին մէջ մշակոյթի արտացոլումը ուսումնասիրելու իմաստով: Խօսք առած է օրուան զեկուցաբերը՝ Թամար Յովհաննիսեան, որ անդրադառնալով հայաստանեան մամուլին մէջ մշակոյթին յատկացուած տեղին ու դերին, դրական կերպով գնահատած է ներկայիս գոյութիւն ունեցող բարենպաստ ընթացքը: Ու մանրամասնօրէն անդրադարձած է պաշտօնական, կուսակցական թէ անկախ մամուլի մշակոյթի նուիրուած էջերուն: Նշած է սակայն թէ մամուլին մէջ, գրեթէ տեղ չունին գրիչին եւ լեզուին տիրապետող մասնագէտներու լուրջ վերլուծումներ եւ անոր պատճառն է, ըստ զեկուցին, երաժշտագէտներու, թատերագէտներու եւ արուեստագէտներու փոքրաթիւ քանակը: Զեկուցման վերջաւորութեան, Թ. Յովհաննիսեան նկատած է նաեւ, որ ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի մշակութային կեանքին անդուղարձը բաւարար չափով տեղ չի գտներ հայաստանեան մամուլին մէջ եւ ժամանակը եկած է ստեղծելու գործօն օղակ մը, կազմակերպութիւն մը, որուն միջոցաւ պատշաճ տեղեկատուութիւն մը հասնի Հայաստան եւ իր արձագանգը գտնէ մամուլի էջերուն մէջ:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազբալեան-ՀՄԸՄ» մարզամշակութային համալիրի «Հրայր Մարուխեան» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. Նիկոլ Ազբալեան կոմիտէին հանդիպում-զրոյց մը տեղի ունեցած է կեդրոնական դրամատան փոխ-կառավարիչ Ալէն Պալեանի հետ: Նիւթը եղած է «Համաշխարհային տնտեսական տագնապ եւ սղաճ. լիբանանի տնտեսական կացութիւն եւ լիբանանեան թղթոսկիի կայունացում»: Էլի Թաշճեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, արտայայտուած է Ալէն Պալեան: Ձէ ծածկած, որ ներկայիս Լիբանանի մէջ, տնտեսութիւնը չատ դժուար պայմաններու մէջ կը գտնուի եւ այդ պայմաններուն պատճառները քաղաքական եւ անտեսական են, բայց, քաղաքական ղեկավարութիւնը հեռանկար չունի երկրին հարցերուն լուծման համար: Ուրեմն, տագնապէն դուրս գալու համար, անհրաժեշտ է ղեկավարութիւն մը որ իր կարգին հեռանկար ունենայ եւ գիտնայ թէ ուր պիտի հասնի երկիրը: Ապարտին, պատասխանած է ներկաներուն հարցումներուն:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազբալեան» ակումբի «Սագօ Սարգիսեան» սրահին մէջ, Յունիս 15ին, նախաձեռնութեամբ ՀՅԴ «Իշխան» կոմիտէին եւ հովանաւորութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Գեղամ Եպիսկոպոսի, պաշտօնական բացումը կատարուած է Վանայ Իշխանին կիսանդրիին: Բարի գալուստի իր խօսքին մէջ, Սարգիս Տէր Խաչատուրեան լուսարձակի տակ առած է իրենց կամքով ու գիտակցութեամբ իրենց կեանքը ազգին մատաղ դարձուցած հերոսներուն անմահութիւնը հայ ժողովուրդին համար, նշելով որ Վանայ Իշխանին կիսանդրիին զետեղումը կը հանդիսանայ մեծարանք այդ հերոսին, որ գիտցաւ պատմութիւն կերտել իր կեանքով եւ մահով: Բացման խօսքը արտասանած է Թալին Գալայճեան, որ վեր առած է Դաշնակցութեան երախտաւոր զաւակներէն, քաջասիրտ գաղափարանուէր գործիչ, հայատրոփ մտաւորական, օրինակելի դաստիարակ Վանայ Իշխանին ներկայացուցած կարեւորութիւնը Հայոց պատմութեան և յատկապէս Հայ յեղափոխական պատմութեան մէջ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Երուանդ Փամպուքեան, որ ծանրացած է մեծ յեղափոխականին ազգանուէր կեանքին վրայ: Գեղամ Եպիսկոպոսի խօսքը կարդացած է Արսէն Քհնյ. Գասապեան: Ապարտին, չրջանի կրտսերազոյն ընկերը կատարած է Վանայ Իշխանի կիսանդրիին բացումը:

—

Publications reçues

EDGAR CHAHINE
peintre — graveur
(1874 — 1947)

BENOIT NOEL

Préface de Wanda POLAT

Editions BVR (juillet 2008)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ճեմարանի չրջափակին մէջ, Յունիս 8ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարանին, Ճեմարանի տարրական բաժինը ներկայացուցած է «Խելացի մարդը» երաժշտական թատերախաղը, գրուած հեռուղուբեամբ Յովհաննէս Թումանեանի «Անխելք մարդը» հէքեաթի թատերախաղին ներկայացումէն ետք, խօսք առած է Համազգայինի Ճեմարանին տնօրէնը՝ Տիգրան Ճինպաշեան, որ չեշտած է թէ այս ձեռնարկը տարուան մը աշխատանքի ամփոփումն է, ուր համախմբուած են արուեստի բազմատեսակ ճիւղեր եւ առիթ է հայկական մշակութային արժէքները ներկայացնելու:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազբալեան-ՀՄԸՄ» մարզամշակութային համալիրի «Հրայր Մարուխեան» սրահին մէջ, Յունիս 6ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Նիկոլ Ազբալեան մանկավարժական բաժինին դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, նիւթ ունենալով «Ազգային իշխանութեան վարչամեքենան՝ ըստ ազգային Սահմանադրութեան»: Մանկավարժին առաջնորդը՝ Կիրօ Մարտիրոսեան, բարի գալուստ մաղթելէ ետք, ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Ժան Սարմանեան, Հայկազեան եւ ՍԷՆ-Ժոզէֆ համալսարաններու եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դրպրեվանքի դասախօս: Ան յայտնած է որ ազգային առաջնորդարանը ազգին հոգեւոր կեդրոնն է, սակայն կը զբաղի հոգեւոր եւ աշխարհիկ հարցերով, աւելցնելով որ առաջնորդարանը կը հոգայ ազգին պատկանող բոլոր զաւակներուն ազգային, եկեղեցական եւ կրթական կարիքները՝ ըստ ազգային Սահմանադրութեան, որ որդեգրուած է 1860 Մայիս 24ին: Նշած է, որ Ազգային Սահմանադրութիւնը խտացումն է անգիր օրէնքներուն, ազգանուէր եւ հայրենասիրական սովորութիւններուն եւ Հայոց պաղատիարապաչա սկզբունքներուն: Դասախօսը մանրամասնութիւններուն անդրադարձած է Սահմանադրութեան գանազան գլուխներուն եւ բացատրութիւններ տուած անոնց մասին: Ապարտին, պատասխանած է ներկաներուն հարցումներուն:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդակ»ի խմբագրատան մէջ, կազմակերպութեամբ Թերթին խմբագրութեան, Յունիս 10ին, տեղի ունեցած է մամլոյ 12րդ լսարանը, որու նիւթը եղած է «Մշակոյթի արտացոլումը Հայաստանեան մամուլին մէջ»: Զեռնարկին, բացման խօսքը արտասանած է «Ազդակ»ի պատասխանատու խմբագիրներէն՝ Ժագ Քակորեան: Ան նշած է որ նշեալ նիւթը քիչ ուսումնասիրուած է հայ մամուլին կողմէ, բայց, այդ մարդին մէջ հայաստանեան փորձին ներկայացումը մեծ չափով կրնայ օգտակար հանդիսանալ լիբանանահայ մամուլի ներկայացուցիչներուն ընթերցանութեան մամուլին մէջ մշակոյթի արտացոլումը ուսումնասիրելու իմաստով: Խօսք առած է օրուան զեկուցաբերը՝ Թամար Յովհաննիսեան, որ անդրադառնալով հայաստանեան մամուլին մէջ մշակոյթին յատկացուած տեղին ու դերին, դրական կերպով գնահատած է ներկայիս գոյութիւն ունեցող բարենպաստ ընթացքը: Ու մանրամասնօրէն անդրադարձած է պաշտօնական, կուսակցական թէ անկախ մամուլի մշակոյթի նուիրուած էջերուն: Նշած է սակայն թէ մամուլին մէջ, գրեթէ տեղ չունին գրիչին եւ լեզուին տիրապետող մասնագէտներու լուրջ վերլուծումներ եւ անոր պատճառն է, ըստ զեկուցին, երաժշտագէտներու, թատերագէտներու եւ արուեստագէտներու փոքրաթիւ քանակը: Զեկուցման վերջաւորութեան, Թ. Յովհաննիսեան նկատած է նաեւ, որ ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի մշակութային կեանքին անդուղարձը բաւարար չափով տեղ չի գտներ հայաստանեան մամուլին մէջ եւ ժամանակը եկած է ստեղծելու գործօն օղակ մը, կազմակերպութիւն մը, որուն միջոցաւ պատշաճ տեղեկատուութիւն մը հասնի Հայաստան եւ իր արձագանգը գտնէ մամուլի էջերուն մէջ:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազբալեան-ՀՄԸՄ» մարզամշակութային համալիրի «Հրայր Մարուխեան» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. Նիկոլ Ազբալեան կոմիտէին հանդիպում-զրոյց մը տեղի ունեցած է կեդրոնական դրամատան փոխ-կառավարիչ Ալէն Պալեանի հետ: Նիւթը եղած է «Համաշխարհային տնտեսական տագնապ եւ սղաճ. լիբանանի տնտեսական կացութիւն եւ լիբանանեան թղթոսկիի կայունացում»: Էլի Թաշճեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, արտայայտուած է Ալէն Պալեան: Ձէ ծածկած, որ ներկայիս Լիբանանի մէջ, տնտեսութիւնը չատ դժուար պայմաններու մէջ կը գտնուի եւ այդ պայմաններուն պատճառները քաղաքական եւ անտեսական են, բայց, քաղաքական ղեկավարութիւնը հեռանկար չունի երկրին հարցերուն լուծման համար: Ուրեմն, տագնապէն դուրս գալու համար, անհրաժեշտ է ղեկավարութիւն մը որ իր կարգին հեռանկար ունենայ եւ գիտնայ թէ ուր պիտի հասնի երկիրը: Ապարտին, պատասխանած է ներկաներուն հարցումներուն:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազբալեան» ակումբի «Սագօ Սարգիսեան» սրահին մէջ, Յունիս 15ին, նախաձեռնութեամբ ՀՅԴ «Իշխան» կոմիտէին եւ հովանաւորութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Գեղամ Եպիսկոպոսի, պաշտօնական բացումը կատարուած է Վանայ Իշխանին կիսանդրիին: Բարի գալուստի իր խօսքին մէջ, Սարգիս Տէր Խաչատուրեան լուսարձակի տակ առած է իրենց կամքով ու գիտակցութեամբ իրենց կեանքը ազգին մատաղ դարձուցած հերոսներուն անմահութիւնը հայ ժողովուրդին համար, նշելով որ Վանայ Իշխանին կիսանդրիին զետեղումը կը հանդիսանայ մեծարանք այդ հերոսին, որ գիտցաւ պատմութիւն կերտել իր կեանքով եւ մահով: Բացման խօսքը արտասանած է Թալին Գալայճեան, որ վեր առած է Դաշնակցութեան երախտաւոր զաւակներէն, քաջասիրտ գաղափարանուէր գործիչ, հայատրոփ մտաւորական, օրինակելի դաստիարակ Վանայ Իշխանին ներկայացուցած կարեւորութիւնը Հայոց պատմութեան և յատկապէս Հայ յեղափոխական պատմութեան մէջ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Երուանդ Փամպուքեան, որ ծանրացած է մեծ յեղափոխականին ազգանուէր կեանքին վրայ: Գեղամ Եպիսկոպոսի խօսքը կարդացած է Արսէն Քհնյ. Գասապեան: Ապարտին, չրջանի կրտսերազոյն ընկերը կատարած է Վանայ Իշխանի կիսանդրիին բացումը:

—

Publications reçues

EDGAR CHAHINE
peintre — graveur
(1874 — 1947)

BENOIT NOEL

Préface de Wanda POLAT

Editions BVR (juillet 2008)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Գ.
ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Դասը կանգնած էին խստադէմ եւ տըխուր քահանաները, ամէնքն ալ մէյ մէկ աղէտեալ վայրէ հրաշքով ազատուած ու ապաստանած հոգ: Անոնց արեւակէզ դէմքերը չրջանակուած էին ճերմակ մօրուքներով եւ անոնց մէթին աչքերը դեռ պահած էին արհաւիրքի եւ սարսափի արտայայտութիւնը՝ երբ բազկատարած կը հեռեւէին աղօթքներուն: Հոն էր Սուրբ Հոգիին հանգստեան համար իրենց աղօթքը ըսելու եւ եղբայրանալու այն մեծ եւ անսահման վշտի արտայայտութեան մէջ՝ որ քանդած էր այլազան աղանդներու մէջ եղած բոլոր սահմանները: Այդ պատկերը կը յիշեցնէր քրիստոնէութեան առաջին դարերը. ուխտուածներու եւ զոհուածներու թափած արիւնի հետքերը դեռ խոնաւ էին ու անոնց հոգին էր որ կարծես կը մխար ծածանող խունկի ալիքներուն մէջ:

Որչափ ատեն որ ժողովուրդը ինքզինքը բռնեց, որքան ատեն որ հեծմունքներն ու հառաչանքները խեղդուած մնացին իրենց կուրծքերուն մէջ, կարելի եղաւ հետեւիլ կրօնական արարողութեան... երբեմն ցաւի ու վերյիշումի սարսուռ մը կ'ալեկոծէր սգաւոր ամբոխը... երբեմն ալ մոլեռանդ տենչանքը խաղաղութեան ու հանգիստի, կը փայլատակէր աչքերու մէջ...: Այդ բիւրաւոր նայուածքներու մոգութիւնը հետզհետէ ցաւագին զղայնութիւններով կը տանջէր մեզ. այդ պահուն էր որ պատարագուորը ժողովուրդին դարձած խաչակնքելով միջոցին մէջ ըսաւ.

– Խաղաղութի՛ւն ամէնեցուն...

Օ՛հ այն տենչալի հառաչանքը որով այդ սփոփարար խօսքերը ընդունուեցան. ժողովուրդին զանգուածը իր հիմէն զըղըզեցաւ ու արցունքներ հոսեցան մեզմօրէն այտերու վրայ. ու այդ խաղաղութեան բաղձանքը ո՛չ թէ միայն այդ րոպէին համար էր, ոչ թէ այդ որոշ մարդկային բեկորին համար՝ այլ անիկա կը հնչէր բարձր ու անդիմադրելի, դառաւոր տառապանքին տակ կքած ու հալածանքի ուրուականներէն մոլորուած ցեղին համար:

Պատարագը կը յառաջանար. աղօթքներու եւ չարականներու մեղեդիներէն օրօրուած մտածումս կը սլանար դէպի հեռուները, դէպի ապրուած անցեալ սեւ օրեր. ինքզինքս լքած ցաւի ալքերուն, կը զգայի անհատականութեանս աստիճանաբար նուաղիլը հատաքական տառապանքին մէջ. նոր ձայն մը կը հնչէր իմ հոգիիս մէջ ու տաժանելիօրէն կը զարթնէի նորատեսակ գիտակցութեան մը... ու այդ պահուն էր որ հաղորդուեցայ իմ ցեղիս ճշմարիտ ճակատագրին հետ...: Այդ պահուն էր որ վերապրեցայ բոլոր այն դժոխային տագնապները՝ որոնք պատմեր էին ինծի եւ որոնցմէ հեռու եւ օտար մնացեր էի այն օրերուն: Նոյն այդ եկեղեցիին մէջ... սարսափահար եւ հալածական ժողովուրդը հաւաքուած էր նոյն այս տաճարին մէջ. այն օրն ալ կիները մեծամասնութիւն կը կազմէին եւ ամէն անգամ որ հրացանի մը ձայնը կը թափանցէր պատերը, չէին գիտեր թէ իրենցմէ ո՞րն էր որ այդ րոպէին կ'այրիանար... զուրսը կը զարնէին, կը զարնէի՞ն... աղջիկներ ու կիներ իրենց ճերմակ քօղերուն մէջ պատանքուած մեռելներու երեւոյթով, մէկ րոպէէն միւսը գոյժերու կը սպասէին... արիւնը կը հոսէր: Վէրքերուն բաց, միսերնին պատառատուն թշնամիի դնդակներէն, քաղաքը պաշտպանողներէն ոմանք կու գային կռիւէն ու եկեղեցիին սեմին վրայ հոգինին կ'աւանդէին, հոն ապաստանած իրենց սիրելիները փնտռելով խելայեղ եւ վերջին նայուածքով: Մէկ րոպէէն միւսը սեւ խուժանին դիմադրող բազուկները կը պակսէին. ուրիշներ կը զառնային հեւ ի հեւ, խեղանդամուած ու պայքարելու անկարող, եւ պէտք չկար որ տեսածնին պատմէին, որովհետեւ իրենց վառօդէ սեւցած դէմքերուն վրայ գրուած էր ամբողջ արհաւիրքը յուսահատութեան...:

Այդ նոյն տաճարին մէջ էր... հրացանները կ'որոտային աւելի մերձաւոր, աւելի յաճախ... ոգեւարքներուն հոնդիւնները զառն էին անէծքներով... կիները դողդոջուն կը սեղմուէին՝ տեղ տալու վերադարձողներուն եւ իրենց պաղատող նայուածքները ի զուր կը կառչէին սուրբերու եւ սրբուհիներու պատկերնեբուն...

(Շար. 7)

Expostions

L'Espace Culturel de Pont-L'Evêque
et le Musée Langlois
de Beaumont-en-Auge
s'associent pour l'exposition

Edgar CHAHINE

Peintre - graveur
1874 - 1947

du 5 juillet au 28 septembre
à l'Espace Culturel des Dominicaines
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02 31 64 89 33
Fax : 02 31 64 94 74
Heures d'ouverture :
Du mercredi au dimanche de 15h à 19h.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ – ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

Ֆրանսահայ կազդուր Խաչի հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մանուածքը կը կազմակերպէ պատկառելի մը դէպի Պէյրութ-Էջնի կայան։

Եկէ՛ք ուրախ, պուարթ միասին ճամբորդենք մօնելու համար այս յատկանշական օրը՝

Կիրակի Յուլիս 13

– մեկնում առաւօտեան ժամը 8·30ին,
– վերադարձ ժամը 19·30ին։

Ճամբորդութեան գին. –
չափահասներուն՝ 20 եւրօ,
մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն՝ 10 եւրօ։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տուն՝
04·78·26·28·71 կամ 04·78·45·17·55 թիւերուն։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդին պատճառաւ, կը խնդրուի Առաւաւածածնի արարողութեանց ապդերը ղրկել Յուլիս 20էն առաջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

QUELQUES PLACES ENCORE DISPONIBLES avec L'UCFAF pour 2 voyages en ARMENIE

voir site : www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus)
renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes
renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil

Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ

Սա ի պատուիրան կը յիշեցնենք Ֆըրանսայի Հայոց համայնքի այն զաւակներուն, որոնք մկրտուած են Հայց· Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ սւազանին մէջ, եւ որոնք եթէ կուսակրօն կամ ամուսնացեալ քահանայ դառնալու կոչումը կը զգան, լաւի ըլլան դիմել դպրեւոր, կամ անձամբ ներկայանալ, Թեմիս Առաջնորդարանը, 15 ռիւ Ժան-Կուժոն, Փարիզ 8րդ, տարւոյս մինչեւ Յունիս 30ը։

Թեմական նպատակի կարեւոր կէտերէն մէկն է նաեւ զարկ տալ համայնքէն ներս հոգեւոր կեանքի զարգացման։

Յիշեցնենք թէ, աւելի քան 80 տարիներէ ի վեր, ոչ մէկ տեղական կոչում յայտնաբերուած է Ֆրանսայի մէջ, մինչդեռ Ամերիկայի պէս լայնածաւալ երկրի մը մէջ, անցնող 80 տարիներու ընթացքին, 60էն 70 քահանայական կոչում յայտնաբերուած է, տեղւոյն վրայ ծնած հայ եկեղեցւոյ զաւակներէն։

Տեղական կոչումի առաւելութիւնը ան է, որ Ֆրանսա ծնած եկեղեցականը չնորհիւ ընկերային եւ մշակութային նոյն չրջապատի ծնունդ ըլլալուն, հովւական իր ծառայութեան ընթացքին, որոչ հարցերու մէջ կրնայ աւելի զոհացում տալ իր հօտին։

Նչենք նաեւ թէ հայերէն լեզուի անգիտութիւնը արգելք մը չէ որպէսզի կոչեցեալը արտայայտէ իր կոչումը։

Արդ, կոչում ունեցող թեկնածուներէն կը խնդրուի անյապաղ Առաջնորդարան դրել, կամ անձամբ ներկայանալ, որպէսզի 2008–2009 կրթական տարեշրջանին Առաջնորդարանը ժամանակ ունենայ իրենց եկեղեցական կրթութեան նախապատրաստական աշխատանքներով զբաղելու։

ԴԻՒԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Փարիզ, Մայիս 5

Ա.Մ.Ը.Մ.–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Ա.Մ.Ը.Մ–Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
կիրակի, Յուլիս 13ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
խորհած ու համադրամ ուսելիքներ

կէսօրէ հաք
Սկաուտական արարողութիւններ Ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խաթրուկահանդէս

կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ.–
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ **01 53 34 18 18**
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France

le **DIMANCHE 13 JUILLET**
A partir de 11 heures
(Levée des drapeaux par les enfants)

Buffet— Bar — Spectacle des enfants vous seront proposés

Pour votre confort, vos tables de camping, parasols, crèmes solaires et casquettes seront les bienvenus pour cette journée.

Nous vous attendons nombreux

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2008/09

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

20 SEPTEMBRE 2008 — 17 JANVIER 2009
Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (**Absentéisme exclu**)
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, ainsi que de lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian** avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

20 SEPTEMBRE 2008 — FIN JUIN 2009
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
99 EUROS (frais d'expédition inclus).
Pour tous ces cours et le manuel : RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
Dès maintenant jusqu'au 15 juillet : 01 47 50 97 51.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 9
MERCREDI
9 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·997 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·997

ՊՈԼԻՍ

Հ. ՏԻՆՔԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՃԻՐԷՆ ԱԻԵԼԻ ՆՈՒԱՍՏԱՑՈՒՑԻՉ

Հ. Տինքի ոճրագործը 18 տարեկանը լրացուցած ըլլալով, Ցուլիս 7ի նիստը այլեւս դռնփակ տեղի չէ ունեցած: Թերթերն ալ սկսած են ոճրագործին անունը եւ մականունը լման գրել, փոխանակ միայն սկզբնատառերը նշելու: Նման մանրամասնութիւնները օրէնքի յարգանքի մասին արտայայտութիւնը պէտք է նկատել, քանի որ մնացած էականը խայտառակ խեղկատակութեան մը վերածուած է, օր ցերեկով, ամէնուն աչքին առջեւ գործուած ոճիրէն տարի մը ետք:

Ցուլիս 7ի նիստին ապահովութեան ատակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, դատարանի չէնքին առջեւ ալ Ոճիրը հետապնդողներու մարմինը ցոյց մը կատարած է, յաղթքելով տարուան մը ընթացքին իրական պատասխանատուներուն հարցաքննութեան կանչուած չըլլալուն դէմ: 200 հոգինոց ցուցարարներու խումբին ներկայացուցիչը Զէյնէփ Թանպայ յայտարարած է թէ անընդունելի է ոճիրին նախապէս տեղեակ ու ամբողջովին անփոյթ պահուած անձերուն հարցաքննութեան չըլլանակէն դուրս ձգուիլը: Մանաւանդ որ անցած տարուան մը ընթացքին յայտնի դարձած է որ Հ. Տինքի ոճիրին հարկաւոր մթնոլորտը ստեղծող գլխաւոր դէմքերը կապ ունէին պետութեան առընչուած ոճրագործներու խմբակի մը հետ: Թանպայ չեշտած է թէ Տինքի ոճիրին դատավարութիւնը Թուրքիոյ համար պատուոյ հարց մըն է, ապա թէ ի չքայդրած է յանցաւորներու հովանաւորումին վերջ տալ, որպէսզի արդարութիւնը կարենայ անարգել գործել:

Ցուցարարները վանկարկած են. «Հրանդին համար, արդարութեան համար», «Իսլորս Հրանդ ենք, բոլորս Հայ ենք», ապա ցրուած են, առանց միջադէպի պատճառ ըլլալու:

Դատավարութեան ներկայ գտնուած են Ռաքել Տինք, աղջիկը, Հ. Տինքի եղբայրը, նաեւ Գերմանիոյ բնապահներէն, եւրոպական խորհրդարանի երեսփոխան Ձէմ Իօզտէմիր:

Դատավարութեան նիստը անգամ մը եւս ցոյց տուած է թէ որքան սպասելի էր ոճիրը, քանի՛ պատասխանատուներ տեղեակ էին անոր պատրաստութեան ու ոչ ոք հարկաւորը ըրած էր արգիլք ըլլալու համար: Հարցաքննուածներէն Ճ. Իզճի որ քեռայրն է գլխաւոր ծրագրող Ե. Հայալի, ըսած է թէ ոճիրին պատրաստութեան տեղեակ պահած է ժանտարմը եւ անոնց հետ 5-6 անգամ տեսակցած:

Ամբողջ նիստին ընթացքին ամբաստանեալները ամենայն անպատասխանատուութեամբ վարուած են, անպատկառ կատակներ ըրած, ծաղրած իրենց հարցում ուղղող փաստաբանները: Օրինակ, երբ ամբաստանեալներէն Ի. Թունճէլի հարց տրուած է թէ խորայէլացի իր ընկերուհիին լրտես ըլլալուն մասին չէ՞ր մտածած բնաւ, ան պատասխանած է. «Իսրայէլի հանրապետութեան նախագահին անունը չեմ գիտեր. հաւանօրէն անոր աղջիկն էր, ես յետոյ անդրադարձայ»: Երբ իրեն հարց տրուած է նաեւ թէ ոճիրին նախօրեակին հեռաձայնի խոսակցութիւն մը ունեցա՞ծ է «Ակօս»ի խմբագիր Է. Մահչուպեանի հետ, պատասխանած է. «Չէ՛, ձէննիֆէր Լոփէզի հետ էր»...

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Տ. Սարգսեանի գլխաւորած հայաստանեան պատուիրակութեան ԼՂՀ եռօրեայ այցը կարեւոր հանդիպումներու, խորհրդակցութիւններու, քննարկումներու առիթ եղած է: Հիւրերը ընդունած է նախագահ Բ. Սահակեան, որ ողջունած է երկու հայկական պետութեան դրածակցութեան զարկ տուող նման այցերու ատենդութիւնը:

Երկու կառավարութիւններու միասնական նիստին ԼՂՀ վարչապետ Ա. Ծարուքիւնեան ներկայացուցած է տնտեսական զարգացման ծրագիրներուն կարեւորագոյն խնդիրները, յատկապէս ուժանիւթի եւ գիւղատնտեսութեան մարզերուն մէջ: Ըսած է թէ Ղարաբաղը 600-700 միլիոն քիլովաթ/ժամ էլեկտրակայութիւն արտադրելու ազդիւրներ ունի. ատիկա կրնայ հոսանք արտադրող երկրի վերածել զայն, նոյն ատեն զարգացնել ուժանիւթ արտադրող ճիւղերը:

ԼՂՀ գիւղատնտեսութեան նախարար Ա. Ծատրեան ներկայացուցած է ներկայ կացութիւնը եւ հեռանկարները: Ղարաբաղը հողագործական երկիր ըլլալու ամէն կարելիութիւն ունի, բայց պատերազմին ընթացքին այդ ոլորտը ծանրօրէն տուժած է: Եթէ, օրինակ, 80ական տարիներուն ամէն մէկ անձի հաշուով մօտ թոն մը խաղող կ'արտադրուէր, այսօր քանի մը անգամ նուազ է քանակը: Նոյնն է հացահատիկի եւ անասնաբուծութեան կացութիւնը: Անհրաժեշտ են մեծ ներդրումներ եւ այդ առումով Հայաստանի ակտիւութիւնը կենսական է:

Հայաստանի վարչապետը չեշտելով Արցախի տնտեսական զարգացման առաջնահերթականութիւնը, ըսած է թէ ԼՂՀ-եան տնտեսապէս ամրացումը ամբողջ հայութեան խնդիրը պէտք է դառնայ, ուստի անհրաժեշտ է դիմել հայութեան ամբողջական ներուժին: Նոյն ատեն հարկ է ցոյց տալ որ ձեռնտու է դործ բանալ Ղարաբաղի մէջ:

Պատուիրակութեան այցի ծրագրին մէջ յատուկ տեղ ունեցած է Շուշիի զարգացման հարցը: Հիւրերը զգացած են Շուշի, այցելած չինարարութիւնները, քննարկած Արցախի հինաւուրց մայրաքաղաքին ռազմավարական խնդիրները:

Հայաստանեան պատուիրակութիւնը զգացած է նաեւ Ակերանի եւ Մարտունիի չրջանները, ներկայ եղած նոր չրատարներու բացումին:

* * *

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ – Ա. ԿԻԼԻ «ՔԱՂԱՔԱՎԱՐԱԿԱՆ» ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՀԱՊ-ի եւ այլ երկիրներու ղեկավարներուն կարգին, Հայաստանի նախագահն ալ Ղազախստան զգացած էր մասնակցելու նորակառոյց մայրաքաղաք Աստանայի հիմնադրութեան տասնամեակի նշումներուն: Այցը առիթ եղած է հոն հանդիպելու Թուրքիոյ եւ Ազրբեջանի նախագահներուն՝ Ա. Կիւլի եւ Ի. Ալիեւի: Յատկապէս Թրքական եւ ազրբեջանական լրատուիւնները կը չեշտեն այդ հանդիպումներուն ղրեթէ չերմ բնոյթը, թէեւ եղածը ոտքի վրայ քանի մը նախադասութեան փոխանակումէն աւելին չէ:

Ա. Կիւլ չնորհաւորած է Ս. Սարգսեանի նախագահութեան ընտրութիւնը, ապա թեւերը մանելով անոր ու Ի. Ալիեւի, միջոց մը քալած. այդ ընթացքին Ազրբեջանի նախագահը ուզած է թարգմանի դեր կատարել, բայց Ս. Սարգսեան ըսած է թէ հարկաւոր չէ, ինք թրքերէն դիտէ:

Հայաստանի նախագահը հարցուցած է Ա. Կիւլի թէ երեւան պիտի երթա՞յ դիտելու Հայաստան – Թուրքիա ֆութպոլի մրցումը: Կիւլ գոհացած է ըսելով թէ հրաւէրը ստացած է, կ'ուսումնասիրեն հարցը:

Հանդիպումէն ետք պատասխանելով լրագրողներու, Թուրքիոյ նախագահը ըսած է թէ Հայաստանի ու Ազրբեջանի իր պաշտօնակիցներուն հետ քաղաքավարական հանդիպում մը ունեցած է:

* * *

Ր. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԶԳՈՒՇԱՅՈՒՄԸ

Ժառանգութիւն կուսակցութեան նախագահ Ր. Յովհաննիսեան որ Ազգային ժողովի միակ ընդդիմադիր խմբակը կը ներկայացնէ, Ցուլիս 7ին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին անդրադարձած է յետընտրական իրավիճակին: Ըսած է թէ Մարտ 1-2ի դէպքերը ուսումնասիրելու կոչուած խորհրդարանական յանձնաժողովը պէտք չէ սպասէ Եւրոպայի խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին այս կամ այն զանազեւին, որպէսզի մը տալու համար: Դուրսի պարտադրանքով նման մարմին չի կրնար վստահութեան անհրաժեշտ մակարդակին հասնիլ:

Ապա անդրադառնալով ներկայի կացութեան, ան ըսած է թէ եթէ իշխանութիւնը չկարենայ լուրջ քայլերու ձեռնարկել եւ հիմնական փոփոխութիւն կատարել, երկրին իրավիճակը հետզհետէ «աւելի պայթիւնավտանգ» կը դառնայ. ատոր միակ դարմանը նկատած է նախագահական արտակարգ ընտրութիւնը: Այսօր հանրային համերաշխութեան նուաճումը քիչ հաւանական կը նկատէ:

Ր. Յովհաննիսեան յոյս յայտնած է որ ընդդիմութեան հանրահաւաքները այլեւս ի սկզբանէ թոյլատրուած կ'ըլլան: Իրենք կրնան ցոյցի հարթակին վրայ չըմտնուիլ, բայց միշտ քաղաքացիական հանրութեան կողքին կ'ըլլան:

* * *

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ցուլիս 7ին երեւանի մէջ սկսած է Գրողներու չորրորդ եօթնօրեայ համահայկական համաժողովը: Բացման խօսքը արտասանած է Հայաստանի Գրողներու միութեան նախագահ Լ. Ամանեան: Սփիւռքէն կը մասնակցին քանի մը տասնեակ պատուիրակութիւններ: Համաժողովին թեման է «Հայը եւ Հայաստանը արդի գրականութեան տեսադաշտում»: Օրակարգի նիւթ կ'ըլլայ Սփիւռքի երիտասարդ հայ գրողներու հարցն ալ:

Համաժողովին զուգահեռ կազմակերպուած է հայ գիրքի ցուցահանդէս – տօնավաճառ մըն ալ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, նախագահ Ս. Սարգսեան ուղերձներ յղած են համաժողովին:

* * *

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

Մարդկային իրաւունքներու պաշտպան Ա. Ծարուքիւնեան Ազգային ապահովութեան ծառայութեան տնօրէն Գ. Ցակոբեանին դիմած է, իր եւ ընտանիքին անդամներուն համար ապահովութիւն ուզելով: Յիշեցնելով որ օրէնքով ինքն ու ընտանեկան անդամները պետութեան պաշտպանութեան տակ կը գտնուին, Ա. Ծարուքիւնեան ուզած է որ անհրաժեշտ միջոցներուն ձեռնարկուի: Անհատական պահպանութենէն զատ պահանջած է որ պահպանութիւն տահմանուի իր ինքնաշարժին ու ընտանիքին փոխադրութեան համար հինգ հոգինոց կազմ մը նախատեսուի, նաեւ երկու ինքնաշարժ:

* * *

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՁԵՄԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵՓԱԿԸ

Ցուլիս 2ին Ս.Էջմիածնի մէջ տեղի ունեցած է Գէորգեան հոգեւոր ճեմարանի եւ Սեւանի Վազգէնեան դպրոցին համավերջի հանդէսը: Տեսուչ Սահակ Վրդ. Մաշալեան, Գէորգեան ճեմարանի 2007-08 ուսումնական տարեշրջանի ամփոփ հաշուետուութեամբ ելոյթ ունեցած է, ըսելով որ հաստատութիւնը այսօր 114 սան ունի եւ 38 շրջանաւարտներ կը միանան Մայր Աթոռի միաբանութեան:

Տարեկան հաշուետուութիւն կատարած է Սեւանի Վազգէնեան դպրանոցի տեսուչ Գէորգ արզ. Սարոյեան եւս. այդ հաստատութեան մէջ կ'ուսանին 63 աշակերտներ: Հրատարակուած է ուսանողական եռամսեայ պարբերականին առաջին թիւը. յառաջիկայ լոյս կը տեսնէ նաեւ ճեմարանի երդչախումբին հոգեւոր ղեկավարը է Հայերուն համար:

ԹԱԴԷՒՍԻ ՎԱՆՔԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Իրան գտնուող Թադէսի վանքի համալիրը երեք եկեղեցիներով ընդգրկուած է ԻՒՆԷՍԿՕ-ի համաշխարհային հարստութեան ցուցակին մէջ: Կազմակերպութեան մամուլի ծառայութիւնը լուրին հետ յայտնած է թէ համալիրը զարերէ ի վեր ուխտավայրէ Հայերուն համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ անդամակցութեան համար, ամէն օր ԻՒ. ԷՄ. ՓԷ.ն նոր լուծում մը կը ջանայ գտնել, ինչ կը վերաբերի հանրաքուէի պարտադրանքին, որ հաստատած էր Շիրաք 2005ին: Մինչ, Ցուլիս 8ին, Ազգային ժողովը 2րդ անգամ ըլլալով կը ծեծէր հարցը, ԻՒ. ԷՄ. ՓԷ.ի վերափոխան Ֆրէտէրիք Լըֆէվր նոր առաջարկ մը ներկայացուցած է, որպէսզի երեսփոխան եւ ծերակուտական համաձայնին: Գաղափարին ճամբան այն է որ ամէն նոր անդամակցութեան համար հանրաքուէ ըլլայ անպայման, բայց թոյլ տրուի Հանրապետութեան նախագահին որ հրաժարի անկէ, եթէ Ազգային ժողովի եւ Ծերակոյտի Էրեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն 3/5րդը գտնեն որ խորհրդարանական դրութիւնը կը քաւէ: Երեսփոխանը համոզուած է որ այդ 3/5րդը անպատճելի կ'ըլլայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ պետական հարուած ծրագրելու ամբաստանութեամբ քանարկուած զօրավարներէն Շ. Էրուկուրի գրասենեակին խուզարկումին ընթացքին «Զեռնոց» խորագրուած երրորդ հարուածի մը թղթածրարը գտնուած է: Կ'ըսուի թէ պատրաստուած ծրագիրը նպատակ ունէր բանակը, Ազգային ժողովը, վարչարարութիւնը եւ տեղական ղեկավարութիւնները նորովի կազմակերպել:

ԳԱՒՆԻ ՄԷՋ (Ծովային ալպեռաններ)

(Շար.ը Դ. Էջ)

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԱՌԱՋՔԸ ԱՌՆԵԼ ՍՓԻՒՌՔԻ ԼՈՒԾԱՐՔԻՆ

Ամենայն պատասխանատուութեամբ հարկ է խօսիլ հեռվհեռէ իր տեսանելիութիւնը կորսնցնող Ա.ՋԳԻ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԷՍ ՀԱՄՐԱՆՔԻ Ա.ՋԳԱՅԻՆ ՈՒՐՈՑՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՄՐԱՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ: Անկեղծութեամբ պէտք է ընդունիլ որ, բազմազոյն պատճառներով, զգրաված ենք այս խնդիրներով տագնապելէ, ընդհակառակն, Սփիւռքի կառոյցները կը ծուատենք· անոր գերանի պէս աչք ծակող օրինակը հանդիսացաւ Մելգոնեան կրթական հաստատութեան փակումը, երջանկացնող այն յայտարարութեամբ որ փոխարէն Հայաստանի մէջ պիտի ստեղծուի նորը, կամ այդպէս բան մը: Հանգուցեալ լեզուաբան մը կը մտահոգուէր որ եթէ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը վերականգնի, ինչպէ՞ս պիտի գրուի "թոզ"ը, հիմա այդ "թոզ"ն է որ կը վիժեն զգացական հայրենասիրութեամբ խարխափող Սփիւռքի մչուչոտած աչքին:

Ո՞վ ի՞նչ կը չահի Սփիւռքի լուծարքէն: Կամ, աւելի ճիշդ, անմիջական չահերու եւ չահախնդրութիւններու համար կ'արժէ՝ լուծարքի ենթարկել Սփիւռքը:

Եթէ այսօր Հայոց տեսակն համրանքը տասը միլիոն է, կամ պիտի ըլլայ քանի մը տարիէն, անոր աւելի քան վեց միլիոնը կը գտնուի Սփիւռք: Մէկդի դնելով ամբոխավարական-ճառային եւ զգացական հայրենասիրութեան դատարկաբանութիւնները, եւ բան չնչանակող հասարակ տեղիք տարագները — քլէ՛չէները —, Հայաստանի հանրապետութեան իշխանութիւնները եւ Սփիւռքեան բազմազան կազմակերպութիւնները հեռանկարային ի՞նչ ծրագիր ունին, սովորաբար կ'ըսեն՝ ռազմավարութիւն, որպէսզի այս վեց միլիոնը մէկ զար չանցած վերջնականապէս չանհետանայ որպէս ազգի հատուած: Մի՞չա պէտք է յիշել Լեհաստանի երկու հարիւր հազար հաշուող գաղութը որ անհետացած է, առանց մէկ հատիկ նմոյշ ձգելու իր ետին: Մի՞թէ չենք անդրադառնար սպառնացող վտանգին, կամ մի՞թէ այդ արդիւնքն է ակընկալուածը:

Սփիւռքի կոմիտէ կամ Սփիւռքի նախարարութիւն, ի՞նչ ձեւի մօտեցում պիտի ունենան ազգի աւելի քան կէս համրանքի հարցին: Ֆրանսան կը զբաղի օտար երկիրներ գտնուող Ֆրանսացիներով, Գանատա կամ Միացեալ Նահանգներ եւ այլուր: Բայց անոնք Ֆրանսացի ազգին բաղդատած տոկոսային նոյն համեմատութիւնները չեն պարզեր: Երեւակայեցէք որ Ֆրանսայէն դուրս բնակող Ֆրանսացիներու թիւը երեսուն միլիոն ըլլար, եւ անոնք չունենային նաեւ Ֆրանսական հրապատակութիւն...

Նման հարց ոչ մէկ տեղ օրակարգի նիւթ չեղաւ, ոչ Հայաստան — Սփիւռք խորհրդաժողովներուն,— որոնց տեսակարար արժեւորումը հրապատութեան սահմաններէն անդին չանցնիր —, ոչ ալ այլ ժողովներու, անոնք ըլլան պետական, միութենական, կուսակցական: Հայաստանի հանրապետութեան մէջ չորս անգամ տեղի ունեցաւ նախագահական ընտրութիւն, եւ ոչ մէկ պարագայի հնչած ճառերու եւ առաջադրանքներու մէջ յիշուեցաւ ազգի աւելի քան կէսի գոյատեւման հարցը: Եւ զարմանալի է որ ոչ ոք անհանգստացաւ, նաեւ ու մանաւանդ Սփիւռքի մէջ, ուր կար ժամանակ, ճառ կը զարդարէին գոյապայքար, հայապահպանում, եւ այդ կարգի բառեր: Եթէ մինչեւ այսօր հայկական արտասահմանը տոկաց որպէս ազգային նկարագիրով ազգի հատուած, ան ունէր իր պատճառները, զորս երբեմն յիշեցնել մեղանչում չըլլար: Փորձենք թուել այդ պատճառները, նոյնիսկ եթէ ոմանք պիտի խորհին որ տարակարծութիւններ կը սերմանենք կամ ցնորքներ կը մշակենք:

ա. Հայկական արտասահմանը տոկաց եւ տեւեց որպէս ազգի հատուած, քանի որ ինքզինք ժառանգորդ եւ չարունակող համարեց — եւ այդպէս է — ԲՈՒՆԱՐԳԱՒՈՒԱԾ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԻ, որ Հայաստան է, գաղափար հաւաքականութիւն, միաժամանակ, նոյն այս Արեւմտահայաստանի լեզուին եւ մշակոյթին չարունակող: Նպատակ Արեւմտահայերէնի քանդումին, որ Սփիւռքի լեզուն է, կը նշանակէ քանդել գիտակցութիւն մը, ինչ որ կը պատահի այսօր, երբ Սփիւռքի մամուլը եւ լրատուամիջոցները, ինչպէս նաեւ եկեղեցիները խորաններէն, կը խճողուին արեւմտահայերէնով, չարահիւսութիւն եւ բառապաշար, յաճախ՝ անորակ արեւելահայերէնով, որ իբրեւ թէ կը պատուաստուի արեւմտահայերէնի վրայ, ձեւազեղծելով երկու աշխարհաբարները միաժամանակ: Սփիւռքի չոջականութիւնը եւ համեստ մարդիկ, իրրեւ թէ հայրենասիրութեամբ, տեղի կուտան, առանց խորհելու ազգային — քաղաքական եւ ինքնութեան առընչուող հեռեւանքներու մասին, որ գիտակցուած, ընդհանրապէս չզիտակցուած անպատասխանատուութիւն է:

բ. Սփիւռքը, զէպքերու եւ իրադրութիւններու ճնշման տակ ինքզինք կազմակերպեց եւ դէկավարեց, տիրութիւն ըրաւ արմատախիլ դանգուածներուն, ինչ որ ինքնավստահութիւն ներշնչեց զանգուածներուն: Հայաստանի վերանկախացումէն ետք, տուեալները փոխուած են եւ կը զարգանայ դէկավարման կեդրոնացման ընթացք մը, ինչ որ, առաջին հայեացքով, բնական եւ արամաբանական կը թուի, եթէ նկատի չառնուին հեռեւանքները: Հայրենակերտման խանդավառութիւնը ազգի կէս միլիոն հատուածի խնդիրները կը մղէ երկրորդական մակարդակ: Երբ կը սկսինք Սփիւռքի կարիքները եւ կրթականութիւնները չափել, գնահատել եւ օգտագործել Հայաստանի հանրապետութեան համար, անտեսելով աշխարհացրիւ գաղութները, ճամբայ կը հարթենք անոնց լուծարքին: Գաղութները տակացին եւ տեւեցին, քանի որ իրենց համար եկեղեցիներ և ակումբներ չինեցին, նուիրուեցան դպրոցաչինութեան եւ կրթական գործին, մարզական միութիւններու ճամբով գիտակցութեան ծնունդ տուին, նոյնիսկ երբ ներազգային բուռն մրցակցութիւններ ունեցան: Այս բոլորը՝ առանց պետական ծրագրումի եւ նեցուկի: Դեռ մինչեւ հիմա արեւելեան դադութի մը մէջ կ'երգուի «երեք օրուան մէջ դաշտ չինեցինք»ը: Եթէ հայկական արտասահմանը դադրի իր մշակութային, լեզուական, նախաձեռնութիւններու դէկավարման տէր ըլլալէ, ան կը կորսնցնէ իր ուժականութիւնը եւ կը դառնայ «հայասէրներ»ու համախմբումներու անդիմագիծ գումար, որոնց մասին պիտի խօսուի որպէս «ծագումով

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՍՕՆԱ ԵԱՐ» ՈՒ «ՔԷԼԷ ՔԷԼԷ»

Տեսնելէ առաջ թէ կեանքը ինչպէս պիտի ընթանար Վիլժուիֆի հանրային հիւանդանոցին մէջ, զարձեալ պահ մը պիտի կանգ առնենք նախորդ հիւանդանոցէն մը նացած կոմիտասեան Թղթածրարին վրայ, ուր կարեւոր մանրամասնութիւն մը կայ:

Այդ թղթածրարը ցոյց կու տայ որ «կոմիտասի բարեկամներու յանձնախումբը» կոմիտասը Վիլժուիֆ փոխադրելէ քիչ ժամանակ առաջ փախաքած էր Վարդապետը ղրկել Վիէննա: Թուականը 1922 էր եւ այս թուականը կը զուգադիպէր այն աշխատանքներուն որոնք Վիէննայի մէջ Ֆրէօյտի ու գործակիցներուն կողմէ առաջ կը տարուէին հոգեվերլուծական դարմանումի նոր գրութիւններու ձեւաւորման ի նպաստ: Ինչպէս դիտենք, Ֆրէօյտ հոգեկան «թրատուման»ներու ուղղումներու դարմանման համար կը հիերարկէր ազատ խօսակցութեան ու ենթագիտակցական յիշողութիւններու յայտնաբերման վրայ հիմնուած դրութիւն մը: Մխիթարեան մխաբանութեան Վիէննայի ճիւղն ալ կը գտնուէր Ֆրէօյտի դարմանատունէն քանի մը քայլ անդին: Ուրեմն թերեւս լաւ կ'ըլլար որ կոմիտաս Վիէննա ղրկուէր: Մի՛այն թէ արգելք մը կար: Բժիշկները միշտ կը պնդէին որ կոմիտաս վարդապետ պէտք է հիւանդանոցի մէջ արգելափակուի, այլ խօսքով հսկողութեան տակ մնայ:

Կոմիտասին բարեկամները հիւանդը Վիլժուիֆ փոխադրելէ 15 օր վերջ դիմեցին տոքթ. Լվոֆին, եւ առաօնութիւն խնդրեցին որ կոմիտաս Վիէննա ղրկուի: Կը թուի թէ Լվոֆ չատ կողմնակից չէր որ կոմիտաս հիւանդանոցէն դուրս հանուի, բայց Յանձնախումբին կողմէ արուած կարգ մը երաշխիքներու յետին տակ ընթացք տուաւ: Մինչեւ այսօր պահուած տեղեկագրի մը մէջ ան ասպէս գրած էր.

«Կարելի է հիւանդը հիւանդանոցէն արձակել, հայկական յանձնախումբին հսկողութեան ներքեւ, յանձնախումբ՝ որուն կը նախագահ-

---

Հայեր»ու, արդէն այս տարազին կառչողներ կան, որոնք կը տեսնեն տեղատուութիւնները:

—Գ· Նկատի ունենալով որ հայրենադարձութեան ոչ մէկ ծրագրում կայ, ոչ մէկ հեռանկար, փոխարէն Սփիւռքի վրայ կը պատուաստուի ազէա-արտագաղթը, որ չունի պատասկան կոչուած Սփիւռքի ոչ հեռանկարները, ոչ ինքնութեան գիտակցութիւնը, ոչ սովորութիւնները, ոչ զայն պահած տոկալու եւ տեւելու նախաձեռնութիւններու ոգին, ոչ քաղաքական դատ հետապնդողի յանձնառութիւնը, Հայաստանի հանրապետութեան եւ Սփիւռքի հին ու նոր ղեկավարութեան առջեւ կը դրուին լուրջ խնդիրներ, զորս կարելի չէ լուծել զորթեան հանգոյցը կտելու պէս: Այսօր աւելի քան երբէք, կենսական է Սփիւռքը ղեկավարել ինքնուրոյն ձեւով սեփական առաջնորդութեամբ, անոր անհրաժեշտութիւններէն բխող առաջադրանքներով: Լիբանանի մէջ, ուր ժողովուրդի մեծամասնութեան տնտեսական վիճակը իրապէս գէշ է, կը կազմակերպուէր ռատիօթոն, Համահայկական հիմնադրամի համար: Հարց տուի թէ քարընկեց մը հեռու գտնուող հայկական վարժարանը, որ աշակերտներէն տարեկան կը գանձէ 30·000 տոլար եւ իր պիւտճէն 150·000 տոլար է, ինչպէ՞ս պիտի տեւէ, լսող չեղաւ: Քիչ մը ամէն տեղ նոյն ձեւով կը չարունակուի զգացական հայրենասիրութեան «հայասիրութիւն»ը: Սփիւռքը գիտակցական գոյութենական ոստում մը պէտք է կատարէ, որպէսզի ղեկավարէ ինքզինք, տէր ըլլալով իր մշակութային եւ քաղաքական արժէքներուն, որպէսզի անտիրութեան չմատնուի ազգի աւելի քան կէսը:

Իսկ Հայաստանը ընելիք ունի այս գծով, որ բոլորովին տարբեր է ցարդ եղածէն եւ յայտարարուածէն: Ան պիտի ընդունի Սփիւռքը իբր ազգի իրաւ միաւ կէսը, անոր ինքնութեան զարգացման պիտի նպաստէ պաշտպանելով արեւմտահայերէնը, չարտածելով ոչ տեւական բառապաշարը ոչ այ տեւական ուղղագրութիւնը, պաշտպանելով արեւմտահայ զարը, Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական խաղի մէջ մտնելով պիտի չըթաղէ Արեւմտահայաստանը, ինչ որ Սփիւռքը կը պարպէ իր ոգեկոչութենէն:

Իսկ Հայաստանի հանրապետութեան մէջ աթոռակ մը ունենալու համար, Սփիւռքի հին ու նոր կոչերը, երեւելիութեան ծարաւ ունեցողներ, կամ պարզապէս հիւթալի գործառնութիւններու ասպարէզ գտածներ, լաւ կ'ընեն հրապարակը ձգելով անոնց որոնք կը հաւատան Սփիւռքի տոկալու եւ տեւելու կարողութեան: Աւելի ճիշդ, սփիւռքեան զանգուածները, անսալով իրենց ազգային ողջմտութեան, պէտք է որ յառաջացնեն համապատասխան ղեկավարութիւն, ծրագրում եւ նախաձեռնութիւններ: Ինչպէս յաճախ կը կրկնեմ, անհանգստացնելու եւ ձանձրացնելու գնով, Սփիւռքը պէտք է մերժէ կառչիլ հինգերորդ անիւը ըլլալու ախտը եւ ինքնալուծարքի տանող դերը: Ինչպէս վերանկախացման առաջին օրերուն կ'ըսուէր որ Հայաստանը չի ղեկավարուիր արտասահմանէն, այսօր, այդ յայտարարութիւնը չըջելով, պէտք է ըսել որ Սփիւռքը ղեկավարել Հայաստանէն, զայն կը տանի կորստեան:

Այս խնդիրը՛ մեր անցեալի քաղաքական եւ կրօնական մրցակցութիւններէն վեր է, եւ ըստ այնմ պէտք է վերաբերիլ անոր: Նման մտածումներ ոչ-հայրենասիրական համարողներ պիտի ըլլան, փոխանակ ըսելու որ անոնք սխա՞լ են թէ ճիշդ: Այլ խօսքով՝ համահայկական ազգային գաղափարախօսութիւն պէտք է ունենայ, որ տարբեր է յեղյեղուած «հոգեակտոր» փրկելու պարտուողական եւ նեղմիտ քաղաքականութենէն, որ կատարուած էրոզութիւնները կը համարէ վերջնական, առանց երբեք խորհելու որ այդ տեղատուութիւնը նոյնինքն հոգեակտորին ապագայ չի խոստանար:

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

հէ փարիզի Հայոց եկեղեցիին առաջնորդը, որ պիտի ստանձնէ հիւանդիին պատասխանատուութիւնը: Կոմիտասը կղերական մըն է եւ ընտանիք չունի: Ան Վիէննա պիտի փոխադրուի Յանձնախումբին խնամքով: Յանձնախումբը ստանձնեց ապահովել նիւթական ու բարոյական բոլոր միջոցները փոխադրութեան ու Վիէննայի մէջ կեցութեան համար»:

Ամէն ինչ կարգադրուած էր ուրեմն, բայց այս ծրագիրը բնաւ չիրականացաւ: Կոմիտասի կենսագրութեամբ զբաղողները չատ ուշած են հասկնալ թէ ինչո՞ւ այս ծրագիրը չիրականացաւ, բայց պատասխանը գոյութիւն չունի: Արդեօք նիւթակա՞ն պայմանները բաւարար չեղան, կամ Կոմիտաս վարդապետի հոգեվիճա՞կն էր որ անկարելի դարձուց այս ծրագիրը, կամ Մխիթարեան միաբանութիւնը չկրցա՞ւ երաշխաւորութիւն տալ կամ վստահութիւն ներշնչել: Այս հարցումներուն վրայ պէտք է աւելցնել ուրիշ հարցումներ ալ, որոնց պատասխանները գոյութիւն չունին: Ֆրէօյտ ի՞նչ պիտի կարենար ընել Կոմիտաս վարդապետին համար, Կոմիտաս, որ այնքան զգայուն ու դիւրագրգիռ հոգեվիճակի մէջ էր, պիտի կարենա՞ր օգտուիլ Ֆրէօյտի դրութիւններէն, Ֆրէօյտ պիտի կարենա՞ր Կոմիտասի անցեալին մէջ թաքնուած ողբերգութիւններու լոյսին տակ բարելաւում մը ապահովել Կոմիտաս վարդապետին ընկճուածութեան համար: Այս հարցումներուն անյայտ պատասխաններն այ թաղուեցան պատմութեան մէջ եւ Կոմիտաս այս կերպով դատապարտուեցաւ իր գոյութիւնը քաչքչել Վիլժուիֆի հանրային հիւանդանոցին մէջ, ուր պիտի մնար 13 տարի, մինչեւ իր մահը:

Ասիկա բաւական երկար եւ ողբերգական ժամանակ է: Այս երկար տարիներու ընթացքին միջոց մը Վիլժուիֆ հիւանդանոցի վարչութիւնը ուզեց Կոմիտասը փոխադրել ուրիշ հիւանդանոց մը: 1933-ին էր, եւ հիւանդանոցի վարչութիւնը կը յայտնէր որ հիւանդացը չափէն աւելի լեցուն է ու պէտք է տեղ բանալ նոր հիւանդներու, ուստի փորձեց Կոմիտասը ղրկել Տօրտոյն կոչուած չրջանի մը հիւանդանոցը: «Կոմիտասի բարեկամներու յանձնախումբ»ը սաստիկ ընդդիմացաւ ու պահանջեց որ Կոմիտաս մնայ իր տեղը: Աստուածատուր Հարենց բաւական ճիգ վատնեց մինչեւ որ կրցաւ համոզել հիւանդանոցին վարչութիւնը: Կոմիտաս չարունակեց մնալ Վիլժուիֆի հիւանդանոցին մէջ:

Կոմիտասի կենսագիրներուն ու մեծ վարդապետին սիրահարներուն համար այս տարիները կորսուած, պարապի գացած տարիներ են: Ո՛վ գիտէ հայ ժողովուրդն ու Հայոց Եկեղեցին ինչեր չհասած պիտի ըլլար եթէ նախախնամութիւնը քիչ մը օգնէր Կոմիտասին ու բարելաւում մը արձանագրէր անոր հիւանդութեան մէջ, եթէ արտօնէր որ Կոմիտաս չարունակէր զբաղիլ երաժշտութեամբ: Բայց չկայ: Այս երկար ժամանակաշրջանի ընթացքին Կոմիտաս այլեւս որեւէ կապ չունէր այն նախկին Կոմիտասին հետ, որ հրաչքի համազօր գործ տեսած էր հայ երաժշտութեան համար: Հայ երաժշտութեան համար: Հայ երաժշտութեան մեծ հիմնադիրը այլեւս իր ամբողջ կապը խզած էր «Սոնա եար»ներու, «Քէլէ քէլէ»ներու ու միւս հարիւրաւոր հրաշալի երգերու հետ, դարձած է տարբեր մարդ մը որ կարծես հեղինակը չէր այդ սքանչելի երգերուն:

Ռ. Հ.

ԸՆԿԵՐԱՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ

ՆԵՐՈՒՄԻ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Զեզմէ չատերուն, թէեւ ոչ չատ չատ յաճախ, այսուհանդերձ պատահած է գոնուիլ արտակարգ զայրոյթի հոգեվիճակի մը մէջ որմէ չէք կրնար արագօրէն ձերբազատիլ. ձեր ջիղերը պրկուած են, հոգեպէս անհանդարտ էք եւ անհանգիստ: Դուք ձեզի հարց արա՞ծ էք արդեօք, ձեր ներքին պահանջքը գոհացնելու ուղղութեամբ, ներողութիւն խնդրել այն անձէն որուն դէմ թերեւս անտեղի, այսուհանդերձ վիրաւորական արարք մը գործած էք, կամ պարզապէս ներել մէկուն որ նմանօրինակ արարք մը գործած էր ձեր անձին ուղղուած: Ժամանակակից բազմաթիւ ընկերաբաններ եւ հոգեբաններ մարդկային հոգեկան վերիվայրումներուն ի տես, նման հարցականներու եւ եզրակացութիւններու կը յանգին:

Ըստ կարգ մը հոգեբաններու, հոգեկան հիւանդանոցներու մէջ երկու անգամ նուազ հիւանդ պիտի գոնուէր եթէ մարդիկ կարողանային իրար ներել:

Ներումը, ըլլայ ան տրուած կամ ստացուած, մարդու մտային առողջութեան հիմնաքարը կը կազմէ:

Գանատայի մէջ կարգ մը կրօնաւորներ առաջարկած են որ, դատական նիստի մը ընթացքին, վճիռի արձակման փուլէն առաջ, հանդիպում մը տեղի ունենայ յանցաւորին եւ զոհին միջեւ, մինչեւ որ ներում հանդրուանին հասնին: Օրինակ մը. վարորդ մը սպաննած էր կնոջ մը մանչ զաւակը. քահանան դատաւորէն կը խնդրէ կազմակերպել հանդիպում մը զոհին մօրը եւ վարորդին միջեւ, դատավճիռէն առաջ: Մայրը կ'ընդունի հանդիպիլ յանցապարտին, հեռաձայնով, ապա ուղղակի դատասրահին մէջ: Երբ վարորդը կը գիտակցի զոհին մօրը իր պատճառած տառապանքին, արցունքներով կը փղձկի: Մայրը յանցաւորին հանդէպ դութի զգացումով կը լեցուի եւ դատաւորէն կը խնդրէ որ պատիժը զեղչուի, ինչ որ կ'ընդունուի:

Այս դրուագը չատ խմաստալից է: Երեւակայեցէ՛ք պահ մը, թէ ի՛նչ կը պատահէր եթէ ներկայ դատական համակարգին մէջ ներառնուէր ներումի գործօնը: Յանցաւորը պատժել այդ յանցաւորը չի բժըշկեր, անոր ներքին ցաւը չի մեղմացներ, ապագային անոր բնականոն ընկերային կեանքի վերադարձը չապահովեր: Բանտարկեալներու կարեւոր մէկ տոկոսը իրենց ազատ արձակումէն ետք, այնքան ոխով լեցուած կ'ըլլան ընկերութեան հանդէպ, որ պատրաստ կը գտնուին նոր յանցագործութիւններու:

Ներումը քրիստոնէութեան հիմնական արարքներէն է: Ներել. այո՛... սակայն ամէն անձ կարո՞ղ է ներելու: Ամէն անձ ունի՞ արդեօք այդ վեհոգի նկարագիրը: Ցետոյ, ամէն յանցանք ներելի՞ է:

Ի՞նչ կը պատահի եթէ չենք ներեր: Առաջին հետեւանքը վրէժխնդրութեան զգացումն է: Այս վերջինը ծածուկ, սովալլուկ, ժլատական կեցուածք մը կը դրսեւորէ քինախնդրութեամբ խառն մեր ղիմացինին նկատմամբ, զոր չենք ուզեր ներել: Իրականութեան մէջ, վրէժխնդրութիւնը չատ բնական է, որովհետեւ ան կը բխի տեսակ մը արդարութեան բնազդէն: «Դուն ինծի ցաւ պատճառեցիր, ես ալ նոյն ձեւով ցաւ պիտի պատճառեմ քեզի»: Հրեաները ուզեցին որ վրէժխնդրութեան գործընթացին մէջ տեսակ մը մեղմացում դոյութիւն ունենայ, համարժէք պատիժի ըմկզբունքին վրայ, այսպիսով հնարեցին «թալիոն»ի օրէնքը. ակն ընդական, ատամն ընդ ատաման: Եթէ իմ աչքս հանես, պէտք է որ ես ալ քու աչքդ հանեմ, բայց պիտի չերթամ աւելի հեռուն: Այս օրէնքը կը միտի վրէժխնդրութեան գործընթացին մէջ չչափազանցել:

Վրէժխնդրութեան վտանգը իր ստեղծած վայրագութեան զսպանակին մէջ կը կայանայ: Այս է պատճառը որ կարգ մը ժողովուրդներ դարերէ ի վեր կը կռուին: Իրականութիւնը այն է որ ժողովուրդ մը ուրիչ ժողովուրդի մը վրայ յարձակում գործած է եւ զայն նսեմացուցած, վարկաբեկած: Այն ատեն է որ կը ծագի հաւաքական յիշողութիւն կոչուած հասկացողութիւնը: Սերունդէ սերունդ թշնամիին գործած նիւթական թէ բարոյական աւերները կը պատմուին եւ այսպիսով քինախնդրութիւնը, ոխը կը պահպանուի:

Կան անձեր որոնք կ'ըսեն. «վրէժ պիտի չլուծեմ, սակայն երբե՛ք պիտի չմոռնամ, պիտի չներեմ»: Այսպիսով անոնք իրենց մէջ կը զարգացնեն տեսակ մը վերզգացումի դադափարը: Վերդձալ կը նշանակէ զգալ երկու անգամ: Անոնք մխանդամայն կը վերյիշեն յարձակումն ու յարձակողը, ինչպէս նաեւ իրենց ներսիդին պահպանուած վայրագութիւնը: Ոմանք կրնան պահել այդ ոխը երկար տարիներ: Բայց ընդունելի ըլլալու արտաքին ելեւոյթին տակ այս վերաբերումը վրէժխնդրութեան ուրիշ մէկ տեսակը կը ներկայացնէ. կրաւորական վրէժխնդրութիւն մը որու մասին չի խօսուիր: Արդարեւ, յաճախ երբ վրէժխնդրութեան մասին կը խօսուի, ի գործ դրուած, գործօն արարքի մը մասին է որ կը մտածենք, որն է՝ ցաւ պատճառել միւսին: Իսկ համր վրէժխնդրութեան պարագային, միւսին հոգեկան խաղաղութիւնը խանգարելու, զայն հոգեպէս չարչարելու հեռապատկերը ունինք:

Եթէ չենք ներեր եւ եթէ վերյիշեալ վերզգացումը մեր մէջ կը պահենք, չարատեւ չգայտնումի ենթակայ կ'ըլլանք: Այս վերզգացումը, չարատեւ զգացումներու յոռեգոյնն է որ մարդու առողջութեան կը սպառնայ գերճնշումի, յօգնատապի, նոյնիսկ կարգ մը պարագաներու մէջ, քաղցկեղի ախտանշաններու ծնունդ տալով: Այս վերջին պարագան այն աստիճան իրական է որ, վերջերս Ամերիկայի քաղցկեղաբուժական հիւանդանոցի մը մէջ, քիմիական դարմանումէ չօգտուող հիւանդներու առաջարկուած է ներել եւ ձերբազատիլ իրենց մէջ արմատ նետած ոխէն եւ վերզգացումէն: Անոնք որոնք ընդունած են առաջարկուած խորհուրդը, օգտուած են դարմանումէն:

Ներումը՝ մոռնալ չի նշանակեր: Մարդիկ յաճախ կ'ըսեն. «ես կ'ներեմ, անցած դարձածին վրայէն գիծ մը քաշեցէ՛ք, դարձուցէ՛ք էջը, քիչ ժամանակէն կը մոռնաք: Վերջապէս եղածը եղեր է»: Այս կարգի թելադրութիւնները իրականութեան չեն համապատասխաներ, որովհետեւ հոգեբոյժները բազմիցս ստուգած են որ հոգեկան վէրքեր երբեք չեն մոռցուիր, պարզապէս կը թաղուին ենթագիտակցութեան մէջ եւ կը չարունակեն ծածուկ գործել: Այսուհանդերձ, ներելու պարբերաչրջանը վէրքը կը սպիանայ: Ինչպէս սպիացած վէրքը, զոր հալումի պարագային իր գոյութիւնը կը յիշեցընէ, բայց ա՛լ ցաւ չի պատճառեր, հոգեկան վէրքն ալ նոյն ձեւով իր գոյութիւնը կը պահէ, բայց ներումի պարագային ա՛լ չի տառապեցներ ենթական:

Ներումը չի նշանակեր անկարեւոր նկատել գործուած արարքը: Ներելով, մեր դիմացինը մեզի հանդէպ գործած արարքէն անպատասխանատու նկատած չենք ըլլար:

Ներումը հաչտութեան հոմանիշն ալ չէ: Ուրիչ խօսքով՝ երբ կը ներենք, խաղաղութիւն կը կնքենք մեզ վիրաւորող անձին հետ: Սակայն խաղաղութիւնը անպայման բարեկամութիւն չի նշանակեր: Եթէ իր գործած արարքով մեր դիմացինը խախտած է կամ ոչնչացուցած մեր իր անձին հանդէպ ունեցած վստահութիւնը, այս վերջինը վերահաստատել ժամանակի կը կարօտի:

Ներումը պարտաւորիչ չէ: Արարքը բարձր ոգիի եւ բարի կամեցողութեան արտայայտութիւնն է: Կարելի է ներում խնդրել եւ չստանալ:

Ներումը իրաւունքներու զիջում չի նշանակեր: Ներումը արդարութեան ճանչցած իրաւունքները չի ջնջեր: Ներումը գործուած արարքին հետեւանքները մէկդի չի վերցներ: Ներելու արարքը յանցաւորը դարձի բերելու եւ իր սխալին գիտակից դաձնելու մարդկային բարձրոգի վերաբերումի դրսեւորումն է: Այսուհանդերձ, ներումը կրնայ չփոխել դիմացինը. միշտ յոյս ունինք որ յանցաւորը գիտակցի իր արարքին ծանրութեանը եւ բարեփոխէ իր վերաբերումը, բայց եւ այնպէս որեւէ հեղինակութիւն չունինք անոր անձին վրայ: Հետեւաբար ներում պէտք չէ չնորհել մէկու մը, յուսալով որ ան անպայմանն կը փոխուի այսպիսով:

Վերջապէս, ի՞նչ ընել ներումէն յետոյ: Միշտ պահել բարի տրամադրութիւնը նկատմամբ դիմացինին, տեսակ մը համաձայնութիւն կնքելով անոր հետ. համաձայնութիւն, հիմնուած՝ փոխադարձ յարգանքի, սիրոյ եւ հասկացողութեան վրայ:

Պատրաստեց՝
ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՒ

ՍՏԱՅԱՆ

ԹՈՒՐՔ ԹՈՒՐ

ՎԱՐԴ ՇԻԿԱՀԵՐ

Պոլիս 2008

(Շար. Ա. էջէն)

Յուլիս 7ին բացուած է այն ժողովը, որու օրակարգն է պաղեստինեան երկիրները պիտի քննեն «պաղեստինի ուխտ»ի ծրագիրը զոր պատրաստած է Ֆրանսա, որպէսզի 27երը միասնաբար առաջքն առնեն ապօրինի պաղեստինցի գաղթի նախապատրաստութիւնները։ Գաղթի նախապատրաստութեան Պրիս Հորթըֆէօ չդնած է եւրոպական մայրաքաղաքները որպէսզի նպաստաւոր ընդունելութիւն մը պատրաստուի իր առաջարկներուն։ Բայց եւ այնպէս, Սպանացիները լաւ ընդունելութիւն մը չվերապահեցին Ֆրանսայի ծրագրին։ Մնաց որ «Մազօ ծրագիր»ն ալ համամիտ չէ ներկայացուած առաջարկներուն, մինչ Մազոյի նախագահութեան տակ գտնուող յանձնախումբը էլիզէի կողմէ նշանակուած էր։ Այս խորհրդաժողովին մասնակցած էր նաեւ Իսրայէլի արտաքին գործոց նախարար Ցիփի Լիվնի։ Ան ալ յայտարարած է թէ «Պաղեստինի հարցը Իսրայէլի համար ազգային անվտանգութեան հարց մըն է»։

Յուլիս 7ին Իսրայէլի վարչապետ Էհուտ Օլմերթ Ֆրանսայի նախագահ Նիքոլա Սարքոզիի հետ հանդիպում մը ունեցաւ Փարիզի մէջ։ Ան յայտարարած է Յուլիս 4ին, որ Իսրայէլի հետ ուղղակի բանակցութիւններու հեռանկարը կախեալ է։ Պ. ալ-Ասատի եւ Օլմերթի հանդիպումն ալ, Փարիզ Յուլիս 13ին, «օրակարգի նիւթ չէ» աւելցուցած է նախարարը։ Կը նախընտրեն չարունակել բանակցիլ Թուրքիոյ միջնորդութեամբ։ Յուլիս 8ին ալ, Ֆիգարօ հարցազրոյց մը հրատարակած էր Պ. ալ-Ասատի հետ եւ հոն Սուրիոյ նախագահը կը յայտարարէ որ «Ֆրանսա պէտք է ուղղակի դեր մը խաղայ Մերձաւոր Արեւելք»։ Այս հարցազրոյցին մէջ, մասամբ կը պարզէ այն տեսակէտները, զոր պիտի ներկայացնէ Սարքոզիի։ Դէմ կ'արտայայտուի ամերիկեան, որեւէ միջամտութեան, քանի ամերիկեան վարչական մեքենան անկարող կը նկատէ խաղաղութեան ճեռնարկելու։ Ինչ կը վերաբերի Լիբանանի, ալ-Ասատ կ'ըսէ թէ միշտ ճանչցած է Լիբանանի անկախութիւնը եւ պետականութեան չունենալը հակառակը չի վտանգեր, այլ երկիրներու մէջ ալ Սուրիա դեսպանատուն չունի։ Սուրիոյ նախագահը համոզուած է նաեւ որ Իրան հիւլէական զինուորական ոչ մէկ ծրագիր ունի։ Եթէ հակառակը կարծողներ կան, կրնան երթալ տեսնել։

ՓՓԱՇԹԱՖԻ (Բարձր Հոնտոս) մէջ, Յուլիս 6ի գիշերը հրդեհ մը ծագած է հանգստեան տան մը մէջ, որու հետեւանքով 3 հոգի մեռած է, երկու հոգի ալ վիրաւորուած են։

ԼՈՆՏՈՆի ոստիկանութեան ներկայացած է ինքնասպանութեան 33 տարեկան Անգլիացի մը, որ խոստովանած է թէ ինք է Ֆրանսացի երկու ուսանողներու մարդասպանը։ Սքոթլանտ Եարտ չէ հաստատած, բայց կարգ մը նշաններ (այրուածքներ կը կրէ եւ ուսանողներուն բնակարանը կրակի տրուած էր) այն տպաւորութիւնը գործած են, որ իր խոստովանութիւնները կրնան ճիշդ ըլլալ։

«ՅԻՍՈՒՍ ՅՕՍՓԻՆ ՏԻՐ ԵՂԱԾ է» կ'ըսէ Ինկլիա Պէթանքուռ «Լը Փելըրէն» պարբերականին մէջ, ուր կը պատմէ թէ Յունիս 1ին յանկարծ Մարիամ Աստուածածնի մասին կը խօսուի Ռամթօ Գաթոլիքա ճայնասփիւռի կայանէն, ապօրինած է եւ խնդրած Յիսուսէն որ Յունիսի ընթացքին յայտնէ իրեն թէ Ը՞րը պիտի արձակուի։ Ու Յունիս 27ին պատասխանած է եւ հաստատած է այն իրողութիւնը որ Յիսուս խօսքին տէրը եղած է։

«ՄՈՆՏ» էջ մը նուիրած էր Յուլիս 6ի իր թիւին մէջ այն տարեցներուն (փափի) որոնք գործի գլուխ են եւ կը շարունակեն ձեռնարկութիւններ վարել։ Հրատարակուած վեց նկարներու կարգին է Գըրդ Գրիգորեան, 91 տարեկան, որ կը ծրագրէ վերակառուցել Ֆորտի մատակարարութիւնը։

Հ. Ը. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 85րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 4 Հոկտեմբեր 2008, առաւօտեան ժամը 11ին, Շէրըթըն Ալէքսը Պանդոկին մէջ, Ալ Ֆանտա փողոց, Հալէպ։

Սոյնը 85րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է։ Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խընդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 10, 2008 իրենց փոխանորդագրերը, – Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, – հասցնեն կամ յանձնեն կեդրոնական Վարչական Ժողովի տեղեակներուն հետեւեալ հասցէով։–

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, NY 10022-1112, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1. *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 և 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր քարտուղարական տեղեկագրին։*
2. *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 եւ 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին։*
3. *Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու։*
4. *Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը։*
5. *Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ ժողովի առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու, ներառեալ Հիմնական Կանոնագրի բարեփոխումներ։*
6. *Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու։*

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՊԵՐՃ ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Ատենադպիր
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Նախագահ

Յունիս 9։ 2008

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2008/09

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

20 SEPTEMBRE 2008 — 17 JANVIER 2009
Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, ainsi que de lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

20 SEPTEMBRE 2008 — FIN JUIN 2009
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
99 EUROS (frais d'expédition inclus).
Pour tous ces cours et le manuel : RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
Dès maintenant jusqu'au 15 juillet : 01 47 50 97 51.

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France

le **DIMANCHE 13 JUILLET**
A partir de 11 heures .
(Levée des drapeaux par les enfants)

Buffet— Bar — Spectacle des enfants vous seront proposés

Pour votre confort, vos tables de camping, parasols, crèmes solaires et casquettes seront les bienvenus pour cette journée.

Nous vous attendons nombreux

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է Յունիս 23ի խրախճանքին առթիւ Համազգայնականէ մը 500 եւրօ, Ընկ. Հուրիկ Պաղտասարեանէ 100ական եւրօ Տոքթ. Վահրամ Եփիգոմշեանի, Տիկին Նուանուհի Գարագոմշեանի եւ Տիկին Մարի Դաւիթեանի մահերուն առթիւ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ – ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

Ֆրանսահայ Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով Լիոն – Վիլէօրպանի «Ակաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պատմական մը դէպի Պէլֆոնթէնի կայան։

Եկէ՛ք ուրախ, դուարթ միասին համրոյրզենք ոօնելու համար այս յուշականչական օրը՝

Կիրակի Յուլիս 13

– *մեկնում առաւօտեան ժամը 8·30ին,*
– *վերադարձ ժամը 19·30ին։*

Ճամբորդութեան դին. –
Չափահասներուն՝ 20 եւրօ,
մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն՝
10 եւրօ։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տուն՝
04·78·26·28·71 *կամ* 04·78·45·17·55
թիւերուն։

Expostions

L'Espace Culturel de Pont-L'Evêque
et le Musée Langlois
de Beaumont-en-Auge
s'associent pour l'exposition

Edgar CHAHINE

Peintre - graveur
1874 - 1947

du 5 juillet au 28 septembre
à l'Espace Culturel des Dominicaines
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02 31 64 89 33
Fax : 02 31 64 94 74
Heures d'ouverture :
Du mercredi au dimanche de 15h à 19h.

Հ·Մ·Ը·Մ·–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ·Մ·Ը·Մ–Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
կիրակի, Յուլիս 13ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խարտուկահանդէս

կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ։–
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 10
JEUDI
10 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.998 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.998

ՄԱՄՈՒԼ

«WALL STREET JOURNAL»

(Յուլիս 9)

«ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՀԵՏ ԽՕՍԵԼՈՒԻ»

ԿԸՍԷ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հայաստանի նախագահը այս խորագիրով էջ մը տարածած է «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի մէջ։ Անդրադառնալով Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ փակ պահուած սահմանին, դիւանագիտական յարաբերութիւններու թացակայութեան ստեղծած կացութեան, կը յիշէ իր ընտրութենէն ետք Թուրքիոյ նախագահին դիմք առաջին շնորհաւորողներէն մէկը ըլլալու երեւոյթը, վարչապետ Էրտողանի մաղթանքը որ իր օրով կարելի ըլլայ նոր երկխօսութեան մը ձեռնարկել։

Ս. Սարգսեան ապա կ'ըսէ. «Մեր երկիրներուն համար բնականոն յարաբերութիւններու այլընտրանք չկայ։ Դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններու հաստատումը մեզ կրնայ ապահովել յաւնճաժողովի մը ստեղծումին որ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ բարդ հարցերու բոլորին մասին փոխադարձ հաւկացողութեամբ վիճարկումը կարելի դարձնէ։ Միայն այդ միջոցով կըրնանք իսկական երկխօսութիւն հաստատել նոյեակ ամէնէն վիճելի պատմական հարցերու մասին»։

Ան կը կրկնէ թէ Սեպտեմբեր 6ի Ֆութպոլի մրցումը Երեւանի մէջ միասին դիտելու հրաւէր ուղղած է Թուրքիոյ նախագահին։ Կ'ըսէ. «Ատիկա մեր յարաբերութիւններուն մէջ խորհրդանշական նոր մեկնակէտի մը յայտարարութիւնը կ'ըլլայ։ Մեր տարբերութիւններով հանդերձ, կան մշակութային, մարդասիրական եւ մարզական որոշ ոլորտներ զորս կը բաժնեն մեր ժողովուրդները, նոյնիսկ փակ սահման մը ունենալով իրենց միջեւ»։

Յօդուածը ափսոսած է հակառակ կարելի քաղաքական խոչընդոտներու, գործելու կամք ունենալու հարկին չեչտումով։ Հայաստան եւ Թուրքիա տեւական կերպով հակառակորդներ պէտք չէ մնան։ Աւելի քարզաւաճ ու հասարակաց չահերու ապագան ատիկա կը թելադրէ. միանգամայն իրագործելի ծրագիր է Եւրոպայի, Կասպեան ըրջանի եւ աշխարհի մնացեալ մասին համար Արեւելք – Արեւմուտք պատմական ճամբուն բացումը, կ'ըսէ Հայաստանի նախագահը։

Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՇՐՋԱՆՑԱՆԱԿԻՐ

Յուլիս 5ին Շ. Ազնաւուր պարգեւատրուած է Գանատայի պատուակալ հպատակի չքանչանով։ Զայն յանձնած է կառավարիչ Մ. Ժանի։ Նոյն չքանչանին արժանացած 75 Գանատացիներու կողքին միակ օտարահպատակը եղած է Ազնաւուր։ Ան պարգեւատրուած է Ֆրանսախօս աշխարհին բերած մշակութային կարեւոր ներդրումին համար։

Քէպէք քաղաքին 400ամեակին առիթիւ երդիչը Յուլիս 7ին ելոյթ ունեցած է հոն։

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ՄԸ ԴԱՇՈՒՆԱՀԱՐՈՒԱԾ

Մոսկուայի մէջ բնակութեան առժամեայ արտօնութեան տէր 53 տարեկան Հայ մը փորձն, կուրծքէն դաշունահարուած է, անծանօթ անձերու յարձակումին ենթարկուելով։ Վիրաւոր վիճակի մէջ փոխադրուած է մայրաքաղաքի հիւանդանոցներէն մէկը։ Ոստիկանութիւնը ըստ սովորութեան հետաքննութեան ձեռնարկած է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՐՏ 1-2-Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒԻՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 1-2ի երեւանեան պատահարներուն համար կազմուած Ազգային ժողովի առժամեայ յանձնաժողովի նախագահը Ս. Նիկոյեան վերջերս դիմած է Լ. Տէր Պետրոսեանին, խնդրելով որ պատասխանէ չորք մը հարցումներու. նաեւ համապատասխան փաստական նիւթերու պատճէնները տրամադրէ յանձնաժողովին։

Ս. Նիկոյեան նոյն իմաստով դիմում ներկայացուցած է նաեւ ոստիկանապետ Ա. Սարգսեանին. ըստ իր արտայայտութեան, երկու կողմի տեսակէտներուն համադրումը կարելի կ'ընէ «բազմակողմանի, հաւասարակշռուած մօտեցում» ունենալ դէպքերուն մասին։

* * *

ՆՍՏԱՑՈՑՑԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հիւսիսային պողոտային վրայ չուրջ վեց տասնեակ հոգի բաց երկնքի տակ, առանց վրանի կը շարունակեն նստացոյցը, դիմերելով «էլիտար» չինքերու համարներուն տակ դեակնը փոուած ներքնակներու վրայ։ Համաժողովրդականն չարժումի այդ համախոհները կը պահանջեն որ ազատ արձակուին բոլոր քաղաքական բանտարկեալները, վերջ տրուի ոստիկանական ահաբեկչութեան, հաւաքներու ազատութիւնը ապահովուի, Ռ. Քոչարեանը որպէս Մարտ 1ի գոհերուն գլխաւոր պատասխանատու պատժուի, ինչպէս նաեւ մեղսակիցները՝ փոխվարչապետ Արմէն Գէորգեանը, նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Հովիկ Աբրահամեանը, գլխաւոր դատախազ Աղուան Յովսէփեանը, Ազգային ապահովութեան ծառայութեան պետ Գորիկ Յակոբեանը, հեռատեսիլ-ձայնասփիւռի ընկերութեան խորհուրդի նախագահ Ալէքսան Յարութիւնեանը։

Նստացոյցը կը տեւէ մինչեւ Օգոստոս 1ի ցոյցը։

* * *

«ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՉԻ ՏԿԱՐԱՆԱՐ»

Երեւանի «Հայկացք» ակումբին մէջ Յուլիս 8ին Լ. Տէր Պետրոսեանի մամուլի քանբեր Արման Մուսինեան, պատասխանած է լրագրողներու հարցումներուն։ Մերժած է այն տեսակէտը թէ Յուլիս 4ի ցոյցը նուազ բազմամարդ եղած է, ընդդիմադիր գործիչներու ելոյթները աւելի քիչ, ուստի չարժումը մարելու նշաններ ցոյց կու տայ։ Յաջող եւ փայլուն համարած է նոյն ցոյցը, ամէնէն կարեւորը համարելով այն որ վերտաիրացած են խաղաղ երթերու իրենց Օգոստոս 1ին ծրագրուած ցոյցը մեծ թափով կը պատրաստուի, չանալով ատիկանութեան հետ։

Ա. Մուսինեան չեչտած է թէ յաջորդ, Օգոստոս 1ին ծրագրուած ցոյցերը մեծ թափով կը պատրաստուին, չանալով առաւելագոյն թիւով ցուցարար ապահովել։ Իշխանութիւնները խելացի ընթացք կ'ունենան եթէ մինչ այդ կատարեն իրենցմէ պահանջուածները, փոխանակ ճգճգելու մարտավարութեամբ յոյսը դնելու չարժումին հետզհետէ տկարացումին վրայ։

Հարցումին թէ ժողովրդական կուսակցութեան նախագահ Ս. Դեմիրճեանը կը պատրաստուի բաժնուիլ չարժումէն, Ա. Մուսինեան, բացասական պատասխան տուած է։ Ըսած է թէ հրաչալի յարաբերութիւններ ունին թէ՛ այդ կուսակցութեան, թէ անոր ղեկավարին հետ։

Անդրադառնալով Մարտ 1ի դէպքերուն առընչութեամբ խորհրդարանական յատուկ յատուկ յանձնաժողովին Ռ. Քոչարեանն ու Լ. Տէր Պետրոսեանը ունկնդրութեան հրաւիրելու հարցին, վերջինիս մամուլի բանբերը ըսած է թէ Ռ. Քոչարեան հարկ է նաեւ կանչուի յատուկ քննչական ծառայութիւն. ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր Պետրոսեանի, եթէ կրնայ պատասխաններուն բացայայտումին մէջ դեր ունենալ, անվերապահութեամբ կը կատարէ զայն։

* * *

ԵՐԵՒԱՆ – ՄԱՐՍԷՅԼ – ԵՐԵՒԱՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ

«Արմաւիա» ընկերութիւնը Յուլիս 5ին սկսած է նոր՝ Երեւան – Մարսէյլ – Երեւան թռիչքները։ Անոնք տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը։ Առայժմ նախատեսած են Յուլիսէն Սեպտեմբերի ըրջանին համար, բայց եթէ պահանջ ըլլայ, շրջանակական բնոյթ կ'ունենան։ Առաջին թռիչքը Ֆրանսայի հարաւային ըրջանէն աւելի քան հարիւր ուղեւոր փոխադրած է Երեւան։

«Արմաւիա» մօտ 40 ուղղութիւններով թռիչքներ կ'իրականացնէ։ 2007ի ընթացքին ընկերութիւնը 572 հազար ճամբորդ փոխադրած է։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻԻ ՀՐԱՒԷՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Ն. Սարքոզի անձամբ հեռաձայնելով փարիզ հրաւիրած է Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանը, ներկայ գտնուելու Միջերկրականեան միութեան վեհաժողովին որ կը դումարուի Յուլիս 13ին։ Էրտողան պատասխանած է որ պիտի քննէ ծանրաբեռնուած իր ժամանակացոյցը եւ եթէ անկնկալ արգելք մը չյանդիպի, պիտի ջանայ մասնակցիլ վեհաժողովին։

Թուրքիա միշտ վերապահութեամբ վերաբերած է Միջերկրականեան միութեան գաղափարին, զայն Եւրոպական միութեան իր անդամակցութեան մերժումին այլընտրանք նկատելով։ Նախագահ Սարքոզիի անձնական հրաւէրը այդ առումով վերջին չրջանին քիչ մը կնճռոտած ֆրանքեւԹրքական յարաբերութիւններուն նոր զարկ տալու առիթ մը կը համարուի։

Միւս կողմէ, Իսրայէլի ու Սուրիոյ դեկավարներուն եւս վեհաժողովին մասնակցութեամբ կարելի կը նկատուի որ Թուրքիոյ միջնորդութեամբ տարուած խաղաղութեան բանակցութիւնները նոր թափ առնան։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ՎՃԻՌԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԴԷՄ

Մարդկային իրաւունքներու Եւրոպական ատեանը Պոլսոյ Մեծ կղզիին յունական որբանոցին կալուածատիրութեան հարցով Յունաց պատրիարքարանին բացած դատին մէջ անիրաւ գտած է Թուրքիան։ Վճիռով ըսուած է թէ Թուրքիա չէ յարգած կալուածատիրութեան պահպանումի մասին Մարդկային իրաւունքներու Եւրոպական պայմանագրին յօդուածը. այս հիմով նիւթական հատուցումի խնդիրը կ'որոշուի յաւելեալ։

Խնդրոյ առարկայ չէնքը 1902էն ի վեր յոյն համայնքին կը պատկանէր։ 2007 Նոյեմբերին բացուած դատին Թրքական կողմին փաստաբանը պնդած է որ չէնքը որպէս որբանոց գործածուելու համար միայն տրուած էր յոյն համայնքին, ուստի պատրիարքարանը տիրութեան ոչ մէկ հանգամանք ունի, հետեւաբար դատը մերժելի է։ Դիմացի կողմին փաստաբանն ալ քացատրած է թէ հարցը չի ահմանափակուիր կալուածատիրութեան պարագայով, այլեւ խնդրոյ առարկայ է կրօնական փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն բռնաբարումը ու այս տեսանկիւնէն հարկ է նկատի առնել իրենց դիմումը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹրիքաԹէլի (Պոլչն, Վօքլիւզի նահանգ) հիւլէական կեդրոնին մէջ, Յուլիս 8ին արկած մը պատահած է, որու հետեւանքով իւրանիում պարունակող լուծոյթ մը վարակած է չրջապատի գետակները։ Կ'ըսուի թէ չողավարակման որեւէ վտանգ չկայ, քանի իւրանիումը բնական վիճակի մէջ էր, այսինքն հարստացուած չէր։ Բայց եւ այնպէս, ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան։

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ յայտարարած է Չինաստանի նախագահին, որ Փեքինի պիտի ե-

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ ՄԱՍԻՆ ԶՐՈՅՑ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻՇԷԼ ԲԱԶՈՒՄԵԱՆԻ ՀԵՏ

Յուլիս 1ի մեր թիւով տեղեկացուցած էինք թէ նոր գործադար մը նշանակուած էր «Հայաստան» հաստատական հիմնադրամին: Տեղեկութիւնը կը յայտնէր նախագահ Վահէ Աղաբեկեանցի հրաժարականին, անոր ընդունուած ըլլալուն լուրերուն: Իսկ այդ լուրերուն զուգահեռ, առենք մը ի վեր չշուկներ կը պտակէին հոս ու հոն, երբեմն տեղ գտնելով նաեւ մամուլին մէջ: Շշուկներ որոնք նոյնիսկ բաւարատանքի բնոյթով առնուած, միաք պղտորող, հարցականներ արթնցնող էին: Կ'ըսուէր օրինակի համար թէ գումարներ յատկացուած են բուն նպատակէ դուրս գործածութեան, պաշտօնատարներու ճիպ-եր գնելու, եւլն.: Ու բոլորին պարզ է թէ նման լուրեր միայն կրնան վնասել համազգային նման ձեռնարկի, որ ծրագրուած է երկիր չէնցնելու վիթխարի գործին որպէս մասնակցութիւն: Հայաստանէն Ղարաբաղ գացողը միայն կրնայ արժեւորել Գորիս–Ստեփանակերտ ճամբուն բարիքը, կամ Հադրութի բնակիչ մը միայն կրնայ ըսել թէ ի՛նչ կենսական դեր կը խաղայ ջուրի ցանցը իր առօրեային, կեանքին մէջ: Ասոր հետ անրնդունելի կ'ըլլար որ Հայաստանի քաղաքական ոյորին պատճառած յուսախարութեան վրայ բարդուէր բացառիկ վստահութեան տիրացած ձեռնարկի մը նկատմամբ կասկածը:

Այս հաշուով յարմարագոյն խօսակից կրնար ըլլալ հիմնադրամի Ֆրանսայի կազմին փոխ նախագահ Միշէլ Բազումեան որ Մայիս 25 – Յունիս 3 երեւան գացած էր, ներկայ ըլլալու համար հոգաբարձուներու ժողովին: Իրեն ընկերացած էին քաղաքաչինութեան մասնագէտ Իմանիւէլ որ լա Պար եւ Մարսէյլէն բանակարգումի մասնագէտ Ալէն Զաթալեան:

Հոգաբարձուներու ժողովի օրակարգին գլխաւոր նիւթը 2007ին հանգանակուած գումարով – 21 միլիոն տոլար – կատարուածին հաչուետուութիւնն էր: Եղած հիմնական հաստատումը այն էր որ նախատեսուած յատկացումները ծրագրուած գործերուն չէին բաւած, ամբողջ աշխարհին տիրած տնտեսական ծանօթ վերիվայրումին պատճառով: Անհակակշռելի թափով աւելցած էին ու կը չարունակէին աւելնալ նախանիւթերու գինը, տակն ու վրայ ընելով ծրագիրներ ու ձեռնարկուած գործերու ընթացքը: Այս պատճառով անաւարտ մնացածներէն էին Հադրութի, Տաւուշի, Լոռիի որոչ ծրագիրները: Ձարը գտնուած էր 2008ի գումարներու նեցուկով գործերը չարունակելու:

Ինչ կը վերաբերէր գործադիր տնօրէն Վ. Ադաբեկեանցի հրաժարականին որ չշուկներու տեղի տրուած էր, Մ. Բազումեան բացատրեց թէ բաւական չատ ու բազմատեսակ աշխատանք ծանրացած էր անոր վրայ ու յոգնեցուցած զինք, յատկապէս վերջին մէկ տարուան ընթացքին: Հարկ էր հիմնադրամի եկամուտներն ու ելքերը ստուգէր, նոր ծրագրեր մշակէր: Հրաժարականը հարց չէր ներկայացներ ծրագրուածին կերպարկութեան համար: «Մենք կը չարունակենք մեր աշխատանքը, որեւէ տնօրէնի հետ. կը բաւէ որ տեղւոյն վրայ ունենանք լաւ մասնագէտներ – գիւղատնտես, ճարտարագէտ, եւլն. –» ըսաւ մեր խոսակիցը:

Ջեռնարկուած ու աւարտած ծրագիրները, ինչպէս Մարտակերտի ջուրի ցանցը, բազմաբուժարաններ, Հադրութի մէջ ջուրի, կապի ցանցերու, հիւանդանոցի չինութեան գործերը, պէտք էր տեղւոյն վրայ տեսնել թէ ի՛նչ մեծ գոհունակութիւն պատճառած էին բնակչութեան: Մինչեւ վերջերս քանի մը օրը մէկ ջուր ունենալէ ետք երբ այսօր ամէնօրեայ եղած էր այդ «պերճանքը», ինչպէ՞ս գոհ չըլլային:

Յատուկ ուշադրութեան առարկայ է Ղարաբաղի գիւղատնտեսութեան մարզը: Անցեալ տարի 35·000 հեկտար ցանք կատարուած էր (գլխաւորաբար ցորեն), այս տարի ամէն մէկ հեկտարի կառավարութիւնը 35 հազար դրամ յատկացուցած է ու 12 հազար հեկտար աւելին պիտի մշակուի: Երկու-երեք տարի առաջ հազուադէպ էր Ղարաբաղի մէջ քարչակներ (թրաքթէօր) տեսնել, այսօր յաճախակի երեւոյթ է:

Հոն Մարտակերտի ու Դրախտիկի մէջ հողամշակման երկու կեդրոն հաստատուած է: Հեկտար մը հողին ցանքէն մինչեւ հունձք մը չակման փոխարժէքը 48 հազար (շուրջ 160 Եւրօ) է: Այդ կարգադրութիւնը յատկապէս կ'օգնէ այրիներու որոնք մշակելի հող ունին, բայց ոչ՝ զայն մշակող: Անցեալ տարի շատ լաւ բերք ձեռք ձգուած է ու երեք հեկտարէն 700–1000 Եւրոյի եկամուտ ունեցած են: Այս տարի կլիմայական կացութեան պատճառով, նոյնքան լաւ արդիւնք չի սպասուիր: Հեղեղներ, կարկուտ, անասուններու հիւանդութիւններ, եւլն. շուրջ վնաս պատճառած են:

Ղարաբաղի մէջ հողագործութեան կարեւոր ադգակը բարերար հողին հետ ջուրի առատութիւնն է, ինչ որ մեծ հարստութիւն կը կազմէ:

Ջրոյցը աւարտին մօտ կրկին առընչուեցաւ չրջան ընդ չշուկներուն: Պաշտօնատարներու ճիպերուն տարաձայնութիւննե՞րը. այդ բոլորը նախանձի արդիւնք կը նկատէ Մ. Բազումեան: Կը բացատրէ թէ իրենք ծանօթ են իրենց աշխատողներուն վարձատրութեան, դիտեն թէ ճիպ գնելու կարելիութիւն տուող գումարներ չեն անոնք: Իսկ թէ ճիպ բսելով ակնարկութիւն կ'ըլլար «Նիւա» մակնիշով չարքաշ ծանօթ կառքերուն, անոնք անհրաժեշտ էին հիմնադրամի պաշտօնէութեան, կարենալ հասնելու համար բարձրադիր չրջաններ, գիւղեր: Կայի՛ն իսկական ճիպ-եր ունեցողներ ալ. անոնք մասնաւոր ձեռնարկութիւններու վարիչներուն կը պատկանէին, կապ չունէին հիմնադրամին հետ:

Երբեմն որքա՛ն ծանրակչիռ բաներու մասին քար լռութիւն կը պահուի, խոհեմութեան, իմաստութեան դիմակներով. երբեմն ալ ի՛նչ դիւրութեամբ պատմութիւններ կը նկարագրուին, առանց մտածելու աւելորդ չատախօսութիւններու հաւանական վնասին մասին: Ու երկրորդին հեղինակները չեն ալ մտածեր որ լուսաբանելու, բացատրելու անհարկի աշխատանքով քիչ մը աւելի կը ծանրաբեռնեն, ժամանակ կ'ընեն Միշէլ Բազումեանի նման իրենց յօժար կամքով նախարարութեան մը մէկ մասնաբաժինը հաւասար գործ ստանձնածները:

Ա. ԹՈՒՈՑԵԱՆ

ԲԱՐԻ ՅԻՇԵՆՔ ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Ինը տարի անցաւ Հոգելոյս կաթողիկոսին վախճանման օրէն ի վեր (29·06·1999). և հայ ժողովուրդը ամէն Յունիս 29ի կը խոնարհի անոր խնկելի ու քաղցր յիշատակին առջեւ:

Երջանկայիշատակ կաթողիկոսը ժողովուրդը խանդավառող եւ զայն իր կրօնական ու ազգային հաւատքին մէջ ամրացնող մեր սակաւաթիւ հոգեւոր մեծ առանձնորդներէն մին էր:

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ երկու բարձրագոյն նըւիրապետական աթոռներու գահակալութեան իր տարիներուն, հայ ժողովուրդի հոգին ջերմացուց, իր ամենախորունկ զգացումներով, գաղափարներով, ազդօգուտ իրագործումներով:

Ան եղաւ հաւատքի, ազգային նըւիրումի եւ հայ գիրի պաշտամունքի հաւատաւոր առաջնորդ մը, իր անհամար հետեւորդներուն, աշակերտներուն եւ հայ հասարակութեան թողուց անմոռանալի անուն, սէր, քաղցր յիշատակ ու հոգեւոր դասախարակութեան անկորուստ ժառանգութիւն:

Հմուտ մտաւորական, հոգեւորական, նաեւ մեծ գործիչ, տաղանդաւոր ուսուցիչ, փայլուն հռետոր, գրաէր ու գրագէտ, հոգելոյս հայրապետը հայ կեանքի ամէնէն փայլուն անձնաւորութիւններէն մէկն էր, իր իմաստուն, խոհեմ, հեռատես, դիւանագէտ կեցուածքով, իր գաւառթախօսութեամբ, իր հաղորդականութեամբ եւ իր խմացակատնութեամբ. տարած աղգանուէր ու եկեղեցանուէր գործունէութեամբ գրաւեց ամէն տարիքի Հայերու սիրտը: Եղաւ համաչխարհային հասարակութեան ամէնէն ծանօթ Հայերէն մին. ու Հայուն հպարտութիւնը:

Աւագանի անունով Նչան Սարգիսեան, ան ծնած է Քեսապ, 1932ին: Իր գիւղին մէջ նախակրթարանի ուսումը ստանալէ վերջ 1944ին կ'ընդունուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դպրեվանքը, 1952ին կ'աւարտէ եւ կը ձեռնադրուի կուսակրօն քահանայ, վերակոչուելով Գարեգին արեղայ: 1955ին կը ստանայ վարդապետական աստիճան, պաշտպանելով «Հայաստանեայց եկեղեցւոյ աստուածաբանութիւնը իբրեւ Հայ չարականներուն» խորագրեալ աւարտաճառը: Կը պաշտօնավարէ դպրեվանքին մէջ նախ իբրեւ ուսուցիչ, յետոյ իբրեւ տեսուչ, աւելի վերջ Անգլիոյ Օքսֆորտի համալսարանի մէջ կը հետեւի Աստուածաբանական բարձրագոյն ճիւղին, ուրկէ կը վկայուի ներկայացնելով «Քաղկեդոնի ժողովը եւ Հայ եկեղեցին» խորագրով աւարտաճառը: Կը վերադառնայ Դպրեվանքի տեսչութեան պաշտօնին: 1963ին կը բարձրանայ ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճանին: Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի 1963ին, արքեպիսկոպոս՝ 1973ին: 1971ին Գարեգին եպիսկոպոս կ'ընտրուի առաջնորդ Իրանահայոց թեմին: 1973ին հայրապետական պատուիրակ կը նշանակուի Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմին ու տարի մը ետք առաջնորդ կ'ընտրուի: 1977ին կ'ընտրուի աթոռակից կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, իսկ 1983ին կը դառնայ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին: Իսկ 1995ին Ամենայն Հայոց կաթողիկոս:

Գարեգին Ա. Հայ Եկեղեցւոյ կեանքի եւ գործունէութեան ծիրէն ներս մինչեկեղեցական չարժումի նախաձեռնողներէն մէկն էր. անկախ իր ստորագրած հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն մեծ թիւով գրական, աստուածաբանական, եկեղեցական յօդուածներէն, որոնք լոյս տեսած են ամսագիրներու, պաշտօնաթերթերու, հանդէսներու մէջ, ունէր նաեւ հրատարակուած բարմաթիւ հատորներ:

Փայլուն հռետոր էր նաեւ ան. ի մասնաւոր ու դասախարակիչ քարոզներով կ'ոգեւորէր ու կը խանդավառէր ժողովուրդը, ինչպէս՝ 1998 Յունուարին Գերմանիա հր հովուապետական այցելութեան ընթացքին առաջնորդանիստ Ս. Մեսրոպ–Սահակ եկեղեցւոյ մէջ խոսած քարոզով:

Յարգելի ու անմոռանալի իր միաքերէն մէկն է հետեւեալը.

«Ա՛լ դադրիւճ թափառաշրջիկութեան ջլատիչ հոգեբանութենէն, որ մեր պատմական կեանքի չարաղէտ ու բանդարար երեւոյթներէն մէկն է եղած արդէն: Ինչպէս թափեցիւճ գաղթականի հոգեբանութիւնը, շպրտեւճ նաեւ գաղթականի ցուպը...: Անցեալի սխալը չկրկնեւճ: Համախումբ ապրելու մէջն է ազգի մը ուժին պաղիւրը: Որքան ճօսրանաւճ այս աշխարհի չորս թեւերուն վրայ մշուշի պէս տարածուելով, այնքան կը տկարանաւճ հովերէն տարուելով եւ ընդհանուրին մէջ մեր իճիւթիւնը նորսնցնելով»:

Հայ ժողովուրդը անթառամ պիտի պահէ երջանկայիշատակ կաթողիկոսին յիշատակը:

ՏՕՔԹ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՏԱՄ

Գերմանիա

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
(Յապաւումներով)

• Յունիս 4-6ին Պէրլինի ժամանեց վեց հոգիներէ բ աղկացող ղարաբաղեան պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ երկրի Ազգային ժողովի նախագահ Աշոտ Ղուլեանի: Այցելութեան նպատակն էր Ղարաբաղի Գերմանիոյ մէջ գործող բարեկամներու հետ հանդիպիլ, Ղարաբաղեան հարցի նկատմամբ իրենց մօտեցումին աւելի մանրամասն ծանօթանալ:

Վերոյիշեալ նպատակով է որ Պէրլինի Եւրոպական կաճառին մէջ կազմակերպուած սէմինարին ելոյթ ունեցան երեք փրոֆէսէօրներ եւ տարբեր գիտնականներ, կաճառի դեկավար փրոֆ. Շթրաթընչուլթըի գլխաւորութեամբ:

Այս առթիւ կատարուեցաւ նաեւ ընդունելութիւն՝ ՀՀ Պէրլինի դեսպանատան մէջ, որուն մասնակեցաւ նաեւ Գերմանահայոց առաջնորդ Գարեգին Արք. Պէքճեան, իր հետ ունենալով հայրեր Յաչատուր Կնեազեանն ու Եղիշէ Աւետիսեանը:

Իսկ Ուրբաթ Յունիս 6ի երեկոյեան հոգեհանգստեան արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Պէրլինի մէջ Ղարաբաղի չարժման ընթացքին նահատակուած զինուորներուն եւ այլոց հոգիներուն ի հանգիստ, որուն յաջորդեց Պէրլինի քաղաքապետարանի սրահներէն մէկուն մէջ կազմակերպուած հարց ու պատասխանի հաւաք, հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ: Ա. Ղուլեան Ղարաբաղի հարցին չուրջ ներկաներու հարցումներուն պատասխանելէ բացի, Առաջնորդն ու հայ համայնքի վաստակաւոր ներկայացուցիչներէն Համօ Պետրոսեանը պարզեւատրեց Ղարաբաղեան յուշամետալներով:

Ղարաբաղի պատուիրակութեան Գերմանիա այցելութիւնը կազմակերպուած էր համանուն պետութեան Պէրլինի ներկայացուցիչներուն կողմէ, որուն նոր նշանակուած վարիչն է Տիկին Գայեանէ Ափինեան:

• Յունիս 7ին Պէրլինի Հայ Տան մէջ գումարուած համայնքային ժողովին, Առաջնորդը վարչութեան անդամներուն ներկայացուց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Եղիշէ Վրդ. Աւետիսեանը Պէրլին եւ շրջանի համար որպէս հոգեւոր հովիւ: Վարչական անդամներուն կողմէ գոհունակութեամբ ողջունուեցաւ վարդապետը, որ ներկայիս երեք ամսուան փորձի շրջան մը պիտի բոլորէ ծանօթանալով համայնքի անդամներուն եւ պաշտօնին մանրամասնութիւններուն:

Իսկ նախկին հովիւ Յաչատուր Աբգ. Կնեազեան, չուրջ երկու տարի անհրաժեշտ փորձը ձեռք ձբելով կոչուեցաւ Հալլը Զաալը քաղաքի համայնքի հոգեւոր հովուութեան պաշտօնին, որ կը տարածուի մինչեւ Պրունշվայկ, Լայփցիկ եւ Տրէզդըն:

• Յունիս 9ին Պոն–Պոյէլ քաղաքին մէջ Յունաց Առաջնորդարանը կազմակերպած էր Յոյն Եկեղեցւոյ Կոստանդնուպոլսոյ Տիեզերական Պատրիարք Բարթուղիմէոսի անուանակոչութեան տօնը:

Հայրապետական մաղթանքը տեղի ունեցաւ Յունաց Առաջնորդարնիստ եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էին տարբեր երկիրներու երեսփոխաններ եւ եկեղեցականներ: Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանը եւս հրաւիրուած էր: Նոյն օրը Հայոց Առաջնորդութիւնը կը ներկայացնէր Քէօլնի հոգեւոր հովիւ Հայրապատ Քհնյ. Մարտիկեան, որ իր հերթին Յոյն Եկեղեցւոյ Գերմանիոյ Թեմի Մետրոպոլիտին փոխանցեց Առաջնորդին բարեմաղթութիւնները:

• Յունիս 21-22ին տեղի ունեցաւ Գերմանահայոց Առաջնորդութեան տարեկան երկօրեայ Պատգամաւորական ժողովը, Քէօլնի մէջ:

Առաջնորդին աղօթքով բացուած ժողովին նախագահեց Տօքթ. Րաֆֆի Պետիկեան, որ ձեռնհասօրէն վարեց ժողովը, առիթը տալով 14 համայնքներու ներկայացուցիչներուն իրենց հարցերը ներկայացնելու:

Իսկ Թեմական ժողովի անդամներէն Պ. Յարմիկ Աւագեան որպէս դանձապահ ներկայացուց տարեկան հաշուետուիւնը եւ իր փոխանորդը Պ. Ռուբէն Ֆէհաեան կատարեց հաշուական լրացումները, ի մասնաւորի անդրադառնալով Առաջնորդութեան անդամական վիճակին:

Հոգեւոր դասու աշխատանքներուն մասին տեղեկագիր մը կարդաց Սերովբէ Վրդ. Խաչանեան, ապա ժողովականները կատարեցին զանազան առաջարկներ՝ բարելաւելու Առաջնորդութեան անդամական վիճակը, Թեմէն ներս կազմակերպելու Եկեղեցասէր երիտասարդաց յանձնախումբ, հայեցի դաստիարակութեան ուսումնական ծրագիր, եւ կատարուեցան տակաւին բազմաթիւ օգտակար առաջարկներ:

Ժողովի աւարտին ընդունուեցան Պօն քաղաքէն Գերմանական դըպրոցի մը պատասխանատուները, որոնք 2001 թուականէն ի վեր Հայաստանի Գիւմրի քաղաքի զանազան դպրոցներու աշակերտութեան հետ փոխանակումներ կը կատարեն, նաեւ նիւթական օգնութիւններ ընելով համապատասխան դըպրոցներուն: Այս պատասխանատուները իրենց հետ բերած էին չուրջ 15 հայ աշակերտներ, անոնց Գիւմրիի դպրոցի տնօրէն Գագիկ Ստեփանեանի եւ գերմաներէն լեզուի ուսուցչուհի Մարինէ Յաչատրեանի ընկերակցութեամբ, որոնք հիւրասիրուեցան երկու չաբաթ Գերմանիոյ մէջ եւ աշնան պիտի ընդունին գերմանացի իրենց ընկերները:

Գարեգին Արք. ողջունելով հիւրերու այցելութիւնը յուշանուէրներ բաժնեց բոլորին եւ օրհնեց ներկա ներն: Աշակերտները ս տացան տարբեր նուէրներ եւս Գերմանահայ գործարարներու միութեան կողմէ, գլխաւորութեամբ Պ. Մուրատ Աքեւիզի, որ այս ձեռնարկը քաջալերելու համար բարերարութիւններ կ'րնէ:

• Կիրակի Յունիս 29ին, Քրիստոսի Պայծառակերպութեան տօնի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Քէօլնի Ս. Սահակ Մեսրոպ Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագը մատուցանեց եւ քարոզեց Քէօլնի հայ համայնքի հոգեւոր հովիւ Հայրապատ Քհնյ. Մարտիկեան

Պատարագէն ետք հիւրերը ընդունուեցան Թեմական խորհուրդի առենապետ Տօքթ. Սարգիս Քէհեաեանի եւ Քէօլնի հայ համայնքի առենապետուհի Տիկին Մինա Նիքբայի կողմէ, համայնքի պարտէզին մէջ սիրոյ սեղանին չուրջ: Ապա գաղափարներու փոխանցման նպատակով ժողով մը տեղի ունեցաւ համայնքի գրադարանին մէջ, ուր հիւրերուն տեղեկութիւններ արուեցան Գերմանահայ գաղութին, անոր առօրեայ կեանքին, դժուարութիւններուն եւ մտահոգութիւններուն մասին: Մասնաւոր նիւթ եղաւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, անոր ճանաչման հարցը Գերմանիոյ մէջ:

• Յունիս 30ին, ՀՀ Գերմանիոյ դեսպանութեան հրաւէրով Առաջնորդ Գարեգին Արք., ընկերակցութեամբ Մ.Ի.Ը.ին Գերմանիոյ հայ համայնքներու հովիւ Սերովբէ Վրդ. Խաչանեանի, ներկայ գտնուեցաւ ՀՀ նոր նշանակուած արտաքին գործոց նախարար էր. Նալպանտեանի ի պատիւ արուած պաշտօնական ճաշին, Պէրլինի Ա.Թլոն պանդոկին մէջ: Նոր նախարարին առաջին պաշտօնական այցն էր Գերմանիա: Ճաշին հրաւիրուած էին Գերմանահայոց գլխաւոր կազմակերպութիւններու բոլոր ներկայացուցիչները:

Ճաշը սկսաւ Առաջնորդին բացման աղօթքով, որ միեւնոյն ժամանակ կարճ ողջոյնի խօսք մը արտասանեց, յանուն Թեմական խորհուրդին չնորհաւորելով Պ. Նալպանտեանը իր նոր պաշտօնին համար եւ յայտնեց իր առաքելութեան մէջ լիակատար յաջողութիւն:

Յաջորդեց ՀՀ Գերմանիոյ դեսպան Տիկին Կարինէ Ղազինեան, որ նոյնպէս ողջունելով նախարարն ու հրաւիրեալները, մի առ մի ներկայացուց ղիրենք՝ իրենց ներկայացուցած կազմակերպութիւններու գործունէութեամբ:

Հուսկ բանը արտասանեց նախարարը, որու ընթացքին ամփոփ կերպով ներկայացուց ՀՀ ներկայ կացութիւնն ու պետական նոր ծրագիրները:

ԴԻԻԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Յուլիս 2

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Գ.
ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Ինչո՞ւ անոնք, որոնց զօրութեանը հաւատացեր էին միշտ, անկարեկիր և ցուրտ կը մնային իրենց տառապանքին, ի՞նչ անէծք ու ի՞նչ պատիժ տնօրինուած էր իրենց համար... ո՞ր կատակուած մեղքերու քաւութեանը համար էր որ Աստուած համբ ու կոյր կը մնար, իբր թէ բացակայած ըլլար սրբատեղիէն...: Ցանկարծ լուսաւոր եւ չառադոյն յայտնութիւն մը երեւաց պատերուն վրայ... կը րակի տուին, քաղաքը կ'այրէր. ամէն բան կորսուած էր: Հետզհետէ աւելի մօտ հրացանները կը զարնէին ու զնդակները սուլելով կ'անցնէին եկեղեցիին պատերուն վրայէն: Օգնութի՛ւն...օգնութի՛ւն. ո՛վ Աստուածը մեր նախահայրերուն, քու անկարեկիր ու ոխակալ նայուածքդ մէկ մը մեզի դարձուր...: Բոցերը կը պատեն ամէն կողմ, օճախները կը քանդուին, հրացանները կ'որոտան ու յաղթական թշնամիին ամբոխը մօտ է ու ամէն կեանք՝ պլպլացող լոյսի մը պէս անոր չարագուշակ չունչը կը զգայ իր վրայ:

Այդ րոպէին ապիտակահեր ու ծերունի քահանայ մը, տարիքէն դողդոջուն սրտնքները ամբացնելով՝ կ'երեւայ ժողովուրդին, ձեռքերը կը բարձրացնէ՛...

– «Մտիկ ըրէ՛ք, մեռնելու ժամը հասած է, Տէրն Մեր Յիսուս Քրիստոս իր անքըննելի տրամադրութիւններուն մէջ վճռեր է որ անգամ մըն ալ իր հօտին անմեղ արիւնը թափի... սուրերը սուրցած են ձեր պատանիներուն համար եւ դահիճները ոգեւորուած են նախճիրի արբեցութիւնէն, ու արիւնը պահ մը հասքը ձեր երակներուն մէջ չպիտի մնայ... խոնարհեցէ՛ք ձեր գլուխները ու արձակում խնդրեցէք ձեր մեղքերուն համար... վերջին ժամը հնչած է ու Աստուծոյ ողորմութիւնը անահման է...»:

Հրացաններու խլացուցիչ եւ չտապ աղմուկին եւ տիւմանին մոլեգին ազդակներուն մէջ, պահ մը ծերունի քահանային ձայնը կը մարի, փայլ անիկա կերկերաձայն կը շարունակէ Թողութիւն արտասանել խոնարհած ժողովուրդին վրայ:

Բոցավառուած երեւակայութեանս մէջ կը չփոթուի այն օրը եւ այս օրը, որով հետեւ դարձեալ ժողովուրդը խոնարհած է եւ ինկած է գետին, հնձուած հասկերու նման. խորանին մէջ, պատարագուորին ձայնը սլացաւ. «Մոնարհեալ երկիւղիւ երկիրապագանեմ...»:

Ձակատնին գետնի քարերուն զարնելով, քամակը կորացուցած ժողովուրդը, կրօնական տարուռէ մը թրթռուն՝ իր ցաւը մոռցաւ... ու մխիթարութիւնը ցաւը ձերմակ ադաւնիի մը պէս րոպէ մը սաւառնեցաւ իրենց արցունքէ աղօտացած աչքերուն առջեւ...: Բուրվառները կը ճօճէին ծեքծեքալով եւ խունկի ծուխները կը թանձրանային, ու երբ գլուխին բարձրացուցին՝ արցունքը աւելի առատ կը հոսէր տանջուած դէմքերու վրայ:

Բայց երբ քիչ հաք պատարագիչը արտասանեց գերագոյն մաղթանքը. – «Հանգի՛ստ ոսկորներուն Կիլիկիոյ նահատակաց, արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայից, երիտասարդաց եւ կուսանաց», սգաւոր ժողովուրդին յուզմունքը այնպիսի աստիճանի մը հասաւ որ բարձրաձայն հեծկլտուքներու մէջ խեղդուեցան աղօթքին ձայները...: Այնահասն վիշտն ալեկոծուած ամբոխը սկսաւ աղաղակել: Երբեք կարելի չէր երեւակայել այն կատարեալ ու ցասպին ներդաշնակութիւնը, որ ինքնին յառաջ կու գար եւ որ հոգեհանգստեան աղօթքին միանալով՝ զայն կ'ամբողջացնէր. պահ մը, միայն լսուեցաւ ողբ ու հեծեծանք, մինչ ծերունի քահանաներուն խռպոտ ու թաւ ձայնը կը պատասխանէր այդ ցասպին աղաղակներուն, հնամենի աղօթքներու նուիրագործուած բանաձեւերով ամոքելու համար այդ այրող ցաւը, որ ամէն մէկուն սիրտը կը բզքտէր:

Այդ մէկ օրուան, մէկ տարուան, մէկ դարու ցաւ չէր որ կ'արտայայտուէր, կարծես դերբնական եւ հազուադէպ ճիգի մը մէջ ցեղին տառապանքը կը բարախէր ուժգնութեամբ... ամէն մէկ հառաչանքով ծամածռած շրթունքէ կը յայտնուէր հաւաքական ու անանձնական սուգը, անմխիթարելի ու անդարմանելի սուգը Ազգին...: Բոլոր մարտիրոսացածները հեռաւոր ժամանակներուն, բոլոր նահատակուած զինուորեալները Լոյսի, Ազատութեան եւ Ազգութեան իտէալներուն՝ իրենց դարաւոր ճաճիններէն կենդանացած, անդամ մըն ալ կը տառապէին, ու բոլոր երախները զոհուած վէրքերուն՝ անդամ մըն ալ կը բացուէին ու ցեղին վիշտը տառապօրէն կը հոսէր այդ նոր արկածեալներու աչքերէն:

Պատարագէն ետք ժողովուրդը դլխիկոր եւ կրած յուզմունքէն խռնջած՝ ցըրուեցաւ, բակին մէջ դանդաղելով ու խումբեր կազմելով. չատերը լուռ կը մնային, կզակնին լաչակով կապած դրսեցիներ ու ճերմակ քօղի տակ ծածկուած Կիլիկեցիներ, ցնցոտիներու մէջ հագիւ աքօղած իրենց վիտ անդամներուն մերկութիւնը, մատղաշ կը հետեւէին իրենց արիւնոտ յիշատակներուն:

Մենք ալ կը դառնայինք Առաջնորդարան. դրանը սեմին վրայ խելացնոր դէմք մը մեզ կեցուց. աչքերը կոյր էին, գլուխը ծածկուած էր ցանցառ եւ գորշ մազերով. խոստացուած մխիթարութիւնը չէր դղրդած իր վիշտը. անիկա անխախտ իր մայրական ցաւին մէջ յամառօրէն կ'ըսէր.– «Լեռներու մէջ ծներ էի զինքը ու իրեն պէս կտրիճ չկար. երբ պզտիկ էր տատիս անկած ծառերէն օրրան կը կախէի ու ձայնս ձգած օրօր կ'երգէի...: Եօթը գիւղի մէջ կ'ըսէին. "Ռուբէնին մօրը պէս օրօր ըսող չկայ"... այսօր ալէմաշխարհ կ'լսէ. "Ռուբէնին մօրը պէս զաւկին սուգը լացող չկայ"»...

Մինչեւ ուշ առեն, վշտահար մօրը ողբը յամառօրէն հնչեց եկեղեցիին բակին մէջ ու մինչեւ իրիկուն անոր ողբագին եղանակը ընկերացաւ ու օրօրեց հոն ապաստանող ժողովուրդին հոգեհանգստեան պատարագէն կրած տպաւորութիւնները:

(Շար. 8)

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

Dimanche 14 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA SAINTE CROIX

au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes

26 rue Troyon — 92310 SEVRES

Dans ce cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français, nous vous proposons une journée exceptionnelle :

11h : Divine liturgie dans le salon du Collège
13 : Repas sous les frondaisons

Animation musicale par l'Orchestre **S P I T A K**

Jeux pour les enfants — Tirage des tombolas enfants et adultes.

P.A.F. : Adultes : 20 euros — Enfants : 12 euros

Pour éviter de mauvaises surprises, réservez dès maintenant par téléphone
01 44 59 23 50 ● 01 40 51 11 90

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France

le **DIMANCHE 13 JUILLET**
A partir de 11 heures
(Levée des drapeaux par les enfants)

Buffet— Bar — Spectacle des enfants vous seront proposés

Pour votre confort, vos tables de camping, parasols, crèmes solaires et casquettes seront les bienvenus pour cette journée.

Nous vous attendons nombreux

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ·Մ·Ը·Մ·–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻԻՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ·Մ·Ը·Մ–Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
Կիրակի, Յուլիս 13ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ Ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
«ԽԱՐՈՒԿԱՀԱՆԴԷՍ»

Կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ·–
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

ՄԱՑՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)
յայտարարում է 2008–2009 ուստարուայ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան (Աստուածաբանական Համալսարան) կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիներ, ովքեր ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն եւ պատկան են Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ ովքեր յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւններ հետեւեալ առարկաներից.

1· *Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցապատում)*
2· *Հայ գրականութիւն (բանաւոր)*
3· *Հայոց պատմութիւն (բանաւոր)*
4· *Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում)*
5· *Անգլերէն (հարցապրոյց)*

Նախքան քննութիւնները կիմարդնելը ճանաչողական բնոյթի պրոյց կ'ունենան Ճեմարանի տեսչութեան հետ հետեւեալ նիւթերի չուրջ.

1· *Սուրբ Գրքի իմացութիւն*
2· *Եկեղեցական փորձառութիւն*
3· *Ընդհանուր գիտելիքներ Հայ Եկեղեցու պատմութիւնից*

Դիմումները պէտք են Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչի անունով՝ ներկայացնելով ներքոյիշեալ փաստաթղթերը.

1· *Դիմում*
2· *Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական*
3· *Բնութագիր (պարոցի տնօրէնից)*
4· *Զինուորական պրութեան մասին փաստաթուղթ (բնօրինակը)*
5· *Բժշկական վաւերացուած տեղեկանք (086 ձեւ)*
6· *2 լուսանկար (3×4)*
7· *Ծննդագրի պատճէն*
8· *Ինքնակենսագրութիւն*
9· *Երաշխաւորագիր Թեմի առաջնորդից կամ չրջանի հոգեւոր հովուից*
10· *Տեղեկանք բնակավայրից*

Փաստաթղթերը ներկայացնել անձամբ Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի քարտուղարութեան:

Դիմումներն ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 7ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10 – 16 (շաբաթ օրը մինչեւ ժամը 13):

Հասցէ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան:
Հեռախօս (010) 517–185, (010)517–180:

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ – ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մանուճիւղը կը կազմակերպէ պուոյա մը պէպի Պէրճենի կայան:

Եկէ՛ք ուրախ, զուարթ միասին ճամբորդենք տօնելու համար այս յատկանշական օրը՝

Կիրակի Յուլիս 13

– *մեկնում առաւօտեան ժամը 8·30ին,*
– *վերադարձ ժամը 19·30ին:*

Ճամբորդութեան գին. –
չափահասներուն՝ 20 եւրօ,
մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն՝ 10 եւրօ:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տուն՝
04·78·26·28·71 *կամ* 04·78·45·17·55 *թիւերուն:*

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵՍՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդին պատճառաւ, կը խնդրուի Աստուածածնի արարողութեանց ազդերը ղրկել Յուլիս 20էն առաջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»ի

(Շար· Ա· էջէն)

Թայ Օգոստոս 8ին ներկայ ըլլալու համար Ողիմպիականներու բացման արարողութեան: Ակս յայտարարութենէն եառ սակայն, Չինաստանի Փարիզի դեսպանը ըզգուշացուցած է Ֆրանսան այն հետեւանքներուն համար որոնք կրնան ծագիլ եթէ Ֆրանսայի նախագահը տեսակցի Տալայ Լամային հետ, երբ այս վերջինը Ֆրանսայէն անցնի Օգոստոս 12էն 23ի ընթացքին: Այս զգուշացումը, որ սպառնալիքի բնոյթ ունի, կը վերաբերի այն ապըսպըրանքներուն, զորս Չինաստան ըրած է Ֆրանսայէն (Թէ·ժէ·վի, Էրպիւս, եւ այլն...):

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՑԱԼ յայտարարեց հեռատեսիլի Ֆրանս 2 կայանէն (Յուլիս 8) որ «տարօրինակ զուգադիպութիւն մը» կը տեսնէ այն մեղադրանքներուն մէջ զորս ըրած է Սարքոզիի դէմ եւ յաջորդ օրուան իր քնակարանին կողոպուտին: Ընկերվարական նախագահական նախկին թեկնածուն այլ ամբաստանութիւններ ալ ըրաւ «Սարքոզի խմբակ»ին դէմ, չեչտելով թէ ինք քաղաքական միակ պատասխանատուն է, որ բոյլ ի բոյլ կը պատապարէ անցած դարձածը, յիշելով դըլխաւորապար Ֆրանս–Թէլէֆոմի մարզին մէջ կատարուածը: Այլին համար (Իւ·Էմ·Փէ·) Ս· Ռուայալի յայտարարութիւնները (իր քնակարանին կողոպուտին զուգադիպութիւնը) անուանարկութեան եւ դրպարտութեան կը պատկանին: Իւ·Էմ·Փէ·ի բանբերը ըսած է նաեւ թէ մէկ բան կայ, զոր կարելի չէ դադրեցնել իր տունը քաղաքական ծրագիրն է, քանի որ չունի:

ՍԱՐՔՈԶԻ ձախընդի մէջ ուր կը մասնակցէր Ծովակալ Ժէ–8ի վեհաժողովին, յայտարարած է որ որոշած է Իտալիոյ յանձնել Մարիկա Փէթրելան, նախկին անդամ Իտալիոյ կարմիր վաչտերուն, որ Ֆրանսա ապաստանած է: Սարքոզի աւելցուցած է նաեւ որ դիմած է Պէրլուսքոնիի, որպէսզի ներում շնորհէ (Իտալիոյ մէջ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած 1992ին, որպէս մեղսակից ոստիկանի մը սպանութեան): Սարքոզիի որոշումը կը յաջորդէ իր նախորդ մէկ յայտարարութեան երբ կ'ըսէր թէ սիրով կ'ընդունի ՖԱՐՔ–ի ահաբեկիչները...: Սարքոզի կը բացատրէ որ ինչ կը վերաբերի Մ· Փեթրելային, ինք կը գործադրէ եւրոպական համաձայնագրերը:

ՍՈՒՐԻՈՑ Սահմայա բանտին մէջ, Յուլիս 5ին ծագած ըմբոստութիւնը բռնկան պոհերու պատճառ եղած է, քանի ոստիկանութեան միջամտութիւնը չատ բիրտ եղած է: Կ'ըսուի թէ առնըւազն մէկ տասնեակ բանտարկեալ մեռած է եւ նոյնքան բանտապահ, բայց պաշտօնական աղբիւրներէն ոչ մէկ թիւ կը տրուի: Այս կացութեան առընչութեամբ է, որ Մարզկային իրաւանց պաշտպան ութ կազմակերպութիւններ դիմած են Սարքոզիի, որպէսզի միջամտէ նախագահ ալ–Ասատի մօտ «Սուրիոյ մէջ տիրող հիմնական իրաւունքներու մտահոգիչ կացութեան մասին»:

ԻՐԱՆի դերագոյն առաջնորդին՝ Ալի Խամէնէյի վնտուորական խորհրդականը Ալի Շերազի յայտարարած է՝ «Սիոնական վարչակարգը ներկայիս ճնշում կը բանեցնէ Սպիտակ Տան դեկավարներուն վրայ, որպէսզի յարձակում մը պատրաստեն Իրանի դէմ: Իրանի առաջին պատասխանը կ'ըլլայ կրակի տալ Թել–Ավիվ եւ Պարսից ծոցի ամերիկեան նաւատորմը»:

ԱՋԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԸ 222ի դէմ 326 ձայնով քուէարկեց օրինագիծ մը աշխատանքի ժամերուն մասին: Այսպէս գաւառներու աշխատանքի օրերը 218էն 235 օրուան կը բարձրանայ, ինչ որ նոր դժուարութիւններու դուռ կը բանայ անշուշտ: Սենթիքաներն ալ կը բողոքեն, քանի տօնական օրերուն ալ հարկ կ'ըլլայ աշխատիլ:

ԿԶԱԻԻԷ ՏԱՐԿՈՍ, կրթական նախարարը յայտարարած է որ 2009ին հանդիսատեան կոչուող 13·500 ուսուցիչները պիտի չփոխարինուին:

ՓԱՐԻԶի Թագապետական խորհուրդը վաւերացուց Պ· Տըլանօյէի ծրագիրը նոր երկնաքերներ կառուցանելու Փարիզի մէջ, որոնք աւելի քան 37 մեթր բարձրութիւն ունենան եւ հասնին 50 մեթրի: Ծրագրին հակառակորդները (Իւ·Էմ·Փէ, կանաչ) փոքրամասնութեան մէջ մնացած են: Նախատեսուած են վեց գլխաւոր վայրեր Փարիզի չուրջ՝ Պաթինեոլ Գլիշի, Պէրսի–Շառանթոն, Մասենա Պրիւնօ, Փորթ տը Վերսայլ, Փորթ տը լա Շափէլ եւ Փորթ տը Մոնթրէօյլ:

ԱՋԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ընկերվարական խումբին ղեկավարը վերընտրուեցաւ Ժան-Մարք Էյրօ 117 ձայնով 57ի դէմ Առնօ Մոնթեբուրի: Այս երկրորդ թեկնածութիւնը անակնկալ մըն էր:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 11
VENDREDI
11 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում) 270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.999

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 21.999

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԼԻՍ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԱՄՆ-ՈՒ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՑ

Յուլիս 9ի առաւօտուն պինեալ յարձակումի մը թիրախ եղած է ԱՄՆ-ուն պոլսոյ հիւպատոսարանը որ կը գտնուի Վոսփորի եւրոպական ափին վրայ: Ատրճանակներով ու հրացանով զինուած չորս յարձակողները ինքնաշարժով մը հասած են մուտքի դրան առջեւ, կրակած պահակ կեցած երեք ոստիկաններուն վրայ: Անոնց փոխադարձ կրակոցներէն ահաբեկիչներէն երեքը սպաննուած են, մէկը վախուտի դիմած: Մէկուկէս մը եռք մահացած են վիրաւորուած երեք ոստիկանները ալ:

Թրքական լրատուականներ կը յայտնէին թէ հիւպատոսարանը բերդի մը չափ լաւ պաշտպանուած էր. անոր տեսապրիչ սարքերը արձանագրած են յարձակումը: Ըստ առաջին տեղեկութիւններու, երեք ահաբեկիչներուն ինքնութիւնը ճշդուած է: Կ'ըսուի թէ մէկը 2006ին Իրան ու Աֆղանիստան գացած, հաւանօրէն մարզուած է, ապա 2007ին Թուրքիա վերադարձած:

Ոստիկանութիւնը քննութեան առած է այն տեղեկութիւնները, ըստ որոնց գործողութիւնը ծրագրուած է ալ-Քաիտայի գաղափարակից Սէլէֆիական խմբակներուն կողմէ: Անոնք Ցունուարին կազմակերպի մէջ բախումի մը ընթացքին սպաննուած իրենց չորս անդամին վրէժը լուծելու համար ԱՄՆ-ուն ներկայացուցչութիւններուն յարձակում մը ծրագրած են, ըստ թուրք ոստիկանութեան գաղած տեղեկութեան:

Թուրքիոյ նախագահը, վարչապետը, Սպայակոյտի նախագահը եւ քաղաքական այլ դէմքեր խստիւ դատապարտած են յարձակումը: Իսկ ԱՄՆ-ուն Անգարայի դեսպանը Ռ. Ուիլըըն յայտարարած է թէ երախտապարտ են թուրք ոստիկանութեան որ անթերի կերպով կը պաշտպանէ իրենց պաշտօնական չէնքերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ յայտարարած է Յուլիս 9ին, որ 2009ին 30 հազար պաշտօնատարներ պիտի չվոխարինուին: Այս թիւին մէջ 13.500 պաշտօնատարները կը պատկանին կրթական մարզին, որ ամէնէն աւելի զոհ կ'երթայ այս կարգադրութեան:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼԻ ձախակողմեան միաստանութիւնը իր. էմ. փէ.ի դէմ ինչ կը վերաբերի իր բնակարանի կողոպուտին, կը չարունակէ պղտեցնել մեթոդները: Ամէն ծանր ածականներով կը մեղադրէ Ս. Ռուայալը, մինչ ձախը նեղ կացութեան մատնուած է: Բարեիոխելով ենթակային գործածած «նոր» չինած բառերը, Լիպերասիոն Յուլիս 10ին իր առաջին էջը խորագրած էր՝ «Լա կաֆֆիթիւն»...: Կը թուի որ չատ խօսելով եւ չուտ խօսելով, Ս. Ռուայալ չի նպաստեր իր կուսակցութեան:

ԼԻԲԱՆԱՆի հիւսիսը՝ Թրիփոլիի մէջ, Յուլիս 9ին նոր բախումներ տեղի ունեցած են մրցակից խմբակներու միջեւ, որոնց հետեւանքով երկու հոգի մեռած էր եւ 50 ուրիշներ ալ վիրաւորուած, կռիւները դէմ առ դէմ հանած են սիւննի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԱՆՈՒՂՂԱԿԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

Որպէս նախագահական ընտրութեան թեկնածու, յետոյ որպէս վարչապետ, Լ. Տէր Պետրոսեանի իշխանութիւններու ուղղուած քննադատութիւնները, ամբաստանութիւնները հետզհետէ Ռ. Քոչարեանը գլխաւոր ուղղութեամբ միակ թիրախի վերածելու կը ձգտին: Յատկապէս Մարտ 1–2ի պատահարներէն ետք, զգալի է Ս. Սարգսեանը նոյնքան անզիջող քննադատութեան հասցէ չընելու կեցուածք մը: Այդ կեցուածքը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ որ ամէն չարիքի պատասխանատուն Ռ. Քոչարեանն է, ամէնէն պախարակելին, նզովելին, պատժելին, իսկ Ս. Սարգսեանի հետ կարելի է թերեւս «եօթա երթալ»: Մանաւանդ որ վերջինիս բաւական անպատասխանատու յայտարարութիւնը հայեւթուրք յարաբերութիւններու եւ յատկապէս Ցեղասպանութեան հարցին առընչութեամբ, Լ. Տէր Պետրոսեանի այդ նիւթով վարած քաղաքականութեան զուգահեռին վրայ կը զետեղէ ներկայի նախագահը, նոյնիսկ եթէ առաջինի քննադատութիւնը ուղղուեցաւ այդ նոյն ճակատին:

Այս մարզին մէջ տրամագծօրէն հակառակ ընթացք ունեցաւ Ռ. Քոչարեան: Մինչ յայտարարեց թէ Ցեղասպանութեան իրողութիւնը վերաքննելի ոչ մէկ կողմ կրնայ ունենալ Հայաստանի պետութեան համար. նոյն ատեն տրամադիր յայտնուեցաւ երկու երկիրներուն միջեւ քննականոն յարաբերութիւններու հաստատումին: Այս հունով ընթացած տասնամեակէ մը ետք, Ս. Սարգսեանի հապճեպ ու դժուար հիմնաւորելի պատրաստակամութիւնը յստակ խոտորում մը կը նշէ առայժմ, ծայր ստիճան անորոշ արդիւնքի հեռանկարով:

Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմէ Ռ. Քոչարեանի ուղղուած մեղադրանքը թէ ան իշխանութեան եկաւ ու հեռացաւ արիւնահեղութեամբ, երկիրը աւազակապետութեան վերածեց, անէացուց Ղարաբաղի կնճիռին հայանպաստ լուծումի հեռանկարը, Յուլիս 9ին պատասխան մը ստացած է ենթակայէն: Ռ. Քոչարեան հարցազրոյցի մը ընթացքին պատասխանած է իր նախորդին, ըսելով. «Նշանակում խօսում է պարտուածի բարդոյթը: Չէ՞ որ նա պարտուել է երկու անգամ, իսկ տղամարդավարի պարտուելու արժանապատուութիւն երբեմ չի ունեցել: Բացի այդ, միշտ յարմար է ծայրայեղականութեան թիրախ դարձնել պաշտօնից հեռացած նախագահին: 1998 թուականին ես այդպէս չվարուեցի, անյարիր համարելով նման գործելաոճը: Դա փոքր, չարացած մարդու վարուելակերպ է: Երբեմն ես նրան խղճում եմ»:

Ըսելէ ետք թէ ինք համոզուած է որ Լ. Տէր Պետրոսեան կը դիտակցի թէ անդառնալի կերպով պարտուած է ընտրութեան, աւելցուցած է. «Տէր Պետրոսեանը պարզապէս չի կարողանում դուրս գալ ծայրայեղ ընդդիմութեան դաշտից: Նրան դա թոյլ չեն տայ իր տէրերն ու վճռորոշները: Իսկ ծայրայեղականութիւնը պէտք է հասցէագրուած լինի, նա էլ ընդունում է: Դուցէ նրան նաեւ թւում է, որ այդ գործողութիւնները կարող են դուրս գալ իշխանութիւնների, եւ այդ ճանապարհով նա կողութեան գիր կը վաստակի Մարտի 1ին կատարուած յանցագործութեան համար, միաժամանակ նաեւ հնարաւորութիւն ստանալով առանց խոչընդոտների ֆլորանալ հանրահաւաքներում: Դա հնարաւոր տակտիկական հաշուարկ է»:

Ռ. Քոչարեան տեղեկացուցած է թէ մօտ առենէն հատոր մը լոյս կը տեսնէ իր պաշտօնավարութեան չրջանի արդիւնքներուն մասին: «Զարգացման այդպիսի տեմպերով կարող է հպարտանալ ցանկացած երկիր եւ ցանկացած նախագահ: Զուարճալի կը լինէր նոյնպիսի գիրք հրատարակել, հիմնուած Տէր Պետրոսեանի ղեկավարմաց տարիների փաստացի նիւթի վրայ» ըսած է ան, չհետեւելով որ ՀՀՇ-ն ոչինչ կատուցած է եւ կը պատկանի սրպէս «արդիւնաւոր քանդող» պատմութեան անցածներուն չարքին:

Պատասխանելով մամուլին մէջ տեղ գտած վարկածներու թէ երկրին փաստացի ղեկավարը տակաւին ինք է, Ռ. Քոչարեան ըսած է. «Դա բացարձակ անհեթեթութիւն է: Եթէ դա այդպէս լիներ՝ Տէր Պետրոսեանը ամենայն հաւանականութեամբ արդէն նստած կը լիներ իր յանցաւոր գործունէութեան համար. ի դէպ, ես դրանով ուղղած կը լինէի 1998 թուականի իմ սխալը: Եւ, ի հարկէ, Թուրքիայի նախագահը չէր հրաւիրուի Երեւան՝ փութպոլ դիտելու: Նմանօրինակ հրապարակումների խնդիրն է լրացուցիչ խնդիրներ ստեղծել Հայաստանում: Երկիր պէտք է ղեկավարեն եւ պատասխանատուութիւն կրեն այն մարդիկ, որոնք լիազօրուած են սահմանադրութեամբ: Իշխանութիւնը ու պատասխանատուութիւնն անբաժանելի են եւ չեն կարող ստուերային լինել»:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԴԷՏԵՐԸ ՍՏՈՒԳՈՒՄԻ Կ'ԵՐԹԱՆ

Եւրոպայի խորհուրդէն քաղաքակրթութեան ու պատմական ժառանգութեան մարմին մը հաքու զացած, հանդիպում ունեցած է Արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարներու հետ: Անոնք ցուցադրած են հայկական դրաման գօտիին կոթողներուն ներկայի վիճակը ցոլացնող ժապաւէն մը: Ցետոյ դանդատած են որ հայկական ուժերու դրաւած չրջանին մէջ մնացած 1891 պատմական յուշարձանի կացութեան ամրողջովին տեղեակ չեն:

Եւրոպական պատուիրակութեան գլխաւոր Ռ. Փալմըը ալ պատասխանած է թէ իրենց նպատակն է պատմական կոթողներու վիճակը լուսաբանող խումբի մը չրջան այցին առընչուած հարցերը կարգաւորել: Եւրոպական խորհուրդը, ըստ նոյն պաշտօնատարին, անթոյլատրելի կը նկատէ այդ կարգի կոթողներու քանդումը, ոչնչացումը: Ուստի, հաւանօրէն Սեպտեմբերին դէտերու խումբ մը պիտի դրկուի Հայաստան ու Ադրբեջան, որպէսզի ստուգէ այս ուղղութեամբ պընդումներու հիմնաւորութիւնը: Ատոր համար հարկաւոր է ապահովել Հայաստանի ու Ադրբեջանի պետութիւններուն համաձայնութիւնը:

Ամէն կասկածէ վեր է որ Երեւանի իշխանութիւնները անվարան կ'ընդառաջեն եւրոպացի դէտերու ստուգողական այցին, ինչպէս ըրած էին Նախիջեւանեանները, Ջուղայի խաչքարերուն հիմնայատակ կործանումին առթիւ...

Թ Ո Խ Ր Ո Ի Ա

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԲԱԺԻՆ

Միջհամալսարանական խորհուրդը հաւանութիւն տուած է որ Նեւշէհիրի Գիտական Ֆաքիւլթէին մէջ հայերէն, եբրայերէն, քունարէն, արաբերէն լեզուներու եւ դրականութեան բաժիններ հաստատուին: Նեւշէհիրի համալսարանին տեսուչը կարեւոր քայլ նկատած է որոշումը եւ բացատրած թէ Հայաստանէն կը պահանջուի Հ.Ց.Դ.–ի դիւանները թարգմանել. սակայն, այդ փաստաթուղթերը կարդալու կարող մարդ չկայ. հայերէնի մասնագէտ չկայ: Նաեւ խորհուրդին որոշումին մէջ կը նշմարէ Հայկական Հարցի լուծումին նոր մօտեցում մը:

Ինչ կը վերաբերի հայկական համալսարանին դաստիարակչական կազմին, Թուքահայց պատրիարքարանէն ու հայ համայնքէն օժանդակութիւն պիտի ուզեն:

ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱԺԱՊԱՒԷՆ ՆԵՐԿԱՆ

Ներկայի մեր սերունդները Հայոց պատմութեան խտացեալ կեդրոնի մէկ վերայայտնութեան ականատես, ականջալուր վկաներն են այսօր: Կարծէք գերագոյն անօրինութիւն մը կը պատժէ պատմութիւնը լաւ չսերտելու, արժէքները չյարգելու, այնքան "հարուստ" անցեալէ մը չվարաուելու մեր յամառութիւնը: Ու հասած ենք վիճակի մը ուր հազարամեակներու այդ անցեալը 15-20 տարուան մանրաժապաւէնով մը կը կրկնուի: Կը կրկնուին հազարաւոր անգամներ պատապարտուած սխալներն ալ. ժողովուրդի արհամարհանք, անծիր անսահման եսասիրութիւն, անսանձ փառատենչութիւն ու հեռւի «տուրը»երէն խեր յուսալու, անոնց եղանակով պարելու, այդ պարին սիրոյն ամէնէն նուիրականները ոտնակոխելու պատրաստակամութիւն:

Եւ ըսել որ մեր սերունդները մեծցած են ու կը մեծնան Վարդանին փառաբանութեամբ ու վասակ անիծելով, սորվելով թէ Ապրիլ 24ի պատրաստութեան մէջ կարեւոր դեր ունեցած են հայ մտաւորչներ, կամ՝ կարսի կորուստը լայն չափով հետեւանք էր «Թուրքին չկրակելու, բուն թշնամին՝ դաշնակները թիրախ առնելու» հրահանգներուն: Չէ՞ որ քաղաքը գրաւած, թալանած, բնակչութիւնը կոտորած Թուրքը խոհեմութիւնը ունեցած էր ինքզինք համայնավարամէտ ցոյց տալու, մինչ 1917ի ալիքները կ'ողողէին Կովկասը:

Ղեկավարներու արհամարհանքէն ու եսասիրութենէն, անհեռատեսութենէն յոգնած Հայաստանի ժողովուրդը անգամ մը եւս մնացած է առանց փրկարար այլընտրանքի, գրեթէ երկու չարեաց փոքրագոյնին հանդուրժելու պարտադրանքին մէջ: Այս իրականութիւնն է առաջին ազգակը որ մինչեւ տասնեակ հազարաւոր բազմութիւնները կը տանի ընդդիմութեան ցոյցերուն: Ամէնէն փակ, ամէնէն անյոյս վիճակէն ալ ելք գտնելու մղումը գիտակից կամ ենթագիտակից «արդեօ՞ք»ներ կը տեղաւորէ միտքերու մէջ. ու արդէն փորձուածէն ալ նոր բանի ակնկալութիւնը մարդկը կրաւորականութենէն դուրս կը հանէ: Այս պայմաններով չինուած իրականութեան մէջ անիրատեսական բան է յուսալ որ ամպիոնէն հնչած ամբոխավարութիւնը լուրջ վերաբերումի արժանանայ, տրամաբանական վերլուծումի ենթարկուին պնդումները, խոստումները, մեղադրանքները: Մարդիկ «տարբեր»ին ծարաւը ունին որպէս միակ ելք ու հոն է ան. անոր բեմէն իր կեանքը ճգնաժամու վերածածներու հասցէին ամէնէն խիստ խօսքերը կ'րտասանուին. ու տակիկա կը բաւէ որ մնացեալը, խոստումները, կանխիկ գումարի պէս ընդունին:

Այս հոգեվիճակը յայտնապէս մանրամասնութեամբ ուսումնասիրած ընդդիմութիւն մը ինչո՞ւ պէտք զգայ լրջութեան, տրամաբանական ըլլալու, կամ մարդոց միամտութիւնը չհաշուարձելէ խուսափելու: Հակառակորդը հոն է, ղեկավարութիւն մը որ անհեռատեսութեամբ ու ապիկարութեամբ ո՛չ կը յաջողի ազդեցիկ հակազդեցութիւն ցոյց տալ, ոչ ալ բազմութիւնները սթափեցնել:

Ու ամէն քայլի նոր խոտորումներ կը կատարուին ընդհանուր անուշադրութեան, անտարբերութեան մէջ: Ըսուածին նորագոյն փաստն են երկու պարագաները որոնց «հեղինակը» ընդդիմութեան նոյն դէմքն է: Ան անկախութեան առաջին չրջանին ստանձնած է պետական կարեւորագոյն պաշտօններէն մէկը. յետոյ 1998ին չնորհազրկուած վարչախումբին հետ լուծութեան մէջ մնացած ու այդ խումբին մնայեալներուն պէս այսօր վերայայտնուած քաղաքական կեանքին մէջ:

Այդ դէմքը մէկն է այն երկու–երեք հոգիէն որոնք եւրոպական ատեաններու մէջ աշխոյժ գործունէութիւն տարին, որպէսզի չըլլայ թէ Հայաստանի տրուելիք պատիժներէն հրաժարին, կամ թեթեւցնեն զանոնք... պէ՞տք է ըսել որ այդ գործունէութիւնը ընդդիմադիր ճակատին համար կը նշանակէ «մարդկային իրաւունքներու, ժողովրդավարութեան պայքար»: Յետոյ, այդ նոյն դէմքը տասնեակ մը օր ետք, Երեւանի մէջ կը պատգամէր. «Մենք ենք լուծելու մեր խնդիրները մեր երկրի ներսում»: Ու ոչ ոք հարց տուաւ թէ ի՛նչպէս պէտք է հասկնալ «ներսը» եւ «դուրսը» այս աստիճան յեղյեղուկ մօտեցումի մէջ:

Ու լուծիչը, բնական է որ քալլերող ազդակ համարուի նման մօտեցումի տէր մէկուն կողմէ. նոյն անձը, հաւանօրէն Ս. Սարգսեանէ միայն հասկնալի դաղտնաբարբառով մը, նաեւ կ'ողջունէր հայեւթքական միասնական յանձնաժողով կազմելու այս վերջինին ծանօթ յայտարարութիւնը, ըսելով որ ան յարիր է իր պատկանած ՀՀՇ-ին մօտեցումներուն: Այսքանով քաղաքական ճապկումի խընդիր պիտի չըլլար, եթէ այդ նոյն Շարժումը քննադատելու յաւելեալ (թէեւ արդար) մարմաջով խստօրէն դատապարտած չըլլար նախագահին նոյն արտայայտութիւնը, ինք իրեն հակասելու հազուագիւտ օրինակը տալով:

Ի՞նչ բանի պէտք է կառչիլ, փորձանաւոր ներկայէն ալ խաղաղ ափ հասնելու հեռանկար ունենալու համար: Ո՞վ, ի՞նչ բան պիտի ի վերջոյ յաջողի աչքն ու ականջը բանալ տալ քիչ մը անճրկած իշխանութիւններու, կանխելով անճըրկումին խուճապի վերածումը. նոյնպէս, ո՞վ, կամ ի՞նչ բան պիտի պօրէ հասկցնելու ընդդիմութեան որ պատմութեան, տրամաբանութեան ձայնին չանսալու «խիզախութիւնը» միայն անցողակի «չահ» կրնայ ապահովել ու մնայուն չարիք՝ բոլո՛ր կողմերուն համար: Մանաւանդ, այս կէտը հասկնալ, առիթ չձգելով որ «դուրս» մը ստանձնէ այդ գործը:

Ա. ԹՈՓՈՉԵԱՆ

Livres reçus

DES MANIFESTATIONS POLITIQUES AUX CONVENTIONS

SERGE MINASSYAN

CMI (Caucasus Media Instiute)
Erevan 2007

ԱՅՍ ԶՈՐԱԿՈՒՄ ՆԱԽՆԻՆԵՐԻ ՈԳԻՆ Է ԹԵԻԱԾՈՒՄ

ՆՈՒԱՐԴ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ

Բերդաձորում, որ նախկինում գաւառակ էր կոչւում, ներկայի համեմատութեամբ աւելի ընդարձակ տարածքով, իսկ այժմ՝ ենթաշրջան, զարմանալի քարակոյտեր կան, որոնք բարբառով կոչւում են «կաչկառներ»: Դրանք անտաշ ժայռաբեկորներ չեն, այլ՝ հարթ (սալ), հսկայական (առնուազնոց) քարեր, եւ այդ քարակոյտերն այնպիսի բարձունքներում են, որտեղ ժամանակակից տեխնիկայով հնարաւոր չէ դրանք հասցընել: Ասում են՝ մարդիկ Եղցուն խութ կոչուող բարձունքում քարերը հաւաքել են, որ եկեղեցի սարքեն, բայց ժամանակները խառնակ են եղել, չեն հասցրել: Գիւղացիները պապերից լսել են, որ չատ ու չատ հնում ցեղերն այդ ձեւով են սահմանները նշել: Մի այլ կարծիք էլ կայ՝ թէ դրանք բնական զոյացումներ են, որ Նոյեան ջրհեղեղը լեռներից քչել-տարել է ինչ որ մաս, եւ բարձունքներում թողել հսկայական քարակոյտեր: 1905 թուականին ծնուած բերդաձորցի Սարգիս Բախչեանը կանգնել է բարձունքին, Առնօ Մկրտչեանին, որ իր տղայի հետ հորթերի ետեւից էին գնացել, ցոյց է տուել Ղարակապի քարափն ու Զանգեզուրի սարերը. «Տեսնո՞ւմ էք, ինչքան են իրար նման, ոնց որ իրար չարունակութիւն»,– եւ բացատրել է, որ կտրուածութիւնը ջրհեղեղից է առաջացել: Մեծ Ներքանի տարածքում, Բերձորին սահմանակից, անտառապատ լեռնաշղթայ կայ, որ կոչւում է Զալեն, որի ամենաբարձր գագաթին կաչկառ կայ: Կաչկառներ կան Հին Չէնի տարածքում, որ Կիրահոդ է կոչւում, նաեւ՝ Ալզամանենց տափում:

Գիւղում մեծերից լսել են, որ այդ կաչկառները նախամարդու բնակատեղիներ են, որոնց տակ այժմ վիշապներ են ապրում, եւ մեծերը հովիւներին, ու երեխաներին զգուշացնում էին հեռու մնալ եւ հօտը հեռու պահել քարակոյտերից:

Բերդաձորում, որ հնում գաւառակ էր կոչւում, ծնուում ու մեծանում են առասպելների, իրականի ու ասքի սահմանները իրար միախառնուած պատմութիւնների, եղելութիւնների մէջ եւ դուցէ դրանից է նրանց հոգեւոր կերտուածքի մէջ սէրը, երեւակայութիւնը, հերոսականութիւնը չատ, տեսքով էլ հակուած դէպի չիկահերութիւնը, ինչպիսին եղել են հին Հայերը:

ԳՐԻ՛Ր, ՈՐ ԻՄ ՔԱՐԵՐԻՆ ԿՊԱՅ ՄՆԱԼՈՒ ԵՆՔ

«Կարելի է ասել՝ գիւղում ապրող քաղաքացիները ենք: Գիւղի չրջակայքը խոտհարքեր են: Ինչ քան ասես կայ, բայց ո՞վ է ուսեալը»,– գիւղի վիճակը պատկերաւոր փորձեց ներկայացնել Եղցահողի գիւղապետարանի քարտուղար Նորիկ Գրիգորեանը: Ապա պատմեց, որ 10 ընտանիքների կերակրողներ գնում են Բերձոր աչխատանքի, մօտիկ են, 7-8 քիլոմեթրի վրայ: Այդ ընտանիքները կայուն աչխատավարձ են ստանում, ապրում են: Իսկ միւսնե՞րը... Անտառներն ընկոյզով ու պնդուկով լիքն են, հաւաքում են, բայց չուկայ չկայ, որ իրացնեն: Բուժկէտ կայ, մասնագէտով ապահովուած է: Դժուարութիւնները յաղթահարելով ապրում են: «Շատ էլ չտրտնջանք, գրեթէ բոլորի բակում սեփական մեքենայ կայ կանգնած»,– ասաց:

1997 թուականից սկսած գիւղից 70 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ 100հա պետական պահուստային ֆոնդից տարածութիւններ են յատկացրել գիւղին՝ հացահատիկի մշակութեան համար, բայց քանի գնում, մշակելն այնքան է դժուարանում, որ մարդիկ հրաժարւում են: Ճանապարհածախսը, հարկերը, պեմոռածումներն աւելացել են, եւ չուկայական յարաբերութիւններին, մրցակցութեան պայմաններում, հողերը մնում են անմշակ: Գիւղը գազիֆիկացուած է: Հեռախօսակապը (ներքին արտաքին) ապահովուած է, նոյնիսկ օգտւում են «Վիվասելից»:

Գիւղապետարանի քարտուղարը դժնում է, որ տարածքում առողջարանային գօտի կարելի է սարքել: Հանքային ջրեր կան: Անտառը՝ լիքը հատապտուղ, մասուր, կծոխուր եւ այլն. կարելի է վերամչակման փոքր արտադրամաս բացել:

«Գրիր, որ մարդիկ կառչած են սարերին,– հեռաւորական պաթոսի անցաւ Նորիկը: – Գրիր, որ պատերազմը յաղթել ենք: – Գրիր, որ այս ձորակում ոգի կայ, հայրենասիրութիւն կայ: Որ մնալու ենք գիւղում: Ուր էլ գնում եմ՝ էս թումբերին կարօտում եմ: Ոչմի տեղ էլ չեմ գնալու: Ձնայած գնալու համար էլ արդէն ուչ է(ի դէպ, խօսակիցս 32 տարեկան է): Գրիր, որ Առնօ Մկրտչեանի, Հրաչիկ Պետրոսեանի ոգին էս սարերում է»:

ՄԱՐԴ ՊԻՏԻ ԻՐ ՕՐԸ, ՊԱՀԸ, ԱՊՐԵԼԸ ԴՆԱՀԱՏԻ

Էջմիածնում ծնուած, մեծացած աղջիկն ինքն էլ չէիմացաւ, թէ ինչ պէս սիրահարուեց եղցահողցի Նորիկ Գրիգորեանին, 51րդ գումարտակի գինուորին, որ պարգեւատրուել է մեդալներով: Պատերազմը վերջացել էր, աղջիկը հիւր էր եկել գիւղ: Ինքն էլ չէիմացաւ սիրտը գիւղի հրաչք բնութեա՞ն կպաւ, ֆիզկական ու մարտական ճանապարհ անցած տղայի պատմութիւնների՞ն, թէ՞ պարզապէս իր ճակատագրերն էր: Աւագ քոյրերը կատաղի կանապէս դէմ էին, բայց մայրը՝ Մարալը, սրտապնդեց աղջկան. «Որ բռնել ես, գնա: Ես էլ մէկ-մէկ գիւղ կը գամ, կարօտս կ'առնեմ»: Յետոյ մայրը գալիս էր գիւղ, գնում Հին Չէն, Ժորայի հետ արիւն-քրտինքով չարած երկյարկանի կիսաւեր ու լքուած տան պատերի քարերն էր մէկիկ-մէկիկ համբուրում:

Տասը երեխաներից ամենափոքրը՝ Լենան, որին երես էին տուել, որի քմահաճոյքները միշտ կատարւում էին, յայտնուեց յետպատերազմեան լեռնային գիւղի դժուարութիւնների մէջ:

«Տանում եմ՝ թագուհու նման պահեմ,– էջմիածնում ասել է Նորիկը: – Թագուհու նմանը էն դառաւ, որ բոստանից դուրս չեմ գալիս: Քարի ու հողի հետ կռիւ եմ տալիս: Կովից վախենում էի, կով կթելն էլ սովորեցրին, բա՞... Նմուշ-ղէյրթ պիտի անես: Որ բոստան չմտնէի, որ քարի ու հողի հետ կռիւ չտայի, նախ՝ երկու երեխաներիս՝ Մերիին ու Գագոյին ո՞նց կը պահէի, յետոյ էլ՝ ամօթ էր, գիւղացիները կ'ասէին՝ Նորիկը կը էս անբանին որտեղի՞ց է բե-

րել»: – Լենան ճապաոում էր, իսկ ես զարմացած մէկ նայում էի սիրուն, ջահել, գեղեցկուհի աղջկան, մէկ էլ՝ բոստանին, որ փայլփլում ու չողչողում է արեւի տակ:

«Լուանահող է, աւազ է, քար է, մի կերպ ենք ծառ ու բոյս աճեցնում: Ես ագահ չեմ, բայց միեւնոյն է, ապրուստը մի քիչ դժուար է: Մարդ էլ միշտ ճգտում է աւելին, կատարեալին, ե՛ւ նիւթականի, ե՛ւ հոգեւորի իմաստով: Բայց նիւթը չպիտի իշխի սրտին, տուածով, քչով էլ պիտի կարողանանք բաւարարուել, գոհանալ, որ Աստուած մխիթարութիւն տայ: Մէկ-մէկ որ սրտնեղում եմ, ուզում եմ վհատուել, մտածում եմ՝ թէ Աստուած ինձ փորձում է, թէ ինչքան կը դիմանամ, կը կարողանա՞մ իմ մարդկային յատկանիշները պահել:

Իշխանութիւնը գիւղին ուշադրութիւն է դարձնում, իշխանութեան մէջ լաւ է, որ մեր ձորակից մարդ կայ, որ մեր ցաւը, դարդը հասկանում է: Փորձում է օգնել, ձեռք հասցնել: Նորիկը նրա՝ Վլադիկ Կասեանի զինուորն է եղել: Մարդիկ էլ լաւն են, հիւրասէր, համախմբուած, իրար հարայի հասնող: Զարգացած են ու մակարդակով: Մրջիւնի ու մեղուի պէս աշխատասէր են: Իրար նախանձելը չկայ: Մի լաւ բան տեսնեն, կ'ընդօրինակեն: Շատ լաւ յատկութիւն է: 40 տուն կայ, 35ի վրայ արբանեակային անտենաներ են դրուած: Ջուրը կայ, գազը կայ, ճանապարհն էլ հրեն՝ սարքում են: Մենակ մի բանից է սիրտս նեղւում, որ չեմ աշխատում: Մի գործ լինէր՝ անկի, էլի գայի կովը կթէի, բոստանը մշակէի, աւելէ-թափէի, տունը սարքէի, որ Նորիկն աշխատանքից գայ՝ ամէն ինչ տեղը-տեղին լինի: Տանը նստած օրերը մի տեսակ անիմաստ են անցնում: Մարդ պիտի կարողանայ հաւեսին ապրել՝ թէկուզ քարի վրայ: Ամէն պահը մարդ պիտի կարողանայ լցնել, լիարժէք ապրել: Ես հողի, ես գիւղի մարդիկ սիրում են նաեւ ծախսել, կեանքը վայելել, իրենց հաճելի պահն անցկացնել: Ուրախանալ գիտեն, կը հագնուեն, կը գուգուեն, կո դարդարուեն, կը պճնուեն ու օէֆ ու հարսանիք կ'անեն: Կանայք, հարսները շատ ժամանակ կից են: Հարսանիքներին Ստեփանակերտից վարսայարդար են հրաւիրում: Մէկը եկաւ, ասաց՝ Լենա, դուք ապրել գիտէք, քաղաքում ի՞նչ կայ... Բայց դէ կողքից հեչտ չասելը: Ջահելը բանակը պրծնում է՝ ետ չի դառնում, աղջիկները համալսարան են ընդունւում՝ ամուսնանում՝ ետ չեն դառնում:

Էս դրախտը թողած ո՞ւր են գնում. ՀՀ բաժնում աւտոբուս էրած բռնում, քրլոմեթրերով գնում, որ մի սիրուն կանաչ տեղ գտնենք նստենք: Բայց սա հօ դրախտ է. գետը մօտիկ հոսում է, մէջն էլ կարմրախայտ՝ իսկական, քնական, ոչ թէ աւազանում աճեցրած: Վայելում ենք մի կտոր խորոված ձուկը: Մարդ պիտի կարողանայ մի կտոր հացն էլ վայելել:

Ագահ չեմ: Բայց էս հրաշք բնութիւնը վայելելու ագահութիւն ունեմ, ի հարկէ, իմ հնարաւորութեան սահմաններում: Սիրում եմ էս երկիրը, էս հողը, էս ջուրը: Բնութեանը մօտիկ մարդը տարբիները չի հաչում: Անձրեւից յետոյ Նորիկի ու երեխաների հետ մեքենան նստում՝ գնում ենք սունկ հաւաքելու: Հանդում կրակ ենք վառում՝ սունկ խորովում: Տան մէջ եփածը, խորովածը ուրիշ է, սա՝ ուրիշ: Մարդ պիտի կարողանայ իր օրը, պահը, ապրելը գնահատի: Աստուած մարդուն դրա համար է ստեղծել: Թէ չէ՝ ժամանակի հիւանդութիւն է՝ հարստանալու, կուտակելու եռեւից են ընկել: Դա հիւանդութիւն է: Եօթ տարի է, ինչ էս գիւղում եմ ապրում: Պատելազմից յետոյ եմ եկել: Վիրաւորներ ու հաշմանդամներ կան, կարգ ունեն, բայց աշխատում են: Էս գարաբաղցիները շատ հպարտ ժողովուրդ են: Օգնութեանդ սպասելը թերարժէքութիւն է: Մենք 10 երեխաներով ենք մեծացել, հարեւաններով ենք նրատել-վեր կացել, հայրս մենակ հացի չի նստել: Մի խոզը որ մորթել ենք, երկու օր է հերիքել: Մարդ պիտի աշխատի, իր համար ստրուստ ստեղծի, ոչ թէ ձեռքը մեկնի, որ օգնեն: Պետութիւնն էսքանին ո՞նց օգնի: Հպարտութիւն պիտի ունենաս՝ ցամաք հաց ուտես՝ կարծեն, թէ ոչխար ես կերել: Էսպէս ենք մեծացել, մայրս է էսպէս դաստիարակել: 40 խոզ ունէինք, ժանտախտը սրբեց-տարաւ: Մի կով ունենք, հորթը տակը գցեց-սպանեց: Եղած ապրուստը դա է: Ոչինչ, եղա ենք գնալու: Նորիկին էլ ափիս մէջ եմ պահում, պատերազմի հաշմանդամ է, ոտքը էս հողի, հայրենիքի համար է տուել: Ամերիկի պարկն էլ եմ չալակում, բա՞ ո... Դէ որ Նորիկը չգնահատի, Աստուած կը գնահատի: Որ սիրելով եմ ամուսնացել, աչքիս ոչ մի թերութիւն չի երեւում: Նորիկն աստամ է՝ շատ բան իմացող, հասկացող կնիկն էլ մի բան չէ: Գիտեմ, որ կատակով է ասում»:

Լենան կանգնել տան կողքին, քար ու քարափի վրայ ճապաոում է: Միյարկանի, երկու սենեականոց տունը այդ պահին ոնց որ հէքեաթի խրճիթ, բակն ու բանջարանոցը՝ ուլունքաչար: Իսկ ես՝ զարմանքս ու հիացմունքս զսպած, թեթեւակի հարցեր եմ տալիս, որ խօսի, խօսի ... մարդու, կնոջ հազուագիւտ տեսակը:

Ն. Ս.

«Ազատ Արցախ»

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑԻ ՄԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Շաբաթ, Յուլիս 5ին, Նիւ Ճըրզիին Տէր եւ Տիկին Արա Մարանկոզեան ընդունելութիւն մը կազմակերպած էին Փրէ Գաթլան, իրենց մեկենասութեամբ հրատարակուած նոր պատարագամատոյցի մը, ըստ Կոմիտասեան երգեցողութեան առթիւ: Ֆրանսահայ թեմի առաջնորդին՝ Նորվան Արքեպիսկոպոսին եւ բարերարներուն շուրջ հաւաքուած էին նուիրատուին ազգականները, հին դասընկերները, բարեկամներ, Ֆրանսահայ մամուլի ներկայացուցիչներ եւ հատորին գլխաւոր կերտիչը՝ Հրայր Այվազեան, իր կնոջը հետ:

Նախքան ճաշը, գինեճաշին առեն խօսք առաւ Պ. Հրայր Այվազեան եւ բացատրեց այս պատարագամատոյցին նպատակը: Ծաղացումը կու գար բարերարէն, որ կը փափաքէր որ արձանագրուի Կոմիտասեան տարբերակ մը, քանի Կոմիտաս օտար չերտաւորումներէն մաքրած է եւ բիւրեղացուցած: Պ. Այվազեան բացատրեց նաեւ հատորին պատրաստութեան մանրամասնութիւնները, էջադրումը, բովանդակութիւնը, Վիգէնի (Խաբրիեան) բերած գեղնահատեւի աշխատանքը գեղագիտական գետնի վրայ: Աւելցուց որ հատորը կը վաճառուի յաջորդ օրը Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին եւ վաճառքին հասոյթը կը յատկացուի Ֆրանսայի Հայց. Եկեղեցւոյ:

Նորվան Արք. Զաքարեան, իր կարգին խօսք առնելով յայտնեց թէ այս գաղութը մինչեւ մէկ ու կէս տարի առաջ չէր յաջողած թեմական կառոյց ունենալ եւ նոր է այդ կառոյցը եւ գործի անցած ենք, ըսաւ Նորվան Արք., փետրուարին եւ թեմը գեռ մանուկի մը պէս է. երբեմն կ'իյնայ: Բացատրեց թէ ինչպէս ձեռնարկուած էր այս գործին, երբ Պ. Այվազեան յայտնած էր իրեն թէ փորձերը պէտք է հասնին մինչեւ Յուլիս 6 ու ինք իր մասնակցութիւնը բերած էր կարգալով միայն գրաբարը: Բայց, չեչտեց Նորվան Արք., գործը կը պատկանի Հ. Այվազեանի, ճարտարապետը ինքն է: Անդրադառնալով Պ. Արա Մարանկոզեանի այս նախաձեռնութեան, պատասխանեց նաեւ այն հարցումին, որ բոլորը կ'ընեն՝ ինչո՞ւ Ֆրանսայի համար է, քանի մեկենասը Նիւ Ճըրզի կը բնակի: Ու յայտնեց թէ առ ի երախտագիտութիւն է Ֆրանսահայ գաղութին, որ ջանքերուն չնորհիւ Ֆրանսան ճանչցաւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը:

Գինեճաշի այս ջերմ մթնոլորտին յաջորդեց նոյնքան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ ճաշը, որու ընթացքին խօսք առաւ Պ. Արա Մարանկոզեան որ հայերէն, անգլերէն եւ Ֆրանսերէն նախադասութիւններով եւ հիւմբրով համեմեց իր խօսքերը: Գնահատելով այ Հ. Այվազեանի տարած աշխատանքը զայն պարգեւատրեց չքանչնով մը:

ՇԲՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

Աւերակներուն Մէջ

ԶԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Հա՛յ մայրեր, ձեզի կը նուիրեմ այս գրութիւնս, ինչպէս ահաւոր եւ անպատմելի ադէտը՝ ձեր խնամակալութեան, ձեր սիրոյն կը նուիրեմ հազարաւոր որբացածներ: Իրենց անունը լսած ատեն մի՛ խորհիլ այնպէս ինչպէս սովոր ենք խորհիլ հեռաւոր եւ տարտամ դժբախտութեան մը վրայ. այլ իւրաքանչիւր որբի մէջ ձեր զաւակը տեսէք ու անոնց մէկ հատի համար առանձինն տառապեցէք, ու ձեր սիրտերը լայնօրէն, անսահմանօրէն բացէք այս անակնկալ, այս վշտագին մայրութեան:

Դեռ Մերսին չհասած, ճամբորդութեան մէջոցին իմացանք թէ Աւտանացի որբեր կան պատսպարուած Իզմիրի մէջ Գերմանական որբանոցը: Երբ Իզմիր հասանք, ցաւագին, չզպզրգիո անհամբերութիւն մը զիս մղեց տեսնելու այդ քանի եւ վեց որբերը. ասիկա մեր առաջին հանդիպումը եղաւ արկածեալներու հետ:

Մայրապետը, նիհար, ազնուական դէմքով կին մը, մոխրագոյն մազերով, երկարօրէն պատմեց մեզի այրիացած մայրերուն յուսահատութիւնը, ոմանց տրամութիւնը եւ գրեթէ ամէնքին վարանումը իրենց զաւակները յանձնելու մէջ:

«Առաջին անգամ երբ լսեցի Աւտանայի դէպքերը, պարտական զգացի ինքզինքս տեղին վրայ գտնուելու, անմիջապէս ճամբայ ելայ հայ օրիորդի մը հետ որ 95ի դէպքերուն որբացածներէն էր եւ որ հիմա իմ լաւագոյն օգնականներէս մէկն է...: Մեր միսիոնը տաժանելի ու դժնդակ էր. երեւակայեցէ՛ք անգամ մը. Աւտանա այդ միջոցին դժոխք մըն է. գետ տաք մոխիրներուն վրայ ոգեվար մայրեր, վիրաւորուած եւ խեղանդամ մայրեր, իրենց զաւակները կը յանձնէին մեզի, սիրտերնին հանդիստ մեռնելու համար: Ճաճախ անմիջապէս կը զղջային... մեր եռեւէն կը գոչէին ու իրր թէ իրենց զաւակը յափշտակած ըլլայինք իրենց գիրկէն, սրսմատած ու ցաւագին աչքերնին մեզի յառած կը պաղատէին որ մանկիկը վերադարձնենք: Անհրաժեշտ էր անխոնջ համբերութեամբ համակերպիլ իրենց փոփոխուող տրամադրութիւններուն:

«Մեր քովը կը մնային այն տղաքը որոնք ծնողքին կորսնցուցած, վիրաւոր եւ կիսամերկ կը թափառէին աւերակներուն մէջ. երբեմն նոյնիսկ այս փախստականն փոքրիկները, այս ահաբեկած եւ ուղեղորոյս որբերը կը գտնէին իրենց մայրերը. երեսնին արիւնով ու փոշիով ծածկուած կլիներ, աչքերնին կուրացած արցունքէն, յաճախ վիրաւորուած, տաժանելիօրէն կու գային եւ զաւակնին ետ կ'առնէին. երբեմն կը հայհոյէին, երբեմն կը սպառնային մեզի. մատակարուիծի ուժգնութիւններ կար իրենց չարժումներուն եւ խօսքերուն մէջ... նոյն այդ կիները երկու օր ետքը վատուժցած անօթութենէ և վատթարացած փիզիքական ցաւերէ կը բերէին իրենց զաւակները ու կրկին կը յանձնէին մեզի ու այլեւս, առանց խօսելու, ետ կը դառնային»:

Այդ մայրերուն չատերը մեռած էին վերջէն:

Երբ մայրապետը մեզ կ'առաջնորդէր դէպի այն սրահը ուր Աւտանացի որբերը պիտի գտնէինք, նրբանցքին մէջ հանդիպեցանք երիտասարդ սիրուն աղջկան մը որ երկու տարեկան տղեկ մը ունէր գիրկը: Երկուքն ալ որբ էին, եւ առաջին դէպքերու հայ որբուհին՝ մայրութիւն կ'ընէր երկրորդին:

Գլուխը մէկ կողմ ծռած, աչքերը մըթին ու անսահմանելի խոռվքով մը լեցուն այդ մանկիկը, զաժան ու կասկածոտ, ակնարկը սեւեռած էր գետին:

Երկա՛ք, այն օրէն ի վեր որ զինքը առեր էին դիակնացած հօր գիրկէն, երբե՛ք գլուխը չէր բարձրացուցած եւ ոչ մէկ օր իր մանկական աչքերը չէին ժպտած. ի՛նչ անօրինակ եւ իր երախայի հասկացողութեան հետ անհաչտ պատկեր դրոշմուած էր իր մատղաչ ուղեղին մէջ. ի՞նչ տեսած եւ ի՞նչ յիշատակ պահած էր տեսածէն. ի՞նչ ցաւով էր որ կը տառապէր այդ հէք տղեկը. ան ի՞նչ տըրտմութիւն էր աշխարհի ու մարդոց դէմ ու ի՛նչ խորունկ, անբառակ յուսահատութիւն կար իր թոթովելու անկարժ շրթունքներուն վրայ:

Գիրուկ էր ու գեղեցիկ. ճակտին վրայ խարտեաշ խոպոպիկներ կ'իյնային. կարծես դեռ խոնաւ մօրը համբոյրներէն: Ո՞ր գիրկէն խլած էին այդ տխուր ու դըժբախտ մանկիկը. ո՞ր մայրական դուրդուրալի ուշադրութենէն, երազներէն, յոյսերէն ու հպարտութենէն զրկած էր զինքը թշնամին որ իր առելութեան անողոք կնիքը գտած էր վչտացած շրթունքներուն վրայ. որովհետեւ դաշոյնի հարուածի երկայն սպի մը կ'երկարէր այտին վրայէն մինչեւ շրթունքը:

Լեզու ելա՞ծ էր արդեօք. կը յիշէ՞ր այն խանդաղատանքը, այն մեծ ուրախութիւնը որով իր հայրն ու մայրը ողջունած էին իր առաջին վանկերը, իր ծնողքին սուգը պահելու համա՞ր էր որ կը մերժէր օտարներու քով արտասանել զանոնք:

Անոնք որ տեսան զինքը՝ անկարող պիտի ըլլան մոռնալ այլեւս այդ անմխիթարելի վիշտով համրացած տղեկին պատկերը. ամբողջ ցեղին մանկութիւնը տըխրած էր անոր աչքերուն մէջ...

Մնացեալ որբերը, հինգէն տասը տարեկան, հաւաքուած էին դասարանի մը մէջ. ամէնքն ալ անջնջելի կերպով կը կրէին արհաւիրքի ու վիշտի հետքերը՝ իրենց արիւնէն այրած դէմքերուն եւ արցունքի յաճախումէն կարմրած կոպերուն վրայ: Ամբողջ ցաւ, կարօտի աչխարհներ կ'ընդնդմարուէին երբեմն իրենց սեւ եւ ցաւագին աչքերուն ու յիմարական ժպիթքումներ իրենց նայուածքներուն մէջ. հրդեհուած քաղաքին բոցերն էին որ կարծես կը պարէին իրենց յիշողութեանը առաջ ու տղաք այդ բոպէներուն կը զգուչանային իրարու նայելէ:

(Շար. 9)

(Շար. Ա. Էջէն)

(Հակասուրիացի հոսանքի բերդը) եւ Հեզպոլլայի մօտ չիի խմբակներ: Բանակն ալ փորձած է միջամտել եւ ընել ինչ որ կրնայ: Բախումներու ծայր տուած են, մինչ Պէյրութի մէջ դեռ կարելի չէ եղած կազմել ազգային միասնութեան կառավարութիւն մը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ մէջ, Իսրայէլ կը չարունակէ պաղեստինական իր քաղաքականութիւնը, հակառակ բանակցութիւններու, որոնք կը վերաբերին պաղեստինեան վերջ տալու հարցին: Իսրայէլի կառավարութիւնը վաւերացուցած է 920 նոր բնակարաններու չինութեան ծրագիրը: Արդէն 10 հազար հոգի կ'ապրին այդ թաղամասին մէջ եւ Պաղեստինեան իշխանութեան ալ բողոքներն ու դատապարտումներու ոչ մէկ յանի կը ծառայեն:

ՖԱԼՈՒՃԱ ԵՒ ՄՈՒՍՈՒԼ ռմբափորձեր գործուած են Յուլիս 9ին որոնց հետեւանքով 14 հոգի մեռած է եւ չորչ 50 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ԳՈԼՄՊԻՈՑ հեռատեսիլի էմ. Սէ. էն. կառավարմէտ կայանին համաձայն, 2003ին, Ֆրանսայի միջնորդը՝ Նոէլ Սաէզ փրկագին մը վճարած է կեղծ խօսակիցներու, Ինկրիտ Պէթանքուրի ազատ արձակման համար: Այդ նպատակով զինուորական օդանաւ մըն ալ ղրկուած է Յուլիս 9էն 13: Միւս կողմէ, Ինկրիտ Պէթանքուրի նոր բանէր կը պատմէ իր արգելափակման մասին, ամէն մէկ նոր հարցազրոյցի ընթացքին: Այսպէս, Յուլիս 8ին, Մերակոյտ ընդունուելուն առթիւ, յայտնած է որ ամէն Յուլիս 14ի Ֆրանսայի Եռագոյնի գոյներով կը հագուէր՝ կապոյտ տափատ, սպիտակ շապիկ եւ կարմիր գուլպայ: Ի. Պէթանքուրի Յուլիս 9ին ալ Ազգային Ժողովի այցելած է եւ այդ առթիւ ալ յայտնած որ ոչոչած է մազերը չկտրել մինչեւ այն օրը, երբ միւս պատանդներն ալ ազատ կ'արձակուին:

ԱՐԱՐԱՏ բարձրանալու մտադիր 13 հոգինոց զբօսաշրջիկներու խումբէ մը երեք Գերմանացի առեւանգուած է, 3200 մեթր բարձրութեան վրայ: Թրքական պղրիւրներու կարծիքով առեւանգիչները քրտական զինեալներ են, որոնք այդ նպատակով ուղած են վրէժ լուծել Գերմանիոյ մէջ իրենց կազմակերպութեան (ՓՒՔ) դէմ առնուած խիստ միջոցներէն:

ԲԱԴՈՒԷՆ ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԻՆ

Ադրբեջանէն առաջին հակազդեցութիւնն մը արտայայտուած է Ս. Սարգսեանի Թուրքիոյ նախագահին ուղղած հրաւէրին: Նորարարութեան եւ արհեստագիտութեան կեդրոնի ղեկավար Մ. Ահմէտօղլու յայտարարած է թէ Թուրքիոյ մերձենալու երեւանի վերջին չորսնի քայլերը ցանկալի չեն Բաքուի: Աւելցուցած է թէ համոզուած է որ Ա. կիւլ կը մերժէ Սեպտեմբեր 6ի հրաւէրը:

Աւոր դուգահեռ, ադրբեջանցի քաղաքագէտ Զ. Ալիզատէ Ս. Սարգսեանի նոյն հրաւէրը յարմար առիթ նկատած է ուսա, եւրոպացի եւ ամերիկացի դիւանագէտներու կողմէ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ մշակուած թշնամութեան քաղաքականութիւնը չեզոքացնելու: Ըստած է թէ կարեւոր քայլ մը առած կ'ըլլայ Թուրքիոյ նախագահը, ընդունելով Ս. Սարգսեանի հրաւէրը:

REMERCIEMENTS

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «Sossé Mayrig» de Marseille remercie toutes les personnes qui ont fait un don pour la réalisation d'un complèxe : préau, aire de jeu à la Maternelle Khentzrisdan à Stépanakert. Voici la liste des noms et le montant du don exprimé en euros : Guiragossian 500, Atamian 500, Bogossian 200, Kurdoglian 100, Boyadjian 50, Chevodian 50, Ossikian 50, Margossian 50, Kouloumian 50, Delaumanie 20, Donabédian 30, Tépélian 10, Ximenes 20, Démirdjian 10, Paparikian 10, Dahlamayan 20.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ – ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պարոյտ մը ղէպի Պէրֆոնթէնի կայան:

Եկէ՛ք ուրախ, զուարթ միասին ճամբորդենք ոտնելու համար այս յատկանշական օրը՝

Կիրակի Յուլիս 13

– *Մեկնում առաւօտեան ժամը 8·30ին,*
– *Վերադարձ ժամը 19·30ին:*

Ճամբորդութեան գին· –
չափահասներուն՝ 20 եւրօ,
մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն՝ 10 եւրօ:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տուն՝
04·78·26·28·71 *կամ* 04·78·45·17·55 *թիւերուն:*

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդին պատճառաւ, կը խնդրուի Ատուածածնի արարողութեանց ազդերը ղրկել Յուլիս 20էն առաջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»ի

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

Dimanche 14 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA SAINTE CROIX

au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes

26 rue Troyon — 92310 SEVRES

Dans ce cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français, nous vous proposons une journée exceptionnelle :

11h : Divine liturgie dans le salon du Collège
13 : Repas sous les frondaisons

Animation musicale par l'Orchestre **SPITAK**

Jeux pour les enfants — Tirage des tombolas enfants et adultes.

P.A.F. : Adultes : 20 euros — Enfants : 12 euros

Pour éviter de mauvaises surprises, réservez dès maintenant par téléphone
01 44 59 23 50 ● 01 40 51 11 90

Հ·Մ·Ը·Մ·–ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ·Մ·Ը·Մ–Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»
Կիրակի, Յուլիս 13ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Լաւրուած ու համադամ ուտելիքեղներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ Ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խաբուկահանդէս

Կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ·–
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France

le **DIMANCHE 13 JUILLET**
A partir de 11 heures
(Levée des drapeaux par les enfants)

Buffet— Bar — Spectacle des enfants vous seront proposés

Pour votre confort, vos tables de camping, parasols, crèmes solaires et casquettes seront les bienvenus pour cette journée.

Nous vous attendons nombreux

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ **01 53 34 18 18**
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2008/09

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

20 SEPTEMBRE 2008 — 17 JANVIER 2009
Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, ainsi que de lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian** avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

20 SEPTEMBRE 2008 — FIN JUIN 2009
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
99 EUROS (frais d'expédition inclus).
Pour tous ces cours et le manuel : RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
Dès maintenant jusqu'au 15 juillet : 01 47 50 97 51.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·000 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·000

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ԲԱՔՈՒԻ ԱՄԵՆԱՀԱՑՕՐԻ ՊԱՏՐԱՆՔԸ ՈՒՆԻ

Արտաքին գործերու նախարար է· Նալպանտեան հարցազրոյցի մը ընթացքին անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումը խոչընդոտելու Ադրբեջանի ճապկումներուն: Ըսած է թէ երբ կողմերէն մէկը միայն իրեն ձեռնտու կը զգայուն կէտը կը ներկայացնէ որպէս լուծումի ճամբայ, բանակցային հոլովոյթը ատկէ կը տուժէ: Ատիկա է Բաքուի ըրածը եւ այն երկիրները որոնք կը մասնակցին այդ սադրանքին կը վտանգեն բանակցութեան ընթացքը:

Է· Նալպանտեան անդամ մը եւս չեշտած է թէ հարցին լուծումը կարելի է միայն Արցախի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին ճանաչումով: Ինչ կը վերաբերի ատիկա միայն Ադրբեջանի հոպային ամբողջականութեան չրջանակին մէջ կարելի նկատող մօտեցումին, նախարարը տուած է հետեւեալ օրինակը· 1950ական թուականներուն միջազգային ճանաչումի տէր մօտ ութ տասնեակ պետութիւն կար· այսօր 192 պետութիւն անդամ է ՄԱԿ-ին: Ասոնց մեծ մասը իր անկախութեան տիրացած է ինքնորոշման իրաւունքի իրականացումով:

Ինչ կը վերաբերի նաւթի ու կազի վաճառքին չահով դերակատարութիւն յայտարարելու Բաքուի կեցուածքին, Է· Նալպանտեան ըսած է թէ այդ եկամուտները «որոշակի գլխապտոյտ են առաջացրել, ինչը ստեղծել է ամենահզօր պատրանք»: Ապա յիշեցուցած է որ 1991-ին ալ Ադրբեջան նոյն զգացումով պատերազմի ձեռնարկեց Լեռնային Ղարաբաղի մէջ եւ հետեւանքը յայտնի է:

* * *

ԴԱՏԱԽԱԶԻ ՏԵՂԱԿԱԼՆ ԱՒ ՕՐԷՆՔ ՉԻ ԳԻՏԵՐ

Գլխաւոր դատախազի նախորդ տեղակալ Գագիկ Ջհանգիրեան հրապարակաւ ելոյթ ունեցած էր ընդդիմութեան փետրուարեան մէկ ցոյցին ու զօրակցութիւն յայտնած Լ· Տէր Պետրոսեանի: Մինչդեռ «Դատախազութեան մասին» օրէնքը դատախազներուն կ'արգիլէ քաղաքականութեամբ զբաղիլ: Նախագահ Ռ· Քոչարեան փետրուար 23ի հրամանագրով պաշտօնազրկած էր զինք ու զրկած նաեւ դասային աստիճանէն:

Այն պղտումով որ Ռ· Քոչարեանի ղոյզ հրամանագրերը սահմանադրութեան, կարգ մը օրէնքներու, նաեւ եւրոպական համաձայնագրութեան յօդուածներու կը հակասեն, Գ· Ջհանգիրեանի փաստաբանը վարչական դատարանին դիմած է· ուզած է որ անվաւեր հռչակուին նախագահին հրամանագրերը:

* * *

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՆՍՏԱՅՈՑՑԸ ԵՒ ՑՈՑՑԸ

Երեւանի Հիւսիսային պողոտային վրայ կը չարունակուի ընդդիմութեան նախաձեռնած նստացոյցը: Ցուլիս 9-10ի գիշերը 90 հոգի լուսցուցած են հոն: Ցուլիս 7ին երեսփոխան Ս· Միքայէլեանի համագիւղացիի մը հոկողութեան տակ առնուելէն, ապա ազատ արձակուելէն ի վեր ոչ մէկ միջադէպ արձանագրուած է:

Նստացոյցի դիմողները պահանջած են մինչեւ Օգոստոս 1ի ցոյցը ազատ արձակել քանտարկուած քաղաքական գործիչները, պաշտօնազրկել չարք մը բարձրաստիճան չինովնիկներ: Կը սպառնան պահանջները չկատարուելու պարագային նախագահին հրաժարականը պահանջել:

Նոյն ճակատէն խումբ մըն ալ Ցուլիս 9ին ցոյց մը կատարած է նախագահի աշխատավայրին դէմ, պահանջելու համար Փիցցա մի Ռոմայի աշխատողներէն Մարտին քանտարկուած Աշոտ Ղաւալեանի ազատ արձակումը: Իրենց կարծիքով ան քաղաքական չարժառիթներով քանտարկուած է: Մեղադրուած է նոյն ընկերութեան տնօրէն Գ· Սաֆարեանին օժանդակելով որ չվճարէ կարեւոր չափերու հասնող հարկերը: Ձաչարանը սեփականութիւնն է երեսփոխան Ա· Սուքիասեանի որ համախոհ յայտնուած էր Լ· Տէր Պետրոսեանի:

* * *

ՊԱՑԹՈՒԽՄԻ ԶՈՀ ՄԸ

Ցուլիս 9ին Երեւանի Արցախի պողոտային վրայ պայթում մը մէկ հոգիի մահուան պատճառ եղած է: Սուտ ուած է որ Ռ· Գասպարեան երկաթուղիին մօտակայ տնակի մը մէջ պայթուցիկ սարք մը փորձելով իր մահուան պատճառ դարձած է:

* * *

ՑՈՑՑԻ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Երեւանի քաղաքապետարանը ժխտական պատասխան տուած է Ցուլիս 17ին Մանկական զբօսայգիին մէջ հանրահաւաք կազմակերպելու դիմումին, զոր ներկայացուցած են Ժիրայր Սեֆիլեան եւ Վարդան Մալխասեան: Մերժումին որպէս պատճառաբանութիւն ըսուած է թէ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՑՈՒԼԻՍ 14ի Ազգային տօնին առթիւ «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի օր (երեքշաբթի Ցուլիս 15ի թիւ)· Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ցուլիս 16:

ՀԱՑ ԴԱՏԻ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակը Ցուլիս 10 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը արձագանգած է նախագահ Ս· Սարգսեանի կողմէ Թուրքիոյ եղած ընդառաջումին· վիճելի հարցերը քննելու համար հայեւթուրք յանձնաժողով մը կազմելու համամտութեան եւ Ա· Կիւլի ուղղուած հրաւէրին: Այս կեցուածքը ձեւք երկարելու համանիշ կը նկատուի եւ կը պահանջուի որ Թուրքիա վերջ տայ Հայաստանի շրջափակումին ու հիմնուի Ցեղասպանութեան ճանաչումէն: Այդ առումով կը պահանջուի որ Եւրոպական Միութիւնը ճնշում բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ որ թեկնածու է անդամակցութեան ու այդ մասին բանակցութիւն կը տարուի: Հարկաւոր կը նկատուի որ այդ շրջանակին մէջ Թուրքիա խաղաղութեամբ ու միջպետական օրէնքներու յարիր ընթացքով լուծէ իր հարցերը դրացի երկիրներու հետ:

Ցանձնախումբի նախագահուհին Հիլտա Զոպոյեան այս առիթով եւս կրկնած է թէ Ցեղասպանութեան ճանաչումն ու գործուած ոճիրին փոխարէն հատուցումը քարոյական, իրաւական եւ քաղաքական պարտաւորութիւն են որոնցմէ ոչ մէկ պետութիւն կրնայ խուսափիլ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻի փեթին երթալը Ողիմպիականներու բացմաց արարողութեան, խիստ կերպով կը քննադատուի չատերու կողմէ, մանաւանդ՝ ձախի չրջանակներուն մէջ: Ֆապլիւսի համար, նախագահը հաստութեան մէջ է, մինչ Գոհն-Պէնտիթ կը դատապարտէ Զինաստանի համայնավար կուսակցութեան ենթարկում մը: Ատանց սահմանի թղթակիցներու ընդհ· քարտուղարն ալ «անձնատուութիւն» որակած է Սարքոզիի քայլը: Ի դէպ, Գերմանիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ զեկավարները չեն երթար հակառակ անոր որ ընդունած են Տարֆ-լաման եւ առեւտրական յարաբերութիւններ ալ ունին Փեքինի հետ: Սարքոզի կ'արդարացնէ իր որոշումը յայտնելով թէ Եւրոպայի 26 ընկերները իրենց հաւանութիւնը տուած են: Բայց եւ այնպէս Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ, ուր ելոյթ ունէր Սարքոզի Ցուլիս 10ին, Գոհն-Պէնտիթի յարձակումը շատ բուռն էր:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՑԱԼ կը չարունակէ պնդել իր տեսակէտին վրայ ինչ կը վերաբերի իր ընակարանին կողոպուտին, որ ըստ իրեն «քաղաքական հարց մըն է»: Կ'ըսէ թէ հաւանարար հետապնդուած է եւ կ'ունկնդրուի ալ: Սկիզբէն, Ս· Ռուայալ յայտարարած էր, որ Սարքոզիի «խմբակին» դէմ իր արտայայտութիւնները եւ բնակարանին յաջորդ օրան կողոպուտը «տարօրինակ զուգադիպութեան մը» երեւոյթն ունէին: Հետապնդումները պատճառ եղած են որ կնոջ մը ինքնութիւնը յայտնաբերուի 2006ի առաջին կողոպուտի կապակցութեամբ:

ՍԻՐԱՍՏԻ վրայ պատանդ առնուած հրեք զերմանացի լեռնագնացներուն մասին քրտական զինեալ կազմակերպութիւնը (ՓՔԿ) յայտարարութիւն մը հրապարակած է: Հոն ըսուած է· «Որպէսզի հրեք պատանդներուն կեանքի ապահովութիւնը երաշխաւորուի, հարկ է որ թուրք պետութիւնը վերջ տայ չրջանին մէջ ոչ միայն որպէս լրագրող, այլեւ որպէս համաքաղաքացի, անփութութեան մը զոհ դարձուցեր ենք»:

«Մի այն ինքն ու իր մերձաւորները տեղեակ չէին» սպաւնութեան ծրագրին· յաւելեալ՝ տարիէ մը ի վեր թելադրողին, ծրագրողին, ոճրագործին, մեղսակիցներու դատը կը շարունակուի, առիթ տալով իրրեւ թէ յուզող զոհին նոր նուաստացումին, անոր հարազատներուն վշտին ձաղկումին ու ոճրագործին հրապարակաւ փառաբանութեան:

Ցետոյ, հանդիսաւոր ձեռնարկով Հ· Տիճէի դիմանկարին տեղ կը տրուի Մամուլի թանգարանին մէջ···

Աւելի յարմար բեմադրութիւն կարելի՞ էր արդեօք, ուղղելու համար անխոստովանելի, այլ համընդհանուր համախոհութեան արժանացած պատգամը·

«Գնա՛ մեռիր, բայց մի՛ գար»···

Թ· ԱՐՓԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ՁԵՌՆԱՐԿԱԾ Է ԹՈՒԱՑՆԱՑՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Ձեռնարկուած է աւելի քան մէկուկէս դարու տոհմական տուեալներ ամփոփած տոմարները թուայնացնելու գործին: Զայն յանձն առած է ծանօթ լուսանկարիչ Կարօ Նալպանտեան: 170 տարուան ընթացքին տեղի ունեցած հարսնիքները, կնունքները, թաղումները կ'արձանագրուին ՍԷ·ՏԷ· – Ռամ-երու վրայ: «Հայ քաղաքացիներու տոհմածառ» կազմակերպութիւնը ծրագրին մասնակիցներէն է· ան վերջերս լուրջ աշխատանք կը կատարէ Երուսաղէմի հայկական անցեալը մօռացումէն փրկելու ուղղութեամբ:

Ըստ պատրիարքարանէն կատարուած տեղեկատուութեան, մինչեւ հիմա կրճատուած է համայնքի 2400 անդամներուն մասին տեղեկութիւն արձանագրել: Ու տակաւին հսկայական աշխատանք կայ կատարելիք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա· ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա· ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա· ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա· ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅՔ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Երուսաղէմի Պատրիարքարանին «Կիւլպէնկեան դրադարան»ը երկար ատենէ ի վեր փակ էր, ու վերջապէս նոր բացուեցաւ: Այդ առթով՝ «Հայկական ներկայութիւնը սուրբ երկրին մէջ» խորագիրով մի ջազդային գիտաժողով մը հոն տեղի ունեցաւ, Յունիս 24-25ին: Կազմակերպիչը Գէորգ Հինդլեանն էր. անձ մը, որ նկատի առնելով թէ՛ մարդոց, թէ՛ վայրերուն իր քաջ ծանօթութիւնը, «Հայ Երուսաղէմի հոգին» անուանումին արժանի է:

Երկու օրուան ընթացքին, 16 զեկուցումներ այս հարուստ նիւթին չուրջ տարբեր երեսակներ չօշափեցին: Ցիշեցնենք որ սուրբ քաղաքին մէջ հայկական ներկայութիւնը փառաւոր ու զարաւոր պատմութիւն մը ունի: Դեռ մեր օրերուն, հին քաղաքին չուրջի հայերէն արձանագրութիւններով վեց խճանը կարները կարելի է հիանալով դիտել: Թուագրուած չեն, սակայն տառերուն ոճը քննելով կ'եզրակացուի որ Զ.-Է. դարերէն են:

Զեկուցումները մօտաւորապէս ժամանակագրական կարգով դասաւորուած էին: Բանախօսներուն երկու երրորդը տեղացիներ էին, հայ, արաբ կամ հրեայ, իսկ մնացածները՝ երկու Անգլիացի, զոյգ մը Ամերիկացի, Կիւլպէնկեան հիմնադրութենէն, Ասաղիկ Ջամքերթէն ու ես:

Առաջինը, Սթեֆըն Նիա, հայկական վաղ չրջանի վանականութիւնը ներկայացուց. այսինքն առաքաւին մէկի ճգնաւորները: Իրեն յաջորդեց միւս Անգլիացին, Տէննիս Փրինկըլ, որ Երուսաղէմի եկեղեցիներուն նուիրուած երեք հատորնոց ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է. Երուսաղէմի հայկական միջնադարեան եկեղեցիները մասին խօսեցաւ: Նոյն ժամանակաչրջանին մէջ մնալով, ես փորձեցի համառօտ ձեւով Կիլիկեան Հայաստանի Երուսաղէմի լատին թագաւորութեան հետ կապերը ներկայացնել. քաղաքական, կրօնական, ամուսնական եւ այլն:

Գիտաժողովին յաջորդ նիւթերը կամ արուեստի հետ կապ ունէին, կամ հեռաքրքրական որոչ անձեր կը ներկայացնէին. եւ կամ աւելի ճչգրիտ նիւթեր կը չօշափէին: Առաջին չարքին մէջ, իսրայէլացի արուեստաբանուհի մը հայկական խեցեգործական նկարչութեան վերաբերեալ նկարներ ցոյց տուաւ: Առիկա հայ Երուսաղէմի աւանդական արուեստն է, որուն փայլուն մէկ արուեստագէտը սրահին մէջ ներկայ էր. Լիոն ծնած ու Երուսաղէմ հաստատուած տիկին Մարի Պալեանը: Մի քանութենէն Հայր Բարսեղ Պատրիարքարանին մէջ պահուած հնդկահայ խորանի վարագոյրներուն մասին խօսեցաւ: Ինք այս նիւթին մասնագէտ է ու վերջերս այդ վարագոյրներուն արձանագրութիւններուն նուիրուած ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց: Դժբախտաբար, արուեստաբանական բաժնին երեք զեկուցումները տեղի չունեցան, բանախօսներուն բացակայութեան պատճառով: Մ իչէլ Պասմաճեան, որ Փարիզի մէջ Յարութիւն Խաչատուրեանին հետ Երուսաղէմի խաչքարերուն դիւանը կը պատրաստէ, չկրցաւ գալ. խճանկարներու մասնագէտ փրանկիսկեան եղբայր Փիչիրիլլոն հիւանդ էր, իսկ Պաղեստինի հայ լուսանկարիչներուն դասախօսութիւնը տեղի չունեցաւ, որովհետեւ այդ նիւթին արաբ մասնագէտը Ռամալլա կը բնակի, Երուսաղէմէն 20-30 քմ., ու պատր անցնելու իրաւունք չստացաւ:

Միւս նիւթերէն նչենք ուխտագնացութիւններուն նուիրուած երկու զեկուցումները: Հայր Գուրան հայ ուխտաւորներու համար ժէ. դարուն պատրաստուած ուղեգիրք մը ներկայացուց, Ասաղիկ Ջամքերթէն Հայաստանէն Երուսաղէմ ճանապարհել վրայի հոգեւորներուն մասին հետաքրքրական ճչդումներ ըրաւ. օրինակ՝ այդ հոգեւորներուն եւ խաներուն միջեւ տարբերութիւնը ի՞նչ էր: Ջմռռնանք Պիչարա Նախլէհի յայտնաբերած նորութիւնը. Սկովտիա ուսանած հայ բժիչկ մը որ 1861ին Պաղեստին հաստատուեցաւ, Գալիլէի առաջին բժիչկը դարձաւ, 1908ին մեռաւ ու միչտ կը յիչուի իբր «Նազարէթի Վարդանը»:

Երուսաղէմի ու չրջակայքի երկու մեծ ընտանիքներուն չառաւիղներ՝ Բենիէեաններու ու Ջաքարեաններ, իրենց ոռմմածառերը բացատրեցին: Իր սովորական խանդավառ ոճով, հայ Երուսաղէմի ամէնէն երեւելի դէմքերէն Ալպէր Ադաղարեան, պաղեստինեան Պիր Զէյթ համալսարանի նախկին պաշտօնատար, Եգիպտոսի ու Պաղեստինի Հայերու միջեւ յարաբերութիւնները ուսումնասիրած էր: Իրեն յաջորդեց ամերիկացի Թոմաս Հումմել, որ Երուսաղէմի հայ գաղութին նկատմամբ անգլեամերիկեան տեսակէտը բացատրեց: Երկու վերջին դասախօսութիւնները պատրիարքական որոչ նուիրակներու մասին էին, ամերիկացի Ռութ Հումմելի ու Գէորգ Հինդլեանի կողմէ:

Բոլոր զեկուցումները անգլերէն լեզուով էին. դժբախտաբար, համալսարհային ներկայ վիճակը այսպէս է: Յուսալի է որ այս գիտաժողովին տարբեր զեկուցումները իմի հատաքուին ու մօտ ապագային հատորով մը հրատարակուին: Յուսանք նաեւ որ այս ձեռնարկին յաջողութիւնը առաջին քայլ մը լլայ: Երկինք՝ նիւթերուն ցանկը երկար է ու եթէ կամքը եւ նիւթականը ապահովուի, կարելի կ'ըլլայ պարբերաբար նման դիտաժողովներ կազմակերպել Երուսաղէմի կարեւորագոյն եւ վտանգուած հայկական պատմութիւնը ու ներկայութիւնը ամրացնելու համար: Այս ձեռնարկին երկու սիւները եղան, եւ յուսանք որ ապագային ալ կ'ըլլան, Գէորգ Հինդլեան՝ կազմակերպչական պարծին համար ու Կիւլպէնկեան հիմնարկի հայկական բաժինը՝ նիւթականին համար: Այդ բաժնէն անօրէնը՝ պրն. Զաւէն Եկաւեան իր գործունէութեան համար չատ գեղեցիկ խեցեգործական ափսէ մը ստացաւ, որուն հեղինակը՝ կարօ Սանդրունի հայ Երուսաղէմի այդ աւանդութիւնը կը չարունակէ:

* * *

Այս առիթով ընենք նաեւ քանի մը դիտողութիւններ: Վերջին ամէն երեք տարի առաջ Երուսաղէմ էի, մթնոլորտը արդէն մոռալ էր, բայց տարիներու ընթացքին չատ վատթարացաւ: Կարծես թէ միջոցը աւելութեամբ ու կասկածամտութեամբ յագեցած է: Գիտաժողովին փակման յաջորդ օրը Գէորգը դիս, Ասաղիկը ու զոյգ Ամերիկացիները դէպի Եաֆֆա տարաւ, այժմ՝ Թել Ավիվ: Պատր մինչեւ այդ ճանապարհը հասած է, ու ափարթհայտի այդ տեսարանը անտանելի է: Եաֆֆայի մէջ, ծովափին, հայկական վանքը կայ. պատմական վայր մըն է, քանի որ Պոնափարթի արչաւանքին ժամանակ հիւանդանոց դարձած էր, ու նկարիչ Կրօ այդ չէնքը անմահացուցած է «Եաֆֆայի ժանտախտաւորները» պատառով:

Ա.ո այժմ վանքը զոյ է, վերանորոգութեան ընթացքի մէջ: Իսկ Երուսաղէմ, Սիոնի դուռնէն դուրս, հայկական մեծ գերեզմաննոցին մէջ 1971ին Սր. Փրկիչ անունով եկեղեցիի մը չինութիւնը սկսած էր. 1976ին կառուցումի աչխատանքը դադրեցաւ ու անկէ ի վեր կիսատ մնացած է, պարզապէս որովհետեւ իչխանութիւնները արտօնութիւն չեն տար:

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒՐԱՖԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ, ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ, ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունիս 13ին Փլովտիւ հին թաղամասի պուլկար գրողներու «Վարմարթին» մասնաչէնքին մէջ տեղի ունեցաւ բազմաբովանդակ, 616 էջնոց, գիրքի մը գիւնեճօնը. անոր վերնագիրը՝ «Հայերը կը պատմեն իրենց մասին» կը մատնէր բովանդակութիւնը: Ան երկարամեայ աքնաջան աչխատանքի մը արգասիքն է պուլկար գիտնական էվկէնիա Մ իխեվայի (արդէն հանգուցեալ) ու Սերաֆոյչ Դանիէլեան-Փափազեանի, Սոֆիայի աղգագրական թանգարանի գիտական աչխատող:

Այս հետաքրքրաչարժ դիրքը ներկայացուց դոկտոր Քրասիմիրա Քրըստեանովա, Փլովտիւի պետական «Փայիսիյ Հիլենտարսքի» համալսարանի ազգագրութեան ամպիոնի դասախօս: Վերլուծումը րրաւ 2008ին Պուլկարիոյ կառավարին կողմէ հրատարակուած հատորին, վեր հանելով անոր արժանիքները եւ բացատրիկ երեւոյթը քանի որ միակը կը ներկայանայ մեր հասարակութեան մէջ: Որպէս մանրամասնութիւն, յիչուեցաւ թէ կատարուած աչխատանքը բազմամեայ չանքերու արդիւնք է, հարցազրոյցներու հիմով: Այստեղ մաս վերցուցած են հայաչատ քաղաքներէ՝ Սոֆիա, Փլովտիւ, Ռուսէ, Շումէն, Վառնա եւ այլն, հայ անձեր, այլազան ուսումի, արհեստի, հասարակական ու ընկերային դիրքերու տէր: Մեր առջեւ կը պարզուի տարած քային այլազանութիւն մը, որ կապ ունի նաեւ հայ գաղթականութեան ցրուած վիճակին հետ: Աբձանագրուած բերանացի պատումները ոչ միայն անձնական բնոյթով են, այլեւ անոնք միահիւսած են յուչերն ու ապրումները իրենց ծնողներուն, ազգականներու ու ծանօթներու: Բոլորը անդրադարձած են տարբեր հարցերու՝ ցեղասպանութիւն, կենցաղ, նիստ ու կաց, ընտանիք, ազգային կեանք, եկեղեցական ծէսեր ու անոնց նչումը եկեղեցւոյ կողմէ, բարքեր, խոհանոց, դաստիարակութիւն, հասարակական միաւորներ եւ այլն: Այս բոլորը իմի հաւաքուած որոչակի պատկեր մը կը ներկայացնեն պուլկարահայ գաղութէն՝ իր անցեալով ու ներկայով, տարբեր կազմակերպութիւններով՝ Բարեգործական,, ՀՕՄ, «Երեւան», «Համազգային», իրենց պարբերականներով՝ «Վահան» չաբաթաթերթը ու գունաւոր պատկերազարդ «Բարեգործականի ձայն» ամսաթերթը եւ դպրոց: Անկասկած, ներկայացուած պատումները փաստերու հիմքի վրայ չեն կառուցուած, սակայն, ատոնք կարելի է համարել յետագայ հետազօտումներու: Ճիչդ է որ մեր համայնքին մէջ առանձին պատմական, ազգագրական ու մչակութային բովանդակութեամբ գիրքեր հրատարակուած են, ինչպէս՝ Ատրիանապոլոսյ հայ գաղութը, Մալկարայի հայ գաղութը (1610 – 1922) ու Ռոտոսթոյի հայ գաղութը (1606 – 1922) ուր միայն գաղութի սահմաններու մէջ ներկայացուած են, սակայն առանձին-առանձին համընդհանուր պատկեր մը չեն ներկայացներ, ինչպէս քննարկուած գիրքը:

«Հայերը կը պատմեն իրենց մասին»ը կը պարփակէ 13 բաժիններ ըստ նիւթերու, որոնցմէ դուրս տեղ յատկացուած է Յ. Կիլիկեանի ու սումնասիրութեան՝ Մալկարայի ու Ատաբազարի բարբառներուն համաոտակի ներկայացումին աւելի ընդարձակ՝ այդ բարբառներով ստացուած քներու, դարձուածքներու, հայերէն եւ պուլկարերէն թարգմանութեամբ ու կիւրեղեան այբուբենով: Այս հրատարկութեան ճոխութիւն մը կ'ընծայէ գունաւոր նկարներու յաւելուածը. մեծ մասամբ նչխարներ մեր գաղութներէն ու մեր ներկայէն:

Շնորհակալ գործ մը կատարուած է այս հրատարակութեամբ եւ ողջոյնի ու երախտագիտութեան խօսքեր անոր հեղինակներուն, անպակաս պէտք չէ ըլլան: Ուրախալի տեսք մը պիտի ստանան մեր գրադարանները, երբ այս գիրքը իր գեղատիպ կողքով ու հարուստ բովանդակութեամբ բազմի անոնց դարակներուն վրայ:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՄԻԱՑԵԱԼ ՔԱՂԱՔԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ՞

Իսրայէլացիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ հաչտութեան բանակցութիւններէն ի վեր (Նոյ. 2007) Երուսաղէմի արեւելեան, արաբական գօտիին մէջ չինութեան թափը կանգ առած չէ: Մօտ տասը հազար բնակարանի չինութեան արտօնութիւն տրուած է, կամ արդէն ընթացքի մէջ են անոնք: Կան նաեւ սեփական նախաձեռնութեամբ կառուցուող չէնքերը:

Այս երեւոյթը մատնանչուած է Իսրայէլի «Եհուտոթ ահարոնոթ» օրաթերթին կողմէ, որ անոր մէջ բանակցութիւններուն անկեղծութեան բացակայութիւն կը տեսնէ իսրայէլեան կողմէ: Մինչ տեղւոյն վրայ միակողմանի գործունէութիւնը կը չարունակուի, Երուսաղէմի հարցին մասին բոլոր բանակցութիւնները անելի դատապարտուած են, քանի որ գրեթէ անկարելի կը դառնայ քաղաքին մասին համաձայնութիւն գոյացնել:

Ատնցմէ դատ, թերթը կը թուէ այլ ազդակներ. գաղթավայրերու բնակչութիւնը կառավարութեան նեցուկը կը վայելէ, Երուսաղէմի արբազան վայրերուն մէջ պեղումներու արտօնութիւն տրուած է, միւս կողմէն Պաղեստինցիներու տուները կը քանդուին, անոնց քաղաքական եւ քաղաքացիական ընկերակցութիւնները կ'արգիլուին:

Այս բոլորը միայն կրնան լարուած վիճակը չեչտել քաղաքին մէջ: Ու մօտիկ ապագային այլեւս անկարելի պիտի ըլլայ Երուսաղէմի մասին պատմական համաձայնութիւն գոյացնել:

Թերթը կ'ըսէ թէ իրաց այս կացութեան մէջ ամբոխավար ճառերն ու լոզունգները միայն վնաս կը բերեն: Իրական լուծումի մը նախապայմաններն են դիւանագիտական համաձայնութիւն մը, ապա քաղաքական անջատ երկու ներկայութեան սահմանումը, թէ՛ Հրեաներու, թէ՛ Արաբներու չահը նկատի առնելով:

Հարկ է վերջ տալ միացեալ քաղաքի գաղափարը պարտադրելու յամառութեան: Արեւելեան Երուսաղէմ, Սիոնի դուռնէն դուրս, հայկական մեծ գերեզմաննոցին մէջ 1971ին Սր. Փրկիչ անունով եկեղեցիի մը չինութիւնը սկսած էր. 1976ին կառուցումի աչխատանքը դադրեցաւ ու անկէ ի վեր կիսատ մնացած է, պարզապէս որովհետեւ իչխանութիւնները արտօնութիւն չեն տար:

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒՐԱՖԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԻՑՐՈՒԹԻ «Ազդակ» օրաթերթի խմբագրատունը այցելած է, Յունիս 16ին, «Հայաստան» հիմնադրամի կեդրոնական հոգաբարձութեան նախագահութեան անդամ եւ Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թէրզեան՝ ընկերակցութեամբ «Հայաստան» հիմնադրամի Լիբանանի յանձնախումբի անդամ Գրիգոր Թէրզեանի: Պետրոս Թէրզեան, որ մասնագէտ է քարիւղի կապուած ռազմավարական խնդիրներու, Լիբանան գտնուած է ընդառաջելով Պալամանի համալսարանի հրաւէրին դասախօսելու համար քարիւղի հետ կապուած ռազմավարական այժմէական խնդիրներու մասին: Իր կարճ այցելութեան ընթացքին Պ. Թէրզեան տեսակցութիւններ ունեցած է Արամ Ա. կաթողիկոսին, Ներսէս-Պետրոս Ժ. պատրիարքին եւ «Հայաստան» հիմնադրամի տեղւոյն յանձնախումբին հետ: Ազգակի անօրէնին հետ տեսակցութեան առանցքը կազմած են հիմնադրամի իրագործած ծրագիրները եւ ներկայի դժուարութիւնները:

* * *

ՊԻՑՐՈՒԹԻ Հ.Կ.Բ.Մ.Ը.-ի Սահակեան Լեւոն Մկրտիչեան գոյժի չորրորդ չափակին մէջ, Յունիս 15ին ՀՄՄ-ի սկաուտական փողերախումբի ընկերակցութեամբ պետական երեւոյթ մը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ հանդիսութիւնը փակուած է հայ բենասիրական երգերով, զոր մեկնաբանած է Պերճ Նազդալեան:

* * *

ՕԹԹԱՈՒԱՑԻ ՀՕՄ-ի «Սեւան» մասնաճիւղի հիմնադրութեան 15ամեակը նշուած է, Յունիս 7ին, Սէնթ Էլիաս կեդրոնին մէջ: Օրուան հանիսավարը եղած է Շաղիկ Մալէք Ռէյնըլա, որ բարի գալուստի իր խօսքէն ետք, հրաւիրած է յորելեար մասնաճիւղի առենապետուհին՝ Վանտա Սաղրճեան, որ ներկայացնէ մասնաճիւղին գործունէութիւնը: Ապա, բեմ հրաւիրուած է Հայաստանի դեսպանատան հաւատարմատարը՝ Արման Յակոբեան, որ դրուատած է «Սեւան» մասնաճիւղի տարած աշխատանքը, մանաւանդ անոր սերտ յարաբերութիւնը դեսպանատան հետ ու մասնաճիւղին նուիրած է Նաթեչթա Մխիթարեանի գործերէն նկար մը: Վանտա Սաղրճեանի եւ Սօսի Ղազարեանի ձեռամբ պարգեւատրուած են չարք մը ընկերուհիներ: Հաւաքոյթը վերջ գտած է երգերով եւ պարերով:

* * *

ՊԻՑՐՈՒԹԻ ՀԲԸՄ-ի «Ե. եւ Ա. Տէմիրճեան» կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի, Յունիս 15ին, տեղի ունեցած է ՀԲԸՄ-ի «Մօսնակ» պաշտօնաթերթի հիմնադրութեան 50ամեակի յոբելենական հանդիսութիւնը նախագահութեամբ մէթր Պերճ Սեդրակեանի եւ հովանաւորութեամբ ՀԲԸՄ-ի Լիբանանի Շրջանային յանձնաժողովին: Ձեռնարկին բացումը կատարած է ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի անունով Անժէլ Մխիսեան, որ նշած է թէ «Մօսնակ»ը տարիներու ընթացքին հանդիսացած է բարեկամն ու չունչը հայկականութեան ու բարեգործութեան եւ հանդիսաբանը մարդկային արժէքներուն: Իրմէ ետք, «Մօսնակ»ին դերը ներկայացուցած է Պարոյր Աղպաշեան, որ հաստատած է թէ անոր յիսնամեայ երթը արդէն հետեւողականութեան հիմնական ցուցանիշն է: Ապա, «Մօսնակ»ը եւ հայ մամուլը նիւթով արտայայտուած է Արամ Սէվէրճեան, չէչտելով որ «Մօսնակ»ը ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի գործունէութեան քան անմահներու նուիրուած տեսերիզ մը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ հանդիսութիւնը փակուած է հայ բենասիրական երգերով, զոր մեկնաբանած է Պերճ Նազդալեան:

* * *

ՊԻՑՐՈՒԹԻ ՀԲԸՄ-ի «Ե. եւ Ա. Տէմիրճեան» կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի, Յունիս 15ին, տեղի ունեցած է ՀԲԸՄ-ի «Մօսնակ» պաշտօնաթերթի հիմնադրութեան 50ամեակի յոբելենական հանդիսութիւնը նախագահութեամբ մէթր Պերճ Սեդրակեանի եւ հովանաւորութեամբ ՀԲԸՄ-ի Լիբանանի Շրջանային յանձնաժողովին: Ձեռնարկին բացումը կատարած է ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի անունով Անժէլ Մխիսեան, որ նշած է թէ «Մօսնակ»ը տարիներու ընթացքին հանդիսացած է բարեկամն ու չունչը հայկականութեան ու բարեգործութեան եւ հանդիսաբանը մարդկային արժէքներուն: Իրմէ ետք, «Մօսնակ»ին դերը ներկայացուցած է Պարոյր Աղպաշեան, որ հաստատած է թէ անոր յիսնամեայ երթը արդէն հետեւողականութեան հիմնական ցուցանիշն է: Ապա, «Մօսնակ»ը եւ հայ մամուլը նիւթով արտայայտուած է Արամ Սէվէրճեան, չէչտելով որ «Մօսնակ»ը ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի գործունէութեան

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատարակչականէն լոյս տեսած է Վազգէն Ա. երջանկայիշատակ կաթողիկոսին «Մեր պատարագը» աշխատութիւնը: Ան ընթերցողին մատչելի ոճով կը բացատրէ պատարագի կարգն ու ընթացքը, եկեղեցւոյ դաւանաբանական սկզբունքները, ազգային աւանդութիւնները, ժողովուրդին կրօնական ըմբռնումները տեսանկիւնէն:

Հատորը հրատարակուած է Վազգէն Ա.ի ծննդեան հարիւրամեակին առիթով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻԻՆ

ԱԲԻԼ ՔՀՆՑ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Թբղեւ 2008

թեան արտացոլումն է: Ներկայացուցած է «Մօսնակ»ի խմբագիրները, յօդուածագիրները, բանասեղծներն ու աշխատակիցները, որոնք հաւաքաբար կրցած են ապահովել թերթին յիսնամեայ երթը: ՀԵԸ-ի ողջոյնի խօսքը փոխանցած է Կարօ Ճղլբեան եւ ըսած որ յառաջիկայ 50 տարիներուն համար եւս պէտք է լրջօրէն ծրագրել վերջնելով նոր յանձնառութիւններ: Շրջանային յանձնաժողովի խօսքը արտասանած է Աւետիս Տէմիրճեան, նշելով թէ «Մօսնակ»ը ազգային եւ միութենական առումով ունեցած է մեծ դերակատարութիւն: Կարդացուած է յոբելենական հանդիսութեան նախագահ Պ. Սեդրակեանի խօսքը, ուր ան դիտել կուտայ որ «Մօսնակ»ը 50 տարի ետք կը դրսեւորէ իր դիմագիծը: Վերջին խօսքը արտասանած է «Մօսնակ»ի այժմու խմբագիր Համբիկ Մարտիրոսեան: Գործադրուած է նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը:

ոգէմի մէջ հարիւր հազարաւոր Պաղեստինցիներ կ'ապրին որոնք աղաղակող խտրութեան մը զոհը ըլլալով, երբեք իսրայէլեան քաղաքացիութիւն չեն ունեցած. եւ կը պահանջեն որ իրենց ներկայութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուի: Այդ գօտին այցելողը լաւ գիտէ թէ ան իսկապէս մաս չի կազմեր մայրաքաղաքին: Պետութիւնը անկարող յայտնուած է հաւաքական սպասարկութիւններ տանելու հոն. ուստի օրաթերթը հարկաւոր կը նկատէ որ արտօնուի պաղեստինեան համայնք մը, որպէսզի բնակչութեան պահանջները բաւարարել ջանայ: Այն առեն միայն երուսաղէմ կրնայ դադրիլ կնճիռներու վրայ ըլլալէ եւ կը դառնայ խաղաղութեան, հաշտութեան քաղաք մը:

Ներկայի պայմաններով ան չի կրնար ու պիտի չըլլայ միացեալ քաղաք մը: Ունի արաբ բնակչութիւն մը որ Իսրայէլի պատկանելու զգացումը չունի եւ այդ երկրին մասնիկը ըլլալ չուզեր: Եւ պետութիւնը ամէն բան կ'ընէ որ այդպէս ղգան:

Լաւագոյնը պիտի ըլլար չսպառնալ անոնց, կամ դուրս չմղել քաղաքին արեւելեան մասին մէջ ձեռնարկուած չինութիւններուն միջոցով: Այլ քաղաքականապէս ճանչնալ անոնց ներկայութիւնը: Ատով անոնք ալ իրենք զիրենք մայրաքաղաքին բնակչութեան մէկ մասը պիտի նկատեն:

ՔԱՂՀԱՆ

Աւերակներուն Մէջ

ՋԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

«Սկսած են մոռնալ ու սովորական կեանքի մէջ մտնել», կը հաւաստէր մեզի մայրապետը: Բայց չէ՛, անոնք չէին մոռցած ու մանաւանդ լմանալով որ դէպի Աստանա պիտի երթանք, թոնուած անզսպելի վիշտի տագնապէ մը՝ սկսան լալ հեկեկալով, ու իրենց փոքրիկ մարմինները, զրկուած մայրական գգուանքներէ, կը գալարուէին յուսահատօրէն նըստարաններու վրայ:

Իրենց ցաւը չարծարծելու համար որոշեցինք հեռանալ. բայց իրենց խեղճ նայուածքը արցունքի ամպի մը ետեւէն կը հետեւէր մեզի, կը կառչէր մեզի ու չէինք դիտեր այլեւս թէ պարտական էինք իրենց մօտ մնա՞լ թէ մեկնիլ:

Հեռանալէ առաջ փափաքեցանք տեսնել երկու փոքրիկները որոնք տեղէ բըռնուած էին ու մայրապետը մեզ առաջնորդեց անոնց քով: Ճերմակ եւ մաքուր սաւաններու մէջ երկու թխորակ գլուխներ կը հանգչէին. մեռելային ժժգունութիւն մը երեսան կը հանէր իրենց յօնքերուն եւ թարթիչներուն սեւութիւնը. չրթունքները կապտցած, պրկուած էին ջղաձգօրէն: Սարսափով խորհեցայ այդ մղձաւանջներուն վրայ՝ որով այդ տենդէ բըռնուած պզտիկ ուղեղները տանջուած ըլլալու էին. երկուքին ալ մայրերը այրած էին ժէզուիթներու դպրոցին մէջ ու տըղաքը հրաշքով ազատուած. մէկուն այտը խոռոչացած էր գնդակի հարուածէ մը:

Ու այդ երկու մարտիրոսացած պըզտիկներուն մօտ աթոռի մը վրայ կը տեսնեմ պուպրիկ մը. ի՞նչ անյագուրդ մնացած ու մեղի անծանօթ խանդաղատանքի ու սիրոյ ծարաւ է որ այդ որբացած աղջիկները կը փոխադրէին անչունչ խաղալիկին վրայ:

Ուզեցի որ աչքերնին քանային ու տեսնէին մեզ, տեսնէին մեր կարեկցութեան մերձաւորութիւնը. ուզեցի որ իրենց մայրենի լեզուով բառեր լսէին, ու իրենց խօսէինք այնպէս ինչպէս իրենց ծնողքը պիտի խօսէին:

Բայց տենդի սաստկութենէն ծանրացած, անոնց աչքերը փակ մնացին մինչեւ մեր մեկնած պահուն:

* * *

Երբ Մերսին հասանք՝ արդէն պատրաստուած էի ամենամեծ դժբախտութեան պատկեր մը տեսնելու. իմ երեւակայութիւնս՝ տանջուած Իզմիրի մէջ տեսած որբերու յիշատակէն՝ սարսափեցուցած որբերու յիշատակէն՝ սարսափեցուցած ու սիրոյ ծարաւ է որ այդ որբացած աղջիկները կը փոխադրէին անչունչ խաղալիկին վրայ:

Ուզեցի որ աչքերնին քանային ու տեսնէին մեզ, տեսնէին մեր կարեկցութեան մերձաւորութիւնը. ուզեցի որ իրենց մայրենի լեզուով բառեր լսէին, ու իրենց խօսէինք այնպէս ինչպէս իրենց ծնողքը պիտի խօսէին:

Բայց տենդի սաստկութենէն ծանրացած, անոնց աչքերը փակ մնացին մինչեւ մեր մեկնած պահուն:

* * *

Երբ Մերսին հասանք՝ արդէն պատրաստուած էի ամենամեծ դժբախտութեան պատկեր մը տեսնելու. իմ երեւակայութիւնս՝ տանջուած Իզմիրի մէջ տեսած որբերու յիշատակէն՝ սարսափեցուցած ամբողջական զաղափար մը տալ. բառերը իրենց առօրեայ եւ ընթացիկ իմաստով անկարող են արտայայտելու ահաւոր անպատմելի երեւոյթը որ իմ աչքերս տեսան:

Այն օրերուն՝ երբ հրդեհէ ազատուողները հրացաններու գնդակներուն զոհ կ'երթային, այն օրերուն ուր սարսափահար եւ խուճապի բռնուած մարդիկը ոտնակոխելով տկարներն ու անկարողները, ինքզինքնին ազատել կը ճգնէին տղոց մեծ մասը բաժնուած իրենց ծնողներէն՝ ցրուած էին ասդին անդին: Պատրիարքական առաջին պատուիրակութիւնը մաս առ մաս հաւաքելով զիրենք զրկեր էր Մերսին՝ պատսպարելու ազգային վարժարանին ու եկեղեցիին մէջ, որպէսզի, հեռու աղէտավայրէն, այդ հէք մանկութիւնը աստիճան մը մոռնայ ահռելի օրերուն յիշատակը ու որբերուն ոտքերը չկոխեն այն հողին վրայ ուր իրենց ծնողին արիւնը թափուած էր:

Շատեր պատմեցին իրենց հասնիլը, զրեթէ մերկ կամ ցնցոտիներով ծածկուած, որոնց վրայ յաճախ իրենց մօրը արիւնին հետքը կար. զլուխնին բաց, աչքերնին մոլորած, խուճապով կը մտնէին Մերսին ու իրենց բոպիկ ոտքերուն հանած փուշին մէջ՝ իրենց մարմիններէն արտաշնչուած քրտինքի եւ աղտեղութեան հոտը կը ծածանէր երկար ատեն:

Երբ զիրենք հաւաքեր էին եկեղեցին, անոնք դեռ ահաբեկած՝ չէին խօսեր, չէին լար: Սարսափը այնքան մեծ էր այդ տղեկներուն մէջ որ, ոեւէ մարդ տեսնելնուն, կը զոլային ջերմէ բռնուածի պէս: Մարդիկ՝ այդ մատղաշ ու անմեղ տղոց ըռեւակայութեանը կը ներկայանային մէկ ձեւով մը. անոնք ամէն մէկ չափահաս այրի մէջ ոճրագործ մը կը տեսնէին, սարսափելի նմանութիւններէն կը մոլորուէին, ահաւոր պատկերներ կը տեսնէին եւ կ'ուզէին փախչիլ, խելակորոյս, սահմռըկած, յիմարացած... իրենց մանկական հասկացողութիւնը խանգարուած էր, որովհետեւ օրերով եւ օրերով տեսեր էին ոճրագործները դանակը կամ հրացանը ձեռքերնին, աչքերնին վառած չարագործութեան մոլուցքէն ու թերաններնին գարուած հայհոյութիւններով ու սպառնալիքներով: Արիւնը անձրեւի պէս ժայթքած էր իրենց չուրջը եւ իրենց բիբերը ժամերով ընդլայնուած հրդեհին արհաւիրքովը:

Տղաքը կը հանդարտէին երբ առանձին կը մնային ու երբեմն կը խօսակցէին, բայց իրենց խօսակցութիւնը ընդհատուած էր երկար լռութիւններով, երբեմն, ամէնքը մէկ տարուած նոյն ցաւէն, կուլային հեկեկալով եւ կը մերժէին մխիթարուիլ կորուսած, զրեթէ վերացած իրենց վշտին սաստկութեան մէջ, ուր իրենց մանկական ուժերէն վեր ըլլալով իրենց տառապանքը, ոմանք աչքերնին դեռ արցունքոտ եւ կուրծքերնին հեծկլտուքէն ուռած՝ գլուխնին կը դնէին գրասեղանի վրայ ու կը քնանային երկար ատեն:

Ուրիշներ՝ գուրգուրանքի, ընտանեկան սիրոյ յանկարծական պէտք մը մղուած կ'եղերայրանային իրենց թշուառութեան ընկերներուն հետ:

(Շար. 10)

(Շար· Ա· էջէն)

ոստիկանութիւնը կատած ունի ցոյցին ընթացքին ոստիկանական ուժերու հետ բախումներու հաւանականութեան: Ժ· Սեֆիլեան յայտնած է թէ քաղաքապետարանը արտօնութեան մերժումին հետ այլընտրանքի տարբերակ մը առաջարկած չէ իրենց:

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée par France 2 le **dimanche 20 juillet de 9h30 à 10h.** Elle a pour titre «Avec les Arméniens de Montpellier».

ARMAVIA

Cet Eté

ARMAVIA opérera chaque samedi un **vol direct de Marseille à Erevan**

Renseignements et réservations :

- **SABERATOURS**
11 rue des Pyramides
75001 Paris
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours

- **SEVAN VOYAGES**
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

- **WASTEELS VOYAGES**
67 la Canebière
13001 Marseille
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil

Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

ՄԱՑՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)
յայտարարում է 2008–2009 ուստարուայ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան (Աստուածաբանական Համալսարան) կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիները, ովքեր ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն, եւ պատկին են Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ ովքեր յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւնները հետեւեալ առարկաներից·

1· *Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցարանով)*
2· *Հայ գրականութիւն (բանաւոր)*
3· *Հայոց պատմութիւն (բանաւոր)*
4· *Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում)*
5· *Անգլերէն (հարցազրոյց)*

Նախքան քննութիւնները դիմորդները ճեմարանի տեսչութեան հետ հետեւեալ նիւթերի չուրջ·

1· *Սուրբ Գրքի իմացութիւն*
2· *Եկեղեցական փորձառութիւն*
3· *Ընդհանուր գիտելիքներ Հայ Եկեղեցու պատմութիւնից*

Դիմումները տրւում են Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչի անունով՝ ներկայացնելով ներքոյիշեալ փաստաթղթերը·

1· *Դիմում*
2· *Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական*
3· *Ինքնակենսագրութիւն (պլորոցի տնօրէնից)*
4· *Զինուորական դրութեան մասին փաստաթուղթ (բնօրինակը)*
5· *Բժշկական վաւերացուած տեղեկանք (086 ձեւ)*
6· *2 լուսանկար (3×4)*
7· *Անձնագրի պատճէն*
8· *Ինքնակենսագրութիւն*
9· *Երաշխաւորագիր թեմի առաջնորդից կամ ընկանի հոգեւոր հովուից*
10· *Տեղեկանք բնակավայրից*

Փաստաթղթերը ներկայացնել անձամբ Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի քարտուղարութեան:

Դիմումներն ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 7էց մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10 – 16 (շաբաթ օրը մինչեւ ժամը 13):

Հասցէ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան:

Հեռախօս (010) 517–185, (010)517–180:

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ

Առ ի գիտութիւն կը յիշեցնենք Ֆրանսայի Հայոց Համայնքի այն զաւակներուն, որոնք մկրտուած են Հայց· Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ աւազանին մէջ, եւ որոնք եթէ կուսակրօն կամ ամուսնացեալ քահանայ դառնալու կոչում կը զգան, բարի ըլլան դիմել գրաւոր, կամ անձամբ ներկայանալ, Թեմիս Առաջնորդարանը, 15 ռիւ Ժան-Կուժոն, Փարիզ 8րդ, տարւոյս մինչեւ Ցունիս 30ը:

Թեմական նպատակի կարեւոր կէտերէն մէկն է նաեւ զարկ տալ համայնքին ներս հոգեւոր կեանքի զարգացման:

Ցիշեցնենք թէ, աւելի քան 80 տարիներէ ի վեր, ոչ մէկ տեղական կոչում յայտնաբերուած է Ֆրանսայի մէջ, մինչդեռ Ամերիկայի պէս լայնածաւալ երկրի մը մէջ, անցնող 80 տարիներու ընթացքին, 60էն 70 քահանայական կոչում յայտնաբերուած է, տեղւոյն վրայ ծնած հայ եկեղեցւոյ զաւակներէն:

Տեղական կոչումի առաւելութիւնը ան է, որ Ֆրանսա ծնած եկեղեցականը չնորհիւ ընկերային եւ մշակութային նոյն չրջապատի ծնունդ ըլլալուն, հովուական իր ծառայութեան ընթացքին, որոշ հարցերու մէջ կրնայ աւելի դիւրացում տալ իր հօտին:

Նչենք նաեւ թէ հայերէն լեզուի անպատութիւնը արդելք մը չէ որպէսզի կոչեցեալը արտայայտէ իր կոչումը:

Արդ, կոչում ունեցող թեկնածուներէն կը խնդրուի անյապաղ Առաջնորդարան դրել, կամ անձամբ ներկայանալ, որպէսզի 2008–2009 կրթական տարեշրջանին Առաջնորդարանը ժամանակ ունենայ իրենց եկեղեցական կրթութեան նախապատրաստական աշխատանքներով զբաղելու:

ԴԻՒԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Փարիզ, Մայիս 5

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 27 octobre au 3 novembre :

Voyage tous âges en Arménie — prix : 1.300 euros
(avec l'option extension au Karabagh, retour le 7 novembre, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : pasteur Samuel SAHAGIAN)

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)
(Programme détaillé sur demande)

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

Dimanche 14 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA SAINTE CROIX

au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
26 rue Troyon — 92310 SEVRES

Dans ce cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français, nous vous proposons une journée exceptionnelle :

11h : Divine liturgie dans le salon du Collège
13 : Repas sous les frondaisons

Animation musicale par l'Orchestre **SPITAK**

Jeux pour les enfants — Tirage des tombolas enfants et adultes.

P.A.F. : Adultes : 20 euros — Enfants : 12 euros

Pour éviter de mauvaises surprises, réservez dès maintenant par téléphone
01 44 59 23 50 ● 01 40 51 11 90

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ·Մ·Ը·Մ·-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«Ա Յ Յ Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Օ Ր»

Հ·Մ·Ը·Մ-Ֆրանսի սկաուտական 24րդ տարեկան բանակումի
«Ա Յ Յ Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Օ Ր»
կիրակի, Յուլիս 13ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
խորված ու համադամ ուտելիքներ

կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ ֆանֆարի ընկերակցութեամբ
խ ա ր ու կ ա հ ա ն դ է ս

կիրակի, Յուլիս 13ի ժամադրավայրի հասցէ·-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 16
MERCREDI
16 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENHEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 22·001 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 22·001

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ 13, 14

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻԻ ԵՐԿՈՒ ՕՐԵՐԸ

Սարքոզիի «յաջողութեան» պատմական օրերը կը նկատուին Յուլիս 13, 14ը, որոնք միջազգային դեր մը շնորհեցին Ֆրանսայի եւ Հանրապետութեան նախագահին ալ առիթ տուին հպարտանալու իր ծրագիրներուն գոնէ երեւութական յաղթանակին համար: 43 պետական գլխավորներ համախմբուած էին Փարիզ, ներառեալ անթաղձալի մենատէրը, ինչպէս Սուրիոյ նախագահը եւ Յուլիս 13ին է որ Սարքոզի, Կոան Փալէի մէջ կրցաւ ծնունդ տալ իր ծրագրած «Միջերկրականի համար միութեան» (ին. փէ. էմ.) երեք ժամ տեւող նիստի մը ընթացքին, որու նախագահութիւնը կը վարէր Եգիպտոսի նախագահ Մուպարաքի հետ: Եկած էին արաբական բոլոր երկիրներէն, բացի Լիբիոյ նախագահէն եւ Մարոքի թագաւորէն: Այս վերջինը «ժամանակացոյցի անկարելիութեան» պատճառով իր եղբայրը ղրկած էր: «Միութիւն Միջերկրականի համար»ի գաղափարը, զոր Սարքոզի հրապարակ հանած էր, ղրակտն բնոյթ առաւ այս առաջին ժողովով, նոյնիսկ եթէ պատահածը կըրնայ մէյ մըն ալ ցուցակն երեւոյթ մը ունենալ: Եկած էին Օլմերթ եւ Ապպաս, Սլէյման եւ ալ-Ասատ, ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը Պան Քի-Մուն եւ բոլորը կը ժպտէին եւ գիրկընդխառնումներ չէին պակսեր: Օլմերթ եւ Ապպաս կ'ըսէին թէ երբեք այսքան մօտ չէին եղած համաձայնութեան, եւ ալ-Ասատ կը յայտարարէր որ պատրաստ է դեսպանատուն մը բանալու Պէյրութ, ինչ որ կը նշանակէր որ կը ճանչնայ Լիբանանի անկախութիւնը: Իրտողան ալ ղժգոհ չէր. քանի կ'ընդունուէր իր ղրկան դերը Սուրիա – Իսրայէլ բանակցութիւններու կապակցութեամբ: Ի՞նչ է սակայն Միջերկրականեան Միութեան կատարելիք դերը (եթէ կատարէ). նախ եւ առաջ մարքրել Միջերկրականը մինչեւ 2020: Զարկ տալ «ծովային կառուցիներուն», դիւրացնելու համար փոխադրութիւնները, ամրապնդել հանրային ապահովութիւնը, Լուր-Միջերկրականեան համալսարան մը ստեղծել (Սլովենիա), ամրապնդել փոքր եւ միջին ձեռնարկներու օժանդակութիւնները:

– Պաշար ալ-Ասատի ներկայութիւնը կը խռովէր ոչ միայն Ֆրանսայի որոշ հոսանքները (ձախ), որոնց համար 1983ին Պէյրութի Տրաքքար չէնքի պայթումը, ուր 58 Ֆրանսացի վայրաչուներ մեռած էին դեռ մոռցուած չէ, այլեւ Լիբանան, ուր Վալիտ Ճումպլաթի համար «Սուրիոյ նախագահին եղած հրաւէրը նախատինք մըն է Լիբանանցիներու եւ Սուրիոյ քաոտերու լիբանանցի քանտարկեալներուն համար»:

– Միջերկրականեան ժողովին աւարտին, կարելի չեղաւ խմբական նկար մը ապահովել, քանի ալ-Ասատ մերժած էր նկարուիլ Օլմերթի հետ:

– Օլմերթ այս առթիւ կը փորձէր վերահաստատել իր պատիւը, քանի չատ նեղ կացութեան մատնուած է: Արդարեւ, ընտրապայքարին իր ստացած դումարներէն զատ, այժմ կասկածներ կան որ 110 հազար տոլար իւրացուցած է Շոա-

ՊՐՈՆԻՍԼԱՒ ԿԵՌԵՄԼԷՔ, հմուտ պատմաբան, քաղաքական բացառիկ դէմք, հիմնադիրներէն Սոլիտարնոսքի, մեռած է Յուլիս 13ին, Լեհաստանի արեւմտեան շրջանը կատի արկածի մը հետեւանքով, զոր ինք կը վարէր: 76 տարեկան էր եւ անհաւանական չի նկատուիր որ յանկարծակի անհանգստութիւն մը ունեցած ըլլայ, կառքի ճամբէն չեզելուն պատճառ ըլլալով: Ռարունիի զաւակ էր, ծնած Վարշաւա եւ նախ համալսարան եղած է, նախքան քաշուիլը 1968ին: 1997ին եղած է արտաքին նախարար: Բոլորը մտանուր յարգանքով կ'արտայայտուին իր մասին: Եղած է նաեւ մեծ Եւրոպացի մը· 2004ին երեսփոխան ընտրուած էր Եւրոպական խորհրդարանին, բայց նախագահ չէր ընտրուած: Ինչ որ աններելի կը նկատուի իր մէջ, իր հաւանութիւնն է ամերիկեան յարձակման Իրաքի վրայ: Կողմնակից էր նաեւ Թուրքիոյ անդամակցութեան:

ՊԱՏԺԱԿԱՆ Միջազգային ատեանի դատախազը դիմած է դատաւորներուն, որպէսզի ձերբակալման հրամանագիր մը հրապարակեն Սուտանի նախագահ Օմար ալ-Պաշիրի դէմ, որ կ'ամբաստանուի Տարֆուր գործուած ցեղասպանութեան համար: Ենթական բողոքի ցոյց մը կազմակերպած էր Յուլիս 13ին, յաջորդ օրն ալ Սուտան յայտարարած է որ չի ճանչնար Միջազգային ատեանին ձեռնհասութիւնը: Դատախազին համաձայն, Սուտանի նախագահը 35 հազար հոգիի մահուան պատճառ եղած է եւ 80 հազարէն 265 հազար ուրիշներ ալ մահացած են աքսորի ճամբան բռնելով:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ 64 քաղաքացիներ սպանուած են ամերիկեան հրամանատարութեան տակ գտնուող համախմբումի օգնաւերու ռմբակոծութիւններէն, Յուլիս 11ին: Զոհերու մեծ մասը կիներ եւ մանուկներ են:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ազգայնամոլ տարրերուն

(Շար.ը Դ· էջ)

հի կազմակերպութեան մը, հաշմանդամներու միութեան մը, զինուորներու կամ կոյր ուսանողներու նուիրուած միութիւններու դրամներէն: Մեռիաններուն համար «Օլմերթ վերջացած մէկն է» եւ չատերու համար ալ ուրիշ ոեւէ մէկը ցարդ ձերբակալուած կ'ըլլար:

* * *

Յուլիս 14ի տողանցքը, ինչպէս ամէն տարի, տպաւորիչ էր: Երկու նորութիւններ կային սակայն այս տարի, մէկը կը վերաբերէր ՄԱԿ-ի զօրքերու մասնակցութեան օրուան տողանցքին, միւսն ալ եօթը վայրաչուներու, որոնք էջք մը կատարեցին արարողութեան ընթացքին: Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը լարած էր Սարքոզիի եւ թանակին միջեւ, հակառակ անոր որ Սարքոզի ամէն ջանք թափած էր մեղմացնելու համար կացութիւնը: Նամակով մը իր զնահատանքը եւ վստահութիւն յայտնած էր բոլոր զինուրներուն, ձեւով մը դարմանելու համար այն արհամարհանքը որ արտայայտած էր Գարգասոնի ողբերգական դէպքին առեն ու նաեւ այն որոշումին, զոր տուած էր նուազեցնելու համար զինեալ

Ո՛Վ ԿԸ ՄԱՔՐԷ «ՈՍԿԷ ԾԻՐԱՆ»ԻՆ ՈՐԴԵՐԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ամառ ու աշուն փառատօներու եղանակներ են Հայաստանի համար: Անոնք յաճախ կ'ուենենան միջազգային բնոյթ: Որակում, որ ամէն բանէ առաջ կը մատնէ իր անկիւնին մէջ չմնալու, աշխարհին հետ կապեր հիւսելու տրամադրութիւն. նոյնիսկ եթէ այդ կապերուն մէջ առաջնային տեղը տնտեսականները, չուկայականը գրաւեն: Երկիրը տասնամեակներով խզուած ըլլալով միջազգային ոլորտէն, ներկայի փառատօններու երեւոյթը զրական քան է նոյնիսկ երբ ցուցադրականը, երկրորդականը երբեմն առաւելի մէջ կը ձգեն բուն նպատակ յայտարարուածը:

Այս փառատօներուն մէջ իւրայատուկ տեղ սկսած է գրաւել չարժանկարիչը. ան մկրտուած է Հայաստանի ամէնէն ազնուական խորհրդանիշերէն ծիրանին անունով: «Ոսկէ ծիրան»ը միջազգային ձեռնարկ է, տեղի կ'ունենայ Յուլիսին: Այս տարի բացումը կատարուեցաւ ամսոյն 13ին, կ'աւարտի 20ին: «Միջազգային»ը անդամ մը եւս կը նշանակէ հայկականներուն քով օտար երկիրներու ժապաւէններու, արուեստագէտներու ներկայութիւն: Քան մը որ արտաքին կապեր հաստատելու առիթ կ'ըլլայ հայաստանցի արուեստագէտներուն, արտադրիչներուն. կը զանայ ճանչնալի ու տնտեսականի ճամբաներ: Նոյն ատեն երեւան կը տանի այլ երկիրներու ճաշակը, փորձառութիւնը, օգնելով հորիզոն ընդլայնելու:

2008ի ծրագիրն ալ կը յայտարարէր միջազգային համբաւաւոր դէմքերու, գործերու մասնակցութիւնը, նաեւ զուգահեռ ձեռնարկներ. դիտաժողով, քննարկում, Ու. Սարոյեանի հարիւրամեակի նշում, եւլն.: Հիւրերու կարգին յատուկ խնամքով կը չեչտուէր Ա. Եղոյեանի ներկայութիւնը: Կ'ըսուէր յատկապէս թէ անոր վերահսկողութեան տակ դասընթացք – սեմինար մըն ալ ծրագրուած էր չարժանկարի երիտասարդ գործիչներուն համար: Ու ձեռնարկին կայքէջին մէջ տրուած էին մանրամասն տեղեկութիւններ, մասնակցութեան պայմանները:

Այս վերջիններուն ընթերցումը հարցականներու եւ ընդվզեցնող հաստատումներու կը մղէ: Իսկապէս, որո՞ւ համար տեղի կ'ունենայ «Ոսկէ ծիրան»ը, որ հռհռանաւորութիւնը կը վայելէ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան: Ի՞նչպէս այդ նախարարութեան պատասխանատուները թոյլ տուած կրնան ըլլալ որ երկրին պետական լեզուն առ ոչինչ համարուի, ոտնակոխուի այդ ձեռնարկով ու անդլերէն չգիտցողը դրեթէ մարդ

անդամ չնկատուի· կամ առնուազն՝ «երիտասարդ գործիչներու համար» ծանուցուած դիտաժողովին մասնակցելու անարժան: Ո՞չ ոք անդրադարձած է պետութեան արժանապատուութիւնը խաղադաւ փառաբանութեամբ զեռնաքարշ խլեակի մը վերածող ընթացքին: Ո՞ւր են այն հեղինակաւոր անուններն, որոնք լեզուական բծախնդրութեան, արժանապատուութեան փոթորիկներ կը չղթայազերծեն ամէն անգամ որ խեղաթիւրութենէն ուղղագրութեան վերադարձի նիւթը սեղան կու գայ· իրենց նախանձախնդրութիւնը հայերէնը ամբողջովին ընդգրկող կարգադրութեան առջեւ ի՞նչպէս չի տաղնապիր:

Նման հարցականներ կը ծագին Ա. Եղոյեանի «վերահսկողութեամբ ու մասնակցութեամբ» ծանուցուած դիտաժողով – դասընթացքին պատմաններէն. հոն յատակօրէն ու առանց վերապահութեան նշոյլի յայտարարուած է· «սեմինարն անցնելու է անգլերէն, եւ թարգմանութիւն չի ապահովուելու, անգլերէնի իմացութիւնը պարտադիր է»: Փոր մը կատակելու տրամադրութիւն ճարուելու պարագային կարելի էր հարց տալ թէ Հայաստանի պետական լեզուս հռչակած է անգլերէնը ու մարդ լուր չէ ունեցած:

Մշակոյթի նախարարուհի, փառատօնի նախագահ, դիտաժողով – դասընթացքի վերահսկող, կրնա՞ն իրենց հանճարն ու ճիգը միացնելով մարսելի արդարացում մը տալ նման ձեռնարկի մէջ թարգմանութեան բացառումին: Եթէ, անշուշտ, անոր բուն նպատակը հայաստանցի արուեստագէտը մէկդի քշել ու հմայել չէ օտար մասնակիցներ· կամ՝ Հայաստանէն տալ այնքա՛ն միջազգայնական պատկեր մը որուն մէջ արար աշխարհ տեսնէ թէ ազգայինը ծիրանի կուտին չնորհը անգամ չունի: Մնացածը՝ օրինակ տնտեսականի նման ազդակներով բացատրելու ջանք մը, ոչ ոքի կրնայ համոզիչ ըլլալ:

Ընդվզումի կարեւոր բաժին մը կ'ապրընչուի Ա. Եղոյեանին. ի՞նչպէս պէտք է անոր անձին մէջ նոյնացնել «Արարատ»ի նման ֆիլմի մը հեղինակը, որ ուրացումի գաղափարին վրայ փորձած էր հիմնել ազգային հարցին առընչուած գործը եւ «Ոսկէ ծիրան»ի սեմինարի վերահսկիչը, որ ոչ մէկ անպատեհութիւն տեսած է ազգային լեզուին ուրացումին մասնակից ըլլալուն մէջ: Երկու Եղոյեաններէն ո՞ր մէկուն անկեղծութեան պէտք է հաւատք ունենալ այս գետնին վրայ:

Լա՛ւ է որ ամրան ամիսներուն Երեւանը փառատօններու ոստանի մը վերածուի· բայց պայմանով որ անոնց տարածք բերածէն անհամեմատելի կերպով մեծ չըլլայ· իսկ այս մէկուն պարագային՝ ոչ ցուցափեղկային նախանձախնդիր մը յանձն առնէ մաքրել ոսկեջրած ծիրանին որդերը···

Ա. Թ.

ուժերը: Այս կացութիւնը, որ նաեւ ցոյի մը պատճառ եղած է Մուրմըլոն, որ զինուորական կարեւոր կայան մըն է, առիթ տուած է յաջող բառախաղի մը Լիպերասիոնի խմբագրին: Ան իր խմբագրականը խորագրած էր՝ «Շէֆ տէզարմէ» քանի Սարքոզի բանակներու պետն է: Քաւ Մերաաի վիճակուած էր հաստատած կարդալ Մարդկային իրաւանց ընդհանրական յայտարարութեան նախաբանէն, ինչ որ ըրաւ քաւական անճարակ ձեւով:

Ամբողջութիւնը ղրուած էր կապոյտ հովանաւորութեան տակ, այդ դոյնը խորհրդանիշն ըլլալով խաղաղութեան, Եւրոպայի եւ ՄԱԿ-ի:

Տողանցքէն եւս տեղի ունեցաւ էլիզէի ընդունելութիւնը, որու ընթացքին Սարքոզի Պատուոյ լեգէոնի չքանշանը յանձնեց Ինկրիտ Պէթանքուռի:

ՎԱՐԴԳԷՍ

ՓՇԱՇԱՀԿ ԱԹՈՌՆ ԱՀ ԱՒՈՐՀԱԿ ԿԸ ԳՐԳՌԷ

Թրքահայոց պատրիարք Մեսրոպ արք. Մուրթաֆեան առողջական լուրջ հարցեր ունի ժամանակէ մը ի վեր: Կացութեան մասին հրապարակուած ոչ ամբողջական տեղեկութիւնը խորհրդաւորութեան քօղով մը ծածկած է իրականութիւնը ու տեղական հայ մամուլը քանիցս դժգոհութեամբ անդրադարձաւ ատոր: Հասկնալի դժգոհութիւն էր այդ մէկը, մանաւանդ համայնքի մը համար որ իր կարելի միակ իշխանութեան հետ կը պահպանէ սերտ կապերու աւանդութիւնը: Կրնան այդ իշխանութիւնը դէպի ուրոյ դէմքին հետ երբեմն ոչ չատ ջերմ ըլլալ յարաբերութիւնները, կրնան վէճերով, տարակարծութիւններով ակօսուած երեւոյթ ունենալ, բայց կապի պահպանութեան աւանդութիւնը տակէ չի տուժեր: Պոլսահայը դիտակից է Թուրքիոյ պայմաններով երկրի մը մէջ գործող այդ աթոռին չատ իւրայատուկ պայմաններուն. ունի ամէնէն արդար դժգոհութեան պարագային ալ անոր չվնասող ընթացքի մէջ մնալու խոհեմութիւնը. անչուչա եթէ դաւաճանելու պատրաստակամութիւն խնդրոյ առարկայ չէ: Այս պայմաններուն մէջ որեւէ Հայու համար դժուար չէ ենթադրել որ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի առողջական հարցը որքա՛ն մտահոգութիւն, վախ կը պատճառէ Պոլսոյ հայ համայնքին: Մանաւանդ որ ան կը գտնուի ամէնէն արդիւնաւոր գործունէութեան տարիքի մը. իսկ Թուրքիոյ առօրեային մէջ հայկականին ամէնօրեայ տեղը գաղտնիք չէ որ մարտավարական ի՛նչ նուրբ ճապկումներ կը պարտադրէ այդ աթոռին սիրոյ ու համայնքի բոլոր պատասխանատուներուն:

Այս պարագաները կարծէք բաւարար չըլլային, Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի առողջական կացութեան լրջութեան ու վեցամսեայ բացարձակ հանգիստի մասին պաշտօնական տեղեկատուութեան հետ, համայնքը ապաժամ տարօրինակ ախորժակներ դիմագրաւելու հարկին տակ գտնուեցաւ: Անոնք յայտնուեցան գրեթէ առանց վերապահութեան, առանց փափկավարական բծախնդրութեան: Հասկնալի է որ նոյնիսկ Պոլսոյ պատրիարքութեան նման փուչերով լեցուն աթոռ մը իրեն դարպասողներ ունենայ, տեւչանք զեռեղած ըլլայ եկեղեցականներու մէջ. բայց առնուազն ազեղ չէ՞ այն փութկոտութիւնը որ նոյնիսկ մարդկային վիճակներու յարգանքը կը մոռցնէ:

Այս կարգի հակազդեցութիւններու առաջին պատճառ մը եղաւ ԱՄՆ-ու արեւելեան թեմէն Նիւ Ճըրզիի եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ Բաբգէն ծ. վրդ. Անուչեանի Անգարա այցը: Թուրք մամուլը առաջին անդրադարձողը եղաւ անոր, տալով բաւական միտք պղտորող տեղեկութիւններ ալ. ըսուածը այն էր որ հիւր կրօնաւորը որ Թուրքիա ծնած ըլլալով պատրիարքութեան թեկնածուէ մը Անգարայի պահանջած պայմանը կը լրացնէ, արդէն գրեթէ թափուր նկատած աթոռին համար յաջորդութեան սակարկութեան, նեցուկի փնտռտուքի գացած էր: Ինք հերքեց լուրերը, բացատրեց թէ ընտանեկան պարագաներ, բարեկամներ տեսնելու գացած է, բայց պղտորած միտքերը ամբողջովին չհանդարտեցան: Պոլսոյ համայնքին մէջ սկսան պտտիլ հարցականներ թէ ի՞նչ պէտք կար այդքան աճապարանքի, երբ Մեսրոպ արք. առ այժմ միայն վեցամսեայ հանգիստի մը համար դադրած էր պաշտօնավարելէ: Յետոյ, պղտորումը աւելի չեչտուեցաւ, երբ «Ակօս»ին արուած հարցազրոյցով մը Պատրիարքարանի մամուլի բաներբ Լուիզ Պաքար հաստատեց Բաբգէն ծ. վարդապետի Անգարայի Անգարայի մէջ նեցուկ փնտռելու լուրերուն ճշմարտութիւնը:

Այդ հարցազրոյցը հրատարակուեցաւ «Ակօս»ի Յուլիս 4ի թիւին մէջ: Լ. Պաքար հոն նախ բաւական մանրամասնօրէն կանգ կ'առնէ Մեսրոպ պատրիարքին առողջական վիճակին վրայ: Ուղեղային խնդիրի մը հետեւանք է ան. այդ խնդիրը պատճառ է յիշողութեան տկարացումի, ուշադրութեան կեդրոնացումի խանգարման, որոնցմէ կը տառապի պատրիարքը: Աւելի հանգամանօրէն տեղեակ ըլլալու համար կը սպասեն բժիշկներու տեղեկագրին: Դարմանումը արտասահմանի մէջ չարունակելու մասին առայժմ որոշուած բան չկայ: Մայր Աթոռը տեղեակ պահուած է կացութեան:

Հարցազրոյցին վերջին հարցումով զրուցավար Հրանդ Գասպարեան նիւթը կ'առնէ Բաբգէն ծ. վարդապետի Թուրքիա այցին ու անկէ ծագած տարաձայնութիւններուն: Յստակ է Լ. Պաքարի պատասխանը:

«Բաբգէն ծ. վարդապետի այցին մասին հեռաձայնի խօսակցութիւններէ եւ պրպտումներէ ետք հաստկացաւ թէ ան պատրիարքական հաւանական ընտրութեան մը կարեւոր թեկնածու ըլլալու միտումով Անգարայի մէջ շփումներ կատարած է: Ինչ այս մասին իրականութիւնը չէ ըսած: Ասիկա ընդունելի կեցուածք չէ. մեր օրակարգին վրայ պատրիարքական ընտրութեան նման կէտ խնդրոյ առարկայ իսկ չէ: Ըստ մեր տեղեկութիւններուն, Բաբգէն ծ. վրդ. Թուրքիա գալէն առաջ Պոլսոյ հայ համայնքի պատասխանատուներու հեռաձայնելով ժամադրութիւններ ուզած է անոնցմէ»:

«Ակօս»ի այս հրապարակումին յաջորդ օրը այս անգամ «Մարմարա» կը տեղեկացնէր թէ Պոլիս կը գտնուի ԱՄՆ-ու Արեւելեան թեմի առաջնորդ Խաժակ արք. Պարսամեան, որ նոյնպէս Թուրքիա ծնած հոգեւորական է: Ան հանդիպումներ ունեցած է Մեսրոպ պատրիարքին ու Կրօնական ժողովի ատենապետ Արամ եպսկ. Աթէչեանի հետ: Իսկ ազգայիններու խումբի մը կազմակերպած ծովու չրջագայութեան ընթացքին նիւթ եղած է Մեսրոպ պատրիարքին առողջական վիճակը: Այդ ազգայինները հարց տուած են թէ պատրիարքին առողջութիւնը վատթարանալու պարագային եթէ պատրիարքական աթոռը թափուր մնալու վտանգին ենթարկուի, Խաժակ արք. կ'օժանդակէ՞ համայնքին: Ան ալ պատասխանած է թէ այսօր նման հարցումի ժամանակը չէ, բայց լրջօրէն կը մտածէ այդ մասին ու քանի մը ամիսէն յստակ պատասխան կու տայ:

Խուսափուկ այս պատասխանէն կարելի՞ է ամենայն վստահութեամբ հետեւցնել թէ Խաժակ արքեպիսկոպոսի Պոլիս այցին մէջ որեւէ դեր չէ ունեցած պատրիարքին հիւանդութեամբ արթնցած ախորժակ մը: Մանաւանդ երբ Անցեալ դարձած ժամանակը ետ չի դար:

Մի՞թէ ետ չի դար:

Կը բաւէ ընթացիկի մակերեսէն անջատուիլ, մեր առօրեան խճողող մանրուքները զամբիւղ դնել:

Ի՞նչ կարեւոր համարուած անկարեւորութիւններ կան որոնք մեզ կը բանտարկեն մեզմէ դուրս, արդեւք կ'ըլլան որ մենք գէթ մեզի հետ հաշտ ըլլանք:

Բարեբախտաբար կայ խմաստասէրին խեւուկ կոչած երեւակայութիւնը, զայն մնուցող յիշողութիւնը, որոնք կորսուածին կամ մոռցուածին կեանք կու տան: Եւ տարիներու ծանրացող բեռը չանկարծ կը թեթեւնայ, յոգնութեան եւ ախորժութիւններու տարածութիւններուն վրայ կը վերածնին թարմութիւնն ու երջանկութեան ցանկութիւնները, անհուն ցնորքներ, երազներ, յոյսեր եւ սէրեր՝ նոյնիսկ երբ անոնք օր մը բեկուած ըլլան:

Երբ ժամանակը կը քալէ, կ'անդրադառնանք անոր վազքին, կը յանգինք իմաստներ եւ գաղտնիքներ հասկնալու յանդգնութեան, մանր փառասիրութիւններէ եւ մրցակցութիւններէ մերկանալով:

Երբ հեռաձայնով յայտնեցին որ Վարդգէս Փափազեան մեկնած է այս աշխարհէն, մտային ընդարմացման մը մէջ էինկայ, ներկան իր տեղը տուաւ աւելի քան չիսուն տարիներու ընթացքին կուտակուած պատկերներու, Հալէպի ճեմարանի փոչոտ բակէն մինչեւ Պէյրութ, Մոնրէալ...

Ճեմարանի ինքնատիպ դասրաններէն մէկուն աշակերտներն էինք, անհանդարտ եւ երազապաշտ մանչեր, բարի եւ քիչ մը չատ խոհեմ աղջիկներ: Այդ դասարանէն Վարդգէս անհետացող չորրորդն է: Ինքնատիպ յաւերժ երիտասարդ մը, որ Հալէպը եւ իր մարդիկը կը դիտէր, դիտէր զանոնք մենաթատրոնի վերածել, անոնք կը կոչուէին Թ. Ե. կամ Փ. Դ. ... Ոտիկանատունէն տղաք դուրս հանող ճաշրանատէրը կամ տափատին արդուկին գիծը երեսուն տարիէ ի վեր չխանգարած ուսուցիչը... Մի չտնոր դրուագներ ունէր պատմելիք, խտացուած բարացուցական վէպի պէս, որոնց մէջէն կը պարզուէին դէմքեր, ինչպէս Դրօն, որ երբ տեսած է թէ իրեն ընկերացող երիտասարդները դանակ-պատառաքաղով խորոված ուտելու դժուարութիւն ունէին, մանաւանդ իր հօր Հրաչ Փափազեանի ներկայութեան, որ միշտ կոճկուած մարդ էր, կը հանէ բաճկոնը, մէկդի կը դնէ դանակն ու պատառաքաղը, եւ կ'ըսէ թէ խորոված կ'ուտեն հացին մէջ փաթթելով եւ ձեռքով, եւ սեղանը կը մաքրուի ու նոր խորոված կ'ապրպրուի:

Վարդգէս չնորհներ ունէր, գիտէր արտայայտուիլ, մնայուն վիճակ էր իր սրամտութիւնը, որ առանց չարութեան կը տարածուէր դասընկերներէն, ուսուցիչներէն, մինչեւ քաղաքի ջոջերը: Վարդգէս երբեք չցուցաբերեց մրցակցական ոգի: Իր ընկերները իր տունը կը մանէին եւ կ'ընդունուէին անսեթեւեթ հարապատութեամբ, փոխադարձութեան չսպասող սիրով: Պէյրութ կամ Մոնրէալ կը բնակէր, բայց կ'ապրէր Հալէպ, իր ժամացոյցի սլաքները հոն կանգ առած էին: Հաւանօրէն այդ կարօտը չխոստովանեցաւ եւ այդպէս ալ մեկնեցաւ:

Երգիծանկարիչ Մասիսի ալպոմը երբեմն կը դիտեմ: Մարդիկ կան հոն որոնք ծանօթ են մեր սերունդին: Մէկ կամ երկու սերունդ ետք այդ դէմքերը եւ անունները ոչինչ պիտի ըսեն անոնց որոնք այդ ալպոմի էջերը պիտի դարձնեն: Վարդգէս երբեմն կը գրէր Հալէպի եւ անոր տիպարներուն մասին, իր համով-հոտով էջերը, որոնք կորսուած ժամանակը կը բերէին, ինչպէս Մասիսի կենդանի պատկերները: Դժբախտաբար մեզի, հետեւողական չեղաւ, այլապէս այդ էջերը ժամանակակից հայ կեանքի գրական պատկերները կը դառնային, քաղաք մը եւ անկրկնելի մարդիկ: Գիտեմ որ պատառիկներ կան, բայց չէր ուզեր կարծէք անոնցմէ հրաժարիլ: Ամօթխածութի՞ւն, բծախնդրութի՞ւն թէ եսասիրութիւն: Խնդրեցի որ յանձնէ այդ էջերը... Ըսաւ՝ կը մտածեմ: Հալէպի ճեմարանի առաջին սերունդին մաս կը կազմէր Վարդգէս, սերունդ՝ որուն վրայ իրենց անխարդախ կնիքը դրած էին Զարեհ եպիսկոպոս (Զարեհ Ա. կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ), Հրաչ Փափազեան, Մինաս եւ Գոհար Թէօլէօլեան, Գեղամ Երամեան... Այդ սերունդը անոնց յոյսին կրողը եղաւ եւ հայ կեանքի մէջ ունեցաւ իր կարեւոր ներդրումը:

Վարդգէս չէր սիրեր յուզումները եւ տառմները: Իր բնութեան մաս կը կազմէր իր վարակիչ ժպիտը: Եւ զինք ճանչցողները, կ'ենթադրեմ, նոյնիսկ երբ զինք կը յանձնէին հողին, ընդունուած սովորութեան տխրութիւնը կը համեմէին այդ ժպիտով, ինչ որ իրեն նկատմամբ լաւագոյն սիրոյ արտայայտութիւնն է:

Տարբեր երկինքներու տակ բնակող արմատախիլներու պէս էր ինք, արտաքնապէս պատշաճած, բայց անոնցմէ տարբեր էր Հալէպ ապրող Վարդգէսը: Որովհետեւ իր Հալէպը Հայաստան էր, իր պարզ ու այլազան, սրտաբաց ու հանրանուէր, Հայաստանի խճանկար ժողովուրդով:

Այս տողերը՝ բացակայութիւն մեղմող փունջ մը ժպիտ...

Խմաստասէր մը կ'ըսէր թէ անմահութիւնը յիշողութեան մէջ տեւելու մէջ կը կայանայ:

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Յուլիս 8, 2008

մարդ յիշէ թէ Թուրք լրագրողներու հետ զրոյցներուն որքա՛ն անյիշաչար, հաշտարար արտայայտութիւններ ունեցած էր նոյն կրօնաւորը, 1915ի տարընչուած պատասխաններով: Ճիշդ է որ այդ կեցուածքով ինք միակը չէր, բայց առայժմ միակն է այդ խմբակէն որ փութացած է Պոլիս:

Ի՞նչ ըսել. նախ բնականաբար կարելի չափով արագ կատարել ապաքինում մաղթել Մեսրոպ պատրիարքին որ վերադառնայ փըչածածկ իր աթոռին. յետոյ՝ ողջմտութիւն, պայծառատեսութիւն պոլսահայութեան որ ընտրութեան պարտաւորութեան պարագային կարենայ գտնադանել պատեհապաշտներն ու անկեղծ հովիւը:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԵՍԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լոս Անճելըսի «Սթիւտիօ Սէն-թըր»ի մէջ, Յունիս 28ին, տեղի ունեցած է ՀՄԸՄ-ի Նաւասարդեան 33րդ մարզախաղերու յաղթանակի պարահանդէսը, որուն ներկայ եղած են 700 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Րաֆֆի Համբարեան, ներկայացնելով օրուան պաշտօնական հիւրերը: «2008ի տիպար ՀՄԸՄական» տիտղոսին արժանացած է Ալպէր Ունճեան, որ 73 տարի ծառայած է միութեան: Շրջ. վարչութեան առենապետ Սթիւ Աթթինեան խօսք առնելով անդրադարձած է ՀՄԸՄ-ի ստեղծման պայմաններուն, աչխարհի տարածքին արձանագրած յաջողութիւններուն, նշելով որ 300է աւելի մարզական խումբեր, 4 հազար երիտասարդ մարզիկ-մարզիկուհիներ կը մասնակցին տարեկան Նաւասարդեան մարզախաղերուն: Անցեալ տարուան մարզախաղերու պատուոյ նախագահ Վարուժ Պեհիկեան իր պարտականութիւնները փոխանցած է այս տարուան պատուոյ նախագահ տէր եւ տիկին Վահագն եւ Պայծառ Թովմասեաններին: Սրտի խօսք արտասանած է Պայծառ Թովմասեան, չեշտելով ՀՄԸՄ-ի կարեւոր դերը հայ իրականութեան մէջ: Իր կարգին խօսք առնելով Վահագն Թովմասեան, անդրադառնալով 40 տարի առաջ Լոս Անճելըսի համեստ պայմաններու մէջ ծնունդ առած ՀՄԸՄ-ին, նշած է· «Այսօր մենք ունինք բազմամիլիոն տոլար արժող կեդրոն, բանակավայր, հազարաւոր անդամներ, մարզադաշտեր ունենալու ծրագիրներ զանազան քաղաքներու մէջ: Ա՛յս բոլորը նոր պատասխանատուութեանց առջեւ կը դնեն մեզ»: Շրջ. վարչութեան առենապետը յայտարարած է թէ այս տարուան պատուոյ նախագահները որոշած են ՀՄԸՄ իութիւնը յաջորդ մակարդակին բարձրացնել, ստեղծելով «հասութանուէր հիմնադրամ» մը, սկսելով զայն 100 հազար տոլար արժողութեամբ «կեանքի ապահովագրութեան» պահովագրով մը, քաջալերելով զայն բարձրացնել մէկ միլիոն տոլարի:

* * *

«ԱՍՏՂԱԾՕՐԱՆ ԵՐԿԻՆՔԻ ՏԱԿ» ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լոս Անճելըսի «Ֆորտ» հանդիսարահին մէջ, Յունիս 29ին, տեղի ունեցած է «Աստղածօրան երկինքի տակ» խորագրով երգահանդէս մը, ի նպաստ Լոս Անճելըս – Երեւան քոյր քաղաքներու ընկերակցութեան: Յայտագրին մասնակցած են կատակերգու Մխքայէլ, երգիչներ Արմէն Մովսիսեան, Ներսիկ Իսպիրեան, Էլօ եւ «Վիզա» նուագախումբը: Խօսք առնողներ նչած են թէ արուեստագէտները սիրայօժար մասնակցած են երգահանդէսին եւ թէ ձեռնարկին եկամուտը պիտի յատկացուի ընկերակցութեան ծրագիրներու իրագործման, այն է՝ Երեւանի զպրոցներուն անհրաժեշտ պիտոյքներ հայթայթել, երկու քաղաքներու աչակերտներու եւ մասնագէտներու փոխանակումներ իրականացնել, ինչպէս նաեւ սերտ կապեր հաստատել երկու քաղաքներուն միջեւ, նպաստելով Հայաստան-Ամերիկա մչակութային, անտեսական, գիտական, առողջապահական, առեւտուրի եւ մարզական մարզերուն մէջ յարաբերութիւնները սերտացնելու աչխատանքներուն:

* * *

ՕՐԷՆՃ ՔԱՒԻՆԹիի ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ ՎԵՐԱՆՈՒԱՆՈՒՄԸ

Յունիս 29ին տեղի ունեցած է Օրէնճ Քաւինթիի հայ կեդրոնի վերանուանման հանդիսութիւնը: Արդարեւ, փրոֆ. Յարութ Պարսամեան, որ Մայիս 28ին կատարած իր խոստումը յարգելով, 210 հազար տոլար նուիրելով կարելիութիւն ստեղծած է կեդրոնի պարտամուրհակը վճարելու եւ կեդրոնը սեփականութիւնը դարձնելու համայնքին: Հետ «Արմէն Գարօ» կոմիտէին անունով նուիրատուին չնորհակալութեան խօսք ուղղած է Տիգրան Սասունեան: Տոքթ. Կարօ Յակոբեան տուած է նուիրատուին կենսագրականը: Ծնած՝ Սուրիա, Յարութ Պարսամեան յաճախած է Պէյրութի «Նչան Փալանճեան» ճեմարանը, 1946ին ներգաղթած է Հայաստան եւ աւարտելով Երեւանի ճարտարապետական համալսարանը, եղած է համալսարանի դասախօս: 1966ին անցած է Ամերիկա եւ տասը տարի պաչտօնավարած է Տիթրոյթ եւ 1976էն ի վեր հաստատուած է Օրէնճ Քաունթի: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է նուիրատուն, ապա կատարուած է պարտամուրհակի հրկիզումը եւ կեդրոնը կոչուած է «Յարութ Պարսամեան» հայ կեդրոն:

* * *

ԱՆԱՀԻՏ ՄԷՅՄԱՐԵԱՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Հ.Օ.Մ.-ի Կլէնտէյլի կեդրոնին մէջ, Յունիս 20ին, տեղի ունեցած է Անահիտ Մէյմարեանի «Քարերը կ'աղաղակեն» գիրքին ներկայացումը: Հ.Օ.Մ.-ի դաստիարակչական յանձնախումբի առենապետուհի Աստղիկ Թէճիրեան ներկայացուցած է հեղինակը իբրեւ ուսուցչուհի, դաստիարակ, դասախօս եւ տիպար Հ.Օ.Մ.-ուհի: Յայտագիրը վարած է Աստղիկ Շիլիլեան: Հատորը ներկայացուցած է տոքթ. Կարպիս Տէր Եղիայեան, որ 2004էն ի վեր խմբային ուխտագնացութիւններ կը կազմակերպէ դէպի Արեւմտեան Հայաստան եւ Անահիտ Մէյմարեան մասնակցած է այդ չրջապտոյտներէն մէկուն: Ան ներկայացուցած է բծախնդրութեամբ գրուած նկարագրութիւնները, հնադեմտաւոր զգացումներու արտայայտութիւնները եւ պատմական ուսումնասիրութիւնները, որոնց մէկտեղումն է հատորը: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է հեղինակը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է Շրջ. Վարչութեան առենապետուհի Սեդա Մարդիր: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

* * *

«ԴԱԻԹԵԱՆ-ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ» ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԹԵԼԵԹՈՆԸ

Լոս Անճելըսի «Դաւթեան – Մարիամեան» կրթական հաստատութեան անդրանիկ թելեթոնը տեղի ունեցած է Յունիս 22ին, երեկոյեան ժամը 6-12: Չեռնարկին հանդիսավարութիւնը կատարած են Արտաչէս Քասախեան, Արաքսիա Վարդերեսեան, տոքթ. Էվլին Պաղտասարեան եւ Կրեկ Տրիգորեան: Աւելի քան քսան տարիներու ընթացքին, պետական 26 վարժարաններու մէջ հայերէն լեզուի եւ մչակոյթի դասընթացքներ իրականացնող հաստատութիւնը ունի հազար աչակերտներ, նպաստելով անոնց հայապահպանման: Թելեթոնէն գոյացած է աւելի քան 104 հազար տոլար որ պիտի յատկացուի դասընթացքներու ընդարձակման եւ որակի բարձրացման:

* * *

100 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ԳՈՅԱՑԱԾ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐԱՔԱՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Հ.Օ.Մ.-ի Շրջանային Վարչութիւնը, Իրաքի պատերազմի հետեւանքով տուժած հայկական գաղութին օգնութեան հասնելու նպատակով, կազմակերպած է վիճակահանութիւն մը, որուն զօրակցած են թեմին զոյգ առաջնորդներն ու կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետը: Հրապարակուած են տասական տոլար արժողութեամբ 10 հազար տոմսեր, որոնք վաճառուած են Գալիֆորնիոյ տարածքին, գոյացնելով 100 հազար տոլար: Վիճակահանութիւնը կատարուած է Հ.Օ.Մ.ի Կլէնտէյլի կեդրոնին մէջ, ընթրիքի երեկոյթի մը ընթացքին: Բախտաւորուած են 20 հոգի: Խօսք առած են յանձնախումբի առենապետ Վարդան Մելքոնեան, Հ.Օ.Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան առենապետուհի Սոնա Փէլթէքեան և Սեդա Յոճայեան: Գումարը Հ.Օ.Մ.-ի կեդր. Վարչութեան խողովակով պիտի փոխանցուի Իրաքի Ազգային Առաջնորդարան, հասնելու համար իր նպատակին:

ԼՐԱՏՈՒ

Ա.ԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.
ՈՐԲԵՐԸ

Երկու տղաք առանձնացած կը խօսակցէին:

– Հայր ունի՞ս:
– Ո՛չ:
– Մա՞յր:
– Ոչ:
– Ես ալ հայր մայր չունիմ:
– Սպաննեցի՞ն:
– Ա՛յո՛:
– Իմս ալ սպաննեցին:

Երկար, ցաւագին լռութիւն մը կը տիրէ ու քիչ յետոյ:

– Կ'ուզե՞ս որ եղբայր ըլլանք իրարու:

Ու զիրար կ'որդեգրեն:

Այդ է խօսակցութեան ընդհանուր եղանակը հինգէն տասը տարեկան հարիւրաւոր տղոց: Երբեմն ալ կորսուած քոյրեր ու եղբայրներ զիրար կը գտնէին եւ իրարու աչքերու մէջ կը ճանչնային իրենց անցուցած սարսափելի ժամերը ու չէին համարձակեր իրարու մօտենալ, կարծես բաժնուած, խողխողուած մօր մը կամ հօր մը դիակին սարսափելի յիչատակովը: Ողովհետեւ ամէնքն ալ, զրեթէ առանց բացառութեան, կեանքի թնազդական հրայրքէն մղուած կ'ուզեն մոռնալ, յուսահատքէն մղուած կ'ուզեն մոռնալ, օրէն, խելայեղօրէն կ'ուզեն մոռնալ ու թչնամիի նման կը նային անոնց վրայ, որ իրենց արիւնոտ սրտին կիրքերը կը բանայ, կամ նոյնիսկ իր ներկայութեամբը այդ ժամուն յիչատակը կ'արծարծէ: Երբ առաջին անգամ տեսայ այդ հարիւրաւոր ժժգոյն, մոայլադէմ որթերը, հակառակ ըլած զեղմարդկային ջանքերուս չկրցայ ըմբռնել իրենց դժբախտութեան ամբողջութիւնը, ու մինչեւ այսօր այդ բանը անկարելի եղած է ինծի համար. մանրամասնութիւններ կամ մասնակի պատկերներ կ'երեւան մտքիս, բայց երբեք չեմ կարող հաչուել այն անսահմանելի, այն արիւնոտ պատմութեան գումարը որ իւրաքանչիւր տղու գլուխ կը ներկայացնէ: Երկար տարիներ ես չէի կրնար զբաղիլ իրենցմէ իւրաքանչիւրով: Շփոթ, տարտամ անսահմանելի եղերերգութիւն մըն էր որ այդ զեռ զարմացած, զեռ ապշած, զեռ չհասկցած մանկական նայուածքներու ամբողջութիւնը կ'արտայայտէր: Այն նախճիրը, այն թափուած արիւնի հոսանքը, կրակին ու դաչոյնին մէջ բռնուած խելայեղ մարդկութեան մը յուսահատութիւնը՝ իմ հասկացողութեանս սահմանէն դուրս կը մնար եւ այսպէս եղած է, կը կարծեմ, ամէն մարդու համար:

Ու այս տղաքը զիտեն թէ սարսափ կ'ազդէին ինծի. իրենց հոգեբանութիւնը զիս կը վտղովէր ու չէի կարող իրենց աչքերուն մէջ նայիլ. սուր եւ անդիմադրելի ցաւով կը նշմարէին որ անջնջելի մղձաւանջներ կան հոն եւ թէ մանկական ժպիտը, մանկական պայծառ ու մաքուր լոյսը մարած էր անոնց աչքերուն մէջ. իրենց թուխ, մթին, մոայլ դէմքերուն վրայ ամբողջ արհաւիրքը անպատմելի ժամերուն երբեմն կարելի էր կարդալ ինչպէս բաց գիրքի մը վրայ, ցայգ երբեմն ամէն բան կը սեւնար եւ անթափանցելի կը դառնային. ասիկա ա՛լ աւելի խռովիչ էր:

Շատ անգամ լուռ կը մնային ու համբ՝ մեր հարցումներուն դիմաց. բայց երբ խօսէին, իրենց իւրաքանչիւր բառը հոգեվարքի վայրկեան մը, անմարելի տպաւորութիւններու, վիչտի եւ մանաւանդ կարօտի աչխարհ մը ընդնդմարել կու տար: Որթերէն ոմանք մայր ունէին ու ամէն օր սրտաճմլիկ տագնապներու առկատես կ'ըլլայինք:

Երբեմն, հակառակ բոլոր նիւթական դժուարութիւններուն, մայրեր իրենց կարգին կարօտէ բռնուած, կու գային Մերսին, աճապարանքով ու անձկութիւնով կը փնտռէին իրենց զաւակը որթերուն խումբին մէջ, ու ցաւագին ձգդռտութեամբ մը մերձենալով անոր՝ քարի պէս անչարժ կը մնային ու չէին համարձակեր զայն համբուրելու... այդ իրարմէ բաժնուած մօր եւ զաւկին մէջ պէտք չէր որ գորովանքի նոր կապեր հաստատուէին. այս դառն ճակատագիրը կը հասկնային բնազդով ու կը վերադառնային ալ աւելի հրահրուած վիչտով ու կարօտով:

Գիչեր մը ուզելով այցելել պառակեղնուն եւքը՝ առաջնորդուեցայ որթերուն ննջարանը. անմոռանալի ու զարհուրելի պատկեր մը ներկայացաւ աչքիս... Ընդարձակ սրահին մէջ, կարգաւ դեմինը փռուած անկողիններու վրայ, կիսամերկ մանկական անդամներու չփոթութիւն մըն էր... տեղը նեղ ըլլալուն՝ տղաքը իրարու կից պառկած էին կարծես. չնչառութենէն եւ ուրիչ այլ եւ այլ արտաչնչումներէ օդը անչնչելի եւ խեղդիչ դարձած էր: Կէս մութին մէջ չեմ դիտեր ինչ մը կը ծածանէր խռովիչ ու մղձաւանջային: Տղոց մարմինները կորսուած անսաւան անկողիններու սեւութեան հետ, մի մխայն անդամներու դիծերը կ'երեւային ասդին անդին, բազուկներ ու թեւեր... եւ այդ սրահները սրբապղծուած ու խառնչփոթած դերեզմաններու պէս տխուր թուեցան ինծի:

Երբեմն մէկը գէչ երազէ մը դղրդուած՝ գլուխը կը բարձացնէր եւ չուրջը կը նայէր սոսկալով, ու իր մէկ աղաղակէն բոլոր այդ անձեւ, զրեթէ զանգուածային կոյտերը կը խլրտէին ու երբեմն՝ ասդին անդին անհանգիստ գլուխներ կը ցցուէին: Առաջին օրերուն պատահեր է որ մէկ տղու մը զառանցանքներէն վրդոված ու կէս քունի մէջ չհասկնալով թէ ո՞ւր են, ամբողջ սրահի մը տղաքը կանգներ են աղաղակելով, կարծելով թէ ջարդի ժամերու մէջ կը գտնուին:

(Շար. 11)

(Շար. Ա. էջէն)

«Էրկէնէքոն» կազմակերպութեան ամբաստանագիրը հրապարակուած է. կը բաղկանայ աւելի քան 2500 էջէ, բաժնուած 40 գլուխներու: Ուղղուած է 48 ձերբակալուածներու եւ 85 կասկածելիներու: Կազմակերպութիւնը, որուն Հ. Տինքի սպանութեան մէջ ալ ղեր կը վերագրուի, յայտնաբերուած էր չորք տարի մը առաջ եւ աշխատանք կը տարուէր ներքին ծալքերը լուսաբանելու: Ձերբակալուածներէն են յայտնի ուրացողներ Տ. Փէրինչէք եւ հանգուցեան կոչուած գինուորական Վ. Քիւչիւք: Նոր-նոր այդ խումբին վրայ աւելցած էին երկու զօրավարներ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՑ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ

Յուլիս 11ին, վեց չաբաթներու բանակցութիւններէ ետք, կարելի եղաւ կազմել Լիբանանի «Ազգային միասնականութեան» կառավարութիւն մը, բաղկացած է 30 նախարարներէ: Ասոնցմէ տասը արդէն անգամ էին նախորդ կառավարութեան, իսկ քանը նոր նշանակուած նախարարներ են, որոնցմէ 14ը առաջին անգամ է որ նախարար կը նշանակուին:

Այս կառավարութեան մաս կը կազմեն Ալէն Թապուրեան, որ կը ստանձնէ Ուժանութի եւ ջուրի հարցերու նախարարութիւնը եւ Ժան Օղասափեան որ կը պահայ պետական նախարար: Երեսուն նախարարներու մէջ է Ռաֆիք Հարիրիի քոյրը որ կը պահայ կրթութեան եւ բարձրագոյն ուսման նախարարութիւն: Երկու կարեւոր նախարարութիւններ՝ պաշտպանութեան եւ Արտաքին գործերու, կը մնան նոյն նախարարներու ձեռքը: Հանրապետութեան նախագահին դիմումին ընդառաջելով Ներքին նախարար նշանակուած է իրաւագէտ մը՝ Զ. Պարուտ, որ պարտի պատրաստել 2009ի երեսփոխանական ընտրութիւնները:

ԱՄՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ

ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպան որոշուած Մ. Եովանովիչ յանձնած է իր պաշտօնավարութեան մասին ծերակուտականներու ուղղած հարցումներուն գրաւոր պատասխանները: Ծերակուտականներէն մէկն էր նախագահութեան թեկնածու Պ. Օպամա: Պատասխաններուն ցեղասպանութեան վերաբերող պարբերութեան մէջ ուշագրաւ եղած է իրականութիւնը խոստովանելէ խուսափող կեցուածք մը, նայն առեն հարցին մասին Թուրքիոյ եւ ԱՄՆ-ու կեցուածքներուն միջեւ տարբերութիւն ցոյց տալու ձգտումը:

Եովանովիչ ըսած է. «ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը կ'ընդունի եւ կ'ողբայ զանգուածային կոտորածները, ցեղային մաքրագործումը եւ բռնի տեղահանութիւնը որոնց հետեւանքը եղաւ Օսմանեան կայսրութեան վերջին չորեքին աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայերու բնաջնջումը»: Հասկնալի է որ Թապուն «ցեղասպանութիւն» բառն է, որուն չբնանցումը թոյլ կու տայ նոյնիսկ «աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայերու բնաջնջում»ին մասին խօսելու:

ԱՄՆ-ու Հայ Դատի յանձնախումբին Արամ Համբարեան յայտնած է թէ յուսախար են դեսպանութեան թեկնածուին կեցուածքէն: Աւելցուցած է թէ Մ. Եովանովիչ կը թուի նոյն պաշտօնին իրմէ առաջ նշանակուած Հոկրանտի պարագային դաս քաղած ըլլալ, քանի որ փորձած է ուրացումին եւ ճանաչումին միջեւ համբայ մը բռնել, հասկցած ըլլալով որ Ցեղակոյտը պիտի չընդունի, Հայ համայնքն ալ պիտի չարտօնէ որ Ցեղասպանութեան իրողութիւնը ուրացող դեսպան մը գրկուի Երեւան:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ռ. ՓՈՉԱՐԵԱՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԱՋԿԻ ՓՈՒՇՆ Է

Երկրին բոլոր ժխտականներուն և յատկապէս Մարտ 1-2ի պատահարներուն, զոհերուն գլխաւոր պատասխանատու Ռ. Քոչարեանը համարելու ընդդիմութեան ձգտումը նոր արտայայտութիւն ունեցած է: Համաժողովրդական չարժումը նախաձեռնած է իրեն դէմ ատորպրութիւններ հաւաքելու, որպէսզի նախկին նախագահը ներկայացուի Լա Հէյի Մարզկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին: Նախաձեռնութեան տեղեկացուցած է չարժումին ներկայացուցիչներէն Դաւիթ Շահնազարեան: Ան յիշեալ դէպքերուն պատասխանատու ներկայացուցած է Ռ. Քոչարեանին հետ գլխաւոր դատախազ Ազատ Յովսէփեանը: Կրկնած է թէ ներկայի նախագահին պարմանաժամ տրուած է մինչեւ Օգոստոս 1 ատոմ ապաձակելու քաղաքական բանտարկեալները եւ դատական հետապնդումի ձեռնարկելու կատարուածին մեղսակից բոլոր անձերուն դէմ, քան ընդդիմութեան ներկայացուցած ցուցակին: Իսկ եթէ այս պահանջները չկատարուին, ընդդիմութիւնը նախագահական նոր ընտրութեան պահանջ կը ներկայացնէ:

Ռ. Քոչարեանի պրասեննեակի դեկավար Վ. Սողոմոնեան մեկնաբանելով Լա Հէյի առեան դիմելու ընդդիմութեան մտադրութիւնը, ըսած է թէ իրենց «հերթական յիմարութիւնն» է ատիկա:

* * *

«ՈՍԿԷ ԾԻՐԱՆ» ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի «Մոսկուա» թատրոնին մէջ Յուլիս 13ին բացուած է չարժանկարի «Ոսկէ ծիրան» հինգերորդ միջազգային փառատօնը: Ներկայ եղած են վարչապետը, մշակոյթի նախարարուհին եւ այլ պաշտօնատարներ, Հայաստանէն ու արտասահմանէն արուեստագէտներ: Նախ ցուցադրուած է նախորդ փառատօններու ամփոփում մը, յետոյ փառատօնին արնօրէն բեմադիր Յարութիւն Խաչատրեան ելոյթ ունենալով ըսած է թէ ձեռնարկը յաջողած է, չնորհիւ պետութեան զօրակցութեան եւ հովանաւորներու աջակցութեան:

Հանդիսութեան ընթացքին Պարաճանովի անունով մրցանակներ յանձնուած են իտալացի ծանօթ բեմադիր Մ. Անթոնիոնիի ալբիին, քանի որ արուեստագէտին հարիւրամեակը կը լրանայ այս ամիս, եւ փառատօնին դատակազմի նախագահ իրանցի բեմադիր Տ. Մեհրճուիին: Փառատօնը կը փակուի Յուլիս 20ին:

ԱՄՆ ԿՐ ՄԱՂԹԵՆ ՈՐ ԿԻԻ ԸՆԴՈՒՆԻ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀՐԱԻԷՐԸ

«Հիւրիյէթ» (Յուլիս 14) կը տեղեկացնէ թէ ԱՄՆ գոհ են Թուրքիոյ նախագահին Երեւանէն ուղղուած հրաւէրին ու կը մաղթեն որ ան ընդունի: Ամերիկայի պատասխանատու դէմքեր թերթին Ուաշինկթընի թղթակիցին ըսած են թէ Ս. Սարգսեանի հրաւէրին ընդառաջել չատ դրական նախաքայլ մը կ'ըլլայ երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն բարելաւումին ուղղութեամբ: «Մենք կը փափաքինք որ Երեւանի ու Անգարայի միջեւ երկխօսութիւն, մերձեցում կարելի ըլլայ ու յարաբերութիւնները բնականոնացուին: Երանի թէ նախագահ Կիւլ ընդունի Սարգսեանի հրաւէրը ու հերկայ գոնուի Հայաստան - Թուրքիա» մրցումին ըսած են անոնք:

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée par France 2 le **dimanche 20 juillet de 9h30 à 10h.** Elle a pour titre «Avec les Arméniens de Montpellier».

ՖՐԱՆՍԻԱՑՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սփիւռքի համար առաջնային համարուող մասնագիտութիւնների գծով կարերի պատրաստման նպատակով սփիւռքահայ դիմորդներին Հայաստանի կառավարութեան կողմից պետպատուէրի շրջանակներում 2008-2009 ուսումնական տարում յատկացուել է 70 բուհական (պաքալօրէա) տեղ: Ընդունելութիւնը կատարուելու է մրցային կարգով, դիմորդների կողմից ներկայացուած փաստաթղթերի քննարկման միջոցով: Անմաս տեղերի մրցոյթին կարող են մասնակցել մանկավարժական, հայագիտական, մշակութային մասնագիտութիւնների համար դիմորդները:

Պետական պատուէրի տեղերից բացի, սփիւռքահայ դիմորդները հնարաւորութիւն ունեն ընդունուելու նաեւ վճարովի համակարգ, այդ թւում նաեւ քոլէճներ, մագիստրատուրա եւ ասպիրանտուրա:

Փաստաթղթերի ներկայացման ժամկէտը Յուլիսի 1-ից մինչեւ Օգոստոսի 20-ն է, իսկ ասպիրանտուրայի համար՝ Սեպտեմբերի 30ը:

Հայոց լեզուին բաւարար տիրապետելու եւ կրթական ծրագրերին յարմարուելու նպատակով սփիւռքահայ դիմորդներն ընդունուելու են բուհերի նախապատրաստական բաժանմունք ուսուցման մէկ տարի ժամկէտով: Հայոց լեզուից եւ մասնագիտական առարկաներից բաւարար պիտելիքների առկայութեան պարագայում, ինչը որոշւում է դիտելիքների ստուգման արդիւնքներով, դիմորդներին հնարաւորութիւն կը տրուի ուսումն սկսել առաջին կուրսից: Դիտելիքների ստուգմանը մասնակցելու համար դիմորդի ներկայութիւնը Երեւանում Օգոստոսի 20ից պարտադիր է:

Նախապատրաստական բաժանմունքում ուսանելու համար փաստաթղթերն ընդունւում են Յուլիսի 1ից մինչեւ Նոյեմբերի 7ը:

Հարցաթերթիկի նմոյշի, ինչպէս նաեւ համալսարանական մասնագիտութիւնների եւ միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւնների ցանկի վճարովի համակարգի ուսման վարձաչափերի նմոյշի վերաբերեալ յաւելեալ տեղեկութիւնների համար դիմել Ֆրանսիայում Հայաստանի դեսպանութեան.

9 rue Viète
75017 Paris
tél. : 01. 42. 12. 98. 00
fax : 01. 42. 12. 98. 03
e-mail : ambarmen@wanadoo.fr

ՄԱՑՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)
յայտարարում է 2008-2009 ուստարուայ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան (Աստուածաբանական Համալսարան) կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիները, ովքեր ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն եւ գաւանւն են Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ ովքեր յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւններ հետեւեալ առարկաներից.

1. Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցաթեով)
2. Հայ գրականութիւն (բանաւոր)
3. Հայոց պատմութիւն (բանաւոր)
4. Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում)
5. Անգլերէն (հարցագրոյց)

Նախքան քննութիւնները դիմորդների ճանաչողական բնոյթի զրոյց կ'ունենան Ճեմարանի տեսչութեան հետ հետեւեալ նիւթերի շուրջ.

1. Սուրբ Գրքի իմացութիւն
2. Եկեղեցական փորձառութիւն
3. Ընդհանուր գիտելիքներ Հայ Եկեղեցու պատմութիւնից

Դիմումները տրւում են Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչի անունով՝ ներկայացնելով ներքոյիշեալ փաստաթղթերը.

1. Դիմում
2. Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական
3. Ինքնակենսագրութիւն (ղպրոցի ամօրէնից)
4. Զինուորական գրութեան մասին փաստաթուղթ (բնօրինակը)
5. Բժշկական վաւերացուած տեղեկանք (086 ձեւ)
6. 2 լուսանկար (3×4)
7. Անձնագրի պատճէն
8. Ինքնակենսագրութիւն
9. Երաշխաւորագիր թեմի առաջնորդից կամ չրջանի Հոգեւոր Հովուից
10. Տեղեկանք բնակավայրից

Փաստաթղթերը ներկայացնել անձամբ Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի քարտուղարութեան:

Դիմումները ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 7ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10 - 16 (շաբաթ օրը մինչեւ ժամը 13):

Հասցէ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան:

Հեռախօս (010) 517-185, (010)517-180:

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 17
JEUDI
17 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋԱԳԻՐՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻԻ 22·002 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·002

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՀՆԱՐ Է ՑԵՏ ՇՐՋԵԼ»

ԼՂՀ արտաքին գործերու նախարար Գէորգի Պետրոսեան պատասխանելով Ղարաբաղի հարցը տարածքային ամբողջականութեան ու սահմանները անփոփոխելիութեան սկզբունքներով կարգաւորելու տեսակէտին մասին հարցումները, ըսած է· «ԼՂՀ-ն անկախութիւն է հռչակել, խստօրէն հետեւելով միջազգային իրաւունքի նորմերին եւ այն ժամանակ գործող խորհրդային Միութեան օրէնսդրութեան, որի իրաւայաջորդն է ներկայիս Ռուսաստանի Դաշնութիւնը։

Պատմութիւնը, ինչպէս եւ ժամանակը, անհնար է յետ շրջել։ Ստալինեան հնացած վարչական, եւ դրաճով իսկ դատապարտուած "սահմանները" վերականգնելու Ադրբեջանի ղեկավարութեան փորձերը աւելորդ լարուածութիւն են ստեղծում զարաբաղեան հիմնախնդրում եւ կարող են միայն յանգեցնել հակամարտութեան խորացմանը»։

Վերջերս Ռուսաստանի ու Ադրբեջանի միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ ռազմավարական գործընկերութեան հռչակագրին մէջ եւս տեղ գտած վերոյիշեալ կէտին մասին Գ. Պետրոսեան աւելցուցած է թէ 1980ական տարիներու վերջերուն եւ իննսունականներու սկզբին միջազգային հանրութիւնը ճանչցած էր Ադրբեջանի անկախութեան հանրաքուէին արդիւնքները. Ղարաբաղի ժողովուրդը չէր մասնակցած անոր. նոյն հանրութիւնը կը մերժէ ընդունիլ Ադրբեջանի հանրաքուէէն առաջ տեղի ունեցած Լեռնային Ղարաբաղի հանրաքուէն։ Այդ կեցուածքն է որ Ղարաբաղի դէմ խրտխռուած է Ադրբեջանի նկրտումները ոչընչացուցած են յարմակումները։

«Մենք մէկ անգամ չէ որ յայտարարել ենք՝ Ղարաբաղը և ղարաբաղցիները անցեալ վերադարձնելու եւ դրաճով իսկ ընթանց ազատութիւնը սահմանափակելու իրագործուելիք փորձ ոչ միայն անարդիւնաւէտ է, այլեւ դատապարտուած է ձախողութեան։

Անկախութիւնը Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդի համար բարձրագոյն արժէք է, եւ մենք մտադիր չենք հրաժարուել դրանից։ Կարծում ենք, որ պատասխանատու միջազգային հանրութիւնը գերազանց է գիտակցում դա» ըսած է ԼՂՀ արտաքին գործերու նախարարը։

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՍՓԻՒՌՔԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ

ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեան Յուլիս 12ին ընդունած է «Դէպի Հայք» հիմնադրամին կողմէ կազմակերպուած Հայաստան եւ Արցախ այցի շրջանակին մէջ Սահականակերտ գացած Սփիւռքէն երիտասարդներու պատուիրակութիւնը։ Նախագահը այլեւս աւանդական զարձած այս կարգի հանդիպումները մեծապէս նպաստաւոր համարած է Հայաստան – Արցախ – Սփիւռք կապերուն ամրապնդումին ու զարգացումին։ Ըսած է թէ նման ծրագիրներ հարկ է աւելի ընդլայնել Արցախի մէջ եւ Սփիւռքի Հայերը պէտք է աւելի բազմաթնոյթ գործնական աշխատանքի ձեռնարկեն հոն։ Փափաքելի համարած է որ ծրագիրը մըն ալ մշակուի, որով Հայաստանի ու Արցախի երիտասարդութեան առիթ տրուի նոյն բնոյթի վարժընթաց կատարել Սփիւռքի հայկական կազմակերպութիւններուն մէջ։

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Հայ գրողներու չորրորդ համաժողովը աւարտած է Ծաղկաձորի գրողներու ըստեղծագործական տան մէջ Յուլիս 13ին դումարուած ամփոփիչ նիստով։ Նախորդ Յուլիս 10–12 գրողները գացած էին Արցախ, հանդիպում ունեցած ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեանի, բանակի հրամանատար Մ. Յակոբեանի և սպայակոյտին հետ։ Ճամբորդած է Շուշի եւ Գանձասար։ Ղարաբաղի կառավարութեան կողմէ «երախտագիտութեան համար» չքանչան արուած է Սարգիս Կիւլակոսեանի, Թորոս Թորանեանի (Պէյրութ), Յովհաննէս Գրիգորեանի (Երեւան) եւ յետ մահու Վահրամ Հաճեանի (Լոս Անճըլըս) որուն այրին ստացած է չքանչանը։

Փակման նիստին մասնակիցները հանդիպում ունեցած են Սփիւռքի պետական կոմիտէի նախագահ Հրանոյշ Յակոբեանի հետ։ Նոյն նիստին Հայաստանի կառավարութեան ոսկէ չքանչաններուն արժանացած են Ե. Ազատեան, Սոնա Վան, Վարանդ, Ռ. Եսայեան. իսկ Գրողներու միութեան նախագահութիւնը իրենց գրական վաստակին համար պարգեւատրած է Ռ. Հատտէճեանը, Ա. Սեփէթճեանը, Պ. Մնացականը, Յ. Պէրպէրեանը եւ ուրիշներ։

Հայ գրողներու հինգերորդ համաժողովը կը գումարուի 2010 Յունիսին, երբ պատրաստ ըլլան բոլոր չքանչանները, մետալները, պարգեւները...

* * *

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14ին Մալաթիա – Սեբաստիա համայնքի ոստիկանութիւնը ահազանգ ստացած է թէ Բաչինջաղեան փողոցի մէկ չէնքին մէջ վէճ ծագած է։ Ոստիկանները դէպքին վայրը հասնելով տեսած են որ քնակարանին նախկին բնակիչ Ն. Թումանեան յարձակած էր վարձակալ Բեժանեան զոյգին վրայ։ Դաշոյնի ու մուրճի հարուածներով ծանրօրէն վիրաւորած էր զանոնք, ապա անձնասպանութիւն փորձած։ Ոստիկանները արդէլք եղած ու ձերբակալած են նախայարձակը։

Վիրաւորները ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած են, սակայն երիտասարդ կինը փրկել կարելի չէ եղած։

* * *

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ

Նոյեմբեր 22ին Կիպրոսի մէջ տեղի կ'ունենայ «Մանկական Էօրովիզիոն – 2008»ը։ Հայաստանը կը ներկայացնէ Մոնիքա Մանուչարովան, 13 տարեկան։ Ան անգամ է Գիւմրիի «Դեղձանիկ» մանկապատանեկան խումբին եւ անցեալ տարի Պէրլինի երգի փառատօնին Գ. տեղը գրաւած է։

Պատանուհին կը մասնակցի «Իմ երգի հնչիւնները» երգով որուն երաժշտութեան հեղինակը ինք է, իսկ խօսքերը գրած է Մերի Մնջոյեան. ան եւ Էջմիածնէն Սերինէ Խոտիկեան կը մասնակցին երգին ներկայացումին։ Մրցումին քննէարկութիւնը ԷՍ. ԷՄ. ԷՍ-ով եւ դատակազմի մը քուէներով կ'ըլլայ։

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՄՈՒԻ

ՄԷԿ ԱԶԳ ՄԷԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԻՍԿԱՊԷՍ ԿԱՄ՝ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԲԱԺԱՆ ԲԱԺԱՆ՞

«Հայոց Աշխարհ» օրաթերթի Յուլիս 11ի թիւին մէջ «Օրհներգի ընտրութեան հարցը համարենք փակուա՞ծ» վերնագրով յօդուածի մը մէջ անգամ մը եւս կ'արծարծուի ազգային փառերգի խնդիրը։ Այս առթիւ, յօդուածագիրը կը յիշեցնէ թէ ասկէ երկու տարի առաջ՝ «հեղինակաւոր յանձնաժողով» մը, գրեթէ միաձայնութեամբ «ՀՀ օրհներգի մրցոյթում յաղթող ճանաչեց Արամ Խաչատրեանի երաժշտութիւնը»։ Այդ որոշումով կը վերահաստատուէր Մորհ. Հայաստանի «Ազատ աշխարհ սովետական Հայաստան» փառերգին երաժշտութիւնը, առկախ ձգելով նոր բնագրի մը ընտրութեան հարցը։ Առանց համբաւաւոր երաժիշտին տաղանդը խնդրոյ առարկայ դարձնելու, հարկ է խոստովանիլ որ դժբախտաբար այդ յօրինումը վարպետին լաւագոյն գործերուն չարքին չի պատկանիր։ Երաժշտական ուսում ստացած եւ քիչ մըն ալ ճաշակ ունեցող իւրաքանչիւր ոք կրնայ առանց ամբչնալու ըսել որ այդ ստեղծագործութիւնը առաւելագոյնը կըրնար ծառայել որպէս պիոներական ջոկատի քայլերգ եւ ոչ աւելին։ Բայց ճաշակի ու գոյնի երկրորդական եւ բոլորովին յարաբերական այս նկատողութիւնները մէկ կողմ ձգենք, գալու համար հարցին բուն էութեան։ Ասկէ երկու տարի առաջ, այս նոյն սիւնակներուն մէջ, նոյն հարցին չուրջ գրած էինք թէ ազգային փառերգի մը ընտրութեան հարցը կարելի չէր վստահիլ խմբակի մը, նոյնիսկ եթէ լաւագոյն մասնագէտներէն կազմուած ըլլար ան։ Հակառակ պարագային, հաւանականութիւնը մեծ կ'ըլլար որ որդեգրուած փառերգը դառնար ազգին միայն մէկ հատուածին խորհրդանիշը՝ այս պարագային՝ ոչ թէ ամբողջ հայ ազգին, այլ միայն Հայաստանի Հանրապետութեան – և այն ալ ոչ բոլոր – քաղաքացիներուն խորհրդանիշը։ Ասկէ յետոյ նոյնը կարելի է ընել նաև զինանշանին պարագային, պատճառաբանելով որ հանճարեղ Մարտիրոս Սարեանին գործը տակաւին կը զարդարէ կառավարութեան չէնքին ճակատը։ Գոհացում տալու համար խորհրդային կարգերու վերջին ջատագովներուն, թող մուրճն ու մանգաղն ալ աւելցուին վերջապէս ազգային եռագոյնին վրայ։ Ի վերջոյ կարկատաններու վարժուած երկրի մը եւ ժողովուրդի մը համար ատոր մէջ ո՛չ արտասովոր եւ ոչ ալ գայթակղեցուցիչ բան կայ.... Սակայն քալ պէտք է գիտնալ որ հակառակ համատարած կարծիքի մը, խորհրդանիշերը բնաւ երկրորդական չեն։ Ընդհակառակն։ Անոնք ամենասուր կերպով կը բնութագրեն ժողովուրդի մը, հասարակութեան մը պատմութիւնը, իր բուն էութիւնը, իր ներազգային յարաբերութիւնները։

Այս նոր որոշումը դժբախտաբար անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ որ անկախութենէն 17 տարի յետոյ մենք տակաւին հեռու ենք մեր միասնութիւնը գտած ըլլալէ։ Ապագան միայն յոռետեսութեան կրնայ մղել մեզ, որովհետեւ այսօրուան Հայաստանին մէջ Ղարաբաղին ու Ջաւախքին «արտասահմանցի» կը սեպուին չատերուն կողմէ։ Որովհետեւ ամբողջ երկիրը այսօր բաժնուած է «լեւոնական»ներու եւ «սերժական»ներու, որովհետեւ 1991էն ի վեր ոչ մէկ յառաջադէմ քաղաքական գործիչ քաջութիւնը եւ ցանկութիւնը ունեցաւ ազգը վերամիաւորելու մեսրոպեան աւանդական ուղղագրութեան չնորհիւ։

Փառերգին հարցը մեր ազգային միասնութեան արուած վերջին եւ, Աստուած մի՛ արասցէ, դուցէ վերջնական հարուածն է։ Երբ մեր հայրենիքը բաժան բաժան է եւ Սփիւռքը միայն «քարիւղի հանքեր փոխարինող»ի դերին մատնուած, ո՞վ ձայն պիտի բարձրացնէ ըսելու համար։ «Հիմի՞ էլ լռենք եղբարք, հիմի՞ էլ»։

Մէ՞կ ազգ ու մէ՞կ ժողովուրդ· իսկապէ՞ս։

ԿՈՐԻԻՆ

ԲԱԴՈՒ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԸ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

Ադրբեջանի նախագահը Ի. Ալիեւ Ֆրանսայի Ազգային տօնին առթիւ շնորհաւորական դիր մը ուղարկած է նախագահ Ն. Սարքոզիի։ Նոյն առեն չնչատած է երկու երկիրներուն զարգացող յարաբերութիւններուն պատճառած զոհունակութիւնը։

Ի. Ալիեւ շնորհաւորութեան հետ անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին ալ. ըստած է թէ լուրջ յոյսեր կապած են Մինսկի խումբին նախագահ երկիրներէն Ֆրանսայի գործունէութեան, որպէսզի խաղաղաբար եւ արդար լուծումի յանգի Ղարաբաղի հակամարտութիւնը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պելժիոյ Ֆլաման վարչապետը՝ Իվ Լէթերմ, չորս ամիսներու փորձերէ ետք իր հրաժարականը ներկայացուց Ալպէր Բ. Թագաւորին, խոստովանելով որ չըկրցաւ լուծում մը գտնել, որպէսզի Ֆլամանները ու Ֆրանսախօսները միասին ապրին։ Տագնապը ծանր բնոյթ ունի եւ երկրին գոյութիւնն իսկ խնդրոյ առարկայ է։

ՊՈՒՔՈՒՊՈՒՑԻ (Իրաք) մէջ Յուլիս 15ին

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 80 ԱՄԵԱԿ

80-ԱՄԵԱՅ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1920ական թուականները կը զուգադիպին հայ ժողովուրդի պատմութեան հոլովոյթի քաղաքական ու մշակութային նշանակալից վերիվայրումներուն:

1915-1923 թուականներուն օսմանեան ու թրքական իշխանութիւններուն գործադրած Հայոց ցեղասպանութիւնը, ինչպէս նաեւ 1920ին Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկումն ու անոր յաջորդող խորհրդային իշխանութիւններու հալածանքները պատճառ դարձան հսկայական ալեկոծումներու: Վերապրողները ցրուեցան աշխարհի չորս կողմերը: Մի քանի Արեւելքի երկիրները հանդիսացան գլխաւոր ապաստաններ:

Նոր պայմաններուն մէջ յեղաշրջուեցան նաեւ Հայուն կենցաղը, բարոյականն ու մտայնութիւնը: Հայը փոխեր էր իր տեղը: Գիւղացին դարձեր էր վաճառական, արհեստաւոր, արդիւնաբերող: Փոխուեր էին նաեւ բարոյական ըմբռնումները. քաղաքի մէջ ան կը հանդիպէր հազար ու մէկ մրցորդներու, որոնց դէմ պէտք էր պայքարիլ, պէտք էր յաղթել: Կը ստեղծուէր բարոյական նոր ըմբռնում՝ յաջողիլ, տեղ գրաւել քաղքենիներու շարքին: Հայու հոգին քաղքենիացաւ. յաջողիլը, ինչ միջոցներով ալ ըլլայ, դարձաւ անոր նպատակը: Բնական է, որ նման միջավայրի մէջ անաղարտ չէր կրնար մնալ գիւղացի եւ պարզունակ Հայու նկարագիրը:

Ահա այս տարագիր, ցիրուցան եղած Հայութիւնն է, որ պէտք էր կազմակերպել եւ միացնել: Անոր բոլոր հատուածներուն մէջ պէտք էր կապ ստեղծել: Պէտք էր մշակել բոլոր այն միջոցները, որոնք կրնային նպաստել Հայութեան միացման եւ յարատեւման: Կար նաեւ ուրիշ պահանջ մը՝ հայ մտաւորականութիւն ստեղծել: Մտաւորականութիւնն է հանրային գաղափարներ մշակողը, ազգը մէկ մտքի շուրջ հաւաքողը եւ հոգեւոր աշխարհի ղեկավարը: Թուրքը ծանր հարուած հասցուցած էր հայ մտաւորականութեան. գլխատած էր այն խաւը, որ կը մշակէր հոգեւոր արժէքներ եւ կը հաւաքէր Հայութիւնը անոնց շուրջը:

Եւ դեռ, պէտք էր հանրային մշակութային գործիչներ պատրաստել, տարագիր Հայութեան ձեռքը գիրք տալ, գիրի եւ դպրոցի միջոցով կենդանի պահել հայ լեզուն դպրոցէն դուրս, ընտանիքներու մէջ: Անհրաժեշտ էր հրատարակել մեր դասական գրականութիւնը, պէտք էր կապել Հայը իր անցեալին հետ, տէր դարձնել զայն իր պատմութեան, գարաւոր ժառանգութեան եւ հարուստ մշակոյթին:

Դպրոց, լեզու, գիր, գաղափարական երիտասարդութիւն՝ ասոնք էին այն գործօնները, որոնք անհրաժեշտ էին այս պայքարին մէջ, Հայը հայ պահելու համար:

Հայութեան եւ հայ մշակոյթի պահպանման եւ յաւերժացման այս հարցը կը զբաղէր մասնաւորաբար արաբական երկիրներու մէջ ապրող հայ ղեկավարութեաց եւ մտաւորականութեան առջեւ: Հարցը այս տեղ աւելի կենսական էր, որովհետեւ հայութեան մեծ զանգուածները կեդրոնացած էին եգիպտական, լիբանանեան եւ սուրիական քաղաքներու մէջ, կ'ապրէին համախումբ: Այս Հայութիւնը արդէն կազմակերպուած էր իբրեւ եկեղեցական համայնք: Կային բազմաթիւ ազգային դպրոցներ, բայց չկար աւելի բարձր՝ միջնակարգ դպրոց, ուր ազգային դպրոց աւարտողները կարողանային չարունակել իրենց կրթութիւնը: Անհրաժեշտ էր ճեմարան մը, որ ցանուցիր Հայութեաց կեանքին մէջ խաղար այն դերը, ինչ որ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը եւ Պոլսոյ Կեդրոնականը խաղացած էին:

Այս գործին իրականացման գլուխը կը կանգնէին Եգիպտոս ապրող խումբ մը մտաւորականներ եւ հասարակական գործիչներ, ինչպէս՝ Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Վահան Նաւասարդեան, բժ. Համօ Օհանջանեան, Գասպար Իփէկեան, Մտեփան Եսայեան, Մինաս Խաչատուրեան: Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան կը վարէին Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանը: Անոնք ջերմ կողմնակիցը էին բարձր վարժարանի մը հիմնադրութեան եւ իրենց խնամքին յանձնուած դպրոցը կը տանէին այդ ուղղութեամբ:

Լ. Շանթ կ'առաջարկէր կազմել «Լոյս» անունով կրթական-մշակութային ընկերութիւնը, որ պիտի պահէր միայն մէկ վարժարան՝ Եգիպտոսի կամ Լիբանանի մէջ:

Լ. Շանթ իր առաջարկը Վ. Նաւասարդեանի հետ կը պարզէ Ն. Աղբալեանին, «Լաւ միտք է,– կ'ըսէ ան –, սակայն փո՞ղը. դրամը գաղափար չունի. մեր մէջ նա, ով գաղափար ունի, դրամ չունի, իսկ ով գաղափար չունի, նա դրամ ունի: Էդ հազար ոսկին դուք որտեղի՞ց պիտի առնէք, ո՞վ ձեզ հազար ոսկի կը տայ»:

Վ. Նաւասարդեան Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի հետ հիմնական հարցի մասին համաձայնելով՝ գահիրէի մէջ կ'աշխատին այս ծրագիրը ընդունիլ տալ Ստ. Եսայեանին եւ բժ. Հ. Օհանջանեանին. երկուքն ալ փայլուն դէմքեր էին հասարակական կեանքի մը մէջ եւ մեծ հեղինակութեան տէր:

Լ. Շանթի առաջարկին առանց վարանումի կը յարին թէ՛ Ստ. Եսայեանը եւ թէ՛ բժ. Հ. Օհանջանեանը: Անոնց կը միանայ նաեւ Գ. Իփէկեան: Առանց համաձայնութիւնը. առնելէ եաք Գահիրէ կու գան Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան: Կը կատարուին չարք մը խորհրդակցութիւններ: Ապա հիմնադիր ժողովին կը մասնակցին, բացի վերոյիշեալներէն, Մինաս Խաչատուրեան, Յակոբ Պալըգճեան, Սեդրակ Պալըգճեան, Գուրգէն Մխիթարեան եւ Կարապետ Մալխասեան:

Այս ժողովին մէջ երկու տեսակէտներ կը բախին իրարու: Լ. Շանթ, որուն միացած էր նաեւ Ն. Աղբալեան, կողմնակից էին սահմանափակ ծրագրով գործունէութեան: Անոնք կը բաւարարուէին միայն մէկ միջնակարգ դպրոց պահելով, որովհետեւ յոյս չունէին աւելի ընդարձակ գործունէութեան մը վրայ՝ նիւթականի տագնապի պատճառով: Ընդհակառակը, Վ. Նաւասարդեան, բժ. Համօ Օհանջանեան, Ս. Մալխասեան կը պաշտպանէին աւելի ընդարձակ ծրագիր: Ընկերութիւնը իր գործունէութեան դաշտը պիտի դարձնէր ամբողջ Սփիւռքը: Թող նախնական գործը ըլլար համեստ, միայն մէկ դպրոց, բայց ան պիտի ծաւալէր եւ դառնար համազգային ընկերութիւն: Ժողովը ի վերջոյ կ'ընդունի երկրորդ տեսակէտը եւ նոր ընկերութեան անունն ալ կը կնքուի «Հայ կրթական եւ հրատարակչական համազգային ընկերութիւն»:

Նորաստեղծ ընկերութեան բանաձեւուած նպատակը ամբողջութեամբ պատրաստ էր արդէն 1928 Մայիս 28ին: Այդ օրը վերջին անգամ ըլլալով կը սրբագրուի կանոնագրութեան նախագիծը եւ կ'ընդունուի ամբողջութեամբ: Այդ օրուան նիստն ալ կը նկատուի նոր ընկերութեան հիմնադիր նիստը:

Ընկերութեան հիմնադիր ինը անդամներն էին՝ բժ. Համօ Օհանջանեան, Մտեփան Եսայեան, Գասպար Իփէկեան, Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Մինաս Խաչատուրեան, Սեդրակ Պալըգճեան, Յակոբ Պալըգճեան եւ Սարգիս Մալխասեան:

Ընկերութեան կանոնագրին առաջին կէտը յստակօրէն կը ճշդէր «Համազգայինի» նպատակը. «Հայ կրթական եւ հրատարակչական համազգային ընկերութեան նպատակն է հայ ժողովրդի կրթական մակարդակը բարձրացնել հայ լեզուով եւ հայ հոգիով»: Այս նպատակին հասնելու համար «Համազգայինը» պիտի գործէր երեք ուղղութեամբ.

Ա.– Նոր սերունդին հայեցի կրթութիւն տալ.

Բ.– Նպաստել չափահասներու ինքնազարգացման.

Գ.– Մշակել հայագիտութիւնը.

Առաջինը՝ նոր սերունդի դաստիարակութիւնը ամէնէն կարեւորն էր, ամէնէն ընդարձակը եւ մեծ ճիգ ու նիւթական միջոցներ պահանջողը: Պէտք էր հիմնել միջնակարգ վարժարաններ՝ «Եւրոպական գոլէժներու եւ լիսէներու համապատասխան»: Պէտք էր պատրաստել հայերէնով բոլոր նիւթերու դասագիրքերը, մանուկներու եւ պատանիներու համար ընթերցանութեան գիրքեր. պէտք էր օժանդակել հայագիտական երկերու հեղինակներուն: Հայերէնի պէտք էր թարգմանել օտար եւ միջնադարեան գրողներու այն հատուածները, որոնք կը վերաբերէին Հայաստանին եւ Հայերուն: Պէտք էր վերահրատարակել հին հայերէն բնագիրներն ու ձեռագիրները:

Այս հսկայական գործը գլուխ բերելու համար անհրաժեշտ էր երկու բան. նախ՝ դպրոցական, գրական եւ գիտական աշխատաւորներու մեծ թիւ եւ ապա՝ նիւթական լայն միջոցներ: Նախքան արտասահմանի գրական-գիտական աշխատաւորները իր շուրջը համախմբելը՝ «Համազգայինը» կը ջանայ կազմակերպութեան իր ցանցը ունենալ ամէն տեղ եւ նիւթապէս ապահովել իր գոյութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

«Հ ո ր ի զ ո ն»

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ ՆՈՐԱՀԱՏՈՐՈՎԸՄԸ

Նոր-նոր լոյս տեսաւ նկարիչ ու փորագրիչ (կրաւէօր) Էտկար Շահինի կեանքին ու գործին մասին չահեկան հատոր(*) մը: Շահեկան է, քանի մը առումով. հեղինակը՝ Պընուա Նոէլ արուեստագէտին կենսագրութիւնը ներկայացուցած է մանրամասնութիւններով ու վկայութիւններով. Վիէննայէն ուր ծնած է ան 1874ին, անցած է Պոլիս մի Մխիթարեան լիսէն, յետոյ Գեղարուեստից ակադեմիան, անկէ Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, աւելի ուշ Փարիզի մէջ հանդիպումները, բարեկամութիւնները, յատկապէս Տիգրան Փոլատի, Արշակ Զօպանեանի հետ:

Լուսանկարներով ճոխ հատորին մէջ տեղ տրուած է մէջբերումներու, պատմական դէպքերու եւ դէմքերու տուընչուած ակնարկութիւններու: Է. Շահինի ապրած տարիներուն, որոնք գուգադիպած են Հայաստանի համար չատ ճակատագրական չրջանի մը, հայկ. եւ միջազգային քաղաքական անցքերը քանի մը տողնոց նշումներով անդրադարձ գտած են անոր կենսագրական պատումին մէջ: Այսպէս, օրինակ, նշումներ եղած են Ապահիւ Համիտի դահակալութեան, Ռուսահայ գործիչներու, Ս. Սթեֆանոյի դաշինքին, հայկական կուսակցութիւններու կազմութեան, Սասունի հայկական գիւղերուն հարստահարութեան, Երիտասարդ Թուրքերու յայտնութեան, Ապրիլ 24ի, Հայաստանի 1918ի անկախութեան մասին, եւլն.:

Է. Շահինի Փրանսայի կարեւոր հանդիպումներէն Տ. Փոլատի հետ ունեցածը առաջնորդած է սերտ մտերմութեան մը: Հանդիպումը տեղի ունեցած է Ագատէմի Թիւլիէնի մէջ. տարիներ եաք Շահին անոր աղջկան կնքահայր պիտի ըլլար: Ու այդ առնուէին՝ Ուանտա Փոլատն է հատորին յառաջաբանին հեղինակը:

Ուրիշ մտերմութիւն մըն է Ա. Զօպանեանի հետ մշակածը: Անոր հետ նամակագրակից կապէն էջեր ալ մէջբերուած են: Շահինի նամակները չատ բան կ'ըսեն արուեստագէտին անձին, նկարչական ու բնկերային մարդերու ըմբռնումներուն մասին:

Պընուա Նոէլ վկայութիւններ քաղած է նաեւ Շահինի դուկէն՝ Փիէռ Շահինէն. այդ վկայութիւն-

---

(*) Edkar Chahine ou l'Oeuvre Retrouvé. Texte de Pinoa Noël. Préface de Jean Lurçat. Editions Ides et Calendes, Neuchâtel, Suisse, 2008.

ները յատելեալ լուսաբանութիւն կու տան անոր կեանքին մասին:

Բնականաբար, հատորին ծանրութեան կեդրոնը կը հանդիսանան Շահինի գործերը, որոնց հիմնականը կազմուած է փորագրութիւններէն: Անոնց կողքին կան նաեւ գծանկարներ, փաստաթղթեր, թամբերաններ, եւլն.: Անոր աշխատանքին այս լայն ընդգրկումը լոյս կը սփռէ Շահինի արուեստին զանազան երեսակներուն վրայ: Այս բաժինին մէջ վերարտադրուած նկարներու հետ կան գնահատական, վերլուծական գրութիւններ որոնք տարագրուած են ժամանակակից քննադատներու կողմէ: Կան նաեւ Շահինի նկարագարդած գրական գործերէն դիպուկ մէջբերումներ: Հեղինակը չէ մոռցած տեղ յատկացնելու այնքան յիշուած փորագրութեան, արուեստին թէքնիքներուն:

Է. Շահին մասնակցած է սալոններու, արժանացած մեծարանքներու: Իր գործերու բազմաթիւ ցուցահանդէսներ կազմակերպուած են ինչպէս անոր կենդանութեան, նոյնպէս եւ յետ մահու: Հատորին մէջ արուած է անոր ժամանակագրութիւնը: Նորագոյն ցուցադրութիւնը(**) ներկայիս Փոն լ'Էվէքի մէջ բացուած է, կը տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 28:

Արուեստագէտը լաւագոյնս ներկայացնող տողեր տեղ գտած են հատորին կողքին վրայ ուրկէ հետեւեալ մէջբերումը.

«La vie. Tout simplement la vie. Avec ses hauts et ses bas, ses bonheurs et ses travers. La «vie lamentable» certes, mais aussi drôle, trépidante et irremplaçable. Sans doute le fil rouge de l'œuvre comprenant plus de sourires et de rieuses qu'il ne semble au premier abord. Quel meilleur compliment adresser à un artiste né à la veille d'un génocide de son peuple?

Edgar Chahine se dit «élève de la rue». En bon Arménien, il l'observe d'un œil d'aigle mais au fond, il est un badaud oriental. Il prend son temps et décèle des détails transparents au passant pressé. Il n'abandonne jamais un sujet avant d'en avoir examiné, à la loupe, toutes les potentialités. Illustrateur, il enlumine des éditions pour bibliophiles de Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Jules et Edmond Goncourt, Gustave Flaubert, Joris-Karl Huysmans, Octave Mirabeau ou Colette. Il compte enfin au rang des animateurs du mouvement arménophile en alertant l'opinion publique sur les exactions du «Sultan rouge» avec notamment ses amis A. Tchobanian, le compositeur Vartabed Komitas ou Anatole France dont l'édition des œuvres complètes est ornée d'un frontispice griffé «Edgar Chahine». C'est pourquoi, en dépit de deuils multiples et précoces d'intimes, de l'incendie ou de l'inondation de ses ateliers, sa joie de vivre l'emporte toujours sur le fatum».

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

(*) Տե՛ս· «Յառաջ», Յուլիս 8 – «EDGAR CHAHINE; peintre-graveur 1874-1947» Ed. BVR.

(**) Espace Culturel des Dominicaines;
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02. 31. 64. 89. 33

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒՆ

Փասատինայի հայ կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է գնահատանքի երեկոյթ մը, ի պատիւ հանրային երկրորդական վարժարաններէ ՀԸՐՋանաւատ հայ աշակերտներուն, կազմակերպութեամբ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան: Ներկայ եղած են տնօրէններ, պաշտօնական հիւրեր եւ ծնողքներ: Հանդիսութիւնը վարած է Ազատ Զափարեան: Բանախօսած է Արեւմտեան Ամերիկայի Հայ Դատի յանձնախումբի վարիչ-գործադիր Տնտես Քիզիրեան, անդրադառնալով հայ աշակերտի մը պարտականութեանց եւ պարտաւորութիւններուն՝ իր ընտանիքին եւ ազգին հանդէպ: Շնորհաւորանքի խօսքեր արտասանած են եկեղեցւոյ հոգաբարձութեանատենապետ Յակոբ Եսայեան եւ Պարթեւ վրդ. Կիւլիմեան: «Սարգիս եւ Նունէ Սէֆէճեան» հիմնադրամի կրթանպաստներ տրուած են յայտնի չորս աշակերտներու: Խօսք առնելով Փասատինայի հանրային վարժարաններու խորհուրդի ընդհանուր տնօրէն Էտուին Տիազ, կոչ ուղղած է աշակերտներուն «ըլլալ ուսեալ հայ աշակերտներ եւ տիպար քաղաքացիներ»: Վկայականաց եւ գերնահատագրերու բաշխումէն եւք փակման խօսք արտասանած է եկեղեցւոյ հովիւը՝ Տ.Տ. Գէորգ Քհնյ. Պալօղեան:

* * *

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՒ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վէն Նայթ Պիրմինկհամ երկրորդական վարժարանի մարզադաշտին վրայ, Յուլիս 6ին տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Նաւասարդեան 33րդ մարզախաղերու փակման հանդիսութիւնը, հազարաւոր Հայերու ներկայութեամբ: Օրուան խօսնակները եղած են Նորա Զափարեան (հայերէն) եւ Կարպիս Շիրտըմեան (անգլերէն), ներկայացնելով Նաւասարդեան մարզախաղերու 33 տարիներու նուաճումներն ու ջրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մեծ ընտանիքը: Շրջ. Վարչութեան տաղնապետ Սթիւ Աբթինեան խօսք առնելով նշած է թէ «Նաւասարդեան 33րդ մարզախաղերը հայկական մեծադոյն նախաձեռնութիւնն է Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, որուն մասնակցողներուն թիւը աւելի է համաշխարհային ոլիմպիական մարզախաղերէն», աւելցնելով որ այս տարուան յաղթանակի բաժակները նուիրած է Նուբեան ընտանիքը, ի յիշատակ Փիթըր Նուբեանի: Շնորհաւորանքի խօսքով հանդէս եկած է կեդրոնական Վարչութեան փոխատենապետ Գօգօ Պալեան: Օրհնութեան խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշէղ Արք. Մարտիրոսեան: Ապա, փողերախումբի հնչեցուցած ազգային եւ յեղափոխական նուագներու ընկերակցութեամբ կատարուած է չքեղ տողանցքը, մասնակցութեամբ 17 մասնաճիւղերու սկաուտներու, արի-արենոյշներու եւ մարզիկներու: Ախոյեան խումբերու բաժակները բաշխումէն եւք ներկաները մասնակցած են վարժարանի չրջափակին մէջ տեղի ունեցող վառարանին, ուր հանդէս եկած են երգիչներ եւ տեղի ունեցած է հրաւառութիւն:

ԼՐԱՏՈՒ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՍՈՑ Խաեանի վարժարանի պարտէզին մէջ, Յունիս 26ին, տեղի ունեցած է լիսէի բաժնէն ՀԸՐՋանաւարտներու վկայականներու բաշխման հանդիսութիւնը: Օրուան հանդիսութեան նախագահած են Շահան Արք. եւ Արամ Եպիսկ.: Օրուան խօսնակները եղած են աւարտական դասարանէն Թպիտ Աւետեան եւ Լենա Եայլա, որոնք վարած են յայտագիրը, հայերէն եւ Թրքերէն: Առաջին առթիւ ՀԸՐՋանաւարտներուն իր խօսքը ուղղած է տնօրէնուհի Սաթենիկ Նշան, կարդալով ուղերձ մը, յանձնարարելով որ անոնք չմոռնան երբեք իրենց վարժարանը եւ ամուր կապ պահեն այս կրթական օճախին հետ: ՇրջանաւարտներուՆ արտայայտութիւններէն եւք, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու յաջորդած է վկայականներու բաշխումը: Խօսք առնելով, Խաեան Սանուց Միութեան աւենապետուհի Մարիամ Տրամբէեան ՀՐՋանաւարտներուն ըսած է որ հրաժեշտ առնելէ եւք վարժարանէն, պիտի համախմբուին այլ երդիքի մը տակ՝ Խաեան Սանուց Միութեան:

ԱԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Հակառակ մտադրած ըլլալուս բոլոր պաղարիւնութիւնս պահելու, այդ գորովանքէ, մայրական խնամքէ ու սէրէ զերկուած մանկական դէմը զիս դղրդեց խոլապէս... ուզեցի մեկնիլ ու մեր ներկայութիւնով չխանգարել տղոց քունը... ոմանք կը հառաչէին, ու ամէնքն արթնցած անհանգիստ նայուածքներ կ'ուղղէին մեզի...

Մեկնելու կը պատրաստուէինք երբ զերթէ ոտքերուս առաջքը աղջնակ մը տեսայ· երկու պայծառ եւ անթարթ փիլեր ինծի կը նայէին... խարտեաշ մազեր ցրուած էին բարձին վրայ, վտիտ վիզը, վտիտ անւամները այնպիսի հոգեկան եւ ֆիզիքական թշուառութիւն մը կը ներկայացնէին որ չկրցայ ինքզինքս բռնել ու սկսայ լալ· ո՛րքան ալ հեծեծանքներս խեղդուած էին, տղաքը լսեցին ու արթնցան: Վայրկեան մը զարմանալի լռութիւն տիրեց, բոլոր չունչերը բռնուած էին... գլուխները բարձրացան, ու մէկը սկսաւ լալ· այս նշանին վրայ բոլորը մէկէն, հարիւրաւոր տաղտկալի ղաճգութենէ մը բռնուած, իրենց վտիտ ու անզօր անդամները զարկելով, իրենց թշուառ խշտեակներուն վրայ սկսան հեծեծագին աղաղակել ու արտասուել, իրենց կորսնցուցած ծնողքները կանչելով...

Երկար ատեն հարկ եղաւ մեզի որպէսզի կարենայինք զիրենք հանդարտեցնել: Երբ վերջապէս իրենց յոգնած գլուխները հանգչեցուցին բարձին վրայ, զոյգ մը պայծառ աչքերը աղջնակին միշտ ինծի կը նայէին ու մեկնելէ առաջ ուզելով գիտնալ թէ ինչո՞ւ չէր քնացեր՝ երբ իրեն մօտեցայ, երկու թեւերը երկնցուց վիզիս ու երկար ատեն զիս պահեց իր մօտ... Մեկնելէ առաջ կրկին նայեցայ ամէնուն վրայ· սրահը լուռ եւ խաղաղած էր· ինծի հաւաստեցին նաեւ որ այլեւս հանդարտ կը քնանան մինչեւ առաւօտ: Ինծի թուեցաւ սակայն որ այդ մանուկները առանց դաղարի եւ անողոք յամառութեամբ մը կ'երազեն իրենց անցուցած սարսափի օրերը եւ թէ մղձաւանջը շարունակաբար կը ծածանի իրենց թխորակ գլուխներուն վերեւ:

Առաջին օրէն խօսած էին ինծի առանդուած ութամեայ աղջկան մը վրայ· ու թէեւ զինքը զեռ չէին նշանակած ինծի, կը զգայի թէ ան էր... անխուսափելիօրէն ան ըլլալու էր· այդ վշտապին ու ցաւատանջ աչքերուն մէջ այնպիսի անդարմանելի բան մը կար, որ միշտ զիս վատ ու երկչոտ կը զարձնէր եւ կը խուսափէի դիմադրաւելու այդ նորատեսակ տառապանքին յայտնութեանը:

Ամէն օր երբ որբուկներուն եւ որբուհիներուն չարքը կ'այցելէի, արգէն իսկ ընտանեցած իրենց իւրաքանչիւրին արհաւրալի պատմութիւններուն, կ'անցնէի արագ այդ մէկ մանկական դէմքին առջեւէն, բնազդաբար զգալով թէ արտակարգ պարագայ մը կայ կապուած այդ փոքրիկ աղջկան պատմութեան մէջ:

Ինծի պատմած էին սակայն անոր պատմութիւնը՝ իր բոլոր դժոգոք մանրամասնութիւններով: Արդեօք կարելի՞ էր... Ես չէի կրնար ըմբռնել այդ հրէշութիւնը:

Բայց օր մը վերջապէս իմ մօտս բերին այդ աղջիկը ու ես չփոթուած ու ամօթահար մնացի իր առջեւ: Երբ բոլորովին առանձին մնացինք, այն ատեն միայն բարձրացուցի աչքերս դէպի ինքը, ու ձեռքը բռնած՝ երկար ատեն նայեցայ իր վտիտ ու դողահար էութեան՝ առանց խօսելու եւ առանց որեւէ հարցում ուղղելու: Ինծի թուեցաւ որոշ կերպով թէ այդ բանին վրայ որեւէ ակնարկութիւն, որեւէ հետաքրքրութիւն մեղսակցութեան մը պէս հրէշային բան էր... Եւ արդէն ի՞նչ հարկ կար մանրամասնութիւններ գիտնալու, յուզելու այդ անբախտ մանկիկին յիշողութիւնը· իր պատկերը բաւական էր ու իր աչքերը, իր վիրաւորուած, մատղաշ անասունի աչքերը՝ կը պատմէին ամէն բան:

Շատ վտիտ էր ու տխեղծ երեւոյթով· իր բարակ բազուկները երկու դիւրաբեկ ճղերու պէս կ'իյնային մարմնոյն երկայնքին· տակր սրունքները կը վերջանային բոսիկ եւ խոշոր ոսկրուտ ոտքերով՝ որոնց վրայ յօդուածները պինդ հանգոյցներ կը կազմէին· մարմինը կորսուած էր լայն պլուզին ծալքերուն մէջ՝ որուն օճիքէն վեր կը ցցտէր երկայն ու նուրբ վիզը չնորհալի ճկունութիւնով մը հակած մէկ կողմին՝ կարծես ընկճուած գլխուն ծանրութենէն· յարդի գոյն ողորկ մազեր անհաւասար կերպով կտրտուած կ'իյնային ճակտին վրայ, կը ծածկէին քունքերը եւ կ'ընկերանային ծոծրակի գծին... Այդ արեւու տակ ծնած ու արեւի տակ մեծցած գունատ մազերու պատկին տակ՝ իր աչքերը, իր մտայղ ու վրշտագին աչքերը իրենց անակնկալ արտայայտութեամբ կը սգաւորէին այդ ճղճիմ, այդ վատուժ ու խղճալի էութիւնը...

Իր անարգուած ու նախատինքի ենթարկուած մանկութիւնը արթնցած էր վաղահասօրէն մարդկային գերագոյն դժբախտութեան: Ի՞նչ մտածում եւ ի՞նչ խորհուրդ կը վէտվէտէր իր ճակտին ներքեւ... Այն օրէն ի վեր որ մտած էր անիկա որբանոցին մէջ, այն օրէն ի վեր չէր ժպտած ու չէր խօսած ոչ մէկ անգամ· միւս տղաքը կը խմբուէին, իրենց դժբախտութիւնն ու թշուառութիւնը կը միացնէին, իրարու կը հաղորդէին իրենց ցաւերն ու կարօտները, եւ շատ անգամ կը մխիթարուէին՝ աւելի մեծ վշտի մը արտայայտութեան մէջ: Բայց անիկա չէր մօտենար ոչ մէկուն եւ իր ցաւին մէջ, առանձին ու դժուան մնացած էր միշտ:

(Շար· 12)

(Շար. Ա. Էջէճ)

կրկնակ անձնատպանական ոճրափորձ մը գործուած է, որու ընթացքին իրաքեան բանակի 28 զինուորներ սպաննուած են եւ 57 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Երկու քամիքազներ պայթեցուցած են իրենց կրած ռումբերը զօրանոցի մը մօտ: Մուսուլի մէջ ալ, երկու պայթումներու հետեւանքով 12 հոգի մեռած է:

ՄԱՏԱԿԱՄՓԱՆԻ *Ֆրանսայի դեսպանը՝ Փիլոտաս Լը Վիտէք ճամբու դրուած է կղզիին նախագահին որոշումով, առանց արդարանալի պատճառի մը: Փարիզի ձեռնհաս իշխանութիւններուն համաձայն «տարամաբանական եւ ընդունելի ոչ մէկ պատճառ կայ», քանի դեսպանը ոչ դիւանագիտական, ոչ ալ անձնական բնոյթի սրեւէ յանցանք գործած է: Կը թուի որ այս որոշումը կապ ունի Մատակասքարի նախագահին նկարագրին հետ որ երիտասարդ է, բայց լեցուն է նախապաշարումներով եւ կը վախնայ որ գոհ կ'երթայ դեսպանին «չար աչք»ին: Դեսպանը Քինշասա պտնուած է երբ սպաննուած է Լորան-Տէզիրէ Քապիլա, ինչպէս Ալիճան պտնուած է, երբ ըմբոստներ պետական հարուած մը փորձած են նախագահ Կարկպոյի դէմ: Ֆրանսայի կը մնայ դիւանագէտ մը պտնել, որ ոչ պետական հարուած տեսած ըլլայ, ոչ ալ սպաննութիւն:*

ՎՐԱՍՏԱՆԻ *բանակը 37 հազար զինուոր ունի այլեւս, ըստ խորհրդարանին քուէարկած օրէնքին, որ 15%ի յաւելում մը կը նախատեսէ բանակին զինուորական տարբերու թիւին վրայ: Այս քուէարկութիւնը տեղի ունեցած է ճիշդ այն տեն, երբ կացութիւնը վատթարացած է Կովկաս, Թիֆլիսի եւ ռուսամէտ Աբխազիոյ եւ Հարաւային Օսէթիոյ միջեւ: Ռուսաստան եւ Վրաստան ծանրօրէն զինուփորձերու ձեռնարկած են հասարակայ սահմանին վրայ:*

Սինէ ծաղրանկարիչը ճամբու դրուած է «Շառլի Հեպտօ» չարաթաթերթին, որովհետեւ տնօրէնը՝ Ֆիլիփ Վալ դրուած է որ Սինէ հակահրէական խօսքեր արտասանած է: Ծուլիս 2ի իր քրոնիկին մէջ, Սինէ ծաղրանքով յայտնած է որ Ժան Մարքովի հաւանաբար հրէութիւնը ընդունի նախքան Տաւթի վաճառատան հիմնադրին աղջկան հետ ամուսնանալը:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները.-

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին:

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի ոտնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն ուարթին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը:

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ:

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée par France 2 le **dimanche 20 juillet de 9h30 à 10h.** Elle a pour titre «Avec les Arméniens de Montpellier».

Expostions

L'Espace Culturel de Pont-L'Evêque
et le Musée Langlois
de Beaumont-en-Auge
s'associent pour l'exposition

Edgar CHAHINE

Peintre - graveur
1874 - 1947

du 5 juillet au 28 septembre
à l'Espace Culturel des Dominicaines
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02 31 64 89 33
Fax : 02 31 64 94 74
Heures d'ouverture :
Du mercredi au dimanche de 15h à 19h.

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976**

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE**

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 27 octobre au 3 novembre :

Voyage tous âges en Arménie — prix : 1.300 euros
(avec l'option extension au Karabagh, retour le 7 novembre, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : pasteur Samuel SAHAGIAN)

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)
(Programme détaillé sur demande)

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 85րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 4 Հոկտեմբեր 2008, առաւօտեան ժամը 11ին, Շէրբըրն Ալէբրօ Պանդոկին մէջ, Ալ Խանսա փողոց, Հալէպ:

Սոյնը 85րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին սրուագ միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 10, 2008 իրենց փոխանորդագրերը, – Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործածուած եւ վաւերացուած, – հասցնեն կամ յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի առենադպրին հետեւեալ հասցէով.-

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, NY 10022-1112, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1. *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 և 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:*
2. *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 եւ 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:*
3. *Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական վարչական ժողովի անդամներու:*
4. *Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:*
5. *Քննարկում վերանչխներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ ժողովի առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու, ներառեալ Հիմնական կանոնագրի բարեփոխումներ:*
6. *Քննարկում Ընդհանուր ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:*

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՊԵՐՃ ՓԱՓԱՋԵԱՆ — Ատենադպիր
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Նախագահ

Յունիս 9: 2008

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

**Inscriptions ouvertes
à partir du 5 mai 2008**

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil

Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ

Առ ի պիտութիւն կը յիշեցնենք Ֆրանսայի Հայոց համայնքի այն զաւակներուն, որոնք մկրտուած են Հայց. Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ աւազանին մէջ, եւ որոնք եթէ կուսակրօն կամ ամուսնացեալ քահանայ դառնալու կոչում կը զգան, բարի ըլլան դիմել գրաւոր, կամ անձամբ ներկայանալ, Թեմիս Առաջնորդարանը, 15 ռիւ Ժան-կուժոն, Փարիզ 8րդ, տարւոյս մինչեւ Ծունիս 30ը:

Թեմական նպատակի կարեւոր կէտերէն մէկն է նաեւ զարկ տալ համայնքին ներս հոգեւոր կեանքի զարգացման:

Յիշեցնենք թէ, աւելի քան 80 տարիներէ ի վեր, ոչ մէկ տեղական կոչում յայտնաբերուած է Ֆրանսայի մէջ, մինչդեռ Ամերիկայի պէս լայնածաւալ երկրի մը մէջ, անցնող 80 տարիներու ընթացքին, 60էն 70 քահանայական կոչում յայտնաբերուած է, տեղւոյն վրայ ծնած հայ եկեղեցւոյ զաւակներէն:

Տեղական կոչումի առաւելութիւնը ան է, որ Ֆրանսա ծնած եկեղեցականը հնարհիւ ընկերային եւ մշակութային նոյն չրջապատի ծնունդ ըլլալուն, հոգեւոր իր ծառայութեան ընթացքին, որոշ հարցերու մէջ կրնայ աւելի գոհացում տալ իր հօտին:

Նշենք նաեւ թէ հայերէն լեզուի անգիտութիւնը արդելք մը չէ որպէսզի կոչեցեալը արտայայտէ իր կոչումը:

Արդ, կոչում ունեցող թեկնածուներէն կը խնդրուի անյապաղ Առաջնորդարան դրել, կամ անձամբ ներկայանալ, որպէսզի 2008–2009 կրթական տարեշրջանին Առաջնորդարանը ժամանակ տունենայ իրենց եկեղեցական կրթութեան նախապատրաստական աշխատանքներով զբաղելու:

ԴԻՒԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Փարիզ, Մայիս 5

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 18
VENDREDI
18 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 22·003 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·003

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՉԻՋՈՒԻՄ ՊԻՏԻ ՁԸՆԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ» Կ'ԸՍԷ ՌՈՒՍ ՓԱՂԱՔԱՑԱԳԷՏԸ

ՀԱՊ-ի երկիրներու Մոսկուայի հիմնարկի Կովկասեան բաժնին նախադահը Մ. Ալեքսանդրով «Փան-Արմինիըն» կայքէջին հարցումներուն պատասխանած է երեւանի մէջ ու անդրադարձած նաեւ Ղարաբաղի խնդրին կարգաւորման ընթացքին: Ան ըսած է թէ այդ կարգաւորումը մօտ ապագային իրագործելի չէ: Հայաստան հիմնական զիջումներ ընելէ պիտի չընէ: Ապա աւելցուցած է. «Հայաստան, հարկ է ընդունի որ երկար առեն նոր վարչացում պիտի չարձանագրուի: Աչխարհը ըրադած է տնտեսական ապաշնային պատճառած ընդհանուր կացութեամբ որ հաւանօրէն պիտի յանդի Ա.Մ.Ն-ու Իրաքէն մեկնումին եւ Օ.Պ.Ա.Ն-ի տկարացումին: Ատոնց հետեւանքը պիտի ըլլայ չէզոքին մէջ աչխարհաքաղաքական հաւասարակչռութեան խախտումը»:

Ինչ կը վերաբերի Մինսկի խումբը այլ միջնորդով մը փոխարինելու միտքին, Ալեքսանդրով ըսած է թէ առիկա ոչինչ կը փոխէ: Լուծումի հարցը վստահիլ այլ մարմնի, ոչ մէկ տարբերութիւն կը բերէ: «Ի· Սլիեւ կը թուի չգայնացած ըլլալ նախադահական ընտրութեան Ս· Սարգսեանի յաղթանակին: Արեւմտեան երկիրները, յայտնի պէս, ապահովութիւն տուած էին իրեն թէ Լ· Տէր Պետրոսեանի իչխանութեան գալով Ղարաբաղի հարցը Ադրբեջանի նպաստաւոր լուծումի կը յանգի: Առիկա չպատահեցաւ բարեբախտաբար» ըսած է ռուս քաղաքագէտը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ բարեկործական ընկերութիւններու հարցը դեռ կնճռոտ կը մնար Գոնկրէսին ժողովէն հապիւ չորս օր առաջ: Աւրպաթ, Յուլիս 21ին է որ Մերակոյտ եւ Ազգային ժողով միասնաբար պիտի արտայայտուին այդ մասին: Սարքոզի զիջումներ ալ ըրաւ (կը Մռնտ, Յուլիս 17), որպէսզի ընկերվարականները ժխտական դիրք չբռնեն, բայց օգուտ չունեցաւ, իրենց «ո՛չ»ը վերջնական բնոյթ ունի: Սարքոզի համաձայն էր որ ընդդիմութիւնը կարենայ պատասխանել հեռատեսիլէն, ամէն անգամ որ նախագահը Ֆրանսական քաղաքականութեան մասին խօսի· համաձայն է որ Ժորհրդարանին մէջ, մեծամասնութիւն և ընդդիմութիւն նոյնքան ժամանակ ունենան· պատրաստ է նուազեցնելու խորհրդարանական խմբառորում կազմելու անհրաժեչտ նուազագոյն թիւը, եւլն·, եւլն·: Ընկերվարականները անդրդուելի մնացին եւ իրենց համար Սարքոզիի նոր դիրքը «վերջին վայրկեանի կոպիտ խաղ մըն է»: Աւելին, ընկերվարականները, կանաչները եւ համայնավարները միացեալ հաղորդութեամբ մը յայտնեցին թէ «ոչ» պիտի քուէարկեն: Մնաց որ ԻՒ· ԷՄ· Փէ·ի մէջ ալ կան կարգ մը անդամներ, որոնք ժխտական դիրք կը բռնեն: Յուլիս 16ի դիչերը սակայն Բ· ընթերցումով մը ծերակուտականները քուէարկեցին բարեորոգումներու ծրագիրը, բայց եւ այնպէս, Յուլիս 21ին ոչինչ կ'ապահովէ վերջին որոշումը, որու համար անհրաժեչտ է երեք հինգերորդի մեծամասնութիւն մը:

ԻՍՐԱՑԷԼ ԵՒ ՀԷԶՊՈԼԼԱՆ փոխանակումներու ձեռնարկեցին Յուլիս 16ին, ինչ որ յաղթանակ մը նկատուեցաւ Հեզպոլլայի կողմէ եւ ողբերգութիւն մը՝ Իսրայէլի: Արդարեւ, Հեզպոլլան պահեստինցի հինգ բանտարկեալներու ազատ արձակումը (որոնց կարգին խորհրդանչական դէմք մը՝ Սամիր Քանթար, բանտարկուած 1979էն ի վեր) յաղթանակի մը նման ոսնեց, մինչ Իսրայէլ իր երկու զինուորներուն դիակները ստացաւ միայն, հակառակ անոր որ մինչեւ վերջին վայրկեանը յոյս ունէր որ ողջ էին: Փոխանակումը կատարուած է կարմիր Խաչի հովանաւորութեամբ:

ԻՐԼԱՆՏԱ չատ բարկացած է Սարքոզիի որոշումը, որու համար անհրաժեչտ է երեք հինգերորդի մեծամասնութիւն մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԷՋԵ

ԳԻԻՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻՈՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կառավարութիւնը Յուլիս 15ին ունկընդրեցաւ եօք գիւղատնտեսութեան նախարար Արմօ Մատուրեանի զեկուցումը, որուշած է հինգ հարիւր միլիոն դրամի օժանդակութիւն կատարել գիւղացիներուն, թեթեւցնելու համար անոնց աչխատանքի հոգերը: Նախարարը ըսած է թէ արդէն ցորենի հունձքը 47%ով կատարուած է եւ կը սպասուի 65 հազար թոն քերք հաւաքել:

Նոյն նիստին քննութեան առնուած են ներդրումի կարօտ ծրագիրները խթանելու միջոցները եւ գիւղական ճամբաներու նորոգութիւնը, չինարարութիւնը: Մրագրուած է հիմնական կերպով վերանորոգել Դանըոն – Քարվաճառ – Վարդենիս ճամբաները:

Տնտեսական զարգացման նախարար Բ. Բալայեան յայտնած է թէ 2007ին ամէն մէկ քնակիչի հաչուին 210 տոլարի ներդրում կատարուած է, այդ դումարը այս տարի անցած է 250 տոլարը, բայց տակաւին չատ անբաւարար է: Ցոյս կը յերչնչէ հայաստանեան դրամատուներու գործունէութեան աչխուժացումը Արցախի մէջ:

Կառավարութիւնը որոշ յատկացում ալ ըրած է օգնելու համար ընկերային ծանր վիճակի մէջ ապրող քաղաքացիներու, ծերերու, հաչմանդամներու: Իսկ վարչապետին հրահանգով կը պատրաստուի առաջին դասարանի բոլոր աչակերտներուն ցուցակը, անոնց ամէն մէկուն 20 հազար դրամ յատկացնելու համար:

ՄՏԱՅԻՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ

Բաթումիի մէջ Յունիս 13–19 տեղի ունեցած է մտային խաղերու Կովկասի 10րդ ախոյենութիւնը: Հայաստանեան 7 խումբերը ընդհանուր արդիւնքով գրաւած են առաջին տեղը: Մրցումներուն Հայաստանը մասնակցած է 7, Վրաստանը 20, Ադրբեջանը 11 խումբով:

Երեւանի Գիտակներու ակումբին անդամ Արմէն Աչոտեան ըսած է թէ ամէն քան պիտի ընեն որ յաջորդ տարուան ախոյենութիւնը կազմակերպուի Հայաստանի մէջ:

ՊՈԼԻՍ

ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԱՑՆԱՄՈԼԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

«Ակօս»ի «Կեանքը ինչպէս որ է» անկիւնին մէջ Յուլիս 11ին Ռոպէր Գուիթաչ անդրադարձած է Թուրքիոյ այժմէական նուիրեան պէտուր Նիւթին՝ «Էրկէնէքոն» կազմակերպութեան երեւոյթին, նպատակներուն, Ցեղասպանութեան ուրացումի աչխոյժ ջանքին, եւլն·:

Հոն «Սպառնալիք» խորագրուած մասին մէջ երիտասարդ լրագրողը նիւթ ըրած է Հ· Տինքի յուղարկաւորութեան վաղորդայնին Բանուորական կուսակցութեան ծանօթ ազգայնամոլ եւ ուրացող նախագահ Տ· Փէրինչէքի կողմէ Մեսրոպ պատրիարքին ղրկուած նամակ մը: Ցայտնօրէն զինք մեծապէս չղատրգռած է տեսնել տասնեակ հազարաւոր յուղարկաւորներու «Բոլորս Հայ ենք» ցուցանակները: Նամակով Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսին ըսուածը այն է որ Հ· Տինքը սպաննողը Ա.Մ.Ն-ն էին, հարկ է տեսնել այդ իրականութիւնը եւ բարձրաձայն յայտարարել զայն:

Ր· Գուիթաչ մէջբերած է նամակէն հետեւեալ տողերը·

«Բոլոր այս ծրագիրներուն եւ կիրարկումներուն դէմ խօսք մը, Թուրքիոյ հասմար բարոգ, կամ աղօթք մը չունի՞ք: Դուք ալ տեղեակ էք, կը տեսնէք· ինչո՞ւ չէք յայտարարեր թէ Հ· Տինքը Ա.Մ.Ն-ը սպաննեցին:

...Հ· Տինքի յուղարկաւորութիւնը յուղարկաւորութեան բնոյթէն հանուած ու վերածուած է Թուրքիոյ դէմ պատերազմական ցոյցի մը: Ի՞նչպէս արտօնեցիք, ի՞նչպէս կրնաք արտօնել նման բան:

Մահիկ ու աստղով մէկ հատ դրօչակ մըն ալ չունէի՞ք որպէսզի զայն ձեր ձեռքը բռնէիք մեր պետութեան մասնատումին ձգտող այդ պայմանաւորութեան մէջ տեղի ունեցած նոյն յուղարկաւորութեան ընթացքին, յանուն մեր միութեան, մեր անկախութեան ու մեր եղբայրութեան:

Մենք ձեզմէ՝ հայ համայնքի ղեկավարներէդ, կ'ակնկալենք ոչ թէ Թուրքիոյ արձակուած փամփուչտներուն ղողութիւն ցոյց տալ ու հրաւէրներ ուղղել, այլ՝ ամբողջ մեր ազգին հետ պատնէշ ըլլալ անոնց»:

Ր· Գուիթաչ հետեւեալ տողերով կը փակէ անկիւնը· «Այս նամակը օրինակ մըն էր ցոյց տուող թէ Փէրինչէքի Հայերու առընչուած զգայնութիւնն ու "իրականութիւնը գտնել"ու գործունէութիւնները մինչեւ ո՛ւր կ'երկարին· օրինակ մը նաեւ որ կը մատնանչէ Թուրքիոյ հայ համայնքին ուղղուած ճնչումներուն, բացայայտ ու քօղարկուած սպառնալիքներուն ստացած քնոյթը:

Անշուշտ դիւրին չէր նման ճնչումներու դէմ պահպանել մտային ու ֆիզիքական առողջութիւնը: Նոյնիսկ հոգեւորականներու համար...»:

ԹՈՒՐՔ

ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԺՈՂՈՎ

Արտաքին գործերու նախարարութիւնը առաջին անգամ ըլլալով «Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, ուղղութիւններ եւ առաջնահերթութիւններ» խորագրուած համաժողովով մը մկկտեղած է արտասահմանի մէջ պաչտօնավարող 103 աւագ դեսպանները, մնայուն ներկայացուցիչները եւ Անդարայի մէջ գործող դեսպանները: Զորս օրուան ձեռնարկին օրակարգին վրայ տեղ գտած են Եւրոպական Միութեան հետ բանակցութիւններու հովովոյթը, մարդկային իրաւունքներու մարզին մէջ առնուելիք քայլերը, Ա.Մ.Ն-ու եւ Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւնները եւ յատկապէս Ցեղասպանութեան հարցով Հայերու քարոզչութեան հակազդելու միջոցները, եւլն·:

Ցուլիս 15ին բացուած համաժողովին չրջանակին մէջ արտաքին գործերու նախարար Ա· Պապաճան հարցազրոյց մը տուած է հեռատեսիլի կայանի մը: Պատասխանելով Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու առնչուած հարցումին, ան ըսած է թէ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան լուրջ նպատակներէն մէկն է Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու բնականոնացումը: Ինչ կը վերաբերի նախագահ Կիւլի ուղղուած մրցում դիտելու հրաւէրին, որ յայտնապէս նեղ կացութեան մատնած է Քրքական չրջանակները, Պապաճան բացատրած է թէ այդ մասին Սեպտեմբերին որոշում կու տան, հիմնուելով մինչ այդ երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն մէջ արձանագրուելիք զարգացումներուն:

Հետաքրքրական է որ նոյն համաժողովին կը զուգադիպի Ա.Մ.Ն-ու նախագահի ազգային ապահովութեան հարցերու խորհրդական Ս· Հէտլիի Թուրքիա այցը: Ան հանդիպումներ կ'ունենայ նախագահ Ա· Կիւլի ու վարչապետ Թ· Էրտողանի հետ, իր երկրին Պոլսոյ հիւպատոսարանին դէմ գործուած յարձակումին, Իրանի հիւլէական ծրագրին ու չրջանային այլ խնդիրներու օրակարգով մը:

* * *

ՀԱՅ ԶՐՕՍԱՇԻՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆՐԱԿԱՒՔԻՆ ԱՐԿԱԾԸ

Մերսինի Անամուր չրջանին մէջ 33 հայ զրօսաչրջիկներ փոխադրող հանրակառքի մը չարժակը բռնկած է, բայց կառքի մը չարժակը բռնկած է, բայց բարեբախտաբար ոչ ոք վնասուած է: Անթալիայի ճամբուն վրայ ծագած հրդեհը կարճ ժամանակի մէջ տարածուած է ամբողջ հանրակառքին, բայց կարելի եղած է մարել զայն: Ճամբորդները իրենց ուղեւորութիւնը չարունակած են ուրիչ հանրակառքով:

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

80 ԱՄԵԱԿ

80-ԱՄԵԱՅ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Համազգային»ի գաղափարները ժողովրդականացնելու համար Ն. Աղբալեան 1928ի ամրան կ'անցնի Սուրիա եւ Լիբանան, ուր կը կատարէ «Համազգային»ի մասին հրապարակային բանախօսութիւններ եւ աւելի նեղ շրջանակի մէջ՝ մասնաւոր խորհրդակցութիւններ:

Նոյն նպատակով Լ. Շանթ կ'անցնի Ֆրանսա: Յանձնարարուած էր տեսակցիլ Փարիզի մտաւորականութեան հետ եւ մտածել Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, մասնաւորապէս Ֆրանսա, «Համազգային»ի մասնաճիւղեր կազմելու մասին:

1928ի Մայիսէն մինչեւ 1929ի վերջը «Համազգային»ի համար կ'ըլլայ նախապատրաստութեան, գաղափարներու արծարծման եւ ժողովրդականացման տարի: Համազգային կեդրոնական վարչութիւնը կ'ապահովէ նաեւ ՀՅԴ-ի աջակցութիւնը:

1930 Մարտ 3ին կ'իրականանայ Համազգային երկրորդական վարժարան մը բանալու ծրագիրը. Պէյրութի մէջ կը հիմնուի Հայ ճեմարանը: Յետագային հաստատութիւնը կը սկսի կոչել Համազգային Նչան Փալանճեան ճեմարան անունը, իր բարերարին յիշատակին, իսկ աւելի ուշ, Անթիլիասի իր համալիրը կը կոչուի նոր բարերարներու անունով՝ Համազգային Մելանքթոն եւ Հայկ Արսլանեան ճեմարան:

«Համազգային» ընկերութեան գործունէութիւնը այնուհետեւ կը շարունակուի գլխաւորաբար կեդրոնացած ճեմարանի շուրջ եւ Պէյրութի մէջ, որուն ըլլալով, որ Լ. Շանթ, Ն. Աղբալեան, Գ. Իփէկեան հաստատուած էին Պէյրութ, ուր գաղութը իր հոծ հայութեամբ մշակութային գործունէութեան ընդարձակ կարելիութիւններ կը ներկայացնէր: Հետեւաբար, 1947ին Համազգայինի կեդրոնը կը փոխադրուի Պէյրութ, եւ ընկերութիւնը Լիբանանի պետութեան կողմէ կը ճանչցուի իբր Համազգային հայ կրթական եւ մշակութային ընկերակցութիւն:

Համազգայինի հիմնադիրներու շարքին Գասպար Իփէկեանի ներկայութիւնը անպայման ծնունդ պիտի տար թատերական չարժումի, այնպէս՝ ինչպէս Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի ճիգերով կեանքի կոչուած էին Համազգայինի կըրթական եւ հրատարակչական առաջին իրագործումները:

1931ին Գ. Իփէկեան մեծ յաջողութեամբ եւ առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրէր Լ. Շանթի «Օչին Պայլ»ը, իսկ 1934ին նոյն յաջողութեամբ կը ներկայացնէր իր հեղինակութեամբ «Աբա եւ Շամիրամ»ը:

1941ին, իբրեւ Համազգայինի Պէյրութի վարչութեան նախագահ, ան կը նախաձեռնէ կազմութեանը «Համազգայինի թատերասէրներու միութեան», որուն նպատակը պիտի ըլլար թատերական արուեստի վերահաստատումը եւ տարածումը հայ գաղութներու մէջ: Միութիւնը նաեւ պիտի սերմանէր հաւատք՝ հայ թատրոնի դաստիարակիչ դերակատարութեան, ինչպէս նաեւ ազգապահպանման գործին անոր բերած նպաստին հանդէպ: «Համազգայինի թատերասէրներու միութեան» անդրանիկ ներկայացումը «Ինկած բերդի իշխանուհին» էր (1942ին), ապա՝ Բարդէն Փափազեանի օժանդակութեամբ «Պէպէքա»ը (1943ին), իսկ 1944ին՝ Լ. Շանթի «Հին աստուածները», 1945ին Լ. Շանթի «Կայսր»ը:

1952ին կը մահանայ Գ. Իփէկեան: Համազգայինի թատերասէրներու խումբը յաւերժացնելու համար իր ղեկավարին յիշատակը՝ «Համազգայինի թատերասէրներու միութիւն»ը կ'անուանէ «Համազգայինի Գասպար Իփէկեան» թատերախումբ, որ ցարդ կը չարունակէ կոչուիլ նոյն անունով:

Գ. Իփէկեանի արժանաւոր յաջորդը եղաւ Ժորժ Սարգիսեան, որ չարունակեց գործել մեծ թափով՝ իբրեւ բեմադիր եւ դերասան-դերասոյց:

Ամբողջ 30 տարի Ժորժ Սարգիսեան ամբողջական նուիրումով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ամէնուր: Իր օրով եւ իր անձնական ճիգերով Լիբանանի հայ գաղութը օժտուեցաւ նաեւ սեփական թատերասրահով մը՝ «Յակոբ Տէր Մելքոնեան» թատերասրահը՝ համանուն բարերարին նուիրատուութեամբ կառուցուած ու սարքուրուած:

Ժորժ Սարգիսեանի մահէն ետք աշխատանքը վստահուեցաւ Վարուժան Խոշճեանի եւ այնուհետեւ ուրիշներու:

1931ին, դարձեալ Պէյրութի մէջ, կը հաստատուի Համազգայինի տպարանը, որ յետագային կը կոչուի իր բարերարին ու գլխաւոր կազմակերպիչին անունով՝ Համազգայինի «Վահէ Սէթեան» տպարան: Տպարանին չնորհիւ զարկ կը տրուի հրատարակչական ու գրատարածման աշխատանքներուն: Համազգայինը Լիբանանի մէջ կ'օժտուի նաեւ սեփական գրախանութով:

1962ի Յունուարէն ի վեր, ՀՅԴ Բիւրոյի նախաձեռնութեամբ, կը հրատարակուի «Բագին» գրական-մշակութային հանդէսը, որ 1990ական Թուականներու վերջերէն ի վեր կը հանդիսանայ Համազգայինի պաշտօնաթերթը:

1970ական Թուականներուն, Լիբանանի թէ արտասահմանի հայկական զանազան կեդրոններու մէջ, զգացուեցաւ Հայոց լեզուի, գրականութեան եւ Հայոց պատմութեան մասնագէտ ուսուցիչներու պահանջը: Համազգայինի կեդրոնական վարչութիւնը ձեռնարկեց համալսարանական մակարդակով Հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի մը ստեղծման նախապատրաստական աշխատանքներուն: Կազմեց յատուկ յանձնախումբ մը, բաղկացած՝ Գարեգին Եպսկ. Սարգիսեանէ (յետագային՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, ապա՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս), Վահէ Սէթեանէ, Հրաչ Տասնապետեանէ, Շաւարշ Թորիկեանէ, Վահէ Օշականէ եւ Երուանդ Փամպուքեանէ:

Յիշեալ յանձնախումբին պատրաստած կրթական ծրագիրը ծառայեց Համազգայինի Հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի դասաւանդութիւններուն, որոնք սկսան 1974ին, 15 ուսանող-ուսանողուհիներով:

Մեծ յոյսերով սկսած գործը ընդհատուեցաւ Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմին անապահովութեան պատճառով:

1979ին վերակազմուեցաւ հիմնարկին առաջին դասարանը՝ նոր ուսանողներով: 1983ին հիմնարկը տուաւ 21 շրջանաւարտներու հունձք մը, որ ամբողջացուցած էր հիմնարկին քառամեայ ընթացքն ու ծրագիրը:

2002-2003 կրթական տարեշրջանի աւարտին Համազգայինի Հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկը տուաւ իր 21րդ հունձքը՝ շրջանաւարտներուն թիւը բարձրացնելով 146ի:

1974ին հիմնուած այս հիմնարկը, տարիներու ընթացքին մնայուն ճիգին մէջ եղաւ ծառայելու իբրեն ճշդուած առաքելութեան եւ պատրաստեց երիտասարդ մարդուժ մը, որ այսօր կը գործէ իբրեւ ուսուցիչ, խմբագիր, կը վարէ ազգային զանազան կառոյցներու տնօրէնութեան թէ գործավարութեան պաշտօնները, Լիբանանի մէջ թէ այլուր:

2005ին, նիւթական դժուարութիւններու եւ թեկնածուներու սակաւութեան պատճառով հիմնարկը դադրեցաւ գործելէ:

Համազգայինի Մարսէյլի կրթական կեդրոնը կեանք կ'առնէ 1980ին՝ կեդրոնական վարչութեան, իսկ Համազգայինի Աբշակ եւ Սոֆի Գոլտըն վարժարանը 1986ին Սիտնիի մէջ՝ Աւստրալիոյ Շրջանային վարչութեան նախաձեռնութեամբ:

Կեդրոնական վարչութեան կազմակերպութեամբ, 1995էն ի վեր Լիբանանի մէջ կը սկսի ամառնային Ուսանողական մշակութային հաւաքը, որ 2002էն ի վեր կը չարունակուի տեղի ունենալ Հայաստանի մէջ:

Այլ աշխատանքներ, ընդգրկելով մշակոյթի այլազան մարզերը, կը զարգանան տեղական մակարդակներու վրայ: Արդարեւ, 1960ական Թուականներուն, սփիւռքահայ զանգուածներու տեղաշարժներուն պատճառով, Համազգայինի մասնաճիւղեր կը սկսին յառաջանալ Եւրոպայի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու եւ Աւստրալիոյ տարածքին: Կրթական-մշակութային գործունէութիւնը կանուխէն կը ծաւալի նաեւ Իրանի մէջ՝ Համազգայինի գործակից «Արարատ» եւ այլ կազմակերպութիւններու ջանքերով: Ժամանակի ընթացքին նոյն երկրամասին մէջ գործող մասնաճիւղերը միանարար կը յառաջացնեն շրջանային կառոյցներ:

1990 Օգոստոսին Ամէնքի մէջ կը գումարուի Համազգայինի համասփիւռքեան Ա. Պատգամաւորական ժողովը, ուր կ'որդեգրուի միութեան անուան ներկայ տարազումը՝ Համազգային հայ կրթական եւ մշակութային միութիւն, եւ կը յառաջանայ առաջին ընտրովի կեդրոնական վարչութիւնը:

Ծագկաձորի մէջ, Հայաստան, 1994 Սեպտեմբերին կը գումարուի Համազգայինի Բ. Պատգամաւորական ժողովը, իսկ 1998 Սեպտեմբերին, 2002 Մարտին եւ 2006 Ապրիլին, տեղի կ'ունենան Գ., Դ. եւ Ե. Պատգամաւորական ժողովները, Լիբանանի Ամման եւ Այն Սաուճ չրջաններուն մէջ:

Համազգայինը կը գործէ երկու գրասենեակներով՝ Պէյրութի գրասենեակը (կեդրոնական վարչութեան նստավայր) եւ Երեւանի գրասենեակը:

«Հ ո ր ի զ ո ն»

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՕՐ» ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Կոմիտաս վարդապետ իրակա-
նութեաւն մէջ իր ժողովուրդէն հրաժեշտ առած էր այն օրն իսկ երբ իր մէջ յայտնուած էր հոգեկան կամ մտային հիւանդութիւնը: Թէեւ մեր երաժշտասէրը ու եկեղեցասէրը ժողովուրդը հրաժեշտ չէր տուած անոր, բայց ափսո՛ս ան հրաժեշտ առած էր իր ժողովուրդէն: Աւելի միակողմանի խղում մըն էր պարզապէս: Հիւանդութեան երկար ժամանակաշրջանի ընթացքին Կոմիտաս այլեւս որեւէ կապ չունէր այն նախկին Կոմիտասին հետ, որ հրաշքի համազօր գործ տեսած էր հայ երաժշտութեան համար: Հազար անգամ ալ ըլլայ, ափսոսանքով պիտի ըսենք որ Հայ երաժշտութեան մեծ հիմնադիրը այլեւս իր ամբողջ կապը խզած էր «Սոնա եար»երու, «Քէլէ քէլէ» ներու ու միւս հարիւրաւոր հրաշալի երգերու հետ:

Բայց մեր ժողովուրդը հեզհեզաբար մեծ ոգեւորութեամբ կը կապուէր «Սոնա եար»երու, «Քէլէ քէլէ»ներու: Կոմիտասի երաժշտութեան ժառանգութիւնը ծանր էր եւ իւրաքանչիւր համերգ առաւել եւս կը թարմացնէր Կոմիտասի անունն ու յիշատակը հայ մարդոց սրտին մէջ: Կոմիտաս, իր տխուր հիւանդանոցին պատերուն մէջեւ նստած, լուր չունէր ապահովաբար, բայց աշխարհի ամէն կողմը հայ մարդը չունէ մը կ'ապրեցնէր Կոմիտասէն:

Օրինակ մը տանք:

1931 Նոյեմբեր 27:

Այդ օր Կոմիտաս ի՞նչ կը զգար, ի՞նչեր կը մտածէր հիւանդանոցին մէջ, չենք գիտեր, բայց Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ երդիչին տակ Կոմիտասի վաթսունամեակին

առթիւ փառաւոր արարողութիւն մը կը կատարուէր որպէս «Կոմիտասի օր»: Այդ օրերուն ուրիշ երկիներու մէջ ալ Հայեր կը նչէին Կոմիտասի վախճանումեակը: Պոլսոյ մէջ օրեր առաջուց ծանուցուեր էր այդ «օր»ը: Կոմիտաս պիտի փառաւորուէը, բայց ճիգ պիտի վատնուէը որպէսզի այդ օր որոշ գումար մըն ալ հաւաքուէր Կոմիտաս վարդապետին հիւանդանոցի ծախսերուն համար:

Հարիւր հոգիէ բաղկացեալ երգչախումբ մը վերնատունէն հնչեցուց «Մորհուրդ խորին»ը ու ո՛վ դիտէ ներկայ հաւատացեալներու սիրտը ինչպէս ճմլուեցաւ: Պատարագ էր Տաճատ եպիսկոպոս եւ ներկաներուն աչքերը արցունքներով լեցուեցան երբ երգչախումբը սկսաւ երգել «Տէր ողորմեա»ն: Յորանին վրայ ալ չորս զպիրներ ծընրադիր կ'աղօթէին.

Եւ հիւանդաց բժշկութիւն

Ննջեցելոց արքայութիւն:

Այսօր ալ մենք սրտի ճմլումով կ'ունկնդրենք սա հրաշալի «Տէր ողորմեա»ն, բայց գիտենք որ Կոմիտասը մեզի հետ չէ այլեւս, չի դասուիր այն հիւանդներուն կարգին որոնց համար բժշկութիւն կը խնդրենք, այլ կը դասուի ննջեցեալներու կարգին: Բայց 1931ի այդ կիրակին Կոմիտաս ողջ էր տակաւին եւ ասիկա հոգեբանական տարբեր երանգ մը կուտար ներկայ հաւատացեալներու զգացումներուն:

Նարոյեան պատրիարք օրուան քարոզին մէջ խօսեցաւ երգին ու երգեցողութեան կարեւորութեան մասին եւ ըսաւ որ մարդուն առաջին լեզուն երգը եղած է: Ան պանծացուց Հայոց պատմութեան «անձինք նուիրեալ»ը եւ անոնց կարգին դասեց Կոմիտաս վարդապետը, որ իր բնածին տաղանդն ու երաժշտական հմտութիւնը դրած է ի սպաս հայ երգին: Ըսաւ որ Կոմիտասի երախտագէտ սանները պիտի չարունակէին ապրեցնել անոր աշխատանքը: Ապա բժշկութիւն մաղթեց տարաբախտ վարդապետին եւ աղօթեց որ Աստուած նոր Կոմիտասներ նուիրէ մեր ժողովուրդին:

Թուչունները բաներ մը հասցուցի՞ն արդեօք Կոմիտասի ականջներուն, երբ խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ Պէյօղլուի Մատենադարանի սրահին մէջ եւ պանծացուց անոր յիշատակը: Կոմիտաս հոն բան մը զգա՞ց երբ հոս կը խօսէր «Կոմիտասի օր»ուան յանձնաժողովի ատենապետ փաստաբան Վարդան Ագկիւլ, կ'երգէր Կոմիտասի հաւատարիմ սան Հայկազն Վարդանեան, եւ զմայլելի գրութիւն մը կը կարդար բանաստեղծ Սիպիլ, կամ կ'երգէր երգչուհի Արաքսի Պապիկեան որ ամէնուն սիրտը կը բզկտէր «Քէլէր Ցոլեր»ով: Ամէնէն վերջը պատրիարքը մխիթարեց ներկաները ու ըսաւ որ առաջին անգամ չէր որ տաղանդաւոր մարդոց գործը կանխահասօրէն կը վերջանար, բայց կրնայինք ուրախանալ որ գոնէ Կոմիտաս արդէն տուած էր կատարեալ գործ մը:

Այդ օրուան համար բանասէրը Թորոս Ազատեանն ալ պատրաստած էր «Կոմիտաս վարդապետ, կեանքն ու գործունէութիւնը» անուն գիրք մը, որմէ մէկմէկ օրինակ կը գնէին ներկաները: Ասիկա առաջին հատոր մըն էր որուն պիտի յաջորդէր երկրորդ մը: «Հայ խօսնակ»ի խմբագիր Զարմայր քհնյ. Հայրը, որ կը հրատարակէր այս հանդիսութեան նկարագրականը, յոյս կը յայտնէր որ մեծ թիւով ընթերցողներ մէկմէկ օրինակ պիտի ապահովէին այս գիրքէն, որուն հասոյթը պիտի յատկացուէր տարաբախտ վարդապետին: Գիրքին գինը մէկ լիրա էր: Տպուած կիւթէնպէրկ տպարանին մէջ:

Չենք գիտեր թէ իսկապէս կարելի եղա՞ւ հասոյթ մը ապահովել ու այդ հասոյթը փոխանցե՞լ Փարիզ: Բայց թերեւս քիչ մըն ալ ամօթ ու նուաստացուցիչ էր հրապարակաւ յայտարարել թէ Կոմիտասի տաղանդին ու գործին նուիրուած գիրքի մը հասոյթը պիտի տրամադրուէր Կոմիտաս վարդապետին: Աչխարհի ամէն կողմը բոլոր հայկական եկեղեցիներու մէջ ամէն կիրակի կ'երգուէր Կոմիտաս վարդապետի յօրինած Պատարագը եւ ատոր փոխարէն ժողովուրդը գի՞րք մը պէտք է գնէր որպէսզի անոր փոխարժէքը ողորմութեան նման յատկացուէր այդ Պատարագը յօրինողին:

Ռ. Հ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՉԻՆԱՅԻՆԵՐՈՒՆ ԱԿՆՈՅՈՎ

Ն. Սարքոզիի Ողիմպիականներուն բացումի հանդիսութեան ներկայութիւնը աչխոյժ վէճերու նիւթ է նաեւ Չինաստանի մէջ: Անակընկալ պիտի չըլլայ եթէ լրատուները հաղորդեն թէ ան գաղջ ընդունելութիւն մը գտած է փէքին հասնելուն:

Չինական մամուլին երկու միլիոն տպաքանակով մէկ օրաթերթը անդրադառնալով Յունիս 30ին այս մասին Ն. Սարքոզիի ըսածներուն, կը գրէ թէ առաջին անգամը չէ որ Ֆրանսայի նախագահը Թիպէթի խնդիրը կ'օգտագործէ, Չինաստանի վրայ ճնշում բանեցնելու համար: Արդարեւ, ան ըսած էր թէ փէքին կ'երթայ, եթէ լաւ ընթացք ունենան Տալայ Լամայի եւ չինական կառավարութեան բանակցութիւնները: Թերթը այն տպաւորութիւնը կրած է թէ Ն. Սարքոզիի չատ հոգը չէ իր անձին նկատմամբ Չինացիներու կեցուածքը: Մինչ համացանցի կայքէջերուն ղրկուած երկտողներէ յայտնի կ'ըլլայ որ իրեն բարի գալուստ մաղթելու տրամադիր չատ մարդ չկայ:

Յունիս 30ի հարցազրոյցին Ն. Սարքոզի չեչտած էր թէ պէտք չէ արհամարհել Չինացիներուն հակաֆրանս զայրոյթը որ հետեւանք էր Ողիմպիական բոցին Փարիզէն անցքին ընթացքին տեղի ունեցած մեքենադէպերուն. ատոր հետ կրկնած էր նաեւ թէ Թիպէթի ցուցարարներուն դէմ իշխանութիւններու ճընշումը անընդունելի կը գտնէ: Չինացի լրագրողը ասոնց վրայ կ'ածելցնէ Ն. Սարքոզիի Տալայ Լամայի հետ Օգոստոսին հանդիպումի մտադրութիւնը. նախատեսուած է որ ան տեղի ունենայ ոչ թէ Էլիզէի պալատին, այլ՝ պուտտայական տաճարի մը մէջ, չեչտելու համար թէ Տալայ Լաման ոչ թէ որպէս պետութեան ղեկավար, այլ որպէս կրօնական պետ կ'ընդունուի:

Յուլիս 1ին չինական կառավարութենէն պատասխանատուներ երկրորդ հանդիպում մը ունեցած են Թիպէթի կրօնապետին անձնական ներկայացուցիչներուն հետ, փէքինի մէջ: Ն. Սարքոզիի յայտարարութիւններէն ետք Չինաստանի արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը ընդգծած է թէ Թիպէթեան հարցը երկրին ներքին քաղաքականութեան մաս կը կազմէ: Ցեսոյ աւելցուցած է. «Հակառակ ենք որ կարգ մը երկիրներու ղեկավարներ Տալայ Լամային հետ որեւէ բնոյթի հանդիպում ունենան: Ոչ մէկ պատճառ կայ Թիպէթի հարցը եւ Ողիմպիականները իրարու առընչելու: Դէմ ենք Խաղերու քաղաքականացումին»:

Շանկհայի եւրոպական ուսումներու հիմնարկին տնօրէնն ալ ըսած է թէ Ֆրանսայի նախագահին ընթացքը պետական դէմքի մը վայել չէ, միայն անոր հասունութեան պակասը եւ անփութութիւնը ցոյց կու տայ: Ըստ իրեն Սարքոզի լայն չափով ազատականութեան ազդեցութեան տակ է եւ իշխանութեան գալէն ի վեր ամէն բան կ'ընէ ԱՄՆ-ու հետ յարաբերութիւնները առաւել սերտացնելու համար: Ինչ կը վերաբերի Չինաստանի, մարդկային իրաւունքները Թիպէթի հարցին ու Ողիմպիականներուն կապելու Սարքոզիի յամառութիւնը ցոյց կու տայ թէ այդ երկրին հանդէպ կեցուածքը բարեկամական բնոյթ չունի:

Արդէն Խաղերու բացումին իր ներկայութեան նիւթով անորոշութեան, տատամսումի երկար չրջանը ծանրօրէն վիրաւորած է Չինացիներու արժանապատուութիւնը: Վիճարկումի համացանցային կայքէջերուն վրայ բազմաթիւ արտայայտութիւններ ըսուածին փաստը կու տան:

«70 – 80 երկրի ղեկավար արդէն տեղեկացուցած են թէ կը մասնակցին բացումին: Այնպէս որ Չինաստանի համար մէկ աւելի, կամ մէկ պակաս մեծ տարբերութիւն պիտի չընէ: "Կուգամ – չեմ գար"ի խաղով բացումը քաղաքականացնելու յամառ ջանքը ոչ մէկ արդիւնքի կրնայ յանգիլ» կ'ըսէ Եւրոպական ուսումներու հիմնարկին նախագահը:

ՔԱՂՀԱՆ

Աիերակներուն Մէջ

ԶԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Հիմա կը նայէի իրեն՝ խանդաղատանքով եւ վրդովուած ուշադրութեամբ մը. իր դէմքին ամէն մէկ մանրամասնութիւնները կը տպաւորուէին իմ հոգիիս մէջ: Իր ձեռքը սառի պէս պաղ էր ու երբեմն կը դողդողչէր ձեռքիս մէջ, երբեմն կը դիմադրէր իմ փայփայանքիս ու երբեմն կը լքուէր մանկական վստահութեամբ: Հեռզհետէ կ'անդրադառնայի թէ այդ անսովոր քանը որ ինծի թէ՛ երկիւղ թէ՛ յուզում պատճառած էր, այն աններդաշնակութիւնն էր որ կար իր ուրախ մանկան ֆիզիքական կազմուածքին ու դէմքի արտայայտութեան մէջ: Այդ կանխահաս հոգեկան տագնապը, այդ չհասկցուած, չըմբռնուած դժբախտութեան մը անսահմանելի տուայտանքը, այդ ատելութիւնը եւ մշտատեւ ոխը՝ իր մաղաչ, վախի եւ ժպտոյն դէմքին վրայ այնպիսի պատկեր էր՝ որուն արտայայտութենէն ամէն բան կը խախտէր հոգիիս մէջ, ու անկայուն եւ դողդոջուն յուզմունքով մը ուժաթեկ կը զգայի ինքզինքս:

Ինքը ապահովուած իմ լռութենէս, աչքերը սեւեռեց վրաս, ու իր ողբագին հոգիէն բան մը հաղորդակցութեան մէջ մտաւ ինծի հետ: Մէկէն, իր մթին ու տանջուած նայուածքը քօղարկուեցաւ հանդարտ տխրութիւնով ու բիբերը չատոնց ի վեր վառած ու մոխիրով ծածկուած ածուխի կապտորակ տմոյնութիւնը ստացան: Իր սուր ուսերը բարձրացուց դէպի վեր եւ հակառակ տօթագին միջոցին՝ սկսաւ դողալ ամբողջ մարմնով. իր փոքրիկ կզակը կը կափկափէր չարագուշակ աղմուկով մը, ու իր նայուածքը իմ յուզուած մտածումիս կը հետեւէր եւ կարծես ցոլք մը իր բիբերուն մէջ, տըխրութեան քօղին ներքեւէն կը պլպլար ու կ'ելեւէջէր համաձայն իմ վրդովմունքիս վէտվէտումներուն:

Օ՛հ ճղճիմ, ցաւատանջ... լքուած էարկը. ո՛ւր այդ փոքրիկ մարմնոյն մէջ բունած էր ահարկու վիշտը. ինչպէ՛ս իր մկանունքները նեարդ առ նեարդ դեռ կը թրթռային կրած նախատինքին ըմբռստութենէն...:

Ճխմարական ջերմութիւն մը խուժեց ուղեղիս մէջ:

– Մայրի՛կ... մայրի՛կ...

Ի՞նքն էր որ արտասանեց այդ գերադոյն կոչը, նման միւս որբերուն, որ յաճախ ցաւի կամ կարօտի մէջ իրենց մայրը կը փնտռէին, թէ ես էի որ զոչեցի այդ բառերը, չեմ գիտեր: Իմ բազուկներուս մէջ առի զինք ծունկիս վրայ, օրօրելի իր թեթեւ մարմինը ու ջանացի որ գոնէ պահ մը անիկա իմ խելայեղ վշտիս մէջ իրը մոռնայ, ինքզինքը մոռնա՛յ...

Դուրսը որբերու ժխորը կը լսուէր. աչքերուս կը հանդիպէին թթենիի մը գագաթին ճիւղերը ճերմկոտած տերեւներով՝ չողչողո՛ւն արեւին մէջ. բզէզներ ոսկի կայծկլտումներով կ'անցնէին միջոցին մէջէն ու կենսաւէտ հեւք մը կը ծանէր կիլիկեան ջինջ ու կապոյտ երկընքին տակ եւ իմ տենդէ վարակուած եբազներուս մէջ աշնային գլխու պտոյտ պատճառող արագութիւն մը կը զգայի, որ դուրգուրանքով զողդոջուն՝ յիմարացնող կը սեղմէի խեղճ փոքրիկին մարմինը կուրծքիս վրայ:

Անկանոն եւ չտապ սրտի զարկեր կը պատասխանէին իմ փայփայանքիս... ուրիշ ոչինչ...: Անիկա աչքերը փակեր էր ու այդ սառած ու ժխտոյն մարմինը ծունկերուս վրայ դիակի մը անշարժութիւնը ունէր. յարդի դոյն ողորկ մազերը, քրտինքէ խոնաւ, փակած էին ճակտին վրայ. ու երբ չբթնցուցի մօտիկցուցի զգացի որ անոնք յուզուած էին դեռ այն գաղանի չունչովը որ մօտիկցեր էր այդ տղեկին:

Ատանայի մէջ այդ միլոցին որբերը տեղ մը հաւաքուած չըլլալով եւ չունենալով որոշ արձանագրութիւն մը անմիջապէս ձեռնարկեցինք գիտնալ իրենց գտնուած տեղերը եւ անուննները նչանակել: Առաջնորդարանի մէջ նստած կը խօսակցէինք այդ մասին:

– Որբեր ամէն տեղ կան, ըսաւ ծերունի քահանայ մը՝ ձեռքի լայն չարժում մը ընելով եւ ցուցնելով հրդեհուած քաղաքին չորս կողմը... իր ճերմակ մօրուքը պահ մը դողդոջեց ու իր յուզուած եւ արտասուալից աչքերը, իր ծեր մարդու մարած ու տխուր աչքերը, բարձրացնելով դէպի մեզ մրմնջեց.

– Գացէ՛ք հիւանդանոցները, գացէք դէպի վրանները, նայեցէ՛ք նոյնիսկ եկեղեցիի բակին մէջ... ամէն կողմ որբեր կը գտնէք...

Դուրսը խռնուած ժողովուրդը իմանալով մեր պաշտօնը եւ մեր նպատակը, արդէն դիպուած էր ղրան առջեւ: Ճերմակ քօղերու ներքեւէն կնոջ եւ մօր աչքեր, աղերսող եւ ողբագին տխրութիւնով մը կը յառէին ինծի. չատեր տղոց ձեռքէն բռնած էին բայց մեծ մասը կը կրէին զանոնք բազուկներու վրայ՝ աքօղած իրենց լաջակին ներքեւ, եւ այնպէս անչարժ ու վտիտ՝ որ կարծես պատանքներու մէջ ծածկուած դիակներ ըլլային: Մէկիկ, մէկիկ կիները մօտիկցան մեզի:

– Ցաւերս ասեմ... առիւծի պէս առողջ ու կատաղ էր տղա՛ս. հիմակ աս հալին հասաւ... երեսներէն վարդ կը կաթէր, հիմակ մոխիրի գոյն առաւ... աչքերս կուրնան... աչքերուս մէջ լոյս ու արեւ չմնաց... ամէն օր թեւերուս վրայ իր մարմինը աւելի թեթեւցաւ, մեծնալու տեղ պզտիկցաւ, մորթ ու ոսկոր մնաց...

Հեծկլտուքներ ձայնը խեղդեցին:

(Շար. 13)

(Շար. Ա. էջէն)

յատկապէս Հօ–տը–Սէնի Ընդհ. խորհուրդի իր մասնակարարութեան համար: Ինք վճռած է սակայն «Աւգեան ախտանիշը մաքրել», եւ այդ ուղղութեամբ հարցազրոյց մը տուած է «Էքսփրէս» շաբաթաթերթին: Ինք կը չեշտէ՝ «Նախագահին մարդն եմ: Իր դիմումով է որ ընդհ. քարտուղար դարձայ, եթէ ուզէ որ այդ պաշտօնէն հեռանամ, կը հեռանամ»: Իր «քացարձակ հաւատարմութիւնը» կ'ընդգծէ անոնց դէմ որոնց համար իր. ՅՄ. ՓԷ.ն իրենց անձնական փառքին համար կ'օգտագործեն: Աւելի խիստ է երբ կ'արտայայտուի Հօ–տը–Սէնի մասին եւ թշնամիներուն անուններն ալ կու տայ (Պալքանի, Փասքուա), բայց կը ճշդէ թէ լաւ յարաբերութիւններ ունի Սարքոզիի ղեկի հետ, զոր «պարկեշտ» կը նկատէ: Ինչ կը վերաբերի Տիկին Պալքանիի, յայտնած է թէ «դայթակղած է եւ խորապէս վրդոված Տէվէճեանի արտայայտութիւններէն»:

ՄԱՏՐԻՏի մէջ գումարուած «մէկկրօնական համագումար»ին Սաուտի Արաբիոյ Ազգային Թագաւորը ճեղքը սեղմած է ոսքունեի մը, ինչ որ գնահատելի արարք մը կը նկատուի մահմետական, քրիստոնեայ եւ պուտտայական ներկայացուցիչներուն կողմէ: Սաուտի Արաբիոյ Թագաւորին համար՝ «Մեր տարբերութիւնները մեզ երբեք պէտք չէ առաջնորդեն հակամարտութեան կամ ճակատումի»:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԲ. Պապը որ Սիտնէ գացած է, հանդստանալէ ետք Ծուլիս 17ին կ'արտայայտուէր համախմբուած եպիսկոպոսներուն առջեւ «Երիտասարդութեան Համաշխարհային 23րդ օրեր»ուն առթիւ:

ԹՈՒՐՔ ՋԻՆԵԱԼ ՈՒԺԵՐ երկրին հիւսիս–արեւելեան գօտիին մէջ պաշարած են ՓՔԲ–ի մարտիկներ ու Ծուլիս 11էն ի վեր անոնցմէ 33ը սպանուած: Մօտ երկու հազար զինուորի մասնակցութեամբ տարուած գործողութիւններուն, ըստ քրտական աղբիւրներու, տասնեակ մը թուրք զինուոր ալ զոհ տրուած է:

ԱՐԱԲԱՏի վրայ առեւանգուած երեք դեմոնացի գրօսաշրջիկները փրկելու աշխատանքը կը չարունակուի: Այդրի կուսակալը մամուլի ասուլիսի մը յայտնած է թէ պատանդներուն չվնասելու համար գործողութիւնները մեծ զգուշութեամբ կը տարուին. երեք Գերմանացիները լեռան վրայ պահուած են, անոնց առողջութիւնը լաւ է:

ԿՈՒԱՆԹԱՆԱՄՈՑի ամերիկեան արգելափակման կայանի 16 տարեկան, հրապատակութեամբ զանազան տղու մը հարցազրոյցը, որ նոր նոր սփռուած է (2003ի նկարներ են) բանակէն նիւթ եղած է Գանատա: Հանրային կարծիքը կ'ուզէ ոչ վարչապետը պահանջէ Միացեալ Նահանգներէն, որ տղեկը Գանատա վերադառնայ: Գանատացի գործակալներ են, որոնք նկարահանած են, մինչ 16ամեայ պատանին կը պաղատի որ զինք ազատեն, կորսնցնելէ ետք մէկ աչքը եւ ոտքերը: Նեղ կացութեան մատնուած է նաեւ Գանատայի իշխանութիւնը:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Séjours d'été 2008
à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT

La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ **01 53 34 18 18**
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱՓԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ ԵՒ 12€

«ՅԱՌԱՋ – 50» 19€

(Տպակոփաղ 50-ամեայ հատորիս)

Գիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախքը՝ 6 €, հատոր գլուխ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)
յայտարարում է 2008–2009 ուստարուայ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան (Աստուածաբանական Համալսարան) կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրներէ մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիներ, ովքեր ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն եւ գաւակն են Հայոց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ ովքեր յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւնները հետեւեալ առարկաներէ.

1. Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցաթուղթով)
2. Հայ պատմութիւն (բանաւոր)
3. Հայոց պատմութիւն (բանաւոր)
4. Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների առուգում)
5. Անգլերէն (հարցազրոյց)

Նախնական քննութիւնները կը կազմակերպուին ճանաչողական բնոյթի զրոյց կ'ունենան ճեմարանի տեսչութեան հետ հետեւեալ նիւթերի շուրջ.

1. Սուրբ Գրքի իմացութիւն
2. Եկեղեցական փորձառութիւն
3. Ընդհանուր գիտելիքներ Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնից

Դիմումները տրուում են Գէորգեան Հոգեւոր ճեմարանի տեսուչի անունով՝ ներկայացնելով ներքոյիշեալ փաստաթղթերը.

1. Դիմում
2. Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական
3. Բնութագիր (դպրոցի տնօրէնից)
4. Ջինուորական գրութեան մասին փաստաթուղթ (բնօրինակը)
5. Բժշկական վաւերացուած տեղեկանք (086 ձեւ)
6. 2 լուսանկար (3×4)
7. Անձնագրի պատճէն
8. Ինքնակենսագրութիւն
9. Երաշխաւորական թիմ առաջնորդից կամ հոգեւոր հովուից
10. Տեղեկանք բնակավայրից

Փաստաթղթերը ներկայացնել անձամբ Գէորգեան Հոգեւոր ճեմարանի քարտուղարութեան:

Դիմումները ընդունուում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Ծուլիսի 7ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10 – 16 (շաբաթ օրը մինչեւ ժամը 13):

Հասցէ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Գէորգեան Հոգեւոր ճեմարան:

Հեռախօս (010) 517–185, (010)517–180:

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ARMAVIA

Cet Eté

ARMAVIA opérera chaque samedi un **vol direct de Marseille à Erevan**

Renseignements et réservations :

- **SABERATOURS**
11 rue des Pyramides
75001 Paris
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours

- **SEVAN VOYAGES**
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

- **WASTEELS VOYAGES**
67 la Canebière
13001 Marseille
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԽԻ.

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շուրիլ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները.–

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին:

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի ոտնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն ուսարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Ջաղդօրհնութիւնը:

Պատարագները կը վերսկսին կանոնարաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ:

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée par France 2 le **dimanche 20 juillet de 9h30 à 10h.** Elle a pour titre «Avec les Arméniens de Montpellier».

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil

Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

Expostions

L'Espace Culturel de Pont-L'Evêque
et le Musée Langlois
de Beaumont-en-Auge
s'associent pour l'exposition

Edgar CHAHINE

Peintre - graveur
1874 - 1947

du 5 juillet au 28 septembre
à l'Espace Culturel des Dominicaines
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02 31 64 89 33
Fax : 02 31 64 94 74
Heures d'ouverture :
Du mercredi au dimanche de 15h à 19h.

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաւոյ առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·004

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 22·004

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԶԳԱՅԱԿԱՆ ՁԱՌԻՆ ՀՆՉԻԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԵՐԸ

Ջերմուկի մէջ «Բազէ» համահայկական երիտասարդական տարեկան համաժողովին առիթով նախագահ Ս. Սարգսեան ազգասիրական տարրերով հագեցուած, զգայական ճառ մը խօսած էր մասնակիցներուն: Հայրենիքի տուն կանչող ձայնին թեմայով չարաղրուած ճառը կոչ կ'ուղղէր տէր կանգնելու հողին, ջուրին, բակին ու պարտէզին:

Երիտասարդներուն հետ դիմելով բոլոր քաղաքացիներուն, նախագահը յայտարարած էր. «Այսօր մենք իրականում մէկ հիմնական գործ ենք անում. վաղուայ Հայաստանն ենք կառուցում»: Շեշտած էր թէ քաղաքացիներուն, նաեւ աշխարհասփիւռ Հայերուն հայրենիքն է այդ Հայաստանը, ապա կոչ ուղղած էր բոլորին որ ընտրեն հայրենիքի իրենց մասնիկը –գրատուն, դպրոց, թանգարան, կամ այլ օրեւէ գաղափար– կառուցանելու, ստեղծելու, բարմապատկելու համար գայն:

«Կերտէք ձեր մանկութեան հէքեաթը» հրաւէրով ան դիմած էր բոլոր գործարարներուն եւ մեծահարուստներուն ալ:

Այս վերջին կոչին գրեթէ անմիջապէս առաջին արձագանգող մը եղած է Ռուսաստանէն Սերգէյ Համբարձումեան. Ս. Սարգսեանի ուղղուած նամակով մը տեղեկացուցած է թէ պատրաստ է 10 միլիոն տոլար յատկացնելու Մատենադարանի համալիրին բարեկարման ու նոր մասնաշէնքի կառուցումին:

Երկրորդ արձագանգող մըն է, դարձեալ Ռուսաստանէն Սամուէլ Կարապետեան: Ան ալ պատրաստակամութիւն յայտնած է մօտ ապագային 200 միլիոն տոլարի ներդրում կատարելու գործարարական ու ընկերային ծրագիրներու. 50 միլիոն տոլար ալ կը նախատեսէ յատկացնել Հայաստանի որեւէ խորհրդանշական ծրագրի որ կը ծառայէ գալիք սերունդներուն:

* * *

ԹԵՐԵԻՍ ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ Է ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸԼԼԱՆ

Ըստ նախկին նախագահի գործունէութեան մասին օրէնքին տրամադրութեան, կառավարութիւնը Յուլիս 17ի նիստին որոշած է տասը տարուան համար գրասենեակ վարձել Ռ. Քոչարեանի համար: Գրասենեակը կը գտնուի «Էրեբունի-վլասա» պանդոկին վեցերորդ յարկը, 374 քառ. մեթր տարածք ունի, վերանորոգուած է: Տարեկան վարձքը 2 միլիոն դրամ է (6600 տոլար): Կառավարութիւնը կը ստանձնէ նաեւ ընթացիկ ծախքերը (մօտ 18 միլիոն դրամ): Նոյն օրէնքին տրամադրութեամբ, նախկին նախագահը տարեկան 3,84 միլիոն դրամ թոշակ կը ստանայ (12·600 տոլար):

* * *

ՔԻԻՐՏԵՐԸ, ԿԻՒԲԵԼԵԱՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ ԿԸ ՓՈԽԱՐԻՆԵՆ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆՈՎ

Մեծ մասով Ալագեազի շրջանին բնակիչ Հայաստանի Քիւրտերը ժողով մը գումարած են, օրակարգի նիւթ ընտրելով քրտերէնի ուսուցման խնդիրները: Ներկայ գտնուած է Կրթութեան նախարար Գ. Մելիքեան ալ:

Ժողովին մասնակիցներուն միահամուռ փափաքը եղած է քրտերէնի ուսուցումին մէջ կիւրեղեան այբուբենին տեղ լատինականին անցնիլ: Նաեւ ուզած են որ պաշտօնական բնոյթ կրէ քրտերէնի ուսուցումը:

Նախարար Գ. Մելիքեան պատասխանած է այս վերջին փափաքին, թէ երկրին բոլոր փոքրամասնութիւններուն իրաւունքները տակաւին կարելի չէ եղած օրակարգի նիւթ ընել, ներքին հարցերու պատճառով:

Ժողովին եզրակացութիւնը եղած է քրտական խիտ բնակչութեան շրջաններուն մէջ զարկ տալ լատինատառ քրտերէնի ուսուցումին ու այդ այբուբենով դասագիրքեր պատրաստել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ԴԱՂՏՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

«Հիւրրիյէթ» (Յուլիս 18) կը տեղեկացնէր թէ բացայայտուած է վերջերս երեւանէն հնչող դրական տրամադրութիւններու մեկնակէտը: Ըստ թերթին լրատուութեան, տակաւին վերջերս Ջուլֆայերիոյ մէջ երկու երկիրներուն միջեւ կայացած պատմական հանդիպումներու շարք մըն է: Քանի մը օր տեւած են անոնք, Թրքական պատուիրակութիւնը գլխաւորած է Արտաքին գործերու նախարարութենէն բարձրաստիճան պաշտօնատար մը: Կ'ըսուի թէ Ս. Սարգսեանի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները վերահաստատելու տրամադրութեամբ եղոյթները, «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի (Յուլիս 9) մէջ նոյն միտքով յօդուածը, երկխօսութեան սկսելու կոչերը գետին պատրաստած են այդ հանդիպումներուն. անոնց կայացման մէջ, ըստ նոյն աղբիւրին, ազդեցութիւն ունեցած են ԱՄՆ-ն ալ: Հանդիպումներուն տեղեակ պահուած են Ուաշինկթըն եւ Եւրոպական Միութեան կարգ մը երկիրներ:

Թերթը կը նշէ նաեւ թէ Ս. Սարգսեան Երեւան հրաւիրած է Թուրքիոյ նախագահը եւ թէ Թուրք Արտաքին գործերու նախարարութիւնը ամբողջովին չէ մերժած հրաւէրը, այն մօտեցումով որ մերցումի երթալ չի նշանակեր պաշտօնական այցելութիւն:

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՒԵԼ ԵՐԿՈՒ ԴԱՐՈՒ ՀԱՇԻՒ ՄԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի պաշտօնավարութիւնը սկսաւ ընդդիմութեան վըճռական չարժումին դէմ որոշ անզօրութեան, անճրկումի կեցուածքով մը: Նախ այն տպաւորութիւնը ստեղծուեցաւ որ նորընտիր նախագահը կը դժուարանայ որոշելու անհրաժեշտ քայլերը, կը նախընտրէ հանդուրժողի, լայնախոհի դիրքէն յայտնուիլ. յետոյ երկմտելու, անորոշութեան դիծը աւելի չեչտուեցաւ երբ, օրինակ, Յունիսի, Յուլիսի ցոյցերուն արտօնութիւնը մերժուեցաւ, վայրը չըթոյլատրուեցաւ, բայց որոշուած օրը իշխանութիւններու համար վարկաբեկող սակարկութիւններով ընդդիմութիւնը ուզածը ձեռք ձգեց: Իշխանութեան անձեռնհասութիւնը կը չեչտուէր յատկապէս մերժումներուն պատճառաբանութիւններով որոնք գրեթէ կը չօշափէին ծիծաղելիի սահմանները: Կարծէք իշխանութիւնը այնքան ալ դէմ չէր ընդդիմութեան ընթացքին, բայց կ'ուզէր հեղինակութեան տիրոջ պատկերը տալ:

Այս ենթախորքին վրայ բաւական դըժուար զետեղելի էին Ս. Սարգսեանի կողմէ Թուրքիոյ կատարուած զոյգ ընդառաջումները. Ա. Կիւլը մրցում դիտելու հրաւիրելն ու վիճելի ամէն հարցի քննարկումին համար հայեւթուրք մարմին կազմելու պատրաստակամութիւնը: Իսկապէս անհրաժեշտ էին անոնք ու ճիշդ հաշուարկի արդիւնք:

Առաջինը, պարագայական իր բնոյթով, այնքան լուրջ խնդիր չի յարուցաներ. մանաւանդ որ յայտնի կ'ըլլայ թէ որոշ անճրկումի մատնած է դիմացի կողմը, պատասխան մը որոշելու պարտաւորութեան առջեւ:

Սակայն բնաւ նոյն բնոյթը չունի հայեւ թուրք մարմինի մը կազմութեան յօժարումը: Այս մէկը հատանօթէն հապճեպ ու մակերեսային մօտեցում կը մատնէ համազգային ամէնէն ծանրակշիռ խնդրին նկատմամբ: Ախտաւալի է, զարհուրելի է եթէ Հայաստանի նախագահը չէ անդրադարձած թէ Թուրքերու մտածած այդ խայծը զիրենք կաչկանդող խնդիր մը յաւերժացնելու միջոց է միայն: Անհաւատալի միամտութիւն կ'ըլլայ այդ առաջարկին մէջ «լուծում»ի ձգտող նշոյլ տեսնել. Թուրքերը իրենք չատ լաւ գիտեն թէ լուծումի անկեղծ ձգտումը հայեւթուրք յանձնախումբի ճամբայէն չանցնիր: Այդ խայծը պատրանք մը ըստեղծելու նպատակին կը ծառայէ. նոյն ատեն արդէն հարիւր տարուան խնդիրին առնուազն երկու դարու եւս կեանք ապահովելով:

Իսկ արդեօք Ս. Սարգսեան Թուրքերը իրենց իսկ ծուղակին մէջ ձգելու մարտավարութեան մը հիմո՞վ ընդառաջած է այդ խորամանկութեան: Դատելով պաշտօնավարութեան առաջին ամիսներու պատկերէն, անկեղծօրէն, դժուար է նման ապահովութիւն ունենալ ու առանց տագնապելու սպասել դէպքերու զարգացումին:

Ս. Սարգսեանի յօժարութիւնը ուշադրաւ զուգահեռ մըն ալ կը գծէ Թուրքիոյ դէմ Լ. Տէր Պետրոսեանի քաղաքակացնութեան: Անոր, որով վիճարկելի, բանակցելի, ի հարկին մէկ կողմ դրուելիք էր Ցեղասպանութեան խնդիրը: Ու կար համոզումը թէ միայն այդ քաղաքակացնութեամբ կը բացառուէին անկումը, պարտութիւնը:

Մինչդեռ Ռ. Քոչարեանի տասնամեայ քաղաքականութիւնը հերքեց այդ տեսակէտը: Շատ ժխտականներ կուտակուեցան այդ տարիներուն. բայց ոչ ոք պիտի կարենայ պարտուղակահ, սա կամ նա ձեւով «եօլա երթալ»ու տրամադիր ղեկավարը նմարել անոր անձին մէջ: Ան ոչ անճնապէս պատրուակ մը օգտագործելով ոտք դրաւ իր ժողովուրդին կեանքը բնաջնջած ղեկավարներէ ժառանգուած երկիրը, ոչ ալ անոր խորհրդականները. Անգարայի «երկխօսութեան» կանչերէն չհմայուեցան: Ու վերջերս անոր պատասխան – յայտարարութիւնը թէ եթէ երկրին ղեկը նոյնիսկ քօղարկուած կերպով իր ձեռքը ըլլար տակաւին, նոյնիսկ «Թուրքիայի նախագահը երեւան չէր հրաւիրուի ֆութպոլ դիտելու», վինք կը զանազանէ այդ մարդին տէրպետրոսեանեւսարգսեանական առանցքէն:

Անոր վրայ յամառելու կեցուածքին անհեռատես եւ անհարկի բնոյթը նորանոր կրկին չեչտուեցաւ Թուրքիոյ դեսպանական կազմին համաժողովով: Թուրք ղեկավարները որոնք իրը թէ կը ձգտէին թափանցել Ցեղասպանութեան իրողութեան, նոյնիսկ իրենք իրենց հակասելու չվարանեցան, համաժողովի օրակարգին նիւթ ընելով յատկապէս այդ մասին հայկական քարոզչութեան դէմ մարտավարութիւն որոշելու խնդիրը: Եթէ ատիկա միամտարար քննարկելի քան էր ու հայկական պետութեան ղեկավարը ընդունած էր իրենց առաջարկը, այլեւս ի՞նչ պէտք կար նոր մարտավարութիւն փնտռելու: Ատիկա չէ՞ր նշանակեր թէ իրենք իրենց ըսածին հաւատք չունին:

Բայց անհեթեթը, առիթ չհատգործելու փութկոտութիւնը, հակասականը, չափազանցութիւնը նորութիւն չեն Թուրք ղեկավարներու համար: Բուն հարցը այն է որ այդ բոլորին քանի՞ միլիոներորդ կրկնութեան պիտի բարեհաճին արթննալ մերինները. նախագահէն մինչեւ ներսի ու դուրսի ինքնակոչ քաղաքագէտները որոնք տակաւին բաժին կը յուսան խաւաքարտէ կարկանդակէ մը:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը՝ Լիկա Տկեչելաչվիլի Փարիզէն անցած է, ուր հանդիպած է Պերնար Քուչնէրի եւ կարճ հարցազրոյց մըն ալ ունեցած է Մոնոի հետ: Ան կը գտատպարտէ ռուսական «յարձակողական» դիրքը Վրաստանի նկատմամբ եւ կը պահանջէ որ Եւրոպական Միութիւնը միջամտէ: Գրասենեակը կը գտնուի «Էրեբունի-վլասա» պանդոկին վեցերորդ յարկը, 374 քառ. մեթր տարածք ունի, վերանորոգուած է: Տարեկան վարձքը 2 միլիոն դրամ է (6600 տոլար): Կառավարութիւնը կը ստանձնէ նաեւ ընթացիկ ծախքերը (մօտ 18 միլիոն դրամ): Նոյն օրէնքին տրամադրութեամբ, նախկին նախագահը տարեկան 3,84 միլիոն դրամ թոշակ կը ստանայ (12·600 տոլար):

* * *

ԹԵՐԵԻՍ ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ Է ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸԼԼԱՆ

Ըստ նախկին նախագահի գործունէութեան մասին օրէնքին տրամադրութեան, կառավարութիւնը Յուլիս 17ի նիստին որոշած է տասը տարուան համար գրասենեակ վարձել Ռ. Քոչարեանի համար: Գրասենեակը կը գտնուի «Էրեբունի-վլասա» պանդոկին վեցերորդ յարկը, 374 քառ. մեթր տարածք ունի, վերանորոգուած է: Տարեկան վարձքը 2 միլիոն դրամ է (6600 տոլար): Կառավարութիւնը կը ստանձնէ նաեւ ընթացիկ ծախքերը (մօտ 18 միլիոն դրամ): Նոյն

բունէն ի վեր, կ'ըսէ, Ռուսաստան կը ջանայ կցումը ապահովել վրացական հողամասի մէկ մասին: Այս ընթացքը չարունակութիւնն է Պուտինի Ապրիլ 16ի մէկ հրովարտակին, որ կը հրահանգէր կառավարութեան ուղղակի յարաբերութիւններ հաստատել Աբխազիոյ եւ Հարաւային Օսէթիոյ հետ: Ու նախարարուհիին համար, Վրաստան մաս կը կազմէ Եւրոպայի եւ ան պէտք չէ թոյլ տայ, որ Ռուսաստան իրագործէ կցումի իր քաղաքականութիւնը: Պ. Քուչնէր ալ չի ծածկեր իր մտահոգութիւնը:

Պելժիոյ թագաւորը մերժած է իվ Լըթերմի հրաժարականը, կրկին անոր

(Շար.ը Դ· էջ)

ՄԱՀ ԶՕՐԱՅՐ ԱՒԱՖԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ մահացած է 60ական տարիներու երիտասարդ ուշագրաւ գրողներու սերունդէն վիպագիր Զ. Խալափեան:

Ծնած էր 1933ին Արցախի մէջ. 1956ին աւարտած էր Երեւանի համալսարանի Ֆիզիք եւ մաթեմաթիքի ճիւղը, աշխատած գիտահետազօտական շրջանակին մէջ: Առաջին վիպակը՝ «Հեղեղը» լոյս տեսած է 1962ին: 1994 – 1996 տարիներուն եղած է Հայաստանի Գրողներու միութեան քարտուղար:

Մանաւոր հետաքրքրութիւն գրաւած էր «Որտե՞ղ էիր, մարդ աստծոյ» վէպը որ բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած էր: Իր միւս գործերէն են «Մեռնող-յառնող» (1975), «Եւ վերադարձնելով ձեր դիմանկարը» (1978), «Ջերմանց մխիթարութիւն» (1979): Ունի թատերգութիւններ ալ որոնցմէ ոմանք ներկայացած են Հայաստանէն դուրս ալ, ինչպէս «Հրաշք երեխան», «Օրօրոցային»ը: Իր «Թթենի» պատմուածքին հիմով պատրաստուած է նոյնանուն ֆիլմը:

Վարչապետ Տ. Սարգսեանի որոշումով կառավարական յանձնաժողով մը կազմուած է, մշակոյթի նախարարուհիին գլխաւորութեամբ: Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 18ին:

«ՄԵՆՔ ՊԷՏՔ Է ՄԻՇՏ ՄԵՆՔ ՄԵԶՄԷ ԱՒԵԼԻՆ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ»

«ԱԶԴԱԿ»ԻՆ Կ'ԸՍԷ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

ԽՄԲ.- Յուլիս 12-13ի մեր քիւով հաղորդած էինք որ Յունիսի ընթացքին Պէյրութ գացած էր «Հայաստան» հիմնադրամի Ֆրանսայի նախագահը՝ Պետրոս Թերզեան ընդառաջելով Պալամանտի համալսարանի հրաւէրին: Այդ առթիւ, «Ազդակ» հարցազրոյց մը ունեցած էր իրեն հետ, զոր կը ներկայացնենք ստորեւ:

* * *

«ԱԶԴԱԿ».- Վերջերս Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի նիստը: Կրնա՞ք հակիրճ կերպով ներկայացնել նիստին ընթացքին տըրուած նոր որոշումները եւ հիմնադրամի յառաջիկայ ընելիքները:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ.- «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի նիստը տեղի ունեցաւ նորընտիր նախագահ Սերժ Սարգսեանի նախագահութեամբ: Քննարկուեցան անցեալ տարուան գործունէութեան արդիւնքները եւ կատարուած ձեռնարկներուն յառաջընթացը: Մասնաւորաբար չեշտը դրուեցաւ Լեռնային Ղարաբաղի կարիքներուն ընդառաջելու անհրաժեշտութեան վրայ: Խօսուեցաւ մանաւանդ Հազրութի եւ Մարտունիի շրջաններուն մէջ նոր ծրագիրներու իրագործման մասին:

Անշուշտ քննարկուեցաւ նաեւ հարց մը, որ կը հետաքրքրէ ամբողջ աշխարհը, ինչպէս նաեւ Հայաստանն ու Արցախը: Այս հարցը գիներու սղաճն է: Նկատի առնուեցաւ, որ տոլարի սակին անկումով եւ սղաճով հիմնադրամը պէտք է աւելի ճիգ թափէ, որպէսզի կարենանք ժողովուրդի կարիքներուն գոհացում տալ:

Արծարծուեցաւ նաեւ գիւղատնտեսական ծրագիրը, որովհետեւ իսկապէս հայրենի գիւղերուն ժողովուրդը կարիք ունի, որ իրեն օգնութիւն ցոյց տրուի, ոչ թէ ողորմութեան իմաստով, այլ իրեն տրուին մէջոցները, որպէսզի ան իր հողէն յաւելեալ արդիւնք ձեռք ձգէ՝ արդիական թեքնիք միջոցներ ունենալով, ինչ որ ներկայիս ապահովուած չէ: Դժբախտաբար ներկայիս խորհրդային ժամանակաշրջանէն մնացած թեքնիք միջոցները ի վիճակի չեն գործելու: Հետեւաբար, որպէսզի գիւղատնտեսութիւնը վերականգնի (ինչ որ է՛ւ անտեսական, է՛ւ ռազմավարական, է՛ւ ընկերային պահանջ է), պէտք է գիւղացիին տրամադրել արդիական միջոցներ՝ հողը մշակելու համար: Անհրաժեշտ են նաեւ արդիական կազմակերպութեան միջոցները:

Այս ձեւով ոչ միայն գիւղացիին վիճակը կը բարելաւուի, այլ նաեւ Արցախի վիճակը կը բարելաւուի՝ ինքնաբաւութեան իմաստով:

«Ա.».- Իսկ ի՞նչ կ'ըսէք Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի գիւղական սահմանամերձ շրջաններու զարգացման այդ֊ման կարեւոր եւ ռազմավարական ծրագիրին մասին:

Պ. Թ.- Այդ ծրագիրը անհրաժեշտութիւն է թէ՛ ընկերային֊տնտեսական իմաստով, թէ՛ ռազմավարական իմաստով: Ինչպէս դիտէք, Արցախի բոլոր շրջաններն ալ սահմանամերձ են, իսկ Հայաստանի պարագան նոյնը չէ: Արցախ մէջ իրագործուող իւրաքանչիւր ծրագիր իր նշանակութիւնը ունի: Այս ուղղութեամբ քննարկումները յառաջ կ'երթան: Գիւղատնտեսական ծրագիրին ծիրին մէջ, ներառեալ ընդառաջելով Պալամանտի համալսարանի հրաւէրին: Այդ առթիւ, «Ազդակ» հարցազրոյց մը ունեցած էր իրեն հետ, զոր կը ներկայացնենք ստորեւ:

* * *

«ԱԶԴԱԿ».- Վերջերս Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի նիստը: Կրնա՞ք հակիրճ կերպով ներկայացնել նիստին ընթացքին տըրուած նոր որոշումները եւ հիմնադրամի յառաջիկայ ընելիքները:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ.- «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի նիստը տեղի ունեցաւ նորընտիր նախագահ Սերժ Սարգսեանի նախագահութեամբ: Քննարկուեցան անցեալ տարուան գործունէութեան արդիւնքները եւ կատարուած ձեռնարկներուն յառաջընթացը: Մասնաւորաբար չեշտը դրուեցաւ Լեռնային Ղարաբաղի կարիքներուն ընդառաջելու անհրաժեշտութեան վրայ: Խօսուեցաւ մանաւանդ Հազրութի եւ Մարտունիի շրջաններուն մէջ նոր ծրագիրներու իրագործման մասին:

Անշուշտ քննարկուեցաւ նաեւ հարց մը, որ կը հետաքրքրէ ամբողջ աշխարհը, ինչպէս նաեւ Հայաստանն ու Արցախը: Այս հարցը գիներու սղաճն է: Նկատի առնուեցաւ, որ տոլարի սակին անկումով եւ սղաճով հիմնադրամը պէտք է աւելի ճիգ թափէ, որպէսզի կարենանք ժողովուրդի կարիքներուն գոհացում տալ:

Արծարծուեցաւ նաեւ գիւղատնտեսական ծրագիրը, որովհետեւ իսկապէս հայրենի գիւղերուն ժողովուրդը կարիք ունի, որ իրեն օգնութիւն ցոյց տրուի, ոչ թէ ողորմութեան իմաստով, այլ իրեն տրուին մէջոցները, որպէսզի ան իր հողէն յաւելեալ արդիւնք ձեռք ձգէ՝ արդիական թեքնիք միջոցներ ունենալով, ինչ որ ներկայիս ապահովուած չէ: Դժբախտաբար ներկայիս խորհրդային ժամանակաշրջանէն մնացած թեքնիք միջոցները ի վիճակի չեն գործելու: Հետեւաբար, որպէսզի գիւղատնտեսութիւնը վերականգնի (ինչ որ է՛ւ անտեսական, է՛ւ ռազմավարական, է՛ւ ընկերային պահանջ է), պէտք է գիւղացիին տրամադրել արդիական միջոցներ՝ հողը մշակելու համար: Անհրաժեշտ են նաեւ արդիական կազմակերպութեան միջոցները:

Այս ձեւով ոչ միայն գիւղացիին վիճակը կը բարելաւուի, այլ նաեւ Արցախի վիճակը կը բարելաւուի՝ ինքնաբաւութեան իմաստով:

«Ա.».- Իսկ ի՞նչ կ'ըսէք Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի գիւղական սահմանամերձ շրջաններու զարգացման այդ֊ման կարեւոր եւ ռազմավարական ծրագիրին մասին:

Պ. Թ.- Այդ ծրագիրը անհրաժեշտութիւն է թէ՛ ընկերային֊տնտեսական իմաստով, թէ՛ ռազմավարական իմաստով: Ինչպէս դիտէք, Արցախի բոլոր շրջաններն ալ սահմանամերձ են, իսկ Հայաստանի պարագան նոյնը չէ: Արցախ մէջ իրագործուող իւրաքանչիւր ծրագիր իր նշանակութիւնը ունի:

Այս ուղղութեամբ քննարկումները յառաջ կ'երթան: Գիւղատնտեսական ծրագիրին ծիրին մէջ, ներառեալ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՐՑԵՐԸ

Թուրք մամուլին մէջ վերջին շրջանին յաճախ նիւթ կ'ըլլայ «գաղտնի Հայ»երու երեւոյթը: Անոնք 1915ի համատարած կոտորածէն փրկուելու համար իսլամացողներու չառաւիղներն են, որոնք կ'ապրին մահմետական թուրքի ինքնութեամբ: Երկրին համեմատական ազատութիւններու մթնոլորտը այսօր թոյլ կուտայ որ արտայայտուին, թէեւ չատ անգամ առանց իրենց ինքնութիւնը յայտնելու:

«Թարաֆ» թերթը (Յուլիս 11) տեղ տուած է Ամպէրին Զամանի «Թոքատի մէջ ամօթի տեսարան» խորագրուած մէկ էջին որ նիւթ կ'ընէ այդ Հայերու հարցերը, իրենց կողմէ պատմուած:

Առաջին տողէն կ'ըսէ թէ քաղաքը յատկապէս 1915էն առաջ հայկական խիտ բնակչութեան տէր էր: Իսկ մինչեւ 1960ական տարիները Հայեր ապրած են հոն: Անցեալին ունեցած ըլլալով հանդերձ եօթը եկեղեցի, վանք, մամուլ, եւլն., այսօր գրեթէ անկարելի է անոնց հետքը գտնել: Անոնց եկեղեցիները, տուները, դպրոցները քանդուած են. մնացածները կը լսնան մահմետականի ինքնութեամբ մը գոյութիւն չարունակել: Բնականաբար ամէն մարդ գիտէ թէ ատնոնք Հայ են:

Այդ մարդիկը հարցեր ունին: Մէկը անոնց գլխաւորը կը նկատէ մանչ զաւակներու հարսնցու գտնելու դժուարութիւնը: Աղջիկ զաւակ

մէկ երկրի համար լաւ բան է, ուր մնաց Հայաստանի եւ Արցախի համար: Հետեւաբար, ես անգամ մը եւս կը չեշտեմ այդ գիւղատնտեսական ծրագիրի գործադրութեան եւ յաջողութեան անհրաժեշտութիւնը:

«Ա.».- «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի Ֆրանսայի մասնաճիւղը ի՞նչ դերակատարութիւն ունի հիմնադրամի մեծ ծրագիրներուն իրագործման մէջ:

Պ. Թ. .- 2007 թուականի հաշուարկով, «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի Ֆրանսայի մասնաճիւղը հիմնադրամի տեղական մարմիններուն մէջէն մեծագոյն ներդրումը կատարեց, եւ ասկա մեզի համար հպարտութիւն կ'առթէ: Ուրախ ենք, որովհետեւ ասիկա ձեւով մը մեր աշխատանքներուն պսակումն է:

Մենք անցեալ տարի մօտաւորապէս երեք միլիոն տոլար յատկացուցինք: Ասիկա մեզի համար անհատնելի գումար մըն էր: Յոյս ունինք, որ տարիներու ընթացքին կը շարունակենք այս յառաջընթացը:

Մեր յատկացումները ուղղուեցան գիւղատնտեսական ծրագիրին, Արցախի կազմուղի ծրագիրին եւ Հիւսիս֊Հարաւ մայրուղիի ծրագիրին: Ասկա զատ մենք ունեցանք նաեւ բազմաթիւ փոքր ծրագիրներ, ինչպէս՝ դպրոցներ, հիւանդանոցներ, բուժկէտեր...

Կայ նաեւ ծրագիր մը, որուն մասին քիչեր տեղեակ են, սակայն հսկայական տարողութիւն ունի՝ դպրոցներուն մէջ երախաներուն տրամադրել նոր աթոռ֊սեղան, համակարգիչներ, տարրալուծարանները, որովհետեւ անոնք, որոնք այդեցած ենք Հայաստանի եւ Արցախի դպրոցները, յաճախ կը նկատեն, որ չատ վատ է վիճակը այդ դպրոցներու կահոյքներուն, քանի որ անոնք խորհրդային ժամանակաշրջանէն ժառանգուած կահոյքներ են՝ արդէն չատ հինցած եւ մաշած:

Մենք մինչեւ այսօր յաջողեցանք աւելի քան 10 հազար աշակերտաշակերտուհիի տրամադրել նոր աթոռ֊սեղան, տարրալուծարաններ եւ համակարգիչներ:

Ասիկա հսկայական ծրագիր մըն է եւ անոր հոգատարութիւնը կրնամ ըսել, որ 95 տոս հարիւրով հիմնադրամի Ֆրանսայի մասնաճիւղը կը տանձնէ: Ինչ որ հետաքրքրական է նաեւ այն է, որ այս ծրագիրը, ինչպէս նաեւ ուրիչ ծրագիրներ մենք կը ֆինանսաւորենք ոչ միայն Ֆրանսահայ նուիրատուներու մասնակցութեամբ, այլ նաեւ Ֆրանսական մարմիններու (ըլլան անոնք քաղաքապետարաններ, նահանգներ կամ չրջանները), եւ ոչ հայ Ֆրանսացի քաղաքացիներու նպաստներով: Ասիկա ալ յատկութիւններէն մէկն է «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի Ֆրանսայի մասնաճիւղին:

Մենք մեծ թափով կ'աշխատինք, որպէսզի կարելի եղածին չափ զարգացնենք ոչ միայն Ֆրանսահայութեան նպաստը դէպի Հայաստան եւ Արցախ, այլ նաեւ ուղղակի Ֆրանսայի նպաստը: Ասիկա չատ հետաքրքրական ուղղութիւն մըն է, որովհետեւ անոր շնորհիւ ներկայիս կապեր հաստատուած են Ֆրանսացի եւ Հայաստանցի կամ արցախցի երախաներու միջեւ, անոնք իրարու հետ կը հաղորդակցին եւ կը նամակցին: Նաեւ հետաքրքրականը այն է, որ Ֆրանսացիին համար խորհրդանիշ չկայ Հայաստանի եւ Արցախի միջեւ: Ինք հայութեան կը մօտենայ իբրեւ բարեկամ ժողովուրդ եւ այս հարցին կը նայի իբրեւ մարդասիրական ձեռնարկ: Այս իմաստով ալ Հայաստանի եւ Արցախ համար նոր դռներ կը բացուին արտաքին աշխարհին հետ:

Ֆրանսայի մեր կառոյցը ուրիշ յատկութիւն մը եւս ունի: Այսօր անիկա ունի չուրջ 160 անդամ, ինչ որ հիմնադրամի որեւէ ուրիշ տեղական մարմին չունի: Մենք Ֆրանսայի մէջ ներկայ ենք 36 տարբեր քաղաքներու մէջ, չատ աշխոյժ աշխատանք կը տարուի, հերթականօրէն կը հանդիպինք ժողովուրդին հետ, անոր կը ներկայացնենք մեր տարած աշխատանքները, հաշիւ կու տանք, թէ ո՛ւր ճամբայ կառուցած ենք, ո՛ւր կազմուղ կամ ջրատար: Օրինակ՝ Մարտակերտի ջրատարի կառուցման մէջ հիմնադրամի Ֆրանսայի կառոյցը չատ մեծ դերակատարութիւն ունեցաւ: Եւ ժողովուրդը տեսնելով, որ մենք իրեն հաշիւ կը ներկայացնենք, թէ իր տուած լուման ի՛նչ բանի ծառայեց, ինք աւելի եւս կը մասնակցի:

Ձեզի գաղափար մը տալու համար ըսեմ, որ մենք ներկայիս Ֆրանսայի մէջ ունինք 20 հազար նուիրատու ընտանիք եւ ձեռնարկութիւն: Եթէ նկատի ունենանք, որ ամէն մէկ ընտանիք մօտաւորապէս երեք֊չորս անդամներէ կը բաղկանայ, ասիկա կը նշանակէ, որ այսօր մենք Ֆրանսայի մէջ ունինք 60-80 հազար մեր աշխատանքներուն մասնակից ժողովուրդ: Ասիկա հսկայական թիւ է եւ որեւէ ուրիշ տեղ այսպիսի երեւոյթի կարելի չէ հանդիպիլ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Հարցազրոյցը վարեց
ԺԱԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

նները ամուսին գտնելու խնդիր չեն ունենար, քանի որ Թուրքերը չատ դիւրութեամբ կնութեան կ'առնեն ձիրքերու տէր այդ երիտասարդուհիները. սակայն, մանչ զաւակներուն աղջիկ տուող չի գտնուիր, անոնց Հայ ըլլալուն պատճառով։ Եւ որովհետեւ հայկական բարքերը կ'արգիլեն եօթը պորտէն մօտաւորներու հետ ամուսնութիւնը, իրենց թիւը մեծ չըլլալով, չեն կրնար իրենք իրենց միջեւ ամուսնութիւններ ծրագրել։ Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ երիտասարդները կը գաղթեն, երիտասարդուհիներն ալ բոլորովին կը ձուլուին։

Վերջին տարիներուն այլ խնդիր մըն ալ ծագած է իսլամացած այս Հայերուն համար։ Այլեւս թաղապետութիւնները աչխատանք չեն տար իրենց. մինչդեռ նախապէս մեծ մասով արհեստաւոր Հայերը նուագուրդի միջոցով կրնային թաղապետութենէն աչխատանք ստանալ։ Լրագրողուհին կը գրէ թէ չեն կըրցած բողոքին արդարացի բնոյթը ստուգել. բայց կը մատնանչէ կարեւոր մէկ ամօթը Թոքատի թաղապետութեան. քաղաքին հայկական գերեզմաններուն չատ խայտառակ վիճակի մէջ է։ Ամէն տեսակ աղբ ու աղտ լեցուած է հոն։ Շիրիմները անխնամ մնացած, խոտերով ծածկուած են, տապանաքարերը խորտակուած։ Կը բացատրեն թէ մարդիկ տակաւին ոսկի կը փնտռեն այդ վայրին մէջ։

Լրագրողուհին տեսած ու լսածէն ընդվզած, կը գրէ. «Այլեւս չատ ուշ է բոլոր անոնց համար որոնք մեկնած են. բայց գոնէ մնացած մեր հայ քաղաքացիներուն քիչ մը յարգանք ցոյց տանք։ Կ'աղաչեմ, առանց աւելի յապաղելու»։

Այլեւս ոչ նորութիւն է, ոչ ալ պարմանալի, տեսնել, տեղեկանալ թէ հայկական տուն, գերեզման, եկեղեցի, դպրոց քանդուած են։ Բայց հետաքրքրական է ստուգել երկու բան. այն որ նոյնիսկ դար մը ետք, իսլամացած, թրքացածն ալ «Հայ» կը նկատուի, հետեւաբար մերժելի, խուսափելի արարած։ Բայց հայութիւնը արգելք չէ որ քանդուած գերեզմաններու մէջ հարիւր տարի ետքն ալ մարդիկ ոսկի որոնելու երթան։

ԼՂՀ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ԸՆԹԱՑՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի «Սփիւռք» կեդրոնը ԼՂՀ կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան աջակցութեամբ արեւմտահայերէնի ու արեւմտահայ գրականութեան ամսուան մը ընթացք կազմակերպած է Արցախի հայերէնի եւ հայ գրականութեան ուսուցիչներուն համար։ Մասնակցած են 28 ուսուցիչներ. պատասխանատու են Սփիւռքէն Րաֆֆի Սեթեան, Հայաստանէն Յասմիկ Ստեփանեան, Սերժ Սրապիոնեան, Հովիկ Եղոյեան եւ Արցախի համալսարանէն դասախօսներ։

Յուլիս 12ին տեղի ունեցած են մասնակից ուսուցիչներու քննութիւնները եւ անոնց յանձնուած «Սփիւռք» կեդրոնի վկայագրերը։ Նոյն օրը ելոյթ մը ունեցած է ԼՂՀ կրթութեան եւ գիտութեան նախարար Վ.Լ. Խաչատրեան, չեշտելով նման ձեռնարկի կարեւորութիւնը. ըսած է թէ Ղարաբաղի դպրոցներուն մէջ իսկապէս չեն ուսումնասիրուիր արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրողներու գործերը. ատոր հաւանական պատճառը անդիտութիւնն է։ Տեղեկացուցած է թէ մօտ ատենէն բարձրագոյն դասարաններու նոր ծրագիր կը մշակուի, հոն աւելի լայն տեղ կը տրուի արեւմտահայ գրականութեան։

«Սփիւռք» կեդրոնի տնօրէն Սուրէն Դանիէլեան իր ելոյթին մէջ չեշտած է արցախցի ուսուցիչներուն դասընթացքին բերած աչխոյժ մասնակցութեան երեւոյթը։

Գոհունակութիւն յայտնած են մասնակից ուսուցիչներն ալ. «Եթէ ասէիք որ դասընթացքները երկարաձգուում են ես մի իսաև օրով, ես կ'ուրախանայի» ըսած է ուսուցչուհի Արփիկ Խաստպետեան. իսկ Մանոյչ Բալայեան ձայնակցած է անոր, դիմելով կազմակերպիչներուն. «Այս կարճ միջոցում դուք կարողացաք մեր մէջ սերմանել արեւմտահայերէնի սէրը, որն էլ մենք անպայման կը փոխանցենք

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ կեդրոնական վարժարանին մէջ, Յունիս 28ին, տեղի ունեցած է չրջանաւարտներու հանդիսութիւնը, որու հովանաւորը եղած է պատրիարքական փոխանորդ Շահան արք. Սվաճեան։ Ողջոյնի բացման խօսքը արտասանած է աւարտական դասարանի ուսուցչուհի տիկին Լեռնա Գարագաշեանէ, որմէ ետք ցուցադրուած են ընթացաւարտներու ուսումնական եւ ընկերային կեանքէն պատկերներ։ Բեմին վրայ գետեղուած էր վարժարանի հիմնադիր երանաչնորհ Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանի պատկերը եւ կեդրոնականի խորհրդանչական դարձած դուռը։ Վարժարանի տնօրէնուհի տիկին Սիլվա Գույումճեան, նախքան վկայականներու բաչխումը, յորդորներ ուղղած է աչակերտներուն, ամէն բանէ առաջ անբասիր մարդ ըլլալու, մչակութային արժէքները բարձր պահելու։ Գեղարուեստական բաժինէ մը եւ նուէրներու յանձնումէն ետք, հանդիսութիւնը վերջ գտած է երաժչտութեան ուսուցիչ Յակոբ Մամիկոնեանի դաչնակի ընկերակցութեամբ միասնաբար երգուած «Ով Մեծասքանչ»ով։

* * *

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Թէքէեան Մչակութային Միութեան գրադարանի դահլիճին մէջ, Յունիս 13ին, ներկայացումը եղած է Ժիրայր Բեւէրեանի «Հայերը եւ տեղեկագրական իրողութիւնները պատմութեան էջերէն» հատորին։ Հանդիսութիւնը վարած է տոքթ. Յարութիւն Արզումանեան, չեշտելով հեղինակին պրպտած վաւերաթուղթերու յայտնութիւնները։ Ժ. Բեւէրեանի կենսագրական հակիրճ գիծերը տուած է մանկավարժ ուսուցչուհի Սիլվա Ամատունի-Թոքաթլեան եւ կարդացած է հատորէն մէկ յուզիչ հատուած մը։ Ապա, հեղինակը չնորհակալութիւն յայտնած է Թէքէեան Մչակութային Միութեան եւ յիչած զինք քաջալերողները, մասնաւորաբար Գրիգոր Հոթոյեանը,

* * *

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 29ին, տօնուած է Վարդավառը, որու նախագահած ու պատարագած է Շահան արք. Սվաճեան։ Եկեղեցական արարողութենէն ետք, պարտէզին մէջ, սարքուած է սիրոյ սեղան մը։ Թաղական խորհուրդի տարեկան աչխատանքի տեղեկագիրը կարդացած է Օչին Մոմճեան։ Շահան արքեպիսկոպոսին, թաղային խորհուրդը արծաթեայ պնակ մը նուիրած է անոր ձեռնադրութեան 54րդ տարեդարձին առթիւ։

* * *

ՔԷՊԷՔ քաղաքին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի յանձնախումբին, Յուլիս 6ին, պաչտօնական բացումը կատարուած է Կոմիտաս վարդապետի կիսանդրիին, որու հեղինակն է Սամուէլ Ղազարեան։ Խօսք առած է Գոմիտիոն տը լա Գափիթալ Նասիոնալի ներկայացուցիչը՝ Տընի Անժէն, որ ներկայացուցած է Կոմիտաս վարդապետի կեանքը եւ անոր վաստակը որպէս մչակութային գործիչ։ Շեչտած է նաեւ այն կարեւորութիւնը զոր ունի այս կիսանդրին Քէպէք նահանգի մայրաքաղաքին մէջ։ Իր խօսքի աւարտին, հրաւիրած է տեղւոյն փոխ-քաղաքապետը եւ Հայ Դատի յանձնախումբին ներկայացուցիչը որ փոխանցեն իրենց խօսքերը։

մեր սերունդներին» խոստումով։

Երեւանէն դասախօս Ս. Սրապիոնեան հաճելի զարմանք արտայայտած է արցախցի ուսուցիչներուն խանդավառութեան, ըսելով որ Երեւանի ուսուցիչները գրեթէ պարտադրանքով կը մասնակցին դասընթացքներու։

Դասընթացքին ստեղծած ոգեւորութեան մէջ չեշտուած է Արցախ – Սփիւռք կապերու սերտացման տարելու հանգամանքը։

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՉԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Մօտեցանք իրեն եւ ուզեցինք լաչակը մէկ կողմ առնել տեսնելու համար տղեկը։ Կինը պահ մը վարանեցաւ. իր մայրական հպարտութիւնը խպնեցաւ այդ վիժածը ներկայացնելու. իր սեւ աչքերուն մէջ ոխի եւ դժբախտութեան կայծեր կը փայլատակէին։ Բայց հակառակ իր ընկրկումին՝ կը տեսնէինք հէգ եւ տխեղծ տղեկը, լինքն իր վրայ կծկտած, ափ մը անգոյն, զրեթէ անկենդան նիւթի վերածուած, որ սաստիկ լոյսէն եւ մեր ներկայութենէն խրաչած սկսաւ ճչալ մօրը կուրծքը ճանկռտելով... չորցած չրթունքները տաժանքով կը պրկուէին, կը զալարուէին, եւ ճերմկած ու վտիտ լեզուն կը թրթռար մեղմօրէն... իր պառաւի խորչոմած դէմքին վրայ այնպիսի թշուառութիւն կար որ անկարելի էր հաւատալ իր մանկութեանը։

– Քանի՞ տարեկան է հարցուցինք մօրը։

– Երեք տարեկան, մրմնջեց, ու պահ մը մտածկոտ մնալէ ետքը, կարկառեց զայն մեզի։

– Առէ՛ք ու պահեցէք... օտարականներ ուզեցին չտուի... մարդս զարկին, տպրեցաւ սպաննեցին, տունս ու այգիս այրեցին, խարապաթ դարձուցին... չոր դլուխս ու պաւակս մնաց աչխարհիս վըրայ, անոր համար չտուի. հուրէն ու սուրէն ազատեցանք... ամա ցաւը մեր հետէն եկաւ չուքի պէս։ Անտէր անտիրական՝ պիչերները գլուխս հողին, ցեղերնները անօթի, արիւնս ցամքեցուցի... իմ անիծուած արեւս չմարեցաւ որ աս օրն ալ տեսնեմ... առէք ու դուք պահեցէք, ասկէ ետքը... իմ ճարս չէ մըննացեր։

Տղեկը կը չարունակէր ճչալ ու երկու սեւ ու վտիտ ձեռքեր, երկայն ու ջղաձգուած մատներով սարդի պէս կը գալարուէին կնոջ կուրծքին վրայ ու ոխերիմ յամառութեամբ մը կը ճանկռտէին զայն. կը զգայիր որ երախայրին վտանգուած կենսականութիւնը թշնամացած էր մօրը անկարողութեանը դէմ...

– Այսպէս չատեր կան՝ ի'ըսէր ծերունի քահանան երբ փղձկուած ու անհանդիստ մեր մտածումները կը հաղորդէինք իրարու...

Երկար տողանցումը որբացած տղոց լրեանց անհաւատալի, սահմռկեցուցիչ պատմութիւնները թմրեցուցած էին զրեթէ մեր ջղայնութիւնը. ամէն կարգի թշուառ մանկիկներ կային հոն. ոմանք կայտառ եւ առողջ մնացած էին՝ կարծես անգիտակ իրենց պատահած դժբախտութեանը, դիմանալով տագնապին, անօթութեան, մերկութեան... անպատմելի կեանսականութիւն մը կը ժայթքէր ցնցոտիներու մէջէն երեւան եկած իրենց թուխ եւ պինդ անդամներէն, սեւ աչքեր կը փայլատակէին յամառ լոյսով եւ կարծես մեզի կը խոստանային չարունակել ցեղին կեանքը, հակառակ ամէն բանի։ Ու այդ սրտապնդող երեւոյթը՝ հաւատք ու քաջութիւն կը ներչնչէր մեզի...

Ու յանկարծ պատկերը կը փոխուէր... չարքով կը քերէին երկարատեւ հոգեվարքի մը մէջ տուայտող տղաք, համաճարակէ հազիւ ազատած, երկար եւ տաժանելի ապաքինման մը մէջ սպառած էութիւններ, կենդանի վիժածներ, տղաք որ յանկարծ զադրեր էին ապրելէ, մեծնալէ, զարգանալէ, բայց մահը մոռցեր էր զիրենք իրենց մօրը գրկին մէջ։ Ու այդ պատկերը սարսափելի էր։

Այսպէս ծանօթացանք եօթնամեայ աղջկան մը որ կմախքի պէս վտիտ պառկած էր մօրը ծունկերուն վրայ. միայն գլուխը իր ծաւալը պահած էր եւ համեմատութեամբ նեմսացած մարմինին՝ արտակարգ կերպով խոչոր կը թուէր. երկու խեղճ ու սեւ աչքեր, երկու ցաւով եւ վիչտով լեցուն աչքեր կը բացէին խոռոչացած կապիճներուն մէջ...

Մայրը կը հեծեծէր։

– Ինչ որ ալ ընենք՝ պարապ է՛... պիտի մեռնի, պիտի մեռնի՛...

Վտիտ մարմինը անչարժ կը մնար, եւ այտերուն ցցուած ոսկորներուն վրայ մըկանունքները չէին չարժեր յուզմունքէ... Միայն աչքերը կը հասկնային այդ չարագուչակ բառերուն իմաստը ու թախծութենէ խռնաւ, անսահմանելիօրէն դժբախտ, այդ աչքերը մեզի կը նայէին պաղատելով։

Ուզեցինք լռեցնել մայրը, յոյս ներչընչել իրեն որպէս զի մանկիկն ալ յոյսով լեցուէր։ Բայց մեր բոլոր խրախուսող բառերուն մայրը՝ կը պատասխանէր յամառութեամբ։

– Պիտի մեռնի՛... պիտի մեռնի՛...

Ու աչքերը պահ մը մեր բռնագրօսիկ ժպիտներով դիմակաւորուած դէմքերուն վրայ վարանելէ ետքը՝ յուսահատօրէն կը հառաչային մօրը խօսքերուն։

Այն հիւանդանոցը որ կը գտնուէր Անգլիոյ հիւպատոսի կնոջը հսկողութեան ներքեւ՝ կը պատսպարէր նաեւ քանի մը որբեր որոնք վիրաւորուած էին դէպքի օրերուն. և մինչեւ հիմա խնամքի ենթարկուած։ Վրանները երթալէ առաջ այցելեցինք այդ հաստատութիւնը։ Հիւպատոսուհին մեզ ընդունեցաւ սիրալիր քաղցրութեամբ։ Նիհար, պզտիկ կազմուածքով, ծայրայեղօրէն պարզ, իր ճերմակ քթանէ դոզնոցին ներքեւ զրեթէ կորսուած մարմինով այդ անզուգական անճնուիրութեամբ մը տոգորուած կինը մեզի երկարօրէն պատմեց իր ձեռքէն անցած տղոց պատմութիւնները։

– Վիրաւորուածներուն մեծ մասը հրացանի գնդակներով զարնուած էին... մէկ քանի հատներ միայն տանիքներէն նետուած կամ ինկած էին փախուստի պահուն... արիւնաթաթախ եւ զրեթէ պատառ պատառ եղած մարմնով, տղաքը կը զբերէին ու կը յանձնէին մեզի... կային որ եօթը, ութ տեղէ զարնուած էին. ուրիչներ կիսովին այրած... սարսափելի՛...

Իր կապոյտ, պայծառ եւ սովորաբար անթափանցելի աչքերը կայծակի արագութեամբ կը վառէին յուզմունքով։

– Առաջին օրերուն անկարելի էր անունները արձանագրել... բան մը չէինք գիտեր. մեզի եկած տղաքը ծնողք ունէի՞ն, ապանո՞ւած էին, փախա՞ծ էին, կարելի չէր ստուգել... չատեր մեռան այդպէս... երբեմն կին մը կամ իր կարգին վիրաւորուած մարդ մը խելագարի պէս կու գար հիւանդանոց, աճապարանքով կը քննէր հիւանդները, եւ անտարբեր սարսափելի վէրքերու դիմաց, իր զաւակը կը փնտռէր։

(Շար. 14)

(Շար. Ա. Էջէն)

յանձնելով ելք մը գտնելու հարցը, որպէսզի երկիրը վերջ տայ տագնապին։ Կը տպաւորի նաեւ որ Ալպէր Բ. նախաձեռնութիւն մը առնէ նախքան Յուլիս 21ի Պելժիոյ ազգային տօնը։

ԹՐԻՔԱԹԻՆի հիւլէական արկածէն տասը օր եաք, Արեվա որոշած է միջոցներ ձեռք առնել, քանի հաստատուած է որ չրջապատը եւ մանաւանդ ջուրը վտանգուած են։ Առաջին առթիւ, Արեվայի նախագահուհին պաշտօնազրկած է տնօրէնը, խոստովանելով որ թերացումներ եղած են։ Տարիներէ ի վեր քննութիւններ ալ եղած են առանց վճռական արդիւնքի, ինչ կը վերաբերի արեան խլիրդի տարածման այն չրջաններուն մէջ, ուր հիւլէական կեդրոն մը կայ։ Գերմանիոյ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Սկովտիոյ մէջ հաստատուած է տակտն որ արեան խլիրդի բազմաթիւ պարագաներ կան այն չրջաններուն մէջ ուր բնակիչները հիւլէական կեդրոնի մը մօտ կ'ապրին։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, Յուլիս 19ին, հանդիպում մը տեղի կ'ունենար Իրանի եւ վեցերու միջեւ (ապահովութեան խորհուրդի հինգ անդամները, առաւել Գերմանիա) զեկավարութեամբ Եւրոպական Միութեան զեկավար Խաւիէ Սոլանայի։ Նման քայլ մը ի սկզբանէ արտակարգ երեւոյթ մըն է եւ պատմական բնոյթ ունի։ Կը թուի որ Թեհրան ելք մը կը փնտռէ, քանի կ'ապրի ամերիկեան յարձակման մը սպառնալիքին տակ։

«ՕՓՕ ՓԼԻՒՍ» թերթի լրագրողը Պրիւնօ Թոմա քանի մը օր դիպաշ մնալէ եաք ազատ արձակուած է, բայց դատական հսկողութեան տակ կը մնայ։ Թերթին խմբագրութիւնն ալ խուզարկութեան ենթարկուած էր եւ այս ամբողջը իրարու հետեւանք կառքի Ռընօ ընկերութեան մէկ գողոքին (2007 Յուլիսին), որմէ հետեւ թերթը հրատարակած էր Ռընոյի մէկ նոր կառքի նկարը, երբ կառքը դեռ հրապարակ չէր ելած։ Ընկերութիւնը կ'ուզէ գիտնալ լուրին «աղբիւրը», բայց եւ այնպէս երեւոյթը բաւական վրդովեցուցիչ է, քանի ոչ մէկ լրագրող պարտի իր աղբիւրը յայտարարել։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(18 juillet)

UNE ENFANCE INTERDITE AU TEMPS DU GENOCIDE

Gaïdz MINASSIAN

Մոնտէ գրական էջերուն մէջ լոյս տեսած է Կայծ Մինասեանի գրախօսականը նուիրուած «Վահեցին» հատորին, որ կը համախմբէ Վիքթոր Կառոնի (Վահրամ Կաքաւեան) երեք հատորները՝ Le vert soleil de la vie, Le chevalier à l'émeraude, L'apocalypse écarlate, *լոյս տեսած 1959էն 1970։ Նոր հրատարակութեան նախաբանին հեղինակն է Ժան-Մարի Գուստու։*

Կ. Մինասեան կ'ողջունէ այս հրատարակութիւնը, որ ըստ իրեն, պարապ մը կը լեցնէ, 1915ի «աղէտ»ին նուիրուած գրականութիւնը իր գլուխ-գործոցներուն մէջ ունէր միայն Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա տաղի 40 օրերը» եւ Խակար Հիլգընաթի «Վերջին մոռածումին հէքեաթ»ը։

Յօդուածագիրը նկարագրութիւնը կ'ընէ, ամփոփ գիծերու մէջ, Կառոնի վէպերուն, պատկերը գծելով վատպուրական աշխարհի կացութեան 1915ին եւ հեղինակին ապրած մանկութեան։

Ողջունելի է Կառոնի այս երեք գործերուն վերհրատարակութիւնը, որ հին ընթերցողներուն յիշողութիւնը կը թարմացնէ եւ նոր ընթերցողներու ալ առիթ կու տայ զաղափար մը կազմելու Հայոց Ցեղասպանութեան մասին։

HOMMAGE AUX CINQ DE LISBONNE

Dimanche 27 juillet
organisé
par le Comité Rhône-Alpes
de la FRA Dachnaktzoutioun

10h45 : **Messe de Requiem**
en l'église Sourp Asdvadzadzine de Décines ; 6 rue du 24 avril 1915.

12h30 : **Inauguration d'une plaque en souvenir des Cinq de Lisbonne;**
à la Maison de la Culture Arménienne; 15 rue du 24 avril 1915.

13h : **Repas à la Maison de la Culture Arménienne de Décines;**
15 rue du 24 avril 1915.

Inscriptions auprès des MCA :
— Décines : Tél.: 04 78 49 42 97;
— Villeurbanne : Tél.: 04 78 26 28 71;
— Vienne : Tél.: 04 74 53 43 80.

ARMENIE 2008

Demandez notre brochure ARMENIE 2008.

Vous y trouverez différentes formules de séjours à la carte, de circuits accompagnés et extension au Karabagh.

● **SABERATOURS**
Le spécialiste des voyages en Arménie
11 rue des Pyramides
75001 PARIS
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours.fr

● **SEVAN VOYAGES**
48 Cour de la Liberté
69003 LYON
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

● **WASTEELS VOYAGES**
67 La Canebière
13001 MARSEILLE
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes. N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԲԻԼ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաբիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները։-

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին։

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի ոօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը։

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ։

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ (ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)
յայտարարում է 2008–2009 ուստարուայ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան (Աստուածաբանական Համալսարան) կարող են ընդունուել Հ.Հ եւ արտասահմանեան երկրներէ մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիներ, ովքեր ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն եւ պատկան են Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ ովքեր յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւններ հետեւեալ առարկաներէն.

1· *Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցարանով)*
2· *Հայ գրականութիւն (բանաւոր)*
3· *Հայոց պատմութիւն (բանաւոր)*
4· *Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում)*
5· *Անգլերէն (հարցազրոյց)*

Նախքան քննութիւնները կիմորդները հանուչդական բնոյթի պրոյց կ'ունենան ճեմարանի տեսչութեան հետ հետեւեալ նիւթերի չուրջ·

1· *Սուրբ Գրքի իմացութիւն*
2· *Եկեղեցական փորձառութիւն*
3· *Ընդհանուր գիտելիքներ Հայ Եկեղեցու պատմութիւնից*

Դիմումները կը տրուին Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչի անունով՝ ներկայացնելով ներքոյիչեալ փաստաթղթերը·

1· *Դիմում*
2· *Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական*
3· *Բնութագիր (պաշտօի տնօրէնից)*
4· *Զինուորական գրքոյկի մասին փաստաթուղթ (բնօրինակը)*
5· *Բժշկական վաւերացուած տեղեկանք (086 ձեւ)*
6· *2 լուսանկար (3×4)*
7· *Անձնագրի պատճէն*
8· *Ինքնակենսագրութիւն*
9· *Երաշխաւորագիր թեմի առաջնորդից կամ ընկանի հոգեւոր հովուից*
10· *Տեղեկանք բնակավայրից*

Փաստաթղթերը ներկայացնել մինչեւ Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի քարտուղարութեան։

Դիմումները ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 7ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10 – 16 (չորեքշաբթի օրը մինչեւ ժամը 13)։

Հասցէ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան։

Հեռախօս (010) 517–185, (010)517–180։

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été 2008 à Bellefontaine (Jura)

SEJOUR D'AOUT
La session du mois d'août aura lieu du 26 juillet au 13 août 2008 pour les enfants nés entre le 1er janvier 1993 et le 31 décembre 2001.

Renseignements et inscriptions :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
☎ 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Dimanche 14 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA SAINTE CROIX
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
26 rue Troyon — 92310 SEVRES

Dans ce cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français, nous vous proposons une journée exceptionnelle :

11h : Divine liturgie dans le salon du Collège
15h : Repas sous les frondaisons.
Animation musicale par l'**Orchestre SPITAK**

Jeux pour les enfants — Tirage des tombolas enfants et adultes.

P.A.F. : Adultes 20 euros — Enfants : 12 euros

Pour éviter de mauvaises surprises, réservez dès maintenant par téléphone
01 44 59 23 50 ● 01 40 51 11 90

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 22
MARDI
22 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22.005 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22.005

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱԿԱԴԻՐ ԼԱՐԵՐԸ

Վստահաբար նախագահ Ս. Սարգսեան Թուրքիոյ իր պաշտօնակիցին ուղղած հրաւէրը իր բաժինը ունի հայ-թուրք յարաբերութիւններու վերջին օրերու աշխուժացումին մէջ. յարաբերութիւններ որոնք թէեւ անգոյ են պաշտօնապէս: Այդ աշխուժացումին նոր օղակը եղաւ Ջուլֆայի մէջ Յուլիս 8ին սկսած հանդիպումներու լուրը որուն արձագանգեցինք մեր նախորդ թիւով:

Այդ մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ կային չարաթավերջի թուրք մամուլին մէջ: Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան Իրանի իր պաշտօնակից Մ. Մութթէքիի հետ տեսակցութեան ըսած է թէ Թուրքիա Հայաստանը ճանչցած երկիր է եւ պարբերական չհումներ տեղի կ'ունենան: Անոնք կարեւոր են երկկողմ յարաբերութիւններու տեսակէտէն: «Գլխաւորը տեսնելն է թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները ի'նչպէս պէտք է բնականոնացնել: Հարցեր կան. առօրեայ հարցեր: Կայ 1915ի պատահարներուն առընչուած տեսակէտի տարբերութիւնը. սակայն այս բոլորը երկխօսութեամբ սեղան բերել մեր հիմնական մօտեցումն է, ինչպէս միջնադարեւեան եւ առհասարակ շրջանային հարցերու պարագային» ըսած է նախարարը:

Նախագահ Ա. Կիւլ եւս անդրադարձած է Հայաստան _ Թուրքիա յարաբերութիւններուն: Դեսպաններու հետ ընթրիքի մը ընթացքին ըսած է թէ իր երկիրը չատ բարենպատակ ընդառաջումներ ըրած ըլլալով հանդերձ Հայաստանի, տակաւին, անոնց փոխարէնը չէ ստացած:

Թրքական շրջանակները այս արտայայտութիւնը մեկնաբանած են Սեպտեմբեր 6ի ֆութպոլի մրցումը միասին դիտելու նախագահ Ս. Սարգսեանի առաջարկը չընդունելու տրամադրութիւն:

Այսուհանդերձ, Ա. Կիւլի Յուլիս 23ին զանազն պատճառներով կարս տալիք այցը երեւանին որոշակի պատգամ յղելու առիթ կը նկատուի: Ծրագրուած է այդ շրջանակին մէջ Անիի աւերակներուն ալ այց մը, մանաւանդ որ թրքական թերթեր կ'ըսեն թէ թուրք իշխանութիւնները կը նախատեսեն Անիի Ս. Փրկիչը եւ ուրիշ եկեղեցի մը նորոգել:

Ատոր քով Ա. Կիւլ կարսի մէջ ներկայ պիտի ըլլայ Բաքու _ Թիֆլիս _ Կարս երկաթուղիին թուրքիոյ հատուածին հիմնարկէքին, Ազրբեյճանի ու Վրաստանի նախագահներուն հետ: Ծանօթ է որ այդ երկաթուղին կարս _ Գիւմրի _ Բաքու դիծին այլընտրանք ըլլալով որոշուեցաւ, Հայաստանը մեկուսացնելու նպատակով: Այլ խօսքով՝ մինչ Ա. Կիւլ իբրեւ թէ Անիի այցելելով «բարեկամական» պատգամ մը կը յղէ, ի'ըսուի, Երեւանի, միւս կողմէն վերջին ծայր չօչափելի քայլ ի'նտնէ Հայաստանը շրջանցող երկաթուղիին հիմնարկէքով առնելու զարկ տալու Հայաստանի շրջափակումին:

Եւ ըսել որ տակաւին Թուրքիոյ նախագահը կը տրտնջայ թէ իրենց «բարենպատակ ընդառաջումներուն փոխարէնը չեն ստացած Երեւանէն:

Անկախ այս բոլորէն, Ս. Սարգսեանի հրաւէրը թէր ու դէմ կարծիքներու սուր հակադրութեան ծայր տուած է թուրք հանրային կարծիքին մէջ: Հայկական ուսումներու հիմնարկին նախագահը, նախկին դեսպան Էօ. Լիւթէմ հրաւէրը Հայաստանի ներքին քաղաքականութեան կապուած կը նկատէ: Համոզուած է որ ան Մոսկուայի թելադրանքին արդիւնք է: Ա. Կիւլի Երեւան երթալու, կամ չերթալու պարագաներէն նպաստաւոր կ'ըլլան Ս. Սարգսեանի որ առնուազն փշոտ գետնի մը վրայ համարձակ նախաքայլ մը առնողի վարկը կը չահի: Հետաքրքրական է Էօ. Լիւթէմի չեշտումը. «Հայաստանի հետ համաձայնիլ, պիտի չնշանակէ Սփիւռքի հետ եւս համաձայնիլ: Պէտք է պատրաստ ըլլանք այն հեռանկարին թէ Հայաստանի հետ համաձայնելու պարագային անգամ տակաւին երկար ժամանակ Սփիւռքը պիտի՝ չարունակէ թուրքիան մեղադրելու իր քարոզչութիւնը»:

Հայ-թուրք գործարարներու միութեան թուրք նախագահը Ֆ. Սոյաք «չատ զեղեցիկ ու անկեղծ» որակած է Ս. Սարգսեանի հրաւէրը, պաշտպանելով այն տեսակէտը թէ Ա. Կիւլ անպայման պէտք է երթայ Երեւան:

Բոլորովին հակադիր կեցուածք արտայայտած է արտաքին գործոց նախկին նախարար Ի. Թիւրքմէն: Ըսած է թէ չատ թերահաւատ է նման արարքի մը օգուտին, նաեւ հրաւէրին անկեղծ բնոյթին: Ըսելով հանդերձ թէ Ա. Կիւլի կողմէ հրաւէրին ընդառաջել, կրնայ թուրքիոյ հասցէին համակրական զգացումներու ծնունդ տալ, ըսած է թէ թէ ինք ըլլար Ա. Կիւլին տեղը, պիտի չերթար Երեւան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ, երկու Ֆրանսացիներ որոնք մաս կը կազմէին Սովի դէմ պայքարող մարդասիրական կազմակերպութեան մը, առեւանգուած էն Յուլիս 18էն 19ի գիշերը: Անոնց ինքնութիւնը գաղտնի կը պահուի ապահովութեան համար: Թալիպաններ հերքած են որ առեւանգումին հեղինակները իրենք ըլլան: Կազմակերպութիւնը, որ 1995էն ի վեր կը գործէր Աֆղանիստանի մէջ, որոշած է իր գործունէութեան վերջ տալ հոն:

ՀՕ-ՏԸ-ՍԻՆի Ընդհանուր խորհուրդի չուրջ ծագած բուռն քանավէճը կը շարունակուի: Փ. Տէվէճեանի մեղադրանքներուն պատասխանած է Շ. Փասքուա (Մռնտ, Յուլիս 19) հարցազրոյցով մը, ուր կը հրաւիրէ Փաթրիք Տէվէճեանը որ «խելքը գլուխէ ժողվէ»: Փասքուա չընդունիր որ անցեալին Ընդհուրդին մատակարարութիւնները մաքուր եղած չըլլան եւ կ'ուզէ որ Տէվէճեան հրաժարի իր մեղադրանքներէն, այլապէս՝ «թող ուրիշ բան ընէ, որովհետեւ ի մօտոյ կացութիւնը անհանդուրժելի կը դառնայ»: «Տէվէճեան, կ'ըսէ Փասքուա, "ոսկի կացութիւն մը" ժառանգեց, բայց դժբախտաբար ան քանդիչ խառնուածք մը ունի, որ զինքը կը մղէ դատապարտելու ինչ որ եղած է իրմէ առաջ»: Ու կ'եզրակացնէ՝ «Պ. Տէվէճեան պէտք է պաշտպանուի դեռ մէկ տարի Սարքոզիի կողմէ: Իսկ եթէ, մինչ այդ ընդհանուր խորհրդականները զինք փոքրամասնութեան մէջ դնեն պիւտճէի ատեն, հարկ է խուսափիլ նման կացութենէ մը»:

ՊԱՊՐ Յուլիս 20ին վերջացուց Ալբսբըրալիա կատարած այցելութիւնը, պատարագելով Երիտասարդներու Համաշխարհային օրերու փակման արարողութեան: Համախմբուած էին մօտ 300 հազար երիտասարդներ, մինչ կը սպասուէր չուրջ կէս միլիոն: Ամէնէն յատկանշական երեւոյթը այս հանդիպման, Բենեդիկտոս ԺԶ.ի ելոյթին այն մաս էր, ուր ան կ'ողբար եւ ներողութիւն կը խնդրէր աւստրալիական կղերին գործած սեռային չանցագործութիւններուն համար: Յաջորդ հանդիպումը Երիտասարդներու համաշխարհային օրերուն, տեղի կ'ունենայ Մատրիտ 2011ին:

ԺՂՆեԻի հանդիպումը Ամերիկացիներուն եւ Պարսիկներուն միջեւ, ոչ յաջողութիւն ոչ ալ ձախողութիւն կը նկատուի, բայց եւ այնպէս արեւմտեան կողմը յուսախաբ է, որովհետեւ Իրան չանձն չէ առած վերջ տալ իւրանիմի հարստացման իր գործունէութեան:

ՓԱՐԻԶԷն Գոլոմպիա (այս վերջնոյն ազգային ոճն էր) քաջօթեայ նուագահանդէսներով եւ գլխաւորութեամբ Ինկրիտ Պէթանքուռի, պահանջուեցաւ ՅԱՐՔ-էն, որ ազատ արձակէ բոլոր պատանդները: Փարիզի Թրոքատերոյի հրապարակէն Ի. Պէթանքուռ յայտնեց թէ կը վախնայ որ պատանդներու վիճակը աւելի ծանրակշիռ ըլլայ, որպէս հեռանկար վերջին դէպքերուն:

ԼԹԱՆ-ն (պասք գինեայ չարժուամ) Յուլիս 20էն ազգարարական քանի մը ոճրափորձերու ձեռնարկեց Սպանիոյ Ծովափներու չուրջ, խանգարելու համար զբօսաշրջութեան չահերը: Նախապէս հեռաձայնով ալ լուր տուած էին, որպէսզի զոհ չըլլայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏը Կիպրոսի ներխուժումին 34րդ տարեդարձին առթիւ կղզի գացած և հանդիսութիւններուն ներկայ գտնուած է: Հոն յայտարարած է թէ ոչ ոք կրնայ ակնկալել որ թուրք բնակչութիւնը կը հրաժարի ինքնուրոյն իշխանութենէ, հաւասար օրինավիճակի եւ գործընկերութեան իրաւունքէն ու կը վերածուի փոքրամասնութեան մը: Պահանջած է որ Եւրոպական Միութիւնը կիպրացի թուրքերուն տուած խոստումները յարգէ, թէ նոյն ժողովուրդին ենթարկուած անարդարութիւնները ոչ մէկ ձեւով բացատրելի են: Էրտողանի խօսքերը հակազդեցութիւն կը նկատուին յոյն արտաքին գործերու նախարարին, Անդարայի ուղղած հրաւէրին, վերջ տալու կղզիին «անընդունելի» բաժանումին: «Մեր նահատակներուն արեան գնով առնուած այս հողերը յանձնելու իրաւունք չունինք» ըսած է էրտողան, կոչ ուղղելով ազգային միասնութեան:

Ն. ՍԱՐԿՈԶԻ Յուլիս 21ին Տըպլին գընաց, ուր պիտի փորձէր համոզել Իրլանտացիները, որ կրկին քուէարկեն եւ այս անգամ հանրաքուէի իրենց պատասխանը դրական ըլլայ: Նախորդ օրն ալ ինք եւ իր ընտանեկան ճնշումներով եւ խոստումներով ջանացած են համոզել Իւ. Էմ. Փէ.ի մերժողական դիրք բռնողները (սահմանադրական բարենորոգումներու համար) որ իրենց կարծիքը փոխեն եւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆի, ԱՐՑԱԽի ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆը

Ներկայացուցիչներու ժողովին արտաքին գործերու ենթայանձնաժողովը հաստատած է Հայաստանին 52 միլիոն, Արցախին 8 միլիոն տոլարի օժանդակութեան յատկացումը. նաեւ երեքական միլիոն տոլարի զինուորական օժանդակութիւն պիտի ըլլայ:

Պուշի վարչակազմը առաջարկած էր չուրջ 60%ով կրճատել Հայաստանի յատկացումը եւ 2009ին միայն 24 միլիոն տոլար տրամադրել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՐԻՒՐՕՐԵԱՑ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿԸ

Պաշտօնավարութեան հարիւրօրեայ խորհրդանշական հանդրուանին նախագահ Ս. Սարգսեան տարած գործունէութիւնը ամփոփող ելոյթով մը դիմած է ժողովուրդին: Հակառակ նչմարուող ոգրոշ թերահաւատութեան, համոզում յայտնած է որ կայ Հայաստանի քաղաքացիներուն, անոնց հոգերուն, հարցերուն, յոյսերուն, բարեկեցութեան ուղղուած կարեւոր չրջադարձ մը: Նորանկախ երկիրը կառուցանելու գործին ամէնէն կարեւոր ազդակը համարած է մարդը. թէ՛ Հայաստանի քաղաքացին, թէ՛ Սփիւռքի Հայը:

Նախագահը թելադրած է չարժիլ այն դիտակցութեամբ որ այսօր երկրին պատմութեան նոր մէկ էջը կը դրուի եւ ատիկա կախում ունի բոլորէն: Մաղթած է որ յաջորդ սերունդները ապրին ազատ, ժողովրդավար, զարգացած եւ ուժեղ Հայաստանի մէջ:

* * *

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

«Հիմա» երիտասարդական կազմակերպութիւնը բաց նամակով մը դիմած է արտաքին գործերու նախարար Ի. Նալպանտեանին. նիւթ ըրած է Ռուսաստանի Ծերակուտական Լեւոն Զախմախչեանի կաշառակերութեան մեղադրանքով ինք տարուան քանտարկութեան դատապարտումը եւ Հայաստանի Մոսկուայի դեսպանատան կողմէ անոր տրուած բարի վարուց վկայականը: Դատապարտումի վճիռին հետ, դատարանը յայտարարած է թէ բացի բնակութեան վայրի վերկայագրէն, անոր ներկայացուցած բոլոր փաստաթուղթերը կեղծ են, գնուած:

Երիտասարդները պահանջած են որ անյապաղ Երեւան կանչուի Մոսկուայի դեսպան Արմէն Սմբատեանը, պարզելու համար Լ. Զախմախչեանի պարագան: Եթէ ճշդուի որ ռուս դատախազութեան յայտարարութիւնը յարիր է իրականութեան, պէտք է առնուազն Ա. Սմբատեան հրաժարի: Հակառակ պարագային պէտք է արտաքին գործերու նախարարը յայտարարութիւն կատարէ եւ Ռուսաստանին բողոքագիր մը յղէ:

Բաց նամակին մէջ ըսուած է նաեւ թէ դատապարտուած ծերակուտականը մերձիմ բարեկամ է Ռ. Քոչարեանի:

* * *

ԼՂՀ

ՄԱՀ Է. ԲԵԳԼԱՐԵԱՆի

78 տարեկանին մահացած է քանատեղծ, երգիծաբան ու մանկավարժ Էռնէստ Բեգլարեան:

Ծնած էր Մարտունիի Հացի գիւղին մէջ: Մասնագիտութեամբ գիւրատնտես էր, երկար տարիներ դասաւանդած Մեփխանակերտի գիւղատնտեսութեան վարժարանին մէջ: Ունի մամուլի վաստակ մըն ալ, աշխատակցած ըլլալով Ակերանի չրջանային թերթին:

Առաջին գրութիւնները սկսած են հրատարակուիլ ուսանողական տարիներուն: Առաջին քանաստեղծութիւնները ամփոփուած են «Արեւ եւ նարինջ» հատորին մէջ. անոր յաջորդած են «Զարթօնք»ը, «Ուշացած խոստովանութիւն»ը, «Հաւատի ոգի»ն, «Հաւատ եւ Սէր» հաւաքածոները:

«ՄԵՆՔ ՊԷՏՔ Է ՄԻՇՏ ՄԵՆՔ ՄԵԶՄԷ ԱՒԵԼԻՆ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ»

«ԱԶԴԱԿ»ԻՆ Կ՛ԸՍԷ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Ա.»։- Ամէն տարի, ինչպէս որ Միացեալ Նահանգներու մէջ թելեթոններ կը կազմակերպուին, Ֆրանսայի պարագային կը լսենք, որ ֆոնեթոններ կը կազմակերպուին: Որքանո՞վ Ֆրանսայի մէջ հետաքրքրութիւն կայ այս երեւոյթին նկատմամբ: Ֆրանսան ձեւով մը կեդրոնը կը նկատուի Եւրոպայի հայկական կեանքին: Ձեր կարծիքով, Եւրոպայի հայկական գաղութները, իրենց ունեցած ներուժով, ներկայիս ամբողջականօրէն կը նպաստե՞ն հայրենակերտման աշխատանքին, թէ՞ անոնցմէ աւելին կ'ակնկալուի:

պ. թ.-. Պէտք է միշտ աւելին ակնկալել: Վայ մեզի, եթէ օր մը բսենք՝ բաւարար է: Մենք միշտ պէտք է մենք մեզմէ աւելին պահանջենք, որովհետեւ մեր առջեւ դրուած հարցերը հսկայական հարցեր են, բաղդատած մեր ժողովուրդի թիւին, մեր գաղութներու ուժերուն եւ Հայաստանի ու Արցախի կարողութիւններուն: Հետեւաբար, մենք պէտք է միշտ մենք մեզ խթանելիք:

Ճիշդ է, որ եւրոպահայութիւնը բաւական աշխուժ է, որուն համար մենք կրնանք գոհունակութիւն արտայայտել արդարացի կերպով: Մասնաւորաբար Ֆրանսահայութիւնը, ինչպէս գիտէք, շատ աշխուժ գաղութ է: Ամէն մարդ տեղեակ է խորհրդարանին մէջ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման վերաբերեալ օրէնքի քուէարկութեան մասին, ամէն մարդ տեղեակ է նաեւ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան ձեռնարկներուն մասին:

Անշուշտ այս բոլորը մեզի համար գոհունակութեան պատճառներ կուտան, բայց մեր ռազմավարութիւնը պէտք է ըլլայ երբեք չքսել, որ այսքանը բաւական է: Միշտ մենք մեզի նկատմամբ պէտք է ըլլանք աւելի պահանջատէր:

Մենք կը փորձենք հիմնադրամի ծիրին մէջ այս ինքնապահանջատիրութիւնը մշտական երեւոյթի ձեւով պահել: Մեր բոլոր ժողովներուն ընթացքին, երբ վիճակագրական տուեալներով կը քննենք, թէ ֆոնեթոնի ժամանակ քանի ընտանիքի հետ կրցած ենք կապ հաստատել, քանի ընտանիք մասնակցեցաւ դրական պատասխանով, քանի հոգիներ մերժեցին, ի՞նչ պատճառներ տուին մերժելու համար, մշտական օրէն այս մտահոգութիւնը կայ:

Գաղափար մը տալու համար ըսենք, որ չնորհիւ ֆոնեթոնին ամէն տարի մեր նուիրատուներուն թիւը 2000ով կ'աւելնայ: Ֆոնեթոնը հսկայական մեքենայ մըն է, որ չորս օր կը տեւէ: Այս չորս օրուան ընթացքին 650 կամաւոր երիտասարդ-երիտասարդուհիներ կը հեռաձայնեն մօտ 40 հազար ընտանիքի եւ ձեռնարկութեան: Անոնք իրենց կը բացատրեն Հայաստանի եւ Արցախի վիճակը, պահանջները, հիմնադրամի ծրագիրները, եւ կը խնդրեն, որ անոնք մասնակցին իրենց նուիրատուութիւններով՝ այդ ծրագիրներուն ֆինանսաւորման:

Անոնց մասնակցութիւնը ոչ միայն մեծ է նիւթական իմաստով, այլ նաեւ չատ հետաքրքրական է ականատես ըլլալ այն հեռաձայնային խօսակցութիւններուն, որոնք տեղի կ'ունենան մեր կամաւորներուն եւ զանազան հայրենակիցներու միջեւ, որովհետեւ ճիշդ է, որ անոնց նիւթական մասնակցութիւնը կը պահանջուի, բայց չուտով խօսակցութիւնը աւելի հետաքրքրական կ'երթայ եւ տեղեկութիւններ կը սկսին փոխանցուիլ, թէ ի՛նչ է վիճակը Հայաստանի եւ Արցախի մէջ: Այսպիսով Ֆրանսայի ամբողջ գաղութը իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ, ինչ որ աննախադէպ երեւոյթ մըն է:

Եթէ պատահի, որ մենք ուշանանք ընտանիքներու հեռաձայնելու, երբեմն իրենք մեզի կը հեռաձայնեն (մօտաւորապէս հազարի չուրջ նուիրատուութիւններ ուղղակի մեզի կուգան այս ճամբով)՝ ըսելով, որ ինչո՛ւ ուշացաք, ինչո՛ւ տակաւին չհեռաձայնեցիք:

Ինչ որ նաեւ կարեւոր է այն է, որ ներկայիս ֆոնեթոնը դարձաւ համաեւրոպական երեւոյթ, որովհետեւ Ֆրանսայի միացան ուրիշ գաղութներ՝ Գերմանիան, Հոլանտան, Զուիցերիան, եւ անշուշտ աւելի փոքր տարողութեամբ՝ Սպանիան, եւ Փորթուգալը:

Ֆոնեթոնի գաղափարը մեր մէջ ծնաւ բարի նախանձէ, որովհետեւ մենք տեսանք, որ Ամերիկայի արեւմտեան ափի հիմնադրամի կառոյցը թելեթոնը ունի, իսկ մենք Ֆրանսայի մէջ պատկերասփիւռի կայան չունինք, չէինք կրնար թելեթոն կազմակերպել: Մտածեցինք, թէ ի՛նչ կրնանք ընել, եւ այս ֆոնեթոնի գաղափարը յղացանք: Այս գաղափարին չատ ջերմ կերպով միացաւ Ֆրանսայի հայկական ձայնասփիւռի կայանները թէ՛ փարիզի, թէ՛ Լիոնի եւ թէ՛ այլուր:

«Ա.» .- Ինչ կը վերաբերի «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի Ֆրանսայի կառոյցին, խնդրեմ ներկայացուցէք յառաջիկայի ձեր ծրագիրները:

պ. թ. .- Մենք կ'ուզենք մեր աշխատանքները զարգացնել քանի մը ուղղութիւններով: Առաջինը ֆոնեթոնը աւելի եւս արդիւնաբերական պատասխանակի մը վրայ հետեւիլ դասընթացքներուն:

Երրորդ ուղղութիւնը կատակներու ուղղութիւնն է: Իւրաքանչիւր տարի կ'աւելնայ թիւը այն մարդոց, որոնք մեզի ժառանգութիւն կը ձգեն, որպէսզի իրենց անունով հիմնադրամը զարգ եւ հիւանդանոց կառուցէ Հայաստանի եւ Արցախի մէջ: Ասիկա համեմատաբար նոր երեւոյթ է, որ մեծ ծաւալ կը ստանայ այս չրջանին, եւ ասոր համար ալ մենք չատ ուրախ ենք:

Չորրորդ ուղղութիւնը՝ մենք կ'ուզենք մեր անդամներուն թիւը աւելի եւս բարձրացնել:

Ճիշդ է, որ մեր անդամներուն թիւը աւելի չատ է, քան հիմնադրամի ուրիչ տեղական կառոյցներու անդամներուն թիւը, սակայն որչափ ենք, որ մենք աւելի քան 200 անդամ ունենանք, որպէսզի Ֆրանսական նոր քաղաքներու մէջ եւս ներկայութիւն ունենանք:

Մեզի համար ահռելի չափ է զարգացնել Ֆրանսայի եւ Հայաստանի ու Արցախի կապերը թէ՛ նիւթական իմաստով, թէ՛ ալ բարոյական իմաստով: Անոնք մեծ նշանակութիւն ունին, եւ մենք կը կարծենք, որ Սփիւռքի ուրիչ գաղութներու համար ալ ասիկա կարեւոր դրծելակերպ է:

Հարցազրոյցը վարեց՝
ԺԱԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՄԻ ԿՏՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿԻՆՔ

ՍԻՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

– Ե՞րբ է տեղի ունեցել Սպիտակի երկրաչարժը:

– 1988 թ. Դեկտեմբերի 7ին, ըստոյգ ու առանց մտածելու կը պատասխանեն ոչ միայն Հայերը, այլեւ չատ-չատերը, որոնց օտար չեմ կարող համարել: Որովհետեւ նրբանց կեանքի մի հատուածը՝ օրեր, ամիսներ, հատուեց մեր ճակատագրի հետ:

Իսկ ես ուրիչ պատասխան ունեմ: Մեծ երկրաչարժի առաջին ցնցումները սկսուել էին 1986 թուականին, երբ մարզիկ սարսափած փախչում էին Ի. գարաւերջի մեծ սպանդից: Իսկ վերջին ու ամենահզօր ցնցումը 88ի Դեկտեմբերին էր: Սարսափը դամել էր մեզ հեռուստացոյցին, որ օրեր անդ տուեց առաջին լուրը: Փլուզուել էր մի ողջ երկիր: Փլուզմանը փլուզում գումարուեց, երբ պատերազմ էր: Ու սով էր, անլոյս, անջուր, անհաց օրեր էին, սարսիներ էին, երկար ու ձիգ սարիներ:

Վարպետ Գրիգորը, որ 85 տարեկան էր, վար չէր կարող դնել քարհատ գործիքը: Սով է 20ի նման, 30ի նման, 41ի նման: Իսկ ինքը ուղիղ 66 թոռ ու ծոռ ունի: Մայրս եգիպտացորենի ալիւրից «ջադի» է թխում կամ էլ ցորենի ալիւրին եփած կարտոֆիլ խառնում: Սով էր, պատերազմ էր 41ի նման: Մայրս լաց է լինում ու չիշում քոյրերիս, որ օր ու գիշեր սովից լաց էին լինում՝ կոպո՛, որովհետեւ հաց չէր, կոպտոն էր՝ չգիտես ինչից թխած: 92 թիւն էր աչխարհում, ու մենք կարօնի դիմաց 200կր. կոպտոն յիչեցնող մի բան էինք առնում խանութից:

Ու հեռանում էին. ով ուր եւ ինչպէս կարող էր: Դատարկուում էր Հայոց աչխարհը: Այդ տարիներին, երբ մուրճն ընկնում էր, 5րդ յարկից սարսափով նայում էի դէմս փռուած մթութեանը: Ինընայարկանի ու հնգայարկանի չէնքերի մէկ-երկու պատուհանից էր միայն մոմի աղօտ լոյս երեւում: Մնացածը խաւար էր, քարանձաւային խաւար: Ցերեկը մարդ չկար փողոցներում: Դուրս գացին ինչո՞ւ: Ո՛չ առնելիք ունէին, ո՛չ տալիք: Բայց դեռ ուժեղ էինք ու հպարտ: Տանը մի տաչա արցունքի հետ մի պատառ հաց էինք ուտում, դրանը ժպտում մխիթարց: Բայց երբ սովից դաս պատմող աչակերտն էր ուչաթափւում, երբ մայրն էր կարանոցում ուչաթափւում, երբ դաս պարապող ուսուցիչն էր ուչաթափւում...

– Հա՞ց, դէ՛ ի հարկ է, կերել եմ, կարագով, դեռ չաքարով թէյ էլ եմ խմել:

Սուտ էր:

Ու սպառուեց վերջին կտոր հացը, վերջին կտոր համբերութիւնը, վերջին կտոր հպարտութիւնը, վերջին կտոր յոյսը: Ու հեռացան, ով ուր եւ ինչպէս կարող էր: Ու այնքան ծանր էր այդ ստիպել, գիտակցուած լքումը: Մեր որդիները, իմ որդիները արիւն էին թափել այս հողի համար: Իսկ ես հայրենիքից՝ յանուն բոլոր թափուած արիւնների, մի կտոր հայրենի երկինք էի ուզում թոռնիկներիս համար, ուրիչ ոչինչ:

Երեւի չատ էր ուզածս:

Շատ էր:

Ու գնացինք, ողջ ընտանիքով, թոռնիկներս գնացին:

Փոքրիկս չսիրեց Իսթանպուլը: Ոչ մի ընկեր չունէր, չէր ուզում ունենալ: Մի երկու տասնեակ փափուկ խաղալիքներն էին ընկերները: Արջուկներ, չնիկներ, նապատակներ, որոնց պատմում էր սովրած ոտանաւորները, երգերը, հէքեաթները: Յատուկ տեղ ունէր Հայաստանից բերած փոքրիկ, դեղնաւուն արջուկը: Իսկ Հայաստան գնալիս չատաբաւ: Ինչո՞ւ: Նրա մէ՞ջ էր արդեօք ամփոփել մեր մանկութիւնը, իր մանկութիւնը եւ Հայաստանը:

Փոքրի՛կս, խելօք, խելացի փոքրիկս:

Աքասիայի ճիւղերը հասել էին 2րդ յարկի պատչգամբին ու դէպի ներս կախուել: Գիտէր, որ իրենը չեն տուն էլ, ծառն էլ:

– Ես Հայաստան մե՛ծ տուն պիտի առնեմ ու կարմիր-կարմի՛ր աւտոմեքենայ, – թոթովում է:

Իսկ երբ դուրս էինք տանում զբօսնելու, ձեռքով էր անում թրամվայի սուրացող չարքերին եւ «անհասկանալի պատճառով» լաց լինում:

Վիչա ունէր փոքրիկս ու չէր կրող բացատրել: Իսկ ես տատապում էի թոռնիկիս ու ամէնքի համար: Իսթանպուլում 40 հազար հայ կին է աչխատում, նրանց համար: Իսթանպուլում հարիւրաւոր հայատանդի երախաներ հայերի կրթութիւնը աւելի չատ է, քան հիմնադրամի ուրիչ տեղական կառոյցներու անդամներուն թիւը, սակայն որչափ ենք, որ մենք աւելի քան 200 անդամ ունենանք, որպէսզի Ֆրանսական նոր քաղաքներու մէջ եւս ներկայութիւն ունենանք:

Մեզի համար ահռելի չափ է զարգացնել Ֆրանսայի եւ Հայաստանի ու Արցախի կապերը թէ՛ նիւթական իմաստով, թէ՛ ալ բարոյական իմաստով: Անոնք մեծ նշանակութիւն ունին, եւ մենք կը կարծենք, որ Սփիւռքի ուրիչ գաղութներու համար ալ ասիկա կարեւոր դրծելակերպ է:

Հարցազրոյցը վարեց՝
ԺԱԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

թիւն, եւ ընդհանրապէս կրթութիւն չեն ստանում, նրանց համար: Իսթանպուլում 14–15 տարեկան տղաներ ու աղջիկներ Փիքորի նման ծառայութեան են մտնում. նրանց համար: Ինձ համար, որ ստանց այն էլ փոքր ընտանիքս մասէմաս եմ արել ու նետել աշխարհի ծայրերը: Ես՝ խեղճ ու կրակ արաբս: Հայաստանցի Աչխէնը զարմացած նայում է, թէ Աբաբը ինձ հետ ինչ կապ ունի:

Ունի, չատ ունի, Աչխէ՛ն: Ու այն երգը ուր ասում է, թէ Պանդուխտը կը վերադառնա՞յ, Աստուած գիտէ, իմ, քո եւ էն խեղճ ու կրակ Աբաբի մասին է:

Մենք...

«Տնից 60 հազար միլ հեռու, օտար մի երկրում, անտէր որբի նման...»:

Իսկ փոքրիկս հպարտ կանգնած երգում է հայրենիքիս հիմնը:

– Մեր հայրենի՛ք թչուա՛ռ, անտէ՛ր...

Ես այդ տողը չլսելու եմ տալիս եւ միտքս բեւեռում եմ այլ տողի վրայ:

«Բայց երանի՝ որ իւր ազգի ազատութեան կը մեռնի»:

Դառը բաներ չեմ կարող ասել. որդիներիս դեռ չչորացած արիւնը կայ հողիս վրայ, Արցախ տանող ճամբաներին:

Իսկ յետգարձի ճամբաները թողնիկիս Հայաստան են տանում: Մեր բաժանումը չատ դաժան էր: Լաց չկար աչքերում, անսահման թախիծ էր: Մենք էլ ամաչում էինք լաց լինել:

Մեր մէջեւ հեռախօսի մի բարակ թել է (դէ, հիմա դա էլ չկայ, անթել է): Թոռնիկս ճռռուղում է.

– Հայերէնից «5», մաթէմաթիկայից «5», ռուսերէնից «5», անգլերէնից «5»: Նկարներս յուցահանդէսում հաւանել են:

Դաշնամուրի քննութիւնից «4» է ստացել, թողնում է վերջում:

Երեւի հիմա Ռոպէրթիկս բազմաթիւ ընկերների հետ կուչա-կուչա վազվզում է, խաղում, կռւում, հաչուում: Ու այդ ամէնը հայերէն է: Տուն ունի հիմա, բարձրարարկ, ու այդի ունի: Այսքան ու այսքան հազար դրամ...

Իսկ ո՞վ կարող է չափել բաժանման իսկական գինը, ցաւի լայնքն ու խորքը:

Գնացքները ամէն անգամուայ նման սուրում են երկաթագծով: Ռոպէրթիկը, կանգնած նոր տան պատշգամբում, ձեռքով է անում անծանօթ ուղեւորներին ու մեքենավարին: Ու սպասում է:

Գնացքները խառնուել են հորիզոնին: Պատշգամբի վրայ կախուել են խաղողի վազերը: Բակում աղմկում են երախաները: Հայերէն:

Արեւ է, տաք է ու անամպ երկինք:

Մի կտոր հայրենի մասմաքուր երկինք:

«Ա կ օ ս»

Ս. Յ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՐՁՐԱԿՐՈՒՆԿ ԿՕՇԻԿՆԵՐ

Ամերիկեան ուսումնասիրութեան մը համաձայն, նորաձեւութեան հետ քայլ պահել փափաքող եւ բարձր կրունկով կօշիկներ կրող կիները յետագային պիտի զղջան, որովհետեւ բարձրակրունկ կօշիկները կը վնասեն թէ՛ կոնքի ոսկորներուն եւ թէ ծունկի յօդերուն:

Նոյն ուսումնասիրութեան համաձայն, նոյն այս կօշիկները կը ձեւագրկեն մարմիններուն ուղիղ դիրքը եւ կիներուն վայելուչ քալուածքը:

ԾԱՐԻՐԸ ԿՐ ՎՆԱՍԷ ԱՉՔԵՐՈՒՆ

Սէուտական ուսումնասիրութիւն մը զգուշացուց բոլոր անոնք, որոնք ծարիրը (աչքի սեւ չպար) կը գործածեն, դիտել տալով, որ անոր պարունակած կապարի բարձր տոկոսը կը վնասէ աչքին եւ տեսողութեան:

Արդարեւ Ծոցի երկիրներուն եւ Հնդկաստանի չուկաներուն մէջ վաճառուող ծարիրի իւրաքանչիւր կրամը 85–100 առ հարիւր համեմատութեամբ կապար կը պարունակէ:

Բժիշկներուն կարծիքով, կապարի այս բարձր տոկոսը անբուժելի վնասներ կը պատճառէ մեր աչքերուն եւ տեսողութեան:

ԱԶԱՏՔԵՂԸ ԿՐ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

Անգլիական ուսումնասիրութիւն մը կը դրուատէ ազատքեղին բուժիչ յատկութիւնները:

Այսպէս, Սէ. կենսանիւթով, մակնեզիումով, կիրով, ֆոսֆորով եւ երկաթով հարուստ ազատքեղը կը դարմանէ պնդութիւնը, միզային անհանգստութիւնները. միւս կողմէ, կը դիւրացնէ մարսողութիւնը, բայց մանաւանդ տարեցներուն մօտ բարենպաստ դեր կը կատարէ չնչառական անհանգստութիւններու պարագային:

Այս առիթով նշենք, որ Պէ. կենսանիւթով եւ քարոթինով հարուստ, չատերու սիրելի մլուխիէն կը դարմանէ ստամոքսային, աղիքային եւ միզային թեթեւ անհանգստութիւնները:

ՍՈՒՐՃԸ ՉԻ ՎՆԱՍԵՐ

Շուէտական ուսումնասիրութիւն մը հաստատած է, թէ օրուան գաւաթ մը սուրճը չի վնասեր ո՛չ յղի կնոջ, ոչ ալ կազմուող երախային:

Ուսումնասիրութիւնը այս եզրակացութեան յանգած է չուէտացի հազար կիներու վրայ կատարուած փորձերէն ետք:

Նշենք, որ 70ական թուականներուն ընդհանրացած էր այն կարծիքը, թէ սուրճ խմող յղի կնոջ ծնելիք մանուկը ճղճիմ կ'ըլլայ, հետեւաբար յղի կիները պէտք է հրաժարին անկէ:

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՆԱԼԸ ԿՂԶԻԻ կազդուրման կայանի բացումը կատարուած է Յուլիս 6ին, նախ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագով: Ողեկոչուած են Գարեգին Խաչատուրեան եւ Շնորհք Գալուստեան պատրիարքները որոնք հիմնադիրներն եղած են մանկանց այս բոյնին: Արարողութեան նախագահած է Շահան արքեպիսկոպոս, օրուան պատարագը մատուցանած է Թաթուլ ծ. վ. Ստնուչեան: Ցաւարտ արարողութեան ժողովուրդը հաւաքուած է «Ճանպազեան» խաղավայրը, ուր պատրաստուած էին տիրոյ սեղաններ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Նազարէթ Պալ, որ ոգեկոչած է երջանկայիշատակ հիմնադիրը երկու պատրիարքները, ապա, խօսք առած է կայանի խնամակալութեանատենապետ Սեւան Զաւուչեան եւ չնորհակալութիւն յայտնած բարերարներուն, որոնք երբեք չեն զլացած իրենց զօրակցութիւնը կայանին: Իրմէ ետք արտայայտուած է Էրման Թունճէլի որ դէտել տուած է Թուրքիոյ խոճանկարն է որ կը ցոլանայ սեղաններու չուրջ, քանի Սվազէն, Էրզրումէն, Պիթլիսէն, Կարսէն եւ Անատոլուի այլ չրջաններէ հասած սերունդ մը կը մասնակցի հանդիսութեան: Կազդուրման կայանի գործունէութեանց մասին բացատրութիւններ տուած է տնօրէնուհին՝ Արշալոյս Ունճու: Խնամակալութեան կողմէ յուշապնակներու յանձնումէն ետք, կազդուրման կայանի մանուկները ապահոված են գեղարուեստական յայտագիր մը, արտասանութիւններով եւ երգերով: Խանդավառ մթնոլորտ մըն ալ ստեղծած է Պարթեւ իր երգերով: Սիրոյ սեղանին հուսկ բանքը արտասանած է Շահան արքեպիսկոպոս:

Livres reçus

HENRI VERNEUIL
Les plus grands succès du cinéma

ROGER VIGNAUD

Ed. «Autres Temps», 2008

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Պահ մը լռեց եւ չրթունքը դալարուեցաւ մասնաւոր ծամածռութիւնով մը... անպատմելի յիշատակներ կ'անցնէին մտքէն...

– Ընդհանրապէս քախտ չունէինք, ամէնէ մը միայն մայր մը հանդիպեցաւ իր պակին... բայց չատ ուշ, արդէն մեռած էր...

Դարձեալ լռեցի մը լռութիւն...

– Հոս, սա սեղանին վրայ տեղափոխած էինք դիակը... անճանաչելի դարձած էր ստացած վէրքերէն. բայց մայրը ճանչցաւ զայն... ապշած ու սեւեռած նայեցաւ իր զաւկին վրայ... երկար ատեն... ոչ մէկ կաթիլ արտասուք չեղաւ աչքերէն, յետոյ սկսաւ խնդալ անօրինակ եւ սարսափեցնող քրքիջով մը... զբժաւարտ գինքը հեռացուցինք եւ ուրիշ սբրած մը տարինք... երեք օր չարունակ ուղեղի տաղնապէ տանջուած, վիրաւորուած գայլի պէս կ'ոռնար, եւ իր ձայնը այնքան բարձր ու տիրական կը հնչէր որ բոլոր հիւանդներուն հեծմունքները, անդամահատուողներուն յետահատական կոչերը կը խուլնային այդ մայրական աղաղակին մէջ... երեք օր եաքը մեռաւ, մոռցած էր իր ցաւը, անդամալուծուած ուղեղով քանի մը ժամ ապրելով երջանիկ պատրանքի մը մէջ... սաւանը ծալած ու կուրծքին սեղմած էր. կարծեց թէ իր զաւակն էր ողջ եւ առողջ: Քանի մը ժամ խօսեցաւ սաւանին հետ եւ օրօրեց զայն երգելով եւ իր երդին մէջ քնացաւ վերջին քունովը... Ղազճդուած դիակին բազուկներէն՝ դժուարաւ կրցանք առնել սաւանը ու անոր մէջ պատանքեցինք դժբախտ մայրը...

Ամէնքս ալ լռին կ'արտասուէինք: Ինքը չէր լար ու կապոյտ աչքերը խոնարհեցուցած էր գետին: Ցանկարծ յարեց.

– Ցուզմունալի եւ արկածներով լեցուն կեանք մը ունեցած եմ, ծարաւի արուակարգ զգայնութիւններու՝ մինչեւ իսկ վազած եմ առիւծի որսորդութեան... ամուսինիս պաշտօնին բերումով գացած եմ հեռաւոր եւ վայրենի երկիրներ. տեսեր եմ Հնդկաստանի սովերը եւ համաճարակները... տեսեր եմ ամբողջ մարդկութիւններ հնձուած մէկ հարուածով... կը կարծէի թէ այլեւս որեւէ նոր յուզում անկարելի էր աւելցնել ունեցած զգայնութիւններուս, այլ սակայն այդ մօրը աղաղակը անմոռանալի ձայն մըն է որ պիտի մնայ յիշատակիս մէջ...

Ու անմիջապէս գրեթէ սթափած իր յուզմունքէն, մեզի դարձաւ ժպտուն ու հանդարտ եւ հրաւիրեց սրահները այցելել: Սանդուխներուն վրայ, մղուած մեր հետաքրքրութենէն՝ կը չարունակէր խօսիլ: Իրեն կը հարցնէի չատ մը մանրամասնութիւններ... Պատուհանէ մը աւերակ քաղաքը կ'երեւար...

Ամբողջ հորիզոնը չառագունած էր. եւ բոցերը կը բարձրանային քաղաքին ամէն կողմէն, դէպի մեզ կու գային: Ամէն պահուն կը կարծէինք թէ պիտի ըստիպուինք հեռանալ հիւանդանոցէն եւ մեր պատսպարեալներով փողոցը թափիլ... հրացաններու խլացուցիչ եւ անդադրում աղմուկին մէջէն մարդկային խառն, չփոթ, տարտամ եւ ահարկու աղմուկ մը՝ կարծես մէկ բերանէ ելած կը հասնէր մինչեւ մեզ...: Մարդիկ ճչմարիտ ստամոքսներու փոխուած էին եւ անդիմադրելի վինովցած, կը զարնէին, կը զարնէին անխնայ... երբեք չպիտի մոռնամ այդ չոր եւ անազորոյն դէմքերը. սեւցած վառօդէն, ծամածռած արիւնի ծարաւէն, այդ պրկուած եւ սեւ բազուկները, այդ չիլ եւ հատու նայուածքները ոճրագործներուն... մարդիկ մարդ ըլլալէ դադրած էին... ճչմարիտ սատանաներ... ա՛հ... կը յիշեմ այնպիսի բաներ... որոնք անկարելի է մէկ օրուան մէջ պատմել...: Այդ օրն էր... մայր մը իր զաւակը գիրկը կը փախչէր տանիքէ տանիք ու մեր տան մօտեցած էր...: Իրեն նշան կ'ընէինք, կը խրախուսէինք...: Երկու հրէշներ, հրացանը ուսերնուն, տեսան զինքը: Մանկիկը զարմացած ու զուարճացած պարող բոցերէն, մօրը ուսին վրայէն երեսը դարձուցած երկինքին՝ կը նայէր կարմրած հորիզոնին: Հրացանները կ'ուղղուին, նշան կ'առնեն...: Շունչերնիս բռնած կը չտնանք հասկցնել վտանգը փախստական կնոջը. բայց անիկա չի հասկնար ու կը չարունակէ տանիքէ տանիք անցնիլ: Գնդակը կը մեկնի եւ տղուն գլուխը անկենդանացած կը հակի մօրը ուսին վրայ: Կինը չէր հասկցած, չէր ըմբռնած... գնդակներ կը տեղային ամէն կողմէն եւ խլացուցիչ աղմուկին մէջ այդ մէկ գնդակին ճայնը կորսուած էր: Երբ մեզի հասաւ, այն ատեն միայն տեսաւ որ տղուն ճակատը ծակած էր եւ փոքրիկ կեանքը մարած էր աւ յաւէտ:

Ու հիւպատոսուհին, կարծես հետեւելով իր մտածումին, կը կրկնէ քանի մը անգամ. «ճչմարիտ սատանանե՛ր, ճչմարիտ սատանանե՛ր...»:

(Շար. 15)

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել

ՌԱՋՄԻԿ ԱՒՐԱՀԱՄԵԱՆ-Ի

(Ծաւօք արտասանող,
Խաչէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ
Աստուածածին եկեղեցիի
երկար տարիներու սպասաւոր)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 11ին, 60 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, կրօնական մտերիմ արարողութիւն մը կատարուեցաւ, սեղմ շրջանակի մը մէջ:

Վերապահեցէ՛ք
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30-Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
Միջին Ֆրանսայի 6 մասնաճիւղերը

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԿԱՂԱՑՈՎ

կը տօնեն մխիթեան 80ամեակը
կիրակի, Նոյեմբեր 30,
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Տէսինի Փոպոկանի սրահներուն մէջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՉԽԱԶԱՁԵԻԼ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԻԻԼ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները.-

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին:

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, *Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը:*

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղի հայերէնի պատրաստութեան դասընթացքները կը սկսին երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ:

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),
– Միջանկարդ-երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,
– Զուարճանքներ:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Աբոնեցաւորութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 *կամ* 06·82·89·16·44
Թիւերուն, շաբէկ կիրակոսեանին:

Expostions

L'Espace Culturel de Pont-L'Evêque
et le Musée Langlois
de Beaumont-en-Auge
s'associent pour l'exposition

Edgar CHAHINE

Peintre - graveur
1874 - 1947

du 5 juillet au 28 septembre
à l'Espace Culturel des Dominicaines
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02 31 64 89 33
Fax : 02 31 64 94 74
Heures d'ouverture :
Du mercredi au dimanche de 15h à 19h.

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

Dimanche 14 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA SAINTE CROIX
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
26 rue Troyon — 92310 SEVRES

Dans ce cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français, nous vous proposons une journée exceptionnelle :

11h : Divine liturgie dans le salon du Collège
15h : Repas sous les frondaisons.
Animation musicale par l'**Orchestre S P I T A K**

Jeux pour les enfants — Tirage des tombolas enfants et adultes.

P.A.F. : Adultes 20 euros — Enfants : 12 euros

Pour éviter de mauvaises surprises, réservez dès maintenant par téléphone
01 44 59 23 50 ● 01 40 51 11 90

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

այո՛ քուէարկեն: Այս ընթացքն ալ բաւական վարկաբեկիչ կը նկատուի:

Լիոնի մօտ, Գորպայի պինուորական նախկին վայրէն 28 քիլօ պայթուցիկ անհետացած է, հաւանաբար գողութեան հետեւանքով: Կը թուի որ բազմաթիւ թերացումներ կային եւ ոչ մէկ լուրջ հսկողութիւն:

ԱՐԱՐԱՏի աւելի քան երեք հազար մեթր բարձրութեան վրայ առեւանգուած երեք Գերմանացիները Յուլիս 20ին ազատ արձակուած են: Անոնք առեւանգուած էին քիւրտ գինեվաճառներու կողմէ, որպէս բաղդի արարք Քիւրտերու դէմ Գերմանիոյ վարած անողոք քաղաքականութեան: Թուրք եւ գերմանական ապահովութեան ուժեր ազատագրումի գործողութեան ձեռնարկած էին լեռան վրայ, հետզհետէ օղակը սեղմելով առեւանգողներուն չուրջ: Ի վերջոյ, անոնք լքելով իրենց պատանդները, խոյս տուած են: Գերմանիոյ արտաքին գործերու նախարարը շնորհակալութիւն յայտնած է թուրք ապահովութեան ուժերուն, երեք Գերմանացիներուն ազատ-արձակութեան համար:

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ՉԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԻՐ

«Ակօս» (Յուլիս 18) Պատրիարքարանի աղբիւրով կը տեղեկացնէր թէ բժիշկները հարկաւոր չեն նկատած Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսի առողջական կացութեան մասին տեղեկագրին հրապարակումը: Ըստ մամուլի բանբեր Լուիզ Պաքարի, ըսուած է որ տեղեկագիրը ամբողջութեամբ բժիշկներու չրջանակին: Ցաւակ միակ կէտը այն է որ Պատրիարքին հիւանդութիւնը «ուշադրութեան խանգարում» է:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)
յայտարարում է 2008–2009 ուստարուայ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան (Աստուածաբանական Համալսարան) կարող են ընդունուիլ ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիներ, ովքեր ունին միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն եւ պատկան են Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ ովքեր յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւններ հետեւեալ առարկաներից.

1· *Հայոց լեզու (դրաւոր, հարցաբանով)*
2· *Հայ գրականութիւն (բանաւոր)*
3· *Հայոց պատմութիւն (բանաւոր)*
4· *Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների առուգում)*
5· *Անգլերէն (հարցազրոյց)*

Նախքան քննութիւնները դիմորդները հանձնաժողովի քնոյթի մասին պիտի կ'ունենան ճեմարանի տեսչութեան հետ հետեւեալ նիւթերի չուրջ.

1· *Սուրբ Գրքի իմացութիւն*
2· *Եկեղեցական փորձառութիւն*
3· *Ընդհանուր գիտելիքներ Հայ Եկեղեցու պատմութիւնից*

Դիմումները պիտի ներկայացուին Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչի անունով՝ ներկայացնելով ներքոյիչեալ փաստաթղթերը.

1· *Դիմում*
2· *Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական*
3· *Բնութագիր (պարտի տնօրէնից)*
4· *Ձինուորական դրութեան մասին փաստաթուղթ (բնօրինակը)*
5· *Բժշկական վաւերացուած տեղեկանք (086 ձեւ)*
6· *2 լուսանկար (3×4)*
7· *Անձնագրի պատճէն*
8· *Ինքնակենսագրութիւն*
9· *Երաշխաւորագիր թեմի առաջնորդից կամ չրջանի հոգեւոր հովուից*
10· *Տեղեկանք բնակավայրից*

Փաստաթղթերը ներկայացնել անձամբ Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի քարտուղարութեան:

Դիմումներն ընդունուում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 7ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10 – 16 (չաթմի օրը մինչեւ ժամը 13):

Հասցէ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան:

Հեռախօս (010) 517–185, (010)517–180:

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes. N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil

Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

«ԾԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահագր	**150**	**(179,40)**
Հոգեհանգիստ	**135**	**(161,46)**
Շնորհակալիք	**135**	**(161,46)**
Հարսնիք-Նշանտուք	**135**	**(161,46)**
Ծննդ	**135**	**(161,46)**

Բոլոր ազդարու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. վաճառքի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Աւեւարական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 23
MERCREDI
23 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԷՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 ֆրթ — Վեցամսեայ : 135 ֆրթ
Արտասահման : Տար· 300 ֆրթ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 ֆրթ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 ֆրթ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·006 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 22·006

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՐԻՒՐՕՐԵԱԿԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեան իր պաշտօնավարութեան առաջին հարիւրօրեակին լրանալուն առիթով մամուլի ասուլիս տուած է 40 լրագրիչներու. հրաւիրուած չըլլալով ներկայ չեն գտնուած Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակից թերթեր, ինչպէս «Հայք»ը, «Տարեգիր»ը, «Հայկական ժամանակ»ը, «Ազգրորդ իշխանութիւն»ը: Ասուլիսը տեւած է մէկուկէս ժամ:

Լրագրողներու հարցումները գլխաւորապէս չօշափած են հայեցիութիւնը, Ղարաբաղի հարցին, երկրին ներքին քաղաքականութեան, հայեւռւսական, հայեվրացական յարաբերութիւններու, Ռ. Քոչարեանի հետ իր տարակարծութեան պատճառները:

Ս. Սարգսեան նախ անդրադարձած է հարկային ու մաքսային վարչարարութեան, ճամբաններու ոստիկանութեան բարեփոխումներուն. ատիկա ծանր եւ լուրջ աշխատանք համարած է. ըսած է թէ հիմնական նշանակումներ կատարած են, կան քնականաբար դժգոհներ, սակայն արդիւնքի մասին կարելի է խօսիլ միայն քանի մը տարի ետք:

Բնական է որ հետաքրքրութեան լայն բաժին մը գրաւած է Թուրքիոյ հետ յարաբերութեան մարզը: Նախագահը ըսած է թէ վերջին օրերուն նիւթ եղած գաղտնի հանդիպումները աննախադէպ չեն եւ հայեցիքական չփումները երբեք չեն դադրած: Պետական պաշտօնատարներ մշտապէս հանդիպած են իրարու եւ ինք ատոր մէջ զգայացունց ոչինչ կը գտնէ:

Ինչ կը վերաբերի Ա. Կիւլի ուղղուած հրաւէրին. Ս. Սարգսեան համոզուած է որ անոր Երեւան այցը կը զօրացնէ յարաբերութիւնները կարգաւորելու դրական միտումները եւ կայուն բնոյթ կու տայ անոնց: Համաձայն չէ Թուրք որոշ քաղաքական գործիչներու տեսակէտին թէ այդ այցը միայն Հայաստանին չահ կ'ապահովէ: «Հարեւլաւումը փոխշահաւէտ կը լինի» ըսած է Ս. Սարգսեան:

Այս նիւթին արձարձումը առընչուած է իր նախորդին հետ տարակարծութիւններու չշուկներուն: Նախագահը հերքած է զանոնք, Ռ. Քոչարեանի «եթէ ես չարունակէի ղեկավարել Հայաստանը, Թուրքիայի նախագահը Երեւան այցի հրաւէր չէր ստանայ» խօսքերը պարզապէս անհամաձայնութիւն նկատելով իր որոշումին հետ, եւ ոչ՝ քննադատութիւն: Ա-ւելցուցած է թէ անցեալին ալ լրւենց կարծիքները բոլոր հարցերուն մասին ամբողջութեամբ չէին նոյնանար:

Հայեւռւս յարաբերութիւնները լաւագոյն մակարդակ ունին ըստ Ս. Սարգսեանի. նպատակ կայ աւելի եւս խորացնելու զանոնք: Նոյնն է պարագան Վրաստանի որուն կայունութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի Հայաստանի համար, այդ երկիրը ըլլալով ղեկի արտաքին աշխարհ բացուելու երկու ճամբաներէն մէկը: Պատասխանելով Իրան – Իսրայէլ – ԱՄՆ յարաբերութիւններուն մէջ միջնորդի դեր կատարելու կարելիութեան մասին հարցումին, նախագահը ըսած է թէ Իրանը չատ կարեւոր դործընկեր է Հայաստանին, ունի հայկական մեծ համայնք, կայ ընդհանուր պատմութիւն մը: Իսրայէլի մէջ ալ տասնեակ հազարաւոր հայ կ'ապրի, երկու երկիրները ունին ընդհանուր եզերով ողբերգական անցեալ: Իսկ ԱՄՆ բարեկամ երկիր է ուր աւելի քան մէկ միլիոն Հայ կայ:

Այսուհանդերձ, ինք չի կարծեր որ Հայաստան միջնորդութիւն առաջարկելու դերին մէջ է: Այլ բան է եթէ այդ երեք երկիրներէն մէկը, կամ բոլորը մէկ դիմեն Երեւանի: «Մենք ուրախ կը լինենք ունենալ մեր ներդրումը խաղաղութեան պահպանման գործում» ըսած է ան:

Խօսելով Ղարաբաղի հարցին, յատկապէս Ադրբեջանի ռազմատենչ յայտարարութիւններուն մասին, Ս. Սարգսեան պատրաստակամութիւն յայտնած է բանակցութիւնները Մատրիտեան սկզբունքներու հիմով չարունակելու: Ս. Պետերսբուրգի մէջ Ի. Ալիեւի հետ հանդիպումէն այն տպաւորութիւնը ունեցած է թէ Բաքու եւս կողմնակից է բանակցութիւնները չարունակելու և խնդիրին կարգաւորման ճամբաներ փնտռելու: Ինչ կը վերաբերի յայտարարութիւններուն, այնքան ատեն որ զինադադար ու խաղաղութեան համաձայնագիր չէ ստորագրուած, Հայաստանի մէջ գոնէ նախագահն ու պաշտպանութեան նախարարը միշտ պէտք է այն նկատումը ունենան որ ռազմական գործողութիւնները վաղն իսկ կրնան վերսկսիլ եւ պէտք է այդ ուղղութեամբ ջանքեր գործադրեն: «Այդ ջանքերը մենք գործադրում ենք. մեր ամէնից հզօր փաստարկը մեր բանակն է, զինուած ուժերը, եւ մենք ջանք չենք խնայելու որ այդ զինուած ուժերը լինեն մարտունակ» ըսած է ան:

Ներկայ լրագրողները հարցում ուղղած են ընդդիմութեան առաջարկած երկխօսութեան նիւթին մասին: «Երբ ես ասում եմ երկխօսութիւն, նկատի ունեմ երկխօսութիւն ժողովրդի հետ. երկխօսութիւն հասարակութեան ներսում. ես նկատի ունեմ երկխօսութիւն պետութիւն – հասարակութիւն ձեւաչափով եւ ոչ թէ երկխօսութիւն Հարնապետութեան նախագահի եւ որեւէ անհատի միջեւ» ըսած է Ս. Սարգսեան:

Իսկ երբ դիտել տրուած է թէ Լ. Տէր Պետրոսեան երկխօսութեան համար քաղաքական բանտարկեալ նկատուածներու ազատ արձակումը պայման կը դնէ, նախագահը հարց տուած է. «Ինչի՞ մասին պիտի երկխօսենք: Եթէ մարդկանց նըպատակը նոր ընտրութիւն անցկացնելն է, ինչի՞ մասին պիտի երկխօսենք. թէ ե՞րբ անցկացնենք այդ ընտրութիւնը: Ես արդէն յոգնել եմ ընտրութիւններից»: Դէմ արտայայտուած է «մի զանգով» տասնեակ հոգի ազատ արձակելու պնդումներուն, պատճառաբանելով որ այդ ընթացքը կը յանգեցնէ նաեւ «մի զանգով» տասնեակ մարդիկ իրենց ազատութենէն զրկելու սովորութեան:

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԿՈՉԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԴԸ ԿՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«Բազէ» երիտասարդական հաւաքին Ս. Սարգսեանի կողմէ սփիւռքահայ գործիչ մարդոց ուղղուած կոչին արձագանգած է Ռուսաստանի Հայերու միութեան նախագահ Արա Աբրահամեան եւս: Ս. Սարգսեանի զրկած նամակով յայտնած է թէ մտադիր է 150 միլիոն տոլար ներդրում կատարելու, տնտեսական նոր նախաձեռնութիւններու համար: «Այսօր իսկապէս ժամանակն է միանալու եւ միասին լուծելու Մայր Հայաստանում առկայ այն խնդիրները, որոնք մինչ օրս չի յաջողուել մեզ լուծել» գրած է ան:

Ռուսաստանի մէջ մեծ ընկերութեան մը նախագահ Սերգէյ Սարգիսով ալ պատրաստակամութիւն յայտնած է 10-20 միլիոն տոլար յատկացնելու ապահովագրական ու առողջապահական ծրագիրներու իրականացումին:

Ուրիշ ընկերութեան մը նախագահ Մուրատ Մուրատեան եւս նամակով մը արձագանգած է Ս. Սարգսեանի կոչին, 120 միլիոն տոլարով քաղաքաշինութեան նոր նախաձեռնութիւններու օժանդակելու տրամադրութիւն յայտնելով: Ան իր կարգին կոչ ուղղած է Սփիւռքի Հայերուն որ աւելի եռանդով գործեն երբ հարցը կը վերաբերի Հայաստանին:

* * *

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԸ ԿՐ ՀԱՆԳՆԴԻ

Մարդու իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան հիմնարկը Ցուլիս 21 թըւակիր ուղերձով մը կը յայտարարէ թէ դէմ է ազգային-պետական չահերու մարզին մէջ ամէն առեւտուրի: Հակազդեցութեան մղած են հայեցիութիւնը յարաբերութիւններու չուրջ Հայաստանի իշխանութիւններուն վերջերս հնչած յայտարարութիւնները, նախաձեռնութիւնները: Հիմնարկը յատուկ կը չեշտէ թէ անկախութենէն ի վեր բոլոր իշխանութիւնները ազգային-պետական արտաքին քաղաքականութեան խնդիրներուն առընչութեամբ յոյժ տուած են պարտուողական նոյն կեցուածքը:

Ըստ ածին նորագոյն փաստը կը նկատուի «բարձրագոյն մակարդակով հայոց

(Շար·ը Դ· էջ)

ԵՐԵՒԱՆ - ԱՆԳԱՐԱ ՃՓՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

«Թըրքիշ Տէյլի Նիուզ» Ցուլիս 19ին յաւելեալ տեղեկութիւններ տուած է Հայաստան – Թուրքիա չփումներուն մասին, որոնք լուրջ հետաքրքրութիւն արթընցուցած են երկու երկիրներու հանրային կարծիքին մէջ: Ըսուած է թէ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը երկկողմ տեսակցութիւններու լուրերը հաստատելով հանդերձ, վերջին հանդիպումներուն լրջութեան մասին մանրամասնութիւններ չտուաւ, Ադրբեջանի հաւանական հակազդեցութենէն խուսափելով:

«Թըրքիշ Տէյլի Նիուզ» տեղեկացած է թէ Պէրնի տեսակցութեան դոյութիւն ունեցող հարցերու լուծումին համար հետեւելի մարտավարութեան մասին որոշակի համամտութիւն գոյացած է: Օրակարգի բերուած է փոխանակ միանական միակ յանձնախումբի մը, ամէն հարցի առընչուած խմբակ մը կեանքի կոչել. այսինքն՝ սահմանային հարցին, Ցեղասպանութեան, հատուցումի խընդրին, Ղարաբաղի ու Ադրբեջանի հետ յարաբերութիւններուն, դիւանագիտական փոխադարձ յարաբերութիւններու նիւթերով անջատ մարմիններ ունենալ: Ցեղասպանութեան հետազօտութեան համար պատմաբաններու յանձնախումբի մը Թ. Էրտողանի առաջարկին Ռ. Քոչարեանի կողմէ մերժումէն ի վեր, ջանք կը տարուի երկու երկիրներէն ալ ընդունելի խորհրդակցական խումբ մը կազմելու ուղղութեամբ:

Հանդիպումին մասնակից Թուրք դիւանագէտները յայտնած են թէ առաջնայինը երկու երկիրներուն սահմանին բացումի խնդիրն է: Թէ՛ ԱՄՆ, թէ՛ Եւրոպական Միութիւնը երկար տեւնէ ի վեր Անգարայի չղուած պատգամներով կը չեշտեն թէ Ցեղասպանութեան թեզը միջազգային չրջանակին մէջ տակարացընելու ամէնէն ազդեցիկ գործօնը սահմանին բացումը կ'ըլլայ:

Հայեցիութիւնը հանդիպումներուն վերջին փուլին (Ցուլիս 8) համար յատուկ իմաստ ներկայացուցած է Ս. Սարգսեանի «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածը («Ցառաջ», Ցուլիս 10) որ մեկնաբանուած է Երեւանէն Անգարայի ձիթենիի ճիւղ մը երկարելու արարք: Նոյն բնոյթով կ'ընկալուի Սեպտեմբեր 6ի Փութպոլի մրցումը միասին դիտելու Թուրքիոյ նախագահին ուղղուած հրաւէրն ալ:

Թուրք դիւանագէտները անդրադառնալով նոյն հրաւէրին ընդառաջելու համար մինչեւ Սեպտեմբեր 6ի զարգացումները նկատի առնելու Անգարայի որոշումին, ըսած են թէ հաւանական է հայեցիութիւն երրորդ փուլ մը, Օգոստոսի ընթացքին:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՏՈՓԹՈՐ ԷՏՈՒԱՐ ՍԱԳԼՋ

Ցաւով իմացանք, որ Ցուլիս 21ին Փարիզի Փոնփիտու հիւանդանոցին մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Էտուար Սագլզ: Հազիւ ամիս մը առաջ, Ցունիս 13ին, մայրերակի բարդ գործողութեան մը ենթարկուած էր, բայց յետ գործողութեան չրջանին նոր բարդութիւններ պատճառ եղան, որ Էտուար Սագլզ այլեւս չկարենայ դէմ դնել անխուսափելի վախճանի մը:

Է. Սագլզ ծնած էր Պոլիս, 1926 Ապրիլին, երկրորդական ուսումէն ետք եկած էր Փարիզ, ուր աւարտած էր նախ բժշկական համալսարանը, քանի մը տարի ետք ալ Գիտութեանց տոքթորա մը պատրաստած էր, որու աւարտաճառն ալ հրատարակուած էր «Ցառաջ»ի տպարանը: Ցետագային, Էտուար Սագլզ չատ փայլուն ասպարէզ մը ունեցած է նախ Սէ. Էն. Էռ. Էս., ապա տնօրէն եղած է Բարձրագոյն ուսմանց վարժարանը, 1963ին մեկնած է ԱՄՆ-ու Այովը'ս համալսարան, հուսկ մտած է Իւքլաֆ-Ռուսէլ մեծ հաստատութեան մէջ, ուր 1966ին եղած է տնօրէն հետազօտութեան ճիւղին մէջ, ու տնօրէն 1981էն 1994 ու 1994էն 1997 Հակողութեան խորհուրդի նախագահ: Հանգստեան կոչուիլը խոտոր կը համեմատէր իր խառնուածքին հետ եւ Հանգստեան կոչուելէն ետք ալ նախաձեռնարկ եղած էր խորհրդակցական անձնական ձեռնարկներու: Իր ասպրէզին ամբողջ երկայնքին արժանացած էր բարձրաստիճան բազմաթիւ չքանչաններու եւ դիտական իր ձեռնհասութիւնը մեծ գնահատանքի արժանացած էր նաեւ դեղագործական Իւքլաֆ-Ռուսէլ հաստատութենէն դուրս ալ:

* * *

Էտուար Սագլզի կապը չատ հին էր «Ցառաջ»ի հետ եւ ամէն հանդիպումի չէր կրնար չյիշել այն վերջին ժամերը, զորս անցուցած էր 1957 Ցունուար 24էն 26, Շաբաթի կողքին, երբ ան գոհ էր ուղեղային արիւնահոսութեան: Տարիները սահեցան, ու այսօր ինք ալ գոհ կ'երթայ անողոք վախճանի մը:

Հայր էր երեք զաւկի, որու անդրանիկը՝ իր առաջին ամուսնութենէն, Շաքէ Տէր Մելքոնեանի հետ:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵՍ ՃԱՄԲՈՐԴ ԵՄ»

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅ ԿԱՄ ԼՈՅՍԻ ԵՒ ԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԹԵՂԻ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

«ԱՅՐ ՄԻ ՏԱՌԱՊԵԱԼ ԵՄ ԵՍ (1) ...» ՇԱՐՔԻՑ

ԿԱՐԻՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՎԱԽՃԱՆԻ ՍԿԻԶԲԸ

Տասներեքերորդ դարն աւարտեց Հայկական արքայական Տան՝ Ռուբինեան Թագաւորութեան վախճանով:

Հայ ժողովուրդը որ իր Հիւսիսային կամ, եթէ կ'ուզէք՝ Արեւելեան Հատուածով վաղուց գոնուում էր Հայրենի երկրի աւերակներէ եւ գերութեան մէջ, իսկ Հարաւային կամ Արեւմտեան Հատուածը հարկադրուած եղաւ տարագրուիլ եւ ափառուիլ Հարեւան ազգութիւններէ, մասնաւորապէս եւրոպական երկրներուն մէջ:

Աւարը տիրեց Հայաստան աշխարհով մէկ· արդէն սպառուում էր այն լամբարի իւղը որ ժամանակին կրակի եւ լոյսի չոզ էր բերել Հայութեան՝ գրով, գրականութեամբ եւ իմացական գիտելիքներով... Եւ ամէնից գլխաւորը· ստեղծել էր Սուրբ Գրքի լեզուն՝ մեր գրական առաջին լեզուն: Իսկ գրական լեզուն միակ դօրաւոր միջոցն է լեզուն պահպանելու համար, այն լեզուն որ ազգային ընդհանրութեան միակ միջոցն է...

Լեզուի եւ գրի հետ կորչում էր նաեւ Հաւատը որ ժամանակին հաստատել էր Գրիգոր Լուսաւորիչը եւ հէնց այդ հաւատի՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի հաստատած հաւատի շնորհիւ էր որ քրիստոնեայ Հայը ունեցաւ գիր եւ գրաւոր խօսք:

Հայաստանը ամայացաւ... կարծանուած ափրութեանց աւերակների վրայ եւ օտարի գերութեան մէջ յայտնուած Հայերը ձեռքն առան պանդխտութեան ցուպերը եւ պանդուխտի երգեր հիւսելով սփռուեցին այլեւայլ երկիրներ, որեղ հնարաւոր լինէր հոգալ ապրուստ եւ ապահով կեցութիւն: Այսպիսի ամայութիւնը անհամեմատելի է այն ամայութեանը որ կոչուում է «հեզեւոր»:

Սոսկալի են հոգեւոր ամայութեան հետեւանքները· յատկապէս մի ժողովրդի համար որ հաղորդակցուած լինելով Ցխուսի վարդապետութեանը, այդ հաղորդակցութեան չնորհիւ գիր եւ գրական լեզու ստեղծելով, հաւատի, գրի եւ գրական լեզուի չնորհիւ գտնելով միաւորուած Ազգ՝ կորցնում է թէ հաւատը, թէ՛ լեզուն, եւ թէ՛ բարոյական իր ըմբռնումները:

Պատճառը... Պատճառը բացայայտ է: «Որովհետեւ ազգը, ինչպէս եւ մեր ժամանակներում եւս, իր հայրենասէր որդիների համար ո՛չ հաց ունէր եւ ո՛չ պատիւ· իւրաքանչիւր ոք մտածում էր յատկապէս իր չահի մասին, կարծես թէ մանաւոր չահր, օգուտը առանց ընդհանուր չահի եւ օգուտի հնարաւոր բան է»:

Այս կործանարար իրողութեան մասին դեռեւս 19րդ դարի կէսերին տպաւորել է Միքայէլ Նալբանդեանը: Եւ նրա «մեր ժամանակները» այսօր էլ, 21րդ դարասկզբին չարունակում են մնալ «մեր ժամանակները»:

Պատճառը առաւել եւս բացայայտում է, երբ նկատում ենք որ Հայը ամէն անգամ պատմութեան մի նոր փուլի մէջ մտնելով՝ չարունակում է իր ընթացքը առանց յիշելու անցեալի կենսափորձը, առանց պատմութեան դասերը կիրառելու ... եւ նրան թուում է միայն թէ չարունակում է պատմական մի նոր փուլ: Երբէ՛ք... Նա չարունակում է դոփել տեղում, թողնելով որ պատմութիւնը առանց որեւէ հետք թողնելու անցնի իր կողքով... Իսկ միւս ազգերը իրենց պատմական անցեալը ոչ թէ յիշողութիւններ, այլ կենսական փորձ են ընկալում եւ հերթական փուլը քայլում են առաջդիմելով ու աւելի հաստատելով իրենց ինքնութիւնը այս խելագոռոյս եւ անակնկալներով առատ աշխարհի մէջ:

Երբ յիշողութիւնները գառնում են ինքնանպատակ, գալիս է ժամանակ որ հնագոյն քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ ունեցող ազգի անդամները նոյն այդ հնագոյն քաղաքակրթութեամբ ու մշակոյթով ապրելու փոխարէն, հնագոյն քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի մէջ լինելու փոխարէն, բաւարարւում են սոսկ կղկղալու տեղեկութիւններով որոնք յաճախ աւելի չատ ծուռ են, քան չիտակ: Եւ աւելի քան ծուռ, քան չիտակ այդ տեղեկութիւններով վտրձում ենք հաստատուն պահել մեր տեղը ժամանակից աշխարհի մէջ, սակայն կորցրնելով, չարունակ կորցնելով ոչ միայն երբեմնի հոգեւոր-մշակութային արժէքները, այլեւ ազգերի ընթացքից յետ ընկնելով, կորցնում ենք ինքներս մեզ:

Յերաւի «տխուր մի տեսարան, ողբալի մի դրութիւն որի մէջ մեր սիրելի Հայոց ազգի կեանքը օր ըստ օրէ վայրենացաւ,— արձանագրում է Միքայէլը —, նախնի ժամանակների հայախօսութիւնը աղաւաղեցաւ. եւ մի անմխիթար աղջամուղջ գիշեր իր խաւար վարագոյրը տարածեց առհասարակ Հայաստանի Հորիզոնի վրայ»:

ՊԵՏՐՈՍ ՈՒ ՇԱՀԲԻՍՏԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐԻ ԵՒ Ա.ՋԳԻ ՄԽԻԹԱՐ ՋԱՒԱԿԸ

Նա ծնուեց Փոքր Հայաստանի Թոխաթ քաղաքից ոչ չատ հեռու Սիբաս կամ Սեբաստիա քաղաքում 1676 Յունուարի Փետրուար 7ին:

Տասնչորս տարեկան էր, երբ Սուրբ Նշան Մենաստանի մէջ ձեռնադրուեց սարկաւագ: Իսկ երբ Սեբաստիա ժամանեց էջմիածնի նուիրակ Միքայէլ արքեպիսկոպոսը, Մխիթարը աչակերտեց նրան եւ որոշեց իր ուսուցչի հետ մեկնել էջմիածին, թողնելով իր ծննդավայրը եւ Սուրբ Նշան վանքը, որտեղ նոյնպէս տարածուել էր «խաւար վարագոյրը»:

Ճամբորդութեան ընթացքին Միքայէլ արքեպիսկոպոսը պատանի սարկաւագին հաղորդակից էր անում Սուրբ Գրքի մեկնութիւններին եւ չատ ուրիչ գիտելիքների, որոնց նա ախրապետում էր...

Դէպի էջմիածին նրանք գնում էին հետիոտն: Սոսկալի ցուրտն ու ճամբայի դժուարութիւնները յաղթահարելով Կարին հասան: Եւ դուցէ այս ճամբորդութիւնը նկատի ունենալով է որ պատանին, ինչպէս վկայողներն են պնդում, վերջնականապէս բանաձեւել է իր կեանքի բուն նպատակը՝ «Կը փշրեմ սառոյցը, կը մաքրեմ ձիւնը որպէսզի դիւրին լինի դէպի տաճար գնալը»:

Դէպի տաճար գնալու ճամբան...

Այն ճամբան որ մոռացել էր հայ ազգը, իսկ երբ մի առիթով յիշեց 20րդ դարասկզբին, ապա իբրեւ վերացական եւ օտարամուտ մի դեղեցկախօսութիւն, բնաւ տեղեակ չլինելով որ դէպի տաճար տանող ճամբան արդէն իսկ բացել էր Մխիթարը 17րդ դարում: Եւ քայլել էր այդ ճամբով 18րդում:

Մինչեւ Կարին հասնելը եւ ապա հէնց Կարնոյ մէջ Մխիթարը ի դէմս իր հովանաւորի եւ ուսուցչի ճանաչեց մարդկային էութեան մէջ յաճախ երեւացող այն բարոյական չարիքը որ ունի ճախանձ անուն:

Կարնոյ մէջ Մխիթարի ձեռքն անցաւ «Խոկումն քրիստոնէական» դիրքը: Կարելի է վստահ լինել որ հէնց այդ գրքի չնորհիւ նա սովրեց թէ ինչպէս պէտք է կրթել հոգին, թէ որպիսի արիութեամբ պէտք է կռուել դժուարութիւնների եւ թշնամութիւնների դէմ... Բայց խաւարամիտ դարերում ծլարձակուղ եւ արագօրէն ճիւղեր տուող չարիքներից ամենախոշորը թերեւս հէնց այդ նոյն ճախանճն է: Երբ ծանօթանում եւ իւրացնում ենք մեր անցեալի խոշոր գործիչների կենսագործը, միշտ էլ հանդիպում ենք այնպիսի սահմռկեցուցիչ երեւոյթի, երբ ապագայ մրցակցութիւնից ահաբեկուած ուսուցիչը փորձում է փչրել իրեն վստահող եւ սիրող աշակերտի ինքնուրոյնութիւնը, նրա անհատականութիւնը: Այսպիսի մէկն էր Միքայէլ արքեպիսկոպոսը որ Մխիթարի ձեռքից խլեց գիրքը, զգուշացնելով թէ բարձրաստիճան հոգեւորականների համար է այն:

Մխիթարի պատրանքների մէջ էջմիածինը գիտելիքներ ձեռք բերելու մի կամաւ էր: Բայց իրականութեան մէջ, գիտելիքներ ստանալու փոխարէն ստիպուած էր ծառայել իր ուսուցչին իբրեւ խակ կան մի սարուկ: Ցայտնի է որ նա, ինչպէս եւ ընդունուած էր ժամանակին փոքրաւորների համար, գիչերները հսկում էր ուսուցչի քունը, իսկ օրուայ մէջ մշակութիւն էր ստում դաչտում:

Մխիթարը մխրճնակ չէր մնալու այն խարկանքների մէջ որ յետագային ունենալու էին Յաչատուր Աբովեանը, Միքայէլ Նալբանդեանը, Կոմիտասը, ունենալու էինք մենք՝ որոնց վիճակուած էր ապրել այնպիսի մի հասարակութեան մէջ որտեղ խաւարը կոչում էին լոյս, բռնութիւնը՝ ազատութիւն, եւ ստելութիւնը սէր...

(Շար. 1)

Կոմիտասի ծննդեան 60ամեակին առիթ Թորոս Ազատեանի հեղինակած պիրքին մէջ հետաքրքրական տուեալներու կարդին կը պատահար մըն ալ որ պէտք է գրաւէ մեր մասնաւոր ուչադրութիւնը: Այդ պատահարին մասին կարդալով մենք կրնանք հարց տալ թէ հայ եկեղեցական իշխանութիւններու կողմէ Կոմիտասին նկատմամբ ցուցաբերուած կոպիտ անհամակցողութիւնն ալ արդեօք դեր մը ունեցած չէ՞ր Կոմիտասի հիւանդութեան մէջ, բան մը որ չարունակ պրդռած ըլլալու էր անոր արդէն իսկ չատ փափուկ հոգեբանութիւնը: Պատահարը հետեւեալն է·

Կոմիտասի ու հայ երաժչտութեան սիրահար ամէն հայ հիացումով կը լսէ Շահմուրատեանի կողմէ երգուած Կոմիտասեան երգերը: Շահմուրատեանի ձայնով ու Կոմիտասի դաչնակի ընկերակցութեամբ այդ հնօրեայ ձայնասկաւնակները այսօր իսկ մեծ արժէք կը ներկայացնեն մեղի համար: Բայց այն չրջանին երբ Շահմուրատեանի ձայնասկաւնակը հրապարակ եկաւ ու «կրամաֆոն»ներու վրայ նուագուիլ սկսաւ, Պոլսոյ մէջ կարգ մը յետադիմական տիրացուներ սրբապղծութիւն նկատեցին այս ձայնասկաւնակը ու գանգատեցան Կրօնական Ժողովի մօտ: Կրօնական Ժողովն ալ, նիստի մը ընթացքին, ուր Պատրիարքը կը բացակայէր, ընդունեցաւ հապճեպ սա որոչումը·

«Նկատելով որ Տ. Կոմիտաս վարդապետ Հայաստաւեայց Առաքելական եկեղեցւոյ սեփական ու Աստուծոյ տաճարին յատկացեալ սքանչագան երգերը իր երգեցողութեամբ ի վաճառ հանած է, որուն կրամաֆոնի միջոցաւ կ'երգուին ամէնուրեք, մանաւանդ կրօնական գգացումները վիրաւորող անպատշաճ վայրերու մէջ, Կրօնական Ժողովս որոշեց Ս. Պատրիարք հօր յանձնել պարտն ու պատչաճը տնօրինելու պարտականութիւնը, նաեւ խնդրել որ Կաթողիկոսը նկատի առնէ Տ. Կոմիտաս Վրդ.ի Հայ եկեղեցականի բոլորովին անվայել ընթացքը»:

Կրօնական Ժողովի այս որոչումը մեծ փոթորիկ յառաջացուց մտաւորական չրջանակներէ ու մամուլի ներս, Մելքոն Կիւրճեան, Երուանդ Օտեան, Տիգրան Չէօկիւրեան, փառնոս Թէրլէմէզեան դատապարտեցին որոչումը, Փարիզէն Աբչակ Զօպանեան յօդուածներ ղրկեց Կոմիտասի պաչտպանութեան համար: Բոլորն ալ կ'ըսէին· արտօնեցէք որ հայ երգը մտնէ ամէն յարկէ ներս, նոյնիսկ եթէ պէտք է գինետունէ ներս, ո՛չ գինին, ո՛չ ալ գինետունը կրնան պղծել հայ երգին գեղեցկութիւնն ու սրբութիւնը:

Բարեբախտաբար Կրօնական Ժո-

ղովը, քիչ մըն ալ Նարոյեան պատրիարքին մէջամտութեամբ, չուա զգաստացաւ ու ետ առաւ իր որոշումը: Կոմիտաս վարդապետ, որ այդ չրջանին Եւրոպայի մէջ հայ երաժշտութիւնը ծանօթացնելու ելոյթներ կ'ունենար, փարիզի մէջ ազգային երաժշտական համագումարի ընթացքին հայ երաժշտութեան մասին կը խօսէր, վերադարձին լսեց այս բոլորը: Չենք գիտեր թէ ինչ զգաց այդ ապերախտ անհասկացողութեան դիմաց: Միայն թէ ըսաւ որ ինք տարիներ չարունակ ախտաելով չիներ է իր ուղեգիծը ու ասկէ վերջ ալ պիտի ընթանայ նոյն ուղիէն: Որքան ատեն որ իր երակներուն մէջ ուժ պիտի գայ, պիտի չարունակէ մնալ իր առաքելութեան վրայ: Իսկ ժամանակները ցոյց պիտի տային որ իր երակներուն մէջ այդ ուժը չուտ պիտի անհետանար ու Կոմիտաս օր մը պիտի ստիպուէր հեռանալ առաքելութեան իր ուղեգիծէն:

Թորոս Ադամեան տեղեկութիւններ կուտար նաեւ Ֆրանսայի մէջ Կոմիտաս վարդապետի Հոգատար յանձնախումբի աշխատութեան մասին: Այս յանձնախումբին կարեւոր պարտականութիւնն էր հասցէ ապահովել Կոմիտաս վարդապետի ի նպաստ: 1920ին Իզմիրի մէջ տրուած համերգէ մը գոյացած էր 13·600 ֆրանք, 1920ին Նիւ Եորքի մէջ Միհրան Թումաճանի կողմէ սարքուած համերգէն գոյացած էր 10·000 ֆրանք, Լոս Անճելըսի մէջ Պ. Ֆէրահեանի կազմակերպած համերգէն գոյացած էր 16·500 ֆրանք: Տակաւին կային հոս ու հոն սարքուած փոքրիկ համերգներ ու Կոմիտաս վարդապետի հրատարակութիւններէն գոյացած հեղինակի իրաւունքները: Երբ Կոմիտաս կը դոնուէր Վիլ Էվրարի հիւանդանոցին մէջ, տարեկան 8000 ֆրանք կը վճարուէր, բայց երբ ան փոխադրուեցաւ Վիլժուիֆ, ստիպուեցան դիմագրաւել տարեկան 13·000 ֆրանքի ծախք մը:

Թորոս Ադամեան իր գիրքին մէջ կը խօսի ուրիշ անտուոր պատահարի մը մասին ալ: 1921ին, երբ խեղճ Կոմիտաս հիւանդանոցներու մէջ դարման կը փնտռէր, Թիֆլիսի մէջ տարաձայնութիւն ելաւ որ վարդապետը վախճանած էր: Վիրահայ մամուլը անմիջապէս արձագանգ հանդիսացաւ այս տխուր

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆԸ՝ ԽՕՍՔՈՎ, ԹՈՒՂԹՈՎ ՄԻՈՒԹԻԻՆ

Նախագահ Սարքոզի մեծ յաղթանակի հանգամանքով ներկայացուց Միջերկրականեան միութեան հիմնադիրը ժողովը: Ճիշդ է որ տպաւորիչ պատկեր մը կուտար ունեցող քան չորս տասնեակ երկրի ղեկավարին համախմբումը. գրեթէ բոլորն ալ ընդառաջած էին հրաւէրին: Եկած էին մինչեւ իսկ Մոնաքոյի Ալպէր Բ. իշխանը, Քաթարի էմիրը, Թուրքիոյ վարչապետը:

Այս բոլորին քով քիչ չեն հարց տուողները թէ թուղթի վրայ մնացած միութեան անհրաժեշտ նիւթականը ուրկէ՛ պիտի գտնուի: Ալժերական թերթ մը այդ հարցատէրերուն կարդին է: Լրագրողը կը յիշէ կարեւոր ներկաները, նաեւ բացակաները, ինչպէս՝ Լիբիոյ նախագահը որ առանց ամենափոքր վերապահութեան յայտարարեց իր մտածածը այդ նոր միութեան մասին. կամ նախկին նախագահ Ժ. Շիրաքը որ չմասնակցեցաւ Յուլիս 14ի հանդիսութեան ալ: Այս բոլորին մէջ կացութենէն լաւագոյնս օգտուողը կը նկատուի Սուրիոյ նախագահը Պաշար ալ Ասատ:

Ցեղոյ նիւթը կ'առընչուի հիմնականին. միութեան գաղափարով կը ծրագրուի Միջերկրականին հիւսիսային ու հարաւային ափերուն միջեւ լայն համագործակցութիւն մը: Բայց այդ ծրագրին մասին հասարակաց յայտարարութիւնները սահմանափակուեցան բարոյական յանձնառութիւններով. անոնց ո՛չ թուականները, ո՛չ ալ պիւտճէի հարցերը նիւթ եղան: Ուլրագրողը կը մէջբերէ Ալժերիոյ նախագահին խօսքերը. ան կը յիշեցնէր թէ եւրոպական միութիւնը մինչեւ 2013ի հաշիւները հաւասարակշռած ու փակած ըլլալով, կարճ ժամանակի մը մէջ կարեւոր յատկացում չէր նախատեսեր: Իսկ այս դիրքը արդար հարցականներու ծընունդ կուտար Միջերկրականի հիւսիսի ու հարաւի երկիրները նոյն մակարդակին բերելու աշխատանքին մէջ նոյն միութեան բաժին տանձնելու անկեղծ տրամադրութեան մասին:

Առայժմ նոր միութեան չօշափելի միակ քայլը գաղթողներու հակակչռին առընչուածն է: Գաղտնի գաղթին դէմ պայքարի միջոցները որոնք որոշուած էին Եւրոպական միութեան երկիրներուն կողմէ, միաձայնութեամբ, կամացուկ մը ներկայացուեցան որպէս նոր միութեան «մարդկային եւ մշակութային տարածքի» գլուխներէն մէկը...

ՔԱՂՀԱՆ

բոթին: Երաժշտանոցի դահլիճին մէջ սգահանդէս մը կազմակերպուեցաւ, նշանաւոր բանասէր ու լեզուագէտ Մանուկ Աբեղեան խօսեցաւ Կոմիտասի կեանքին ու գործին մասին: Տեղական թերթերը ապա երկար-երկար անդրադարձան այս սգահանդէսի մանրամասնութիւններուն: Սակայն Պոլիսէն ու արտասահմանէն անմիջապէս ճշդումներ տեղացին: Կոմիտաս ողջ էր տակաւին, անհիմն էր անոր վախճանման լուրը:

Կոմիտաս ողջ էր, բայց որքա՞ն ողջ:

Կոմիտաս վարդապետ փարիզեան հիւանդանոցի մէջ փակուած, խորչելով յարգանքի այն այցելութիւններէն որոնք կը տրուէին իրեն, եւ կորսնցուցած՝ մարդոց հետ իր կապը, տակաւին ի՞նչ կը սպասէր կեանքէն: Թէեւ իր բարեկամները, հայ մտաւորականները, նոյնիսկ պարզ ժողովուրդը հաւատարիմ կը մնային Կոմիտասին, գինքը կ'այցելէին հիւանդանոցի սենեակին մէջ, բայց Կոմիտաս խանդավառ չէր: Երբ այցելուներէն մէկը օր մը հրաժեշտ առնելու ընթացքին ըսաւ որ գարձեալ պիտի գայ այցելութեան, Կոմիտաս պատասխանեց.

«Վերադարձին գիս այլեւս հոս չէք գտներ: Ես ճամբորդ եմ»:

Ռ. Հ.

ՊԻՔՏԱՅԻ

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յուլիս 17ին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Պիքֆայայի ամարանոցին մէջ բացուած է Համասփիւռքեան Բ. համագումարը. հայերէնի, հայ գրականութեան, Հայոց պատմութեան եւ կրօնքի մօտ 100 ուսուցիչ կը մասնակցի անոր, զանազան երկիրներէ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը իր ողջոյնի խօսքին մէջ անդրադարձած է 2004ի առաջին ձեռնարկին, հարց տալով թէ անոր առաջարկներէն քանի՞ն կարելի եղած է իրագործել, որո՞նք եղած են թերացումները: Ապա ըսած է. «Ողբ հիւսելու չենք եկած այստեղ, այլ՝ մեր հայագիտական նիւթերը՝ յատկապէս լեզուն, գրականութիւնը, Հայոց պատմութիւնը եւ կրօնքի դասաւանդումը վերակազմակերպելու կերպերուն մասին խօսելու»:

Եռօրեայ ձեռնարկին ներկայացուած զեկուցումները առընչուած են մասնաւորապէս բնագաւառներու ներկայի կացութեան, մտահոգութիւններուն: Աւարտին բանաձեւով մը ներկայացուած են կատարուած առաջարկները:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ

Գոլոմպիոյ եւ Զուիցերիոյ յարաբերութիւնները բաւական լարուած են հակառակ անոր որ նախագահ Ուռիպէ ներողութիւն խընդրած է, որովհետեւ իր բանակը կարմիր Խաչի խորհրդանիշը գործածած է Յուլիս 2ին, Ի. Պէթանքուրը եւ միւս 14 պատանդները ազատագրելու համար: Դեռ ուրիշ կնճռոտ հարց մըն ալ կայ, քանի Գոլոմպիոյ դատախազը քննութիւն մը բացած է զուիցերացի միջնորդին դերին մասին: Արդարեւ, Ժան-Փիէր Կոնթաւ 500 հազար տոլար վճարած կ'ըլլայ ՓԱՐՔ-ին: Նախապէս ալ, զուիցերական աղբիւրներու համաձայն, 20 միլիոն տոլարի վճարման մը հարց կար:

* * *

ՍՈՒՐԲ ՆԻԿՈԼԱ Բ.

Էկատերինբուրգի մէջ, չուրջ 20 հազար հաւատացեալներ մեծարած են Նիկոլա Բ.ի եւ ընտանիքին չարչատակը, անոնց գնդակահարման 90րդ տարելիցին առթիւ: Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ չնորհիւ ցարը սրսոր Սուրբ Նիկոլա Բ. դարձած է: Ջարդը տեղի ունեցած էր Յուլիս 16էն 17ի գիշերը:

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Մարմարեայ սրահներու զով եւ մաքուր սպիտակութեան վրայ առժամանակեայ հիւանդանոցին սենեակները կը բացէին. գետինը փռուած անկողիններէ, ինչպէս նաեւ մահճակալներէ, անձկալի եւ հեռաքրքիր գլուխներ կը բարձրանային եւ կը նայէին մեզի: Ոմանք պահ մը մեր կողմը սեւեռէլէ ետքը իրենց յոգնած աչքերը, գլուխնին պատին կը դարձնէին սրամտութեամբ՝ նախապէս վհատած մեր գթութենէն եւ վստահ մեր հետաքրքրութեան ունայնութեանը վրայ:

Դուրսի սրահին մէջ նախ կը տեսնենք այրեր՝ սրունքներնին կորուած, բազուկնին կապուած կամ գլուխնին ծածկուած վիրակապներու փաթթոցի մը մէջ: Հանկեխականներու հոտը խառնուած ամիներէ ի վեր չամառող վէրքերու նեխութեանց՝ նողկալի մթնոլորտ մը յառաջ կը բերէին իրենց չուրջը. ոմանք երիտասարդ էին՝ լայն են թիկնեղ մարմնով, եւ անօրինակ յուսահատութիւն մը կը ներչնչէին ինչպէս իրենց առողջ ուճատումներուն մէջ տապարի հարուածով մը ինկած կաղնիներ. ոմանք ցկեանս խեղանդամուած էին ու կը սպասէին արհեստական սրունքներու կամ բազուկներու որ իրենց պիտի գար չատ հեռուէն: Իրենց արեւէն այրած դէմքերուն վրայ ուր ցաւը եւ վիշտը խորշոմներ կազմած էին, կար նաեւ անբացատրելի արտայայտութիւն մը հպարտութեան եւ գոհունակութեան. մեզի կը նայէին պայծառ եւ անամպ աչքերով, բայց երբ իրենց հարցումներ կ'ուղղէինք, կը պատասխանէին վերապահութեամբ ու երկչոտութիւնով, կարծես վախնալով չափազանցել իրենց գործունէութեան կարեւորութիւնը: Երբ իրենց անկողիններէն հեռացանք՝ հիւպատոսուհին բացատրեց.

– Այս երիտասարդները ճչմարիտ հերոսներու պէս վարուեցան, քանի դէմ մէկ էին եւ անխուսափելի էր որ պիտի իյնային, բայց յուսահատօրէն մաքառեցան... ա՜հ այո՛... կարելի է ըսել թէ ըրին ինչ որ մարդկօրէն կրնային ընել...

Գաղջը հպարտութեամբ մը կ'ուռեցնային մեր կուրծքերը, յուզմունքը կը խեղդէր մեզ, աչքերնիս լեցուն էր արցունքներով. ու երբ դէպի ետեւ դարձանք, իրենց թուխ եւ տառապագին դէմքերը, մարտիրոսի լուսաճաճանչ պայծառութեամբ մը ողողուած էին կարծես, ու իրենց ժպիտը բեզմնաւոր արեւի ճառագայթի մը պէս յոյս ու քաջութիւն ներչնչեց մեզի:

Նոյն միջոցին, ճամբուն վրայ, միւսնակ անկողին մը մեզ կեցուց. ցաւատանջ դէմքով, յուսահատած եւ ողբագին աչքերով ծերունի մըն էր: Երկայն ճերմակ մօրուքը որ կը տարածուէր ոսկրուտ կուրծքին վրայ ու ճերմակ մազերով չրջանակուած դէմքը չափազանց նիհար՝ դրեթէ սեւ կ'երեւար. այտերուն ոսկորները կը ցցուէին ու մորթը կը կաղապարէր մազաղաթի կարծրութեամբ: Իր նահապետի պատկառանք ներչնչող արտայայտութիւնը, իր նայուածքին լրջութիւնը մոռցնել կու տային իր ցնցոտիները՝ որոնցմով ծածկուած էր: Երկու ձեռքերը վերմակին վրայ կ'իյնային նոյնպէս սեւ՝ եւ գծաւորուած առատանի պէս պինդ երակներուն ցայտուն կարծրութենէն... կարծես անդիմադրելի ներքին ուժէ մը մղուած անոնք կը պրկուէին ու մատները կը ձգտէին գալարուելու, բզկտելու: Երբ իր չուրջը բոլորուեցանք՝ աչքերը դոցեց եւ չրթունքը սեղմեց: Հիւպատոսուհին տեղեկութիւններ տուաւ.

– Ինքն իր մէջ ամփոփուած ծերունի մըն է. գրեթէ բնաւ չի խօսիր. ահռելի վէրք մը ունէր փորին վրայ.. աղիքները դուրս թափուած էին... ես ինքս զարմացած եմ թէ ինչպէ՞ս դիմացաւ եւ ինչպէ՞ս ապրեցաւ... կեանքը... զարմանալի է... երբեմն երկչոտ թռչունի մը պէս մէկ ոստումով կ'երթայ, կը հեռանայ, երբեմն ալ կը կառչի մարմինին եւ մարդուս ամէն մէկ անդամին փարած կը մնայ՝ հակառակ կրած հարուածներուն...: Այսպէս կին մը ունեցանք անհամար վէրքերով ծածկուած... սրունքները կտրեցինք, մէկ բազուկը հանեցինք... աչքերը կուրցած էին, կուրծքին վրայ ամէն ուղղութեան՝ դաշոյնի եւ այրուցքի հետքեր ունէր... իր մարդկային ձեւէն կէսը ղեղչուած էր գրեթէ... այլ սակայն երկար ապրեցաւ այսպէս, եւ ուղեղը արթուն մնաց... մինչեւ վերջին չունչը՝ ամէն օր մէյ մէկ մաս կը կորուէր, կը բաժնուէր մարմինէն, ուրուհետեւ բոլոր վէրքերը նեխած էին դրեթէ, ու մինչեւ վերջին չունչը իր սարսափելի կացութեան գիտակցութիւնը ունեցաւ... զարմանալի է...

(Շար. 16)

(Շար. Ա. էջէն)

Ցեղասպանութիւնը կասկածի տակ դնելու եւ Թուրքիայի իշխանութիւններին բարեկամական ժեստեր անելու պաշտօնական քայլերը»:

Ցայտարարութիւնը կ'աւարտի չեչոլով.

«Մենք չենք ընդունելու որեւէ առեւտուր Արցախեան հիմնահարցի, Հայոց Ցեղասպանութեան եւ քաղաքակիրթ հայ ժողովրդի ու պետականութեան կենսական շահերին հակասող որեւէ այլ խնդրի շուրջ: Ահազանգում ենք և զգուշացնում, որ ճնշում ադուծախ ձեռնարկելու դէպքում ՀՀ իշխանութիւնների եւ ընտրախաւերի դէմ առաւել զօրեղ կերպով է դուրս գալու հայ ժողովուրդը Հայաստանում, Արցախում եւ Սփիւռքում՝ իր ամբողջ ներուժով ու կազմակերպուած կառոյցներով»:

* * *

ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՍԵՑՆԵԼՈՒ ԿՈՉ

Ազգային ժողովրդավարական կուսակցութիւնը Յուլիս 20 Թուականը յայտարարութեամբ մը կոչ ըրած է կասեցնելու նախկին նախագահ Ռ. Քոչարեանը Լա Հէյի դատարանին յանձնելու նպատակով ձեռնարկուած հանրագրութիւնը: Ընդդիմութեան այդ նախաձեռնութիւնը, ըստ նոյն կուսակցութեան, վտանգը կը ներկայացնէ Ազրբեջանի կողմէ օգտագործուելու եւ կրնայ ի դէմս Ռ. Քոչարեանի պատճառ դառնալ Հայաստանի դատավարութեան:

Ա.ԺԿ–ը չեչոած է հետեւեալ պարագան. Ազրբեջանի դեկավարութիւնը բազմաթիւ անգամ յայտնած է թէ կը պատրաստուի Ցեղասպանութիւնը կասկածի տակ դնելու եւ Թուրքիայի իշխանութիւններին բարեկամական ժեստեր անելու պաշտօնական քայլերը»:

Ցայտարարութիւնը կ'աւարտի չեչոլով.

«Մենք չենք ընդունելու որեւէ առեւտուր Արցախեան հիմնահարցի, Հայոց Ցեղասպանութեան եւ քաղաքակիրթ հայ ժողովրդի ու պետականութեան կենսական շահերին հակասող որեւէ այլ խնդրի շուրջ: Ահազանգում ենք և զգուշացնում, որ ճնշում ադուծախ ձեռնարկելու դէպքում ՀՀ իշխանութիւնների եւ ընտրախաւերի դէմ առաւել զօրեղ կերպով է դուրս գալու հայ ժողովուրդը Հայաստանում, Արցախում եւ Սփիւռքում՝ իր ամբողջ ներուժով ու կազմակերպուած կառոյցներով»:

* * *

ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՍԵՑՆԵԼՈՒ ԿՈՉ

Ազգային ժողովրդավարական կուսակցութիւնը Յուլիս 20 Թուականը յայտարարութեամբ մը կոչ ըրած է կասեցնելու նախկին նախագահ Ռ. Քոչարեանը Լա Հէյի դատարանին յանձնելու նպատակով ձեռնարկուած հանրագրութիւնը: Ընդդիմութեան այդ նախաձեռնութիւնը, ըստ նոյն կուսակցութեան, վտանգը կը ներկայացնէ Ազրբեջանի կողմէ օգտագործուելու եւ կրնայ ի դէմս Ռ. Քոչարեանի պատճառ դառնալ Հայաստանի դատավարութեան:

Ա.ԺԿ–ը չեչոած է հետեւեալ պարագան. Ազրբեջանի դեկավարութիւնը բազմաթիւ անգամ յայտնած է թէ կը պատրաստուի

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԴԻՄՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Հայ Դատի Եւրոպայի մարմինը Յուլիս 3ին նամակով մը դիմած է Եւրոպական Միութեան վեցամսեայ նախագահութիւնը առանձնած Ն. Սարքոզիի, անոր ուշադրութեան յանձնելու համար Թուրքիոյ եւ Հարաւային Կովկասի առընչուած քաղաքականութիւնը եւ ժխտական-րան կամքը և բարեփոխուելու նոյն երկրոյթը որ նշմարելի է թեկնածու երկիրներուն մօտ:

Ինչ կը վերաբերի Թրքական հարցին, չեչոուած է թէ այդ երկիրը անդամ դառնելու հաղորդակցութիւնը կը չարունակուի, արձանելով համաձայնելով Եւրոպայի ժողովուրդներուն կամք եւ բարեփոխելու նոյն երկրին մերժումը: Պահանջուած է որ Ն. Սարքոզի չարունակէ Թուրքիոյ անդամակցութեան իր մերժումը, մասնանչելով ատոր անչրջանցելի պայմանները. անոնց կարգին պէտք է դնուի Ցեղասպանութեան ճանաչումը: Ան «բարոյական, իրաւական եւ քաղաքական» անհրաժեչտութիւն է:

Ինչ կը վերաբերի Հարաւային Կովկասի քաղաքականութեան, քալլերան կան է Հայաստանի ընդդիմութիւնը եւրոպական բարմարնոյթ գործակցութեան մէջ:

իր քաղաքացիներուն դէմ հայ պաչտօնեաներու կողմէ ցեղային դասումներու, ցեղասպանութեան մեղադրանքով նոյն ատեանին դիմել: Հայաստանէն այդ մեղադրանքը կանխող դիմում մը կրնայ ծառայել հայ ժողովուրդին դէմ եւս յանցանք գործածի ամբաստանութեան:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց ազգիս Հայոց:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին:*

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·15ին:*
Ցաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաչտօն վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի «Խաղողօրհնէք»ի աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել եկեղեցւոյ դիւանատունը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանէօ-Գաչանի «Հ. Ի. Ահմակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է 100 եւրօ Ռոզա Տաքաւեանէն վարդավառի առթիւ եւ 100 եւրօ Տէր եւ Տիկին Հաքիմեանէ Տիկին Ագատուհի Հաճիպօղոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէբէնկիլեան մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ:

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),
– Միջանկարդ–երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,
– Զափահասներ:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 կամ 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիւի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները.–

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին:

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը:

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes. N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

ԲԱՐԵՆՈՐՈԴՈՒՄՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵԾԱՒ ՄԷԿ ՁԱՅՆԻ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչ որ պատահեցաւ Վերսայլի մէջ Յուլիս 21ին, ժողովրդավարութեան յաղթանակն էր Նիքոլա Սարքոզիի համար, որ նման անաւոր ելոյթ մը ունեցաւ, երբ Իրլանտա կը գնուէր: Արդարեւ, Գոնկրէսն (Ազգային ժողով եւ Սենատ) 539 ձայնով քուէարկեց Սահմանադրութեան բարենորոգումներու օրէնքը, այսինքն մէկ ձայնի առաւելութեամբ, քանի անհրաժեչտ էր 538 ձայն, այսինքն երեք հինգերորդի մեծամասնութիւն մը: Այս մէկ ձայնի առաւելութիւնը կը վերագրուի ձէք Լանկի, որ միակ ընկերվարականն էր թէք քուէարկող, ինչպէս բացատրած էր նաեւ Լիպերասիոնի էջերէն (Յուլիս 21): Ընկերվարականները կը պահանջեն որ արտաքսուի չարքերէն, ամենք նոյնիսկ Հոլանտի հրաժարումը կը պահանջեն: Արդարեւ, այս արդիւնքը, նոյնիսկ մէկ ձայնով, յաղթանակ մըն է Սարքոզիի եւ իր կառավարութեան համար եւ այս –եթէ նոյնիսկ խեղճուկրակ– արդիւնքին չանգեղու համար վերջին 48 ժամերը կենսական դեր խաղացած են համոզելու համար ԻՒՄ. ՓԷ-ի կարգ մը անդամները, որոնք դէմ կը մնային: Ոչ մէկ խոստում կամ չնորհում պլացուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԱՏՈՎԱՆ ՔԱՐԱՅԻԶ, պատերազմի ոճրագործը որ կը փնտռուէր 13 տարիէ ի վեր, ձերբակալուեցաւ Յուլիս 21ին: Ամբաստանուած է որպէս հեղինակը Սրեբրենիչայի ջարդին: 1992ի Ապրիլէն ի վեր, Եուկոսլաւիոյ դաչնակցային վեց հանրապետութիւններէն Պոսնիա – Հերցեկովինը քաղաքացիական պատերազմի դաչտի վերածուած էր երեք համայնքներու միջեւ (սերպ օրթոտոքս, սերպ կաթոլիկ եւ մահմետական): 1995 Յուլիս

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 24
JEUDI
24 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԻՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻԻ 22·007 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·007

ԲԱԿՈՒ ԴԻԳՈՂ Է ԱՆԴԱՐԱՁԷՆ

Ադրբեջանի մէջ բաւական ժխտական հակազդեցութիւն արթնցուցած են Հայաստան-Թուրքիա գաղտնի հանդիպումներուն լուրը եւ նախագահ Ս. Սարգսեանի Ա. Կիւլին ուղղուած հրաւէրը: Կատարուած գլխաւոր մեկնաբանութիւնը այն է որ Անգարա այլեւս չի կրնար դիմադրել Արեւմուտքի, յատկապէս Ա.Մ. Նահանգներու ճնշումին:

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերին յայտարարութիւնը թէ հայերէնուրք հանդիպումներուն բացառիկ իմաստ մը տալ աւելորդ է, չէ կրցած «Եղբայր Թուրքիան հարաւային կովկասի իր քաղաքականութիւնը կը փոխէ» համոզումը անզօրացնել: Ադրբեջանական մամուլը լեցուն է նշումներով որոնք կ'ըսեն թէ հակառակ Բաքուի ընդդիմութեան, Հայաստան-Թուրքիա սահմանը պիտի բացուի: Կան թերթեր որոնք կը չեշտեն թէ սահմանային այդ հարցին մէջ Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա հաղուագիպ համախոհութիւն ցոյց կուտան եւ թէ հարցին լուծումը Բաքուէն զատ բոլորին չհաւնիր կը ծառայէ: Այդ թերթերը կը պահանջեն որ Ի. Ալիեւ արձակուրդէն դարձին Թուրքիոյ նախագահին հետ այդ մասին տեսակցութիւն ունենայ:

Ադրբեջանի հանրային կարծիքը ամէնէն աւելի զբաղեցնող հարցումը այն է թէ արդեօք Հայաստան Ցեղասպանութեան եւ հողային պահանջի թեզերէն հրաժարելու պարագային Թուրքիա կը փոխէ՞ Ղարաբաղի նկատմամբ իր կեցուածքը եւ սահմանը կը բանա՞յ:

Ադրբեջանցի քաղաքական դէմքերու տեսակէտով եթէ Ս. Կիւլ ընդունի երեւան երթալու հրաւէրը, Բաքու Ղարաբաղի հարցին մէջ ունեցած իր ամէնէն կարեւոր խաղաքարտէն կը զրկուի:

Ինչ կը վերաբերի Բաքուի պաշտօնական շրջանակներուն, պաշտօնական դէմքեր յոյս կը յայտնէին որ անկեղծ է Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարին հաւաստումը թէ իր երկիրը կեցուածքը չէ փոխած: Ադրբեջանի Արտաքին նախարարութեան մամուլի քարտուղար Ֆ. Իպրահիմ ասուլիսի մը ըսած է թէ իրենց համար կարեւորը Թուրքիոյ պաշտօնական դիրքն է եւ պետական դէմքերու պաշտօնական յայտարարութիւնները: Ան համաձայն չէ գտնուած որ Ս. Սարգսեանի վարածը տարբեր է Ռ. Քոչարեանի քաղաքականութենէն. . Թելադրած է սպասել ու տեսնել որ Ղարաբաղի բանակցութիւններուն դրական զարգացում պիտի արձանագրուի՞ Այդ պարագային միայն կարելի կ'ըլլայ տարբեր քաղաքականութիւններու մասին խօսիլ:

* * *

«ԿԻԿԼ ԵՐԵՒԱՆ ՊԷՏՔ Է ԵՐԹԱՅ» ԿԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ

Ս. Սարգսեանի հրաւէրը իր թուրք պաշտօնակիցին, կը չարունակէ զբաղեցնել թուրք մամուլն ալ: Ծանօթ լրագրող Մ.-Ա. Պիրանտ («Հիւրրիյէթ», Յուլիս 22) ջերմօրէն կը յանձնարարէր ընդառաջել հրաւէրին: Հետաքրքրականը բերած պատճառաբանութիւնն էր.

«Շատ հաւանօրէն աւելորդ է երկար երկար ծանրանալ միջազգային շրջանակներու մէջ Թուրքիոյ մասնուած նեղ կացութեան վրայ: Ցեղասպանութեան պնդումները, յատկապէս Արեւմուտքի լայն մէկ տոկոսին կողմէ ընդունուած են: Ի վերայ ամենայնի, ատոնց դէմ չափելի, հաւատք ներշնչող, ազդեցիկ ոչ մէկ քայլի դիմել կարելի կ'ըլլայ: Անգարա միայն կը չանայ ժամանակ չահիլ:

Այդ նպատակով ալ առաջարկեց որ միջազգային դիտանականներէ պատմաբաններու յանձնախումբ մը կազմուի: Հայերը քնաւ կողմնակից չեն ատոր: Ուրիշ հետեւ ըստ իրենց, ցեղասպանութիւնը հետզհետէ ճանաչում կը գտնէ ու նոր յանձնախումբի մը կազմութեամբ հաստատած այդ "իրողութիւն"ը վտանգել բոլորովին անիմաստ է»:

Պիրանտ յետոյ կը թուէ այն պարագաները որոնք Թուրքիոյ դրական կէտեր կը չահեցնեն, եթէ նախագահ Կիւլ ընդունի Ս. Սարգսեանի առաջարկը ու երեւան երթայ: Այդ քայլով Թուրքիա միջազգային հանրային կարծիքին պիտի ներկայանայ որպէս քարի նպաստակի տէր, անկեղծ, հաշտարար երկիր: Ցաւելեալ, Թուրք նախագահին ներկայութիւնը հոգեբանական, քարոյական մեծ նեցուկ պիտի ըլլայ Թրքական խումբին մարզիկներուն:

«ԷՔՈՆՈՄԻՍԹ» ՁԱՓՐԱՑՈՒԾԱԾ Է ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Բրիտանական ծանօթ շաբաթաթերթը (Յուլիս 17) «Դրօշակներ, լաչակներ եւ չարիա» խորագրուած անստորագիր զրուքեամբ մը անդրադարձած է Թուրքիոյ իսլամացումի երեւոյթին: Լրագրողը Անգարայի, Կարսի եւ Թոքատի մէջ հանդիպումներ ունենալէ ետք գրի առած է յօդուածը, ղրղուած կրօնամէտ Ա.Գ կուսակցութիւնը փակելու ձգտումէն:

Այդ կուսակցութեան կրօնամէտ բնոյթին աթաթիւրքեան աշխարհավար սկզբունքներու հակասութեան պնդումին վրայ բացուած դատը, ըստ բրիտանացի լրագրողին չատ ամուր հիմ չունեցող բան է: Թ. Էրտողանի ղեկաւարած այդ կուսակցութեան իշխանութեան տարիներուն երկիրը տնտեսական որոշ յառաջդիմութիւն արձանագրած է, ղբարիին արժեզրկումը նուազած, եւլն.:

Արդէն, կ'ըսէ յօդուածագիրը, երկրին իսլամականացումը նոր երեւոյթ չէ: Թրքութիւնն ու իսլամութիւնը ընդհարուած են օսմանեան շրջանէն երբ սուլթանը առած է նաեւ «խալիֆա» մականիը, վեց դար հանդիսանալով ամբողջ աշխարհի մահմետականներուն հոգեւոր պետը: Մ. Քէմալ վերջ տուաւ այդ հանդամանքին, արդիական երկրի մը դիմագիծը ցոյց տալով աշխարհին: Այլեւս մարդիկ գինի կը խմէին ու չարլսթոն կը պարէին նոյնիսկ կարսի սպաներու ակումբին մէջ:

Այս երեւոյթին մէջ լրագրողը կարեւոր դեր կը վերագրէ քրիստոնեայ աշխոյժ համայնքի մը ներկայութեան: Բայց ժողովրդագրական հաւասարակշռութիւնը սկսած էր խախտիլ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան ու Ի. դարու սկիզբի Հայերու եւ Յոյներու զանգուածային կոտորածներով: Թոքատը, օրինակ, ուր 1915էն առաջ հայ բնակչութիւնը ընդհանուրին մօտ մէկ երրորդը կը կազմէր, այսօր «հայկական» որակումով միակ ունեցածը խոտերով ծածկուած եւ գանձախոյզերու կողմէ թալանուած գերեզմանոցն է:

Յօդուածին մէջ կը քննադատուի մահմետական ալեւի փոքրամասնութեան դէմ խորական կեցուածքն ալ, հակառակ որ անոնց թիւը 15 միլիոնի չափ է: Ամէն ջանք կը տարուի զանոնք ձուլելու համար սիւննի մեծամասնութեան մէջ:

Գրութիւնը կ'աւարտի Ա.Գ կուսակցութեան անանուն չարքային մը Թ. Էրտողանի ուղղած մեղադրանքով. ան աւելիներ ունեցաւ երկիրը այսօրուան վիճակին չհասցնելու: Կարեւոր որոշումներու պահուն քնաւ հարկը չզգաց լաւ չրջանակներու հետ խորհրդակցելու: Բայց ան քննադատութեան, տարաբնոյթ կարծիքներու հանդուրժող մէկը չէ. «կատարեալ բռնատիրոջ մը վերածուած է» կ'ըսէ նոյն չարքայինը:

Այս մատնանչումը ընդվզումի արտայայտութիւններով արձագանգ գտած էր Թուրք մամուլին մէջ:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄ ՉՈՒՆԻ»

Այս յայտարարութեամբ հանդէս եկած են Մինսկի խումբի նախագահները: Նոյն յայտարարութեան մէջ ըսած են նաեւ թէ կ'ողջունեն Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն բանակցային ընթացքին նկատմամբ ցուցաբերած չինչ մօտեցումը: Կոչ կ'ուղղեն կողմերուն, այս կարեւոր պահուն ձեռնպահ մնալու ծայրայեղական նախաձեռնութիւններէ եւ հրաժարելու ռազմաշունչ հռետորութենէ երբ ընդհանուր աշխատանք կը տարուի հակամարտութիւնը խաղաղ ճամբով լուծելու:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՒԱԾԻԹԱԿԱՀԱՐԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ Լայփցիկ քաղաքին մէջ Յուլիս 8-19 տեղի ունեցած է Պախի միջազգային մրցումը: 23 երկրէ 95 մասնակիցներէն Դաւիթ Մելքոնեան Բ. մրցանակին տիրացած է ձափոն Թ. Եամամոթոյի հետ: Հայ երիտասարդը 21 տարեկան է, կ'ուսանի Ռոսթոքի երաժշտութեան եւ թատրոնի բարձրագոյն վարժարանին մէջ: Թաւշուքահար է: Ա. մրցանակին արժանացած է անգլիացի երիտասարդ մը:

Լայփցիկի այս մրցումը տեղի կ'ունենայ 1950էն ի վեր ու Գերմանիոյ երաժշտութեան մարզի կարեւոր ձեռնարկներէն է: Անոր ծրագիրը բաղկացած կ'ըլլայ Պախի ու անոր ժամանակակից պարոք երաժիշտներու գործերէն, նաեւ աւելի ուշ ժամանակներուն Պախի երաժշտութենէն ներշնչուած կտորներէ:

ԲԱԿՈՒ

ԱՅՍ ՄԷԿՆ ԱԼ ԿՐՕՆԱՊԵՏՆ Է...

Կովկասի մահմետականներուն հոգեւոր առաջնորդը՝ Շեխ-իւլ-իսլամ Ա. Փաշազատէ ալ մաս կազմած է իր երկրին հայատեացներու բանակին:

Իր տան մէջ ընդունելով Լոս Անճըլըսի Լայնախոհութեան կեդրոնի զեկավար ռաբուն Աբրահամ Քուփէրը, նիւթ ըրած է Ղարաբաղի հարցն ալ: Ըսած է թէ Հայերը այդ հակամարտութեան կրօնական բնոյթ տալ կ'ուզեն, բայց իրենք չեչտած են թէ քաղաքական է ան:

Փաշազատէ գանգատած է որ խորհրդային օրով իրենց ազօթարանները քանդուած են, բայց պահպանուած են եկեղեցիներն ու սինակոկները: Անոնց օրինակ ցոյց տուած է Բաքուի հայկական եկեղեցին: Ցետոյ գանգատները վերստին թիրախ առած են Հայերը. կրօնապետը ըսած է թէ Ադրբեջան Ղարաբաղի հարցին խաղաղ կարգաւորումի մը կողմնակից է, բայց հայկական կողմը անկեղծ չէ նոյն ձգտումին մէջ: «Մենք այդ նպատակով մեր կարելին ըրինք. բանակցութիւններ վարեցինք: Սակայն ատոնց պտուղը չքաղեցինք: Պատճառը այն է որ սուտն ու դաւաճանութիւնը անոնց արեան մէջ կը գտնուի: Անոնք մեր սեղանը կը նստին, մեր հացը կ'ուտեն, հեռանալէ ետք մեզի դէմ կը գործեն» ըսած է Փաշազատէ:

ՋԱԽԱԽ

ՊԱՑԹՈՒՄ, ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ, ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յուլիս 17ին Ախալքալաքի շրջանին ոստիկանապետին բնակարանին մօտերը պայթում մը տեղի ունեցած է: Շուրջ երկու տասնեակ հոգի ձերբակալուած են այդ առընչութեամբ, յետոյ մէկ մասը ազատ արձակուած: Ոստիկանութիւնը նոյն գիշերը խուզարկութեան ենթարկած է «Միասնական Ջաւախք» կազմակերպութեան անդամ Գուրգէն Շերինեանի բնակարանը: Գ. Շերինեան փախստի դիմած է, որմէ ետք լուրեր տարածուած են թէ այդ ընթացքին վիրաւորած է ոստիկան Արթիւր Բերուչեանը որ յետոյ մահացած է:

Յուլիս 20ին երկրոդ ոստիկանի մը մահուան լուրը հաղորդուած է. այս մէկն ալ Հայ:

«Միասնական Ջաւախք»ի զեկավար Վահագն Ջախալեան ու ընտանեկան պատգաները ոստիկանատուն տարուած են, այն ամբաստանութեամբ որ անոր պատճենակէն զէնք ու զինամթերք գտնուած է, մինչդեռ նախապէս խուզարկուած վայրէն ոչինչ գտնուած է:

Գ. Շերինեան եւ Վ. Ջախալեան 2006ին Երեւանի մօտ վայրի մը մէջ յարձակման ենթարկուած, դաչունահարուած էին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՈՌԱՑԿՈՏ ԴՆԴԱՊԵՏԸ

Հ. Տինքի ոճիրին դատաքննութիւնը նոր փուլի մը մէջ մտած է, երբ որոշուած է հարցաքննութեան ենթարկել այն դնդապետը որ իր պարտականութեան մէջ թերացած կը նկատուէր: Ա. Իօղ Տըրապիզոնի ժանտարմի զօրագունդին պետն էր ու կ'ամբաստանուէր որ տեղեկանալով հանդերձ սպանութեան ծրագրին, ոչինչ ըրած էր արգելք ըլլալու համար:

Այն Յուլիս 21ին առաջին հարցաքննութեան մը ենթարկուած է եւ ըսած որ «չի յիշեր»: Հ. Տինքի սպանութեան առընչուած պաշտօնական գրութիւն մը, փաստաթուղթ մը ստացած, կամ թերանցի տեղեակ պահուած ըլլալ չի յիշեր: Մինչդեռ ապահովութեան նոյն կազմակերպութենէն երկու պաշտօնատար յայտնած են թէ Հ. Տինքի ոճիրին նախապատրաստութեան մասին իրենց հասած տեղեկութիւնները փոխանցած էին իրենց վերադաս Ա. Իօղլի:

Նոյն դատին առընչութեամբ Հ. Տինքի ընտանիքին փաստաբանները պահանջած էին նաեւ Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէնին եւ ութ ոստիկանի հարցաքննութիւնը: Անոնք եւս իրենց պարտականութեան մէջ թերանալով ոճիրը կարելի ըրած կը համարուէին: Սակայն Պոլսոյ վարչական տեսչութիւնը մերժած է այս պահանջը: Տինք ընտանիքին փաստաբանները հակազդած են մերժումին:

*
**

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԺԽՏՈՂ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒԱԾ

Թուրք պատմութեան հիմնարկի ժխտողներու ախոյեան նախագահը ե. Հալաչօղլուի այդ պաշտօնին վերջ տրուած

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅ ԿԱՄ ԼՈՅՍԻ ԵՒ ԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԹԵՂԻ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

«ԱՅՐ ՄԻ ՏԱՌԱՊԵԱԼ ԵՄ ԵՍ (1) · · ·» ՇԱՐՔԻՑ

ԿԱՐԻՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՓԱԽՈՒՍՏ ԴԷՊԻ ԱՆՑԱՑՈՒԹԻՒՆ

Փախո՞ւստ, թէ ստիպողական աքսոր···

Նայած թէ ո՛վ որտեղից է դիտում: Նայած թէ ո՛վ ինչպէ՛ս է ձգտում արդարացնել իր ապիկարութիւնն ու խաւարամտութիւնը: Թէև ոչ մի ապիկար և ոչ մի խաւարամիտ երբեք չի տեսնում իր այդ արատները··· Բայց, ի վերջոյ, մարդ են··· տեսնում են տարբերութիւնը իրենց եւ իրենց կողմից հալածուողների եւ ամբաստանուողների միջեւ: Եւ անասնական մի ատելութեամբ փորձում են յօշոտել կամ դոնէ, վարկաբեկել, նրանց վերագրելով զանազան գետնաքարշ յանցանքներ:

Մխիթարը ուրիշ ելք չունէր, քան էջմիածնից հեռանալը:

Իսկ անցած ժամանակների ընթացքին ամէնուրեք տարածուել էր Գեղամայ ծովակի կղզու վանքի համբաւը, որտեղ սովորաբար փակւում կամ բանտւում էր խռովայոյզ կղերը:

Մխիթարը վստահ էր թէ այդ վանքի մէջ կարող է գտնել իր հոգու խաղաղութիւնն ու մարմնական հանգիստը, սարկական տառապանքներ կրելուց յետոյ: Նա վըճռեց ապաստանել կղզու մենաստանի մէջ: Բայց մինչ այդ, էջմիածնից քայլեց դէպի Արտաշատ: Ճոր վիրապի առաջ ծնրադիր «գոհաբանական աղօթքներ մրմնջաց եւ համբուրելով ազգի ազգապետ Լուսաւորիչի հանգստարանը, չարունակեց իր ճամբան դէպի Սեւան»:

Թէեւ մեծ էր տարբերութիւնը էջմիածնի կաղապարամիտ կղերի եւ Սեւանի վանքի խռովայոյզ հոգեւորականների միջեւ, բայց նաեւ Սեւանի մենաստանը փոքր եկաւ այն ծրագրերի համար, որպիսիք փայփայում էր Մխիթարը:

Նա Սեւանի մենաստանից հեռացաւ ու ճամբայ բռնեց դէպի ծնընդավայր··· Ի դէպ, մենք այսօր հաստատ կը դժուարանանք պատկերացնել, թէ ինչ է նշանակում «ճամբայ ելնել»: Քաղաքից քաղաք, երկրից երկիր Մխիթարը անցել է մեծաւ մասամբ հետիոտն··· Իսկ թէ որպիսի հոգեւոր արժէքների է հաղորդակցւում հետիոտն ճամբորդողը, նոյնպէս դժուար է երեւակայել: Հանդիպումներ, զրոյցներ, վստահութիւն եւ հիասթափութիւն, ազնուութիւն եւ խաբէութիւն, քծնանք եւ նուիրում··· Այս չարքը դեռ կարելի է չարունակել··· Եւ այս ամէնը իր աչքով տեսաւ ու իր մաշկի վրայ զգաց Մխիթարը:

Սեբաստիայի ճամբին հանդիպելով Բասէն, առ ժամանակ նուիրուեց տեղի աբեղաների հոգեւոր ու դիտական կրթութեանը: Բայց խաւարի ընդհանուր վարագոյրը իջել էր ամէնուրեք ու ուսումը զարձել էր անիմաստ եւ անհեռանկար: Համոզուելով որ իր աշխատանքը մնալու է անպտուղ, Մխիթարը չարունակեց իր ճամբան դէպի ծընդավայր եւ ուսուցչի պաշտօն ստանձնեց Սուրբ Նշան վանքի մէջ:

Այս շրջանին էր որ նրա տեսողութիւնը տկարացաւ: Ոմանք պնդում են, թէ «ժամանակաւորապէս կուրացաւ»: Ինչպէս էլ որ եղած լինի, մեեւնոյն է: Մնում է այն հաստատ վկայութիւնը թէ հէնց այս շրջանին էր որ դրսեւորուեց նրա քերթողական տաղանդը: Նա յօրինում էր սքանչելի աղօթքներ, մեծ ներշնչումով երգում էր աղօթքները եւ գրագիրները գրի էին առնում այդ ամէնը, եկեղեցու մէջ իբրեւ ժամասացութեան երգեր երգելու համար:

Բարեբախտաբար նրա աչքերը ապաքինուեցին: Նա նորէն սուզուեց գրքերի մէջ, չարունակեց յաղեցնել գիտելիքների իր ծարաւը··· եւ այս ծարաւը կարող են երեւակայել միայն նրանք, ովքեր երբեւէ ունեցել եւ չարունակում են ունենալ այդ հրաշալի զգայողութիւնը:

Քահանայ քահանան — իսկ անյայտութեան մէջ այս զեղերումների ու որոնումների ընթացքին նա քահանայ էր ձեռնադրուել եւ կարճ ժամանակ անց նաեւ վարդապետական գաւազան էր ստանալու — ուրիթ ունեցաւ Կոստանդնուպոլսում ծանօթանալ կաթողիկէ կամ, ինչպէս ժամանակին ասում էին՝ լատինադաւան կրօնաւորների հետ: Մասնաւոր բարեկամութիւն հաստատեց նրա եւ Անտոն քահանայի միջեւ որին Մխիթարը յայտնեց Հռոմ մեկնելու իր փափաքը: Յիսուսեան Անտոն քահանան բարձր գնահատելով Մխիթարի ոչ միայն գիտելիքները եւ լուսաւոր միտքը, այլ եւ նրա նուիրուածութիւնը «Տաճար տանելու ճամբան բացելու» գործին, առանձնապէս չուզեց խրախուսել նրան, այն համոզմամբ թէ նման մի անհատականութիւն իր երկրի մէջ չատ աւելի օգտակար կարող էր լինել: Բայց Մխիթարի յամառութիւնը ի վերջոյ համոզեց Անտոն քահանային եւ այս վերջինս երկու երաշխաւորագիր տալով, Մխիթարին բարի ճանապարհ մաղթեց: Բայց ճակատագիրը նրան հասցնելով մինչեւ Կիպրոս, այնտեղ թողեց ծանր հիւանդութեամբ, մի պատառ չոր հացի ու մի քանի ձիթապտուղի եւ մոլեռանդ կրօնականների «ապաշնորհ բռնակալութեան» յոյսին:

ՊԱՌԱԿՏՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Ազգի ճգնաժամային վիճակը մարդկանց մէջ արթնացնում է ամէն տեսակի թաքնուած բնազդներ, որպիսիք զսպելու համար անհրաժեշտ են բարեկրթութիւն, հանդուրժողականութիւն, լայնախոհութիւն··· Բայց իրականութիւնն այն է, ինչ տեսնում ենք նաեւ մեր դժուարին այս ժամանակներին որ մօտալուտ վախճանի դիմաց յայտնուած մարդը դիւրութեամբ կորցնում է իր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը, առաւել եւս եթէ նրա երկրի հորիզոնի վրայ իջել է «խաւար վարագոյրը»:

Կենսագիրը պատմում է որ Պոլսոյ հայութեան լուսաւորչական եւ կաթողիկէ համայնքների միջեւ ծայր էր առել կրօնական մի ատելութիւն որի չորչոփները հասել են նաեւ մինչեւ մեր օրերը:

«Մայրաքաղաքի հայութեան մէջ ծայր էր առել կրօնական մի կատաղի ատելութիւն, որին յաջորդում էին նախատինք, հակառակութիւն, երկպառակութիւն, մատնութիւն, կռիւ ու հալածանք»:

Նման իրադրութիւնները կարող են խաղաղեցնել լրջամիտ, անկողմնակալ, արդարադատ ու անճնուէր հեղինակութիւնները: Պոլսոյ հայութիւնը հէնց այսպիսի յատկութիւններով էր ճանաչում Մխիթարին: Ուստի նա «մտաւ պատակտեալ եւ յուզուեալ ժողովուրդի մէջ» — գրում է Վկայողը:

Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցու մէջ նա քարոզում էր եղբայրական սէր, մեկնում էր Սուրբ Գիրքը, եւ ամէնից կարեւորը՝ քարոզում էր: Երկու համայնքների Հայերը գալիս էին լսելու նրա քարոզները, որոնք համարձակօրէն ներկայացնում էին այնպիսի ճշմարտութիւններ, որպիսիք վաղուց ի վեր, արդէն քանի՛ սերունդ լքել էին քրիստոնեայ Հային: Մխիթարը իր քարոզների մէջ բերում էր մեր նախնի սրբազան Հայրերի աստուածաբանական վկայութիւնները: Իսկ այդ վկայութիւնները կարող էին նաեւ վիրաւորական թուալ ունկնդիրներից չատերին:

Մխիթարին յայտնի դարձաւ որ լուսաւորչական Հայերը զայրացած են կաթողիկէ Հայերի վրայ: Այն աստիճան որ պատրաստւում են դիմել պետութեան անողորմ միջամտութեան: Հերթական քարոզներից յետոյ, այնուամենայնիւ, Հայերի մի խումբ պատրաստւում է իրենց արխնակից եղբայրներին մատնել Թուրք դատաւորին: Մխիթարը խորանի խաչը առած, վարդում է տաքացած խմբերը խաղաղեցնելու եւ գոչում է «Եղբայրնե՛ր, այդ ի՞նչ է ձեր արածը··· եթէ դուք մտադիր էք մատնելու կաթողիկէ Հայերը, ապա ինձ եւս մատնեցէք, ես էլ նրանցից եմ»:

Բայց նրան պատասխանում են որ կաթողիկէ Հայերը թշնամութիւն են անում իրենց նկատմամբ, անարգանարկում են իրենց եւ յորդորում հանկէ՛ս սկսած էր արդեօք: Ցիշենք որ մօրը կանխահաս մահէն վերջ ան մի քիչ յոց մըն ալ Պուրսա, մօրը ազգականներուն մօտ ղրկուած էր ու հօրը մահէն վերջ անհասկանալիօրէն դարձեալ Կուտինա վերադարձուած էր: Ինչե՞ր կային կոմիտասի երախայրութեան ու մանկութեան այդ շրջանին մէջ:

Կոմիտասի ազգականներէն Սեն որ Մխիթարը որեւէ կերպ չմշջամտի իրենց հաշիւներին:

Լուսաւորչականների զայրոյթը ոչ միայն իսկապէս թշնամութիւն անող կաթողիկէների նկատմամբ էր, այլ ընդհանրապէս կաթողիկէ համայնքի դէմ, որտեղ մեծամասնութիւնը արդար ու ազնիւ մարդիկ էին, Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատացեալներ: Եւ Մխիթարը նրանց յորդորում է դիմել ոչ թէ թուրք դատաւորին, այլ պատրիարք ազգապետին, հակառակ պարագային, սպառնում է նա, ինքը պատրաստ է խաչը ձեռքին բարձրանալ կառավարական աստեան՝ արդարութիւն պաշտպանելու, իսկ եթէ հարկ լինի՝ յանուն արդարութեան դահիճի կացնի տակ դնել իր պարանոցը: «Զայրացած ամբոխը,— գրում է Վկայողը —, փոխում է իր միտքը եւ քայլում է դէպի պատրիարքարան, բողոքում է ազգապետին, որն էլ առանց վարանելու հաչուեթեան դրօշ է պարզում»:

Այս յաղթանակից յետոյ Մխիթարը չարունակում է Հայերի մէջ եղբայրութեան եւ խաղաղութեան քարոզները: Նրա կողմնակիցներն ու հոգեկիցները աւելանում են, թէեւ վտանգաւոր ժամանակներ էին եւ կղերական դասի մէջ «փառատենչիկ լսիրչ ոգին պայթուցիկ խռովք եւ արիւնահեղութիւն էին նիւթում», ինչպէս գրում է Վկայողը:

Այսպիսի կացութիւններ, թէեւ տարաբնոյթ, չատ են եղել· դրանք նորէն ու նորէն բացայայտել են ընդհանուր տգիտութիւնն ու խաւարամտութիւնը: «Կոյր եւ կամարկոր տգիտութիւնը,— կ'ասէր Մքայէլ Նալբանդեանը —, որ մեր սիրելի Հայերի արմատական ախտերից մէկն է»: Ցիրաւի· դեռեւս Մովսէս Խորենացին է տառապել այս ողբալի վիճակի առիթով: Նրա տառապանքից ծնուած կչտամբանքը այժմէական էին Մխիթարի համար, եւ առաւել քան հրատապ են եղել վերջին դրեթէ հարիւրամեակի ընթացքին՝ մինչեւ մեր օրերը: «Ամէնքիս յայտնի են մեր թագաւորների եւ ուրիշ նախկինների անհոգութիւնը իմաստութեան նկատմամբ եւ նրանց բանական հոգու անկատարութիւնը»,— գրում է Փերթողահայրը:

Եւ Մխիթարը ազգը լուսաւորելու կամովին յանձնառութեամբ արդէն յատակեցրել էր այն միակ հնարաւորութիւնը որ կարող էր վառ պահել Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի կանթեղը···

Իր աչքի առաջ ունենալով այն ամբաստանութիւնները, բամբասանքը, հալածանքը, որոնք եղել են Լուսաւորիչի կանթեղը անմար պահելու նուիրեալները:

(Շար. 2)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԲԱՆԱՎԷՃ

պուհ Զարեհ Թաշճեան, 1995ին Հալէպի մէջ հրատարակեց անգլերէն գրքոյկ մը որուն մէջ պնդեց թէ առասպել մըն էր այն կարծիքը թէ Կոմիտաս որբուհեան թշուառ ջրհան ապրած էր մանկութեան ընթացքին, իրականութիւնը այդպէս չէր: Թաշճեան, կարգ մը փաստերու վրայ հիմնուելով կը պատմէր որ իր ծնողքին մահէն վերջ փոքրիկն Սողոմոն որդեգրուած էր իր մօրաքոյր Մարիկին կողմէ եւ անոր կողմէ խնամուած էր հարազատ զաւկի նման: Մարիկ ու Յակոբ Գարագաշեան պաշտօնապէս իրենց որդին դարձուցին Սողոմոնը, նոյնիսկ Մարիկ կաթ տուաւ Սողոմոնին ու կաթնատու մայր դարձաւ անոր: Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն» նշանաւոր գլուխ գործոցն է որ պատճառ դարձած է որ անհիմն համոզում մը կազմուի Կոմիտասի թշնուառ մանկութեան մասին: Անկէ վերջ ալ բանաստեղծներուն ու գրագէտներուն համար ազդու նիւթ դարձաւ խօսիլ Կոմիտասի որբութեան ու թշուառութեան մասին: Մինչդեռ փոքրիկն Սողոմոն, որքան ալ սիրէր փողոցները պարակիլ, որքան ալ մէկ երկու անգամ յոգնութեան կամ այլ պատճառներով տունէն դուրս գիշերած ըլլար, փողոցը մնացած որբուկ մը չէր, ունէր տաքուկ երդիք ու զինքը սիրող որդեգիր ծնողներ: Կոմիտաս աւելի վերջ, իր առողջ ջրհաններուն, միշտ կապ պահեց Մարիկ Գարագաշեանին հետ, անգամ մը քարթ փոսթալ մըն ալ ղրկեց անոր: Սեպուհ Թաշճեան, որ կ'ապրէր Աւստրալիոյ մէջ, Կոմիտասի մօրաքրոջ ու կաթնամայր Մարիկին թոռն էր: Իր մայրը, այսինքն Մարիկին աղջիկը իր հարազատ ձայնով պատմած էր Մարիկին ու Կոմիտասին պատմութիւնը:

Սեպուհ Թաշճեանի ճշդումը ի՞նչ նոր բան կրնայ աւելցնել փոքրիկն Սողոմոնի մանկութեան պատմութեան վրայ, չենք գիտեր: Զըմռռնանք որ Կոմիտաս իր նամակին մէջ գրած էր թէ կեանքին մէջ երկու բան չէր կրցած մոռնալ: Մէկը զպրոցի պաղ գետնին վրայ ժամեր չարունակ նստելու տառապանքն էր, մէկն ալ տեղահանութեան ընթացքին զինուորէ մը ստացած հարուածն էր: Որքան ալ Մարիկ ու Յակոբ Գարագաշեան գուրգուրացած ըլլան Սողոմոնին վրայ, փոքրիկը անպայմանն տառապած էր հարազատ ծնողները կորսնցուցած ըլլալուն համար: Մենք չատ լաւ գիտենք թէ կանուխ մանկութեան ջրջանի այսպիսի տառապանքներ ժխտական ազդեցութիւններ կրնան գործել մէկու մը հոգեբանութեան ու անոր ապագայ կենցաղին վրայ:

Կոմիտաս անգամ մը ըսած էր որ մեծ բարերախտութիւններէն մէկը կը նկատէր էջմիածին տարուած ըլլալը, որովհետեւ եթէ տարուած չըլլար, Կուտինայի մէջ ան պիտի դառնար թրքախօս կօչկակար մը, իր հօրեղբօր նման: Գիտենք նաեւ որ կարճ ժամանակ վերջ ան չատ յուսախաբ եղաւ էջմիածնէն ու միշտ ալ ուզեց հեռանալ հոնկէ: Բայց հոն ապրեցաւ երջանիկ ջրջան մըն ալ: Խրիմեան Հայրիկի կաթողիկոսութեան ջրջանն էր այդ: Կոմիտասի համար մեծ մխիթարութիւն էր իր մօտ ունենալ Խրիմեան Հայրիկը: Շատ բան առած էր անկէ, մնացած էր այս գեղջուկ բայց մեծ կաթողիկոսին հմայքին մէջ:

Կոմիտասի առաջին աշակերտուհիներէն Կարինէ Խրիմեան կը պատմէ որ Կոմիտաս վարդապետի ամենասիրած ճաշերը Խրիմեան Հայրիկին սիրած Վանայ «Վռուշ»ն էր, թանապուրը եւ իւղոտ էջմիչէ փիլաւը: Կոմիտաս պատուղներուն մէջ ալ կը նախընտրէր խաղողն ու ձմերուկը: Իսկ ծաղիկներուն մէջ վարդը, լեղակը եւ մեխակը: Կոմիտաս կը սիրէր Խրիմեաններու պարտէզէն քաղել այս ծաղիկները ու ապրիլ ծաղիկներու մերձաւորութեան մէջ:

Զարմանալի չէ որ Խրիմեան Հայրիկին մահը չատ խոր տպաւորութիւն պիտի գործէր Կոմիտասին վրայ: 87 տարեկան Հայրիկը իրական հայր մը եղած էր Կոմիտասին համար: Բայց Կոմիտաս մահուան յաջորդող ժամերուն սուգ պահելու ժամանակ չունեցաւ, որովհետեւ ամենակարճ ժամանակի մէջ ան Գէորգեան ճեմարանի երգչախումբը պէտք է պատրաստէր յուղարկաւորութեան: Յուղարկաւորութենէն վերջ սկսաւ իր վրայ զգալ Հայրիկը կորսնցնելու ցաւն ու կարօտը: Հայրիկը չկար ու հիմա Կոմիտաս ինքզինք առանձին կը զգար: Մարգարիտ Բաբաեանի դրուած նամակի մը մէջ կ'ըսէր որ այլեւս ոչ միտք մնաց, ոչ ուղեղ: «Անհանգիստ եմ եւ չեմ գիտեր թէ ինչ պէտք է ընեմ, կը գրէր: Կարծես թէ չրջապատուած եմ սեւ ամպերէ: Լոյս կ'ուզեմ, պայծառ լոյս, բայց միջոցը չեմ գտներ ու կը զգամ որ այս օդը կը խեղդէ զիս»: Էջմիածինը վայր մըն էր ուր առտուընէ մինչեւ գիշեր կ'աշխատէիր, բայց յանկարծ կ'անդրադառնայիր որ չկար մէկը որուն հետ կարենայիր բաժնել գրածդ կամ որուն կարենայիր երգել այն երգը զոր գրի առած ես: Ասիկա այնքան սուր զգացում մըն էր որ Կոմիտաս արդէն սկսած էր վախնալ իր առողջութենէն: «Կը զարմանամ որ մինչեւ հիմա չեմ խենթեցած», կը գրէր Կոմիտաս, նախադասութիւն մը, որ նշանակալից ու քիչ մըն ալ մարգարէական պիտի դառնար ապագայ զարգացումներու լոյսին տակ:

Ռ. Հ.

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԿԱԼԱՑԻ (Ռումանիա) Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ 150ամեակը նշուած է վերջերս Դանուբի եզերքը գտնուող հին քաղաքին մէջ յատուկ հանդիսութեամբ: Եկեղեցին կառուցուած է 1858 Մայիսին եւ հիմնաքարը դրուած է Ատրիանապոլսոյ արքեպիսկոպոս Սարգիսի կողմէ: Աշխատանքները իրագործուած են գերմանացի ճարտարապետ Հերման Ամոքէի ղեկավարութեամբ:

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԳՐԱԻԸ

Անգլիացի մը եւ Ամերիկացի մը իրարու հետ գրաւի կը բռնուին ճշդելու համար թէ ո՞վ անհատական պատմութիւն մը պիտի պատմէ:

Երկու բարեկամները կը համաձայնին եւ Ամերիկացին կը սկսի.

— Ամերիկացի ճէնթըլմէն մը, կ'րսէ Ամերիկացին,

— Եղաւ կը պատասխանէ Անգլիացին, չահեցար, ալ չշարունակենք:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Քիչ մնացած է որ Սեւ ծովը չնչահեղձ ըլլայ: Եւրոպայի խորհուրդին մէկ տեղեկագրին համաձայն ծովափնեայ քաղաքներու ճարտարարուեստականացումը, թունաւոր եւ չղաղործօն նիւթերու ծով թափուիլը, ձկնորսութեան չափազանց մեծ ծաւալը եւ թթուածինի յարաճուն պակասը բնապահական գերեզմաննոցի մը վերածելու վրայ են այդ ծովը: Ըստ նոյն տեղեկագրին արդէն վերջին տարիներուն անյայտացած է ձուկի 27 տեսակէն 21ը: Պատճառը ապականութիւնն է եւ տարապայման որսը:

Սեւ ծովը թափող գետերն ու գետակները մեծ քանակութեամբ մետաղ կը փոխադրեն հոն, նաեւ քրիւղի մնացորդ ու Չեռնոբիլէն եկող չղաղործօն տարրեր: Տակաւին, հակառակ Պրիւսէլի ազդարարութիւններուն, Օտեսա քաղաքին աղտոտած ջուրերը կը թափուին Սեւ ծով: Իսկ Սեպաստոպոլի նաւահանգիստին ջուրերը արտօնուածէն հարիւրապատիկ աւելի քանակով քարիւղ կը պարունակեն:

Սեւ ծովու ապականութիւնը գոնէ նուազեցնելու համար մինչեւ այսօր քանի մը համաձայնութիւն գոյացած է. 1985ին Պուքրէշի մէջ Դանուբը եզերող երկիրները յայտարարութիւն մը ստորագրած են. 1992ին Սեւ ծովու պահպանութեան պայմանագիր մըն ալ ստորագրած են Ռումանիան, Վրաստանը, Պուլկարիան, Ռուսաստանը, Թուրքիան, Ուկրանիան: Բայց կարելի չէ եղած վատթարացումին առաջքը առնել:

Կացութիւնը մղած է Եւրոպայի խորհուրդը որ 2008 Սեպտեմբերէն Սեւ ծովու ծրագիր մը կիրարկուի: Ան պիտի օրինակէ Ադրիականի փորձառութիւնը: Ափսո՛ս զատ, Եւրոպական Միութիւնը զարկ պիտի տայ ծովուն չրջապատի պահպանութեան ուղղուած գործակցութեան:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Մազաղաթի պէս կարծր դէմքը ծերունիին կը կծկուէր անհամբերութեամբ... կարծես կը փափաքէր որ հեռանայինք: Հիւպատոսուհին դէպի ան հակեցաւ զովանքով...

— Ջերմ ունի, աւելցուց, եւ այսպէս է օրերէ ի վեր... վէրքերը զոցուած են, բայց հոգեկան անբացատրելի հիւանդութիւնով մը կը տանջուի... ըսին թէ բազմաթիւ ընտանիքի մը պետն էր, հողային ընդարձակ հարստութիւն, տէր եւ այսօր բան չէ մնացած. իր ընտանիքին բոլոր անդամները, թէ՛ այր եւ թէ՛ կին, թէ՛ տղայ սպաննուած են, ու ինքը մինակ մնացած է:

— Ի՞նչ դերագոյն դժբախտութիւն է իր ողջ մնացած ըլլալը, կը խորհէի իւրովի, ինչո՞ւ համար կ'ապրի, որո՞ւ համար կ'ապրի, ի՞նչ կարող է սպասել այլեւս այս սգաւորուած աչխարհիս վրայ...: Եթէ երբեք մոռնալու աստուածային մխիթարութիւնն ալ կարելի ըլլար, իրեն համար չատ ուշ է արդէն... ժամանակ չունի մոռնալու:

Յուսահատած իր համրութենէն՝ պիտի հեռանայինք ծերունիին անարէն, երբ մեզմէ մէկը հայերէն քանի մը բառ փոխանակեց քովինին հետ: Ինչպէս մեռել մը որ աչքերը բանար՝ ծերունիին արտեւանունքը բարձրացան, շրթունքը դողաց՝ թեթեւօրէն դունաւորուած յուզմունքէն. ճակատին վրայ կնճիռները խորունկցան, իր աչքերը, իր ծերունի արիականի հանդարտ, պեղեցիկ, ազնուական աչքերը բարձրացուց մեր վրայ ու ամէն մէկերնուս սեւեռեց անսահմանելի արտայայտութեամբ մը: Չէինք գիտեր թէ տառապանքի սաստկութի՞ւն մըն էր ունեցածը թէ գոհունակութի՞ւն: Աւելի մօտեցանք թէ գոհունակութիւն: Աւելի մօտեցանք իրեն: Մեզմէ մէկը, բժիշկ մը, ծունկի եկաւ անկողնին եզերքը ու ձեռքը բռնեց... այն ատեն նահապետը յուզմունքէ դողդղացող ձայնով մը հարցուց.

— Ամէնքդ ալ Հա՞յ էք...:

— Այո՛, ամէնքս ալ Հայ ենք հա՛յրիկ... Հիւպատոսուհին բնազդաբար ըզգալով ծերունիին հոգեկան պահանջքը, հեռացեր էր մեր խումբէն, եւ պատուհանին կռթնած՝ մատներով եզերքին վրայ որե՛ւէ դաշնակի եղանակ մը կ'ուրւագծէր:

— Ամէնքդ ալ Հայ է՛ք, կրկնեց ծերունին, զարմացած եւ կարծես հիացած ու աչքերը լեցուեցան արցունքով...

Ուզեց նստիլ: Օգնեցինք իրեն: Ու երբ մեր գուրգուրալի եւ յուզումէ դողդոջուն ձեռքերը հանդիպեցան իր վշտագին եւ չարչրկուած մարմինին՝ կարծես անկարող այլեւս տոկալու, սկսաւ արտասուել առատօրէն: Արցունքը անչէկ կ'իյնար երեսն ի վար ու կը կորսուէր ճերմակ մօրուքին մէջ. խուլ եւ անզօր հեկեկանքներ կը ղղրդէին կուրծքը որ կ'ելլէջէր անհանգստող ուժգնութեամբ մը, ու կարծես ամօթահար իր արցունքներէն՝ մէկիկ մէկիկ կը նայէր մեզի կողմնակի եւ խուսափուկ նայուածքներով. կ'ուզէր խօսիլ, բայց բառերը չէին վերջանար իր դողդղացող շրթունքներուն վրայ:

Ծանկարծ, ինչպէս աղբիւր մը որ կը ցամքի, արցունքները դադրեցան. գլուխը կախեց կուրծքին վրայ եւ ձեռքերը վերստին սկսան գալարուիլ. քանի մը րոպէ ետքը միայն, իր դեռ խոնաւ աչքերը դարձնելով մեզի ըսաւ ցաւատանջ ձայնով մը.

— Ես Խարբերդի գաւառէն եմ... հալածուած ու տանջուած, քանի մը անգամ փախչելով հուրէն եւ սուրէն եկայ Ատանա: Քանի մը անգամ կեանքիս մէջ ընտանիքիս ցիր ու ցան ըլլալը տեսայ... ոմանք սպաննուած, ոմանք փախստական... եօթը մանչ զաւակ ունէի, երեք աղջիկ ու թոռներ, չատ թոռնե՛ր... Ամէն անգամուն՝ մեռելներուն սուգը չանցած կը հաւաքէի ցրուած անդամները ընտանիքիս. ու երբ տիւրմանը մեզ կը մոռնար՝ այդ միջոցին նորէն կը կազմէի տունս...: Աստուած օրհնեց ջանքերս, ու ամէն անգամուն յաջողեցայ... մէկի տեղ երկուք ունեցայ, երեք ունեցայ... Հիմակ այլեւս ծերացած ու անկարող՝ կը յուսայի աչքերս փակել զուհռնակութիւնով, փառաբանելով Ամենակարողին զօրութիւնը... բայց չեմ գիտեր թէ ի՞նչ անէծք իջաւ մեր գլխուն... Տիւրմանը զարկաւ նորէն ու ամէն բան փճացաւ այս անգամ...:

Պահ մը տաժանելի լռութիւն կը տիրէ...:

— Ամէն բան փճացա՛ւ... երեսունը չորս հոգիէ բաղկացած ընտանիք էինք... երիտասարդները կռուեցան, ու կռուի մէջ ինկա՞ն... բայց ի զուր... հարսերս տարին. թոռներս այրեցին ու ես չեմ գիտեր ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս մնացի... Օտարներս ձեռք դրին վրաս, վերջէրս կապեցին ու աղէկցուցին գիս...; բայց ցաւս խորունկէն է, հոգիիս մէջն է... անմարելի կրակ մը կայ սրտիս մէջ...:

Ու իր աչքերը այլեւս բոլորովին չորցած ու տէնդպային՝ կը նայէր մեզի մեր գթութիւնը հայցելով...:

(Շար. 17)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կազդյա Աշչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մանուճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ։

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),

– Միջանկարդ–երկրորդական,

– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,

– Զուիտհասաններ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝

01·46·42·45·25 կամ 06·82·89·16·44

Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին։

(Շար. Ա. էջէն)

է. այսուհետեւ ան պիտի վերապահուայ համալսարանի դասախօսութեան պաշտօնին։

Հրապարակուած յուրին մասին լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով ան ըսած է թէ ներկայիս արձակուրդի մէջ կը գտնուի, պաշտօնազրկուած որոշումին նախապէս տեղեակ պահուած չէ։ Սակայն, պատրաստակամութիւն յայտնած է որեւէ պահու որեւէ պաշտօն ստանձնելու։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱղԷՄի մէջ պաղեստինցի մը պիլտոզերով յարձակում մը գործած է անցորդներուն վրայ եւ վիրաւորուած է 16 հոգի, որոնցմէ մէկը ծանր վիճակի մէջ էր։ Յուլիս 22ի այս յարձակումը երկրորդն է իր տեսակին մէջ։ Նախորդը եղած էր Յուլիս 2ին եւ 3 հոգի մեռած էր։

ՔԱՐԱԾԻՋԻՆ եաք,կը վճռաուին պատերազմական երկու այլ ոճրագործներ եւս եւ անոնց ձերբակալութեան համար ալ մէկ միլիոն եւրոյի պարգեւ մը խոստացուած է։ Այդ երկու ոճրագործներն են՝ Կորան Հածիչ, որ պատասխանատուն կը նկատուի Քրաժինայի (Խրուաթիայ ինքնակոչ սերպ հանրապետութիւն) բանակիչներու սպանութեան կամ տեղահանութեան եւ Ռաթքո Մլատիչ, Պոսնիոյ սերպ բանակի նախկին հրամանատարը, որ կ'ամբաստանուի 7–8 հազար բնակիչներու ջարդով։ Ինչ կը վերաբերի Քարածիչի, հաստատուած է որ ծածկանունով մը կ'ապրէր Պելկրատ, հիմնովին փոխելէ եաք դիմագիծը։

«ԳԱՆԱՄ ԱՆՇԷՆԷ» (Յուլիս 23) հաստատած է որ Գրեթի Լիոնէի բայը մատակարարող մարմինը հրահանգներ ստացած է Տնտեսութեան նախարարութենէն, որ նպաստաւոր դիրք բռնէ Պ. Թափիի նկատմամբ, հրաժարելով դատական բերնախոն ճամբէն։ Երդիճաթերթը բոլոր մանրամասնութիւնները կու տայ, բացատրելով թէ ի՛նչ կարզադրութիւններէ եաք Պ. Թափիի ի մօտոյ 40 միլիոն եւրօ պիտի դանձէ, հակառակ անոր որ Թափիի քանիցս կրկնած է՝ «ազատ եմ Սարքոզիի նկատմամբ, առանձնաշնորհեալներու խմբակին չեմ պատկանիր»։

ԻՏԱԼԻՈՑ Ծերակոյտը Յուլիս 22ին օրէնք մը քուէարկած է, որ պետութեան չորս բարձրագոյն պատասխանատուները, որոնց կարգին Պէրլուսքոնիի, անձեռնմխելիութիւն կը շնորհէ։ Օրէնքը վերջնական ընոյթ ունի եւ թոյլ կու տայ Պէրլուսքոնիի որ դատական երկու հետապնդումներէ ազատի։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ բանակի կազմին մէջ մարմին առած էրկէնէֆոն կազմակերպութեան հետաքննութեան չրջանակին մէջ, Յուլիս 22ին քանի հոգի եւս հակոզութեան տակ առնուած է։ Գոնիայի, Պոլսոյ, Գոճաճէլիի, Էլազըղի եւ Մերսինի մէջ հրսկոզութեան տակ առնուած կասկածելիները փոխադրուած են Գոնիա։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17

ՏՕՆ Է ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՐԲՈՒՀԻՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՍՐԲ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18

Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցեալց աղքիս Հայոց։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին։

Ցաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ պատարագ տեղի չունենալու հետեւեալ կիրակիները.–

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին։

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի ծօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը։

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

կը պատարագէ՝

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes. N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի «Խաղողօրհնէք»ի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կը նան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը։

ARMAVIA

Cet Eté

ARMAVIA opérera chaque samedi un **vol direct de Marseille à Erevan**

Renseignements et réservations :

● **SABERATOURS**
11 rue des Pyramides
75001 Paris
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours

● **SEVAN VOYAGES**
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

● **WASTEELS VOYAGES**
67 la Canebière
13001 Marseille
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ (ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)

յայտարարում է 2008–2009 ուստարուայ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան (Աստուածաբանական Համալսարան) կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրներէ մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիներ, ովքեր ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն, եւ պատկան են Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ ովքեր յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւններ հետեւեալ առարկաներէ։

1· Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցազրոյց)
2· Հայ գրականութիւն (բանաւոր)
3· Հայոց պատմութիւն (բանաւոր)
4· Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալներ ու տուգում)
5· Անգլերէն (հարցազրոյց)

Նախքան քննութիւնները կը մօտակայ ճանաչողական ընոյթի պրոյց կ'ունենան Ճեմարանի տեսչութեան հետ հետեւեալ նիւթերի շուրջ։

1· Սուրբ Գրքի իմացութիւն
2· Եկեղեցական փորձառութիւն
3· Ընդհանուր գիտելիքներ Հայ Եկեղեցու պատմութենից

Դիմումները պէտք է գան Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչի անունով՝ ներկայացնելով ներքոյիշեալ փաստաթղթերը։

1· Դիմում
2· Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական
3· Բնութագիր (պէտրոցի տնօրէնից)
4· Ջինուորական պրութեան մասին փաստաթուղթ (բնօրինակը)
5· Բժշկական վաւերացուած տեղեկանք (086 ձեւ)
6· 2 լուսանկար (3×4)
7· Անձնագրի պատճէն
8· Ինքնակենսագրութիւն
9· Երաչխաւորագիր թեմի առաջնորդից կամ շրջանի հոգեւոր հովուից
10· Տեղեկանք բնակավայրից

Փաստաթղթերը ներկայացնել անճամբ Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի քարտուղարութեան։

Դիմումներն ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 7ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10 – 16 (չաբաթ օրը մինչեւ ժամը 13)։

Հասցէ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան։

Հեռախօս (010) 517–185, (010)517–180։

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

Dimanche 14 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA SAINTE CROIX
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
26 rue Troyon — 92310 SEVRES

Dans ce cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français, nous vous proposons une journée exceptionnelle :

11h : Divine liturgie dans le salon du Collège
15h : Repas sous les frondaisons.
Animation musicale par l'**Orchestre SPITAK**

Jeux pour les enfants — Tirage des tombolas enfants et adultes.

P.A.F. : Adultes 20 euros — Enfants : 12 euros

Pour éviter de mauvaises surprises, réservez dès maintenant par téléphone
01 44 59 23 50 ● 01 40 51 11 90

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 25
VENDREDI
25 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԵԱՒԱՐՏ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 22·008 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·008

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ա. ԿԻՒԼ ԱՆԻ ԱՑՑԵԼԱԾ

Նախագահ Ա. Կիւլ Բաքու – Թիֆլիս – Կարս երկաթուղիին Թրքական հատուածին հիմնարկէքին համար Կարս գացած է Յուլիս 23ին։ Նոյն օրը այցելած է Անի քաղաքը։ Ան Թուրքիոյ առաջին նախագահն է որ Անի կ'երթայ։ Կիւլ այցելած է Մանուչէհի մզկիթը, Ս. Փրկիչ եկեղեցին։ Հոն յայտարարած է որ Անիի աւերակները թուրք պատմութեան համար եւս կարեւոր են եւ թէ սելճուքեան իշխանութեան օրէնն եւս որոշ կառոյցներ ունի քաղաքը։ Այցին ընթացքին Ա. Կիւլ հետաքրքրուած է Հայաստանի կողմի քարահանքերուն ուժանակի պայթումներով որոնք կը վնասէին Անիի կիսաքանդ կոթողներուն։ Հարց տուած է որ Հայերը կը չարունակե՞ն պայթումներով քար հանելու աշխատանքը։

Պատասխանելով լրագրողներու, Թուրքիոյ նախագահը ըսած է Ս. Սարգսեանի հրաւէրին մասին. «Նախագահին հրաւէրին հակաւութիւն կը յայտնեմ իր հրաւէրին համար։ Տակաւին արժեւորումի ընթացքին մէջ ենք։ Մեր քաղաքականութիւնը վերջին ծայր յստակ է։ Լաւ յարաբերութիւններ կ'ուզենք մեր դրացիներուն հետ։ Որոշ հարցեր ունինք. սակայն անոնք հարկ է հարթուին։ Կը փափաքինք որ Թուրքիոյ գտնուած շրջանը կայուն, ապահով եւ խաղաղ ըլլայ։ Եթէ շրջանի երկիրները քայլերեն խաղաղ ու բարի յարաբերութիւնները, մենք դէմ չենք ըլլար ատոր։ Շրջանի բոլոր երկիրները այս տեսակի ծրագիրներու մասնակցութեան կը հրաւիրենք, այն պայմանով որ յարգեն այլ երկիրներու հողային ամբողջականութիւնը»։

Ա. Կիւլի Անի այցը յաւելեալ պատճառ մը եղած է Թրքական լրատուականին հայեւթուրք յարաբերութիւններուն անդրադառնալուն։ Գլխաւոր նիւթը ըլլալ կը չարունակէ Ս. Սարգսեանի հրաւէրը։ Կ'ըսուի թէ հաւանական չէ որ Անդարա Օգոստոսի վերջաւորութենէն առաջ պատասխանէ անոր։ Հանրապետութեան նախագահութեան շրջանակները աւելի դրական մօտեցում ունին հրաւէրին ու մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այդ մասին Հայաստանի ու Սփիւռքի հրապարակումներուն։

* * *

Ա. Կիւլի Անի այցը յաւելեալ պատճառ մը եղած է Թրքական լրատուականին հայեւթուրք յարաբերութիւններուն անդրադառնալուն։ Գլխաւոր նիւթը ըլլալ կը չարունակէ Ս. Սարգսեանի հրաւէրը։ Կ'ըսուի թէ հաւանական չէ որ Անդարա Օգոստոսի վերջաւորութենէն առաջ պատասխանէ անոր։ Հանրապետութեան նախագահութեան շրջանակները աւելի դրական մօտեցում ունին հրաւէրին ու մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այդ մասին Հայաստանի ու Սփիւռքի հրապարակումներուն։

* * *

Այս ընթացքին կը չարունակէ արտայայտութիւն գտնել Ադրբեջանի դժգոհութիւնն ալ։ Կարսի իշխանութիւնները միշտ կը գանգատին որ Հայաստանի սահմանին փակումը մեծապէս կը վնասէ իրենց, արգիլելով սահմանային առեւտուրը ու այդ պատճառով քաղաքը տնտեսապէս կը տուժէ։ Քաղաքապետը սահմանի բացումը պահանջող հանրագրութեան մըն ալ ձեռնարկած է։

Ատիկա ադրբեջանական դժգոհութեան նոր առիթ եղած է. ադրբեջանցի երեսփոխանուհի Կ. Փաչայեւա որ Բաքու – Կարս նոր թռիչքներու առիթով Կարս գացած է, հոն յայտարարած է թէ կարեւին ու մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Հայաստանի ու Սփիւռքի մասնացկիր Հայաստանի սահմանին բացումը պահանջող արշաւի մը, այնքան ատեն որ Հայաստան Ադրբեջանի հողերէն չքաշուի ու վերջ չտայ Թուրքիայէն հողային իր պահանջներուն։ «Որոշ մարդիկ անտեղեակներու խումբ մը խաթած են, պնդելով որ սահմանը բացուելու պարագային տնտեսական ու առեւտրական յարաբերութիւնները կը զարգանան» ըսած է ան, աւելցնելով որ նոր երկաթուղին զարգացումը կ'ապահովէ քաղաքին, ու տեղ չի մնար «զրգռութեան հնչակներուն պատճառաբանութեան»։ Կարսի քաղաքապետը չէ պատասխանած լրագրողներու հարցումին թէ ադրբեջանցի երեսփոխանուհին ինչի՞ նպատակով ունէր երբ կ'ակնարկէր «զրգռութեան հեղինակները»ու։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ե. ՕԼՄԵՐԹ, Իսրայէլի վարչապետը, վճռած է տեղի չտալ իրեն եւ իր կուսակցութեան ճնշումին (ճառաջ) դէմ մըղուած պայքարներուն, ինչ կը վերաբերի կաշառակերութեան մեղադրանքներուն, որ եղած են։ Իսրայէլի մամուլը արձանագրած է յարձակումներուն, զորս անցած է իր պետական մրցակիցին՝ Ցիփի Լիվնիի դէմ։ Կ'ամբաստանէ արտաքին նախարարը որ «անկարող է որոշումներ տալու։ Աղէտալութեան ենթակայ է եւ ինքնավստահ չէ։ Հաւաստացէ՛ք ի վիճակի չէ քաղաքականութիւն մը վարելու»։ Այս վերջինը, նոյն օրը, յարձակած էր վարչապետին վրայ, յայտարարելով.– «Երբ մարդ յանցաւոր է բանտարկութեամբ պատժուելու արարքով մը, պէտք է հրաժարի հանրային պաշտօններէ»։ Օլմերթի յաջորդութիւնը պատրաստ է եւ ոստիկանութիւնն ալ կը չարունակէ իր քննութիւնը եղած մեղադրանքներուն մասին, ինչպէս օդանաւի տոմսակներու վճարումները, որոնք թոյլ տուած են Օլմերթի որ անձնական ճամփորդութիւններ ընէ։ Վեց քննութիւններ բացուած են իրեն դէմ, բայց ցարդ մեղադրուած չէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սահմանադրական ատեանը Յուլիս 28ին կը սկսի քննել ԱԳ կուսակցութիւնը փակելու հարցը։ Կը կարծուի որ դատը երկար պիտի չտեւէ։ Մինչեւ որ վճիռի մը յանգի, դատարանը անընդմէջ պիտի չարունակէ աշխատանքը։ Ատեանի 11 անդամներէն առնուազն 7ին քուէն անհրաժեշտ է փակումի որոշումի համար։

ՄԱՄՈՒԼ – ԹՂԹԱՏԱՐ համաձայնագիրը յետպատ չրջանին համար պատճառ է որ Թղթատարին բացը առաւելաբար դոցէ ամէնօրեայ մամուլը։ Մամուլի կրճատ յաւելումը 23%ի կը հասնի։ Կողմերը որոշած են մեծ ճիգ մը ընել, որպէսզի բացը վերջապէս զարմանալի եւ հասարակչռութիւն մը հաստատուի։ Ինչպէս մամուլն ալ դիտել կու տայ, ամէնէն մեծ ճիգը պիտի թափէ ամէնօրեայ մամուլը, քանի յաւելումը կը հասնի 23%ի։ Նուազ յաւելում կը կրեն պարբերաթերթերը։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ աշխատանքի ժամանակացոյցի բարենորոգումի օրինագիծը քուէարկուեցաւ Յուլիս 23ին եւ 35 ժամերու դրութիւնը հիմնովին փոփոխութեան ենթարկուեցաւ, ինչ որ պատճառ եղաւ նաեւ որ գործերը ցոյցի դիմեն Յուլիս 23ին, քանի գլխաւորաբար իրենց կը

(Շար.ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀՅԴ ԵՒ ՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

Հ.Յ.Դ. Հայաստանի Գերագոյն մարմնի ներկայացուցիչ Ա. Ռուստամեան հաստատ կայտնած է որ երկրին մէջ վերջին ամիսներուն ստեղծուած իրավիճակը հանրային ճգնաժամի տարրեր կը պարունակէ։ Առորպէս պատճառ ան մատնանշած է զարգացման թափին դանդաղիլը եւ յետընթացական լարուած կացութիւնը։

Յուլիս 23ի ասուլիսին նիւթ ընդունուած այդ կացութիւնը, ան ըսած է թէ իրենք դէմ են ընդդիմութեան «պայքար-պայքար» կարգախօսին, անոնց պայքարին ու ամէն գնով իշխանութեան փոփոխութեան գաղափարին։ Աւելցուցած է թէ արտակարգ ընտրութիւնն ալ լուծում չէ հարցին։

Ա. Ռուստամեան ընդդիմութեան կոչ ուղղած է վերջ տալու Ռ. Քոչարեանը Լա Հէյի միջազգայինատեանին ներկայացնելու համար ձեռնարկուած ստորգրութեան հաւաքին. ըսած է թէ ատիկա միայն Ադրբեջանի ջաղացքին ջուր կը կրէ։

* * *

ԲՈՂՈՔ, ԲՈՂՈՔ ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋ

Համաժողովրդական չարժումի ներկայացուցիչ Լեւոն Զուրաբեան Յուլիս 23ի մամուլի ասուլիսին ժողովուրդը հրաւիրած է բողոքի ու ընդվզումի հզօր ալիք բարձրացնելու, քանի որ իշխանութիւնները նպատակ չունին երկրին մէջ ժողովրդավարութիւն հաստատելու եւ իսկապէս կ'արհամարհեն Եւրոպայի խորհուրդի պահանջները։

Ան յիշեցուցած է նաեւ թէ Օգոստոս 1ին տեղի կ'ունենայ ընդդիմութեան ցոյցը. անոր օրակարգը կախում կ'ունենայ ներքաղաքական ճգնաժամը զարմանելու ուղղուած իրենց չարժումին առաջարկներուն գտած արձագանգէն։ Երեւանի քաղաքապետարանը մերժած է այդ օրը Ազատութեան հրապարակին, կամ Մաշտոցի պարտէզին վրայ հաւաքներ ընելու դիմումը, բացի այն պարագայէն որ ընդդիմադիր խմբակցութիւնը հրաժարի հանրահաւաքէն եւ երեւանի մէջ երթ կազմակերպելէ։

Ասուլիսին մասնակիցները հարց տրուած են թէ Ս. Զուրաբեան ի՞նչ կը մտածէ Հիւսիսային պողոտայի խանութներուն դժգոհութեան մասին, որ հետեւանք է ընդդիմութեան հոն չարուած նակուղ նստացոյցին որմէ կը տուժէ իրենց առեւտուրը, չարժումի ներկայացուցիչը ըսած է. «Մենք Հիւսիսային պողոտայում մեր կամքով չէ որ չայտնըւել ենք. մեզ այնտեղ են քշել Ազատութեան հրապարակից»։

* * *

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Համաժողովրդական չարժումի վարչութեան նախագահ Արարատ Զուրաբեան որ Մարտ 1–2ի դէպքերուն առընչութեամբ բանտարկուած էր, Յուլիս 23ին հիւանդանոց փոխադրուած է։ Ձչդուած է որ սրտի անհանգստութիւններ ունի եւ կը կարօտի բժշկական կանոնաւոր խնամքի։

* * *

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՐԻՒՐ ՕՐԸ

Նախագահ Սերժ Սարգսեանէն ետք պաշտպանութեան նախարար Ս. Օհանեան եւս ամփոփած է իր գլխաւորած նախարարութեան հարիւրօրեայ աշխատանքը։ Այդ ընթացքին կարեւոր եղած է զեկավար մարմիններու պատրաստութիւնը, հրամանատարական պատրաստութեան մարզին մէջ ոգջոգառումները։

Հրամանատարական կազմի երկու կարեւոր զօրավարժութեան ընթացքին նորութիւններ կիրարկուած են մարտական պատրաստութեան չրջանակին մէջ։ Ուշադրութիւն դարձուած է զինեալ ուժերու սպառազինութեան, թէքնիք միջոցներու արդիականացման։ Բնակարաններ տրամադրուած են սպայակոյտ եւ ենթասպայական կազմերուն։

Նախարարը ամէնէն կարեւոր խնդիրը մարտական հերթապահութիւնը համարած է. ըսած է թէ առաջին գիծի վրայ դիրքերը կը բարելաւուին, քանի որ հոն պտնուող զինուորները տեւականօրէն առընչութիւն կ'ունենան հակառակորդին հետ եւ պէտք է ապահով պայմաններու մէջ կատարեն իրենց ծառայութիւնը։

Ս. Օհանեան չեշտած է օրինապահութեան, արդարութեան հիմնական արժէքի բնոյթը։ Ըսած է. «Կաշառակերութեան դէմ պայքարի սկզբունքը պէտք ուղեկցուելու է, այնքան ժամանակ որ այս գերատեսչութեան զեկավարն եմ»։

* * *

ՄԱՐՏԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Յուլիս 22ին Զուարթնոց օդակայանին մէջ, Ամթերտամ – Երեւան թռիչքի ճամբորդներէն Ս. Յովհաննիսեանի պայուսակին մէջ մեծ քանակութեամբ արգիլուած դեղօրայք գտնուած է։

Նոյն օրը Հայաստան – Վրաստան սահմանին Բաւրայի մաքսակէտին վրան ալ Վրաստանի քաղաքացիի մը կառքին մէջ հարիւր տուփ սեւ եւ կարմիր ճկընկիթ գտնուած է եւ գրաւուած։

* * *

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՊԱՏԱՆԻ ԱԽՈՑԵԱՆԸ

Ամիէն քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է ծանրաբարձութեան Եւրոպայի պատանեկան ախոյենութիւնը։ Մասնակցած է Հայաստանի խումբն ալ։ Երկամարտի մրցումին մինչեւ 50 կգ. մարզիկներու խումբէն Սմբատ Մարզարեան 88+113 կգ. արդիւնքով Եւրոպայի փոխախոյեան դարձած է, արժանանալով արծաթէ մետալի։ 15 տարեկան է։

Առաջնութիւնը առած է Թուրք մարզիկը 206 (92+114) կգ. բարձրացնելով։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅ ԿԱՄ ԼՈՅՍԻ ԵՒ ԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԹԵՂԻ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

«ԱՅՐ ՄԻ ՏԱՌԱՊԵԱԼ ԵՄ ԵՍ (1)...» ՇԱՐՔԻՑ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՀԱԼԱԾԱՆՔԻ ՆԱԽԸՆԹԱՑԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

«Հայերը միշտ սովոր են եղել կարդալ միակողմանի գովեստները Հայոց ազգին, – գրում է Միքայէլ Նալբանդեանը, – մի չնչին, անխորհուրդ եւ մանկամիտ անխորհուրդ գովեստ... Բայց մէկն է եւ եզակի մեր խորհուրդը՝ լինել ընդմարտութեան ականջալուր պաշտօնեայ: Մահացու մեղք ենք համարում երբ տեսնելով մահացու մի խոց մեր ազգի վրայ, թաքցնել այն: Դիցուք թէ ժամանակաւոր այդ վէրքը քօղարկում ենք օտարի աչքից: Ջապաքինելով այդ վէրքը, քօղարկելով այն, ի վերջոյ վէրքը իր ներկայութիւնը յայտնելու է սեփական գարշահոտութեամբ եւ միաժամանակ խայտառակելու է մեր խաբեբայութիւնը: Ո՛չ: Հետեւենք Քրիստոսի խօսքին. Նա չի հրամայում մեզ վրայ պահել այն զգայարանը որ գայթակղեցնում է մեզ: Նա հաստատապէս պատուիրում է «կտրել եւ դուրս ձգել այդպիսի գայթակղեցուցիչ անդամը»: Վասն որոյ, թող որ ներուի մեզ այսպէս ասել, Հայոց ազգի ուսումնակատնութիւնը, գիտութիւն եւ լուսաւորութիւն ասած բանը միշտ եղած է այնպիսի տանտերորդական կամ քրասանտերորդական առարկայ որի մասին կարելի է հազար տարիներ լեռոյ եւս մտածել: Կամ ամենեւին չմտածել: Սկզբից մինչեւ այսօր հայ մարդը սովորել է միայն նիւթականովը հարստանալ, իւր փառաւոր ապրուստը հոգալ: Մենք այն ազգն ենք որի մէջ առաջին անգամ Հայոց նշանագրերը եւ դրանց ուսուցիչը պէտք է Բիւզանդական գաւիտոնի ուժով բռնութեամբ ներս մտնէին: Այն ազգն ենք որ ճշմարիտ խօսողը համարում ենք մեզ թշնամի, այն ազգն ենք որի կաթողիկոսը եւ աբեղաները Մովսէս Խորենացու պէս մարդուն, որ հայրն էր մեր մատենագրութեան եւ գլխաւոր թարգմանիչ Սուրբ Գրքին, մինչեւ ի մահ հալածելուց յետոյ, ոսկորները եւս հանգիստ չթողեցին գերեզմանի մէջ, այլ հանեցին ու գետը թափեցին... Դեռ չեմ ասում որ վանքից ոտաբոբիկ դուրս քշեցին Ղազար Փարպեցու պէս մարդուն, եւ իրենց յիմար գործունէութեամբ լուսահատութեան մէջ սպաննեցին Խորովբիկը:

Այո, սիրելի ընթերցողներ, գիտեմ, դառն է ձեզ կարդալ այս ամէնը մեր գրչի տակից, բայց որքան դառն է ձեր կարդալը, հարիւր անգամ դառնագոյն է մեզ գրելը: Երանի՛ թէ ունենայինք գովեստի արժանաւոր բաներ, ի՛նչ ուրախութեամբ էինք փառաւորելու այդ իրողութիւնը եւ արժանաւոր մարդկանց... Այն Հայերից որ նեղսրտելու են մեր այս խօսքի վրայ, հարցնում ենք՝ ի՛նչ ազգօգուտ գործ են կատարել, քանի՞ ուսումնարան ունեն, քանի՞ ուսուցիչ ու աշակերտ... Մենք կը պատասխանենք՝ ո՛չ մի:

...Երանի՛ էր մեզ եթէ ապառաժի վրայ չլինէր մեր սերմանածը. երանի՛ էր մեզ, եթէ հրապարակաւ ցոյց տալով այս ազգային պատուհասները, կարողանայինք պատճառ դառնալ մեր ազգի հրուտաներին ու իշխանաւորներին մտահոգուել այս ամէնի առիթով»,

Այն հալածանքները որոնց մասին գրում էր Միքայէլը, ոչ թէ ճակատագիրը, այլ հայ իրականութիւնը իրականացրեց նաեւ նրա նկատմամբ:

Իսկ ազգի հարուստներին ու իշխանաւորներին վերաբերող երանին այսօր էլ մնում է օդից կախուած... Մեր ազգը, 21րդ դարասկզբի չափողականութեամբ, ցաւօք, գտնւում է Միքայէլի ժամանակների՝ 19րդ դարակէսի չափողական նոյն վիճակի մէջ:

Լուսաւորչի կանթեղը չմարելու համար Մխիթարի մէջ հասունցած ծրագիրը, որն էր համախոհներով միաբանութիւն ստեղծելն ու ազգի ապագան վարագուրած խաւարը փարատելը:

1701 թուականին Մխիթարը իր հետ համախոհ աշակերտներին յայտնեց միաբանութիւն հաստատելու իր մտադրութիւնը եւ նպատակը: Բացատրեց որ միաբանութեան անդամները ոչ թէ լինելու էին սոսկ ճգնաւորներ ու աբեղաներ, այլ ազգային լուսաւորութեան եւ վերակենդանութեան գործօն առաջնորդներ: Նրանք լինելու էին մերձաւորին ստասպրողներ. թշնամիներին, աղքատներին ու սովեալներին օգնութեան ձեռք մեկնողներ. եւ տգէտին ու խաւարամիտին չողացող լուսատուներ: Մխիթարը նաեւ տեղեակ պահեց որ իր հիմնած միաբանութիւնը պէտք չէր կղզիանալ. հակառակը՝ միաբանութիւնը հիմնուելու էր հայ ազգին առողջ ու ողջ հոգի ներշնչելու նպատակով – յատկապէս յիշատակում է Վկայողը:

Մխիթարի առաջին աշակերտներն էին Հայր Եղիա Կոստանդնուպոլսեցին, Հայր Յովհաննէս Սեբաստացին, Հայր Գէորգ Այնթապցին, Հայր Մանուէլ Կոստանդնուպոլսեցին, Եղբայր Ղազար Ակնեցին, Եղբայր Յովհաննէս Սեբաստացին, Եղբայր Ազարիա Կոստանդնուպոլսեցին, Եղբայր Գաբրիէլ Կարնեցին, Եղբայր Միքայէլ Սեբաստացին... Ես այս անունների տակ տեսնում եմ ազգային լուսաւորութեան գործի կենդանի նուիրեալներին, այս անունները թուարկելով կամենում եմ ներքին հայեացքով տեսնել նրանց ոգեղէն ներկայութիւնը մեր մէջ, նաեւ վստահեցնել, թէ չնայած չատ չատերը մեզնից առաջին անգամ են լսում այս անունները, սակայն նրանք միշտ ներկայ են մեր ազգանուէր գործերի մէջ, միշտ մեզ հետ են եւ ազգային պատմութեան երկնակամարի վրայ միշտ մեր դիմաց փայլող ճշմարիտ աստղեր են:

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ԿՂԶՈՒ ՆՈՐԱԲՆԱԿՆԵՐԸ

Մի առանձին հատոր էլ կարելի է գրել այն կատաղի հալածանքների մասին, որոնց ենթարկուեց Մխիթարը ի Կոստանդնուպոլիս:

Նա սոսկ մի զոհ էր կաթոլիկէ եւ լուսաւորչական առաջնորդների պայքարի աղօրիքի մէջ:

Այդ պայքարը ոչ թէ Հաւատի պահպանութեան, այլ իշխանութեան սահմանները ընդարձակելու համար էր: Եւ սկսուել էր այն հեռաւոր ժամանակներին, երբ կղերը իր հիմնական զանգուածով հեռացել էր երբեմնի պաշտօնէութիւնից եւ ինքն իր ներսում բարոյալքուելով, իր մարմնի քայքայման վրակը տարածելով ախտահարում էր քրիստոնէական համայնքները նոյնպէս:

Անտեսուած պատմութիւնից յայտնի է թէ ընդհանրապէս Քրիստոսի Եկեղեցին որպիսի անողորմ փորձութիւններով է անցել: Կաթոլիկէ եւ Լուսաւորչական Եկեղեցիների մէջեւ գոյութիւն ունեցող դաւանաբանական որոշ տարաձայնութիւններ, որոնցից գլուխ չէր հանում ո՛չ մի քանի դար առաջուայ եւ ո՛չ էլ մեր ժամանակների Հայը, կղերի համար երկուստեք ծառայում էին մարդկանց հոգիների ու մարմնի վրայ իշխանութեան սահմանները անվերջ ծաւալելու նպատակին:

Հայ հոգեւորականները անկախ իրենց դաւանական պատկանելութիւնից, առանձնապէս չեն փայլել գիտելիքներով եւ Յիսուսի վարդապետութեան նկատմամբ իրենց օրինակելի վարքով:

Մեզ, անշուշտ, յայտնի են այն անբարոյ եւ չարամիտ պայքարը որ Պոլսոյ Աւետիք վարդապետը ծաւալել էր Մխիթարի դէմ: Եւ, ինչպէս վկայում է Միքայէլ Նալբանդեանը, Մխիթարը զգում էր այն վտանգը որ կարող էր հասնել իրեն «օսմանեան անքրիստոնեայ կառավարութեան կողմից, որի պաշտօնեաները կաշառուելով, մանաւանդ այն ժամանակներում, շատ հեշտ վերացնում էին անցանկալի մարդուն»:

Այլեւս բացայայտ էր որ ազգային լուսաւորութեան գործը անհնար է ծաւալել նոյն այդ ազգի եւ նրա երկրի մէջ՝ նոյնպէս: Այս իրականութեան մէջ էր որ Մխիթարն ու համախոհները ստիպուած եղան պարզապէս փախչել Կոստանդնուպոլսից, ֆիզիքական հաւէյարդարի չենթարկուելու համար:

Հալածանքներից խոյս տալով, Մխիթարը 1703 թուականին հաստատուեց Մորէա գտնուող Մոդոն կամ Մօթոնէ եւ վենետիկեան կառավարութիւնից որ այն ժամանակ իշխում էր Մորէայի վրայ, ստացաւ մի կտոր հող: Այստեղ էլ նա մեծ զրկանքների գնով կարողացաւ կառուցել վանք եւ եկեղեցի: Կենսագիրները ենթադրում են, թէ գըրեթէ այս ժամանակ էլ տեղի է ունեցել նրա փոխանցումը Հռոմի եկեղեցու հետ միաւորուած Հայերի կողմը:

Մխիթարին ու նրա միաբանութեանը ամբաստանեցին նաեւ Հռոմի առաջ: Բայց եւ այնպէս 1712 թուականին Կղեմէս ԺԱ. Պապը հաստատեց Մխիթարեան միաբանութիւնը. այնուհետեւ այդ միաբանութիւնը ստացաւ բենեդիկտեան կարգի կանոնադրութիւն Անտոն սրբայի անունով եւ այդ պատճառով էր որ Մխիթարը եւս անուանուեց Աբբայ:

Մոնթէայի աբբայութիւնը ստիպուած էր դարձեալ վերակսել իր թափառումները: Թուրքերի հետ պատերազմը Վենետիկեան կառավարութեան համար պարտութեամբ աւարտուեց: Եւ այս հանգամանքը «արդարացի կասկածանք տուեցին Մխիթարին, թէ մի գուցէ Մօթոնէն անցնէր Տաճիկների ձեռքը եւ ինքը Մխիթարը միաբանութեան հետ մեր սակն, արդէն որպէս յայտնի պատկան, որպէս վկայեալ կրօնադրօյժ, մատնուէր բուն Հայոց հոգեւորականութեան ձեռքը կոստանդնուպոլսոյ մէջ» – գրում է Մխիթարեան Նալբանդեանը:

Ուստի Մխիթար Աբբան 1715 թուականին աշակերտների մի մասը թողնելով Մօթոնէ, մեկնեց Վենետիկ: Իսկ երկու տարի անց նրան լուր հասաւ, թէ Մխիթարեանների վանքն ու եկեղեցին Թուրքերը աւերակել են:

Վենետիկեան կառավարութիւնը մշտնջենաւոր ժամանակով Մխիթարեանների նուիրեց Սուրբ Ղազար կղզին, որտեղ նախապէս մի հիւանդանոց կար: Այստեղ էլ Մխիթար Աբբան հիմնադրեց մի նոր եկեղեցի եւ մի նոր վանք, որոնք գոյութիւն ունեն մինչեւ այսօր:

Մխիթարի բնաւորութեան յատկութիւններից էր ոչ միայն նրա համբերատարութիւնը, այլեւ հաստատուն կամքը եւ հետեւողականութիւնը: Այս յատկութիւնների էին որ գրաւում էին պարկեշտ մարդկանց յարգանքն ու սէրը: Միաբանութիւնը ամէն կողմից առատաձեռն պարգեւներ էր ստանում, իսկ վենետիկեան ծերակոյտը միաբանութեանը չնորհեց ամենայն հնարաւորութիւն լուսաւորչական գործունէութեան համար:

Մխիթարի ու նրա հիմնած միաբանութեան գործունէութեան արժէքը այսօր չա՛ւ աւելի տեսանելի է: Որեւէ տարակոյս չունենք թէ ազգային գոյութեան վախճանի ըրկիզը կարող էր չարունակուել եւ հասնել բուն վախճանին, եթէ չունենայինք Մխիթարին, այս հոյակապ Հային, նուիրեալ քրիստոնեային, այդ մեծ անհատականութեանը որ մեր գիտակցութեան մէջ պէտք է համադրուի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի գործը չարունակողներ Սուրբ Սահակ Կաթողիկոս Պարթեւ, Սուրբ Մեսրոպ Վարդապետ Մաշտոցի, Սուրբ Մովսէս Վարդապետ Խորենացու անունների հետ եւ չարունակելու է համադրուել Աբովեան Խաչատուրի, Նազարեան Սեբաստացու, Նալբանդեան Միքայէլի հետ...

Վերջապէս, մենք թերեւս երբեք չենք խուսափելու գտնել պատասխանը այն հարցի, թէ ինչո՞ւ... Ինչո՞ւ «Մխիթարը եւ հայկական ուսումը հայրենական հողի վրայ եւ ազգի մէջ չգտնելով ոտքի ու կայքի տեղ, պէտք է մուրացկանի պէս օտար աշխարհ գնային, օտարի հողի վրայ, օտարի հացով ու ողորմութեամբ լուսաւորութեան ճանապարհ բանային Հայոց ազգի համար»:

Միքայէլ Նալբանդեանին տառապանք պատճառող այս հարցը այսօր էլ կանգնած է մեր առջեւ, քանի որ ճշմարիտ լուսաւորութիւնը եւ կրթութիւնը հայածական են հայրենի հողի վրայ եւ Հայը զբաղուած է իր համար արժանիքներ յօրինելով, առանձնատների պարսպապատ բակերի մէջ եկեղեցիներ կառուցելով, անցեալի արժէքները, մայրենի լեզուն եւ գիրը ուրանալով եւ նրա մաքով իսկ չի անցնում մոլախոտերից մաքրել երբեմնի բաց այն ճամբան որ տանում է դէպի Տաճար:

(Շար. 3 եւ վերջ)

Փարիզ, Մարտ 2007

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԱՄԱՌ ՄԸ

Սովորականին պէս, օդը խիստ տաք է ու չոր՝ գրեթէ ամէն օր 30 աստիճանէն վեր: Ե. Աբովեանէն ի վեր կարծէք բան մը չէ փոխուած այստեղ. ամէն իրիկուն, նոյն ժամուն, նոյն տաք հովը կը փչէ անխափ՝ քաղաքի լայն պողոտաներէն եւ նեղ փողոցներէն, երբեմն զգուելի փոշիով մը պատելով անցորդը:

Սովորականին պէս կեդրոնի բացօթեայ սրճարանները յաճախորդներով լեցուն են, սեւ հագած ծերունի կիներ աթոռակներու վրայ նստած դղումի կամ արեւածաղիկի կուտեր կը ծախեն: Երիտասարդ աղջիկներ եւ տղաք խումբ-խումբ փողոցներէն ուրախ զուարթ կը քալեն: Բոլորն ալ նորաձեւութեան վերջին հագուստներէն հագած են եւ գրեթէ բոլորն ալ ձեռքերնին ուներն եւրոպական ամէնէն արդիական «բջջային» հեռաձայնները: «Ոսկէ ծիրան»ի փառատօնի առթիւ Հայաստան եկած քանի մը անուանի, եւ բայց աւելի չատ նուազ անուանի, օտարները մեկնած են եւ անոնց փոխարէն ժամանած սովորական սփիւռքահայեր: «Վերնիսաժ»ի վաճառականներուն եւ սրճարաններու մատուցողներուն մօտ բուռն հակաճառութիւններ տեղի կ'ունենան: Ոմանք կը գանգատին որ այս տարի քիչ մարդիկ եկած են Մարտ 1ի դէպքերուն պատճառով, ուրիշներ իրենց վախերը փարատելու համար գուցէ աղմուկով կը յայտարարեն թէ «Հայաստանում էնքան տուրիստ երբեք չի եղել»:

Քաղաքը հանդարտ ու խաղաղ կ'երեւի եւ ընդդիմութեան կազմակերպած «չուրջօրեայ» նստացոյցը եւ ստորագրութիւններու հաւաքը Ռ. Քոչարեանի դէմ, մեծ արձագանգ չեն գտներ Հիւսիսային պողոտայէն անդին:

Բարօրութեան արտաքին բոլոր նշանները կան· ամէն տեղ ճաշակաւոր նոր խանութներ, կառուցուող հազարաւոր նոր բնակարաններ, թերթաւաճառներուն սեղանիկներուն՝ փայլուն թուղթերու վրայ տպուած անհատատալի հանդէսներ կը հրամցուին առեւտրական չքեղ ազդերով զարդարուած: Ամէն տարի, միա՛յն մայրաքաղաքին մէջ կ'աւելնան քսան հազարէ աւելի նոր ինքնաշարժեր: Ասոնց կարեւոր մէկ մասը կը կրէ ամէնէն յայտնի ամերիկեան կամ եւրոպական մակնիշները՝ Պէ·էմ·Վէ·, Մէրսէտէս, Փորշ եւ չատ ուրիշ անուններ, մէկը միւսէն չողչողուն եւ պերճախօս:

Իր անկախութենէն 17 տարի ետք այս երկիրը դարձած է կարծէք «սովորական» երկիր մը, իր հասարակութիւնն ալ «սովորական» հասարակութիւն մը: Այս երեւոյթին մէջ պախարակելի ոչ մէկ բան կայ անշուշտ, քանի որ հայաստանցին նակ Հայուն համար այս հողը ամէն բանէ առաջ իր երկիրն է, ամէնօրեայ կենցաղային իր բոլոր հարցերով եւ դժուարութիւններով: Նոյն ժամանակ սակայն աչխարհով մէկ սփռուած Հայերուս համար ան նա՛եւ մեր Հայրենիքն է, այսինքն մեր նախնեաց հողին մէկ մասնիկը եւ մեր բոլոր յոյզերուն եւ յոյսերուն վայրը: Ասկէ ուրեմն հարց կը ծագի մեզի համար՝ ինչպէ՞ս մօտենալ եւ ընկալել երկիր մը եւ հասարակութիւն մը որ այլեւս այսքան նման են ուրիչ երկրի մը կամ հասարակութեան մը: Երբ այս նոյն երկիրը օրէ օր կը դառնայ միայն տնտեսական դաչտ մը, իր հասարակութիւնն ալ — եթէ նման հաւկացողութիւն դեռ գոյութիւն ունի — միայն սպառողական ուժեղ եւ անզսպելի տենդէ մը տառապող անհատներու հաւաքածոյի մը վերածուած է, ի՞նչ տեղ մնաց ազգային գաղափարախօսութեան եւ որեւէ նոր հաւաքական տեսիլքի մը համար: Հարցը իրականութեան մէջ աւելի անմիջական եւ սուր պէտք է որ ըլլար Հայաստանի քաղաքացիին համար: Եթէ այս երկրին քաղաքական բոլոր ուժերուն նպատակը միայն Հայաստանը փոքրիկ Եւրոպայի մը կամ Ամերիկայի մը վերածելն է, եւ եթէ նոյն ժամանակ զարգանալու եւ բարգաւաճելու իրաւունքը բացարձակապէս վերապահուած կը մնայ աթոռներու համար կռուող մենաշնորհեալներու խմբակներու, ուրեմն ինչպէ՞ս երիտասարդները համոզել որ իրենց տեղը ունին նման ընկերութեան մը մէջ: Ի՞նչ ընել որպէսզի իրենց կեանքին վերջին հանգրուանին հասած մեր մեծերը ըստիպուած չըլլան փողոցները ծամօն կամ կուտ ծախելու: Եւ վերջապէս, ինչպէ՞ս սփիւռքահայերս համոզել որ մենք ալ խաղալիք դեր մը ունինք այս երկրին մէջ: Ճիշդ է՝ մենք այս երկրին մէջ չենք ապրիր, բայց ան մեր մէջը կ'ապրի եւ անտարբեր չենք կրնար մնալ այս բոլորին առջեւ:

Սովորականին պէս, Կառավարութեան չէնքի աչտարակին ժամացոյցը ամէն տասնըհինգ վայրկեանը անգամ մը իր զանգը կը հընչեցնէ· առտուան չորս ու կէսն է: Փողոցէն աւելի ձայն մը կու գայ: Փոքրիկ, ձեռքի աւելով մը տարիքոտ կին մը երեւանեան լայն պողոտան կ'աւլէ· սովորական տեսարան, սովորական երկրի մը մէջ ուր, սովորութեան համաձայն, «սովորական» մարդիկ կը մոռցուին: Մինչեւ ե՞րբ: Բայց խորհրդանիշը մեծ է· այս պառաւը փոքրիկ աւելը ձեռքին լայն պողոտան կ'աւլէ...

Թուաբանագէտը պիտի ըսէր թէ պէտք է գտնել բոլորս միացնող «փոքրագոյն հասարակաց որոչիչը»: Ո՞վ պիտի ընէ այդ գործը: Ո՞վ պիտի ըլլայ այդ թուաբանագէտը:

ԿՈՐԻԻՆ

ՊՈՒՇ ԻՐ ԱՆՈՒՆՈՎ ԿՈՅՈՒՂԻ ՉՈՒՋԵՐ

Զախի բերդ նկատուող Սան Ֆրանսիսքոյի բազմաթիւ բնակիչներու համար, Պուշի անունը զարշելի բան մըն է: Այն աստիճանի որ ոմանք աւելի հեռու ալ կ'ուզեն երթալ: Խումբ մը, որ ինքզինք կը ներկայացնէ որպէս Սան Ֆրանսիսքոյի նախագահական մեմորեալին Յանձնախումբը, առաջարկ մը ներկայացուցած է թաղապետութեան, որու նպատակն է Պուշի անունով վերամկրտել գործածուած լուբերու գետարան մը, առ ի երախտագիտութիւն «քաղաքական եւ ընկերական այն խառնարանին, զոր նախագահը կը թողու իր ետին»:

Արդէն իսկ 12 հազար ստորագրութիւն ժողված է յանձնախումբը յանձնելու համար թաղապետութեան պատասխանատուներուն, որպէսզի առաջարկը հանրաքուէի առնէ տայ աչնան: Յանձնախումբին մէկ անդամը՝ Պրայըն ՄքԳոնել կ'ըսէ թէ առիկա «նախագահին արժանի մեծարանք մըն է»: Դեռ կ'աւելցնէ.- «կարելի է ըսել որ չնորհիւ Պուշի, պարտինք մաքրել այդ խառնարանը: Շրջապատի ապականում, Իրաքի պատերազմ հսկայ աչխատանք մը մեզի կը բերէ պատ»: Հանրապետականները գոհ չեն: Իրենց համար հակադեցութիւնն իսկ աւելորդ է, կ'ըսէ Սպիտակ տան բանբերը: Իսկ Գալիֆորնիոյ տեղական Հանրապետականները նման նախաձեռնութիւն մը նախատինք մը կը նկատեն, ճշդելով որ «այդ անհեթեթութիւնները ոչինչ կը բերեն քաղաքի մը որ արդէն չատ հարցեր ունի»: Բայց, ՄքԳոնէլի համար մաքրագործման այդ կայանին վերամկրտութիւնը կատակ մը չէ ոչ ալ հանրաքուէի ծրագիրը: «Մեր գաղափարը, կ'ըսէ, լուրջ է, նպատակն է վիճարկում մը ստեղծել այն ժառանգութեան չուրջ, զոր Պուշի կառավարութիւնը պիտի ձգէ»: Ըստ իրենց 12 հազար ստորագրութիւնները բաւարար են (ըստ օրէնքին նման նախաձեռնութիւններ պէտք է 7168 ստորագրութիւն ունենան): Մնաց որ մաքրագործման կայանին անձնակազմը տրամադիր չէ որ փոփոխութիւններ ըլլան եւ կը խորհին որ ներկայ անունը՝ «Օսչանասյոի չուրերու ապականացման հակակչիռի գործատուն» որակումը կը բաւէ:

Թ.Ա.Թ.

Աւերակներուն մէջ

ՋԱՊԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Իր ցաւը մերն ալ էր ու իր կրակը մեր սրտերուն մէջ ալ կ'այրէր. ամէնքս ալ նստած իր չուրջը՝ կարծես նոր ընտանիք մը կը կազմէինք իրեն, վիշտի ազգակցութիւնով կապուած. կարծես ինքն ալ զգաց այդ բանը ու մխիթարութիւնը թուլցուց ու լուսաւորեց իր պատկառելի նահապետի դէմքը... աչքերը բարութիւնով եւ յոյսով լեցուեցա՞ն...

– Առաջին անգամն է ըսաւ, որ Հայերը, Հայերու օգնութեան կը հասնին... զուլումին եառքը:

– Մինչեւ հիմա այդ բանը անկարելի էր, ըսաւ մեր ընկերներէն մէկը... կը ջարդէին, կը սպաննէին կը վիրաւորէին. եղբայրը եղբօր, քոյրը քրոջը չէր կրնար հասնիլ. մեր որբերը կը ցրուէին օտարներու ձեռքը, մեր վիրաւորներուն վէրքերը օտարները կը կապէին, մեր հոգեվարքները լքուած կը մեռնէին աւերակներուն մէջ... այս անգամ դոնէ տըխուր մխիթարութիւնը ունեցանք ձեր մօտ ըլլալու, ձեզի հասնելու...:

Գերադոյն յոյսը կրկին ճաճանչեց ծերունիին աչքերուն մէջ...:

– Ձեր հակատագիրը մերն ալ է, աւելցուց մեր ընկերը. ձեր կրած հարուածով մենք ալ վարնուած ենք... մենք օտարներուն ըրածը չենք կրնար ընել, միջոց եւ դրամ չունինք... բայց մեր աչքերուն մէջ նոյն արցունքը կայ, մեր երակներուն մէջ նոյն թափուած արիւնին ցա՛ւը... մենք մէկ ընտանիքի զաւակներ ենք...

– Մէկ ընտանի՛ք կրկնեց ծերունին անսահմանելի ձայնով մը... յետոյ բազկատարած իր սեւ և գալարուն ձեռքերը դնելով մեր գլուխներուն վրայ՝ հաստատ եւ կորովի ձայնով մը ըսաւ.

– Օրհնեա՛լ ըլլաք, դո՛ւք եւ ձեր ընկերները, ու ձեր սերունդները, գարերու մէջէն... հիմա կը հասկնամ չատ բա՛ն, չատ բա՛ն... աչքերս մահուան քունովը ղողուելէ առաջ բացուեցան ճըշմարտութեան համա՛ր... օրհնեալ ըլլաք դուք եւ բոլոր անոնք՝ որ ցրուած աչխարհիս չորչջը, աստանդական ու վտարանդի, սրտով կամ մարմնով խոցուած՝ մխիթարութեան ու հանդիստի կը կարօտին... օրհնեալ ըլլան. Նոյ նահապետի օրհնութիւնը անպակաս ըլլայ իրենց սերունդներուն վրայէն... ձեռքերնին երջանիկ ու հոգիին անդորը ապրին ալ ասկէ եառքը... ցաւով ու արցունքով կապուած իրարու, այլեւս ուրախութիւնով ու երջանկութիւնով կապուած զգաք ինքզինքնիդ, ու ընտանիքին , մեծ ընտանիքին պակասած անդամներուն տեղերը տասն անգամ էվելով լեցուած տեսնա՛ք... Օրհնեա՛լ ըլլա՛ք... ու այլեւս տիւմանին դիտաւորութիւնները անկարող դառնան ձեր զօրութեան դէմ:

Մէկիկ մէկիկ՝ ինչպէս նոր ուխտի քբերանները անգամ մը իր զանգը կը հընչեցնէ· առտուան չորս ու կէսն է: Փողոցէն աւելի ձայն մը կու գայ: Փոքրիկ, ձեռքի աւելով մը տարիքոտ կին մը երեւանեան լայն պողոտան կ'աւլէ· սովորական տեսարան, սովորական երկրի մը մէջ ուր, սովորութեան համաձայն, «սովորական» մարդիկ կը մոռցուին: Մինչեւ ե՞րբ: Բայց խորհրդանիշը մեծ է· այս պառաւը փոքրիկ աւելը ձեռքին լայն պողոտան կ'աւլէ...

Թուաբանագէտը պիտի ըսէր թէ պէտք է գտնել բոլորս միացնող «փոքրագոյն հասարակաց որոչիչը»: Ո՞վ պիտի ընէ այդ գործը: Ո՞վ պիտի ըլլայ այդ թուաբանագէտը:

ԿՈՐԻԻՆ

Աւերակներուն Մէջ

ՋԱՊԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Իր ցաւը մերն ալ էր ու իր կրակը մեր սրտերուն մէջ ալ կ'այրէր. ամէնքս ալ նստած իր չուրջը՝ կարծես նոր ընտանիք մը կը կազմէինք իրեն, վիշտի ազգակցութիւնով կապուած. կարծես ինքն ալ զգաց այդ բանը ու մխիթարութիւնը թուլցուց ու լուսաւորեց իր պատկառելի նահապետի դէմքը... աչքերը բարութիւնով եւ յոյսով լեցուեցա՞ն...

– Առաջին անգամն է ըսաւ, որ Հայերը, Հայերու օգնութեան կը հասնին... զուլումին եառքը:

– Մինչեւ հիմա այդ բանը անկարելի էր, ըսաւ մեր ընկերներէն մէկը... կը ջարդէին, կը սպաննէին կը վիրաւորէին. եղբայրը եղբօր, քոյրը քրոջը չէր կրնար հասնիլ. մեր որբերը կը ցրուէին օտարներու ձեռքը, մեր վիրաւորներուն վէրքերը օտարները կը կապէին, մեր հոգեվարքները լքուած կը մեռնէին աւերակներուն մէջ... այս անգամ դոնէ տըխուր մխիթարութիւնը ունեցանք ձեր մօտ ըլլալու, ձեզի հասնելու...:

Գերադոյն յոյսը կրկին ճաճանչեց ծերունիին աչքերուն մէջ...:

– Ձեր հակատագիրը մերն ալ է, աւելցուց մեր ընկերը. ձեր կրած հարուածով մենք ալ վարնուած ենք... մենք օտարներուն ըրածը չենք կրնար ընել, միջոց եւ դրամ չունինք... բայց մեր աչքերուն մէջ նոյն արցունքը կայ, մեր երակներուն մէջ նոյն թափուած արիւնին ցա՛ւը... մենք մէկ ընտանիքի զաւակներ ենք...

– Մէկ ընտանի՛ք կրկնեց ծերունին անսահմանելի ձայնով մը... յետոյ բազկատարած իր սեւ և գալարուն ձեռքերը դնելով մեր գլուխներուն վրայ՝ հաստատ եւ կորովի ձայնով մը ըսաւ.

– Օրհնեա՛լ ըլլաք, դո՛ւք եւ ձեր ընկերները, ու ձեր սերունդները, գարերու մէջէն... հիմա կը հասկնամ չատ բա՛ն, չատ բա՛ն... աչքերս մահուան քունովը ղողուելէ առաջ բացուեցան ճըշմարտութեան համա՛ր... օրհնեալ ըլլաք դուք եւ բոլոր անոնք՝ որ ցրուած աչխարհիս չորչջը, աստանդական ու վտարանդի, սրտով կամ մարմնով խոցուած՝ մխիթարութեան ու հանդիստի կը կարօտին... օրհնեալ ըլլան. Նոյ նահապետի օրհնութիւնը անպակաս ըլլայ իրենց սերունդներուն վրայէն... ձեռքերնին երջանիկ ու հոգիին անդորը ապրին ալ ասկէ եառքը... ցաւով ու արցունքով կապուած իրարու, այլեւս ուրախութիւնով ու երջանկութիւնով կապուած զգաք ինքզինքնիդ, ու ընտանիքին , մեծ ընտանիքին պակասած անդամներուն տեղերը տասն անգամ էվելով լեցուած տեսնա՛ք... Օրհնեա՛լ ըլլա՛ք... ու այլեւս տիւմանին դիտաւորութիւնները անկարող դառնան ձեր զօրութեան դէմ:

Մէկիկ մէկիկ՝ ինչպէս նոր ուխտի քբերանները անգամ մը իր զանգը կը հընչեցնէ· առտուան չորս ու կէսն է: Փողոցէն աւելի ձայն մը կու գայ: Փոքրիկ, ձեռքի աւելով մը տարիքոտ կին մը երեւանեան լայն պողոտան կ'աւլէ· սովորական տեսարան, սովորական երկրի մը մէջ ուր, սովորութեան համաձայն, «սովորական» մարդիկ կը մոռցուին: Մինչեւ ե՞րբ: Բայց խորհրդանիշը մեծ է· այս պառաւը փոքրիկ աւելը ձեռքին լայն պողոտան կ'աւլէ...

Թուաբանագէտը պիտի ըսէր թէ պէտք է գտնել բոլորս միացնող «փոքրագոյն հասարակաց որոչիչը»: Ո՞վ պիտի ընէ այդ գործը: Ո՞վ պիտի ըլլայ այդ թուաբանագէտը:

ԿՈՐԻԻՆ

Աւերակներուն Մէջ

ՋԱՊԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Իր ցաւը մերն ալ էր ու իր կրակը մեր սրտերուն մէջ ալ կ'այրէր. ամէնքս ալ նստած իր չուրջը՝ կարծես նոր ընտանիք մը կը կազմէինք իրեն, վիշտի ազգակցութիւնով կապուած. կարծես ինքն ալ զգաց այդ բանը ու մխիթարութիւնը թուլցուց ու լուսաւորեց իր պատկառելի նահապետի դէմքը... աչքերը բարութիւնով եւ յոյսով լեցուեցա՞ն...

– Առաջին անգամն է ըսաւ, որ Հայերը, Հայերու օգնութեան կը հասնին... զուլումին եառքը:

– Մինչեւ հիմա այդ բանը անկարելի էր, ըսաւ մեր ընկերներէն մէկը... կը ջարդէին, կը սպաննէին կը վիրաւորէին. եղբայրը եղբօր, քոյրը քրոջը չէր կրնար հասնիլ. մեր որբերը կը ցրուէին օտարներու ձեռքը, մեր վիրաւորներուն վէրքերը օտարները կը կապէին, մեր հոգեվարքները լքուած կը մեռնէին աւերակներուն մէջ... այս անգամ դոնէ տըխուր մխիթարութիւնը ունեցանք ձեր մօտ ըլլալու, ձեզի հասնելու...:

Գերադոյն յոյսը կրկին ճաճանչեց ծերունիին աչքերուն մէջ...:

– Ձեր հակատագիրը մերն ալ է, աւելցուց մեր ընկերը. ձեր կրած հարուածով մենք ալ վարնուած ենք... մենք օտարներուն ըրածը չենք կրնար ընել, միջոց եւ դրամ չունինք... բայց մեր աչքերուն մէջ նոյն արցունքը կայ, մեր երակներուն մէջ նոյն թափուած արիւնին ցա՛ւը... մենք մէկ ընտանիքի զաւակներ ենք...

– Մէկ ընտանի՛ք կրկնեց ծերունին անսահմանելի ձայնով մը... յետոյ բազկատարած իր սեւ և գալարուն ձեռքերը դնելով մեր գլուխներուն վրայ՝ հաստատ եւ կորովի ձայնով մը ըսաւ.

– Օրհնեա՛լ ըլլաք, դո՛ւք եւ ձեր ընկերները, ու ձեր սերունդները, գարերու մէջէն... հիմա կը հասկնամ չատ բա՛ն, չատ բա՛ն... աչքերս մահուան քունովը ղողուելէ առաջ բացուեցան ճըշմարտութեան համա՛ր... օրհնեալ ըլլաք դուք եւ բոլոր անոնք՝ որ ցրուած աչխարհիս չորչջը, աստանդական ու վտարանդի, սրտով կամ մարմնով խոցուած՝ մխիթարութեան ու հանդիստի կը կարօտին... օրհնեալ ըլլան. Նոյ նահապետի օրհնութիւնը անպակաս ըլլայ իրենց սերունդներուն վրայէն... ձեռքերնին երջանիկ ու հոգիին անդորը ապրին ալ ասկէ եառքը... ցաւով ու արցունքով կապուած իրարու, այլեւս ուրախութիւնով ու երջանկութիւնով կապուած զգաք ինքզինքնիդ, ու ընտանիքին , մեծ ընտանիքին պակասած անդամներուն տեղերը տասն անգամ էվելով լեցուած տեսնա՛ք... Օրհնեա՛լ ըլլա՛ք... ու այլեւս տիւմանին դիտաւորութիւնները անկարող դառնան ձեր զօրութեան դէմ:

Մէկիկ մէկիկ՝ ինչպէս նոր ուխտի քբերանները անգամ մը իր զանգը կը հընչեցնէ· առտուան չորս ու կէսն է: Փողոցէն աւելի ձայն մը կու գայ: Փոքրիկ, ձեռքի աւելով մը տարիքոտ կին մը երեւանեան լայն պողոտան կ'աւլէ· սովորական տեսարան, սովորական երկրի մը մէջ ուր, սովորութեան համաձայն, «սովորական» մարդիկ կը մոռցուին: Մինչեւ ե՞րբ: Բայց խորհրդանիշը մեծ է· այս պառաւը փոքրիկ աւելը ձեռքին լայն պողոտան կ'աւլէ...

Թուաբանագէտը պիտի ըսէր թէ պէտք է գտնել բոլորս միացնող «փոքրագոյն հասարակաց որոչիչը»: Ո՞վ պիտի ընէ այդ գործը: Ո՞վ պիտի ըլլայ այդ թուաբանագէտը:

ԿՈՐԻԻՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները հրաւիրուած են Ընդհանուր Արտակարգ Ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Նոյեմբեր 2008, ժամը 15ին Նուրհան Փրէնկեան սրահին մէջ՝ 15 rիւ ժան կուժոն, Փարիզ 8րդ։

Նիւթ – Բարեփոխութիւն Ընկերակցութեան կանոնագրութեան։

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԺԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

* * *

COMMUNIQUE

Les membres de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne sont convoqués à l'Assemblée Générale Extraordinaire qui se tiendra le dimanche 9 novembre 2008, au siège, 15 rue Jean-Goujon, Paris 8ème.
Ordre du jour : Modification des statuts de l'association.

BUREAU
DU CONSEIL D'ADMINISTRATION

ARMENIE 2008

Demandez notre brochure ARMENIE 2008.
Vous y trouverez différentes formules de séjours à la carte, de circuits accompagnés et extension au Karabagh.

● **SABERATOURS**
Le spécialiste des voyages en Arménie
11 rue des Pyramides
75001 PARIS
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours.fr

● **SEVAN VOYAGES**
48 Cour de la Liberté
69003 LYON
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

● **WASTEELS VOYAGES**
67 La Canebière
13001 MARSEILLE
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes. N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ։

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),
– Միջանկարգ–երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,
– Զուիտհաուսներ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 *կամ* 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաբէ Կիրակոսեանին։

Վերապահեցէ՛ք
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30–Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Միջին Ֆրանսայի 6 մասնաճիւղերը

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԿԱԼԱՅՈՎ

կը տօնեն մխիթեան 80ամեակը
կիրակի, Նոյեմբեր 30,
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Տէսինի Թոպոկանի սրահներուն մէջ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՁԵՒԱԶԱՁԻԵԼ։

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil

Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle :** Trois sections
- **Primaire :** Sous Contrat Simple
- **Collège :** Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17

ՏՕՆ Է ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՐԲՈՒՀԻՒՐՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ
Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՍՐԲ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն։

Ծանօթ.– Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց ազգիս Հայոց։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

***

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՈՒ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին։
Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԻԻԼ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, շաբաթ Սուրբ Ծրիզոբ Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենալու հետեւեալ կիրակիները՝–

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին։

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, *Ս· Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը։*

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ՍԱՐԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «Խաղողօրհնէք»ի աւանդական արարողութիւնը։
Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուզած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս պիւտանը։

Expostions

L'Espace Culturel de Pont-L'Evêque
et le Musée Langlois
de Beaumont-en-Auge
s'associent pour l'exposition

Edgar CHAHINE

Peintre - graveur
1874 - 1947

du 5 juillet au 28 septembre
à l'Espace Culturel des Dominicaines
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02 31 64 89 33
Fax : 02 31 64 94 74
Heures d'ouverture :
Du mercredi au dimanche de 15h à 19h.

(Շար· Ա· Էջէն)

վերաբերի փոփոխութիւնը։ Ցարդ 35 ժամերու դրութիւնը կը համապատասխանէր 218 օրերու աշխատանքի, իսկ նոր դրութեամբ աշխատանքի օրերը պիտի հասնին 235ի։

ՕՊԱՄԱ Երուսաղէմ գացած էր վառահեցնելու համար Իսրայէլի իշխանութիւնները, որ եթէ ընտրուի ոչինչ պիտի փոխուի եւ ոչ մէկ պիջում պիտի ընէ որ կրնայ սպառնալ Իսրայէլի ապահովութեան։ Այցելութեան բուն նպատակն էր Իսրայէլացիներու «սիրտը առնել», քանի ցարդ ոչ մէկ թեկնածու այսքան մոտհոգած էր ԱՄՆ–ու հրեայ ընտրողները։ Օպամա ամէն ջանք թափեց որպէսզի բոլոր մտահոգութիւնները ի դերեւ ելլեն։ Ցուլիս 23ի առաւօտուն գնաց խոնարհելու Եասր Վաշէմի մեմորիալին առջեւ, ինչպէս պլուխը։ Տեսնուեցաւ նաեւ Ապպասի հետ, բայց վատահութիւն չներշնչեց Պաղեստինցիներուն, ըսելով միայն որ եթէ ընտրուի, խաղաղութեան գործընթացին ջերմ պաշտպանը պիտի ըլլայ։

ԼԻԲԻՈՑ ԵՒ ՉՈՒԻՑԵՐԻՈՑ յարաբերութիւնները բաւական լարուած են Քատաֆիի տարուն պատահած միջադպերէն ետք։ Ցուլիս 15ին, Քատաֆիի տարան՝ Հանննիպալ եւ իր ընկերուհին երկու օր բանտարկուած էին, որովհետեւ երկու ծառաներ բողոք ներկայացուցած էին, որ խոշտանգումներու ենթարկուած են։ Ի վերջոյ ազատ արձակուած էին 300 հազար եւրօ փրկագին վճարելէ ետք, բայց մեղադրանքի տակ էին։ Լիբիա վերադարձէն ետք, Քատաֆիի տարան կ'ամբաստանէ զուիցերական ոստիկանութիւնը որ պէտք վերաբերում ունեցած է իրեն հանդէպ եւ կը պահանջէ որ ներողութիւն խնդրէ։ Մինչ այդ արդէն հակազդեցութիւնները սկսած են եւ Զուիցերիոյ ու Լիբիոյ միջեւ օդանաւային կապը նուազած է եւ երկու Զուիցերացիներ դիմաց կը մնան Լիբիա, զանազան պատրուակներով։ Լիբիոյ զուիցերական հաստատութիւններ ալ ստիպուած եղած են փակել։ Զուիցերիա ջանք կը թափէ որ հարցը կարգադրուի առանց նոր բարդութիւններու։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(24 juillet)

LA TURQUIE ET L'ARMENIE MISENT SUR LA DETENTE

Թերթին Թղթակիցը Լօր Մառչան կ'անդրադառնայ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ տիրող ներկայ կացութեան՝ փակ սահմաններով եւ այն զգալագողի յարաբերութիւններուն, որոնք տեղի ունեցած են վերջերս եւ որոնց լայնօրէն անդրադարձանք։ Կ'ոգեկոչէ նաեւ «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի Ցուլիս 9ի յօդուածին («Ցառաջ», Ցուլիս 10), Կիւլի Անի այցելութեան, եւլն., եւլն.։ Ցօդուածին կցուած են Մոր Վիրապի եւ Արարատի նկարները։

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·009 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·009

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՊԱՏԻԺԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

Եւրոպայի խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահ Լ. Մ. տը Փուչ մինչեւ Երեւան գացած է, սպառնալու համար երկրին ղեկավարներուն որ եթէ վեհաժողովին թիւ 1609 եւ 1620 բանաձեւերուն պահանջները չկատարուին, աղէտալի կացութիւն կը ստեղծուի եւ անպայման պատիժներ կը տրուին Հայաստանի: Ծանօթ է որ զոյդ բանաձեւերը կապ ունին Մարտ 1–2ի երեւանեան պատահարներուն հետ. Եւրոպայի խորհուրդին վեհաժողովը կը պահանջէր որ քաղաքական բանտարկեալները ազատ արձակուին, դէպքերը անաչառ քննութեան ենթարկուին, ընդդիմութեան դէմ հետապնդումներուն վերջ տրուի, եւլն.:

Այնպէս կը թուի որ եւրոպացի դիւանագէտը դոհ չէ այս պահանջներուն Հայաստանի ղեկավարներուն մօտ գտած արձագանգէն, որ յայտնած է թէ իր համոզումով՝ Հայաստանի մէջ բոլորը չէ որ ընկալած են պահի լրջութիւնը:

Լ. Մ. տը Փուչ տեսակցած է նախագահ Ս. Սարգսեանի, մարդու իրաւունքներու պաշտպան Ա. Յարութիւնեանի, նաեւ Լ. Տէր Պետրոսեանի հետ:

* * *

Մատենադարանի փոխանօրէն Ա. Բանուչեան որ արգելափակուած էր Մարտ 1–2ի դէպքերուն առընչութեամբ մեղադրուելով, պայմանական կերպով ազատ արձակուած է: Ան ստորագրութիւն տալով յանձնառու եղած է երկրէն չբացակայելու:

* * *

ԿԱԼՈՒԱԾԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Որոշուած է կալուածային յայտարարագիր պահանջել բոլոր այն քաղաքացիներէն որոնք տարուան ընթացքին կալուած գնած, կամ վաճառած են եւ դրծառնութեան գինը 50 միլիոն դրամէն աւելի է (շուրջ 170 հազար տոլար): 2008ի բոլոր յայտարարագրերը պէտք է հարկային մարմիններուն ներկայացուին 2009 Յունուարէն մինչեւ Ապրիլ 15:

2001ին ընդունուած օրէնք մը յայտարարութիւնը պարտադիր ըրած էր պետական պաշտօնեաներու համար եւ 5500 հոգի յայտարարութիւն կատարած էր: Եետագային այդ չրջանակը ընդլայնեցաւ ու յայտարարողներու թիւը 55 հազարի բարձրացաւ. այս նոր կարգադրութեամբ կը կարծուի թէ 150–160 հազար յայտարարագիր կը տրուի:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զինուորական նոր քարոզը քազմաթիւ չրջաններու համար լուրջ մտահոգութիւններու դուռ բացած է: Ամէնէն աւելի առաջոդ չրջաններն են արեւելեան Ֆրանսա (Մոզէլ, Մարն, Մէօրթ է Մոզէլ): 82 վայրեր, ուր պահականոցներ կան, կը զադրին այլեւս զինուորական կեդրոններ ըլլալէ, 33 ուրիշներ ալ կը տեղափոխուին: Այս նոր կարգադրութիւնները տնտեսական ծանր հարցերու ծնունդ կու տան խնդրոյ առարկայ քաղաքներուն համար: Ամէն մէկ զօրաբաժնի մեկնումը քաղաքէն, ծանր հետեւանքներ կ'ունենայ: Սարքոզի եւ կառավարութիւնը կ'ուզեն համոզել որ, ինչ որ կը կատարուի անհրաժեշտ էր: Որոշ վայրերու համար ալ, ինչպէս Պարսըլոնէթ, հատուցումներ կը նախատեսուին:

ՌԸՆՕ, հակառակ անոր որ զգալի չափ ապահոված է, 5000 պաշտօնազրկում կը նախատեսէ Եւրոպայի մէջ: Ընկերութիւնը կ'ուզէ 350 միլիոն եւրոյի խնայողութիւն մը ընել 2009ին եւ 500 միլիոն՝ 2010ին: Պաշտօնազրկումներու մեծ մասը Ֆրանսայի կը վերաբերի:

ՎԱՌԵԼԱՆԻԹԸ երկու սանթիմի նուազումով արձանագրեց, բայց մինչ յաւելումները անմիջապէս արձագանգ կը գտնեն, նուազումները նոյն արագութեամբ չեն գործադրուիր:

ԼԻԲԻԱ կը չարունակէ պատժել Ջուիցերիան, որ համարձակութիւնն ունեցած է երկու օր ձերբակալելու Քատաֆիի որդին եւ Ցուլիս 24ին որոշած է դադրեցնել քարիւղի հայթայթումը Ջուիցերիոյ: Դեռ այլ պատժական միջոցներ ալ անհաւանական չեն:

ՊԷՐԼԻՆ ելոյթ ունենալէ ետք, Օպամա Ցուլիս 25ին ալ քանի մը ժամուան համար Փարիզէն անցաւ, ուրկէ Լոնտոն կ'երթար ԱՄՆ վերադառնալէ առաջ: Պէրլինի մէջ, դեմոկրատ թեկնածուն 200 հազար հոգի կրցած էր համախմբել: Օպամա կոչ ըրած է եւրոպացիներուն, չեզոտելով թէ կարելի չէ պատակուած մըներ: Եւրոպա պէտք է օգնէ ԱՄՆ-ու պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ Աֆղանիստան: Կ'ուզէ նաեւ աշխատիլ Ռուսաստանի հետ, մերժել անցեալի ջամարտը: Ինչ կը վերաբերի փարիզեան այցելութեան, Սարքոզի զոհ է, իրեն համար Օպամա «իր գոփէնն է» ինչպէս կը սիրէ կրկնել:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ պաշտպանութեան նախարարը՝ Եհուտ Պառաք արտօնութիւն տրուած է, որ նոր 20 բնակարաններ եւս կառուցուին Այսյորդանան, Ցորդանան գետի հիւսիսային հովիտը, ինչ որ նոր փաստ մըն է, որ Իսրայէլ ոչ մէկ կարեւորութիւն կու տայ միջազգային հաւաքականութեան տուած հրահանգներուն, այսինքն վերջ տալ գաղթատիրական իր քաղաքականութեան: Իսրայէլ արտօնած է նաեւ որ 1000 բնակարաններ ալ կառուցուին արեւելեան Երուսաղէմ:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Աւազի Հատիկը Եւ Փորձառու Խորամանկին Ու Ինքնագոհ Ապիկարին Մրցումը

Նորէն մտած ենք չրջանի մը մէջ որուն օրէնքները թոյլ կու տանք որ գրուին ոչ բարեկամներու կողմէ: Բանակ կը կազմեն անոնք. Անգարան, Ուաշինկթընը, Բաքուն, Մոսկուան, Պրիւսէլը համախոհ, համաձայն են որ նոյնիսկ եթէ չըլուծուի, կասեցուի Հայ Դատը: Բոլորին կօշիկին մէջ սպրդած աւազի հատիկին վերածուած է ան. արգելք չէ քալելու, բայց անհանգիստ կ'ընէ: Եւ քանի որ ոչ ոք կօշիկը հրապարակաւ հանել թօթուելու համարձակութիւնը կ'ունենայ, կ'ընտրուի աւազի հատիկը դոնէ չեզոքացնելու ձեւը:

Հայաստանի նորընտիր նախագահին այս մարզին մէջ Ռ. Քոչարեանի հակոտընեայ քաղաքականութիւնը առաջին ու դիւաւոր նեցուկը եղաւ այս նոր չրջանը ծրագրողներուն: Անմիջապէս որ յայտարարեց թէ դէմ չէ հայեւթուրք կազմով մը օրակարգի բերելու երկու երկիրներուն միջեւ բոլո՛ր առկախ, վիճելի հարցերը, նաեւ անցեալի պատկանողները, ինչպէս մինչեւ այսօր անկատար մնացած բաղձանքն էր Անգարայի, ակներեւ աչխուժութիւն մը նկատուեցաւ այդ մարզին մէջ: Թրքականին հետ ամերիկեան, եւրոպական եւ այլ քաղաքական չրջանակներու, լրատուիւաններու մէջ գրեթէ ամէնօրեայ ներկայութիւն է «Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններ»ու նիւթը: Թուրք դեկավարները հաչտարար, բարեացակամ, խաղաղասէր, եւլն. եւլն. ներկայացնելու արչաւ մը ծայր առած է որուն դէմ ոչ իսկ փսփսուքի արժէք կրնայ ունենալ Երեւանէն պարբերաբար հնչող նչումը թէ հայեւթուրք յարաբերութիւններու, յատկապէս Հայ Դատի կալուածին մէջ, փոխուած բան չըկայ... Ցայտնապէս, առաւելաբար ըմփիւռքին, –անոր ալ գրպանին–, ուղղուած այդ նչումները, հաւանօրէն անոնց հեղինակներն ալ գիտեն թէ պարագայական մանրուք անգամ չեն կրնար նկատիլ. բայց երեւոյթ փրկելն ալ տակաւին իր տեղը ունի:

Մինչ այդ, Թուրքիա չնորհիւ ստեղծուած մթնոլորտին, դրեթէ ցնծագին տրամադրութեամբ կը վարէ իր նաւը: Թուրք նախագահը Անիէն իբրեւ թէ բարեկամի պատգամ կ'ուղղէր Երեւանի, բայց կը հրահանգէր ճանչնալ բոլո՛ր երկիրներուն հողային ամբողջականութիւնը. պէտք է գոհ ըլլալ հաւանօրէն որ զանց առած էր ադրբեջանական գրաւեալ հողերէն քաչուելու հրամայականը: Միւս կողմէ, ծիծաղելի աստիճան տգէտ զայնամոլի մը պաշտօնազրկումը Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահութենէն, «Հայաստանի հետ չփումներու խոչընդոտի մը չեզոքացում» կը յայտարարուի Թուրք մամուլին կողմէ: Որպէս թէ հալաչօղլուներու անհատնում բանակ մը չգտնուի հոն... Աւտր քով, յաւուկ խնամքով տեղ կը տրուի քչնոտելու պատրաստ Բաքուի մը տրամադրութիւններուն, հասկցնելու համար որ Անդարա ին՛չ զոհողութեամբ կը ձգտի հարթելու Հայաստանի հետ իր անելը:

Այս բեմադրութեան մէջ քանի՞ներ կ'անդրադառնան բարի–բարի խօսքերուն զուգահեռ, Հայաստանը մատ մը եւս մեկուսացնելու Թրքեւադրբեջանեւվրացական արարքին: Ա. Կիւլ այդ մեկուսացումը ամրայնող երկաթուղիին իր երկրի հատուածին հանդիսաւոր բացումին համար գացած էր Կարս: Իր վրացի ու ադրբեջանցի պաշտօնակիցին հետ եղբայրութեան, սերտ բարեկամութեան ու բարօր եւ հզօր ապագայի ուղերձներ փոխանակեց: Բոլորին ենթախորքին վրայ Հայաստանը աչխարհէն խզելու նպատակն էր եւ լուռ գոհունակութիւնը:

Ո՞վ կրնայ ապասել որ Անգարա, կամ իր նեցուկները նման հակասութիւններէ անհանգիստ ըլլան. տակաւին երէկ միաձայն երգչախումբի պէս կը հոլովէին ցեղասպան Քարածիչի ձերբակալութեան լուրը. 1915ի իրականութիւնը ուրացողն ալ, բառը չարտասանելու համար հազար ճամարտակութեան դիմողն ալ, չակերտներն ու չրջանցումի ճապկումները մէկդի ձգած, չռայլեցին «ցեղասպանութիւն» որակումը քանի մը հազար սպանութեան համար, առանց ակնածելու անտեսուած մէկուկէս միլիոնին ստուերէն: Նաեւ Թուրքիա քանի մը օր առաջ նոյն անփութութեամբ նչեց «գրաքննութեան չնչում»ին հարիւրամեակը...

Բայց հարցը ո՛չ Թուրքիոյ, ոչ ալ անոր զօրակիցներու բանակին առընչուած է. այլ մեզի. միմիայն մեզի:

Տեսնուա՞ծ է ծնաւ որ փորձառու խորամանկին ու ինքնագոհ ապիկարին մըրցումին չաղթականը երկրորդը ըլլայ:

Ա. Թ.

ՀԱՄՇԷՆՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ԹՈՒՐՔ ԵՆ ԵՂԵՐ...

Անի քաղաքը տասնամեակներ ամբողջ «Անը» կոչելով Թրքացնելու փորձերէն ետք, Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը հոն այցին առթիւ «համաչխարհային ժառանգութիւն» որակեց զայն. կամացուկ մըն ալ աւելցնելով թէ քաղաքին աւերակները Թուրք պատմութեան համար եւս կարեւոր են, թէ սելճուքեան չրջանի որոշ կոթողներ ալ կան հոն: Այդ յին առթիւ կատարուած լրատուութեան մէջ ամէնէն ուչագրաւը Թրքական որոշ լրատուներու այն մեկնաբանութիւնն էր որ Ա. Կիւլ Անի երթալով Հայաստանի ուղղուած «ժեսթ մը» ըրած է...

Անիի ինքնութեան այսպէս յապաղումով, անուղղակի ճանաչումէն ու հոգ չէ թէ կէս–բերան խոստովանութենէն ետք, Թրքացումի ճանկին տակ ինկած են Համչէնահայերը: Սեւ ծովու ափերու իսլամացած այս Հայերը, որոնց խօսածն ալ հայերէնի բարբառ մըն է, կառւախընճոյռի վերածուած են իրենցմէ ամբողջովին անկախ պատճառներով:

Սեւ ծովեան Ռիզէ քաղաքին մէջ երրորդ անգամ կազմակերպուելիք «Դալար լեռնադաչտ» փառատօնին համար Սան Ֆրանսիսքոյէն «Քրիսթէնսըն» հիմնարկը 220 հազար եւրօ յատկացուցած է, «մըշակութային բացառութիւններ» հետաքօտող կազմակերպութիւններու օժանդակելու ծրագրով: Այդ յատկացումին մէջ փառատօնին կազմակերպիչները անմիջապէս նչմարած են Հայկ. Սփիւռքի դերը եւ զայն մեկնաբանած են հայանըպաստ քարոզչութիւն, ցեղային տարբերութիւն չեչտելու, «Համչէնցիները

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՎԱՒ ՀՆԱՄՔ ՏԱՐԷՔ ՁԵՐ ՁԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ»

Վիլժիւիֆի հիւանանոցին մէջ չատ այցելուներ ունէը Կոմիտաս, երեւելի մարդիկ իրեն այցելութեան կուգային, բայց կ'ըսուէը որ Կոմիտաս բոլորին ալ ցոյց կուտար բաւական կոչտ վերաբերում, զանոնք կը նկատէր իրեն դէմ խաղ սարքած ու հիւանդանոցի մէջ արգելափակած մարդոց խմբակէն։ Կամ լաւագոյն պարագային, ցնցիչ անտարբերութիւն մը ցոյց կուտար իր այցելուներուն նկատմամբ։ Ա՛յս բոլորը չատ տխուր արձագանգ կը գտնէին հայ հասարակութենէ ներս ու այլեւս ոմանք ալ կը նախընտրէին չայցելել ու հանգիստ թողուլ խեղճ Վարդապետը։

Ի վերջոյ Մարգարիտ Բաբայեան առաջարկեց որ մերժուին Կոմիտասի վարդապետին այցելելու դիմումները։ Արդէն երեւելի ինչ-ինչ Հայեր, ինչպէս Տիգրան Չիթունի, որ այլեւս Փարիզի մէջ կ'ապրէր, կամ Սիրունի, որ չաճախ Փարիզ կ'այցելէր, երկար տարիներ չուզեցին երթալ Կոմիտասին քով, ո՛չ թէ անոր համար որ կը վախնային վռնտուելէ, այլ անոր համար որ անոնք չէին ուզեր տեսնել Կոմիտաս վարդապետին ահարկու նայուածքները, վախով ու սարսափով լեցուն անոր հիւանդ դէմքը։ Վերջին հաշուով Կոմիտասի սիրելի բարեկամուհին Մարգարիտ Բաբայեանն ալ վերջ տուաւ իր այցելութիւններուն։

Մի քանի թէ հոսկէ-հոնկէ հրատարակուած յօդուածներ ու յուշագրութիւններ մեզի այն կասկածը կը ներշնչեն թէ չատ ալ բացարձակ ու վստահելի չեն այցելուներու նկատմամբ Կոմիտասին ցուցաբերած այս թշնամական կեցուածքին մասին գրուածները։ Կը կարծենք որ չափազանցութիւններ կան անոնց մէջ։ Ի՞նչպէս բացատրել որ Կոմիտաս երբեմն չատ ջերմ ընդունելութիւն ալ ցոյց կուտար ոմանց եւ անոնց հետ խօսելու ընթացքին հետաքրքրական ու յուզիչ վերյիշումներ կ'ընէր անցեալէն։

Կոմիտասին այցելող կամ Կոմիտասի կողմէ սիրով ընդունուղ ցանցառ անձերէն մէկն էր Կոմիտասի Պոլսոյ Բանկալթը թաղամասի ընկերը նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեան, որ իր յուշերուն մէջ պատմած է թէ ինչեր կը խօսէր Կոմիտասին հետ։ Եթէ պիտի հատանք Թէրլէմէզեանին, Կոմիտաս չաճախ կը պարզէր տարօրինակ ու հակասական գաղափարներ, օրինակ նկարչութիւնը աւելորդ կը նկատէր, կը պնդէր թէ կեանքի մէջ կարեւորը լոյսն ու բնութիւնն է, կամ թէ մահ ըսուածը գոյութիւն չունի։ Թէրլէմէզեան պատմած է որ Կոմիտաս անգամ մը բացած է իր սենեակին դուռը ու հարցուցած է. «Եթէ ասիկա դերեզման չէ, ի՞նչ է»։ Բայց Կոմիտասին տուած պատասխաններուն մէջ երբեմն կը հանդիպինք նաեւ տրամաբանական եւ խմաստալից դիտողութիւններու։ Օրինակ՝ երբ Թէրլէմէզեան հարցուցած է թէ հայկական երաժշտութիւնը եւրոպական երաժշտութենէն աւելի դեղեցիկ չէ՞, Կոմիտաս բարկացած է։ «Եղբայր, ըսած է ան, ծիրանի մը մէջէն չես կրնար դեղձի համ առնել։ Ամէն բան իր տեղը ունի»։ Կ'արժէ նշել որ Թէրլէմէզեանը այն քանի մը անձերէն մէկն էր որուն, նկատմամբ Կոմիտաս ունէր ջերմ ընդունելութիւն։

Կոմիտասի սաներէն Արմենակ Շահմուրատեանն ալ ունի վկայութիւններ որոնք կը ժխտեն այցելուներու նկատմամբ Կոմիտասի թշ-

ՎԵՐԱՓԱՂ ՄԸ, ՈՐ ԿՐՆԱՅ ԲՆԱԻ ԱԼ ԳԻՏԱԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾ ՁԸԼՆԱԼ

Արդէն վեցերորդ համարն է իր կեանքը լռիկ-մնջիկ ապրող այս հանդէսին, որուն նոյնքան լռիկ մնջիկ խմբագիրը ոչ մէկ աչխատակից կ'ուզէ մերժել, ինքզինք նեղը դնելու գնով իսկ։ Կ'երեւի այստեղ է խմբագրին գաղտնիքը, գործը առաջ տանելու միջոցը։ Բայց այս հանդէսին իւրաքանչիւր համարը կը պատմէ գիրը տպուած տեսնելու սիրոյ եւ խմբագրական աչխատանք տանելու կիրքի մասին. երկու պայմաններ, առանց որոնց խմբագիրը պիտի դառնար «պաչտօնեայի գործ»։

«Ի դէպ»ի խմբագիր Էլիզապէթ Գրիգորեանին չեմ հարցուցած թէ քանի՞ բաժանորդ ունի, եւ թէ որքա՞ն է իր հանդէսին տպաքանակը։ Ես աչխատակից եմ միայն, եւ այս հարցերը պէտք չէ մտահոգեն զիս։ Բայց ամէն հայ գրող մտահոգող հարցեր են ասոնք, որովհետեւ թէեւ հայ գրողը չի վարձատրուիր, բայց նաեւ բեմ չունենար, եթէ թերթը, հանդէսը կամ պարբերագիրքը չըլլան։

Երբ հանդէս մը կը յարատեւէ ու կը հասնի վեցերորդ թիւին այնպէս պայմաններու մէջ, որոնց ժխտականութեան բոլորս ալ ծանօթ ենք (ընթերցողի չգոյութիւն, հետաքրքրութեան պակաս, նիւթականի հարցեր ևլն.), պարտաւոր կը զգամ պահ մը անջատուելու առօրեայէս եւ վերաքաղելու անոր անցած ճամբան, հանգրուանները եւ այլ հարցեր։

«Ի դէպ»ին առաջին յատկանիշը անունն էր (դեռ միայն լսուած)՝ կարճ, նոր սպասումներ ներշնչող, հաճոյք թելադրող (ի վերջոյ ընթերցումի առաջին եւ վերջին պրպանակը հաճոյքն է, ինչ որ ալ բուսի անկէ առաջ կամ անկէ ետք) եւ անչուշտ՝ արագ։ Ու երբ կը հասնէը առաջին թիւը մինչեւ քաղաքս, կը հաստատէի որ ան կը գոհացնէը իր անունին կապուած բոլոր սպասումները՝ չափը փոքր է, կը տեղաւորուի ամէնէն պզտիկ ձեռնապայուսակիս եւ ամէնէն մեծ գրպանիս մէջ, եւ այդ չափը կուգայ մտերմութեամբ ծուարիլ ափերուդ ու չոյել զանոնք, թուղթին որակով։ Երբեմն սակայն «Ի դէպ»ի այս չափը (11սմ.×20սմ.) ափսոսանքով կը լեցնէ զիս, պարզապէս որովհետեւ կը սիրեմ երեւակայել, թէ կրկնակի չափի պարագային ընթերցումին հաճոյքը որքա՞ն պիտի կրկնապատկուէր, թէեւ գիտեմ նաեւ, ինչպէս որ էլօն ալ բսաւ՝ այս օրերուն բնաւ դիւրին չէ լաւ յօդուածներ հաւաքելը։

Երկրորդ յատկանիշը, որ կը գրաւէ զիս, անոր իւրաքանչիւր թիւին համար որոշուած առանցքն է, այսպէս՝ առաջին թիւը նուիրուած էր արձակին, երկրորդը՝ բանաստեղծութեան, երրորդը «Պատ երազ մը» ենթախորագիրը ունի, չորրորդ՝ «Անվերջ սկիզբներ», հինգերորդը «Բաց նամակ» մըն է ի պաչտպանութիւն Գր. Պըլտեանին եւ իրեն Հայաստանէն ուղղուած «պարտիզանութեան» ամբաստանութեան դէմ, իսկ այս վերջինը նուիրուած է «ժամանակներ»ու։

Ընդամէնը 32 փոքր էջեր հաչուող այս հանդէսը, որ կուգայ ըստիւրքի նոր օրերու «մայրաքաղաք» Լ. Ա.-էն եւ կը վաթրէ է. Գրիգորեանի բուռն դուրգուրանքը, կրցած է իւրաքանչիւր թիւի մէջ գեղարուեստական մէկ-երկու մնայուն գործերու կողքին նաեւ լաւ յօդուածներ հրամցնել։ Վերջին թիւի յօդուածին, «Հանգրուանի մը նօթերուն»ին քիչ ետք պիտի անդրադառնամ։

Կ'առնեմ հանդէսին վեց թիւերը ձեռքս, կը թերթեմ անոնց ծալուող էջերը եւ կ'անդրադառնամ, որ ասիկա, այս չկազմուած եւ հովհարի պէս բացուող էջերը երրորդ յատկանիշն է հանդէսին. խաղալի՞ք. ինչո՞ւ չէ. խաղալիք, որ հաճոյք կը խոստանայ, որ չի վախցներ սովորական ընթերցողը, որ իր հետաքրքրական արտաքինով կը գրաւէ, ու կը հմայէ կողքի նկարներով՝ երբեմն լուսանկար, երբեմն վերարտադրութիւն։

«ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԻ ՄԸ ՆՕԹԵՐԷՆ»

Յարութիւն Քիւրքճեանի այս յօդուածը կու գայ մեծ բաց մը գոցելու մեր ժամանակի հաչուեկչիռին մէջ։

Նման հաչուեկչիռ մը նախ ըրած էին «Մենք»ի տղաքը, «Յառաջ» օրաթերթի (Փարիզ) 1932ի Յունուար 24-27ի թիւերուն մէջ պարզելով իրենց տեսակէտներն ու համոզումները, եւ իրենց ունեցած տարբերութիւնները նախորդ սերունդէն։

Այս յօդուածէն ճիշդ 36 տարի ետք եւ «Գարուն»ի (Երեւան) մէջ լոյս տեսած Վարդգէս Պետրոսեանի «Հաւասարում բազմաթիւ անյայտներով» յօդուածին առիթով («Գարուն» ամսագիր, թիւ 3, 1968), Յարութիւն Քիւրքճեան «Ահեկան»ի մէջ (Պէյրութ) կը գրէր «Երկրորդ հաւասարում բազմաթիւ անյայտներով» («Ահեկան» 68, թիւ 3-4 էջ 7-42) յօդուածը և հոն հաչուեկչիռը կ'ընէր ոչ թէ անցնող տարիներուն, այլ նորերուն փոխուող հոգեբանութեան եւ մտածելակերպին։

Այնտեղ յատակօրէն կ'ուրուագծուէր նոր, երիտասարդ Հայը իր «հոգեմտաւոր բացութեամբ», եւ կը բիւրեղանար նպատակը՝ մտածել «Հայութիւնը», ձերբազատուած ժառանգուած զգացական աւանդութենէն։

Յատակօրէն բանաձեւուած են նաեւ 60ականներուն Եւրոպայի հայ երիտասարդութեան հիմնահարցերը։

— Սփիւռքահայու կարելիութեան հարցը։

— Անոր կացութեան սահմանումը։

— Անոր եզրերը։

Այլ խօսքով «Ահեկան»ի այս յօդուածը կը փորձէր նոր տարածք մը նուաճել սփիւռքահայ կեանքէն ներս։

Մտածելուն կ'ընկերանայ մերժումը. մտածել եւ մերժել.

«Կը մերժէ միամիտ հակադրումը տանդապաչտութեան եւ ձուլումի» (էջ 9), պարզապէս որովհետեւ ժամանակի բարդութեան հետ կացութիւնները ալ բարդացած են։

Նոյն մերժումը, չատ աւելի թափով, կը գտնենք «Մենք»ի եւ «Նահանջը առանց երգի»ի էջերուն։ Սակայն եթէ «Մենք»ի սերունդին մերժումը խեղդուած էր կացութենէն «ժայթքող պաթոսին մէջ», Քիւրքճեանի մտածում-մերժումը մտնուած էր... անտարբերութեան։

Եւ հիմա, «Ահեկան»էն եւ Քիւրքճեանի այդ յօդուածէն ճիշդ քառասուն տարիներ ետք, «Ի դէպ»ի էջերուն, դարձեալ Յ. Քիւրքճեանն է, որ այդ տարիներուն վերաքաղն ու հաչուեկչիռը կ'ընէ։ Աւիթը (կածես չատ աւիթ պէտք է նման բան մը գրելու) հանդիպումն է փարիզեան օրերու ընկերոջ մը հետ, Պէյրութի մէջ։

Հարցումը, որ սկիզբը պէտք էր դրուէր եւ որուն պատասխանն է այս նոր գրութիւնը, կուգայ որպէս վերջաբան.

«Մենք ի՞նչ կրցանք ընել»։

«Ուրիշ բան մը» փնտռելու համար Միջին Արեւելքէն Արեւմուտք եկած նորերը կրցա՞ծ էին նախ ճըշդել այդ «ուրիշ բան»ը, ապա գըտնելու համար զայն։ Թերեւս այդ «ուրիշ բան»ը կարելիութիւններու կարելիութիւնն էր, զլացուած 60ականներու սերունդին, ոգիի պահպանումի պատճառաբանութեամբ։

Կարելիութիւնները քննարկած, կշռած եւ եզրայանգումներու հասած այդ սերունդը (կարելի՞ է սերունդ կոչել այն քանի մը ազգքը, որոնց համար սփիւռքահայու կեանքը չատ աւելի կ'արժէր, քան՝ կրկնուող ու ամուլ լոզունգները) կ'անդրադառնայ գիտակցութեան չգոյութեան այսօր, գիտութեան եւ յառաջդիմութեան, բարօրութեան եւ բարգաւաճումի այս ժամանակներուն։ Թերեւս ալ՝ ճիշդ անոնց պատճառով։

Թերեւս ալ հարցումը կու գայ պատասխանատուութեան ծանրութենէն, ուսանողներու հետ ըրած ընթացքին։ Որովհետեւ եթէ 60ականներու սերունդը ունէր կենսափորձը զինք նախորդող սերունդին եւ կը մերժէր զայն, այսօրուան երիտասարդութիւնը ի՞նչ ունի «մերժելու եւ մերժելու» համար։

Բայց կը մնայ փաստը ապրին անդին առկայծող լոյսերու՝ ըլլան անոնք ճգնակեաց սպասարկուները միտքին ու գիրին, թէ ըլլան մենաուոր ճամբորդները մերօրեայ մանուկին։ Այս երկու մարզերուն մէջ հաստատուած քանի մը իբսպէ՛ս ծանրակչիռ անունները հաւասարակչռութիւնը կը պահեն գիտակցութենէ պարպուած ընդհանուրին հետ։ Արդէն ե՞րբ ընտրանին ընդհանուր եղեր է...

Այդ «անճուկ, գոց հորիզոնը» այնքան տուեն որ հորիզոն է, իր մէջ կը պահէ բացուելու, լայնալու հեռանկարը։

Կը չարունակեմ հաստատ մնալ համոզումիս մէջ, որ մտաւորականը իրաւունք չունի բարձրաձայն արտայայտելու իր տագնապը, որ կը կոտտայ իր մէջ։ Կարեւորը գայն, այդ տագնապը գործի վերածելն է։

«Մենք ի՞նչ կրցանք ընել»։

Բայց եթէ կայ համալսարանականներու այն սերունդը այսօր, որ բացած է իր էութիւնը մտածումին, որ կ'ընդունի հին հարցադրումները եւ ունի՛ կարողութիւնը նոր հարցադրումներ ձեւաբանելու,

ուրեմն «Մենք ի՞նչ կրցանք ընել»ը կը դադրի հարցում ըլլալէ, եւ կը դառնայ «Հանգրուանի մը նօթերէն» քաղուած հաչուեկչիռ ու գնահատանք։

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Հալէպ,
Յունիս 30, 2008

ՊԻՓՓԱՅ

ՀԱՄԱՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Պիքֆայայի մայրավանքին մէջ Յուլիս 17-19 տեղի ունեցաւ համասփիւռքեան կրթական բ. համագումարը: Անոր աւարտին հրապարակուած է արտայայտուած միտքերը, թեր ու դէմ տեսակէտները, լուծումի հեռանկարներն ու առաջարկները խտացնող յայտարարութիւն մը:

Հոն կ'ըսուի.

• *Հայ դպրոցը միշնաբերդն է Սփիւռքի հայօրէն գոյատեւման: Այդ դերը յաջողութեամբ պահելու համար, առաւել քան երբեք, այսօր կարիքը ունինք ներքին եւ պատրաստուած մարդուժի (ուսուցիչներ, տնօրէններ, մանկավարժներ, հայագէտներ, եւայլն): Այս աշխատանքին կրնան մեծապէս նպաստել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան «Մաչէր Գալուստեան մանկավարժական կեդրոն»ը, ինչպէս նաեւ՝ սփիւռքեան եւ հայաստանեան հայագիտական հիմնարկները: Պատրաստուած մարդուժը պէտք է լրացնէ տեղական պայմանները եւ պետական պահանջները՝ տուեալ երկրի մէջ կարենալ ծառայելու համար: ԸՍփիւռքի հայ դպրոցը աւանդապահն է հայ գիր ու գրականութեան, մշակոյթին եւ ազգային արժէքներուն, իսկ հայ ուսուցիչը՝ միշնաբերդին արթուն պահակն ու նուիրեալ սպասարկուն: Հետեւաբար, կենսական նշանակութիւն ունի մեր կրթական կառոյցի այժմէականացումն ու ուսուցիչները վերապատրաստելու հրամայականը, անյետաձգելի աշխատանք մը, որուն իրականացման նպատակով կրնան մեծապէս օգտակար ըլլալ ո՛չ միայն վերեւ նշուած մեր սփիւռքեան եւ հայրենի հայագիտական ամպիոնները, այլեւ՝ մասնագէտ ուժերու փոխադարձ օգտագործումով կազմակերպուած վերապատրաստութեան հանդիպումները, աշխատանխտերը եւ մանկավարժական այլ նախաձեռնութիւնները:*

• *Արդի արհեստագիտութիւնը (համակարգիչ, համացանց, խտասալիկ, տեսերիզ եւ այլն) արդէն մուտք գործած է հայ դպրոցին ներս: Անհրաժեշտ է առաւելագոյնս օգտագործել անոր հնարաւորութիւնները ո՛չ միայն այժմէականացնելու համար մեր կրթական գործիքները, այլեւ զաղութներու միջեւ հաղորդակցութեան համացանց ստեղծելու եւ համացանցային հայերէն հաղորդակցութիւնը աւելի անմիջական ու հեզասահ դարձնելու յստակ նպատակով:*

• *Բոլոր գաղութներն ալ կը տառապին մարդուժի տագնապէն: Հայերէնաւանդ ուսուցիչի եւ տնօրէնի պահանջը համընդհանուր է, իսկ կատարուած ճիգերը միայն մասամբ կրնան դարմանել հանդիպատեան կոչուածները թարմ ուժերով փոխարինելու խնդիրը: Հետեւաբար, ամէն ճիգ պէտք է ի գործ դնել, որպէսզի ասպարէզը դառնայ հրապուրիչ եւ բարոյապէս, եւ նիւթապէս: Հոն ուր հնարաւոր է, հաստատել ուսուցչանոց, առանց հրաժարելու «Մաչէր Գալուստեան մանկավարժական կեդրոն»ի բարիքներէն օգտուելու կարելիութենէն:*

• *Արտադպրոցական աշխատանքները կարեւոր են նոյն սերունդի տղաքն ու աղջիկները իրարու կապելու համար: Այս նպատակով առաջարկուեցաւ միջդպրոցական փորձի եւ ծանօթացման հանդիպումներ իրականացնել Սփիւռքի, բայց յատկապէս մերձակայ թեմերու միջեւ:*

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ

Թէ՛ հայ լեզուի եւ գրականութեան, թէ՛ Հայոց պատմութեան եւ թէ կրօնի դասագիրքերը գրեթէ անհրապոյր են եւ տպուած աւելի քան քառորդ դար առաջ: Գնահատելով հանդերձ կարգ մը թեմերու այս ուղղութեամբ կատարած աշխատանքները, ժողովը անհրաժեշտ նկատեց մշակումը յստակ ուղեցոյցներու, որպէսզի հիմնուելով այդ ուղեցոյցներուն վրայ եւ նկատի ունենալով թեմին տեղական պայմաններն ու պահանջները, իւրաքանչիւր թեմ մշակէ եւ պատրաստէ իր դասագիրքերը:

Անհատական նախաձեռնութիւնները կը կրեն դասագիրքը պատրաստած հեղինակին կնիքը՝ իր դրական եւ ժխտական երեսներով: Հետեւաբար, թելադրելի է կեդրոնանալ խմբական աշխատանքին վրայ, ներգրաւելով գործօն մասնակցութիւնը մանկավարժին, լեզուաբանին, գրականագէտին, հոգեբանին, եւ այլ մասնագէտներու:

Այս առիթով նաեւ թելադրելի է փորձառութիւններու փոխանակումը եւ սերտ գործակցութիւնը՝ գրեթէ նոյն կացութեան մէջ գտնուող թեմերու միջեւ:

Վերջապէս, ժամանակն է, որ ըսփիւռքահայ աշակերտին տրամադրուելիք դրուին ժամանակակից չունչով ու բովանդակութեամբ, գեղատիպ, հրապուրիչ եւ մատչելի հետաքրքրական դասագիրքեր: Դասագիրքեր որոնք պարտին ունենալ հետեւողական զարգացում եւ պատրաստուած ըլլան մանկավարժական յստակ եւ ամբողջական ծրագրի մը հիմամբ՝ մանկապարտէզի Ա. կարգէն մինչեւ երկրորդականի ԺԲ. դասարան:

• *Համադրողի անհրաժեշտութիւն. իւրաքանչիւր դպրոց թելադրելի է, որ ունենայ իր համադրող ուսուցիչը: Ան պէտք է մօտէն հետեւի իրերայաջորդ կարգերու ուսուցիչներուն աշխատանքներուն եւ կատարէ անհրաժեշտ ցուցմունքներ՝ հիմք ունենալով թեմի Ուսումնական խորհուրդի պատրաստած ուղեցոյց-ծրագիրը:*

Համադրող ուսուցիչը յատուկ կարեւորութեամբ պէտք է հետապնդէ, որ ուսուցիչը դասարանէն ներս ըլլայ աշակերտները աշխատանքի մղող ուղեցոյց մը, որպէսզի իրենց առաւելագոյն մասնակցութեամբ աշակերտները դասը վերածեն հաւաքական աշխատանքի, այն յստակ համոզումով, որ դասագիրքը ծրագիր չէ միայն, այլեւ ուղեցոյց մը, որուն անթերի եւ արդիւնաւէտ գործածութեան համար մեծ է դերը դասապահը կենդանի եւ հետաքրքրական մթնոլորտի մէջ պահող խմբավար աոյակ ուսուցիչին:

• *Թէ՛ հայերէնի, թէ՛ Հայոց պատմութեան, բայց մանաւանդ կրօնի դասաւանդման առիթով պէտք է յատուկ կարեւորութեամբ կեդրոնանալ կեանքէն վերցուած կենդանի օրինակներով դասը հետաքրքրական եւ դաստիարակիչ դարձնելու հրամայականին վրայ: Տեսական եւ վերացական գիտելիքներն ու ճշմարտութիւնները չօշափելի եւ կենդանի օրինակներով կեանքին մօտեցնելու համար, հարկ է ունենալ իրենց նիւթին մէջ մասնագիտացած եւ մանկավարժական համապատասխան կրթութիւն ըստացած ուսուցիչներ: Մանաւանդ պատահականութեան պէտք չէ ձգել կրօնի դասատուին ընտրութիւնը եւ օգտուիլ թեմին հոգեւոր մարդուժէն, որովհետեւ հոգեւորականին ներկայութիւնը դպրոցին ներս, թէկուզ չաբաթը մէկ-երկու օր, յատուկ նշանակութիւն ունի եւ կենդանի տիպարի ուսանելի օրինակով կրնայ մեծապէս նպաստել երախաներուն նկարագրի եւ դիմագիծի կազմաւորումին:*

• *Թելադրելի է, որ թեմերը իրենց մշակած դասագիրքերուն յարակից աշխատանքները փոխանցեն կրթական եւ հայագիտական ուսումնասիրութեանց գրասենեակ, որպէսզի համակարգել եւ բազատացուած դասագրագիրներն ու օգտակար նախաձեռնութիւնները, զանոնք դետեղէ համացանցի վրայ՝ իրարու փորձառութիւններէն օգտուելու առաջադրանքով:*

• *Թելադրելի է, որ կեդրոնը յաճախակիօրէն կազմակերպէ «Վիտէօ-քոնֆէրանսներ», որպէսզի Սփիւռքի հեռաւոր շրջաններու կրթական օճախները կարենան կապ հաստատել իրարու հետ՝ միասնաբար քննարկելու համասփիւռքեան կրթական հարցերը եւ մտքերու փոխանակումներու լոյսին տակ հասարակաց եզրակացութիւններու յանգելու համար:*

• *Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն եւ ուսուցիչներուն համար ստեղծել համացանցային զրուցարան (chat-room), անշուշտ, հայերէն որդեգրուած տառատեսակով՝ ընդհանրական հարցեր քննարկելու եւ մտքերու փոխանակումներ ունենալու համար:*

• *Ուսուցիչն է հիմնասիւնը հայ դպրոցին: Հետեւաբար, օգտակար պիտի ըլլայ, որ նոյն նիւթը աւանդող ուսուցիչները հերթական զրուցութեամբ հրաւիրուին յատուկ օրակարգով խորհրդաժողովներու՝ միասնաբար քննարկելու եւ վերաթարմացնելու համար մանկավարժական ծրագիրները:*

• *Դասագիրքին չափ օգտակար են հայ աշակերտին տրամադրելի մանկապատանեկան հրատարակութիւնները ու հերթական համախմբումները՝ հայրենի հողին վրայ: Հետեւաբար, կ'առաջարկուի կրթական կեդրոնական գրասենեակին վստահիլ հրատարակութիւնները համակարգելու եւ բանակումները իրականացնելու աշխատանքը՝ միասնաբար ճշդուած մանկավարժական-դաստիարակչական սեղմ ծրագրի մը հիմամբ:*

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Համագումարը կը գտնէ, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, իր համասփիւռքեան կրթական առաքելութեամբ, գործնականացնէ վերեւ նշուած առաջադրանքները՝ միասնաբար եւ ուժերու ամբողջական ու համակարգուած ճիգերով իրականացնելու համար ո՛չ միայն Սփիւռքի կրթական համակարգը վերատեսութեան ենթարկելու ձգտող գործընթացը, այլեւ՝ լաւագոյնս կենսագործելու հայեցի դաստիարակութեան ապագան հունաւորող եւ մեր վաղուան ընելիքը որոշող իրատես եւ ժամանակակից կրթական քաղաքականութիւնը:

Մեծապէս խանդավառուած եռօրեայ հանդիպումներու ընթացքին կատարուած լուրջ քննարկումներէն ու ձեռք բերուած օգտաշատ արդիւնքներէն, համագումարը իր խորոց սրտի շնորհակալութիւն կը յայտնէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ապագայատեսիլ Հայրապետին՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. կաթողիկոսին եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Հայկական բաժանմունքի տնօրէն դոկտ. Զաւէն Եկաւեանին, խնդրելով, որ սոյն հանդիպումին յաջորդեն աւելի սեղմ օրակարգով աշխատանխտեր, եւ գիտաժողովներ ի պայծառացումն հայ դպրոցին եւ ի խնդիր հայ ժողովուրդի յաղթահարման գոյերթին:

(Շար. Ա. Էջէն)

հայ կարծել տալ»ու նպատակով առնըւած քայլ: Այս բոլորը հիմնուած այն քաղաքականութեան վրայ թէ «Քրիսթիենըլ»ի ծագումը «Քրիսթին» բառն է որ կը նշանակէ «մկրտութիւն»...

Թուրք ազգայնամոլ մամուլը յայն առձագնդ կու տայ ծագած խուճապին, թելադրելով ի հարկին ջնջել վաւերատոմսը, քանի որ Համշէնցիները Թուրք են եւ առոր առարկող որեւէ տեսակէտ չի կրնար գոյութիւն ունենալ: Մանաւանդ, պէտք չէ ընթացք տալ Սեւ ծովու շրջանին մէջ հայկական գոյութիւն, հայ մըշակոյթի հետք փնտռողներու:

Վատահարար չատ ու չատ գժուար է ապրիլ որպէս գող՝ սիրտը գող ու աչ ու ձախ հակառակորդ, թշնամի տեսնել գիշեր ու ցերեկ:

«ԾԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդարու սակագիները

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծննդեան	135	(161,46)

Բոլոր ազդարու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագիծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդարու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՓԱՌՈՐԴ ՍԻՆՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, գիմել Թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները հրաւիրուած են Ընդհանուր Արտակարգ Ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Նոյեմբեր 2008, ժամը 15ին Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ՝ 15 rue Jean Goujon, Փարիզ 8րդ:

Նիւթ – Բարեփոխութիւն Ընկերակցութեան կանոնագրութեան:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

* * *

COMMUNIQUE

Les membres de l'Association Cultuelle de l'Église Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne sont convoqués à l'Assemblée Générale Extraordinaire qui se tiendra le dimanche 9 novembre 2008, au siège, 15 rue Jean-Goujon, Paris 8ème.
Ordre du jour : Modification des statuts de l'association.

BUREAU
DU CONSEIL D'ADMINISTRATION

ARMAVIA

Cet Eté

ARMAVIA opérera chaque samedi un **vol direct de Marseille à Erevan**

Renseignements et réservations :

● **SABERATOURS**
11 rue des Pyramides
75001 Paris
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours

● **SEVAN VOYAGES**
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

● **WASTEELS VOYAGES**
67 la Canebière
13001 Marseille
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 85րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 4 Հոկտեմբեր 2008, առաւօտեան ժամը 11ին, Շէրբըթըն Ավէնիւ Պանդոկին մէջ, Ալ Ֆանտա փողոց, Հալէպ:

Սոյնը 85րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 10, 2008 իրենց փոխանորդագրերը, – Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, – հասցնեն կամ յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի առենադպրին հետեւեալ հասցէով.–

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, NY 10022-1112, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 և 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 եւ 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:
3. Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու:
4. Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:
5. Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովի առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու, ներառեալ Հիմնական կանոնագրի բարեփոխումներ:
6. Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:

ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՊԵՐՃ ՓԱՓԱՋԵԱՆ
Ատենադպիր

ՊԵՐՃ ՍԵՂՐԱԿԵԱՆ
Նախագահ

Յունիս 9: 2008

Date à retenir

Les Marchés de Noël
de CHENE
Les 6 & 7 décembre :
GRANDE
BRADERIE A SEVRES

Les 29 & 30 novembre :
avec la CBAF
A MARSEILLE

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17

ՏՕՆ Է ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՐԲՈՒՀԻՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՆԻՆ
Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն:

Ծանօթ.– Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18

Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց ազգիս Հայոց:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԻ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԻ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին:
Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիւի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները.–

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին:

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի ոտնին տաճիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը:

Պատարագները կը վերակսկին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԻ
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «Խաղողօրհնէք»ի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes. N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

Վերապահեցէ՛ք
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30-Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
Միջին Ֆրանսայի 6 մասնաճիւղերը

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԿԱՂԱՑՈՎ

կը տօնեն մխիթեան 80ամեակը
կիրակի, Նոյեմբեր 30,
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Տէօնիի Թոպոկանի սրահներուն մէջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՋԽԱՋԱՉԵԻԼ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մանուճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ:

– *Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),*
– *Միջանկարգ–երկրորդական,*
– *Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,*
– *Զուգահաւաններ:*

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 կամ 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաբէթ Կիրակոսեանին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 29
MARDI
29 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՒԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԷՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.010
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 22.010

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՔԼԻՍ

ՉՈՑԳ ՊԱՑԹՈՒՄՆԵՐՈՒ 17 ՉՈՀ

Յուլիս 27 Կիրակի գիշեր Պոլսոյ եւրոպական ափի Կիւկէօրէն թաղին մէջ յաջորդական երկու պայթումներ 17 հոգիի մահուան եւ աւելի քան 150 հոգիի վիրաւորուելուն պատճառ եղած են: Պայթուցիկները զետեղուած են ադրամանները մէջ եւ առաջին պայթումէն եօք դէպքին վայրը հաւաքուած է հետաքրքրքիրներու բազմութիւն մը. երկրորդ պայթումը տեղի ունեցած է անոնց ներկայութեան:

Կատարուած առաջին յայտարարութիւններով թուրք պատասխանատուները քրտական դիմադրական կազմակերպութիւնը (ՓՔՔ) նշած էին որպէս ամէնէն հաւանական հեղինակը. սակայն անմիջապէս յուսեցան որ նոյն կազմակերպութենէն ոչ մէկ ստանձնում հրապարակուած էր: Յաւելեալ՝ ՓՔՔ-ի կողմէ յայտարարուած էր թէ պատահարին հետ իրենք որեւէ առընչութիւն չունին:

Յուլիս 28ի առտուն Թրքական լրատուիւները կը տեղեկացնէին թէ ըստ թաղեցիներու, ապահովութեան ուժեր վերջին օրերուն ուշադրաւ կերպով աւելցած էին դէպքին վայրին մէջ եւ ոստիկանութիւնը «կասկածելի» կը փնտռէր: Հետաքրքրական այլ տեղեկութիւն մըն ալ այն է թէ վարչապետ Էրտողան պայթումներու տեղի ունեցած թաղէն ոչ շատ հեռու, ձիարձակարանին մէջ նոյն իրիկունը վարչապետարանի բաժակի ձիարշաւին ներկայ պիտի գտնուէր, վերջին պահուն ծրագիրը ջնջուած է:

Ըստ առաջին քննութիւններու, ուշադրութիւն գրաւած է պայթուցիկներու պատրաստութեան կերպը. ան, ըսուած է թէ նման է Պաղեստինի եւ Իսրայէլի մէջ գործածուածներուն: Թուրք ապահովութեան ուժերը չեն բացառեր ալ Քախտայի պատասխանատուութեան հաւանականութիւնն ալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒՍԷՖ ՇԱՀԻՆ, որ Միջին Արեւելքի մեծագոյն բեմադիրը կը նկատուի, մեռաւ 82 տարեկանին, Գահիրէի մէկ արուարձանին մէջ: Յունիս 15ին զոհ գացած էր ուղեղային արիւնահոսութեան մը եւ անկէ ի վեր մահաքունի մէջ էր: Սկիզբը Փարիզ փոխադրուած էր բայց խնամքները ապարդիւն եղած էին ու ընտանիքը կրկին Եգիպտոս փոխադրած էր ուր եւ կը կնքէր իր մահկանացուն: Շահին մեծ անուն մը կը թողու չարժանկարի պատմութեան մէջ: Ինք է որ հրապարակ հանած էր Օմար Շարիֆը եւ 1997ին Գաննի փառատօնի յիսնամեակին յատուկ մրցանակին արժանացած էր: Հեղինակ է 35 ֆիլմերու. իր ամէնէն ծանօթ գործերն են՝ «Տէսթէն», «Քաոսը»: Համարձակ բեմադիր մըն էր, որ բանտ ալ մնացած է: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր Յուլիս 28ին, իր ծննդավայրը՝ Աղեքսանդրիա:

ՈՂԻՄՊԻԱՆՆԵՐԻՆ երկու չաբաթ առաջ փեքին լարուած մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրի եւ հազարումէկ միջոցներ ձեռք առնուած են առաջքն առնելու համար ահաբեկչական որեւէ արարքի: Շանկայի ոստիկանութիւնը յայտարարած է որ կազմալուծուած է միջազգային ահաբեկչութեան ցանց մը, որ ռճրափորձ մը կը պատրաստէր, Ֆութպոլի մրցումի մը առթիւ: Զինաստան ալ արդէն չատ քիչ վիզա կու տայ օտարներուն, գլխաւորաբար լրագրողներուն: Նոր սպառնալիքներ եղած էին ույղուր խմբակի մը կողմէ (Թիւրքմէնիստանի իսլամական կուսակցութիւն) որ կ'ազդարարէր թէ Թիրախ պիտի առնէ Ողիմպիականներուն ամէնէն զգայուն կէտերը:

ԹՐԻՓՈԼԻ (Լիբանան) ծանր բախումներ պատահած են չարաթավերջին սիւննի եւ ալեւի գինուորեալներու միջեւ, որոնց հետեւանքով 9 մեռեալ կար: Հանդարտութիւնը վերահաստատուած է լիբանանեան բանակի միջամտութեան շնորհիւ:

ԱՀՄԱՏԱՊԱՏԻ (Հնդկաստան) մէջ յաջորդական ռճրահրձեր խուճապ ստեղծած են Յուլիս 26ին: Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն 45 մեռեալ կար:

ԻՐԱՆի իշխանութիւնները մէկ օրուան մէջ (Յուլիս 27) 30 հոգի կախաղան հա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-Ի ՑՈՅՑԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

Համաժողովրդական չարժումին մասնակից քանները Ա. Մուսինեան յայտնած է թէ հակառակ քաղաքապետարանի արտօնութեան մերժումին, Օգոստոս 1ի հանրահաւաքը տեղի կ'ունենայ: Ան իշխանութեան դէմ պայքարի աւելի վճռական փուլի մը սկիզբը պիտի նշէ, անկէ եօք արմատական ընդդիմութեան գործողութիւնները աւելի պիտի աչքառուին, մինչեւ որ արտակարգ ընտրութիւններ որոշուին:

Ա. Մուսինեան Հիւսիսային պողոտայի իրենց նստացոյցին վերագրած է ընդդիմադիր քանի մը քանտարկեալի ազատ արձակումը, քաղաքէն չբացակայելու խոստումին փոխարէն:

* * *

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԿՆԻՔ ՄԸ ԴՏՆՈՒԱԾ

Արագածոտնի Փարպի դիւղին մերձակայքի պեղումներէն սեպագիր արձանագրութեամբ արքայական կնիք մը գըտնուած է. նաեւ ռազմական հանդերձանք, նիզակներ, եւլն.: Իտալացի փորձագէտներ պիտի ստուգեն թէ Ուրարտուի ո՛ր թագաւորին կը պատկանի կնիքը: Նոյն վայրին մէջ բացուած են 4500 տարուան արքայական եօթը դամբարաններ: Գըտածոները կը վկայեն թէ նոյնիսկ նախաուրարտական պետական կազմաւորումները մանրադիտացած բանակ, ընկերային խաւերով կայացած հանրութիւն եւ բարձր մշակոյթ ունեցած են:

* * *

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի պատանեկան ախոյեանութեան մրցումներուն որոնք տեղի կ'ունենան Ամիէնի մէջ, Հայաստանէն Ալլա Սամուէլեան (17 տարեկան) մինչեւ 58 քգ. խումբին մէջ ծանրամարտի պրոնզէ մետալին տիրացած է: Ան (72+99) 171 քգ. վերցուցած է երկամարտի մէջ եւ առիկա հաւասար եղած է Թուրք մրցակիցին արդիւնքին: Ալլա 180 կրամ աւելի կշռելով այդ մրցակիցէն, պարտաւորուած է գոհանալու Գ. տեղով: Ոսկէ մետալը նուաճած է գերմանուհի Ս. Գուաէրէրը, 175 քգ.ով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱԳՐՉՔ ՀԻՄՆԵԼ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ ՉԷ

Բազէվ, Մուչի, Վանի, Սասունի Հայկերուն ընկերային իրերօգնութեան եւ մշակութային վագրչք մը հիմնելու Ապիզ Տաղճըի առաջին ջանքերը ձախողած են: Վարչապետարանին կից վագրչքներու ընդհանուր տնօրէնութիւնը դիմումը մերժած է, այն պատճառաբանութեամբ որ վագրչքի յայտարարութեան մէջ թերիներ կան ու խնդրայարոյց որոշ յօդուածներ: Ան դիմած է Ազգային ժողովի Մարդկային իրաւունքներու յանձնաժողովին եւ օմպուտսմանին խնդրած: Գանգատած է որ ոչ ոք կ'աջակցի իրեն: Նպատակն է առնուազն հայապատկան, բայց այսօր անտէր նկատուած կոթողներ պատմական յուշարձան նկատել տալ:

Ինչպէս տեղեկութիւնը տալէ ետք կը գրէ «Ակօս»ի խմբագիր Արիս Նալճը, անկարելի է չգնահատել Ա. Տաղճըի համարձակութիւնը:

* * *

ԷՐԿԷՆԷԿՈՆԻ ԴԱՏԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ

Պոլսոյ ծանր յանցանքներու 13րդատեանը քննելէ ետք Էրկէնէկոն կազմակերպութեան 2455 էջնոց ամբաստանագիրը, ընդունած է զայն: Կասկածեալները պիտի դատուին ահաբեկչութեան ամբաստանութեամբ: Առաջին նիստը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 20ին, Սիլիվրիի դատարանին մէջ:

Ամբաստանագրով ընդգրկուած են 48 բանտարկեալ, 38 ոչ բանտարկեալ անձ եւ 86 կասկածելի:

* * *

Ե. ՀԱՒԱՋՕՂԼՈՒԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ՈՐՈՇՈՒԱԾ

Թուրք Պատմութեան հիմնարկի նախագահութենէն յայտնի ժխտող Ե. Հալաչօղլուի հեռացումը որոշ չրջանակներու մէջ հակազդեցութիւններու պատճառ եղած էր. գժգոհութիւն յայտնուած էր որ 15 տարուան վաստակի տէր պաշտօնատար մը առանց տեղեակ պահուելու անակնկալօրէն պաշտօնազրկուած էր: Պատկան մարմինները ատոր վրայ յայտարարեցին թէ կատարուածը պաշտօնազրկում չէր, այլ պաշտօնավարութեան չրջանի լրացում: Պարզապէս Հալաչօղլուի պաշտօնավարութեան ժամանակը նորոգուած չէր:

Այնոր տեղ փրոֆ. Ալի Պիրինճի նոյն պաշտօնին կոչուած է: Վաւերացումի դիմումը ղրկուած է Հանրապետութեան նախագահութեան:

ԱՆԳԱՐԱ Կ'ՕԳՏԱԳՈՐԾԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ԸՆԾԱՅԱԾ ԱՈՒԻԹԸ

Սոչի չաբաթ Անգարայի մէջ գումարուած ատեղ դեսպաններու ժողովին ամէնէն երկարատեւ եւ աչխոյժ վէճերը նիւթ ունեցած են Ցեղասպանութեան հայկական պնդումները եւ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները: Գլխաւորաբար Արեւմուտքի մէջ պաշտօնավարող դեսպանները ընդհանուր այն կարծիքը յայտնած են որ 1915ի հարիւրամեակի նախօրեակին տարուէ տարի իրարու պիտի յաջորդեն ճանաչումի վճիռները:

Դեսպաններու խումբ մը պնդած է որ այս կացութեան առջեւ քանի չի ծառայեր քանի մը գրքոյկ հրատարակելով Ցեղասպանութեան իրողութիւնը ժխտող Թրքական թեզը պաշտպանելու ջանքը: Հարցին որպէս լուծում, առաջարկուած է Երեւանի հետ լեզու գտնել, այդ միջոցով Սփիւռքի ու Հայաստանի միջեւ սեպ խրել ու Սփիւռքը տկարացնել: Ատոր համար հարկ է Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները քննականոնացնել: Նոյն խումբը անհեթեթութիւն որակած է Հայաստանի սահմանը փակ պահելու յամառութիւնը, մինչ Թրքական ապրանքը իրանի ճամբով հոն կը հասնի, Երեւան – Պոլիս թռիչքներուն թիւը օրէ օր կ'աւելնայ:

Դեսպաններու երկրորդ խումբը այն տեսակէտը պաշտպանած է որ Ցեղասպանութեան հարց մը դոյութիւն չունի: Աւտիկա կարգ մը երկիրներու կողմէ Թուրքիոյ դէմ գործածուած խաղաքարտ մըն է: Թուրքիա ինչպէս ԱՄՆ-ու պարագային յաջողեցաւ ճանաչումի բանաձեւը յետաձգել տալ, կրնայ այլ երկիրներու դէմ ալ նոյն վարմունքը ունենալ: Արդէն Երեւանի հետ յարաբերութիւնները քննականոնացնել Սփիւռքի ընթացքը պիտի չկասեցնէ:

Թրքական «Ռէֆէրանս» թերթին լրագրողը գրելով այս մասին (Յուլիս 25), կ'ըսէր թէ մթնոլորտը ուր կարելի կ'ըլլայ խօսիլ թուրք նախագահի մը Երեւան այցի հաւանականութեան մասին, արդիւնք է Երեւանի մէջ արձանագրուած փոփոխութեան: Բայց որոշ չէ որ Թուրքիա այդ փոփոխութեան առիթը օգտագործելով դուռը պիտի բանա՞յ, թէ ոչ:

Հետաքրքրական է դեսպաններու խումբին վերլուծումը եւ լրագրողին մատնանչումը թէ ներկայի մթնոլորտը Երեւանի մէջ արձանագրուած փոփոխութեան արդիւնք է: Աւելի լաւ փաստ պիտի չըլլար տեսնելու թէ «Ցեղասպանութեան, Հայ Դատի հարցով փոխուած ոչինչ կայ» երեւանեան պնդումը լուրջի առնող չկայ:

«ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ՏԵՂԵԱԿ ԷՐ Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԾՐԱԳՐԻՆ»

Այս յայտարարութիւնը կը պատկանի հանգամանեան կոչուած դեր գնդապետ Ա. Օ. Զաղլարի. ան դատարանին մէջ Տրապիզոնի ժանտարմի գնդապետ Ա. Էօզի «մոռացում»ին հակազդելով ըսած է թէ ամէն մարդ տեղեակ էր ոճիրի ծրագրին: Էօզ իր ենթականերէն ենթասպայի եւ տասնապետի մը կողմէ ամբաստանուած էր թէ Հ. Տինքի սպանութեան մասին իրենց հասած տեղեկութիւնները իրեն փոխանցած էին, բայց ինք ոչինչ ըրած էր արդիլելու համար: Էօզ միայն ըսած էր թէ ոչինչ կը յիշէ այդ մասին:

Զաղլար ըսած է. «Մեր կազմակերպութենէն լրահաւաք երկու պաշտօնեաներ ձեռք ձգած էին տուեալներ, ըստ որոնց չատ հաւանական էր ոճիրը. այդ տեղեկութիւնը փոխանցած էին Ա. Էօզի: Ցետոյ տեսանք որ ան կամ կարեւոր չնկատելով, կամ գիտակցօրէն, չըրաւ այն բաները զորս պարտէր ընել»:

Հ. Տինքի ոճիրին առընչուած այլ լուր մըն ալ այն է որ ան զինք կրելու արտօնութեան դիմում կատարած էր, բայց մերժուած: Այս տեղեկութիւնը կը վերագրուի «հայ մատնիչ»ի մը: Հ. Տինքի ընտանեկան պարագաները ըսած են թէ տեղեակ չեն եղած նման դիմումի:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ
(1968, ՅՈՒԼԻՍ 28)

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐ ՀԱՅ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.– Ստորեւ, գլխաւոր հատուածները այն «Փոխան յառաջաբանի»ին, զոր ստորագրած է Գասեգին եպիսկոպոս (յետագային կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց) 1969ին Շաւարշ Նարդունիի «Յաւուն Մեսրոբ Մաշտոցի» Բ. հատորին, լոյս տեսած Անթիլիաս յետ մահու:

Ա.

Հայագէտ Նարդունին պէտք չէ չափել ու արժեւորել այն բոլորով, որ ցարդ կը կազմեն արտադրութիւնը իր գրիչին, մամուլին անցած եւ թուղթի վրայ մեզի հասած: Շատ աւելին է ան քան ինչ որ կ'ըսեն իր գրական արտադրութիւնները այս կալուածէն ներս: Իր հմտութիւնը չէ սպառած իր մելանով...: Տողերու ընդմէջէն, բանաճեւուած տեսակէտներու լուսամուտներէն կարելի է տեսնել չատ աւելին իր մէջ քան ինչ որ կը պատմեն անոնք անուղղակիօրէն իրենց բառերու անմիջական իմաստներովը: Թելադրական ուժ մը ունին իր գործերը, կարելի գիտելիքներ կը մատնեն, հմտութեան լայն հորիզոններու վրայ բանալով մեր միտքը: Դիւրաթախտաբար կեանքի պայմանները այնպէս դասաւորուեցան իրեն համար, որ չկրցաւ ըլլալ «Փարիզի մենաւորը» ինչ որ կը ցանկար ըլլալ, իր սրտի խորերէն, իր մատենադարանի անսահման վանատան մէջ ճգնելու փափաքով...: Եւ արդէն կարելի չէր չըլլայ հայագէտ ունենալէ եառ — եւ ունենալու համար նոյնիսկ — այդպիսի ընդարձակ եւ բազմանկիւն մատենադարան: Բայց թէ՛ իր տաղանդին չատուկ բոլոր կարողութիւնները եւ թէ՛ իր մատենադարանի կարելիութիւնները չըկոչուեցան կեանքի եւ չվերածուեցան արդիւնքի՝ այն լայնութեամբ եւ պայծառութեամբ որոնցմով օժտուած էին անոնք: Պատճառները չեմ անդրադառնար այստեղ: Իրողութիւնը կը հաստատեմ արագ տուրքս տուած ըլլալու համար անոր, որ կրնար ըլլալ չատ աւելին քան ինչ որ եղաւ որպէս հայագէտ: Վկայ՝ իր հայագիտական նչմարները, որոնք, կը կրկնեմ, պատահական մըն են ինծի համար, բայց ուած ըլլալիքին լայն հորիզոններուն վրայ:

Բ.

Հայագիտական իր վաստակին նկարագիրը չեղաւ այն, ինչ որ եղած էր վերջին չորեքի հայագիտութեան դասական դէմքերու պարագային, ինչպէս Մ. Աբեղեանի, Հ. Աճառեանի, Յ. Մանանդեանի կամ Ս. Մալխասեանցի, եւ ուրիշներու, որոնք բախտ ու առիթը ունեցան ակադեմական սիստեմատիկ հետեւողականութեամբ յառջ տանելու իրենց հետազօտութիւնները՝ սկսելով մենագրութիւններէ հասնելու համար ամբողջական, լայնածիր եւ համապրակաան երկերու՝ հատորներու չարքով հագիւ պարփակելի: Օրուան ընթացքին պարագանները եղան դրդիչ պատճառներն ու ազդակները իր հայագիտական յօդուածներուն: Տօնակատարութիւն մը, բանավէճ մը, թերթի մը մէկ սիւնակին մէջ լոյս տեսած բայց սխալ գրուած կամ գործածուած բառ մը — ահաւասիկ իր յօդուածներուն տուն տուող անմիջական դրդապատճառները: Զլացուեցաւ իրեն՝ յատուկ ծրագրով մը, ակադեմական բարձր հաստատութեան մը մէջ դասախօսութեանց մնայուն եւ չարունակական ընթացքով մը, բանասիրական մանագիտութեան յատուկ թղթիկներով եւ թղթածրարներով մշակման կարելիութիւնը հայագիտական նիւթերուն: Ծրագիրները չէին պակսեր իրեն: Ընդհակառակն, ծրագիրները իր գանկին մէջ՝ անընդհատ թախտի ու պատերազմի մէջ էին իրարու դէմ: (Որքա՜ն կը տառապէր հոգեպէս ծրագիրներու այդ խճողումին ծանրութեան տակ...): Կիրքը, աշխատելու կամքը միշտ ուժեղ էին՝ իր կեանքին չունչ տալու չափ զօրաւոր: Այլապէս աւելի կանուխ կը մեկնէր այս աշխարհէն: Ինչ որ պակսեցաւ իրեն՝ մթնոլորտն էր եւ թեքնիք (այս բառին ամբողջական առումով) այն միջոցները, որոնք լապրաթուարի մը չափ անհրաժեշտ են հայագէտ-գիտնականին համար: Առանց այս իրողութեան ճնշատանման՝ սխալ կը հասկցուին Նարդունիի հայագիտական վաստակին ե՛ւ տարողութիւնը ե՛ւ արժէքը:

Գ.

Հայագիտական իր աշխատութեանց մեթոտին մէջ անձնադրոշմ էր այնպէս, ինչպէս միշտ եւ տեւականօրէն եղաւ ինք իր գրականութեան եւ բանավէճերու մէջ: Չէր կրնար հայագիտութիւնը մշակել իր անձէն անջատուած չհաղորդը ռութեամբ մը: Նիւթերու պրպտումի, վերլուծումի եւ համադրումի այն մեթոտը, որ դասական մեթոտն է բանասիրական արուեստին, Նարդունին մօտ տիրապետուած էր իր անձէն եկող ապրումներով, ճաչակներով, նախասիրութիւններով եւ սէրերով ու յաճախ ընդվզումներով:

Իր ձեռնած նիւթերը ժողովրդականացնելու ճիգով մը սնած են իր բոլոր գրութիւնները հայագիտական մարզէն ներս: Այժմէականացումի մտահոգութիւն մը կը մատնէ իր մեթոտը: Վիճաբանական չըլլալիծը տիրապետողն է միշտ եւ ժողովրդականացումի այս մըտահոգութեամբ կը բացատրուի ան: Ահաւասիկ իր խոստովանութիւնը՝ տրուած իր իսկ բառերով «ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ» հատորի վերջաւորութեան, փակման խօսքին մէջ· «Եւ բոլոր այս վիճաբանութիւնները՝ գրական ու պատմական աղ ու համեմ գործածելով, ընթերցումը... ժողովրդականացնելու համար չափով մը»:

Հետեւաբար սովորական հասկացողութեամբ յօդուածներ չեն իր երկասիրութիւնները: Իր անձին չհչտուած ինքնատպութիւնը չեչտակիօրէն գունաւորած է զանոնք, յաճախ ազդելով նաեւ արտայայտուած տեսակէտներու կազմաւորման ընթացքին վրայ:

Դ.

Ինչ որ իր հայագիտական վաստակին ամէնէն մեծ արժէքը եւ գրաւիչ կողմը կը չինէ, այդ՝ այն ապրումն է, զոր Նարդունի այրող ու վարակող ջերմութեամբ կ'արտայայտէ իր գիտական աշխատանքին մէջ – ապրումը հայ մշակոյթի ինքնուրոյն արժէքներուն, առանձնաղրօմ նկարագրին, ցեղային ոգիին եւ վեհացնող մեծութեան:

ՀԱՄՇԷՆԱԿԱՆ ՇԱՒԱԹ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 21ին, Երեւանի «Նարեկացի արուեստի մուզեան» կեդրոնին մէջ բացուեցաւ «Համշէնական չաթաթ»ը: Զեռնարկին կազմակերպիչները են՝ «Նարեկացի արուեստի կեդրոն»ը, «Հայրենադարձութեան եւ հիմնաւորման ԵՐԿԻՐ միութիւն»ը, «ԲԱԳԱՐԱՆ հայ կանանց հասարակական կազմակերպութիւն»ը եւ «Հայկական ճարտարապետութիւն ուսումնասիրող հասարակական կազմակերպութիւն»ը (RAA): Բացման արարողութեան ներկայ եղան հարիւր չրջուն նչէն աւելի հիւրեր: Անոնց մէջ կը դասուէր Գուգարաց թեմի (վարչական կեդրոնը՝ Նաճար) եւանգուն առաջնորդը՝ Սեպուհ Եպիսկոպոս Զուլճեան (Մալաթիա ծնած 1959ին): Այս առիթիւ, ելոյթ ունեցան՝ պատմաբան Սամուէլ Կարապետեան, երաժշտագէտներ, բանահիւսութեան եւ զանազան այլ բնագաւառներու մասնագէտներ, Համշէնցիներու ներկայացուցիչներ: Մինչեւ Յուլիս 27 կեդրոնի նոյն սրահին մէջ կը ներկայացուի Թուրքիոյ մէջ ապրող Համշէնցիներուն վերաբերող գեղեցիկ եւ չատ հետաքրքրական լուսանկարներու ցուցահանդէս մը:

Յուլիս 23ին, «Գոնկրէս» պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ «Համչէն եւ Համշէնահայութիւն. պատմութիւն եւ մչակոյթ» նիւթով գիտաժողով մը: Ցուցահանդէսին եւ գիտաժողովին զուգահեռ երկու համերգներ կազմակերպուած են «Վոսկա» (համշէնական բարբառով՝ ո՞վ ա) ազգագրական խումբին մասնակցութեամբ: «Վոսկա» համոյթին հիմնադիր անդամներն են Հիքմէթ Աքչիչէք եւ Մուսթաֆա Այն ասոիճան, կարծես, որ Հայ ժողովուրդ Նարդունիի գրիչին տակ կը նչանակէ Հայկական մշակոյթ: Նարդունիի երակներուն մէջէն անցնող արիւնը հայ մշակոյթի՛ն կը ծծէր իր գոյութիւնը պայմանաւորող եւ իր արեան գոյնին վառ կարմրութիւնը չինող բոլոր գաղտնի տարրերը, որոնք կեանքը կը զանազանեն մահէն մարդուն մէջ...:

Անշուշտ կը հաւատար հայկական անկախ պետութեան, կը հաւատար հայ քաղաքական գատին, կը չէփորէր Մայիս 28ը ամէնէն գոռ եւ սրտաթունդ փողահարութեամբ: Եւ այս բոլորը՝ իրեն յատուկ գոյութենական խոր, անաքկտելի հաւատքով:

Անշուշտ կը հաւատար հայ եկեղեցւոյ դերին, գարձեալ իրեն յատուկ ինքնատիպ եղանակով:

Բայց այս բոլորի կողքին եւ այս բոլորէն աւելի՝ կը նուագէր ե՛րգը Հայ մշակոյթին; զայն հռչակելով կայսրը Հայութեան:

1955ի Մայիսին, երբ մուտք կը գործէր Ա.թէնք եւ Հայ ժողովուրդի բազմութեան մը ներկայութեան, խօսքի այս մոգպետը երկինքէն երկիր կը կանչէր Վասիլ Հայկազն եւ կ'ոգեկոչէր բոլոր հայածնունդ կայսրերը Բիւզանդիոնի, կը բացագանչէր բարձրաղաղակ· «Ես մէկզը այդ կայսեր գինուորներէն, եկեր եմ ողջունելու, մեծարելու, փառաբանելու այդ կայսրը — կ'աճուռանեմ ՕԳՈՍՏԱՓՈՒՈ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹ, ահա մեր մեծագոյն կայսրը»:

Հայ մարդու գոյութիւնը Հայ մշակոյթէն կ'առնէր իր սնունդը Նարդունիի հայեցողութեամբ: «Վասնզի,— կը պատգամէր ան —, Հայ ժողովուրդին համար հացի պէս է Մշակոյթը»: «Ցատկանշական է,— կ'աւելցնէր հնարամիտ բառախաղով մը —, որ բան գուգադիպութիւն, որ մեր լեզուին մէջ հաց բառը յանգ կը կազմէ Աստուած բառին հետ,— այդ գուգադիպութեան մէջ ես կը տեսնեմ իրողութիւնը, թէ հացը եւ Աստուածը կը կազմեն Հայուն առաջին եւ հանապազօրեայ մտածումը, այնքան որ Հայ ժողովուրդը աստուածային բան մը կը համարի Մշակոյթը, ատոր համար ես սուրբ կը դաւանի, իրրեւ սուրբ կը պաշտէ Սահակը, Մեսրոպը եւ Ոսկեդարեան մեր մատենագիրները»(*):

* * *

Հայագիտութեան մարզէն ներս Նարդունիի արտայայտած լեզուաբանական-բանասիրական տեսակէտներէն կամ մեր մատենագրական արժէքներու հանդէպ իր որդեգրած մօտեցումի եղանակներէն չատ բան կրնայ մերժուիլ, մոռցուիլ ու ժամանակներու հովերուն հետ երթալ, ինչպէս չատ բան գոյեր է հանգամանաւոր, տիտղոսաւոր, հեղինակաւոր եւ մեծահամբաւ հայկաբաններէն: Իր բանաձեւած տեսակէտներէն՝ այս կամ այն կարելի է մերժել այսօր, ինչպէս մերժուեցան ոմանք իր իսկ ապրած օրերուն: Եւ ես մէկն եմ անոնցմէ, որոնք հայագիտութեան մարզին ներս իր հատուածումներուն, արժեւորումներուն եւ մեկնաբանութեան ընդհանուր ոգիին եւ մթնոլորտին հետ այնքան ալ հաչտ չեն: Բայց ոչ ոք կրնայ մնալ անտարբեր այն վաստ, բորբ ապրումներուն չնչմաց, որոնք կը ժայթքեն հայագիտական բնոյթ կրող իր գրութիւններէն: Հաւատքի մը տաք լարախտումներն են անոնք, որոնք իր անձէն արձակուած ոգեկան ալիքներու նման կը հասնին մեզի այսօր, եւ ամէն անգամ, երբ էջ մը կը բանանք իր գրական կապոյճին: Հայագէտը Նարդունիին մէջ՝ չէ սոսկ գիտնականը: Արտանձնական մեթոտներով եւ իրրեւ կեանքի սպարէզի յատուկ զբաղում չի մօտեցնար ան այն մեծ, չնչող եւ չնչուող բանին՝ որ Հայոց Մշակոյթն է, դարերու ճամբաներէն քալած յաղթ գնացքով, եւ որուն առջեւ մանուկի մը պէս կը հեղանայ, կը խոնարհի այլապէս ըմբոստ, ոչ միշտ ուղղախոհ, յաճախ պարտուղի եւ միշտ ինքնատիպ այս սպասաւորը Հայ Գպրութեան: Կ'ապրի հայագիտական նիւթերու ներքին հրայրքը, հայ կեանքին ճառագայթներէն իր անձին մէջ չառաւլած եւ ցնցուղուած լոյսն ու ջերմութիւնը: Ահա՛ գաղտնիքը Հայ մշակոյթին նուիրուած իր էջերու հաղորդականութեան:

Ինչ որ մնաց իրմէ — ու պիտի մնայ առյաւէտ — իր անձն իսկ անդրանցող այդ հաղորդականութիւնն է, որ կը բխի Հայ մշակոյթի անսեռանելի ակունքներէն:

Սփիւռքեան մեր կեանքի երաչտացող այս պայմաններուն տակ, Հայ մշակոյթի չրտուքի այս մեծ վարպետին դէմքը աւելի կը պարծառնայ այսօր, իր մահէն եառ, երբ իր դերքերու տուուակներէն կը հոսի անմահական ջուրը Հայ մշակոյթի անսպառ եւ բազմակնեայ աղբիւրին, դէպի կեանքը Հայ ժողովուրդին, իր հայրենիքին, Մայր Հայաստանին՝ Նարդունիի անզուգական «ԱՄԻՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ»ին...:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

(*) Տե՛ս ՆԱՐԴՈՒՆԻ ՊԱՏԱՐԱԳ, էջ 15, 16–17, տպ· ՊԷյրութ, 1968:

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՁԺՄԷԱԿԱՆ

ԵՐԲ ԱՐԵՒԸ ԶԱՅՐԱՆԱՁ ...

Անցած Յունուար 4էն ի վեր Արեւը իր 24րդ հերթաշրջանը սկսած է· պարբերաշրջան, որ մասնագէտներու կարծիքով ահաւոր ուժգնութիւն կրնայ ցուցաբերել: Մակերեսային ժայթքումները որոնք բաւական ներքին խաւերէն կուգան, հսկայական խանդարումներու եւ համակարգչային ամէն տեսակի խաթարումներու պատճառ կրնան հանդիսանալ: Մասնաւորաբար յանձնարարելի է չփորձել եղելութիւնը ստուգել մերկ աչքով, որովհետեւ ցանցենիին այրուցքները անդարմանելի կրնան ըլլալ:

Այսօր երեւոյթը բացայայտ բնոյթ կը ներկայացնէ. արեգակնային սկաւառակի որոշ մէկ հատուածին վրայ աստղագէտներու չատ ծանօթ փոքրիկ արատին երեւումը նախանշանն է Արեւին 24րդ շրջանի սկզբնաւորութեան: Այս յատակ մեկնակէտը մասնագէտներու կողմէ երկու տարիէ ի վեր կը սպասէր, նոյնիսկ անհամբերութեան եւ կասկածներու դուռ բանալով: Երեւոյթը իրականութեան մէջ չատ ալ բաղձալի չէ, քանի որ ան; մինչեւ չուրջ 2010 թուականը, Երկիր մոլորակին լրջօրէն սպառնացող «փլատմա»յի զօրաւոր ժայթքումներու ծնունդ կրնայ տալ: Ներկայ շրջանին, երբ ամէնուրեք ելեկտրական մանրատիպ միւսուրներ գործածութեան մէջ են, անոնք ենթակայ են անբաղձալի հոսանքի խզումներու, արեգակնային հովերէն արտանետուած փոքր թիւով փրոթոններու հետ չփման մտնելով, ինչ որ մեր քաղաքակրթութիւնը խոցելի վիճակի կը մատնէ: Այսպիսով կարելի է մտահոգուիլ ելեկտրական ցանցերու, նաեւ առճեռն հեռախօսներու հաղորդակցութեան ահաւոր խանգարումներու մասին: Արբանեակային վերահսկումի համակարգերուն խաթարումը, ինչպէս նաեւ համակարգիչներու գործելակերպի անհամար խզումները, ցանկը կ'ամբողջանցեն: Ըստ բնագէտ պրպտողի մը կարծիքին, գինուորական դասը չատ մտահոգ է, որովհետեւ արեգակնային մասնիկները կարող են խանգարել իրենց արբանեակները եւ չեղել հրթիռներու ծիրերը:

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐ

Կալիլէն է որ 23 Յունիս 1612 թուականին առաջին անգամ ըլլալով, չնորհիւ իր հեռադիտակին, յայտնեցաւ դիտարկել Արեւի մակերեսին վրայ գոյացած տարօրինակ, փոփոխական, աւելի կամ նուազ մութ, լայնատարած արատներ: Այսօր մեզի ծանօթ է որ այս նշանները մագնիսական փոթորիկներու տարածութիւններ են որոնք նիւթի հրացայտումներու տեղի կու տան· Այս հրացայտումներու յաճախականութիւնը 11 տարուան չուրջ է (8–12 տարի): Ուրեմն, միջին հաշուով ամէն 11 տարին անգամ մը երկու հերթով արեգակնային մագնիսական բեւեռները հանդիսաւոր չրջումի կ'ենթարկուին, հիւսիսը վերածուելով հարաւի եւ փոխադարձաբար: Այդ թուականէն ի վեր, հետզհետէ կատարելագործուած դիտարկումի եղանակներ ի գործ դնելով, չրջանները արձանագրուեցան եւ այս հրացայտումներուն մթնոլորտի եւ Երկրագունտի կլիմային վրայ գործած ազդեցութիւնը արժեւորուեցաւ: Միջին արժէքի բաղդատմամբ աւելի երկարատեւ 23րդ չրջանի աւարտին կը սպասուէր, հետեւաբար պէտք է ողջունել 24րդ չրջանը: Ահաւասիկ, արդէն այս վերջինին մէջը կը գտնուինք, սպասելով անոր աւարտին, վախնալով միանգամայն, ըստ կարգ մը մասնագէտներու, թէ արեգակնային փոթորիկները աւելի սաստիկ կրնան ըլլալ, իրենց ուժգնութեան պատճառով:

Արեւուն 24րդ հերթաշրջանը դիտարկելու եւ ուսումնասիրելու համար, գիտնականները առաւելագոյնս կատարելագործուած սարքաւորումներէ պիտի օգտուին: Առաջին հերթին պիտի ուսումնասիրուին նոյնինքն Արեւը, մասնաւորաբար անոր շողարձակման գօտին որ կը գտնուի կեդրոնական կորիզին չուրջ և ուր տեղի կ'ունենան ջրածին սպառող ջերմամիջուկային հակազդեցութիւնները: Ապա, անոնք պիտի չափեն, նախատեսուած բացառիկ չողարձակումներու մեր Երկրի մթնոլորտին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը: Ըստ կարգ մը գիտնականներու, մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած արեւուն աչխուժութեան ազդեցութիւնը ճչգրտօրէն չափել: Այսպէս, կլիմայական նախատիպերը Արեւի ճառագայթումին տեսանելի լոյսի բաղադրիչը նկատի ունին, ինչ որ վեր ի վարոյ անփոփոխ է: Մինչդեռ տեսանելի լոյսին առընթեր, գոյութիւն ունին ճառագայթները, անդրմանիչակագոյն ճառագայթները, որոնց ուժգնութիւնը թերեւս փոփոխական է: Ցամենայն դէպս չենք գիտեր այդ: 24րդ հերթաշրջանն է որ մասնաւորաբար պիտի ընձեռէ Երկրագունտի կլիմային նախատեսութեանց նախատիպերը կատարելագործելու առիթը:

Արեւը ահաւոր էլեկտրամագնիսական տինամօ մըն է: Այս արտակարգ խոչոր, կակուղ զանգուածը իր առանցքին չուրջ կը դառնայ «փոփոխական» արագութեամբ –իր բեւեռներուն արագութիւնը աւելի դանդաղ է քան իր միջօրէականները-: Այս պարագան է որ կը բազմապատկէ ուսումնասիրելի երեւոյթներու բարդութիւնը: Երկու յաջորդական մագնիսական բեւեռներու չրջումներու միջեւ գոյացած, երկու անգամ 11 տարուան պարբերաշրջաններու իսկական պատճառը անծանօթ է: Հարց կը ծագի թէ արդեօք այս 11ամեայ չրջանները աւելի երկարատեւ հերթաշրջաններու են՞թաբաժանումները չե՞ն:

Կարեւոր պարագայ մը մասնաւորաբար խոր մտածումի կը մղէ գիտնականները: Ինչո՞ւ 1645էն 1715ի միջեւ 70 տարիներու ընթացքին Արեւի մակերեսը մնացած է կոյս, առանց որեւէ արատի, առանց որեւէ ժայթքումի, ինչ որ ապացոյցը ըլլալ կը թուի թէ այս երկար ժամանակաշրջանին ան որեւէ գործունէութիւն չէ ցուցաբերած, եւ 11 տարուան հերթաշրջանները բոլորովին անհետացած են: Այս հանելուկային պարագան թերեւս իր բացատրութիւնը գտնէ Իւզար բանեակին չնորհիւ, որ անկրպետ պիտի արձակուի 2009ի Յունիսին եւ պիտի չափէ Արեւին ներկայ տարմագիծը, բաղդատելու համար զայն, 1620 – 1680 թուականներու միջեւ ապրած (հետեւաբար վերոյիշեալ 70 տարուան մօտ 40ին ներկայ եղած) Ֆրանսացի կրօնաւոր – գիտնական Բիզարի չափումին հետ:

Մինչ այդ կրնանք դեռ հանգիստ քնանալ· հիմնականօրէն Երկրի մագնիսական դաշտը (առանց որու որեւէ կեանք գոյութիւն պիտի չունենար) մեզ կը չարունակէ պաչտպանել Արեւի կողմէ արտանետուած վնասակար մասնիկներէ: Այս վերջինները չեզոքի կ'ենթարկուին դէպի բեւեռները, ուր կը յայտնաբերուին հիւսիսայգը (aurores boréales): Բայց ուշադրութի՛ւն. բարձրէն թռիչք կատարող եւ բեւեռներու մօտերէն սաւառնող օդանաւերուն, որոնք լուրջ վտանգի ենթակայ են: Այս իսկ պատճառաւ հետզհետէ աւելի մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Արեւին մօտէն դիտարկումը, առնուազն գլխաւոր ժայթքումները ժամանակին նախատեսելու, հարկաւոր ահազանդը հնչեցնելու եւ պէտք եղած պահուն օդանաւերու ուղեդիծը փոփոխութեան ենթարկելու համար: 24րդ հերթաշրջանի ընթացքին վնասակար ճառագայթներէն խուսափելու համար անհրաժեշտ պիտի ըլլայ դիմել «անջրպետային օդերեւութաբանութեան»:

Գաղեց՝ ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՖ

Աւերակներուն Մէջ

ՋԱՊԼԻ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ.

ՈՐԲԵՐԸ

Աղջիկը առանց չատ վրդովուելու ձեռքովը կը բռնէր ցնցուղ ազդրը ու կը ջանար զսպել զայն ու կը չարունակէր խօսիլ· իր սեւ եւ լոյսով ողողուն աչքերուն մէջ աւելի խռնելու պէս բան մը կար քան թէ վիչտ· երկար թարթիչներ կը խոնարհէին, հետզհետէ այտերուն վրայ որոնք սկսած էին կարմրիլ· մթին խոպոպիկները առատ մազերուն՝ կը տամկանային ճակտին վրայ···

– Ի՞նչով պիտի անցընեմ կեանքս, կը կրկնէր դարձեալ երազկոտ եւ մտախոհ:

Ամէն բան վերջացած էր իրենց համար, կեանքը տաժանելի քեռ մը դարձած· մահը օրհնութիւն մը պիտի ըլլար այդ դժբախտներուն··· մխիթարութեան ոչ մէկ բառ չէինք գտներ մեր ապշած ու վշտացած հոգիներուն մէջ ու իրենք են դարձեալ, մայրը՝ որ զինուած ցեղին վերածնութեան ամենակարող հանճարովը իր հոգիին խորէն ինչպէս անսպառ լոյսի աղբիւրի մը մէջէն կ'որսայ յոյսի ճաճանչ մը···

– Մենք եկանք ու գացի՛նք··· հոգ չէ՛··· գոնէ բանի մը պիտի ծառայէ՞ մեր ցաւը··· ըսէ՛ք··· յոյս կա՞յ··· դուք Սթամպուլէն կու գաք, չատ բան գիտէք, ըսէ՛ք, արձակութիւն պիտի ըլլա՞յ մեր ազգին համար:

Մեր յուզուած լռութեան առջեւ, չբթունքները կը ժժգունէին· աչքերը կը թարթէր անհամբեր ղազրզռութեամբ մը· հանդիսաւոր մթնոլորտ մը կը պատրաստէր մեզ, անահմանելի զգացում մը կը բաթախէր մեր ամէն մէկին էութեան մէջ ու իր քառերը, իր խոնարհ հերոսութիւնը կրկնուէր մեր ականջներուն·

– Արձակութիւն պիտի ըլլա՞յ մեզի համար:

Մեր ընկերներէն մէկը ներչնչուեցաւ:

– Արիւնը պարապ տեղը չի թափիր· ու ձեր ամէն մէկ տառապանքի րոպէն բեմնաւոր պիտի ըլլայ:

Ուրիշներ, ապաքինածներ, հաւաքուած էին մեր չուրջը ու մտիկ կ'ընէին··· մայր ու աղջիկ նոր հաղորդուած չերմեռանդներու վերացող նայուածքներ ունէին··· իրենց հոգեկան մաքրութիւնը հաղորդական կը դառնար· մեր չուրջը ուրիչ կանացի ձայներ կը մրմնջէին···

– Մեր ինչո՞ւն պէտքը այլեւս··· մեր արեւը սեւցաւ, կենդանի մեռելներու պէս պիտի ըլլանք այս աչխարհիս վրայ··· մեր մայրենի հողը չպիտի ճանչնայ մեզ··· ու հայ չկայ մեզի համար··· աստկէ ետքին նայինք, մնացողները ի՞նչ պիտի ըլլան···

– Տառապանքին բաժակը լեցուն եւ ղուն է այլ եւս··· յուսացէ՛ք ապագային վրայ···

Աչելին նկուն, աւելի ցաւատանջ քան այդ անդամահատուած, վիրաւորուած կիները, որոնց երկնիքը ահաւոր դառնութիւնով՝ կը պղտոռնկ սրահին մէջ ու կը զգանք չատ լաւ որ մեր քաղքենիի ամլացած հոգիները ողորմելիօրէն աղքատ են բաղդատմամբ այն չամառ, անկոթելի ապրելու եւ տեւելու տենչանքին որ գըրեթէ միչտ, ու ամէն առիթի կը գտնանք արկածեալ ժողովուրդին մէջ··· Պառաւ մը մեզ կը կեցնէ մեր ճամբուն վրայ··· ինքն ալ հոգեր ունի, միօրինակ, միատեսակ հոգեր· ու կը խօսի մեզի պարտականութիւն մը կատարողի անչահախնդիր եւ անակնկալու տխրութիւնով···· իր խօսելու բոլոր տեւողութեանը մատները օդին մէջ չարժում մը կ'ընեն, համաչափ չարժում մը:

(Շար· 19)

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ

Գրականութեան եւ Արուեստի
Թիւ 18 (Գարուն 2008)

ԹԵՀՐԱՆ (Իրան)

(Շար. Ա. էջէն)

նած են: Այս ձեւով, ուզած են ցոյց տալ որ վճռակամութեամբ կ'ուզեն պայքարիլ ոճրագործութեան դէմ (թմրեցուցիչ չահատակութիւն, բռնաբարութիւն, սպանութիւն): Իսկորն ալ կախազան հանուած են Լվինի բանտին չրջափակին մէջ:

Թաֆիի ատանալիք 275 միլիոն եւրօն, զոր պարտի վճարել Գրեամ Լիմնէն Սէ. Տէ. էմ.ի (Գոնսորսիում տը Ռէպիզասիոն) կարգադրութեամբ, բաւական խնդրայարոյց եղած է: Իրաւարար այդ մարմինը իր հաշուոյն առած էր դրամատան նիւթական վիճակը, նոր նիստ մը պիտի գումարէր վերջնական քնոյթ տալու համար իր որոշումին: Բայց, մինչ այդ, բաւական ազմուկ եղած էր քազաքական շրջանակներուն մէջ (Պայրու եւ ձախ) ճչդելու համար Սարքոզիի դերը այս «սիրալիր կարգադրութեան մէջ», որ ոմանց համար պետական գայթակղութիւն մըն է: Նոր քննութիւն մը անկարելի չէր նկատուեր:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes.
N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Վերապահելի՛ք
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30-Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
Միջին Ֆրանսայի 6 մասնաճիւղերը

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԿԱՂԱՅՈՎ

կը տօնեն միութեան 80ամեակը
կիրակի, Նոյեմբեր 30,
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Տէսինի Թոպոկանի սրահներուն մէջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՁԱՄԱՁԱԶԵՒԵԼ:

ՎԵՐԱՄՕՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ:

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),
– Միջանկարգ-երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,
– Զուարճախաղեր:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 կամ 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները հրաւիրուած են Ընդհանուր Արտակարգ Ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Նոյեմբեր 2008, ժամը 15ին Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ՝ 15 ռիւ ժան կուժոն, փարիզ 8րդ:

Նիւթ – Բարեփոխութիւն Ընկերակցութեան կանոնագրութեան:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

* * *

COMMUNIQUE

Les membres de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne sont convoqués à l'Assemblée Générale Extraordinaire qui se tiendra le dimanche 9 novembre 2008, au siège, 15 rue Jean-Goujon, Paris 8ème.
Ordre du jour : Modification des statuts de l'association.

BUREAU
DU CONSEIL D'ADMINISTRATION

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

Dimanche 14 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA SAINTE CROIX
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
26 rue Troyon — 92310 SEVRES

Dans ce cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français, nous vous proposons une journée exceptionnelle :

11h : Divine liturgie dans le salon du Collège
15h : Repas sous les frondaisons.
Animation musicale par l'**Orchestre SPITAK**

Jeux pour les enfants — Tirage des tombolas enfants et adultes.

P.A.F. : Adultes 20 euros — Enfants : 12 euros

Pour éviter de mauvaises surprises, réservez dès maintenant par téléphone
01 44 59 23 50 ● 01 40 51 11 90

ԱՍՏՕՒԱԾԱԾԻՆ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Է ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՐԲՈՒՀԻՒՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ
Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի:
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՍԱՐԿ. ՋԱՔՄԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Ճաշարան պատարագի կը կատարուի իտալդոյի աւանդական օրհնութիւն:

Ծանօթ.– Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց ազգիս Հայոց:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին:
Ճաշարան պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՕՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:
Խաղողօրհնէքի աւարտին սիրոյ սեղան եկեղեցւոյ մօտակայ «Ոսկեան» սրահին մէջ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԻԻՎ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները.–

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին:

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը:

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Ճաշարան պատարագի կը կատարուի «Խաղողօրհնէք»ի աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել եկեղեցւոյ դիւանատունը:

***

ԱԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ
Ճաշարան պատարագի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Խաղողի նուէրները կարելի է ընել թաղականութեան կամ տիկնանց միութեան մօտ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

TEBROTZASSERE

RENTREE DES CLASSES 2008 - 2009

Inscriptions ouvertes à partir du 5 mai 2008

TEBROTZASSERE
Académie de Créteil

Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
1 boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Site internet : www.tebrotzassere.com

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- **Maternelle** : Trois sections
- **Primaire** : Sous Contrat Simple
- **Collège** : Sous Contrat d'Association avec l'Etat.

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue et de la culture arméniennes
- Cours de chants :

Date à retenir

Les Marchés de Noël de CHENE
Les 6 & 7 décembre :
GRANDE BRADERIE A SEVRES

Les 29 & 30 novembre :
avec la CBAF A MARSEILLE

«Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol.

Equipements pédagogiques
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information — Salle Informatique — Laboratoire de physique-chimie.

Activités extra-scolaires
Atelier de théâtre — Association sportive section football.

Pour tout renseignement :
Tél. / fax : **01 43 81 01 72**
direction@tebrotzassere.com

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 30
MERCREDI
30 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jbaratch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱՓՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·011 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·011

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սահմանադրական ատեանին մէջ Յուլիս 28ին բացուած է իշխանութեան գլուխ գտնուող ԱԶ կուսակցութիւնը փակելու դատը: Իրաւաբանները կազմը կը բաղկանայ նախագահէ մը եւ տասը անդամէ: Առաջին նիստին քննութեան առնուած եւ մերժուած է փաստաբանի մը դիմումը որ կ'ուզէր մերժել ատեանին նախագահը եւ երեք անդամներ, այն պատճառաբանութեամբ որ անոնք չեն կրնար անկողմնակալ ըլլալ: Դիմումը մերժուած է այն պատճառաբանութեամբ որ երրորդ կողմ մը իրաւասու չէ նման դիմումի. ատոր իրաւունք ունի միայն ամբաստանեալը: Տեղական եւ միջազգային լրատուիւներ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են դատավարութեան: Ընդհանուր ակնկալութիւնը այն է որ դատավարութիւնը աւարտի մինչեւ Օգոստոս 1: Հակառակ պարագային Օգոստոս 8ին պիտի չարունակուի: Կ'ըսուի թէ դատավարութեան երկարաձգումը աւելի հաւանական կ'ընէ կուսակցութեան մը փակումի պահանջով դատավարութիւն մը տեղի կ'ունենայ մինչ նոյն կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ կը գտնուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարաց խորհուրդի վերջին նիստը նախքան արձակուրդը տեղի ունեցաւ Յուլիս 28ին, ծանրաբեռնուած օրակարգով մը: Մեկնումի առեն, որպէս պարգեւ ամէն մէկ նախարարի նուէրը տրուած է Գառլա Պրունի – Սարքոզիի վերջին ալպոմը:

ԻՐԱՔԻ մէջ, Յուլիս 28ին, իսկական չարդ մը տեղի ունեցած է զանազան ոճրափորձերով, որոնց հետեւանքը եղած է 56 մեռեալ եւ աւելի քան 200 վիրաւոր: Պատատի մէջ, մինչ չիները կ'ոգեկոչէին իմամ Մուսա ալ-Քատիրի մահը, քամիքաշ երեք կիներ պայթեցուցած են իրենց կրած ռումբերը, 25 հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով: Ուրիշ ոճրափորձ մըն ալ տեղի ունեցած է Քէրքիւք, կրկին քամիքաշի մը կողմէ: Հոս ալ թիւրախը Քիւրտերը եղած են: Երրորդ ոճրափորձ մըն ալ գործուած է Պաքուպա: Ամերիկացիները խիստ կերպով դատապրտած են արարքները եւ հրաւիրած են Իրաքցիները որ վճռականութեամբ հակազդեն բռտութեան սպառնալիքներուն...:

Պ. Թաֆի պիտի զանձէ 285 միլիոն եւրօն, հակառակ բարձրացած աղմուկին, քանի Պեռուքինը հրաժարեցաւ վերաքննութեան դիմելէ, ինչպէս տնտեսութեան նախարարուհին՝ Քրիսթին Լագառտ հանգիստ սրտով բացատրեց հեռատեսիլէն (Յուլիս 28) և մամուլէն (Լիպերասիոն, Յուլիս 29) թէ այս կարգադրութիւնը ամէնէն չահաւորն է թէ՛ Պեռուքեան համար, եւ թէ ժամանակ խնայելու նպատակաւ: Կը պնդէ, որ այս ուղղութեամբ, ոչ մէկ հրահանգ ստացած է Սարքոզիէն, ինչ որ ոչ ոք կը համոզէ: Ընկերվարականները խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբ մը կը պահանջեն, պայրու գայթակղած է, բայց բան չի փոխուիր, պարտքերը վճարելէ ետք թափի մօտ 40 միլիոն եւրօ կը դրպանէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՂՐԻՄ ՄԵԿՆԱԾ

Գարեգին Բ. եւ նախագահ Ս. Սարգսեան Յուլիս 28ին մեկնած են Ղրիմ, ներկայ ըլլալու տեղւոյն հայկական Ս. Խաչ վանական համալիրին 650ամեակի արարողութեան: Իրենց կ'ընկերանան արտաքին գործերու եւ մշակոյթի նախարարները, այլ պաշտօնատարներ: Գարեգին Բ. կ'օծէ եկեղեցին որ միջնադարեան հայկական ճարտարապետութեան կարեւոր կոթողներէն մէկն է: Եղած է Ղրիմի հայ համայնքին հոգեւոր կեդրոնը եւ նստավայրը աթոռակալ եպիսկոպոսներուն:

Ղրիմ այցը առիթ կ'ըլլայ Ս. Սարգսեանի հանդիպում ունենալու Ուկրանիոյ նախագահ Վ. Իուշչենկոյի հետ:

* * *

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔՆԵՐ, ԵՐԹԵՐ ՁԻ՛ ԿԱՐԵԼԻ

Ընդդիմութեան կողմէ Օգոստոս 3, 4, 5 եւ 6ին հանրահաւաքներ եւ երթեր կազմակերպելու համար արտօնութեան դիմում կատարուած է Երեւանի քաղաքապետարանին: Անոնց մեկնակէտ որոշուած է Ազատութեան հրապարակը, կամ Մատենադարանին յարած տարածքը: Հանրահաւաքները պիտի աւարտէին երթերով:

Քաղաքապետարանը յետ քննարկութեան որոշած է արգիլել նոյն հանրահաւաքներն ու երթերը: Առաջարկուած է հանրահաւաք կազմակերպել նոյն օրերուն Հրազդան մարզադաշտին մօտ, կամ Տինամօ մարզահամալիրին կից տարածքին վրայ:

Հաւանօրէն քաղաքապետարանին «Չի՛ կարելի»ն անգամ մը եւս արժէք պիտի չունենայ, քանի այլեւս սովորութիւն դարձած է ընդդիմութեան եւ ոստիկանութեան վերջին պահու սակարկութեամբ բեկանել արգելքը ու հանրահաւաքն ալ, երթն ալ կատարել ծրագրուած ձեւով:

* * *

ՓԱՐԶԱԿԱՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Աւարտած է ծանրաբարձութեան Եւրոպայի պատանեկան ախոյենութիւնը: Հայ մարզիկներէն վերջին մրցողը եղած է մինչեւ 85 քկ. դասակարգէն Գագիկ Գրիգորեան: Պոկումի մրցաճեւին մէջ ան 133 քկ. արդիւնքով երրորդ հանդիսացած է, արժանանալով պրոնզէ մետալի: Երկամարտի արդիւնքով ան գրաւած է չորրորդ տեղը:

ԼՂՀ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 15 ՏԱՐԵԿԱՆ

Կառավարութեան նիստերու պահլիճին մէջ նշուած է Արտաքին գործերու նախարարութեան 15ամեակը. ներկայ եղած են Ազգային ժողովի նախագահը, վարչապետը, նախարարներ, դեսպանութիւններու ղեկավարներ եւ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան պատուիրակութիւնը, փոխ նախարար Ս. Կիրակոսեանի գլխաւորութեամբ: Ելոյթ ունենալով նախարար Գէորգի Պետրոսեան պետականութեան կայացման գործին մէջ երեք կարեւոր կառոյց յատկանշած է. բանակ, արտաքին գործերու նախարարութիւն եւ նախագահական համակարգ: Ըսած է թէ կարեւորագոյն խնդիրը ԼՂՀ միջազգային ճանաչումն է եւ պատերազմը տակաւին աւարտած չէ:

Ելոյթ ունեցած եւ 15ամեակը չնորհաւորած է արտաքին գործերու առաջին նախարար, ապա ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան: «Ամէն ինչ սկսուել է զրոյից՝ այն էլ քէժ ռազմական գործողութիւններ եւ դաժան շրջափակման պայմաններում: Մեզ չունէինք արհեստավարժ դիւանագէտներ, չունէինք համապատասխան կրթութիւն եւ փորձ, բայց չունէինք նաեւ սխալուելու իրաւունք» ըսած է ան: Ապա երախտագիտութեան խօսք յղած է այդ դժուար տարիներուն բոլոր աջակցողներուն. Հայաստանի, Ռուսաստանի, Սփիւռքի, Եւրոպայի գործընկերներուն: Շնորհաւորական ուղերձ մը արտասանած է Հայաստանի արտաքին գործերու փոխ նախարարն ալ:

ՓՈՔԱՆ ՏՈՄՈՒԻ

ՀԱՄՇԷՆԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔԸ

Բառերը չծամծմենք՝ Յուլիս 25ին, Եբեւանի «Կոմիտաս» համերգասրահին մէջ տեղի ունեցածը հրաշք պէտք է սեպել: Տիրող տօթը արգելք չէր եղած որ մօտ չորս հարիւր ունկնդիրներ հաւաքուէին լսելու համար «Վովա» (Մ՚վ է) համշէնական խումբին երգիչներն ու երաժիշտները: Ունկնդիրներուն համար այս համերգը ոչ միայն երաժշտական մեծ վայելք մը եւ յայտնութիւն մը եղաւ, այլեւ, եւ մանաւանդ՝ ցնցի՛չ երեւոյթ մը ազգային դեմքի վրայ:

Առաջին իսկ վայրկեաններէն սրահին մէջ արտասովոր մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ եւ չատ չուտ Համշէնցիներուն հայերգը հարազատութեան եւ եղբայրութեան հրաշալի հանդիպումի մը վերածուեցաւ: Երաժիշտները, գրեթէ երեք ժամ չարունակ, գարերու խորքերէն եկած իրենց երգերն ու պարերը, լեզուն եւ մանաւանդ անկոտրում ոգին լայնօրէն հըրամցուցին հանրութեան: Մարդ թող չվիրաւորուի այս տողերէն, բայց այս օրերուն, երբ ամբողջ երկրին մէջ եւ նաեւ Սփիւռքի ողջ տարածքին, ազգը պառակտող ելոյթներուն թոյնը օրէ օր աւելի կը տարածուի եւ արձագանգ կը գտնէ, այս ձեռնարկը ներկաներուն հոգեկան եւ մտաւոր վէրքերուն տեսակ մը սպեղանի եղաւ:

Քանի մը օր առաջ, «Համշէնական չարթուան» պաշտօնական բացումին առթիւ, բանախօսներէն մէկը ըսած էր՝ «Մի մոռնաք որ այս ժողովուրդը ո՛չ 1915 տեսած է եւ ո՛չ ալ 1918»: Կարելի է աւելցնել որ բարեբախտաբար իրեն համար, ան նաեւ ո՛չ խորհրդայնացուած Հայաստանը ճանչցած է եւ ո՛չ ալ ըստիւռքեան եղբայրասպան մեր կռիւները եւ բոլոր միւս մնացածները:

Ութերորդ դարուն պատմական Հայաստանի Տարօն աշխարհէն արաբական արշաւանքներէն եւ բռնութիւններէն խուսափելու համար հեռացած եւ Պոնտոսի ափերուն ապաստանած Ամատունիներու այս բեկորները, մինչեւ այսօր, թէեւ խլամացած, աղնիւ եւ հաւատարիմ ժառանգորդները կը մնան իրենց նախնեաց աւանդին: Իրենց բերած վկայութիւնը եւ պատգամը հարազատ են ու յստակ՝

Ասաա, օնդէր, ասաա, էու դարդըդդ շատ ա,
Բազի բիր խալէ գուս օղն ի վեր փադա,
Բազի բիր խալէ գուս սարն ի վեր փադա,
Գառուն գա օղնուէ՛, կուկուն գոնչա գու

(Ըսէ՛, անտէր, ըսէ՛, տարտդ շատ է,
Երբեմն կը խալես բլուրն ի վեր փայտի,
Երբեմն կը խալես սարն ի վեր փայտի,
Գարուն կու գայ, բլուրներուն
կկուն կը կանչէ):

Հասկցողը հասկցաւ, չուզողն ալ թող մնայ...

Համերգին աւարտին, խումբի երգիչը՝ Հիւսիսէն Աբչիչէք կազմակերպիչներուն եւ հանդիսատեսներուն չնորհակալութիւն յայտնեց եւ ըսաւ «Մենք լաւ ենք, դուք լաւ եղէք, Աստուած ձեզի հետ»: Հազիւ քանի մը օր մեզի հետ չիտեղէն վերջ, Համշէնցիներուն մօտ գուցէ այն տպաւորութիւնը կար որ եղբայրութեան եւ սիրոյ, քրիստոնեավայել զգացումները տակաւրացած կրնային ըլլալ մեր մէջ: Իրենց զարաւոր մեկուսացումէն ելլելով, անոնք չատ պարզ, էրեւելու համար նախնական, պատգամ մը կը բերէին մեզի՝ ամէն բանէ առնախ եւ առաջ, մենք եղբայր ենք եւ մենք մեզմէ զատ ոչ ոք ունինք:

Պատմութիւնը յաճախ իր տարօրինակութիւնները ունի. իրենց հաւատքէն ու կրօնքէն չհրաժարելու համար իրենց ազատ կամքով աքսորին ճամբան բռնած ու յետոյ բռնի մահմետականացուած այս Հայերուն պիտի վիճակէր, ան ալ ճակատագրական այս օրերուն, մեզի այդ ճշմարտութիւնները յուշելը:

Այս է դուցէ այսօրուան «Համշէնական հրաշք»ը...

Մենք իրենց հաւատարմութեան եւ վկայութեան համար պարտական ենք մեր Համշէն քոյրերուն եւ եղբայրներուն եւ չնորհակալ՝ «Նարեկացի Աբուհատի Կեդրոն»ին, Արեւելագիտութեան Հիմնարկին, «Երկիր», «Բազարան» եւ «RAA» կազմակերպութիւններուն իրենց այս բացառիկ ձեռնարկին համար:

ԿՈՐԻՒՆ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՍԸ ԱՁՑԵԼԱՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը հոգեւորականներէ եւ աշխարհականներէ բաղկացած պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ Կիպրոսի Թրքական քաժինը այցելած է: Ցատկապէս գացած է հայկական Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ Մակարավանք: Խումբը այցելած է Մելիքեան – Ուզունեան վարժարանի վայրն ալ որուն մօտակայ մշակութային կեդրոնին մէջ կայ Ցեղասպանութեան յուշարձան մը: Կեդրոնը ներկայիս Թրքական մշակութային կեդրոնի վերածուած է:

Արամ Ա. եռօրեայ պաշտօնական այցով Կիպրոս գացած էր. այդ ընթացքին հանդիպումներ ունեցած է Կիպրոսի նախագահ Քրիսթոֆիասի, խորհրդարանի նախագահին, Կիպրոսի օրթոտոքս եկեղեցւոյ պետ Արքեպիսկոպոս Քրիսոսթոմոսի հետ:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՆԷՍ

ԱՌԱՆՑ ՄՈՎՍԷՍ ՄԱՐԳԱՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ, ՏԵՍԼԱԿԱՆ Կ'ԸՂԼԱՑ

Սուրբ գրական մեկնաբանութիւններու մասնագէտը չեմ. մա՛նաւանդ Հին կտակարանի: Ելից գիրքը կը պատմէ Մովսէս մարգարէի առաջնորդութեամբ Հրեաներու Եգիպտոսէն փախուստը, յետ բազմադարեան գերութեան, անոնց ապաստիլը եւ դարձը Աւետեաց երկիր: Մէկդի ձգենք գիտական քննութեան չդիմացող այն առասպելաբանութիւնը որով Մովսէս գաւազանով ճեղքելով կարմիր ծովը, Իսրայէլի ժողովուրդը անկէ ապահով անցուցած է: Քանդի մինչեւ 1869, Սուէզի ջրանցքին փորուիլը, Եգիպտոս եւ Սինայի թերակղզին (որով՝ Ափրիկէ եւ Ասիա) ցամաքային պարանոցով մը միացած էին...: Այս պատմութեան մէջ կարեւորը սակայն, մանրամասները չեն, առասպելական կամ ոչ, այլ տեսլապաշտ ղեկավար դէմքը՝ Մովսէսը: Նոյն ելից գիրքը կը յիշատակէ թէ ամանք երկար դեղերումներէ յոգնած՝ ըմբոստացած են Աստուծմէ ներչնչուած այդ առաջնորդին դէմ, որով կը հաստատուի թէ ո՛չ մէկ ղեկավար, որքան ալ արժէքաւոր կամ անհրաժեշտ ըլլայ ան, տեւական միաձայնութիւն չի վայելեր: Հոս փաստութիւն որ միայն մասամբ իրական է:

Շատեր տարուած են — եւ անոնց կարգին նաեւ Հայեր — եթէ ոչ բաղդատելու, գէթ լայն զուգահեռներ փնտռելու հրեայ եւ հայ ժողովուրդներու ճակատագիրներուն միջեւ, իրրեւ անհայրենիք, պետականութենէ զուրկ, հալածուած ու գաղթական ժողովուրդներ: Բազդատութիւն որ միայն մասամբ իրական է:

Ճիշդ է որ 70 թուականին Տիտոսի կողմէ Երուսաղէմի քանդումէն — եւ ուրեմն Հրեաներու մեծ ցրուումէն — ալ առաջ, ամբողջ Միջերկրականի եզերքին կային հրէական բազմաթիւ գաղութներ որոնց մէջ իջեւանեցաւ ու քարոզել սկսաւ Պօղոս առաքեալ: Զուգահեռաբար Մեծ Հայաստանի Արշակունեաց թագաւորութեան անկումէն ալ առաջ, սաղ ու անդ կային հայկական գաղութներ: Քրիստոնէութեան որպէս պետական կրօնք հրոչակումէն ետք, Երուսաղէմի եւ Պաղեստինի մէջ կը յիշատակուին տասնեակներով հայկական վանքեր ու եկեղեցիներ, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ հոն կային ո՛չ միայն միայնակ վանականներ, այլեւ մշտաբնակ գաղութներ: Հայոց պատմութեան 3000 ամեայ տեւողութեան, ունեցեր ենք չա՜ս սեւ թուականներ: Անոնցմէ են 387, Հայոց պետութեան երկուքի բաժանումը եւ 428 Արշակունեաց հարստութեան վերացումով, հայկական մեծ պետութեան վերջը: Անվարան կարելի է յայտարարել որ այդ թուականներէն կը սկսին Հայոց չվերջացող արտագաղթերը որոնք կը տեւեն մինչեւ այսօր: կամաւոր թէ ակամայ: Եւ հոս պիտի չլրացնենք Հրեաներու հետ մեր բաղդատութիւնները: Քրիստոնեայ դարձած Հայը երբեմն երկար տոկաց օտարութեան մէջ, բայց ի վերջոյ ձուլուեցաւ ուրիշ քրիստոնեայ հաւաքականութիւններու մէջ, ըլլան անոնք դպտի, բիւզանդական ուղղափառ թէ լատին կաթոլիկ: Իսլամական հողի վրայ ալ բռնի կամ կամաւոր դաւանափոխ եղաւ: Հրեան չնորհիւ իր առանձնայատուկ կրօնքին, որքան որ երբեմն հալածական ու նուաստ, կեթթոյական դրութեան մէջ համախումբ, գոյաւ իր գոյամարտի ճամբան: Ան-ւելին՝ քրիստոնէական վարդապետութիւնը վաչխառութիւնը մեղք համարելով նպաստեց որ դրամը Հրեաներուն ձեռքը կուտակուի. եւ այս ամէնուրեք վաղ միջնադարէն սկսեալ: Գոյացաւ հրեայ քաղքենիներու խաւ մը որ արեւմտեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի չատ մը երկիրներու մէջ իշխանաւորին՝ թագաւորին եւ կայսրին սեղանաւորը դարձաւ: Հրէական դրամն էր որ օգնեց Լուտէրի, Գալվինի եւ այլոց, բողոքականութեան տարածման մէջ: Արդէն ԺԸ. դարուն Ֆիւկկերները Գերմանիոյ մէջ, Նեքեր Ֆրանսայի մէջ անուանի դրամատէրեր էին: Իսկ ԺԹ. դարուն Պիքոնսֆիլտի կոմս դարձած Բենիամին Տիզրայէլի Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ էր (երկրի մը մէջ ուր անկլիքանութիւնը պետական կրօնք է, եւ ուր վարչապետը — գոնէ թէապէս — պէտք է այդ դաւանութեան պատկանէր): Հրէութիւնը աստ ու անդ գուցէ այդ դիրքերուն վրայ մնար, եթէ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան Հայտնութիւնները նոր օրերու Հրեայ նոր Մովսէս մագարէն ԹԻՈՏՈՐ ՀԵՐՑԼ, (1860 – 1904): Այդ տեսլապաշտ Հրեան ծնած՝ Հունգարիոյ մայրաքաղաք Պուտափէշտի մէջ, 1895ին հիմը դրաւ Սիոնական շարժումին: Հարցը հոն է որ առանձին բան մը պիտի չկարենար ընել, եթէ ամէն երկրի հրեայ մտաւորականութիւնը մէկ կողմէ, եւ միւս կողմէ ալ հրէական դրամը, առատ դրամը, չգային զդաստիարին զրօավիզ կանգնելու: Մնացեալը ծանօթ է բոլորիս, յանդեցաւ 1948ին Իսրայէլի պետութեան ստեղծումին: Մէկ խօսքով՝ երկարաչունչ աշխատանքով, դրամածելով մարդկային, նիւթական, դիւանագիտական ու ռազմական հնարաւոր բոլոր միջոցները:

* * *

Յաճախ կը տարուինք ըսելու որ մեր պատմութեան ճգնաժամային մէկ պահուն Հայոց երկնակամարին վրայ երեւցան երկու փայլուն աստղեր՝ Սահակ Պարթեւ եւ Մեսրոպ Մաշտոց, որոնց երկնատուր «36 անյաղթելի գունդերու» չնորհիւ գոյատեւեր ենք մինչեւ այսօր: Բայց ի՞նչ կորուստներով, ի՞նչ տեղատուութիւններով: Վերջին 15 դարերու մեր պատմութեան վրայ պարզ, թռուցիկ ակնարկ մը իսկ կուգայ հաստատելու թէ ազգային գաղափարախօսութիւնը, ազգի եւ հայրենիքի գերագոյն շահի գիտակցութիւնը որքա՛ն տկար եղած է մեր մէջ, եթէ ոչ բացակայ: Եւ համոզուիլ որ մեր դժբախտութիւններու մեծագոյն պատասխանատուն մենք ենք: Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանէ յետոյ ո՞րքան դէմքեր ունեցեր ենք որ իրենց անձին մէջ մարմնաւորեն ազգի տեսլականը, իտէալը: Բագրատունի թագաւորները չեն կրցած վերահաստատել մեծ Հայաստանը. աւերին՝ իրենք մասնատած են ձեռք բերուած, արդէն փոքր պետութիւնը: Իսկ Կիլիկիոյ թագաւորներուն հայեացքը Տաւրոսեան լեռնաշղթայէն անդին չէ անցած: Զքմեղանալու համար ամանք կ'ըսեն որ պայմանները թոյլատու չեն եղած... թերեւս: Եւ Հրեաներու նման ունեցեր ենք բազմաթիւ գաղութներ արեւելեան եւ արեւմտեան կողմն աշխարհի: Երբեմն հոծ գաղութներ որ Հրեաներու նման ինչքան ատեն համախումբ՝ կապուած իրենց արմատներուն եւ եկեղեցիին, պիտգան: Հայաստան աշխարհի զժնդակ պայմանները պարտադրեցին որ հայերէն առաջին գիրքը տպուի Վենետիկ, առաջին Աստուածաշունչը Ամստերտամ, առաջին պարբերականը հեռաւոր Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքը: Հեռաւոր Հընդկաստանի եւ Նոր Ջուղայի ջրջերն էին որոնք գեսպանութիւն ուղարկեցին Ռուսիոյ Մեծն Պետրոս ցարին մօտ, Հայաստանի ազատագրըման մը... երազային յոյսով: Եւ այսպէս հասաւ ԺԹ. դարը, չատ մը ազգերու ազատագրման դարը: Մինչ Հրեաները ծնունդ կուտային Թէոտոր Հերցլի եւ Սիոնական չարժման, Հայոց իղձերը մարմնաւորող Արիմեան Հայրիկը ուշքի կուգար Թուրքիէ չերեփի պատմութեամբ: Հայեր ալ ունեցան հոս ու հոն եփուած Թրծուած քաղաքական մարդիկ, բայց...: Կարելի՞ է ենթադրել որ Պօղոս Նուպար փաշա Հերցլէն օրինակուեցաւ 1906ին Գահիրէի մէջ հիմնելով Հ.Բ.Ը.Մ.ի Թիւնը, որ Արիմեան Հայրիկի պատգամները մարմնաւորելով, կը ձգտէը հայ գիւղացին, չինականը հայրենի հողին կապել, անոր տալով ապրուստի եւ զարգացման միջոցներ: Բայց եկաւ 1915ը, որ ամէն ինչ 180 աստիճանով չրջեց: Խոտորմնալից տեսլականով Բարեգործականը դարձաւ որբահաւաք ու որբանոցամ: Առաջ ունէինք մայր հողին վրայ ստուար գանգուած եւ գաղութներ: 1921էն ապին ունեցանք Սփիւռք: Սկզբնական չրջանին գլխաւորաբար Միջին Արեւելքի մը ամփոփ, նիւթական ահաւոր պայմաններու տակ ապրող: Ուժասուն եւ աւելի տարեկան է Հայ սփիւռքը, եւ ո՞րքան դիմագիծ փոխած է այդ 8–9 տասնամեակներու ընթացքին. եւ ոչ միայն սերունդներու հերթափոխութեամբ: Միջազգային քաղաքական, ռազմական, տնտեսական թէ ընկերային արտաքին պայմանները ճնշեցին չարունակ անոր, չարունակ աւելի հեռու, ապահով ու բարգաւաճ ափերը ցրուելով անոր կարեւր մասը: ԻՒ. դարուս այս առաջին տարիներուն արդեօ՞ք մեղանչել է յոգնակին գործածելը, փոխանակ Հայկ. Սփիւռքի, Հայկական ԸՍփիւռքներ ըսելը: Արդարեւ ի՞նչ հասարակ յայտարար կայ արեւմտահայութեան վերջին բնօրրան Պոլսահայութեան եւ հեռաւոր Ամերիկայի Անտեսն լեռնաշղթային տարօրոշ ծուարած՝ Գորտոպալի փոքրաթիւ գաղութին միջեւ: ՀԱՅ սահմանումը միայն: Նոյնը կարելի է ըսել Ա.Մ.Նահանգներու պարագային: Ի՞նչ հասարակ յայտարար կայ այժմ Սփիւռքի ամենահայատ վայրը դարձած Լոս Անճըլըսի բազմաթիւ եկեղեցիներով, դըպրոցներով, ակումբներով (նաեւ Գալիֆորնիոյ բանտերու 5000է աւելի «բնակիչ»ներով) միով բանիւ «հայկական կուռ կեանքով» ապրող բազմութեամբ, եւ անդին՝ Տենվըրի, Մայամիի կամ Հիւսթընի փոքրաթիւ համայնքներուն միջեւ, որոնց հասարակական «ազգային» կեանքը չանցնիր եկեղեցիին բակէն անդին: Այլ օրինակ մը եւս, անծայրածիր Ռուսաստանը ուր ի հեճուկս եօթը տասնամեակի համակարգաւար վարչակարգին, կարելի՞ է բաղդատել Ռոստով – Նոր Նախիջեւանի եւ չրջակայ հինգ հայ մեծ գիւղերուն տակաւին յամեցող հոգեկան կեանքը, հազարաւոր քիլոմեթրեր անդին, Սիպերիոյ ծայրերը նոր կազմուող հայ համայնքներուն հետ: Բաղդատութիւններ չարելը էջեր պիտի կլլէր...: Համահայկական տեսլականի մը բացակայութեան, ամէն հոսանք, մեծ կամ պզտիկ կազմակերպութիւն — նոյնիսկ կրօնական յարանուանութիւն — ուժ տասնամեակ չարունակ իր հասկցած ձեւով, ինչո՛ւ չէ իր չահերուն համեմատ, եւ իր գոնէն չատ անդին չնայելով «հայապահպանում, ազգապահպանում» կատարեց: «Ուչցած հոգեհանգիստ» խորագրուած, Թերթիս 2008 Յուլիս 3–4 եւ 5 թիւերուն մէջ լոյս տեսած Արա Սանճեանի խորհրդատ յօդուածը անգէտներուն համար բաւական լոյս կը սփռէ այդ մասին...: Ֆրանսացին պիտի ըսէր Travail à la petite semaine: Եթէ միջին արեւելեան երկիրներուն մէջ այդ ձեւը քիչ-չատ յաջողեցաւ, պարզապէս որովհետեւ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ այն ասոյթը թէ՝ հայ եկեղեցին գմբէթին խաչը միմիայն մնարէին չուքին տակ կը փայլի: Ճիշդ է որ քսանական թուականներուն գաղթականի ցուցը ձեռքին ապաստան փնտռողներէն չատեր կուրծքերնուն տակ եղարձի տարտամ յոյս մը ունէին, որ տասնամեակներու ընթացքին, մա՛նաւանդ սերունդներու հերթափոխութեամբ չքացաւ: Այսօր մարդիկ կը մեղադրուին ու դարձեր են «ծագումով Հայ» եւ իբր այդ կ'ապրին, կը վարուին: Արդարացի՞ է զանոնք մեղադրել երբ անոնց չորուեցաւ ՀԱՅ Թէոտոր Հերրցլ մը, եւ հսմահայկական տեսլական: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի սիթիզըն դարձած՝ մեծասքանչ չսորված կամ չգիտցող, տեղացիին հետ ամուսնացած տուն-տեղ եղած երկրորդ, երրորդ սերունդը կարելի՞ է մեղադրել: Երկու հարցադրում. ա. Հայապիր Թերթերուն մէջ լոյս տեսնող «սրտցաւ» յօդուածները — եւ անոնք լեռէոն են— ի՞նչպէս հասցնել ոչ հայախօս սերունդներուն, քանզի կը բաւէ կարդալ օտարագիր «հայ» մամուլը հաստատելու համար որ երկուքին միջեւ անջրպետ մը կայ: բ – Միայն Ցեղասպանութեան ճանաչում, Հայ դատ «հոլովվելով» ազգ կը պահուի՞, ապագայ ալ կը կառուցուի՞: Սփիւռքահայ ինքնասնամեայ պատմութեան սակաւաթիւ դրական պարագաներէն է Լիբանանի երկարատեւ քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին մեր «ազանդական կուսակցութիւններուն» ցուցաբերած իմաստուն դիրքորոշումը 1958ը չկրկնելու, եւ կարելիին չափով լիբանահայութեան անդորրութիւնը, անվտանգութիւնը պաշտպանելը:

Այս Թերեւս քիչ մը երկար հատուածները կը վերաբերին երէկուան: Անդառնալի կերպով անցած երէկուան, իր սակաւ դրականներով եւ բազում ժխտականներով, եթէ նոյնիսկ չքմեղանալու համար մարդիկ մեղմացուցիչ պարագաները փնտռեն, քաւութեան նոխազ առնելով արտաքին ազդակները...:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑՈՂ

ՀԱՍԿ

Պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Թիւ 5, Մայիս 2008

Անթիլիաս (Լիբանան)

ՇԱՐՔԱՅԻՆ ՈՋ-ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆ ՀԱՅՈՒ ՍՐՏԻ ԽՕՍՔ

Այս տարի եւս Հայաստան պիտի կազմակերպէ «Հայաստան – Սփիւռք» խորհրդաժողովը: Լոզունգն է «Մէկ Ազգ Մէկ Մշակոյթ»:

Այս բառերուն իմաստը իրենց տեղը կ'ունենան եթէ Հայաստան իրապէս նկատի ունենայ Սփիւռքի տասնամեակներու եւ արեւմտահայ գրականութիւնը, լեզուն եւ դարերու մշակոյթը: Սակայն այդպէս չէ, որովհետեւ, Հայաստան իսկական հարցերը չլծանցելով կը հասնի անխուսափելիօրէն նիւթականին: Ցաճախ յաճած ենք. «Մեզի տուէք փողերը, մենք իմանում ենք թէ ոնց ենք գործածելու»:

Երկու տարի առաջ, Հայեր ու աղգանուէր մարդիկ, տուն, տեղ, գործ, ընտանիք ձգած, չորս-հինգ հազար քիլոմեթր կտրած, հասան հայրենիք, արտաքին գործոց նախարարի տուած խոստումներուն վրայ հիմնուելով, եկան խօսելու մեսրոպեան ուղղագրութեան մասին, մտածելով որ աբեղեանականասալինեան անհեթեթութիւնը, որ պարտադրուեցաւ մէկ գիչերուան մէջ, բաժնելու համար սովետահայութիւնը Սփիւռքէն, պիտի սրբագրուէր, որպէսզի միանգամընդմիշտ վերադառնանք իսկական ուղղագրութեան: Վերջապէս Սփիւռք-Հայաստան պիտի ըլլար Մէկ Ազգ Մէկ Ժողովուրդ:

Սակայն այդ ժողովին թոյլ չտրուեցաւ հարցը արծարծել: Մարդիկ յուսախաբ վերադարձան ապահովի իրենց բնակավայրը:

Ոմանք պիտի առարկեն որ նոյն լեզուն չենք խօսիր, հետեւաբար կարեւոր չէ:

Այլ երկիրներու մէջ նոյն լեզուն կը խօսին զանազան չեշտերով, սակայն ուղղագրութիւնը կը մնայ բոլորին համար նոյնը:

Արդեօք մենք չա՞տ աւելի՞ խելացի ազգ ենք որ ունենանք երկու տեսակ ուղղագրութիւն, նոյն բառը գրենք տարբեր ձեւերով:

Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձը, ըստ Հայաստանէն չատերու, որպէս հետեւանք կ'ունենայ այն որ ժողովուրդը «անգրագէտ կը դառնայ... ի՞նչ անհեթեթ պատասխան: Կը նշանակէ որ հայ ժողովուրդի միւս հատուածը, Սփիւռքը, հայ ժողովուրդին երեք քառորդը անգրագէտ է:

Անցնող տասնամեակներու ընթացքին, Սփիւռքը ունեցած է լուսեղծագործողներ ու բանաստեղծներ, հիմնած է դպրոցներ, ակումբներ, մշակոյթի տուներ, դժուարութիւններ յաղթահարած իր ունեցած ու չունեցածով ինքզինք գերազանցելով, յաջողութիւններ ձեռք բերած է, պահելով հայ ժողովուրդի սեփական ուղղագրութիւնը, պահելով եւ փրկելով սերունդներ:

Մի քանի չաբաթ առաջ Ա.Յ.Բ-էֆ. էմ. ձայնասփիւռը սփռեց Ընկեր Մկրտիչ Մկրտիչեանի զրոյցը, եւ հարց տրուեցաւ թէ կը մտածուի՞ ու աչխատանք կը տարուի՞ վերադառնալու մեսրոպեան ուղղագրութեան Հայաստանի մէջ, ընկ. Մկրտիչեանի պատասխանը զիս զարմացուց երբ ըսաւ որ«հիմա ժամանակը չէ, ուրիչ կարեւոր հարցեր ունինք մեր առջեւ, մարդ պէտք չէ նեղացնել, մի քանի տարիներ վերջ այս մէկը կարելի է...», եւլն.:

Այս ձեւի պատասխան անընդունելի կը գտնեմ, տրուած ըլլալով որ ընկ. Մկրտիչեան Համազգայինի կեդրոնական Վարչութեան ատենապետն է, եւ Համազգայինը ունի բազմաթիւ դպրոցներ ուր կը դասաւանդուի հայերէնը, մեր դարաւոր գեղեցիկ լեզուն, մեսրոպեան ուղղագրութեամբ:

Լուտած խօսքը կը հակասէ Համազգայինի եւ Սփիւռքի հայ դպրոցներուն հայերէն ուսուցման կրթական ծրագրին:

Առիթը, կամ բարեբախտութիւնը ունեցայ յաճախելու Պէյրութի Նչան Փալանճեան ճեմարանը, ուր ընկ. Մկրտիչեանը ուսուցիչ եղած է 1964-65 տարիներուն, ինք այդ նոյն ճեմարանը յաճախած էր եւ սորված Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ:

Զարմանալին այն է նաեւ որ երեք կուսակցութիւնները բնաւ չեն մտահոգուած այս հարցով, լուռ կեցած են, երբ սովետական չրջանին ակամայ դիտողները եղած են ուղղագրութեան սովետականացումին: Սակայն, 70 տարիներէ աւելի, Սփիւռքը պահած են, հիմնելով զանազան չրջաններու մէջ հայկական դպրոցներ, դասաւանդելով դարաւոր, հիմնուած, օրէնքներով, Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը: Այս ալ տեսակ մը զաւաճանութիւն է հանդէպ մեր նախնիներուն որոնք մեզի կտակեցին Հայ Լեզուն:

Դարձեալ յիչեցնենք որ սովետական ուղղագրութիւնը քաղաքական աքթ մը եղաւ այդ օրերուն, եւ ժողովուրդը ակամայ ենթարկուեցաւ տասնինեակ որոչումներուն:

Մի՞թէ կարելի է չարունակել, մընալ սովետական ուղղագրութեամբ, հայ ժողովուրդը այսքա՞ն տգէտ մտայնութիւն ունի որ չի վերադառնար իր հարազատ ուղղագրութեան: Առանց հետու երթալու, մեր հզօր դրացին՝ Ռուսաստանը, չմնաց սովետական ուղղագրութեամբ, խելացիօրէն վերադարձաւ իր հարազատ ուղղագրութեան, աւելին՝ Ադրբեջանը փոխեց նաեւ տասնինեակ ուղղագրութիւնը:

Այս միլիոնաւոր ժողովուրդները զարման անգրագէ՞տ:

Ո՛չ, վճռակամօրէն որոչում կայացուցին մտածելով ապագայի մասին: Զըսին որ ժամանակ ունինք փոխելու, չըսին որ ուրիչ կարեւոր հարցեր ունինք:

Իրենց համար այդ հարցը փակուած է այսօր եւ կրնան ապագան պայծառ տեսնել եկող սերունդներուն կտակերով գիր, գրականութիւն, գիտութիւն, առանց հարց տալու թէ արդեօ՞ք սխալ ըրինք:

Բայց Հայերը չատ «խելացի» մըներ սովետական ուղղագրութեամբ: 70 տարի չարունակաբար Հայաստան – Սփիւռք մնացին օտարներ, Սովետական Միութիւնը ամէն ինչ ըրաւ որպէսզի Հայերը լրարմէ հեռու մնան, եւ առջին քայլը եղաւ ուղղագրութիւնը սովետականացնել:

Ցաւօք սրտի, կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ Հայաստանի ժողովուրդը սովետամարդու վերածելու ընթացքը:

Եղանք երկու ազգ, երկու ժողովուրդ, տարբեր մտայնութիւններով, ապազգայնացուեցաւ ժողովուրդ մը, որ թերեւս պատրաստ էր օտարացումի, օտարամոլութեան: Բաժան բաժան եղաւ Հայաստանը, Արցախ, Ջաւախք, Նախիջեւան:

Հայաստանի ակադեմիկոսները, որոնք դէմ են ուղղագրութիւնը փոխելու, ոչ մէկ նախաձեռնութիւն կ'ունենան հայերէնը բիւրեղացնելու: Եթէ հեռատեսիլը դիտենք, լսենք, կամ Երեւանի ժողովուրդին խօսածը, կը հաստատենք որ ան հայերէնէն զատ ամէն բանի կը նմանի: Եթէ այսպէս պիտի պահպանենք լեզուն եւ մշակոյթը, մեր դէմը պատ կը հիւսենք:

Պէտք է զարթօնք մը, որպէսզի ժողովուրդը անգրագէտնայ, զգաստութեան գայ: Եթէ այս բարեչըրջումը տեղի չունենայ, հետզհետէ մեր ճակատագիրը կ'երթայ դէպի հայ ազգի լուծարքը:

ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Փարիզ

ԿԱՐԳԱԹՈՂ ԿԱՄ ԿԱՐԳԱԶԱՒՈՅԾ՝ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ՆՈՅՆՆ Է

Վերջերս, ոչ պաչտօնական աղբիւրներու համաձայն, Մայր Աթոռ սուրբ Էջմիածնի երիտասարդ միաբաններէն մին որ Յունաստան ղրկուած էր իր աստուածաբանական կրթութիւնը ամբողջացնելու նպատակով, հեռանալով Հայաստանեայց առաքելական Եկեղեցիէն, մտած է Յոյն ուղղափառ Եկեղեցւոյ հոգեւորականութեան չարքերը: Եթէ նոյնիսկ մեր նկատի ունեցած սերունդը չունի հին բոլոր աւանդական նախապաչարումները կրօնափոխութեան հետ կապուած, լուրը միաժամանակ ե՛ւ ցնցիչ է ե՛ւ ցաւալի բոլորիս համար:

Դժբախտաբար, քանի մը տարիներէ ի վեր, եւ յատկապէս Մայր Աթոռէն, յաճախակի դարձած է ամուսնացեալ եւ կուսակրօն հոգեւորականներ կարգալոյծ հռչակել հայրապետական վճիռներուն հրապարակումը: Անոնց թիւը պէտք է մօտաւորապէս երեսունի հասած ըլլայ այսօր, եթէ ոչ աւելի: Դժուար պիտի ըլլար անչուչա քանի մը տողով լուրջ եւ օգտակար վերլուծումը մը կատարել այստեղ: Այս պարագային, կրնանք միայն ու միայն ափսոսանք յայտնել նման երեւոյթի մը առջեւ: Պատահածը իսկապէ՞ս բոլորին համար ողբերգութիւն մըն է, սկսելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն որ վիրաւոր սրտով մը միայն կրնայ նման որոշումի յանդիլ եւ անչուչտ այն երիտասարդ հոգեւորականին որ Եկեղեցւոյ կարգերէն կը հեռանայ կամ կը հեռացուի: Այս հաչուարկումէն դուրս պէտք է ձգել երկու բարձրաստիճան հոգեւորականներ — արքեպիսկոպոսներ — եկեղեցական կարգերէն հեռացնելու վեհափառին վճիռները որոնք բոլորովին այլ հանդամանք մը կը ներկայացնէին:

Վերջին պատահարը կրնանք սակայն նորութիւն սեպել մեր Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Առ այսօր, պատահած էր որ կաթողիկէ Հայեր՝ Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի կամ Գաբրիէլ Արք. Այվազովսկիի օրինակով, կամ յօրինող Ալ. Սպանդիարեանի պէս բողոքականութիւն ընդունած աչխարհականներ, հրաժարելով իրենց նախկին դասանանքէն, վերադառնային Մայր Եկեղեցւոյ ծոցը: Պատահած էր որ դասանափոխ եղած եւ այլասերած հայ ընտանիքի պատկանող անձ մը օտար Եկեղեցիի մէջ օծում ստանար: Որպէս օրինակ կրնանք մատնանչել քանի մը տարիներ առաջ Ռուսաստանի Կալինինգրադի թեմի առաջնորդին՝ Սերաֆիմ եպս. Մելքոնեանին պարագան: Սակայն մինչեւ այսօր, չէինք լսած որ օծեալ հայ հոգեւորական մը, դրժելով իր ուխտը, «կազմ ու պատրաստ» անցնէր ուրիչ Եկեղեցիի մը չարքերը: Այս տարբերակը չէինք տեսած, ասկա՛լ տեսանք: Այս վերջին դէպքը ապացոյցն է որ այլեւս «սովորական», Հայաստանցին պիտի ըսէր «նորմալ», ժողովուրդ մը զարձած ենք: Այսուհետեւ մեր մէջէն պուտտայական վանականի եւ չինթոյական քահանայի կոչումներ ալ կրնան անվարան ծագիլ: Աւոր մէջ զարմանալի եւ զատապարտելի ոչինչ պիտի տեսնենք:

Դէպքը բացասական ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ անկասկած միջեկեղեցական յարաբերութիւններուն մարզին մէջ: Դժբախտաբար, կարծէք ուրիչ բան չէինք կրնար ակնկալել «քոյր եկեղեցի»է մը որ մեր ճակտին կը չարունակէ փակցնել «հերետիկոս մխիթարեան պիտակը: Հարց է՝ ասկէ յետոյ, մենք ինչպէ՞ս մեր հոգեւորականներու մատղաչ սերունդին պատրաստութիւնը պիտի վստահինք այդ մեր «եղբայրներուն»: Եւ ճիչդ՞ է արդեօք վստահիլ:

Նախկին հայ հոգեւորականին քայլը յոյժ վտանգաւոր նախադէպ մը պէտք է սեպել, մանաւանդ ուղափառ աւանդութեան տէր երկիրներու մէջ ապրող մեծ թիւով մեր հայրենակիցներուն համար: Առանց աւելի խորանալու, պիտի նաեւ խոստովանինք, դժբախտաբար, որ եղածը մեր Եկեղեցւոյ անառողջութեան ախտանիչներէն մէկն է:

Այս օրերուն, երբ ամբողջ մեր մամուլին մէջ լոյս կը տեսնէ Գէորգեան Ճեմարանի տեսչութեան կոչը նոր ուսանողներ ընդունելու, մեր միակ փափաքը կրնայ ըլլալ որ անոնք խորունկ ու երկար մտորումներէ յետոյ միայն այդ քայլին դիմեն: Հայաստանի անկախացումէն սկսեալ, եւ առաւել եւս 2001էն ի վեր, Հայաստանեայց առաքելական Եկեղեցին, բարին բուն խմաստով՝ Հրաչեայ՛ եւ խոստմնալից վերածնունդ մը կ'ապրի: Ուչադիր ըլլանք զայն վտանգի չենթարկելու: Երբ այլազաւան հարիւրաւոր, պէսպէս աղանդաւոր քարոզիչներ, վխտալով երկրին չորս անկիւնները, ամենաստորին միջոցներով մարդորսութեամբ զբաղած են, նոր փառահեղ եկեղեցիներուն զուգահեռ, եւ նոյնիսկ անոնցմէ աւելի՛, մենք պէտք՛ ունինք նուիրեալ եւ հոգեւոր կեանքով ապրող հոգեւորականներու: Անոնք պիտի դառնան վաղուան Եղիչէ Դուրեաններըը, Բարգէն Կիւլեսէրեաններըը, Գարեգին Տրապիզոնցիներըը, Շնորհք պատրիարքներըը, Վազգէն կաթողիկոսներըը:

Մինչդեռ կարգաթող կամ կարգալոյծ, կորուստր մէկ է, ու անդարձ:

ԿՈՐԻԻՆ

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Տոքթ. Վիգէն եւ Տիկին Շնորհիկ Կաբապետեան եւ զաւակները, Կարապետեան զերդաստանին բոլոր պարագաները (Երեւաւդէմ, Լիբանան եւ ԱՄՆ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՏՕԳՔ. ԿԱՐՕ Ե. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ-Ի

(Սրտագաղ եւ բանաստեղծ Աննել)

մահուան Է. տարելիցին առթիւ։

Հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի կիրակի, Օգոստոս 3ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Մարի-Ժան Զէօմլէֆիօղլուի մահուան առթիւ Սեզա Սմոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 50ական եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մարի-Ժան Զէօմլէֆիօղլուի (ծնեալ՝ Տէր Մոմճեան) մահուան առթիւ, իր զաւակներուն՝ Ֆիլիփ եւ Թիէրիի եւ թոռներուն, Տէր եւ Տիկին Փիէր Ղազարեաններին, Տէր եւ Տիկին Ժան Մէյեաններին, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Տէր Մոմճեաններին եւ ընտանեկան համայն պարագաներուն։

Expositions

L'Espace Culturel de Pont-L'Evêque
et le Musée Langlois
de Beaumont-en-Auge
s'associent pour l'exposition

Edgar CHAHINE

Peintre - graveur
1874 - 1947

du 5 juillet au 28 septembre
à l'Espace Culturel des Dominicaines
Place du Tribunal
14130 Pont l'Evêque
Tél. : 02 31 64 89 33
Fax : 02 31 64 94 74
Heures d'ouverture :
Du mercredi au dimanche de 15h à 19h.

ARMENIE 2008

Demandez notre brochure ARMENIE 2008.

Vous y trouverez différentes formules de séjours à la carte, de circuits accompagnés et extension au Karabagh.

● **SABERATOURS**
Le spécialiste des voyages
en Arménie
11 rue des Pyramides
75001 PARIS
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours.fr

● **SEVAN VOYAGES**
48 Cour de la Liberté
69003 LYON
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

● **WASTEELS VOYAGES**
67 La Canebière
13001 MARSEILLE
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութիւնը որ կը հովանաւորէ Կիրակնօրեայ միջոցեայ հայերէնի ուսուցման դասընթացքները, ներկայիս կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ կրթական տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները սկսած են արդէն։

Ներկայիս հաճոյքն ունինք նաեւ հաղորդելու թէ 8 - 13 տարեկան փոքրասխոս երախաներուն համար Առաջնորդարանի հովանաւորութեամբ յառաջիկայ Սեպտ. 24էն սկսեալ բացուած են նաեւ հայերէնի ուսուցման դասընթացքներ, որոնք տեղի պիտի ունենան Զորեքշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 10էն 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ։

Դասընթացքները պիտի դասաւանդուին Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեանի կողմէ։ Դասընթացքը ձրի է։ Հայերէնախօսութեան մէջ արդիւնք ձեռք ձգելու համար աշակերտներու հետեւողական ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մնողներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել անյապաղ, դիմելով Առաջնորդարանիս Դիւանին հետախօսելով 01·43·59·67·03 թիւին։

Դիւան
Առաջնորդարանի

լրատու արուեստ

ՄԱՐԻՆԱ ՄԱՄԵԱՆ

Երեւանցի նկարչուհին իր գործերը («Հայկական Մոթիւներ») կը ցուցադրէ մինչեւ Օգոստոս 5, ժամը 19էն 21՝

Cité Internationale des Arts
18 rue de l'Hôtel de Ville
75004 Paris
Tél. : 01 42 78 71 72
(Atelier arménien 15-18).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Վերապահեցէ՛ք
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30-Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի
Մէջին Ֆրանսայի 6 մասնաճիւղերը

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ
ԿԱՂԱՑՈՎ

կը տօնեն միութեան 80ամեակը
Կիրակի, Նոյեմբեր 30,
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Տէսինի Թոպոկանի սրահներուն մէջ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՁԱՍԱՁԱԳԻՒԼ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսի Տ. Սէրէնկիւլեան մանանաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ։

- Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),
- Միջանկարգ-երկրորդական,
- Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,
- Զուիտահաններ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Աբձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 կամ 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաբէք Կիրակոսեանին։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Ի ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՐԲՈՒՀԻՒՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ
Ամ առթիւ պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ՋՈՒԲԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Ճաշարան պատարագի կը կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն։
Ծանօթ.- Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց ազգիս Հայոց։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

Ս. ՄԱՐԿՈՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՈՄ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին։
Ճաշարան պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին։
Խաղողօրհնէքի աւարտին սիրոյ սեղան եկեղեցւոյ մօտակայ «Ոսկեան» սրահին մէջ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին։

Date à retenir

Les Marchés de Noël
de CHENE
Les 6 & 7 décembre :
GRANDE
BRADERIE A SEVRES

Les 29 & 30 novembre :
avec la C B A F
A MARSEILLE

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի եւ Շրջակայքիս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները հրաւիրուած են Ընդհանուր Արտակարգ Ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Նոյեմբեր 2008, ժամը 15ին Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ՝ 15 rue Jean Goujon, Փարիզ 8րդ։

Նիւթ - Բարեփոխութիւն Ընկերակցութեան կանոնագրութեան։

Դիւան
Վարժական Խորհուրդի

* * *

COMMUNIQUE

Les membres de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne sont convoqués à l'Assemblée Générale Extraordinaire qui se tiendra le dimanche 9 novembre 2008, au siège, 15 rue Jean-Goujon, Paris 8ème.
Ordre du jour : Modification des statuts de l'association.

BUREAU
DU CONSEIL D'ADMINISTRATION

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒԼ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիւլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները.-

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին։

Կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը։

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ։

**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ԴԱԻԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Ճաշարան պատարագի կը կատարուի «Խաղողօրհնէք»ի աւանդական արարողութիւնը։
Հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել եկեղեցւոյ դիւանատունը։

**

ԱԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ԿՀՆԾ. ՏԻՏԷԵԱՆ
Ճաշարան պատարագի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն։
Խաղողի նուէրները կարելի է ընել թաղականութեան կամ տիկնանց միութեան մօտ։

Maison de la Culture
Arménienne
d'Alfortville

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008

4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes.
N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !

Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.

CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte à l'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).

MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.

DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.

ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.

ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.

Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 31
JEUDI
31 JUILLET
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhayatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում) 270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·012 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 22·012

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՊԷՏՔ Է ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԻՄՆԵՆ» Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԱՔԱՐՃԱԼԸ

Պիւլէնթ Աքարճալը Թուրքիոյ առողջութեան, ընկերային օժանդակութեան, գիւղաշրջութեան նախարարութիւնները գլխաւորած պէմք մըն է։ Բազմաթիւ անձնաւորութիւններով մասնակցած է արտասահմանի մէջ ցեղասպանութեան ժխտումի ձեւերուն։

Ադրբեջանի «525 թերթ»ը (Յուլիս 29) իրեն հետ կատարուած հարցազրոյց մը հրատարակած է որուն գլխաւոր նիւթերն են Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու ներկան, անոնց մէջ Ադրբեջանի ազդակը։

Այդ յարաբերութիւններուն մէջ, յայտնի է թէ բաքուի որոշ անհանգստութիւն կը պատճառէ Հայաստանի սահմանին բացուելու հեռանկարը։ Ասիկա եղբօր մը դաւաճանութիւնը կը նկատուի։ Պ. Աքարճալը այդ հարցումին տուած է Ադրբեջանցիներու մտահոգութիւնը փարատող պատասխան մը։ «Առանց Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման, նման բան անկարելի է։ Թուրք ժողովուրդին 99%ը այս մօտեցումը ունի։ Այն կառավարութիւնը որ հայկական զրաւման վերնալէն առաջ այդ քայլը կ'առնէ, ազգային դաւի մը դաւաճանած կը նկատուի և Թուրք ժողովուրդին անէծքին թիրախ կ'ըլլայ»։

Ցետոյ նիւթը կ'առընչուի Հայաստան – Թուրքիա գաղտնի տեսակցութիւններուն։ Աքարճալը կ'ըսէ թէ անցեալին ինք ալ մասնակցած է անոնց, նախ Թուրքիոյ, յետոյ Բաքուի ու Երեւանի մէջ։ Բայց աւելորդ է մտածել թէ անոնք Ադրբեջանի անտեսումին կ'առաջնորդեն Թուրք ղեկավարները։ «Թուրքիա եւ Ադրբեջան նոյն հօրմէ ծնած եղբայրներ են։ Աչքխարհը կրնայ կործանիլ, բայց Ադրբեջանը անտեսող Թուրքիա մը, Թուրքիան արհամարհող Ադրբեջան մը չեն կրնար գոյութիւն ունենալ» կ'ըսէ Թուրք դիւանագէտը։ ապա կը մատնանշէ այդքան սերտ ու ջերմ կապերուն անյարիր պարագայ մը։ անտեղի է Ադրբեջանի ու Թուրքիոյ միջեւ այցագրի (վիզա) կիրարկութիւնը։ Պէտք է վերնայ ան։ կը չեշտէ թէ Թուրքիոյ եւ Վրաստանի միջեւ չկայ այդ պարտաւորութիւնը։ Հարկաւոր կը նկատէ որ վերջ տրուի Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի միջեւ ալ։ Աւելի'ն. յառաջիկայ տարիներուն երկու երկիրները պէտք է միանան համաղաշնակցութեան մը կազմով եւ միջազգային յարաբերութիւններու մարզին մէջ մէկ պետութեան պէս չարժին։ Եթէ ատիկա ըլլայ, մեծապէս կը զարգանան ԱՄՆ-ու, Ռուսաստանի, Եւրոպական Միութեան հետ կապերը եւ Թուրքիա ու Ադրբեջան աշխարհի հզօրագոյն պետութիւններու դասին մէջ տեղ կը գրաւեն։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆ ՀԱԼԷՊԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հալէպի «Գանճասար»ի Յուլիսի Ա. թիւէն տեղեկացանք որ Հալէպի պետական համալսարանին մէջ հայկական ամպիոն մը հաստատուած է եւ այս առթիւ պարբերականը հետեւեալը կը գրէ, ի մէջ այլոց։–

«Այս ծառը Սուրիա – Հայաստան դաշնակցութեան մէկ խորհրդանիշն է» յայտարարած է տոքթ. Նիպար Աքել, Հալէպի համալսարանին նախագահը, երբ Հայաստանի կրթական եւ դիտութեան նախարարը Սպարտակ Սէյրանեան Հալէպի պետական համալսարանի բարեկամութեան պարտէզին մէջ ատոր ծառին տեղադրումը հարիւրաւոր բարեկամութիւններ խորհրդանշող ծառերու կողքին։

Հայաստանի նախարարին այս այցելութեան հիմնական նպատակը եղած է արդէն Հալէպի հայութեան տարիներու այս երազին իրականացումը։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՂՐԻՄԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Յուլիս 29ին Ղրիմի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Ուկրանիոյ նախագահ Վ. Իուշչենկոյի հետ։ Քննարկուած են տնտեսական, մշակութային եւ այլ մարզերու գործակցութեան վերաբերող հարցեր։ Առաւել կարեւոր նկատուած է տնտեսական կապերու սերտացումը։ երկու երկիրներուն միջեւ 2007ին առեւտուրի ծաւալը եղած է 262,86 միլիոն տոլար։

Նախագահները քննարկած են նաեւ Կերչ – Փոթի – Պաթում փոխադրութեան ճամբուն նախագիծին կապուած հարցերը։

Նախորդ օրը Ս. Սարգսեան եւ Գարեգին Բ. այցելած են Եալթայի Ս. Հոփսիմէ եկեղեցին։ Հոն հանդիպում ունեցած են Ղրիմի հայ համայնքի հարիւրաւոր ներկայացուցիչներուն հետ։ «Եկել ենք ասելու որ դուք հայրենիք ունէք, եկել ենք ասելու որ իւրաքանչիւր հարցում մեզ օգնելու եւ սատարելու ենք» ըսած է նախագահը, ապա ինք եւ Գարեգին Բ. ծանօթացած են եկեղեցւոյ շրջանակին մէջ տարուող աշխատանքներուն, այցելած ծանօթ դեղանկարիչ Վարդգէս Սուրէնեանցի ընդիմը։

* * *

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԲԵԻԵՒԻ ՁԳՏՈՒՄ

Սահմանադրական իրաւունք միութիւնը (ՍԻՄ), Հայաստանի ազատական – առաջադիմական կուսակցութիւնը, Հայաստանի Քրիստոնեայ – դեմոկրատական դաշինքը, Ազգային ինքնորոշում միութիւնը (ԱԻՄ) եւ Հայաստանի միաւորած համայնավար կուսակցութիւնը խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, մօտ ատենէն ընդդիմադիր ուժերու բեւեռ ստեղծելու միտքով։ ՍԻՄ–ի նախագահ Հայկ Բաբուխանեան յայտնած է այդ մասին, աւելցնելով որ այդ կուսակցութիւնները չուրջ քսան տարիէ ի վեր ընդդիմադիր են եւ կը վայելեն ժողովուրդին 60%ին վստահութիւնը։ Ստեղծուելիք բեւեռին գլխաւոր հարցը իշխանութեան փոփոխութիւնը պիտի չըլլայ, այլ երկրին ներքին եւ արտաքին մարտահրաւէրներուն դիմակայումը։

Ան ըսած է թէ ազգադաւ որոշ ուժեր այսօր Լ. Տէր Պետրոսեանի չուրջ համախմբուած են ու ազդը կը պառակտեն։ Դիտգհած է որ Համաժողովրդական չարժումի որոշ երիտասարդներ անցանկալի գործիչներու «սեւ ցանկ» մը կազմած ու իր անունն ալ դրած են հոն, համացանցի վրայ։

Լ. Տէր Պետրոսեանի ընդդիմութեան դէմքերէն Ազգային ժողովի նախկին փոխնախագահ Աւրա Սահակեանի կարծիքով այս երրորդ բեւեռը կը ստեղծուի յատկապէս պայքարելու համար Լ. Տէր Պետրոսեանին դէմ։ Ան այդ բեւեռին ճըգտողներէն Յոսրով Յարութիւնեանը որակած է «ընդամէնը տրիկոտաժի գործատան տնօրէն», որ հայրենասէրի համբաւ ձեռք ձգած է, իսկ Լ. Տէր Պետրոսեանը՝ «մեծ դիտնական, բանասիրութեան տոքթոր, առաջին նախագահ, որ համաւրում է ազգադաւ»։

* * *

ՆՈՐ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄ

Մարտ 1–2ի դէպքերը նախաքննող մարմինը գլխաւոր դատախազին թելադրանքով Յուլիս 29ին պարմանական կերպով ազատ արձակած է ՀՀՇ վարչութեան նախագահ Ա.րարատ Զուրաբեանը։ Կարգադրութիւնը հետեւանք է անոր առողջական վիճակին վատթարացումին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ադրբեջանի նախագահական ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 15ին։ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը յատարարած է թէ արտերկրի մէջ ալ մասնակցութեան պայմաններ պիտի ըստեղծուին Ադրբեջանի քաղաքացիներուն համար։ Ընդդիմադիր կազմակերպութիւններ, խմբակցութիւններ յայտարարած են թէ պիտի չմասնակցին ընտրութեան։ Սակայն, ատիկա, ըստ ընտրական յանձնաժողովի նախագահին, ոչ մէկ հարց կը ստեղծէ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ 10 տարեկան մանչուկ մը տեղն ու տեղը սպաննուած է իսրայէլացի զինուորներու կողմէ, փամփուշտ մը ստանալով գանկին մէջ։ Դէպքը պատահած է Ռամալլայի մօտ, Այսրյորդանանի մէկ դիւղը, ուր բնակիչները կը բողոքէին իսրայէլեան «պաշտպանութեան» պատի մէկ հատուածին չինութեան դէմ։ Իսրայէլեան բանակը քննութիւն մը բացած է։

ՔԱՐԱՇԻՋ Պելկրատէն Լա Հէի պատժական միջազգային տեւանը կը փոխադրուէր եւ այդ առթիւ (Յուլիս 29) սերպ Ազգայնական կուսակցութեան կոչին պատասխանելով 10–էն 15 հազար հոգի փողոց կ'իջնէին Պելկրատ, ի պաշտպանութիւն Քարաձիչի, դատապարտելով եւրոպամէտ կառավարութիւնը։ Պատահի մը վրայ ալ արձանագրուած էր՝ «Ազատութի'ւն Սերպիոյ համար, ազատութի'ւն Ռատովան Քարաձիչի համար»։ Ցոյցին վերջաւորութեան բախումներ ալ պատահած են, երբ թալանողները բազմութեան մաս կազմած են։ Շուրջ 40 վիրաւորներ եղած են։

ԱԼՔԱԹԻՒ – ԼԻԻՍԷՆԹի երկու ղեկավարները՝ Փաթ Ռըսօ եւ Սերժ Զիւրիւք Յուլիս 29ին իրենց հրաժարականը տըւած են. առաջինը կը հեռանայ տարեվերջ, երկրորդը՝ Հոկտեմբեր 1ին։ 2006 Դեկտեմբերէն ի վեր, երբ երկու ձեռնարկութիւնները ձուլուեցան, ամէն բան վատթարացման ճամբան բռնեց եւ բաժնեթուղթը օրէ օր կորնչուց իր արժէքը 54% 2007ին եւ յաւելեալ 22% 2008ի ընկիղէն ի վեր։ 2000ին բաժնեթուղթը կ'արժէր 97,10 Ֆրանք, իսկ այսօր 4 եւրոյէն վար է։ Իրաց այս կացութեան մէջ, երկու ղեկավարներու բարձր աշխատավարձքերը խստօրէն քննադատուած էին։ Իր մեկնումին առթիւ Լիւհէնթի նախադահուհին 6 միլիոն եւրոյի հատուցում պիտի պանձէ։ Զիւրիւք այս անդամ ոչինչ կը ստանայ, բայց անցեալին 5 միլիոն եւրօ ստացած էր։

ԳՈԼՈՄՊԻՈՑ արտաքին նոր նախարարը՝ Պէրմուդէզ Փարիզ կը գտնուի եւ իր գլխաւոր նպատակն է վերջ տալ այն տարակարծութիւններուն որ կան Ֆրանսայի հետ։ Տարիներէ ի վեր, Ի. Պէթանքուռի եւ այլ պատանդներու հարցը լարած էր մթնոլորտը։ Պոկոթա չատ գոհ չէր Տոմինիք տը Վիլըփէնի գլխաւորած գործադուլթենէն, երբ Ֆրանսայի նախարարապետը օդանաւ մը ղրկած էր, ազատելու համար Ի. Պէթանքուռը առանց իսկ լուր տալու Պրազիլի եւ Գոլոմպիոյ։ Ներկայիս, Գոլոմպիա կ'ուզէ առկախ հարցերը, մանաւանդ Ի. Պէթանքուռի հարցը փակել։

ՊՈԼԻՍ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ մէջ 17 հոգիի մահուան պատճառ դարձած զոյգ պայթումները քրտական ղինեալ կազմակերպութեան (ՓՔՔ) վերագրելու Թուրք ղեկավարներուն կեցուածքը բուռն հակազդեցութիւն գտած է քրտական շրջանակներէ։ Թէ՛ Թուրքիոյ քրտամէտ կուսակցութեան նախագահ Ա. Թիւրք, թէ՛ Քրտական ժողովրդական համաժողովի վարչութիւնը յայտարարած են թէ ահաբեկչութեան պատասխանատուութիւնը Քիւրտերուն վերագրելու նպատակն է Թուրքեւքիւրտ հակամարտութիւն ստեղծել ու երկու ժողովուրդները հանել իրարու դէմ։ Անոնք կ'ըսեն թէ Քիւրտերը ամբաստանողները պետական եւ բանակային մութ ուժերն են, նաեւ միջազգային ուժեր։ Քիւրտերը ահաբեկիչ ցոյց տալով կերպով մը կ'արդարացուին իրաքեան սահմանին վրայ ՓՔՔ–ի դէմ կատարուած յարձակումները։

Ա. Թիւրք ուշադրութեան յանձնած է պայթումներուն եւ նոյն յարձակումներուն, նաեւ Քէրքիւքի վերջին դէպքերուն զուգադիպութիւնը։ Ան խստիւ քննադատած է վարչապետ Էրտողանն ալ որ Քիւրտերը ամբաստանող իր ելոյթով ատելութեան ու ոխի թիրախի վերածած է այդ ժողովուրդը։ Ըսած է թէ առանց չափելի վիաստի ՓՔՔ–ի ամբաստանութիւնը բուն պատասխանատուները քօղարկելու նպատակը կը հետապնդէ։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՐՑՈՒՄԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Թրքական լրատուներ Յուլիս 29ին կը տեղեկացնէին թէ Ֆութպոլի միջազգային դաշնակցութեան հետ անլոյծ մնացած հարցերու պատճառով վտանգուած է Սեպտեմբեր 6ի Հայաստան – Թուրքիա մրցումը որ տեղի պէտք է ունենայ Երեւանի մէջ։

Ֆութպոլի Թրքական դաշնակցութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է այն պատճառով որ երկրին Ա. լիկի խումբերէն Տիյարպաքըրսփորը չէ վճարած պոռնիացի խաղացողի մը իրաւունք գումարը եւ այդ պատճառով Ֆութպոլի միջազգային դաշնակցութիւն (ՖԻՖԱ) 189 հազար եւրոյի տուգանքի մը դատապարտած է Թրքական դաշնակցութիւնը։ Այս վերջինը չէ հնազանդած նաեւ Տիյարպաքըրսփորի վերջ կէտերը ջնջելու հրահանգին։

Միջազգային դաշնակցութիւնը ազդարարած է որ պոռնիացի խաղացողին վճարումը չկատարելու, վերոնշեալ խումբին ալ 6 կէտ չպակսեցնելու պարագային Թուրքիա պիտի չկարենայ ՖԻՖԱ–յի կազմակերպած նախաձեռնութիւններուն մասնակցիլ։ Այդ առումով վտանգուած կը նկատուի Սեպտեմբեր 6ի մրցումն ալ։

ԵՆԹԱԿԱՆ յանձնաժող եղած է քաղաքէն չբացակայելու։

Ներկայիս նոյն դէպքերուն առընչութեամբ բանտարկուած 15 հոգի կայ.

(Շար.ը Դ· էջ)

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ԱՌԱՆՑ ՄՈՎՍԷՍ ՄԱՐԳԱՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ, ՏԵՍԼԱԿԱՆ Կ'ԸՂԼԱՂ

(Ե. եւ վերջին Մաս)

Հայութեան այսօրը Հայաստանի վերանկախացումէն ասդին անցած 17 տարին է. այսօր որ վաղն իսկ պիտի դառնայ երէկ: 1985ին Խորհրդային Միութեան պլուպլը գալով Գորբաչով արմատական փոփոխութիւններ փորձեց կատարել: Ոչ ոք կարծեց որ կաւէ ոտքերով հրէշային վախճանը այնքան մօտալուտ էր: Վրայ հասաւ Արցախեան պահանջատիրութիւնը, հուսկ ուրեմն Միութեան փլուզումը, որ ոչ միայն քաղաքական համակարգինը պիտի ըլլար, այլ նաեւ ընդգրկէր տնտեսական ոլորտը որու չնորհիւ 70 տարի ամբողջ, միւս ժողովուրդներու կողքին Հայերն ալ «մի կերպ եոլա գնացեր էին»: Իր ճակատագրական մէկ պահուն Ցրանայի երկնակամարին վրայ երեւցեր էր հրաշք-մարդը յանձին զօրավար տը Կօլին որ երկու անգամ յաջորդաբար երկիրը անդունդը գլորելէ փրկեց: Հսկայ մը ոչ միայն Ֆիզիքապէս, այլ նաեւ մտաւորական եւ քաղաքական մեծ կարողութեամբ ու պաչարով:

Նոյնքան եւ աւելի ճակատագրական պահու մը Հայոց երկնակամարին վրայ չերեւաց նման անձ: Փոխարէնը մենք ունեցանք Ղարաբաղ կոմիտէի «տղերքը»: Վստահաբար հայրենասէր անձինք, բայց գաճաճներ՝ դիմագրաւելու համար յառաջիկայի ահաւոր մարտահրաւէրները: Անկախութիւնը Հայաստանի համար մէկ դրօշը միւսով փոխարինելը չէր. այլեւ դիմագրել չրջափակումի, պատերազմի, առանց մոռնալու ահաւոր երկրաշարժին հետեւանքները: Նորանկախ Հայաստանը պիտի կառավարուէր անչուչա տեղացիներու կողմէ: Իսկ եթէ ներսէն չունեցանք հայ Տը Կօլ մը, դուրսէն ալ չունեցանք հայ Թէոտոր Հերցլ մը, սիոնական չարժումին հայկական տարբերակով: Հայաստան երբէք ժողովրդավարութիւն չէր տեսած – ապրած. տուեալ պայմաններուն մէջ ժողովրդավարութեան մասին խօսիլն իսկ ճոռոմաբանութիւն չէ՞ր, եթէ ոչ ցնորք: Մանաւանդ որ եթէ նախորդ վարչակարգին տակ արտօնեալ դասակարգը կարմիր քարտուղար համայնավար կուսակցականներ էին, անկախութեան առաջին օրերէն իսկ գոյացաւ «թալանչի»ներու «օլիգարխ» դասակարգ մը որ իւրացուց ողջ հանրային ինչքը: Մինչդեռ եթէ ցաւերն ու զրկանքները հաւասարապէս բաժնուած ըլլային, տարբեր պիտի ըլլար այսօր երկրին քաղաքական վիճակն ու մթնոլորտը: Մեզի խնայուած պիտի ըլլային 1999 Հոկտեմբեր 27 եւ 2008ի Մարտ 1–2ը:

Այլ ցաւալի հաստատում մըն է այն որ անցնող 17 տարիներու ընթացքին Սփիւռքի մէջ չերեւաց կամ չերեւացին բացառիկ դէմքեր, որոնք դեր խաղային համահայկական չարժումի մը, համազգային ծրագրուած նպատակի մը սահմանման համար: Մի քանի տարի առաջ, Ռուսաստանի Հայերու միութեան նախագահ Ամրա Ամբրահամեան նախաձեռնեց համահայկական կառոյցի մը ստեղծման. մարդիկ ամէն կողմէն Մոսկուա վազեցին, եւ խանդավառ վերադարձան իրենց գաղութները: Վերոյիչեալ անձը Սփիւռքի ամենահարուստ Հայերէն մէկն է, եւ պիտի ապահովէր կառոյցին նիւթական միջոցները: Զեռնարկը ինչո՞ւ յարդի բոցէ մը անդին չգնաց: Պատասխանը յստակ չէ՞. Սփիւռքի թաղաւորիկները, առաջին կարգին մեր «աւանդական կուսակցութիւնները» վախցան որ 80 տարիներ աքնութեամբ չինած ենթահողը իրենց ձեռքէն կ'երթայ...: Սփիւռքի հետ միակ «կապը» համահայկական հիմնադրամը եղաւ: Ամէն տարի թելեթոն-ֆոնեթոններուն հետեւողը դիւրաւ կրնայ հաստատել թէ հանգանակուած գումարներուն երեք-քառորդը մի քանի ունեւորի միանուագ գումարներն են, մնացեալը մի քանի տասնեակ հազար ազգայիններու լումաները. հոս 50 տոլար, հոն 30 եւրօ...: Գրըգ Գրիգորեանի Լինսի հիմնարկով նուիրած հարիւրաւոր միլիոնները չզօրեցին անոր անունով փողոց մը իսկ կոչելու, մինչ իր մէկ հարիւրերորդը չընդգ գաճաճը ունի իր ոսկեզօծ արձանը. ասոր (հեգնական) ժպիտով մը «հայկական գործ» ըսենք ու անցնի՞նք...: Այլ բաղդատութիւն մը եւս, բայց ո՛չ Հրեաներուն հետ, այլ՝ Չինացիներուն: Աչխարհի մէկ հինգերորդ բնակչութիւնը ընդգկող Չինաստանը համայնավար երկիր է. թէապէս: Վարչակարգը առերես այդպիսին է, խիստ բռնապետութիւն: Բայց վերջին 20 տարիներուն, տնտեսութիւնը – որ ի մօտոյ աչխարհի 2-3 մեծագոյն դիրքերը պիտի գրաւէ – ազատական է, թերեւս վայրագ դրամատիրական: Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս այդպէս փոխուեցաւ: Որովհետեւ Չինաստանի (համայնավա՞ր) ղեկավարները, առերես գաղափարական պայքար տանելով, դիտցան լեզու գտնել, սիրաչահել եւ օգտագործել չինական սփիւռքի հսկայական կարողականութիւնն ու փորձառութիւնը: Իսկ չինական սփիւռքը 80 – 100 միլիոն ժողովուրդ է, ներառեալ Թայվանը եւ Սինկափուրը...: Մարդիկ դացին մայր-երկիրը, միլիառներով ներդրում կատարեցին փոխ-չահաւէտ պայմաններով, եւ արդիւնքը մէկէտեղն է. երկնաքերըով Շանհայը գերազանցած է Նիւ Եորքը:

Հայ սփիւռքն ալ եթէ չի բաղդատուիր ուրիշներուն հետ, որով կարողականութեան տէր է. տասնեակ հազարներով կը հաչուեն բարձրագոյն ուսման տէր մասնագէտները, դիտնականներն ու ճարտարագէտները: Նաեւ դրամատէրերն ու գործարարները: Ինչո՞ւ անոնք չընդգկրուեցան Հայաստանի նոր տնտեսութեան կառուցման մէջ: Հաստատելու համար թէ եթէ ձեռներեցութեան մէջ Հայը Հրեայ մը կամ Չինացի մը կ'արժէ անձնապէս, հաւաքական գետնի վրայ հարիւր հայ երկու հրեայ չե՞ն արժեր...: Եւ Հայաստանի հանրային գոյքը անցաւ օտարներու ձեռքը:

Ներկային, այսօրուան վերաբերեալ գլուխը փակելու համար լրութեամբ պիտի չանցնինք ազգային ադէտի մը վրայէն որ 1915էն չատ ալ նուազ չէ: Խօսքը կը վերաբերի վերջին 17 տարիներու գանգուածային արտագաղթին: Ըսուեցաւ, կ'ըսուի տակաւին որ անոնք անգործ մնալով իրենց հարազատներուն հաց ճարելու համար – ժամանակաւոր – մեկնեցան արտասահման: Ժամանակաւորը կ'ըլլայ վեց ամիս, մէկ, կամ առաւելագոյնը՝ երկու տարի: Բայց երբ մարդ կը տեղաւորուի, կը բնաւորուի, ժամանակաւորը կը դառնայ տեւական եւ այսպէսով սփիւռքներու հայաչատ վայրերուն աւելցաւ նոր խաւ մը որ իր լեզուով, նիստ ու կացով գրեթէ չի խառնուիր արեւմտահայ սփիւռքին, եւ չատ մը երկիրներու մէջ գոյացան նոր ըսփիւռքներ, ժամանակի ընթացքին նոյնքան դատապարտուած մոռնանալու եւ կորսուելու, որքան՝ առաջինը:

Վերջին պարբերութիւն մըն ալ Հայաստանեան վերջին անցքերուն Սփիւռքեան անդրադարձին: Առերկրի Հայը (որ մօտ 90 տարիէ ի վեր իր ամէն պէտքերը, նիւթական, բարոյական, կրթական, մշակութային, բարեսիրական ինք կը հոգայ) ունի իր բազմաբնոյթ հարցերը: Վրադիրք, կը չարունակէ տատապիլ տասնամեակներէ ի վեր տեւող բաժանումներէն: Բնա՛ւ պէտք չունի այսօր լեւոնական կամ ռոպէրական դառնալու, կրելու Հայաստանի աննպատակ մթնոլորտի ազդեցութիւնները: Մեզի համար չկայ ղարաբաղցիի կամ հայաստանցիի հարց, բայց եթէ ըստիպուած ըլլանք, բարեհիչ մը պիտի չտա՞նք արեան գինով հայրենի հողը պաչտպանող արցախցիին, քան՝ ամէն ինչ ծախելու յօժարակամ մուսալեռցիին:

* * *

ՎԵՐՋԱՊԷՍ պիտի բսենք...: Անկախութենէ 17 տարի ետք պիտի ունենանք Սփիւռքահայութեան ներկայացուցչական ժողով մը, որ պիտի ունենայ իր գործադիր մարմինը, որ պիտի ունենայ իր գործադիր նախագահը, որ պիտի ունենայ իր գործադիր նախարարները, որ պիտի ունենայ իր գործադիր նախարարութիւնները, որ պիտի ունենայ իր գործադիր նախարարութիւնները, որ պիտի ունենայ իր գործադիր նախարարութիւն

ՀԱՄՇԷՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԻԱՆԵԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

«Համշէնական չաբթուան» երկրորդ օրը, Յուլիս 23ին, Երեւանի Գոնկրէս պանդոկի չքեղ սրահներուն մէջ, բացուեցաւ «Համշէն եւ Համշէնահայեր. պատմութիւն եւ մշակոյթ» միջազգային առաջին գիտաժողովը: Յաջորդական երեք նիստերու ժամանակ երկուհարիւրի մօտ արձանագրուած մասնակիցներուն ներկայացուեցան տասնհինգ, մէկը միւսէն աւելի հրապուրիչ եւ հարուստ զեկուցումներ: Բանախօսներէն տասնմէկը Հայաստանէն էին, երկուքը Թուրքիայէն եւ երկուքն ալ Ռուսաստանէն: Կազմակերպչական աշխատանքներուն ծանր եւ անթերի կատարուած պարտականութիւնը ստանձնած էր «Հայրենագործութեան եւ հիմնադրման ԵՐԿԻՐ հասարակական կազմակերպութիւններու միութիւնը»: 2003ին հիմնուած եւ յաջորդ տարին պետութեան կողմէ վաւերացուած այս կազմակերպութեան գլխաւոր նպատակն է Հայաստանի սահմաններուն ամրապնդումը եւ հայկական պետական ներկայի սահմաններէն դուրս գտնուող Հայերուն եւ հայաբնակ շրջաններուն պաշտպանութիւնը (տես՝ www.yerkir.org կայքէջը):

Գիտաժողովին բացման խօսքը արտասանեց պրն. Ռուբէն Սաֆրաստեան, Հայաստանի Գիտութիւններու ազգային Կաճառի Արեւելագիտութեան հիմնարկի տնօրէնը: Հուսկ ներկաներուն ողջոյնի խրենց խօսքը ուղղեցին՝ պրն. Գագիկ Գիւրջեան, Մշակութային փոխնախարար, պրն. Արտակ Զաքարեան, Արտաքին գործոց նախարարութեան «Միւռուքի հետ կապերու պետական կոմիտէ»էն, պրն. Սեւակ Արծրունի՝ «Երկիր» կազմակերպութիւններու միութեան նախագահ: Կազմակերպիչները մասնաւոր յանձնած իրենց հաղորդագրութեան մէջ քանի մը ամփոփ տողերով կը յայտնէին իրենց նպատակները՝ «խթանել Համշէնի եւ Համշէնահայերի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնները, բարձրացնել խնդրի գնահատման եւ գիտական շրջանակների իրազեկութիւնը, նպաստել Համշէնի հետ կապերի վերստացմանը»: *Ուրիշ հաղորդագրութեամբ մը անոնք կը յիշեցնէին թէ* «Համշէնները հիմնականում բնակւում են Թուրքիայի Տրապիզոնի նահանգում, ինչպէս նաեւ երկրի այլ տարածքներում: Տարբեր հաշւումներով, նրանց թիւը աճում է 100·000ից մինչեւ 1·500·000 մարդ: Թուրքիայի Համէշնահայերը վերջին տարիներին բնիկ հայկական գիտակցութեան զարթօնքի մեծ աշխուժութիւն են ցուցաբերում՝ հանդէս գալով ինքնարծարծմանց ելոյթներով եւ յօդուածներով»:

Գիտաժողովը երեք նիստեր ընդգրկեց: Առաջինը վարեց Ռուբէն Սաֆրաստեան, երկրորդը՝ Յարութիւն Մարութեան (Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկ), երրորդը՝ Աշոտ Մելքոնեան (Պատմութեան հիմնարկի Տնօրէն): Նախապէս յայտարարուած էր որ «Գիտաժողովին աշխատանքային լեզուն Հայերէնն էր» սակայն պիտի «ապահովուէր թուրքերէն համաժամեայ թարգմանութիւն»ը: Եղան բանասիրական եւ լեզուաբանական բնոյթ ունեցող զեկուցումներ՝ «Օսմանեան կայսրութեան լեզուաքաղաքականութիւնը Հայոց Համշէն գաւառում» (Լուսինէ Սահակեան), «Արեւմտեան Համշէնում Համշէներէնի կիրառումը (Այշէնուր Քոլիվար), «Համշէնի բարբառի բառապաշարային առանձնայատկութիւնները» (Հայկանոյշ Մեսրոպեան): Ազգագրական եւ բանահիւսական բնագաւառներուն մէջ հետեւեալ նիւթերը ներկայացուեցան՝ «Էթնիկ ինքնութեան խնդիրը Թուրքիայում եւ Համշէնցիները» (Ռուբէն Մելքոնեան), «Համշէնցիների արեւմտեան խմբի ինքնութեան տնտեսական, հասարակական եւ մշակութային բաղադրիչները» (Էրհան Կիւրսէլ Էրսէօյ), «Ողբերգական յիշողութիւնը իբրեւ հայկական ինքնութեան պահպանման գործօն Թուրքիայում» (Յարութիւն Մարութեան): Երաժշտագիտութիւնն ու պարը անտեսուած չմնացին քանի որ ներկաները առիթը ունեցան յաջորդաբար լսելու՝ «Դիտարկումներ Համշէնահայերի երաժշտական ժառանգութեան մասին» (Կարինէ Բրուտեան), «Պարը Համշէնական ծէսի ներքնամաս» (Ժենիա Խաչատրեան) եւ «Համշէնահայերի երաժշտական նուագարանները» (Յարութիւն Փանոսեան) ճառերը: Երրորդ նիստը ամբողջութեամբ նուիրուած էր Համշէնի եւ Համշէնցիներուն պատմութեան: Խօսք առին Նուարդ Քոչար՝ «Համշէնահայերի տեղը միւս հայկական էթնոտարածքային խմբերի համակարգում», Սերգէյ Վարդանեան՝ «Կը բօնատիոս Համշէնահայերի ուսումնասիրման պատմութիւնից», Ալեքսան Յակոբեան՝ «Յովհան Մամիկոնեանի Տարօնի Պատմութեան նոր քննական բնագիրը եւ Համշէնի մասին աւանդութեան աղբիւրագրական հիմքը», Աղեքսանդր Սաֆարեան՝ «Վ. Գորդլեւսկին Օսմանեան կայսերութեան ազգային-կրօնական փոքրամասնութիւնների եւ իսլամացման մասին», Արտաւազդ Թուլումջեան՝ «Ռուսաստանի Դաշնութեան Կրասնոդարի երկրամասում բնակուող Հեմշինների ներկայ վիճակը» թեմաներով: Վերջին զեկուցումը պիտի ըլլար Տիկին Մարգրիտ Հախնազարեանի (Գերմանիա) ներկայացուցած «Համշէնի հայկական ճարտարապետութիւնը»: Անոր բացակայութեան պատճառով, նոյն նիւթով հանդէս եկաւ պատմաբան Սամուէլ Կարապետեան:

Երեք նիստերուն աւարտին տեղի ունեցան հարց-պատասխաններու հարուստ բաժիններ եւ գիտական բարձր մակարդակի բանավէճեր: Նիւթերը սպառած չէին անշուշտ, սակայն գիտաժողովը վերջ պիտի գտնէր երեկոյեան ժամը 7ին, այսինքն մէկ ժամուան ուշացումով մը:

Փակման խօսքին մէջ պրն. Ռուբէն Սաֆրաստեան չնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ զեկուցողներուն եւ մասնակիցներուն, կը յայտնէր թէ գիտաժողովին ընթացքին ներկայացուած բոլոր նիւթերը ապագային լոյս կը տեսնեն Հայերէն, Թրքերէն եւ Անգլերէն լեզուներով:

Շնորհակալութիւն եւ «վարձքերնի՛դ կատար»՝ Հայաստանի Ազգային Կաճառի Արեւելագիտութեան Հիմնարկին եւ «Երկիր» կազմակերպութեան, իրենց այս բացառիկ եւ ազգօգուտ ձեռնարկին համար:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

դարուն սկիզբը, այդ ոճին դէմ հակազդեցութիւն մը կազմակերպուեցաւ, ու Փիծէթթի այս հոսանքին մասնակից էր: Ֆէտրան բնաւ փուչէլինին չի յիշեցներ, աւելի մօտ է ժամանակակից գերմանական օփերային, մանաւանդ Ռ. Շթրաուսին: Նուագախումբը չատ հզօր է, ու գործին կէսը Ֆէտրա կերպարին ուսերուն վրայ է: Յասմիկ Պապեան հիանալի ոճով յաջողեցաւ այս հսկայ նուագախումբէն առանձնացնել իր արտակարգ ձայնը: Նուագարանները իր ձայնը երբեք չէին ծածկեր, ու ինք բնաւ չէր պոռար, ինչպէս յաճախ կը պատահի նման պայմաններու մէջ:

Պէտք է խոստովանիլ որ իսկապէս «անմարդկային» դեր մըն է: արդեօք ա՞յս է պատճառը որ Ֆէտրան գրեթէ երբեք չի ներկայացուիր: Ափսո՛ս, որովհետեւ այս միակ ներկայացումը լայնօրէն ապացուցեց որ գործը ուրիշ չատ օփերաներէ նուազ որակաւոր չէ: Բնագիրը չատ լաւ կառուցուած է, չքեղ խաւլերէնով, երաժշտութիւնը վարպետի մը ոճը ցոյց կու տայ, ու ամէն մէկ դեր մեծ նրբութիւնով գրուած է: Միակ դժուարութիւնը, Յասմիկ Պապեան մը գտնելն է...

Ծանուցումով մը աւարտենք: Սեպտեմբեր 23ին, կրկին Մոնփըլիէի մէջ, հայ երաժշտութեան ծրագիր մը տեղի պիտի ունենայ. երգչուհին՝ Յասմիկ Պապեան, երաժշտահաններէն մէկը՝ Տիգրան Մանսուրեան (որ ներկայ պիտի ըլլայ), իսկ խմբավարը՝ երիտասարդ եւ արդէն նշանաւոր ֆրանսահայ արուեստագէտ Ալէն Ալթինօղլեան է: Աւելցնենք որ Մոնփըլիէն Փարիզէն մէկ այն 3 ժամ հեռու է թէ·վէ·ժէ·–ով:

Ա· Մ·

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՄԷՋ

ՋԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ·

Ո Ր Բ Ե Ր Ը

– Ի՞նչ կ'ընես այդպէս, մայրիկ:

– Կը մանեմ, տղաք, կը մանեմ...

Դեռատի օրիորդ մը, ապաքինած եւ բժշկուած եւ որ մնացած է հիւանդանոցի մէջ օգնելու համար ծառայողներուն, մեզի կը բացատրէ·

– Պառաւը առվորութիւն ունէր մանելու... մինչ տղաքն ու թոռները զբաղած էին հողագործութիւնով եւ աղջիկներն ու հարսերը տան գործերը կը բաժնէին, ինքը տանը դրանը առջեը տախտակին վրայ ծալապատիկ նստած, խոշոր թթենիի չուքին ներքեւ կը մանէ՛ր··· ամբողջ օրը կ'անցընէր այսպէ՛ս··· Ժամերը կ'անցնէին, ու ինք սպասելով տղոցը եւ թոռներուն դաշտէն վերադարձին, կը մանէ՛ր, կը մանէ՛ր···

– Հիմա տղաքն ու թոռները չկան, տունը աւերակ է, թթենին տապալեցին, տախտ չունի, բամպակ չունի, բայց պառաւը դարձեալ կը մանէ՛, պարապին մէջ կը մանէ՛···

Երկու վախտ ձեռքերը կը մագլցէին եւ բեւեռակայական թելի մը երկարութեան եւ պացուցեց որ գործը ուրիշ չատ օփերաներէ նուազ որակաւոր չէ: Բնագիրը չատ լաւ կառուցուած է, չքեղ խաւլերէնով, երաժշտութիւնը վարպետի մը ոճը ցոյց կու տայ, ու ամէն մէկ դեր մեծ նրբութիւնով գրուած է: Միակ դժուարութիւնը, Յասմիկ Պապեան մը գտնելն է...

Ծանուցումով մը աւարտենք· Սեպտեմբեր 23ին, կրկին Մոնփըլիէի մէջ, հայ երաժշտութեան ծրագիր մը տեղի պիտի ունենայ. երգչուհին՝ Յասմիկ Պապեան, երաժշտահաններէն մէկը՝ Տիգրան Մանսուրեան (որ ներկայ պիտի ըլլայ), իսկ խմբավարը՝ երիտասարդ եւ արդէն նշանաւոր ֆրանսահայ արուեստագէտ Ալէն Ալթինօղլեան է: Աւելցնենք որ Մոնփըլիէն Փարիզէն մէկ այն 3 ժամ հեռու է թէ·վէ·ժէ·–ով:

Ա· Մ·

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՄԷՋ

ՋԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Դ·

Ո Ր Բ Ե Ր Ը

– Ի՞նչ կ'ընես այդպէս, մայրիկ:

– Կը մանեմ, տղաք, կը մանեմ...

Դեռատի օրիորդ մը, ապաքինած եւ բժշկուած եւ որ մնացած է հիւանդանոցի մէջ օգնելու համար ծառայողներուն, մեզի կը բացատրէ·

– Պառաւը առվորութիւն ունէր մանելու... մինչ տղաքն ու թոռները զբաղած էին հողագործութիւնով եւ աղջիկներն ու հարսերը տան գործերը կը բաժնէին, ինքը տանը դրանը առջեը տախտակին վրայ ծալապատիկ նստած, խոշոր թթենիի չուքին ներքեւ կը մանէ՛ր··· ամբողջ օրը կ'անցընէր այսպէ՛ս··· Ժամերը կ'անցնէին, ու ինք սպասելով տղոցը եւ թոռներուն դաշտէն վերադարձին, կը մանէ՛ր, կը մանէ՛ր···

– Հիմա տղաքն ու թոռները չկան, տունը աւերակ է, թթենին տապալեցին, տախտ չունի, բամպակ չունի, բայց պառաւը դարձեալ կը մանէ՛, պարապին մէջ կը մանէ՛···

Երկու վախտ ձեռքերը կը մագլցէին եւ բեւեռակայական թելի մը երկարութեան եւ ետ կ'իջնէին, ու կը սկսէին նորէն: Ինչո՞ւ կը մանէր պառաւը, ինչո՞ւ կը մանէ՛ր, ինչո՞ւ կը մանէ՛ր··· Ոչ ոք գիտէր: Ոչ ոք կրնար ըսել: Ոչ ոք կրնար ըսել ինքն իրեն: Ոչ ոք կրնար ըսել ինքն իրեն ալ: Ոչ ոք կրնար ըսել ինքն իրեն ալ ու ոչ ոք կրնար ըսել ինքն իրեն ալ ու ոչ ոք կրնար ըսել ինքն իրեն ալ ու

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 85րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 4 Հոկտեմբեր 2008, առաւօտեան ժամը 11ին, Շէրբըթըն Ավէքքօ Պանղոկին մէջ, Ալ Խանտա փողոց, Հալէպ:

Ժողովին գումարման մասին որոշում միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 10, 2008 իրենց փոխանորդագրերը, – Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, – հասցնեն կամ յանձնեն կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենապետին հետեւեալ հասցէով –

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, NY 10022-1112, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1. *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 և 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:*
2. *Ներկայացում եւ վաւերացում 2006 եւ 2007 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:*
3. *Մատակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու:*
4. *Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:*
5. *Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովի առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու, ներառեալ Հիմնական Կանոնագրի քարեփոխումները:*
6. *Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:*

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՊԵՐՃ ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Ատենապետ
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Նախագահ

Յունիս 9: 2008

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Ի ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՐԲՈՒՀԻՒՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ
Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՍՐԲ. ՋԱՔՄԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Փրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն:
Ծանօթ.– Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ վասն հանգուցեալ հոգիներու:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՈՅ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին:
Ցաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն վասն հանգուցեալոց:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:
Խաղողօրհնէքի աւարտին սիրոյ սեղան եկեղեցւոյ մօտակայ «Ոսկեան» սրահին մէջ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Շաւիւի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները.–

Օգոստոս 3ին, Օգոստոս 10ին, Օգոստոս 24ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17ին, *Ս. Աստուածածնի* առթիւ պատարագ կը մատուցուի, որուն աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական Խաղողօրհնութիւնը:

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւորաբար Օգոստոս 31էն սկսեալ:

* * *

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի «Խաղողօրհնէք»ի աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ունեցած են խաղող նուիրել կը զանան ուղարկել եկեղեցւոյ պիւտճէտունը:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 17
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Խաղողի նուէրները կարելի է ընել Թաղականութեան կամ տիկնանց միութեան մօտ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները հրաւիրուած են Ընդհանուր Արտակարգ Ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Նոյեմբեր 2008, ժամը 15ին Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ՝ 15 ռիւ Ժան կուժոն, փարիզ 8րդ:

Նիւթ – Բարեփոխութիւն Ընկերակցութեան կանոնագրութեան:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

* * *

COMMUNIQUE

Les membres de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne sont convoqués à l'Assemblée Générale Extraordinaire qui se tiendra le dimanche 9 novembre 2008, au siège, 15 rue Jean-Goujon, Paris 8ème.
Ordre du jour : Modification des statuts de l'association.

BUREAU
DU CONSEIL D'ADMINISTRATION

(Շար. Ա. էջէն)

չորս հոգի ալ կը փնտռուին:

* * *

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Գրողներու համահայկական Դ. համաժողովին մասնակիցներուն անունով յայտարարութիւն մը հրապարակուած է: Հոն որպէս ծրագիր նիւթ եղած է համահայկական գրական կայքէջի մը ստեղծումը, որով «համահայկական գրական դաշտ» հասկացողութիւնը առարկայական ներկայութեան կը վերածուի: Այդ նպատակով դիմում կ'ըլլայ Մշակոյթի եւ Սփիւռքի նախարարութիւններուն, նաեւ Սփիւռքի ազգային – բարեսիրական կազմակերպութիւններուն որպէսզի օժանդակեն ծրագրին:

Յայտարարութեամբ չեշտուած է կարեւորութիւնը նաեւ «մեր գրականութեան երկու թեւերի լիարժէք գիտական ուսումնասիրութեան» եւ կ'առաջարկուի որ Գիտութեան ակադեմիային մէջ վերահաստատուի Սփիւռքի գրականութեան բաժինը, ինչպէս յաւուր ամպիոն պետականի համալսարանին մէջ:

Հետաքրքրական կէտ մըն ալ այն է որ յայտարարութեան հեղինակները կը խոստովանին թէ «արդիական մտահոգութեան» պատճառ են հեռատեսիլի արտասահմանեան հաղորդումներուն լեզուն եւ բովանդակութիւնը:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Reprise des activités 2008 – 2009

Le Lundi 22 septembre 2008
4 jours d'inscriptions en septembre :
Vendredi 12 et Mardi 16 de 17h à 19h
Samedi 13 et Mercredi 17
de 14h30 à 17h30

En 2007-2008, la MCA a inscrit 342 enfants, adolescents et adultes.
N'attendez pas, inscrivez-vous aussi !
Attention futurs bacheliers, l'arménien s'étudie tout au long de la scolarité.

LANGUE ARMENIENNE (16 niveaux) de l'Eveil au langage au BAC 2010 et pour adultes.
CIVILISATION ARMENIENNE (3 niveaux) de l'Heure du conte àl'Eveil à l'identité et à la culture.
Nouveauté : Cours pour lycéens (BAC).
MUSIQUE
Piano — Violon — Guitare — Solfège
Nouveauté : Musique d'ensemble.
DANSE ARMENIENNE (10 disciplines) de l'initiation aux classes mixtes. Du Classique (sur audition) de la danse de scène au folklore et pour jeunes gens.
ARTS (4 niveaux)
Du dessin à la peinture autour des arts plastiques.
Nouveauté : Cours pour adultes.
ECHECS (2 niveaux)
Cours et tournois.
Egalement :
MEDIAS RADIO sur AYP FM
tous les mercredis de 10h20 à 11h30.
BIBLIOTHEQUE DE PRET pour adultes
DIFFUSION LIVRES en langues arménienne et française.

Renseignements :
Tél. : 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութիւնը որ կը հովանաւորէ Կիրակնօրեայ միօրեայ հայերէնի ուսուցման դասընթացքները, ներկայիս կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ կրթական տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները սկսած են արդէն:

Ներկայիս հաճոյքն ունինք նաեւ հաղորդելու թէ 8 – 13 տարեկան փրանսահայ երախաներուն համար Առաջնորդարանի հովանաւորութեամբ յառաջիկայ Մեպտ. 24էն սկսեալ բացուած են նաեւ հայերէնի ուսուցման դասընթացքներ, որոնք տեղի պիտի ունենան Շաբաթ-Կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 10էն 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Դասընթացքները պիտի գաստաւանդըւին Տիկին Հիլտա Գալֆայեան – Փանոսեանի կողմէ: Դասընթացքը ձրի է: Հայերէնախօսութեան մէջ արդիւնք ձեռք ձգելու համար աշակերտներու հետեւողական ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ծնողներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել անյապաղ, դիմելով Առաջնորդարանիս Դիւանին հետեւեալ թիւին: 01·43·59·67·03

ԴԻՒԱՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Վերապահեցէ՛ք
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30-Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
Միջին Ֆրանսայի 6 մասնաճիւղերը

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԿԱԼԱՍՕՎ

կը տօնեն միութեան 80ամեակը
Կիրակի, Նոյեմբեր 30,
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Տէսթինի Թոպոկաճի սրահներուն մէջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՁԱՒԱԶԱՁԵԻԼ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրխնկիւլեան մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ:

– *Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),*
– *Միջանկարգ-երկրորդական,*
– *Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ պաքալօրէա,*
– *Զարհամաներ:*

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝
45 rue de la Défense —
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն՝ տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 *կամ* 06·82·89·16·44
թիւերուն, Շաբէ Կիրակոսեանին: